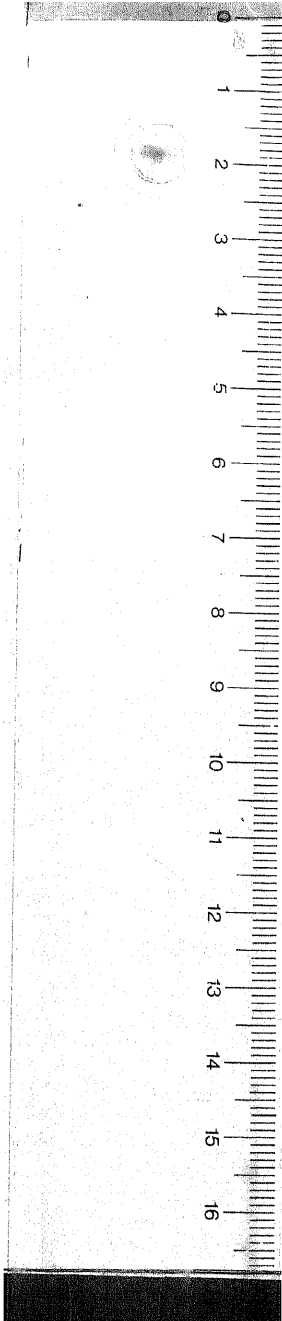

~~A
11
259~~

	SPI	REAL
Sala:	A	
	11	
x:	422	

*Josephus Scaliger autor damnatus. o per
tamen hoc permittum cum expurgatione*

M. TERENTII

VARRONIS B.

OPERA QUÆ SUPERSVNT.

IN LIB. DE LING. LAT.

Coniectanea IOSEPHI SCALIGERI. *authoris dam*

IN LIB. DE RE RVST.

Notæ eiusdem.

ALIA IN EVNDEM SCRIPTOREM,
trium aliorum, TVRN. VICT. AVGVST.

editio vltima, recognita & aucta.

Del Collegio della com. v. de. de. de. gran
prohibita, cum
expurgatione
tamen permis
sa.

*Nihil aliud inventum est
Expurgandi iuxta pro
cipia Indici expurgatorij
Roussini anno 1707.*

PARISIIS,

Apud Ioannem Gueffier, è regione Collegij Rhe-
mensis sub signo Phœnicis.

1585.

*Porcomission de los s. Inquisidores con respecto
libro conforme al expurgatorio de laño de 1632.
engranada a. 20 de junio 1632. Al. de medrano*

M. TERENTII VARRO-
NIS ENCOMIA.

EX M. TYLLIO CIC.
Acad. quæst. lib. I.

IVM EGO, Sunt (inquam) ista, Varro. Nam nos in
nostra urbe peregrinantes, errantesque tanquam hospites,
tui libri quasi domum deduxerunt: ut possemus aliquādo,
qui & ubi essemus, agnoscere. Tu atatem patriæ, tu de-
scriptiones temporum, tu sacrorum iura, tu sacerdotum mi-
nera, tu domesticam, tu bellicam disciplinam, tu sedem re-
gionum & locorum, tu omnium diuinarum humanarum-
que rerum nomina, genera, officia, causas aperuisti: plurimum-
que poetis nostris, omninoque Latinis & literis luminis at-
tulisti, & verbis, atque ipse varium & elegans omni fere nu-
mero poema fecisti: philosophiamque multis locis inchoasti, ad
impellendum satis, ad docendum parum.

EX EODEM, IN BRUTO,

FUIT IS (L. Ælius) omnino vir egregius, & e-
ques Romanus cum primis honestus: idemque eruditissi-
mus & Græcis literis & Latinis, antiquitatisque nostræ
& in inuentis rebus & in actis scriptorumque veterum lite-
ratè peritus. Quam sciētiam Varro noster acceptam ab illo,
auctātamque per sese, vir ingenio præstans omnique doctri-
na, pluribus & illustrioribus literis explicauit.

IBIDEM.

Varro noster, diligentissimus inuestigator antiquitatis.

EX M. FAB. QVINT. LIB. X, C. I.

Alterum illud est prius satyræ genus, quod non sola car-
minum varietate mixtum condidit Terentius Varro, vir
Romanorum eruditissimus. Plurimos hic libros & doctis-
simos composuit, peritissimus lingua Latine, & omnis an-
tiquitatis, & rerum Græcarum nostrarumque: plus tamen

4
scientiæ collaturus quàm eloquentiæ.

Ex eodem libri ultimi capite vlt.

Quàm multa, immo penè omnia tradidit Varro?

EX LACTANTIO FIRMIANO
lib. I. cap. VI. Instit.

Quis Marco Varronè curiosius ista quæ sunt? quis inuenit doctius? quis considerauit attentius? quis distinxit acutius? quis diligentius pleniusque concripsit? Qui tamen si minus est suavis eloquio, doctrina tamen atque sententiis ita refertus est, ut in omni eruditione, quam nos secularem, illi autem liberalem vocant, studiosum rerum tantum iste doceat, quantum studiosum verborum Cicero delectat. Denique ipse Tullius huic tale testimonium perhibet, ut in libris Academicis dicat, eam, quæ ibi versatur, disputationem se habuisse cum M. Varrone: homine, inquit, omnium facile acutissimo, & sine ulla dubitatione doctissimo.

Aliquanto post,

Iste igitur vir tam insignis excellentisque peritiæ, & quod de illo etiam Terentianus elegantissimo versiculo breuiter ait, Vir doctissimus vndecunque Varro: qui tam multa legit ut aliquid ei scribere vacasse miremur, tam multa scripsit quàm multa vix quenquam legere potuisse credamus: iste, inquam, vir tantus ingenio, tantusque doctri-

M. T. E.

5
M. TERENTII VARRO-
NIS DE LINGVA LA-
tina ad M. Tullium Cicero-
nem liber quartus.

VE MA D M O D V M vocabula essent imposita rebus in lingua Latina, sex libris exponere institui. De his treis ante hunc feci, quos Septimio misi: in quibus est de disciplina quæ vocat̃ ἐπιμολογική. Quæ cōtra eā diceretur, volumine primo: quæ pro ea, secūdo: quæ de ea, tertio. In his ad te scribā, à quibus rebus vocabula imposita sint in lingua Latina: & ea quæ sunt in cōsuetudine apud poetas. Quom vniuscuiusque verbi naturæ sint due; à qua re & in qua re vocabulum sit impositum, itaque à qua re sit Pertinaciā, cum quæritur, ostēditur esse à pertendendo: in qua re sit impositum, dicitur, cum demonstratur in quo non debet pertendi, & pertendit, Pertinaciā esse: quod in quo oporteat manere, si in eo perstet, Perseuerantiā sit. Priorem illam partem, vbi, cur & vnde sint verba, scrutantur Græci: vocant ἐπιμολογίαν, illam alteram ἐξ σημαιμένων. de quibus duabus rebus in his libris promiscuè dicam, sed exilius de posteriore. Quæ ideo sunt obscura, quod neque omnis impositio verborum extat, quod vetustas quædam) deleuit: nec quæ extat, sine mendo omnis imposita: nec quæ rectè est imposita, cuncta manet. multa) enim verba littereis commutatis sunt interpolata: necque omnis origo est nostræ linguæ è vernacu-

leis verbeis: & multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant, vt Hostis, nam tum eo verbo dicebāt peregrinum, qui suis legibus vteretur: nunc dicunt eum quem tum dicebant perduellem. In quo genere verborū, vt casu erit illustrius, vnde videri possit origo, inde repetam. Ita fieri oportere apparet; quod recto casu quom dicimus Impos, obscurius est esse à potentia, quàm quom dicimus impotem: & eo obscurius fit, si dicas pos, quàm impos. videtur enim pos significare potius pontem, quàm potētem. Verustas non pauca deprauat, multa tollit. Quem puerum vidisti formosum, nunc vides deformem in senecta. Tertium sæculum nō vides eum hominem, quem vidit primum. Quare illa quę iam maioribus nostris ademit obliuio fugitiua, secuta sedulitas Mucii & Bruti retrahere nequit. Non si non potuero indagare, eo ero tardior; sed velocior ideo, si qui uero. Non mediocreis enim tenebrę in silua, vbi hæc captāda: neque eò quod peruenire volumus, semitę tritę: neque non in tramitibus quędam obiecta quę euntem retinere possent. Quoniam verborum nouorum & veterum discordia omnis in consuetudine communi: quot modis litterarum commutatio fit facta, qui animaduertent, scrutari facilius origines patietur verborum, Reperiet enim esse commutata, vt in superioribus libris ostēdi, maximē propter bis quaternas causas. Litterarum enim fit demptione, aut additione; & propter earum artationem, aut commutationem; item syllabarum productionem. Quę quoniam in superioribus libris, cuiusmodi essent, exemplis satis dmonstrauī; heic commemorandum esse modò non putauī. Nunc singulorum verborum origines expediam. quorum quattuor explicandi gradus. Primus, in quo populus etiam venit, Quis enim non videt, vnde erifodine, & "viorrus? Secundus, quò grammatica descendit antiqua, quę ostendit quemadmodum quodque poeta

pauca non

*has quas
seruas.*

expendam.

uno colu.

verbum confinxerit, quod declinabit. Hinc Pacuuius, rudētisibilus, hinc incuruiceruicū pecus, hinc chlamyde clupear brachium. Tertius gradus, quo philosophia ascendens peruenit: atque ea quę in consuetudine communi essent, aperire cępit, vt à quo dictum esset oppidum, vicus, via. Quartus, vbi est aditus, & initia regis: quò si non perueniā, scientiam ad opinionem aucupabor. quod etiam nonnumquam in salute nostra facit, cum ægrotamus, medicus. Quò si summum gradum non attigero? tamen secundum non præteribo. Quod non solum ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis lucubraui. Noluī præterire eos qui poetarum modò verba, vt sint ficta, expediunt. Non enim videbatur consentaneum quærere me eo in verbo, quod finxisset Ennius, causam, negligere quod ante rex Latinus finxisset: cum poeticeis multis verbeis magis delecter quàm vtar, antiqueis magis vtar quàm delecter. Annò potius mea verba illa quę hereditate à Romulo rege venerunt, quàm quę à poeta Liuiò relicta? Igitur quoniam hæc sunt tripartita verba, quę sunt aut nostra, aut aliena, aut obliuia: de nostris dicam, cur sint: de alienis, vnde sint: de obliuicis relinquam, quorum partem cum ita inuenerim, vt opinor, scribam. In hoc libro dicam de vocabuleis locorum, & quę in his sunt. In secundo, de temporum, & quę in his fiunt. In tertio, de vtraque re à poeticeis comprehensa.

Pythagoras Samius ait omnium rerum initia esse bina: vt finitum & infinitum, bonum & malum, vitam & mortem, diem & noctem. Quare item duo; status, & motus. quod stat, aut agitur, corpus: vbi agitur, locus: dum agitur, tempus: quod est in agitu, actio. Quadripartitio magis sic apparebit: corpus est, vt cursor: locus, stadium, quā currit: tempus, hora qua currit: actio, cursio. Quare fit vt omnia ferè sint quadripartita, & ea æterna. quòd neque vnumquam tempus, quin fuerit motus

§ VARR. DE LING. LAT.

(eius enim interuallum tempus) neque motus, vbi non locus & corpus : (quod alterum est quod mouetur; alterum, vbi) neque vbi sit agitatus, non actio ibi. Igitur initiorum quadrigæ, locus; & corpus, tempus, & actio. Quare quattuor genera prima rerum totidem verborum: (horum enim.) De his locis, & his rebus que in his videtur, in hoc libro summam ponam. "Sed quæ cognatio eius erit verbi, quæ radices egerit extra fines suas persequemur. Sæpe enim ad limitem arboris radices sub vicini prodierunt segetes. Quare non cum de locis dicam, si ab agro ad agrosum hominem & agricolam peruenero, aberraro. Multa societas verborum: nec vinalia sine vino expediti, nec curia calabra sine calatione potest aperiri.

IN CIPIAM de locis sub ipsius loci origine. Locus est, vbi quid locatum esse potest, vt nunc dicunt, conlocatum. veteres id dicere solitos apparet apud Plautum, Filiam habeo grandem, cassam dote, atque inlocabilem, neque eam queo locare cuiquam. Apud Ennium, O terra trita, vbi Liberi fanum in cuius muro locaui. Vbi quidquam consistit, locus. Ab eo præco dicitur Locare, quoad vsque id emitur, quoad in aliquo consistit pretium, Inde Locarium, quod datur in stabulo, & taberna, vbi consistat. Sic Locii muliebres, vbi nascendi initia consistunt. Loca natura, secundum antiquam diuisionem, prima duo, cælum & terra, deinde particulatim vtriusque multa. Cæli dicitur loca supera, & ea decorum: terræ, loca infera, & ea hominum. Vt Asia, sic cælum dicitur modis duobus. Nam & Asia, quæ non Europa, in qua est Syria, & Asia dicitur prioris pars Asiæ, in qua est Ionia, & prouincia nostra Cilicia. Sic cælum dicitur duobus modis: & pars eius summum, vbi stellæ, & id quod Paucius demonstrat, cum dicit, Hoc vide circum supraque quod complexu continet terram. Cui subiungit, Id quod nostri cælum memorant. A qua

harum

Si)

quod
suos

terea
intumum
loc.
quod

cauum
alum.

LIBER QUARTVS.

9

bipartita diuisione Lucretius suorum vnus & viginti librorum initium fecit hoc, Ætheris & terræ genitabile quærere tempus. Cælum dictum scribit Ælius Gallus, quod est cælatum: aut à contrario nomine, quod apertum est: non malè, quod posterior Ælius, multo potius cælare à cælo, quam cælum à cælando. Sed non minus illud alterum de cælando, ab eo potuit dici quod interdiu cælatur, quam quod noctu non cælatur omnino. Ego magis puto à chao cauum: & hinc cælum: quoniam, vt dixi, Hoc circum supraque, quod complexu continet terram, cauum cælum. Itaque dicit Andromacha, "Noctique caua cæli signitentibus conficis bigeis. Et Agamemnon, In alrisono cæli clypeo. Cauum enim clypeum. Et Ennius item ad "cauationem, Cæli ingentes fornices. Quare vt à cauo cauca & cauile, & conuallis, cauata vallis, & cauere cautione: vt cauum sit ortum, vnde omnia apud Hesiodum, à chao cauum cælum. Terra dicta ab eo, vt Ælius scribit, quod teritur. Itaque terra in augurum libris scripta cum R vno. Ab eo coloncis locus communis, qui prope oppidum relinquitur, Territorium; quod maxime teritur. Hinc linteum, quod teritur corpore, Termentarium: hinc in messe Tritura, quod tum frumentum teritur: & Triuolum, quo teritur. Hinc fines agrorum, Termini, quod hæ partes propter limitare iter maxime teruntur. Itaque terminus cum in Latio aliquor locis dicitur, vt apud Actium, non terminus, sed Termen. hoc Græci τερμα. Euander enim qui venit in Palatium è Græcia, Arcas fuit. Via quidem iter, quod ea vehendo teritur: Actus iter in agreis, quod agendo teritur: etiam Ambitus iter, quod circumuendo teritur. nam ambitus circumitus: ab eoque duodecim tabularum interpretes, ambitum parietis, circumitum esse describunt. Igitur terra terra, & ab eo poetæ appellarunt summa terræ, quæ sola teri possunt, Sola terræ. Terra, vt putant, eadem &

Noctique

rationem

Tribulum
qui

Romæ
non)

Humus,ideo Ennius,In terram cadenteis,dicit,cu-
biteis pinsibant humum.Et quòd terra sit humus,i-
deo Humatus,mortuus,qui terra sit obrutus:ab eo
qui "Romanus combustus est, aut in sepulcrum
eius abiecta gleba non est: aut si os exceptum est
mortui ad familiam expurgandam; donec in pur-
gando,humo non est opertus,vt pontifices dicunt,
quoad inhumatus sit, familia funesta manet,& di-
citur humilior. Que ad humum sunt,aut à re,vt Sa-
bini, & Lucani; aut declinata ab hominibus, vt Ap-
pulia, & Latium: vtrumque, vt Etruria, & Tuscia.
Qua regnum fuit Latini, vniuersus ager dictus La-
tium particulatim oppideis cognominatus: vt à
Præneste Prænestinus, ab Aricia Aricinus. Vt nostri
augures "publicè dixerunt: agrorum sunt genera
quinque: Romanus, Gabinus, Peregrinus, Hosticus
Incertus. Romanus dictus, vnde Roma, ab Romulo.
Gabinus, ab oppido Gabiis. Peregrinus ager pacatus,
qui extra Romanum & Gabinum; quòd vno
modo in heis feruntur auspicia, dictus peregrinus à
pergendo, id est, progrediendo. eò enim ex agro
Romano primùm progrediebatur. quocirca Gabi-
nus, siue peregrinus, secundum hos auspicia habent
singularia. Ab reliquo discretus. Hosticus, dictus ab
hostibus. Incertus is ager, qui de heis quattuor qui
sit, ignoratur.

agritatis
eius.

Ager dictus est, in quam terram quid agebant, &
vnde quid agebant fructus causa. id Græci dicunt
ἀγρὸν. Vt ager, quod agi poterat, sic qua "agi, actus.
Eius finis minimus constitutus in latitudinem pe-
des quattuor; fortasse ab eo quattuor, quòd ea qua-
drupes agitur: in longitudinem pedes centum & vi-
ginti, in quadratum actus, & in latum, & in longum,
vt esset centum & viginti. Multa antiqui duodena-
rio numero finiebant: vt duodecim decuriis actum.
Iugerum dictum iuncteis duobus actibus quadra-
teis. Centuria primò à centum iugeribus dicta: post
duplicata retinuit nomē: vt tribus multiplicatè idē

tenent nomen. Vt "quòd agebant. Actus: sic quā ve-
hebant Viæ dictæ. quòd fructus conuehebant Villæ.
quā ibant, ab itru Iter appellarunt: qua augustè, Se-
mira vt Semiitè dictum. Ager cultus ab eo quòd
ibicum terra semina coalescebant: ab eo inconfi-
tus, in cultus. Quòd primùm ex agro plano fructus
capiebant, Campus dictus. postea quā proxima su-
periora loca colere cæperunt, à colendo colles ap-
pellarunt. Quos agros non colebant propter siluas,
aut id genus, vbi pecus possit pasci, & possidebant;
ab vsu suo Saltus nominarunt. Hæc etiam Græci
τὰ ἀλοσα καὶ νομοὶς, nostri Nemora. Ager, quòd vide-
batur pecudum ac pecuniæ esse fundamentum, Fū-
dus dictus: aut quòd fundat quotquot anneis mul-
ta. Vincta, ac vineæ, à vite multa. Viris à vino, idque
à vi. hinc Vindemia, quod est vini demia, aut vitis
demia. Seges ab satu, id est semine. Semen, quòd nō
planè id "quod inde. hinc seminaria, semeres, item
alia quæ segetes ferunt. Fruges à fruendo; fructif-
que ab spe spicæ, vbi & Culmi, quòd in summo
"campo nascuntur, & summm culmen. Vbi frum-
menta secta terantur, & arefcant, area. Propter ho-
rum similitudinem loca in vrbe pura, areæ à quo
potest etiam Ara deum esse, quòd pura. Nisi potius
ab ardore, ad quem vt fit, fit ara. à quo ipsa area non
abest: quòd, qui arefacit, ardor est solis. Ager Resti-
bilis, qui restituitur ac restititur quotquot anneis:
contra qui intermititur, à nouando Noualis ager.
Aruum & arationes ab arando: & ab eo quod ara-
tri vomer sustollit. Sulcus: quo ea terra iacta, id est
"proiecta, Porca. Prata dicta ab eo quòd sine "ope
re parata. Quòd in agris quotquot anneis rursus
facienda eadem, vt rursus capias fructus: appellata
Rura. (Diuidit in eos agros, cum scribit Sulpicius,
Plebei rura largitur ad aream.) Prædia dicta, item
vt prædes, à præstando: quòd "ea pignori data pu-
blicè mancupes fidem præsent. Vbi nunc est Ro-
ma, septem montium demissior infimus locus.

Infimus, humilimus, quòd in mundo infima humus. Humor hinc itaque. Ideo Lucilius, Terra abiit in nimbos, himbrésque. Pacuuius, Terra exhalat auram, atque auroram humidam humectam. Hinc ager Vliginosus, humidissimus: hinc Vdus, vuidus. Hinc sudor quiuis deorsum in terra himber. Vnde sumi potest, Puteus. nisi potius quod Æoles dicebant τὸν ποτῆτον καὶ ποταμόν. Sic potura à potu, non vt nunc à πῶσα. A puteis oppidum Putcoli, quòd sint circa eum locum aquæ frigidæ & calidæ multæ. Nisi à putore potius; quòd putidus sit odoribus sæpe ex sulphure & alumine. Extra oppida à puteis Puticulæ: quòd ibi in puteis obruebantur homines. Nisi potius, vt Aelius scribit, puticulæ, quòd putescabant ibi cadauera proiecta: qui locus publicus vltra Esquilias. itaque eum Afranius "Puticulos in togata appellat, quòd inde suspiciunt perpetuo lumen. Lacus, lacuna magna, vbi aqua contineri potest. Palus, palulum aquæ in altitudinem, & palam latius diffusæ. Stagnum, quod Græcè "σταμνός, quòd nomen "habet primum. Hinc ad villas rotunda stagna: quod rotundum faciliè continet; anguli maximè laborant. Fluuus, quod fluit, item flumen: à quo lege prædiorum vrbanoꝝ scribitur: Stillicidia, fluminæque, vt ita fluant, cadântque. Inter hæc hoc interest, quòd stillicidium, eo quòd stillatim cadat: flumen, quòd fluit continuè, Amnis, id flumen est quod circuit aliquid: nam ab ambitu amnis. Ab hoc qui circum Aternum habitant amnem, Amitermini appellati. Ab eo qui populum candidatus circumit, ambit: qui aliter facit, ex ambitu causam dicit. Itaque Tiberis amnis, qui ambit Martium campum, & vrbe. Oppidum Inter amna dictum, quòd inter amneis est constitutum. item Antemna, quòd ante amnem qui influit in Tiberim, quod in bello malè acceptum consenuit. Tibe-

putilucos.

ταμνός.
habuit)

ris, quòd caput extra Latium, si inde nomen quoque effluit in linguam nostram, nihil Latinum: vt quod oritur è Samnio Volturnus, nihil ad Latinam linguam, at quod proximum oppidum ab eo secundum mare Volturnum, ad nos iam Latinum vocabulum, vt Tiberinus: nam & colonia nostra Volturnum, & deus Tiberinus. Sed de Tiberis nomine anceps est historia. nam & suum Etruria & Latium suum esse credit. Fuerunt qui à vicino regulo Venientum Dehebrī dixerint appellatum primò Dehebrim. sunt qui Tiberis priscum nomen Latinum Albulam "vocatatum littereis tradunt; posteriùs propter "Tiberinum regem Latinorum mutatum, quòd ibi interierit; nam hoc eius, vt tradunt, sepulcrum.

Vt omnis natura in cælum & terram diuisa est, sic cælum in regiones; terra in Asiam & Europam, Asia enim iacet ad meridiem, & "austrum: Europa ad septentriones, & aquilonem. Asia dicta ab nympha, ex qua & Iapeto trahitur Prometheus. Europa ab Europa agenoris filia, quæ ex Phœnicia "Mælius scribit aurum exportasse; quorum egregiâ imaginè ex ære Pythagoras Tarētī fecit. Europæ loca multæ incolunt nationes, ea ferè nominata aut translatio nomine, aut ab hominibus. Sunt & nomina ab tot montibus, quos postea vrbs mureis comprehendit: è queis Capitolium dictum, quòd heic, cum fundamenta foderentur ædis Iouis, caput humanum inuentum dicitur. Hic mons ante Tarpeius dictus, à virgine Vestali Tarpeia, quæ ibi ab Sabineis necata armis, & sepulta: eius nominis monimentum relictum, quòd etiam nunc eius rupes Tarpeii appellatur saxum. Hunc antea montem Saturnium appellatum prodiderunt, & ab eo late Saturniam terram, vt etiam Ennius appellat. Antiquum oppidum in hoc fuisse Saturniam, scribitur. Eius vestigia etiam nunc manent tria: quòd Saturni fanum in faucibus: quòd Saturnia porta, quæ Iunius

appel-
larum
Tibe-
rium)

Eurus

Mæ-
lius.

scribit, quam nunc vocant Pandanam: quod post ædem Saturni, in ædificiorum legibus parietes postici muri sunt scripti. Auſtinum aliquot de causis dicunt. Næuius ab auibus, quod eò se ab Tiberi ferrent aues: alii ab rege Auentino Albano, quod ibi sit sepultus: alii ab aduentu hominum, quod cõmune Latinorum ibi Dianæ templum sit constitutum. Ego maximè puto ab aduectu: nam olim paludibus mons erat ab reliqueis disclusus. Itaque eò ex vrbe qui aduehebantur ratibus quadrantem soluebant, cuius vestigia, quod ea, qua tum itur, velabrum, & vnde "ascendebat ad" rumam noua via lucus est, & sacellum larum, Velabrũ dicitur à vehendo. Velaturam facere etiam nunc dicuntur qui id mercede faciunt: Merces dicitur à merendo & gre. Hinc vecturæ, quas soluebant hi qui ratibus transibant, Quadrans. ab eo Lucillius scripsit quadrantis rati. Reliqua vrbis loca olim discreta, vt Argeorum sacraria in septem & viginti parteis vrbis sunt disposita. Argeos dictos putant à principibus qui cum Hercule Argiuo venerunt Romam, & in Saturnia sublederunt: è queis prima est scripta regio Suburana: secunda, Esquilina: tertia, Collina: quarta, Palatina. In Suburanæ regionis parte princeps est Cœlius mons à " Cœlio Vibenna Tusco, duce nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Sabinum regem. Hi, post "Cœli obitum, quod nimis munita loca tenerent, neque sine suspitione essent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus vicus Tuscus; & ideo ibi Vortumnus stare, quod is deus Etruriæ. Principes de Cœlianeis, qui à suspitione liberi erant, traductos volunt in eum locum qui vocatur Cœliolus. Cum Cœlio coniuncte Carinæ; sed inter " eas quem locum Ceroliensem appellatũ apparet, quod primæ regionis quartum sacrarium scriptum sic est. Cerolienſis quarticeps circa Mineruũ: qua in Cœlium montẽ itur, in tabernola est. Cerolienſis à carinarũ

descēde-
bant
imã no-
uam viã

Cæle

Cœlis

eos

iunctu dictus Carinæ: postea Cerionia, quod hinc oritur caput sacræ viæ ab "Streniæ sacello, quæ pertinet in arcem, qua sacra "quotquot mensibus feruntur in arcem, & per quam augures ex arce profecti solent inaugurare. Huius sacræ viæ pars hæc sola volgo nota, quæ est à foro eunti proximo cliuo. Eidem regioni attributa Subura, quod sub muro terreo Carinarum; in ea est Argeorum sacellum sextum. Subara, Iunius scribit ab eo quod fuerit sub antiqua vrbe, cui testimonium potest esse, quod subest ei loco qui terreus murus vocatur. Sed ego à pago potius Sucufano dictum puto Sucufam. Nunc scribitur tertia littera B. non C. Pagus Sucufanus, quod succurrit Carineis. Secundæ regionis Esquilinæ ab Esqu ileis, alii has scripserunt ab excubiis regis dictas; alii ab eo quod excultæ à rege Tullio essent. Huic origini magis "concinunt luci vicini; quod ibi lucus sagutalis, & lucus Mephitis, & lucus Iunonis Lucinæ: quorum angusti fines: non mirum iamdiu enim late auaritia vna est. Item lucus Larum, Querquetulanum sacellum. Esquilinæ duo montes habitũ, quod pars Cispius mons suo antiquo nomine etiam nunc in sacris appellatur. In sacris Argeorum scriptum est sic. Oppius mons princeps lucum Esquilinum, lucum sagutalem sinistra, quæ sub mærum est. Oppius mons bicepsos simplex. Oppius mons tercicepsos lucum Esquilinum, dexterior via in tabernola est. Oppius mons quadricepsos lucum Esquilinum, via dexterior in siglineis est. Seprimus mons quinticepsos lucum "Pœtilliũ. Esquilinus sexticepsos. Cispius mōs septicepsos apud ædem Iunonis Lucinæ, vbi æditumus habere solet. Tertiæ regionis colles ab quinque deorum faneis appellati: è queis nobiles duo colles. Viminalis à Ioue Viminio, quod ibi aræ sunt eius, aut quod ibi vimineta fuerunt. Collis Quirinalis, vbi Quirini fanum; quij à Curetibus, qui cum T. Tatius Curibus venerunt Romam, quod ibi habuerunt

Streniæ
quor)

conueniens

Pœtilliũ

scribit, quam nunc vocant Pandanam: quod post ædem Saturni, in ædificiorum legibus parietes postici muri scripti. Auētinum aliquot de causis dicunt. Nævius ab auibus, quod eò se ab Tiberi ferrent aues: alii ab rege Auentino Albano, quod ibi sit sepultus: alii ab aduentu hominum, quod cōmune Latinorum ibi Dianæ templum sit constitutum. Ego maximè puto ab aduectū: nam olim paludibus mons erat ab reliqueis disclusus. Itaque eò ex vrbe qui aduehebantur ratibus, quadrantem soluebant, cuius vestigia, quod ea, qua tum itur, velabrum, & vnde "ascendebar ad" rumam noua via lucus est, & sacellum larum, Velabrū dicitur à vehendo. Velaturam facere etiam nunc dicuntur qui id mercede faciunt: Merces dicitur à merendo & ere. Hinc vecturæ, quas soluebant hi qui ratibus transibant, Quadrans ab eo Lucillius scripsit quadrantis ratiti. Reliqua vrbis loca olim discreta, vt Argeorum sacraria in septem & viginti parteis vrbis sunt disposita. Argeos dictos putant à principibus qui cum Hercule Argiuo venerunt Romam, & in Saturnia subsederunt: e queis prima est scripta regio Suburana: secunda, Esquilina: tertia, Collina: quarta, Palatina. In Suburanæ regionis parte princeps est Cælius mons à "Cælio Vibenno Tusco, duce nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Sabinum regem. Hi, post "Cæli obtium, quod nimis munita loca tenerent, neque sine suspitione essent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus vicus Tuscus; & ideo ibi Vortumnus stare, quod is deus Etruriæ. Principes de Cælianis, qui à suspitione liberi erant, traductos volunt in eum locum qui vocatur Cæliolus. Cum Cælio coniuncte Carinæ; sed inter " eas quem locum Ceroliensem appellatū apparet, quod primæ regionis quartum sacrarium scriptum sic est. Cerolienensis quarticeps circa Mineruiū: qua in Cælium montē itur, in tabernola est. Cerolienensis à carinarū

descēde-
bant
imā no-
nam viā

Cæle

Cælis

eos

iunctu dictus Carinæ: postea Cerionia, quod hinc oritur caput sacræ viæ ab "Streniæ sacello, quæ pertinet in arcem, qua sacra "quotquot mensibus feruntur in arcem, & per quam augures ex arce profecti solent inaugurare. Huius sacræ viæ pars hæc sola vulgo nota, quæ est à foro eunti proximo cliuo. Eidem regioni attributa Subura, quod sub muro terreo Carinarum; in ea est Argeorum sacellum sextum. Subura, Iunius scribit ab eo quod fuerit sub antiqua vrbe, cui testimonium potest esse, quod subest ei loco qui terreus murus vocatur. Sed ego à pago potius Sucufano dictum puto Sucufam. Nūc scribitur tertia littera B. non C. Pagus Sucufanus, quod succurrit Carineis. Secundæ regionis Esquilinæ ab Esqu ileis, alii has scripserunt ab excubiis regis dictas; alii ab eo quod excultæ à rege Tullio essent. Huic origini magis "concinunt luci vicini; quod ibi lucus fagutalis, & lucus Mephitis, & lucus Iunonis Lucinæ: quorum angusti fines: non mirum. iamdiu enim late auaritia vna est. Item lucus Larum, Querquetulanum sacellum. Esquiliz duo montes habiti, quod pars Cispus mons suo antiquo nomine etiam nunc in sacris appellatur. In sacris Argeorum scriptum est sic. Oppius mons princeps lucum Esquilinum, lucum fagutalem sinistra, quæ sub mœrum est. Oppius mons bicepsos simplex. Oppius mons tercicepsos lucum Esquilinum, dexterior via in tabernola est. Oppius mons quadricepsos lucum esquilinum, via dexterior in figlineis est. Septimius mons quinticepsos lucum "Pœtiliū. Esquilinus sexticepsos. Cispus mōs septicepsos apud ædem Iunonis Lucinæ, vbi æditumus habere solet. Tertiz regionis colles ab quinque deorum fancis appellati; e queis nobiles duo colles. Viminalis à Ioue Viminio, quod ibi aræ sunt eius, aut quod ibi vimineta fuerunt. Collis Quirinalis, vbi Quirini sanum; qui à Curetibus, qui cum T. Tatio Curibus venerunt Romam, quod ibi habuerunt

Streniæ
quot)

concinunt

Pœtilium

castra, quod vocabulum coniunctarum regionum nomina obliteravit. Dictos enim colles plureis apparet ex Argeorū sacrificiis; in quibus sic scriptum est, Collis Salutaris quarticepsos ædem Quirino: collis Salutaris quarticepsos a duerfum est. *pila* Naris ædem Salutis: Collis mutialis quinticepsos apud ædem Dei fidii in delubro, vbi æditumus habere solet: collis Latiaris sexticepsos in vico Mustellario summo apud Turaculum ædificium solum est. Horum deorū aræ, à quibus cognomina habet: in eius regionis partibus sunt. Quartæ regionis Palatium, quod Palantes cum Euandro uenerunt; aut quod Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino, qui appellatur Palatium, ibi confederunt. Sed hoc alii à Palatia vxore Latini putarunt. Eundem hunc locū à pecore dictum putant quidā. Itaque Næuius Balauntium appellat. Huic Germalum & Velias coniunxerunt & in hac regione sacriportus est, & in ea sic scriptum, Germalensis quinticepsos apud ædem Romuli. Velienensis sexticepsos in Velia apud ædem deum penatium, Germalum à germaneis Romulo & Remo, quod ad ficum ruminalem & hi inuenti, quod aqua hiberna Tiberis eos detulerat in alucolo expositos. Velia vnde essent, plures accepi causas in queis, quod ibi pastores Palatini ex ouibus ante tonsuram inuentam vellere lanā sint soliti: ex quo Vellera dicuntur. Ager Romanus primū diuisus in parteis treis, à quo tribus appellatæ Tatiensium, Ramnium, Lucerum, nominatæ, vt ait Ennius, Tatienses à Tatio, Ramnenses à Romulo, Luceres, vt ait Iunius, à Lucumone. Sed omnia hæc vocabula Tusca, vt Volumnius, qui tragedias Tuscas scripsit, dicebat. Ab hoc quoque quattuor parteis verbis tribus dictæ: ab loeis Suburana, Esquilina, Collina, Palatina, Quirina, quod sub Roma Romilia. Sic relique tribus ab iis rebus, de quibus in tribuum libris scriptis.

Quo ad loca, quæque iis adiuncta fuerunt, dixi

diximus: nunc de iis quæ in loeis esse solent. Immortalia & mortalia expediam, ita vt prius, quod ad deos pertinet, dicam. Principes dei, cælum & terra: hi dei iidem qui in Ægypto Serapis & Isis, & "ste Harpocrates digito significat. qui sunt Tantes & Astarte apud Phœnicas, vt idem princeps in Latio Saturnus & Ops. Terra enim & cælum, vt Samothracum initia docent, sunt dei magni, & hi, quos dixi multis nominibus. Nam neque, quas Ambracia ante portas statuit duas virileis species aheneas, dei magni, neque vt vulgus putat, hi Samothraces dii, qui Castor & Pollux: sed hi mas & fœmina, & hi quos augurum libri scriptos habent sic, Diuipotes: & sunt pro illeis qui in Samothrace *Ἴσι Διὸς ἀδελφοί*. Hæc duo, cælum & terra: quod anima, & corpus, humidum, & frigidum. Oua parere solet genus pennicis condecoratum, non animas, vt ait Ennius, & post, Inde venit diuinitus pulleis insinuans se ipsa animā. siue, vt Zenon Citieus, animalium semen ignis, qui anima & mens: qui calor è cælo, quod heic innumerabiles & immortales ignes. Itaque Epitharmus Enni de mente humana dicit. Istic est de sole sumptus ignis. Idem solem adferit, Isteque actus mentis est, vt humores, "frigidæ sunt humides, vt supra ostendi, quibus iuncti cælum & terra omnia ex se genuerunt: quod per hos natura frigori immiscet calorem, atque humori ariditatem. Rectè igitur Pacuuius ait. Animam æther adiungat. Et Ennius, Eisse igitur corpus terram, quæ deperit ipsam, Et capit, & neque iam dependei conficit hilum. Animæ & corporis discessus, quod nascis sit exitus, inde Exitium: vt cum in vnum ineunt, Initia. Inde omne corpus vbi nimius ardor aut humor viget, aut interit, aut manet sterile. cui testis æstas & hiemps: quod in altero aer ardet, & spica aret: & in altero natura ad nascendum cum hembre & frigore victitare non volt, & potius ver expectat. Igitur

pila Honoris.

Palantei

Tatius
Ramneo

sc.

frigidæ sunt
humides.

caussa nascendi duplex; ignis & aqua. Ideo ea in nuptiis in limine abhibentur, quod coniungit
hinc & coniunctione. "hic. & mas ignis, quod ibi semen; aqua femina, quod fetus ab eius humore, & eorum iunctione sumit Venus. Hinc comicus, Victrix Venus videtur hæc non quod vincere velit Venus, sed quod vincire, & vinciri ipsa. Victoria ab eo quod superari vincuntur. Vtrique testis poësis, quod & Victoria & Venus dicitur cæligena. Tellus enim, quod prima vincita cælo, Victoria ex eo. & ideo hæc cum corona, & palma; quod corona vinculum capitis, & ipsa à vincitura dicitur. Viere; vincire: à quo est in Asoto Ennii, Ibant " malam viere Veneriam corollam. Palmam dicunt quod ex vtraque parte natura vincita habeat paria folia. Poëtæ de cælo semen igneum cecidisse dicunt in mare; ac natam è spumeis Venerem coniunctione ignis & humoris: quam haberet vim significantes à qua vi nateis dicta Vita; vt illud à Lucilio, Vis est vita vides, " quæ nos facere omnia cogit. Quare quod cælum principium, ab fatu est dictus Saturnus; & quod ignis Saturnalibus, hoc est cerei superioribus mittuntur. Terra, Ops, quod heic omne opus, & hac opus ad viuendum. & ideo dicitur Ops mater, quod terra nutriat. Hæc enim terreis genteis omneis peperit, & resumit denuo. quæ dat cibaria, vt ait Ennius: " quæ quod gerit fruges, Ceres. Antiquæis enim, quod nunc & hi dei cælum & terra, Iuppiter & Iuno, quod, vt ait Ennius, Istic est is Iuppiter, quem dico, quem Græci vocat æra: qui ventus est, & nubes, himber postea, atque ex himbre frigus: ventus post fit, aer denuo. Hæc propter Iuppiter sunt ista, quæ dico tibi: qui mortaleis atque vrbeis belluâque omneis iuuat. quod hic omneis & sub hoc. Eundemque appellans dicit Ennius, Diuûmque hominûmque pater rex. Pater, quod patefaciat omnia, & ipsum semen. nam tum est conceptum, & inde cum exit, quod oritur. Hoc idem magis ostendit antiquum Iouis no-

men. Nam olim Diouis & Diespiter dictus, hoc est aer, & dies pater. à quo dei dicti, qui inde: & dies, & dius, & diuus. Vnde Sub dio, & Dius Fidius. Itaque inde eius perforatum testum, vt videatur diuum, id est cælum. Quidam negant sub recto per hunc deierare oportere. Aelius Gallus Dius Fidius dicebat Diouis filius, vt Græci Διὸς υἱός, Castorem: & putabant hunc esse " Sanctum ab Sabina lingua, & Herculem ab Græca. Idem hic Diespiter dicitur, infimus aer, qui est coniunctus terræ, vbi omnia oriuntur, vbi aboriuntur: quorum quod finis ortus, Orcus dictus. Quod Iouis Iuno coniux, & is cælum, hæc terra, quæ eadem tellus: & ea dicta, quod vna cum Ioue iuuat Iuno: & regina, quod hæc omnia terrestria regit. Sol, vel quod ita Sabini, vel quod solum ita lucet vt ex eo dies fit. Luna quod sola lucet noctu. itaque ea dicta Noctiluca in Palatio: nam ibi noctu lucet templum. hanc, vt Solem Appollinem, quidam Dianam vocant Apollinis: vocabulum Græcum alterum, Latinum alterum. & hinc quod in altitudinem & latitudinem simul, Diuiana appellata. Hinc Epicharmus Enni Proserpinam quoque appellat, quod solet esse sub terreis. Proserpina dicta, quod hæc vt serpens modò in dextram, modò in sinistram partem latè mouetur. Serpere & Proserpere idem dicebant: vt Plautus, qui scribit, Quasi proserpens bestia. Quæ ideo videtur à Latineis Iuno Lucina dicta, vel quod terra (vt Physici dicunt) iuuat & lucet, vel quod ab luce eius, quæ quis conceptus est, vnà iuuat, donec mensibus acteis produxit in lucem. Facta igitur à iuuando & luce Iuno Lucina: à quo patientes eam inuocant. Luna enim, nascentium dux, quod mensis huius. Hoc vidisse antiquos apparet, quod mulieres potissimum supercilia sua attribuerunt ei deæ. Heic enim maximè debuit collocari Iuno Lucina, vbi ab dieis lux datur oculis. Ignis à nascendo, quod *hinc* " hic nascitur; & omne quod nascitur, ignis " *scin- gient.*

valore
vique.

Commo-
tio.

dit. Ideo calet, vt qui denascitur, ignem amittit ac frigescit. Ab ignis iam "maiore vi, ac violentia Volcanus dicitur. Ab eo quòd ignis per splendorem fulget, Fulgor Fulménque & Fulgur: quòd fulmine ictus Phaethon contrariis diis. Ab aquæ lapsu lubrico Lympha. Nympha Iuturna, quæ iuuaret. Itaque multi ægroti propter id nomen hinc aquam petere solent. A fontibus, & fluminibus, ac cerereis aqueis, dei: vt Tiberinus à Tiberi: & ab lacu Velino, Velinia: & nymphæ "Commotiæ ad lacum Cutiliensem, à commotu, quòd ibi insula in aqua commouetur. Neptunus quòd mare terras obnubit, vt nubes cælum: à nuptu, id est, operitione, vt antiqui à quo Nuptiæ, Nuptiisque dicitur. Salacia Neptuni ab salo. Venilia à veniendo, ac vento illo quem Plautus dicit, Quod ille dixit qui secundo vento vectus est tranquillo mari, ventum gaudeo. Bellona à bello nunc quæ Duellona à duello. Mars ab eo quòd maribus in bello præest aut quòd à Sabineis acceptus, ibi Mamers. Quirinus à Quiritibus. Virtus, vt viri vis, à virilitate. Honos ab honesto honore. Itaque Honestus dicitur, quòd honoratus: & dictum honus est honos, qui sustinet rempublicam. Castoris nomen Græcum, & Pollucis à Græcis in Latineis littereis veteribus nomen, quod est, inscribitur, vt Πωλύδευμος, Polluces, non, vt nunc, Pollux. Concordia à corde congruente. Feronia, Minerua, No. èsles à Sabineis. pauò aliter ab eisdem dicimus Laram, Vestam, Salutem, Forté Fortunam, Fidem. Ea re Sabinoꝝ linguam olent, quæ Tatii regis voto sunt Romæ dedicate. Nã vt annales dicunt, voluit Opi, Floræque, Dioui, Saturnoque, Soli, Lunæque, Volcano, Sumanoque: itémque Laiunda, Termino, Quirino, Vortumno, Laribus, Dianæ, Cloacinaeque. Et queis nonnulla nomina in vtraque lingua habet radices, vt arbores quæ in cõfinio natæ in vtroque agro serpūt. Potest enim esse Saturnus heic alia de causa dicitur atque in Sabineis, & sic Dianæ

de quibus suprà. Dicitur est quod ad immortaleis attingit: deinceps quod ad mortaleis attingit, videamus & de his animalia in tribus locis, quòd sunt in aere, in aqua, in terra: à summa parte ad infimam descendam. Primum "nominè Alites ab aleis Volucres ^{nomina} alii: à volatu. deinde generatim. De heis pleræque à suis vocibus, vt hæc, Vpupa, Cuculus, Coruus, Hirundo, Vlula, Bubo: itém hæc, Pavo, Anser, Gallina, Columba. Sunt quæ alicis de causis appellatæ, vt Noctua, quòd noctu canit, ac vigilat: "Lusciola, quòd ^{luscina} lusciose canere existimatur, atque esse ex Africa Progne in luctu facta auis. Sic Galeritus & Moracilla: alter quòd in capite habet plumam elatam: altera quòd semper mouet caudam. Merula, quòd mera, id est sola volitat: cõtrà ab eo Graculi, quòd gregatim: vt quidam Græci πέρδιχα. Ficedula, & Miliaria, à cibo: quòd altera fico altera milio fiant pingues. Aquatiliū vocabula animalium partim sunt vernacula, partim peregrina. Foris, Muræna, quod ^{muræna} Cybium, Thynnus, cuius ite partes Græcis vocabuleis omnes, vt Melandria, atque Vraon. Vocabula piscium, pleræque translata à terrestribus: ex aliqua ^{nebulata} parte similibus rebus: vt Anguilla, "Lingulaca Suidis: alia à coloribus, vt hæc, Afellus, Umbra, Turdus: alia à vi quadam, vt hæc, Lupus, Canicula, Torpedo. Itém in conchylicis aliqua ex Græcis: vt Peloris, Ostrea, Echinus. vernacula ad similitudinem, vt Surena, Pectunculi, Vngues. Sunt etiã animalia in aqua, quæ interdum in terram exeunt: alia Græcis vocabuleis, vt Polypus, Hippopotamus, Crocodilus: alia Latineis, vt Rana, Anas, Mergus. à quò Græci ea quæ in aqua & terra possunt viuere, vocant ^{amphibia} amphibia. E queis Rana ab sua dicta voce: Anas, à nando, Mergus, quòd mergendo in aquam capter escam. Itém alia in hoc genere Græcis, vt Querquedula, Cerceris, Halcedo, quòd ea Halcyon. Latina, vt Testudo, quòd testum hoc animal, Loligo, quòd subuolat, littera commutata, primò Voligo. Vt Ægypti in

flumine quadrupes, sic in Latio nominati Lytra & Fiber. Lytra, quod succidere dicitur arborum radices in ripa, atq; eas dissoluere; vnde Lytra. Fiber, ab extrema ora fluminis dextra & sinistra maxime quod solet videri: & antiqui Fibrum dicebant extremum, vnde in fageis extrema Fimbria, & in te-core extremum Fibræ, hinc Fiber dictus. Quæ sunt hominum propria primùm, deinde de pecore, tertio de feris scribam: incipiam ab honore publico. Consul nominatus, quod consulere populum & senatum debet, nisi illinc potius vnde Actius ait in Bruto, Qui rectè consulat, consul fiat. Prætor dictus, qui præret iure & exercitu. A quo Lucillius, Ergo prætorum est ante præire. Censor, ad cuius censionem, id est arbitrium, censeretur populus. Ædilis, qui ædes sacras & priuatas procuraret. Quæstores, à querendo, qui conquirerent publicas pecunias, & maleficia, quæ triumviri capitales nunc conquirunt: ab his postea qui quæstionum iudicia exercent, Quæstores dicti. Tribuni militum, quod terni tribus tribubus Romnium, Lucerum, Tatiensium olim ad exercitum mittebantur. Tribuni plebei, qui ex tribuneis militum primùm tribuni plebei facti, qui plebem defenderent in secessione Crustumina. Dictator, quod à consule dicebatur, cui dicto audientes omnes essent. Magister equitum, quod summa potestas huius in equites, & ad censos: vt est summa populi Romani dictator; à quo is quoque magister populi appellatus. Reliqui, quod minores quam hi magistri, dicti Magistratus: vt ab albo Albatu. Sacerdotes vniuersi à sacreis dicti. Pontifices (vt Q. Scæuola Pontifex maximus dicebat) à posse & facere. pontifices ego à ponte arbitror. nam ab iis subicius est factus primùm, & restitutus sæpe, cum ideo sacra & vls & cis Tiberim non mediocri ritu fiant. Curiones dicti à curicis, qui fiunt vt in his sacra faciant. Flamines, quod in Latio capite velato erant semper, ac

consulat

Tatiensium

quod deo.

caput cinctum habebant filo, Flamines dicti. Horum singuli cognomina habent ab eo deo cui sacra faciunt: sed partim sunt aperta, partim obscura. Aperta, vt Martialis, Volcanalis, obscura, Dialis, & Furinalis. cum Dialis à Ioue sit, qui Diouis est: Furinalis à Furina, cuius etiam in fasteis Furinales feræ sunt. Sic Flamen Falacer à diuo patre Falacre. Sallii à saltado, quod facere in comitio in sacreis quotannis & solent & debent. Luperci, quod lupercalibus in lupercali sacra faciunt. Fratres Aruales dicti sunt qui sacre publica faciunt propterea vt fruges ferant arua: à ferendo & arucis fratres aruales dicti sunt; quia fratria dixerunt. Fratria est Græcum vocabulum partis hominum; vt Apolliniam etiam nunc. Sodales Titii dicti ab Titius aui- bus, quas in auguriis certeis obseruare solent. Feciales, quod fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat vt iustum conciperetur bellum, (& inde desitum,) & vt fœdere fides constitueretur. Ex his mittebant, antequam conciperetur, qui res repeterent: & per hos etiam nunc fit fœdus, quod fides scribit Ennius dictum. In re militari Prætor dictus, qui præret exercitui Imperator ab imperio populi, qui eos qui id adtessent, oppressit hosteis. Legati, qui lecti publicè, quorum opera consilioque vteretur peregrè magistratus; qui ve nūtri senatus aut populi esset. Exercitus, quod exercitando fit melior. Legio, quod leguntur milites in delectu. Cohors quod vt in villa ex pluribus techteis coniungitur, ac quiddam fit vnum; sic hæc ex manipuleis copulatur cohors: quæ in villa dicta, quod circa eum locum pecus coerceretur. Tameñ cohortem in villa Iphicrates dicit esse Græcè ἰφικράτης apud poetas dictam. Manipulos exercitus minimas manus, quæ vnum sequuntur signum. Centuriæ, quæ sub vno Centurione sunt: quorum centenarius iustus numerus. Milites, quod trium millium primò legio fiebat, ac singulæ tribus, Tatiensium, Ramnium, Lucerum, milia singula militum mitte-

Neapoli.

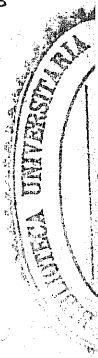
vel Ap-

puli)

auguriis

Iphicra-

tes

bant. Hastati dicti qui primi hastis pugnabant. Pilani, qui pileis: Principes, qui à principio gladiis, & post commutata re militari minus illustres sumuntur. Pilani, Triarii quoque dicti, quod in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur. Quod hi subsidiebant, ab eo Subsidium dictum. à quo Plautus, Agite nunc, subsidite omnes, quasi solent triarii, Auxilium appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adiumento essent, alienigenæ. Præsidium est dictum, quia extra castra præsidebant in loco aliquo, quod tutior regio esset. Obsidium dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi posset inde, item ab absidendo: cum id ideo facerent quo facilius diminueret hosteis. Duplicarii dicti, quibus ob virtutem duplicia cibaria vt darentur, institutum. Turma terma est: E in V abiit: quod terdeni equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Ramnium, & Lucerum, fiebant. Itaque primi singularum decuriarum, Decuriones dicti, qui ab eo in singulis turmeis sunt etiam nunc terni. Quos hi primò administratos ipsi sibi adoptabant, Optiones vocari cœpti, quos nunc propter ambitionem tribuni faciunt. Tubicines à tuba & canendo, similiter Liticines, & Classicos à classe: qui item cornu canunt, vt tum cum classes comitiis ad comitarum vocant. Quæ à fortuna vocabula, in heis quædam minus aperta: vt pauper, diues, miser, beatus: sic alia. Pauper à paulola re. Miser, à minus, cui cum opus est, minus nullo est. Diues, à diuo, qui, vt deus, nihil indigere videtur. Beatus, qui multa bona possidet: & is Opulentus ab ope, cui ea opimæ. Ab eadem Inops, qui eius indiget. Ab eodem fonte Copiæ, & Copiosus. Pecuniosus, à pecunia magna: Pecunia à pecu. à pastoribus enim horum vocabulorum origo. Artificibus maxima causa ab arte: id est, ab arte medicina vt fit Medicus, à sutrina Sutor: non à medendo, ac suendo, quæ omnino vltima. Huic rei earum rerum radices, vt in proximo libro aperietur. Quare, quod ab arte Artifex dicitur, nec multa in eo obscura

Copia

relinquam. Similis causa, quæ ab scientia vocantur aliqua, vt præstigiator, monitor, nomenclator. Sic etiam à spatio quodam dicuntur, cursor, natator, pugil. & in hoc genere, quæ sunt vocabula, pleraque aperta: vt Legulus, & Vindemiator: alter ab oleis, alter ab vucis. Hæc etsi minus aperta, vindemiator, vt vestigator, & venator: tamen id est quod Vindemiator, vel quod vinum legere dicitur, vel quod de vite id demit: Vestigator à vestigiis ferarum, quas indagatur: Venator à venatu. (Quod sequitur verbum aduentum & inuentum.) Hæc de hominibus. Hinc quod sequitur, de pecore. Pecus ab eo quod perpascat, à quo pecora vniuersa, quod in pecore pecunia tum consistebat pastoribus: & standi fundamentum Pes, à quo dicitur in ædificiis area pes magnus? & qui fundamentum instituit, pedem ponit. A pede Pecudes appellarunt, vt ab eodem Pedicam, Pedissequum & Peculoriaræ oues, aliudve quid, id enim peculium primum. Hinc Peculatum publicum, primo vt cum pecore diceretur multa, & id esset coactum in publicum, si erat auersum, ex qua fructus maior. Hinc est quod Græcis Bos, βῆς: & Taurus, ταῦρος: item οἶς, ouis. ita enim antiqui dicebant, nō vt nunc, οὐδέ τι. Possunt in Latio quoque, vt in Græcia, à fucis vocibus hæc eadem facta. Armenta, quod boues ideo maxime parabantur vt inde eligerent ad arandum? inde Aramenta dicta, postea tertia littera extrita. Vitulus quod Græcè antiquitus, ἰβῆλος: aut quod plerique vegetis, vegetulus. Iuuenus, iuuare qui iam ad agrum colendum posset. Capra, carpa, à quo scriptum omniscarpæ capræ. Hircus quod Sabini hircus: & quod illeice fedus in Latio rure hedus: quod in vrbe, vt in multis, A addito hædus. Porcus, quod Sabini dicunt de aprino porco poridus, inde porcus. nisi à Græcis, quod Athenensis in libris sacrorum scriptum est, κατὰ καὶ πρόκα. Aries, quod eum dicebant ares veteres, nostri aruiga hinc Aruignus. Hæc sunt quarum in sacri-

pecunia

peculia

tu.

omniscarpæ capræ.

cuis exta in olla, non in veru coquuntur. quas & A-
 cius scribit, & in pontificalibus libreis videmus in
 hostiis cam aruigem, quæ cornua habet, quoniam
 is cui oui mari testiculi dempti; & ideo vt natura
 versa Veruex declinatam. Pecori ouilo quod agna-
 rus, Agnus. Carulus à sagaci sensu, & acuto. Hinc
 Canis; nisi quod tuba, & cornu, signum cum dant,
 canere dicuntur. quod hic item, & nocticulus in cus-
 todia, & venando signum voce dat, canis dictus. Fe-
 rarum vocabula item partim peregrina, vt Panthe-
 ra, Leo: vtraque Græca. à quo etiam & rete quod-
 dam Panther, & Leæna, & muliercula Pantheris. Ti-
 gris, qui est vt leo varius, qui viuus capi adhuc non
 potuit: vocabulum è lingua Armenia. nam ibi &
 sagitta, & quod vehementissimum flumen, dicitur
 Tigris. Vrsi, Lucana origo, vel vnde illi, nostri ab ip-
 sius voce. Camelus suo nomine Syriaco in La-
 tium venit. vt Alexandria Camelopardalis nuper
 adducta, quod erat figura vt camelus, maculeis
 vt panthera. Apri ab eo quod in locis asperis. ni-
 si à Græcis, quod *ἰγίαιες*. Caprea à similitudi-
 ne quadam capræ. Cerui, quod magna cornua
 gerunt, mutato G in C, vt in multeis; quasi gerui.
 Lepus, quod è Siculeis quidam Græci, dicunt *λί-
 ποειν*. à Roma quod orti Siculi, vt annales no-
 stri veteres dicunt, fortasse hinc illuc tulerunt, &
 heic reliquerunt id nomen. Volpes, vt Aelius dice-
 bat, quod Volat pedibus. Proxima animalibus
 sunt ea quæ viuere dicuntur, neque habere ani-
 mam, vt virgulta. Virgultum dicitur à viridi, id-
 que à vi quadam humoris: quæ si exaruit, mori-
 tur. Vitis, quod ea vini origo. Malum, quod Æo-
 les dicunt *μῆλον*. Pinus iuglans; quod hæc nux
 antequam purgetur, similis glandi. Hæc glans
 optima, & maxima, ab Ioue & glande iuglans est
 appellata. Eadem, Nux, quod vt nox aerem, ita
 huius succus facit corpus atrum. Quæ in orteis
 nascuntur, alia peregrincis vocabuleis, vt Græcis
 Ocymum, Menta, Ruta, quam nunc *πίρνον* ap-

Nux.

pellant. Item Caulis, Lapathium, Radix. Sic enim
 antiqui Græci quam nunc Raphanum. Item ex
 Græcis vocabuleis, *ἑρπύλλιον*, ἰόδιον, addita & commu-
 tata vna littera, Serpyllū, Rosa. Item Græca, *νοείαν-
 δρασι*, *μαλάριον*, *κύμιον*. Item Latina, Liliū, *ἀπό λιλίας*
 & Malua à *μαλάριον*, & Sufimbriū *ἀπό σουμβρίων*. Ver-
 nacula Lactuca à lacte, quod olus id habet lac. Bras-
 sica, vt præfeca: quod ex huius scapo minutatim
 præfecatur. Asparagi, quod ex asperis virgultis
 nascuntur, & ipsi scapi asperi sunt, non leues. Ni-
 si Græcum: illic enim quoque dicitur *ἀσπάρτερος*.
 Cucumeres dicuntur à curuore, vt curuimeres
 dicti, Fructus à ferendo res: & hæ, quas fundus, &
 hæ quæ in fundo feruntur, vt fruamur. Hinc de-
 clinatæ Fruges, & Frumentum. Sed hæ è terra,
 etiam Frumentum, quod extra loco quo solent
 addi ex mola, id est ex sale, & farre molito. Vuæ
 ab vuore. Quæ manu facta sunt dicam, de victu,
 de vestitu, de instrumento: & siquid aliud vide-
 bitur heis aptum. De victu antiquissima Puls;
 appellata, vel quod ita Græci, vel ab eo (vt scribit
 Apollodorus) quod ita sonet, cum aqua feruen-
 ti inspiratur. Panis, quod primò figuras faciebant
 mulieres in panificio Panis: « posteaque figuras
 facere instituerunt alias. A pane & faciendo
 Panificium cœptum dici. Hic Panarium, vbi id
 seruabant: sicut Granarium, vbi granum frumen-
 ti condebant, vnde id dictum. Nisi ab eo quod
 Græci *κόκκιον*: à quo Græcis quoque granum di-
 ctum. & in quo eadem conduntur, Horreum ab
 horrendo. Triticum, quod tritum est spiceis. Far, à
 faciendo, quod in pistrino fit. Miliū à Græco.
 nam id prius *μέλιον*, post *μέδιον*. Libum, quod liba-
 retur priusquam esset, vt erat, coctum. Testa-
 rium, quod in testu caldo coquebatur; vt etiam
 nunc Matralibus id faciunt matronæ. Circuli,
 quod mixta farina casco & aqua circuitum e-
 quabiliter fundebant. Hoc quidam, qui magis
 inconditè faciebant, vocabant Lixulas & Semili-

testi cal-
da

xulas, vocabulo Sabino: idque frequentius Sabini à globo farinæ dilatate. Item in oleo cocti, dicti à globo Globuli. Crustulum à crusta pulvis, quoius ea quæ ut corium exurit, Crusta dicta. Cetera ferè opera à vocabuleis Græcis sumpta, ut *ἄρτεμις*, & placenta, quod edebant cum pulve. Ab eo Pulmentum, ut Plaurus: hinc Pulmentarium dictum. Hoc primum debuit pastoribus Caseus: à coacto lacte, ut coaxeus dictus. Dein posteaquam desierunt esse contenti heis quæ suapte natura ferebat sine igne in quo erant poma, quæ nimis cruda esse poterant, decoquebant in olla. Ab olla Olera dicta: quorum à genere cruda olera, è queis ad coquendum, quod rueret rure, Ruapa: unde Rapa. Olea ab elea: olea grandia Orchitis: quod ea antiquitus Orchemora. Hinc ad pecudis carnem peruentum est. Suilla sic ab illeis generibus cognominata. Hanc primò assam, secundò elixam, tertio è iure uti coepisse natura docet. Dictum Assum, quod à igne assudescit. Vuidum est quod humidum, & ideo ubi id non est, succus abest: & ideo sudando assum distillat calore. ut crudum nimium habet humoris, sic excoctum parum habet succi. Elixum, est è liquore aquæ deductum, & ex iure, quod iucundum magis conditione est. Succidia, ab suis concidendis: nam id pecus primum occidere coeperunt domini, & ut feruarent, salere. Tergus suis, ab eo, quod eo regitur. Perna à pede suis, à nomine eius. Offula dicta, ut offa minima in sue. In scia, ab eo quod insecta caro, ut in carmine Saliorum est: quod in exteis dicitur nunc Prosectum. Murtatum à myrto, quod eo largè fartum intestinum crassum. Lucanicam dicunt, quod milites à Lucaneis didicerunt, qui & Faleris Faliscum vèrem. Fundulum, à fundo: quod non ut reliquæ partes, sed ex vna parte sola pertit. ab hoc Græcos puto *ἑνὸς ἑστέγγος* appellasse. Ab eadem fartura Farcimina in exteis appellata, à quo, quod in eo tenuissimum intestinum fartum,

Hila, ab hilo dicta, id est minimo, quod ait Ennius, Neque dispendei facit hilum. Quod in hoc farcimine summo quiddam eminet, ab eo quod ut in capite apex, Apex abo dicta. Tertium fartum est Logabo quod longius quàm duo hila. Argumentum, quod ex immolata hostia defectum in iecore imponendo agendi causa. Magmentum, à magis, quod ad religionem magis pertinet. Itaque propter hoc montana fana constituta locis certis, quo id imponeretur matæ, ab eo quod Græci *μάται* *μαίται*, Item Græci sigillatim, ut ouum, bulbum. Lana Græcum, ut Polybius & Callimachus scribunt. Purpura à purpuræ maritimæ colore. Pœnicum, quod à Poeneis primum dicitur adlatum. Stamen, à stando, quod eo stat omne in tela velamentum. Subtremen, quod subit flammæ. Trama, quod tranat frigus id genus vestimenti. Densum, à dentibus pectinis, quibus feritur. Filum, quod minimum est hilum, id enim minimum est in vestimento. Iannus, Græcum: Panuelum dictum à panno, & voluendo filo. Tunica, ab tuendo corpore, tunica ut induca. Toga, à tegendo. Cinctus, & Cingulum, à cingendo: alterum viris, alterum mulieribus attributum. Atma, ab arcendo, quod heis arcemus hostem. Parma, quod à medio in omnis partibus par. Conum, quod cogitur in cacumen versus. Hasta, quod stans solet ferri. Iaculum, quod ut iaciatur, fit. Tragula à traiciendo. Scutum à sectura, ut secutum, quod minutè confectum fit tabellis. Umbones, aut à Græco, vel quod ambones. Gladius, Cin G commutato, à clade, quod fit ad hostium cladem gladius. similiter ab omne Pilum, quod hostis ferret, ut periculum. Lorica, à loreis, quod de corio crudo pectoralia faciebant: postea succederunt Galli è ferro sub id vocabulum ex anuleis ferream tunicam. Balteum, quod cingulum è corio habebant bulatum, balteum dictum. Ocrea, quod opponebatur ob crus. Galea ab galero, quo multi vti anti-

qui. Tubæ à tubeis, quos etiam nunc ita appellant tubicines sacrorum. Cornua, quòd ea, quæ nunc sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu. Vallum, vel quòd ea varicare nemo possit, vel quòd singula ibi extrema bacilla furcillata habent figuram litteræ V. Cerui à similitudine cornuum cerui. Item reliqua ferè ab similitudine, vt vineæ, testudo, aries. Mensam escariam cibillam appellabant: ea erat quadrata, vt etiam in castreis est. A cibo Cibilla dicta: postea rotunda facta. & quòd à nobis medià, à Græcis μέση, Mensa dici potest. nisi etiam quòd ponebant pleraque in cibo mensa. Trulla à similitudine trux, quæ quòd magna, & hæc pusilla, vt truula. Hinc Græci τρεβλιον, nos trullam. Trux, quæ à culina in lauatinam aquam fundunt. Trua, quòd trauiolat ea aqua: ab eodem est appellatum Trulleum. simile enim figura, nisi quòd latius concipit aquam, & quòd manubrium cauum non est, nisi vinaria trulla accessit. Matellio à matula dictus, & dictus posteaquam longius à figura matulæ discessit. & ab aqua Aqualis dictus. Vas aquarium vocant Fûtum, quo in triclinio allatam aquam infundebant: quo postea accessit μέγιστος cum Græco nomine, & cum Latino nomine Græca figura barbatus. Peluis, à pedum lauatione, vt pedeluis. Candelabrum à candelâ. ex heis enim funiculi ardentes figebantur. Lucerna post inuenta, quæ dicta à luce, aut quòd id vocant Græci λύχνος. Vasa in mensa escaria; vbi pultem aut iurulentum quid ponebant: à capi-endo Catinum nominauerunt. nisi quòd Siculi dicunt κέπιον, vbi asla ponebant. Magidam aut Langulam, alterum à magnitudine, alterum ab latitudine finxerunt. Patinas à patulo dixerunt, vt pusillas, quòd heis libarent: cœnas patellas. Tryphli-
cœnis.
Tryphli-
Canistra, quæ putant esse Latina, sunt Græca. τρυβλιον καὶ κέπιον, Græca sunt. Reliqua, quòd aperta sint, vnde sint, relinquo. Mensam vinariam rotundam nominabant Cylibathum, vt etiam nunc in ca-

streis. id videtur declinatum à Græco, ἀπό τῆς κύβητος, qui illa capit, & minores. Capulæ à capiendo, Capido, quòd aufatæ, vt prehendi possint, id est capi. Harum figuras in vaseis sacreis ligneas & fictiles antiquas etiam nunc videmus. Præterea in poculis erant Patææ, eo quòd pateant, Latine ita dictæ. Heisce etiam nunc in publico conuiuio, antiquitatis retinendæ causa, cum magistri sunt, portio circumfertur & in sacrificando deeis; hoc poculo magistratus dat deo vinum. Pocula à portione; vnde Potatio; & etiam Poma, quòd hæc pofcunt potum. ἀπό τῆς πίτου Græco origo portionis. Aqua, quòd æqua summa. Fons, vnde funditur è terra aqua viuæ, et fistula aquæ, fusus aquæ. Vas vinarium grandius, Sinum, ab sinu; quòd sinum maiorem cauationem quàm pocula habebat. Itè dicta Depesta etiã nunc in diebus sacreis, Sabineis vasa vinaria in mensa deorum sunt posita. Apud antiquos scriptores Græcos inueni appellari poculi genus δέπσιον. Quare vel inde radices in agrum Sabinum & Romanum sunt profectæ. Quo vinum dabant, vt minutatim funderent, à gutteis Guttum appellarunt. & quo sumebant minutatim; à sumendo, Simpulum nominauere. In huiusce locum in conuiuio è Græcia successit Epichyfis, & Cyathus. in sacrificiis remansit guttum & simpulum. Altera vinaria mensa erat lapidea quadrata oblonga vna columella; vocabatur Cartibulum. Hęc in ædibus ad compluuium apud multos me puero ponebatur: & in ea, & cum ea ænea vasa: à gerendo Gertibulum, vnde cartibulum post dictum. Præterea erat tertium genus mensæ, & quadratæ vasorum: vocaturque Vrnarium; quòd urnas cum aqua positas ibi potissimum habebant in culina. Ab eo etiam tunc ante balineum locus (vbi poni solebant urnæ, Vrnarium vocatur. Vrnæ dictæ quòd vrinant in aqua haurienda, vt Vrnator. Vrnare est mergi in aquam. Imburum fictum ab vrbo, quòd ita

bura.

Soliura

armamentum

vestinereb

quod

flexum vt redeat sursum versus: vt in aratro, quod est "vrbum. Calix à caldo, quod in eo calda plus apponebatur, & calidum eo bibebant. Vas, vbi cibum coquebant, ab eo Cacabum appellarūt. Veru à versando. Ab sedendo appellantur Sedes, Sedile, " Sedum, Sellæ, Seliuastrum. Deinde ab heis Subsellium. vt Subsipere, quod non planè sapit: sic quod non planè erat sella, subsellium dictum, vbi in eiusmodi duo, Bissellium dictum. Arca, quod arcetur fures ab ea clausa. Armarium & " Armamentarium ab eadem origine, sed declinata aliter. Mundus muliebris dictus à munditia. Ornatus, quasi ab ornatus, hinc enim maximè sumitur quod eam deceat. Itaque ob id paratur speculum. Calamistri, quod heis calefacteis in cinere capillus ornatur. Qui ea ministrabat, à cinere Cinerarius est appellatus. Discerniculum, quo discernitur capillus. Pecten, quod per eum explicatur capillus. Speculum, à speciendo: quod ibi spectant. Vestis à veles: vel ab eo quod vellus lana tonsa vniuersa ovis, id dictum quod vellebant lanam: ex lana facta vestis. Et quod capillum " cōtineret, dictum à rete Reticulum. Rete ab raritudine. Item Texta, fasciola qua capillum in capite colligarent. Dictum Capital à capite, quod sacerdotulæ in capite etiam nunc solent habere. Sic Rica à ritu, quod Romano ritu sacrificium feminæ cum faciunt, capita velant. Mitra, & reliqua ferè in capite, postea addita cū vocabuleis Græceis. Prius de indutu aut amictu quæ sunt, tangam. Capitiuum ab eo quod capit pectus, id est, vt antiqui dicebant, indutu comprehendit: alterum quod subrus, à quo Subucula: alterum quod supra, à quo Supparus. nisi quod id dicunt Osce. Alterius generis item duo, vnum quod foris, ac palam, Palla: alterum quod intus, à quo Intusū, id quod Plautus dicit, Intusiam; patagiatarum caltulam, ac cræcotulam. Multa post luxuria adtulit: quorum vocabula apparent esse Græca, vt ἄσβεστον. Amictus est dictum Amictum, id est circumiectum, à quo etiam " quod vestes se inuol-

inuoluunt, Circumiectum appellant: & quod amictui habent purpuram circum, vocant Circumtextum. Antiquissimi amictui Ricinium, id quod eo utebantur duplici, ab eo quod dimidiam partem retrorsum iaciebant, ab reticiendo Ricinium dictum. Hinc quod facta duo simplicia paria, Parilia primò dicta: reclusum propter leuitatē *παρρηλασία*, *χλαμύς*: sic multa Græca. Lena, quod de lana multa: duarum enim togarum instar. vt antiquissimum mulierum, ricinium; sic hoc duplex, virorum. Instrumenta rustica, quæ ferendi aut colendi fructus causa facta. Sarculum à serendo ac sarriendo. Ligo, quod eo, propter latitudinem, quod sub terra facilius legitur. Pala à pangendo. G in L mutatum quod fuit. Rurum vt ruitum, à ruendo Aratrum, quod " arauit terram. Eius ferrum Vomer, quod vomit eò plus terram. Dens, quod eo mordetur terra, *ernit*) supra id regula quæ stat, Situa à stando: & in ea trauerfa regula, Manicula; quod manu bubulci tenetur. qui quasi est temo inter boues. Bura à bubus. alij hoc à curuo Curuum appellant. Sub iugo medio Couum, quod bura extrema addita " appellatur, *oppilatur.* eatur couum à cauo. Iugum & Iumentum à iunctu. *tur.* Iripices, regula cum pluribus dētib, quam item vt plaustrū boues trahunt, vt eruunt quæ in terra sunt: Sirpices postea, S detrita, à quibusdam dicti. Rastelli, vt Iripices, serræ leues; itaque homo in prateis per fenescia eo festucas abradit; quo ab rasu Rastelli dicti. Rastri, quibus dentalibus penitus eradūt terram atque eruunt, à quo & Rutabri dicti. Falces à farre, littera commutata. Hæ in Campania Seculæ, à secādo, à quadam similitudine harum, alia: & quod apertum, vnde falces Fenariæ, & " Adoreæ: & quod non apertum, vnde Lumaræ falces, & sirpiculæ. *arboreæ.* Lumaræ sunt, quibus secant lumentia, cum in agreis serpunt spinæ. quas quod à terra agricolæ soluunt, id est luunt, Lumentia. Sirpiculæ vocatæ à sirpando, id est ab alligando. sic " Sirpata doliua quassa cum alligata dicta. heis vtuntur in vi-

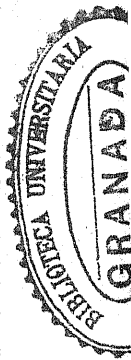
locellis

V. Animum

vt mult-
sa)

nea alligando fasces, incisos fustes, faculas. has phanecillas Cherfoneficè dicunt fasces. Pilum, quòd eo far pintunt, id vbi sit, Pistrinum. L. & S. inter se sæpe commutant. Inde post in vrbe Lucili pistrina, & pistrinx. Trapetes molæ oleariæ vocantur. Trapetes à terendo, nisi Græcum. Molæ à molendo: harum enim motu, nisi coniecta moliuntur. Vallum à volatu, quòd cum id iactant, volant inde leuia. Ventilabrum, quo ventilatur in aere frumentum. Quibus comportantur fructus ac necessariæ res, de iis Fiscina à ferendo dicta. Corbes ab eo quòd spicas aliud ve quid conruebant. Hinc minores corbulæ dictæ. De heis quæ iumenta dicunt. Tragula ab eo quod trahitur per terram. Sirpea, quæ virgeis sirpatur, id est colligando implicatur, in qua stercus aliudve quid euehitur, quo ex viminibus vterentur, & quod eo vehitur; breuis vaha Vehiculum dictum est. Ab aliis etiam dictum Arcera, quæ etiam in duodecim tabuleis appellatur. quòd ex tabuleis vehiculum erat factum vt arca, Arcera dictum. Plaustrum ab eo quòd non, vt in heis quæ supra dixi, sed ex omni parte palam est. quæ in eo vehuntur, quòd perlucet, lapides, asseres, tignum. Edificia nominata à parte, vt multa: ab ædibus, & faciendo. Maximum ædificium est Oppidum ab ope dictum; quod munitur opis causâ, vbi sint; & quod opus est ad vitam gerendam, vbi habitent tutò, vel oppida, quòd opere munitur mœnia, quo munitus essent. Quòd exaggerabāt, Aggeres dicti, & quòd aggerem contineret murus, quòd muniendi causâ manu parabatur quo sepebant oppidum; è quo munere Murus. Eius summa, Pinnæ, ab heis quas insigniti milites habere in galeis solent, & in gladiatoribus Samnites. Turres à torueis, quòd hæ prospiciunt ante alios. Qua viam relinquebant in muro, qua in oppidum portarent, Portas. Oppida condebāt in Latio Etrusco ritu multa, id est, iunctis bubus tauro, & vacca interiore aratro circumagebāt sulcū. Hoc facie-

bant religionis causâ die auspicato, vt fossa, & muro essent munita. Terram vnde excalpserant, Fossâ vocabant; & introrsum factum murū. Postea quòd fiebat orbis, Vrbs. Principiū, quod erat post murū, Pomeriū dictum; cuiusque ambitu auspicia vrbana finiuntur. Cipi pomeriū stāt, & circum Ardolā Ardeam, & circum Romā. Quare & oppida quæ prius erāt circumducta aratro, ab orbe & vrbe Vrbes: & ideo colonix nostræ omnes in littereis antiquis scribuntur vrbes; quòd ite conditæ, vt Roma: & ideo colonix; vt vrbes cōduntur quòd intra pomeriū ponuntur. Oppidum quod primum cōditum in Latio stirpis Romanæ Lauinium, nā ibi dii penates nostri. Hoc à Latini filia, quæ coniuncta Æneæ, Lauinia appellata. Hinc post triginta annos oppidum alterum conditur Alba; id ab sue alba cognominatum. Hæc è nauis Æneæ cum fugisset Lauiniam, triginta parit porcos. Ex hoc prodigio post Lauinium conditum annis triginta, hæc vrbs facta; propter colorem suis, & loci naturam, Alba Longa dicta, Hinc mater Romuli Rhea; ex hac Romulus; hinc Roma. In oppido vici à via, quòd ex vtraque parte viæ sunt ædificia. Fundulæ à fundo, quòd exitum non habet, ac peruium non est iter. Angiportum, & id angustum, ab angendo, & portu. Quòd conferrent suas controuersias, & quæ vendere vellent; & quòd quæque ferrent, Forum appellarunt. Vbi quid generatim additum, ab eo cognomen; vt boarium forum, forum olitorium. hoc erat antiquum Macellum, vbi olerum copia. ea loca etiam nunc Lacedæmonii vocāt *μακέλλωτας*; sed Iones ostia horrorū & castelli, *μακέλλωτας*. Secundū Tiberim ad Iunium forum piscarium vocāt. Ideo ait Plautus, Apud piscariū, vbi variæ res. Ad corneta forū cupidinis, à Cupedio: quod multi forū cupidinis, à cupiditate. Hæc omnia postquā cōtracta in vnum locum, quæ ad victum pertinebāt; & ædificatus locus; appellatū Macellum; vt quidā scribunt; quòd ibi fuerit ortus; ali; quòd ibi domus fuerit cui cognomen fuit Ma-

cellus, quæ ibi publicè diruta : è qua ædificatū hoc, quod vocatur ab eo macellum. In foro lacum Curtium à Curtio dictum cōstat. de eo triceps historia. nam & Proclius non idem prodidit quod Pifo; nec quod is, C. Ælius Stilo secutus. A Proclio relatum, in eo loco dehisse terram, & ex senatusconsulto ad haruspices relatum, esse respōsū deum Maniū Postulionem postulare, id est, ciuem fortissimū eodē mitti. tum quendam Curtium, virum fortem, armatum ascendisse in equum, & à Concordiæ versum cum equo in eū præcipitatum. eo facto, locum coisse, atq; eius corpus diuinitus humasse, & reliquisse genti suæ monumentum. L. Calpurnius Pifo in analibus scribit, Sabino bello, quod fuit Romulo & Tatio, virum fortissimum Metium Curtium Sabinum, cum Romulus cum suis ex superiore parte impressionem fecisset; Curtium in locum palustrē, qui tum fuit in foro, ante quam cloacæ sint factæ, secessisse, atque suos in Capitolium recepisse. Ab eo lacum inuenisse nomē. C. Ælius & Q. Lutatius scribunt eum locum esse fulguratum, & ex senatusconsulto seprum esse; idque factū esse à Curtio consule, cui Marcus Genucius fuit collega, Curtiū appellatū. Arx ab arcē lo, quod is locus munitissimus vrbis; à quo facillimè possit hostis prohiberi, Carcer à coercendo, quod exire prohibentur. In hoc pars quæ sub terra, Tullianum, ideo quod additū à Tullio. rege: quod Syracuseis, vbi simili de causâ custodiuntur, vocantur Latomia, & de latomia translatum, quod heic quoque lapidicinæ fuerunt. Inde Lauretum, ab eo eo quod ibi sepultus est T. Tatius rex: qui à Laurentibus interfectus est. ab silua laurea, quod ea ibi excisa, & ædificatus vicus. vt inter sacram viam & macellum editum, Corneta à cornis, quæ abscissæ loco reliquerunt nomen. vt Esculetum ab esculo dictum, & Fagatal à fago: vnde etiam quod ibi sacellum, Iouis Fagutalis. Armilustrum, ab ambiru lustrum locus. item Circus maximus dictus, quod circum spectaculeis ædifica-

rus vbi ludi fiunt; & quod ibi circum meras ferrur pompa, & equi currūt. Itaq; dictū in Cornicula milites aduentu, quæ circumeunt ludētes, Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest. In circo primo, vnde mittuntur equi, nunc dicunt carceres: Næuius Oppidū appellat. Carceres dicti quod coercentur equi, ne inde exeant ante quam magistratus misit: Oppidum, quod à muri parte pinneis turribusque carceres olim fuerūt. Scripsit poeta, Dicta tor vbi currum insidit, peru ehitur vsque ad oppidū. Intimus circus ad mutiū vocatus, vt Procilius aiebat, ab vrceis; quod is locus esset inter sigulos. alij esse dicunt à murtero declinatum, quod ibi id fuerit. cuius vestigium manet, quod ibi sacellum etiam nunc Murriæ Veneris. Item simili de causâ circus Flaminius dicitur, qui ædificatus est circum Flaminium campum; & quod ibi quoque ludeis Tauriceis circus meras currūt. Comitū ab eo, quod coibant eò comitiis curiateis, litiū causâ. Curie duorum generum. nam & vbi curarent sacerdotes res diuinas; vt curiæ veteres: & vbi senatus humanas; vt curia Hostilia, quod prim⁹ ædificauit Hostilius rex. Ante hanc Rostra, cuius id vocabulum ex hostibus capta fixa sunt rostra. Sub dextra huius à comitio locus substructus, vbi nationum subsisterent legati, qui ad senatum essent missi. Is Græcostasis appellatur à parte, vt multa. Senaculum supra Græcostasin, vbi ædes Concordiæ, & basilica Opimia. Senaculum vocatum vbi senatus, aut vbi seniores consisterent, dictum vt *νεγυρία* apud Græcos. Latolæ à lauando, quod ibi ad Ianum Geminum aquæ calidæ fuerunt: Ab heis palus fuit in minore Velabro, à quo, quod ibi vehebantur lintribus, Velabrum; vt illud maius, de quo supra dictum est. Æquimelium, quod æquata Melij domus publicè, quod regnum occupare voluit is. Locus ad busta Gallica, quod Roma recuperata, Gallorū ossa, qui possederunt vrbem, ibi coaceruata ac constita. Est locus qui vocatur Doliola ad cloacam maximam

milites ad vclim, quem

Ennium

murcis

Tauris

vbi non licet despuere, à doliolis sub terra. Eorum duæ traditæ historiæ: quòd alii esse aiunt ossa cadaverum: alii Numæ Pompiliî religiosa quædam post mortem eius in fossa. Argiletum sunt qui scripserunt ab Argo, seu quòd is huc venit, ibique sepultus sit: alii ab argilla, quòd ibi id genus terræ. Clius Publicius, ab ædilibus plebei Publiceis, qui eum publicè edificarunt. Simili de causa Publilius vicus, & Cosconius vicus, quòd ab his vireis dicitur ædificati. Clius proxim⁹ ad florales vsus verus. Capitolium verus, quòd ibi sacellum Iouis, Iunonis, Mineræ: & id antiquius quàm Ædis quæ in capitolio facta. Esquiliis vicus Africus, quòd ibi obfides ex Africa bello Punico dicuntur esse custodiri. Vicus Ciprius à cipro: quòd ibi Sabini ciues additi confedererunt, qui à bono omine id appellarunt. Nam cipro Sabini boni. Prope hunc vicus Sceleratus dictus à Tullia Tarquinii Superbi vxore; quòd ibi cum iaceret pater occisus, supra eum vt mitteret carpentum mulio, iussit. Et quoniam vicus constat ex domibus, nunc earum vocabula videamus, Domus Græcum est. & ideo in edibus sacris ante cællam, vbi sedes dei sunt, Græci dicunt *τὸ οἶκος*; quod post *τὸ οἶκος* Ædeis ab aditu, quòd plano pede adibant. Itaque ex ædibus efferri inditio funere præco etiam eos dicit, qui è tabernis efferuntur; & omneis in censu villas inde dicimus Ædes. Cauum ædium dictum, qui locus tectus intra parietes relinquebatur patulus, qui esset ad communem omnium vsus: In hoc locus si nullus relictus erat, sub diuo qui esset; dicebatur Testudo à testudinis similitudine, vt est in prætorio in castris. Si relictus erat in medio, vt lucem caperet: deorsum, quò impluebat, Impluuium dictum: & sursum, qua compluebat, Compluuium; vtrumque à pluuia. Tuscanicum dictum à Tusceis, posteaquam illorum cauum ædium simulare cœperunt. Atrium appellatum ab Atriati- bus Tusceis, illinc enim exemplum sumptum. Cir-

cum cauum ædium erāt vniuscuiusque rei vtilitatis causa parietibus dissepta: vbi quid conditū esse volebant; à cælando Cællam appellarunt. Penariam, vbi penus. Vbi cubabant, Cubiculum: vbi cænabant, Cænaculum vocitabant: vt etiam nunc Lanuuii apud ædem Iunonis, & in cetero Latio, ac Faleriis, & Cordubæ dicuntur. Posteaquam in superiore parte cænitare cœperunt; superioris domus vniuersa, Cænacula dicta. Posteaquam ibi cænabant, plura face-^{vbi} re cœperunt, vt in castris ab hieme Hiberna, hibernum domus vocarunt: contra æstiuum.

* Desunt pagine tres *

religionem Porcius designat, cum de Ennio scri-^{potius} bes dicit eum coluisse "Turilinæ loca. Sequitur por-^{Tullina} ta Næuia, quòd in nemoribus Næuiis. Næuius enim loca vbi ea sic dicta, coluit. Deinde porta Raudus-^{Tullina} cula, quòd ærata fuit. æs Raudus dictum; ex eo in veteribus mancipiis scriptum, Raudusculo libram ferito. Hinc porta Lauernalis ab ara Lauernæ, quòd ibi ara eius deæ. Præterea intra muros video portas dici: in Palatio Mucionis, à mugitu, quòd ea pecus in Bucitatum antiquum oppidum exigebant. Alteram, Romanulam, quæ est dicta ab Roma; quæ habet gradus in naualia ad Volupiaæ sacellum. Tertia est Ianualis, dicta ab Iano; & ideo ibi positum Iani signum, & ius institutum à Numa Pompilio, vt scribit in annalibus L. Piso, vt sit clausa semper, nisi cum bellum sit. Nusquam traditum est memoria Pom- pilio rege fuisse apertam: & post T. Manlio consule, bello Carthaginiensi primo confecto; & eodem anno apertam. Super lectuleis origines, quas aduertit, hæ. Lectica, quòd legebant, vnde eam face- rent, stramenta atque herbas, vt etiam nunc fit in castris, lectos, ne essent in terra, sublimes in heis ponebant. Nisi ab eo quòd Græci antiqui dice-^{vbi} bant *λέκτρον*, lectum potius. quam lecticam quòd inuoluebant, quòd ferè stramenta erant è segete,

Segetriam appellant, vt etiam nunc in castris. Nisi à Græcis. nā *σεγαι*, vbi lectus mortui fertur dicebant. feretrū nostri, Græci *φέρτερον* & *φέρετρον*. Posteaquam transferunt ad culcitas, quod in ea sagū, aut tomentum, aliudve quid calcabant, ab inculcādo Culcita dicta: ac quidquid infernebant, à sterendo Stragulum appellabāt. Puluinar, vel à pelleis declinarunt. Quibus operiebantur, Operimenta, & pallia, Opercula dixerūt. In heis multa peregrina, vt Sagū, Reno Galli quid gaunacumma eius sagū, & Amphimalon, Græca: contra Latinum Torale, quod ante torum & Torus à toruo, quod is in promptu. ab hac similitudine. Toruinus in mulieris capite ornatus. Quia simplici scansione scandebant in lectum non altum, Scabellum; in altiore, Scamnum. Duplicata scāsis, Granus dicitur, quod geritur ab inferiore in superiorem. Græca sunt, Peristromata & Peripetasinata, sic aliud aliquid item conuiuii causa ibi. Multa pecuniæ signata vocabula sunt. æris & argenti hæc. As ab ære. Dupondius à duobus ponderibus, quod vnum pondus Assipondium dicebatur. id ideo quod As erat libræ pondus, deinde ad numero reliquum dictum vsque ad Centussis, vt as singulari numero. Ab tribus assibus Treffis, & sic proportione vsque ad Nonussis. In denario numero hoc mutat: quod primum est, ab decem assibus Decussis: secundū à duobus decussibus. Bicesis, quod dixi solū à duobus decussibus. Bicesis. Reliqua conueniunt, vt Tricesis à tribus, sic proportione vsq; ad Centussis; quo maius æris vocabulum non est. Nā ducēti in proportione cum dicuntur non magis asses, quam denarii alia ve res significantur. Æris minima pars, Sextula, quod sexta pars vnciæ. Semuncia, quod dimidia pars vnciæ. Se valet dimidium, vt in Selibra & Semodio. Vncia ab vno. Sextans ab eo quod sexta pars assis: sicut Quadrans, quod quarta; & Triens, tertia pars. Semisis, quod semis, id est dimidium assis, vt supra dictum est. Septunx à se-

*hæc
pellibus*

torulus

*viceffis
viceffis*

duccies

prem & vncia conclusum. Reliqua obscuriora, quod à deminutione: & ea quæ deminuitur, ita sūt vt extremas syllabas habeant. vt à duodecim vna dempta vncia, Deunx. Dextans dēpto sextante: Dodrans, dempto quadrante. Bes, vt olim des, dempro triente. In argento nummi id à Siculeis. Denarii, quod denos æris valebant. Quinarii, quod quinos. Sestertius, quod semis tertius. Dupondius enim & semis antiquus sestertius est: & veteris consuetudinis vt retro æra diceretur, ita vt semis tertius, semis quartus pronuntiarent. Sestertius igitur ab semis tertius dictus. Nūmi denarii decumalibella, quod libram pondo as valebat, & erat ex argento parua. Sembella, quod sit libellæ dimidium, quod semis assis. Teruncius à tribus vnciis, sembellæ quod valet dimidium: & est quarta pars, sic vt quadrās, assis. Eadem pecunia vocabulum mutat. nam potest idem dici dos, arrabo, merces, corollarium. Dos erit pecunia, si nuptiarum causa data: hæc Græcè *δωτιον*, ita enim hoc Siculi: ab eodem. Donum. Nā Græcè *δωρον*, vt ipsi *δωρον*, vt alii *δωρα*; & vt Attici *δωρα*. Arrabo sic dicta, vt reliquum reddatur. hoc verbū à Græco *ἀρραβων*. Reliquum, ex eo quod debitum reliquit Damnum à demptione, cum minus re factum: quā quanti cōstat. Lucrum, ab luēdo, si amplius, quā exoluerit quāti esset ceptum. Detrimentum, à detritu, quod ea quæ trita, minoris pretii. Ab eadem Intetrimentum, ab eo quod duo, quæ inter se trita & deminuta, à quo etiam Intrigo dicta, & Intertrigo. Multa, à pecunia, quæ à magistratu dicta, vt exigi possit ob peccatum. quod singulæ dicuntur appellatæ esse multæ, quod olim vnum dicebāt multa. Itaque cum in dolium aut culeum vnum addit rustici, prima vrna addita, dicunt etiam nunc Multa. Pœna, à puniendo: vel à pœnitendo, quod post peccatum sequitur. Pretium, quod æstimationis, emptionisve causa constituitur, dictum à pœtiteis, quod hi solum possunt facere rectè id. Si quid datum pro operā aut opere, Merces, à me-

conclisum

demum

*ex eo luere
vit, quā
quanti*

rendo. Quod manu factum erat, & datum pro eo Manupretium, à manibus & pretio. Corollarium, si additum præter quàm quod debitum eius. vocabulum fictum à corolleis: quòd hæ, cùm placuerant actores, in scena dari solitæ. Præda est ab hostibus capta, quòd manu parta, vt parida præda. Præmium à præda quòd ob rectè quid factum concessum. Si datur quod reddatur, Mutuum; quod Siculi *μῦτον*. Ita scribit Sophrò, *μῦτον ἀνὰ δουλοῦ*. & *Μῦτος*, quod tuo animo qui sunt, dant officii causa. Alterum munus, quod muniè dei causa imperatum, à quo etiam Municipis, qui vnà munus fungi debent, dicti. Ea pecunia quæ in iudicium venit in litibus, Sacramentum à sacro. Qui petebat, & qui inficiabatur de aliis rebus, vterque “quingentos æris ad pontem deponebant: de aliis rebus item certo alio legitimo numero assium. Qui iudicio vicerat, suum sacramentum à sacro auferebat, victi ad ærarium redibat. Tributum dictum à tribubus, quòd ea pecunia quæ à populo imperata erat, tributim à singulis pro portione census exigebatur. Ab hoc ea quæ adsignata erat, Adtributum dictum. Ab eo quoque quibus adtributa erat pecunia, vt militi reddant, Tribuni ærarii dicti. “Id quod adtributum erat, æs militare. hoc est quod ait Plautus, Cedit miles, es petit, Et hinc dicuntur milites ærarii, ab ære, quòd stipendia facerent. Hoc ipsum Stipendium ab stipe dictum, quòd æs quoque Stipè dicebāt. Nam quòd asses libræ pondo erant, qui acceperant maiorem numerum, non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est, componebant, quo minus loci occuparet. à stipando Stipem dicere cœperūt. Stipare ab *στειπε* fortasse, Græco vocabulo. Id apparet, quòd vt alias, tum institutum etiam nunc, diis cum thesaureis asses dant, stipem dicunt: & qui pecuniam alligat, Stipulari & Restipulari. “Milites stipendiarii ideo quòd eam stipem pendebant. Ab eo Ennius scribit, Pœni stipendia pendunt. Ab eodem ære impendendo, Dispensator, & in tabuleis

quinquagenos ævis ad pōstificem dependebant: de aliis.

In quos

Militiis)

scribimus Expensum, & inde prima Pensio, & sic aut secunda, aut quæ alia. Et Dispendium, ideo quòd in dispendendo solet minus fieri: Compendium, quòd cùm compenditur, vna fit. A quo vsura quòd in sortem accedebat, Impendium appellatum: quæ cùm accederet ad sortem, ex vsu Vsura dicta, vt Sors quod suum fit forte. Per tarutium solui solitum, vestigiū etiam nunc manet in æde Saturni, quòd ea etiam nunc propter pensurā, Trutinā habet positam. Ab ære Ærarium appellatum. Ad vocabula, quæ pertinere sumus rati, ea quæ & loca, & ea quæ in locis sunt, satis arbitror dicta, quòd neque parum multa sunt aperta: neque, si amplius velimus, volumen patietur. Quare in proximo (vt in primo libro dixi) quod sequitur de temporibus dicam.

M. TERENCEII VARRONIS
DE LINGVA LATINA LIBER
quintus ad M. Tullium Ciceronem.

ORIGINES verborū quæ sunt locorū, & quæ in his, in prioribus libro scripsi, in hoc dicam de vocabuleis temporum, & earū rerum quæ in agendo fiunt aut dicuntur cum tempore aliquo; vt sedetur, ambulatur, loquitur. Atque si qua erunt ex diuerso genere adiuncta, potius cognationi verborum, quàm auditori calumnianti geremus morē. Huius rei auctor satis mihi Chrysippus, & Antipater; & illi in quibus etsi non tantū acuminis, at plus literarū, in quo est Aristophanes, & Apollodorus, qui omnes verba ex verbis ita declinari scribunt; vt verba literas alia adsumāt, alia amittant, alia cōmutent vt fit in tur-

do, in turdario, in turdelice. Sic declinantes Græci nostra nomina, dicunt Lucianū, Λουκιανός, & Quintiū, Κοϊντιος. Αρισταρχος illi, nos Aristarchū, & Διονα, Dionem. sic in quā consuetudo nostra multa declinauit, vt à vetere vetūstum, ab solo solūm, ab libero liberum, ab lastibus lares. quę obruta vetustate, vt potero eruere conabor. Dicemus primò de temporibus, & quę per ea fiunt. Sed ita vt ante de natura eorum, ea enim dux fuit ad vocabula imponenda homini. Tempus esse dicunt interuallum mundi, & motus. Id diuisum in partes aliquot maximè ab solis & lunę cursu. Itaque ab eorum tenore temperato Tēpus dictum: vnde Tempestiua, & à motu eorum, qui toto cælo coniunctus mundus deo, motus causa venit. à quo tēpus id ab hoc "deo dies appellatur, Meridies ab eo quod medius dies. D antiqui non R in hoc loco dicebant, vt Præneste incisum in solario vidi, quod Cornelius in basilica Æmilia & Fulvia in umbrauit. Diei principium Mane, quod tum manat dies ab Oriente. Nisi potius quod bonum antiqui dicebant Manum. ad cuiusmodi religionem Græci quoque, cum lumen adfertur, solent dicere, φως ἀγαθόν. Suprema, summum diei, id à "supremo. hoc tempus duodecim tabulę dicunt Occasum esse solis: sed postea lex Prætoria id quoque tempus iubet esse supremum, quo prætor in comitio supremam pronuntiauit populo. Secundum hoc dicitur Crepusculum, à crepero. id vocabulū sumpserunt à Sabineis: vnde veniunt Crepusci nominati Amiterno, quod eo tempore erant nati, vt Lucii prima luce "in creatione. Crepusculum significat dubium; ab eo res dubiæ dictæ Creperę. quod crepusculum, dies etiamnum sit, an ima nox, multis dubium. Nox (vt "Cattullus ait) quod omnia, nisi interueniat sol, pruinæ obriguerint. quod noceat, nox, nisi quod Græcè νύξ, nox. Cum stella prima exorta, Græci vocant ἑσπερινή, nostri Vesperuginem. vt Plautus, Neque vesperugo, neque vergiliæ occidunt. Ex

motore
dio
dio

superri-
mo

Reate

Cattulus

ortæ stellæ tempus dictum à Græcis ἑσπερινή, Latine Vesper: vt ante solem ortum, quod eadem stella vocabatur Iubar, quod iubara. Pacuuius dicit, Pastor exorto iubare, noctis decurso itinere. Ennius, Ajax lumen iubarve in cælo cerno? Inter vesperuginē & iubar dicta nox. Intempesta nox, vt in Bruto Cassius, quod dicebat Lucretia, Nocte intempesta nostrā "deuenit domum. Intempesta Ælius dicebat, cum tēpus a gendi est nullum: quod alij concubium appellarunt, quod ferè omnes tūc cybarēt: alij, ab eo quod sileretur, Silentium noctis. Quod idem Plautus tempus Conticinii. scribit enim, Videbimus, factum volo: i, redito conticinio. Alter motus solis est, alter cæli, quod mouetur à bruma ad solstitium. Dicta bruma, quod breuissimus dies est: Solstitium, quod sol eo die sistere videatur; aut quod sol ad nos versum, proximum est solstitium. Cum venit in medium spatium inter brumā & solstitium, quod dies æquus sit ac nox, AEquinoctium dictum. Tempus à bruma ad brumā dum sol redit, vocatur annus; quod vt paruuli circuli annulli, sic magni dicebantur "circites anni: vnde Annus huius temporis pars Hiemps, quod tum multi himbres. hinc Hibernacula, Hibernum: vel quod tū animā, quæ fiat, omnium apparet, ab hiatu hiemps. Tempus secundū, Ver; quod tum virere incipiunt virgulta, ac vertere se tēpus anni, nisi quod Iones dicunt ἔρηρ. Tertium, ab æstu, Aestas. hinc Aestiuū. Nisi forte à Græco αἴθερα. Quartū, Autumnus.

adue-
nit

circi

* Multa desunt.*

ab sole: sic mensis à lunæ motu dictus, dum ab sole profecta, rursus redit ad eū luna, quod Græcè olim dicta μήνη: vnde illorum μῆνες, ab eo nostri. A mensibus Intermentis dictus; quod putabant inter prioris mensis senescentis extremos dies, & nouam lunam, esse diem, quem diligentius Attici ἐκλυθὲν νύξον appellarunt; ab eo quod ea die potest videri extre-

μῆνες
νύξον

*lura
Secu-
lum.*

ma & prima luna. Lustrum nominatum tempus quinquennale, à luendo, hoc est soluendo: quòd quinto quoque anno vestigalia & " vitro tributa per censores persoluebantur. " Seculum, spatium annorum centum vocarunt: dictum à senè, quòd longissimum spatium senescendorum hominum id putarunt. AEuum ab aetate omnium annorum: hinc AEuiternú, quod factum est Aeternum. Id ait Chrysippus esse *ajvra*. Ab eo Plautus, Nò omnis aetas ad perdiscendú est satis. hinc poeta, Aeterna templa cæli. A cæli naturali discrimine ciuilia vocabula dies accesserunt. Dicam prius, qui deorú causa, cum qui hominú, sint instituti. Dies Agonales, per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agone: eo quòd interrogatur à principe ciuitatis, & princeps gregis immolatur. Carmentalia nominantur quòd sacratum & feriz Carmentis. Luperalia dicta quòd in lupercali luperci sacra faciunt. Rex cum ferias menstruas Nonis Februarieis edicit, húc diem Februarium appellat. Februum Sabini purgamentum, & id in sacris nostris verbum. Nam & Luperalia, Februatio, vt in antiquitatum libris demonstrauit. Quirinalia à Quirino, quòd ei deo feriz, & eorum hominum qui fornacalibus sacis non fuerunt feriat. Feralia ab inferis, & ferendo, quòd ferunt tum epulas ad sepulchrum, quibus ius ibi parentare. Terminalia, quod is dies anni extremus constitutus. Duodecimus enim mensis fuit Februarius, & cum intercalatur, inferiores quinque dies duodecimo demuntur mense. Equiria, ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio. Liberalia dicta quòd per totum oppidum eo die sedent sacerdotes Liberi, hedera coronatæ anus cum libeis & foculo pro emptore sacrificantes. In libris Saliorum, quorum cognomen Agonenfium, forsitan hic dies ideo appellatur potius Agonia Quinquati: hic dies vnus à nominis errore obseruatur proinde vt sint "quinque dictus ab Tu-

*quar-
tus sine
quintus.*

fulaneis post diem sextum Eius similiter vocatus Sexatrus; & post diem septimum, Septimatrus: sic hic quòd erat post diem quintum Eius, Quinquatrus. Tubilustram appellatur, quòd eo die in atrio tutorio sacrorum tubæ lustrantur. Megalesia dicta à Græcis, quòd ex libris Sybillincis accessit ab Attalo rege Pergami prope murum Megalifion, vbi templum eius deæ, vnde aduecta Romam. Fordicidia à fordeis bubus. bos Forda, quæ fert in ventre; quòd ea die publicè immolantur boues pregnantes in curiis complureis. A fordeis cædendis Fordicidia dicta. Palilia dicta à Pale, quòd & feriz ei dea sūt, vt Cerealia à Cerere, Vinalia à vino. Hic dies Iouis, non Veneris. Huius rei cura non leuis in Latio. nam aliquot locis vindemiæ primùm à sacerdotibus publicè fiebant, vt Romæ etiam nunc. nam flamen Dialis auspicatur vindemiam: & vt iussit vinum legere, agna Ioui facit: inter cuius extra cæsa & porrecta flamen prorsus vinum legit. In Tusculaneis sacris est. Vinum nouum ne vehatur in urbem ante quàm vinalia Kalentur. Robigalia dicta ab Robigo. secundum segetes huic deo sacrificatur, ne rubigo occupet segetes. Dies Vestalia, vt virgines Vestales Vestæ sacrificent. Quinquatrus Minuscula dicta Iuniz Eius ab similitudine Maiorú, quod tibicines tū feriat per urbem vagatur, & conueniunt ad ædem Mineræ. Dies Fortis Fortunæ appellatus ab Seruio Tullio rege, quod is sanum Fortis Fortunæ secundum Tiberim extra urbem Romam dedicauit Iunio mense. Dies Populi Fugia videtur nominatus, quòd eo die repete tumultu fugerit populus, non multo enim post hic dies quàm decessus Gallorum ex urbe: & qui tum sub urbe populi, vt Ficuleates ac Fidenates, & finitimi alii, contra nos coniuararunt. Aliquot huius diei vestigia fugè in sacris apparent. de quibus rebus antiquitatum libri plura referunt. Nonè Caprotinæ, quòd eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres sacrificant, & sub caprifico faciunt, & è caprifico adhibent virgam.

Cur toga.

“Ob hoc toga prætexta data eis: Apollinaribus lu-
deis docui populum. Neptunalia à Neptuno. eius e-
nim dei feria. Furinalia à Furina, quòd ei deæ ferie
publicæ dies is, cuius deæ honos apud antiquos.
Nam ei sacra instituta annua, & flamen adtributus:
nunc vix nomen notum pauceis. Portumnalia dicta
à Portumno, cui eo die ædes in portu Tiberino fa-
cta, & ferie institutæ. Vinalia Rustica dicuntur ante
diem duodecimum Kalendas Septembris; quòd
tum Veneri dedicata ædis, & orti eius turelæ adsi-
gnantur, ac tum sunt feriati olitores. Consualia di-
cta à Conso, quòd tum ferie publicæ ei deo, & in
circo ad aram eius ab sacerdotibus fiunt ludii illi,
quibus virgines Sabinæ raptæ. Volcanalia à Volca-
no, quòd ei tum ferie, & quòd eo die populus pro se
in ignem animalia mittit. Opeconsua dies ab dea
Opeconsua, cuius in regia sacrarium; quòd ideo
actum vt eò præter virgines Vestales, & sacerdotem
publicum, introeat nemo. Is cum eat, suffibulum
haud habeat: “scriptum id dicitur, vt à suffiendo su-
bligaculum. Vortumnalia à Vortumno, cuius ferie
Octobri mense. Meditrinalia dies dictus à meden-
do; quòd vt Flaccus flamen Martialis dicebat, hoc
die solitum vinum nouum & vetus libari & degu-
stari medicamenti causa. Quod facere solent etiam
nunc multi, eum dicant: “ Nouum vetus vinum bi-
bo: nouo veteri morbo medeor. Fontinalia à fonte,
quòd is dies ferie eius, ab eo autem tum, & in fontes
coronas faciunt, & puteos coronant. Armilustrium,
ab eo quòd in armilustrio armati sacra faciunt. Nisi
locus potius dictus ab heis, sed quod de heis prius. Id
ab luèdo, aut lustro, id est, quòd circumibant luden-
tes ancilibus armati. Saturnalia dicta ab Saturno,
quòd eo die ferie eius. vt post diem tertium Opa-
lia, Opis. Angeronalia ab Angerona, cui sacrificium
fit in curia. Accalia ferie publicæ Laurentinæ is
dies, quem quidam in scribendo Laurentalia appel-
lant; ab Acca Laurentia nominatus, cui sacerdotes
nostri publicè parentant sexto die, qui “atra dicitur,
& di-

vinum id.

*Nouum vinum
veteris bibo:
Vetus vinum
nouum bibo.
Nouo veteri
vino
morbo me-
deor.
Fontinalia.*

Acca.

& dicunt hunc diem Tarentini Accas Tarentinas.
Hoc sacrificium fit in Velabro, qua in nouam viam
exitur, vt aiunt quidam, ad sepulcrum Accæ: vt quod
ibi prope faciunt diis manibus seruilibus sacerdo-
tes. qui vterque locus extra urbem antiquam fuit
non longè à porta Romanula, de qua in priori libro
dixi. Dies, Septimontium nominatus, ab heis septem
mòtib; in queis sita vrbs est. Ferie, non populi, sed
montanorum modo, vt Paganalibus, qui sunt alicuius
pagi. De statutis diebus dixi, nunc de annalibus dicam.
Còpitalia, dies adtributus laribus, vt alibi: ideo v-
bi viæ competunt, tum in còpitis sacrificatur, quot-
anneis dies còcipitur. Similiter Latinæ ferie dies
còceptiuus dictus à latineus populis, quibus ex Al-
bano mòte ex sacreis carne petere fuit ius cum Ro-
maneis: à quibus Latineis Latinæ dictæ. Samentinæ
ferie, dies is qui à pontificibus dictus, appellatus à
semete, quòd lationis causa susceptæ. Paganicæ, e-
iusdè agriculturæ causa susceptæ, vt haberet in a-
greis omnis pagus: vnde paganicæ dictæ sunt. Præ-
terea ferie Conceptinæ, quæ non sunt annales, vt
hæ quæ dicunt sine proprio vocabulo, aut cum
perspicuo, vt Nouendialis. De heis diebus nunc
iam, qui hominum causa constituti, videamus. Pri-
mi dies mensium nominati Kalendæ, ab eo quòd
heis diebus kalentur eius mensis Nonæ à pontifi-
cibus, quintanæ ne an septimanæ sint futuræ, in Ca-
pitolio: in curia Kalabra sic dictæ, Quinque Kalo
Iuno Nouella. Septem Kalo Iuno Nouella. Nonæ ap-
pellatæ, aut quòd ante diem nonum Eidus sem-
per, aut quòd vt nouus annus Kalendæ Ianuariæ
ab nouo sole appellatæ, nouus mensis, noua lu-
na Nonæ. Eodem die enim in urbem ab agreis
ad regem conueniebat populus. Harum rerum
vestigia apparent in sacreis Nonalibus in arce,
quòd tunc ferias primas menstruas, quæ futuræ
sint eo mense, rex “ prædicat populo. Eidus ab eo
quod Tufci Irus, vel potius quod Sabini Eidus di-
cunt. Dies postridie Kalendas, Nonas; Eidus appellati

edictis

recessit, sic accessit & abscellit: item incessit & excessit, sic successit, & decessit, & concessit, & præcessit. Quòd si hæc decem solùm præverbia essent, quoniam ab vno verbo declinatione quingenta discrimina fierent, heis decemplicatis coniuncto præverbio, ex vno quinque millia numero efficerent: ex mille ad quinquages centum millia discrimina fieri possunt. Democritus, secuti & item alii, qui infinita principia dixerunt, quæ vnde sint, non dicunt, sed cuiusmodi sint, faciunt tamen magnum quod quæ ex heis constant in mundo ostendunt. Quare si etymologia principia verborum postulet mille, de quibus ratio ab se non postatur; & reliqua ostendat, quod non postulat: tamen immanem verborum expediet numerum. De multitudinibus, quoniam, quod satis esset, admonui, de obscuritate pauca dicam. Verborum quæ tempora adsignificant; ideo locus difficilissimus est *in rebus*, quòd neque heis ferè societas cum Græca lingua, neque vernacula ea, quorum repertum memoria adfuerit nostra: de quibus, vt dixi, quæ poterimus, incipiam hinc. Primum quod dicitur ago; Actio ab agitato facta. Hinc dicimus, Agit gestum tragædus, & Agitatur quadrigæ. Hinc Agitur pecus pastum, qua vix agi potest. Hinc Angiportum, quia nihil in eo potest agi. Hinc Angulus, quòd in eo locus angustissimus, cuius loci is angulus. Actionum tribus, primus agitato mentis; quòd primum ea quæ sumus aduri, cogitare debemus; deinde tum dicere; ac postremò facere. De heis tribus minime putat vulgus esse actionem cogitationem: tertium, in quo quid facimus, id maximum. Sed & cum hoc "agitamus, quid & in eam rem cogitamus, in mente agimus; & cum pronuntiamus, agimus. Itaque ab eorum dicitur agere causam: & augures agere augurium dicuntur, cum in eo plura dicant quam faciunt. Cogitare à cogendo dictum, mens plura in vnum cogit, vnde deligere possit. Sic è lacte coacto Caseus nominatus. sic ex hominibus Cœtio dicta: sic Coactio, sic Compitum no-

discrimina
111111

cogitatio
111111

minatam. A cogitatione Concilium; vnde Concilium: quòd vt vestimentum apud fullonem cum cogitur, Cõsiliari dicitur. Sic Reminisci, cum ea quæ tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. Hinc etiam Comminisci dictum, à con & mente, cum fingitur in mēte quæ non sunt: & ab hoc illud quod dicitur Reminiscor, cum commentum pronuntiat. Ab eadem mente Meminisse dictum: & Amens, quod à mente sua discedit. Hinc etiam Metuo, mentem quodammodo motam amoueo: sic quòd frigidus timor est, Tremuisti, id est, timuisti. Tremo dictum à similitudine vocis, quæ tunc cum valde timetur, apparet. tum etiam in corpore pili, vt arista in spica hordei Horret. Curare à cura dictum. Cura, quòd cor vrat. Curiosus, qui hac præter modum vritur. Recordari, rursus in cor reuocare. Curia vbi senatus rempublicam curat: illa etiam Curia dicitur vbi cura sacrorum publica: ab heis Curines. Volo à voluntate dictum, & à volatu, quòd animus ita est vt pucto temporis peruolet quòd volt. Libere à labendo dictum, quòd vt lubrica mēs prolabitur, vt dicebant olim. A libendo Libido, Libidinofus, sic alia, vt Libentina. Metuere à quodam motu animi, cum id quod malum casurum putat, refugit mens, cum vehementius in mouendo, vt ab se abeat, & foras fertur, Formido. Cum pauet, ab eo Pauor. Meminisse, à memoria, cum id quod remansit in mente, in id rursus mouetur: quæ à manando, vt Manimoria potest esse dicta. Itaque Sallii, qui cantant Mamurium Verurium, significant veterem memoriam. Monere ab eadem, quòd is qui monet, proinde sit ac memoria. sic Momimenta quæ in sepulcreis. Et ideo secundum viam, quo prætereuntis admoneant & se fuisse, & illos esse mortales. Ab eo cetera quæ scripto ac facta memoriae causa, Momimenta dicta. Marere à "marcere, quòd marore corpus marcescere videatur. hinc etiam Macri dicti. Latari ab eo quòd latius gaudium propter magni boni opinionem diffusum. Itaque

1111111111

entius
sum
gramm

14 VARR. DE LING. LAT.
Terentius ait, Gaudia tua si omnes homines con-
ferant vnum in locum, tamen mea exsuperet lati-
tia. Sic cum se habent læta. Narro cum alterum facio
narrum: à quo Narratio, per quam cognosci-
mus rem gestam, quæ pars agendi est.

* *Defini quædam.* *

Adiicienda & hæc, quæ aut coniuncta cum tem-
poribus, aut ab heis. eorum hoc genus videntur ety-
ma. Fatur is qui primum homo significabilem ore
emittit vocem. Ab eo ante quam ita faciant pueri,
dicuntur Infantes; cum id faciunt, iam farr: cum hoc
vocabulum à similitudine vocis pueri; ac Fatuus fari
id dictum. Ab hoc tempore quod tū puereis cō-
stituant Paræ fando, dictum Fatum, & res Fatales.
Ad hæc eandem vocem qui facillè fantur, Facundi
dicti: qui futura prædiuinando solent fari, Fatidici
dicti. idem Vaticinari, quod vesana mente faciunt.
Sed de hoc postea erit vsurpandum. cum de poeteis
dicemus. Hinc fasti dies, quibus certa verbalegitima
sine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc Nefasti,
quibus diebus ea fari ius non est: & si fari sunt, pia-
culū faciunt. Hinc effata dicuntur, quod augures sine
auspicioꝝ cælestium extra urbem agris sunt ef-
fari. hinc effari tēpla dicuntur ab auguribus: ad fatum,
qui in heis fines sunt. Hinc Fana nominata, quod
pontifices in sacrando fati sunt finem. hinc Profanum
est, quod ante fanum, id est coniunctum fano:
hinc Profanatum, quod in sacrario pollutum. Atque
inde Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio
quodā Fanatur, id est, ut fani lege sit, id dicitur. Pol-
lutum, quod à porriciēdo est fictum. Cum enim ex
mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara,
tum pollutum est: ut cum Profanum dicitur, id est
proinde ut sit fani factum. Itaque vbi olim fano
consumebatur omne quod profanum erat, ut e-
riam sit: quod prætor urbanus quotannis facit,
cum Herculi immolat publicè iuuentam. Ab eo-

ad fari

L IBER QVINTVS.

55

dem verbo fari. Fabula, ut tragædia & comædia;
dictæ. Hinc Fassi, & Cōfessi, qui fati id quod ab heis
quæsitum. Hinc Professi, hinc Fama, & Famosi. Ab
eodem Falli, Falsum, & Fallacia: quæ propterea
quod fando quem decipit, ac contra quam dixit, faci-
at. Itaque si quis te fallit, in hoc non proprio no-
mine fallacia, sed translatione. ut à pede nostro pes
lesti; ac pes betæ. Hinc etiam Famiger, Affabile, &
sic composita alia item, ut declinata multa, in quo
& Fatuus & Fatuè. Loqui ab loco dictum: quod qui
primò dicitur fari, & vocabula & reliqua verba di-
cit, ante quam suo quisque loco ea dicere possit:
Hunc Chrysis negat loqui, sed ut loqui: quare
ut imago hominis non sit homo; sic in corueis, cor-
nicibus, puereis primitus incipientibus fari, verba
non esse verba, quod nō loquantur. Igitur is loqui-
tur qui suo loco quodque verbum sciens ponit: &
istum Prolocutum dicimus, cum animo quod ha-
bit, extulit loquendo. Hinc etiam amplius dicun-
tur Eloqui ac Reloqui in faneis Sabineis è cælla
dei, qui eloquuntur. hinc dictus Loquax, qui nimium
loquitur. hinc Eloquens, qui copiose loquitur; hinc
Colloquium, cum conueniunt in vnum locum lo-
quendicaussa. Hinc Adlocutum mulieres ire aiunt
cum eunt ad aliquam locutum consulendi causa.
hinc quidā Loquelam dixerunt, verbum quod in lo-
quendo efferimus. Concinnè loqui dictum à con-
cinnè, vbi inter se conueniunt partes, & inter se re-
spondent aliud alii. Pronūtiare dictum & Nuntiare.
Pro idè valet quod ante. ut in hoc Proludit. Ideo a-
ctores pronuntiare dicuntur, quod proscenio pronū-
tiant poeta cogitante: quod maximè tū dicitur pro-
priè, nouā fabulā cum agunt. Nuntius est enim ab
heis rebus nominatus, quod à Græco verbo νῆς vi-
deri potest declinatum: ab ea quidem Græca voce
Neapolis, νῆα πῶλις ab antiquis nostris vocitata
à quo etiam extremum Nouissimum quoque dici
ceptum volgo. quod mea memoria, ut Ælius
Gallus, sic senes aliquot, nimium nouum verbum

quidque

aliquè le-
cum conse-
lands

endunt

quòd esset, vitabant. Cuius origo, vt à veterè vetustius, ac veterrimum, sic à nouo declinatū nouius, & nouissimū: quòd extremū. Sic ab eadē origine Nouitas, Nouicius, & Noualis, & sub noueis, dicta pars in foro ædificiorū. quòd vocabulū eius, peruetustū, vt nouæ via, quæ via iādiu vetus. ab eo quoque potest dictum nominare, quòd res nouæ in vsum quomodo additæ erant: quibus ea nouissent, nomina ponebant. ab eo nuncupare, & nuncupatæ res, quòd tum in ciuitate vora no ua suscipiuntur. Nuncupare, nominare valere, apparet, in legibus, vbi nuncupatæ pecuniæ sunt scriptæ. Item in choro in quo est, *Ænea?* quis est qui meum nomen nuncupat? Item in *Medea*, *Quis tu es mulier quæ me infueto nuncupasti nomine?* Dico, originem habet Græcam, quòd Græci *ἔταξα*. hinc Ennius, Dico qui hunc dicare "cupit. hinc Iudicare, quòd tunc ius dicitur: hinc Iudex, quòd ius dicat accepta potestate, id est, quibusdam verbeis dicendo finit. Sic enim ædis sacra à magistratu pontifice præeunte dicendo dicitur. Hinc ab indicando Indicium: hinc illa, Indicitur: "illum: indixit funus: "Prodiit diem: Addixit iudicium. Hinc appellatum Dictum in mimo, ac Dictiosus. hinc in manipuleis castrensibus Dicta ducibus. Hinc Dictata in ludo: hinc Dictator magister populi, quòd is à consule debet dici: hinc antiqua illa, Dicisimmo, & Dicis causa, & Addictus (si dico, quid scienti quod det, quod ignorauit tradit). Hinc Doceo declinatum: vel quòd cum doceamus, dicimus; vel quòd qui docentur, inducantur in id quòd docentur: ab eo quòd sit ducere, qui est Dux, aut Ductor, qui ira inducit, vt doceat. ab docere Disciplina, & Discere, littereis cōmutateis paucis. ab eodem principio Documeta, quæ exēpla docendi causa dicuntur. Disputatio, & Computatio, cum præpositione, à Purando, quòd valet purum facere. Ideo antiqui purum Putum appellarunt. Ideo Purator, quòd arbores puras facit. Ideo Ratio putari dicitur, in qua summa sit pura. Sic is

potest

bellum
predixit

sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque vt diluceat, dicitur Disputare. Quòd dicitur, Dissertit parteis, ite areas, translatitio æquæ ex agreis verbo vtimur. Nam vt olitor differit in areas, ut cuiusq; generis res, sic in oratione qui facit, Dissertus. Sermo, opinor, est à ferie: vnde Serta, & in vestimento Sartū, quòd cōprehensū. Sermo enim non potest in vno homine esse solo, sed vbi oratio cum altero coniuncta. Sic Conserere manum dicitur cum hoste: sic exiure manu confertum vocare. Hinc Adserere manu in libertatē, cum prehendimus. Sic augures dicūt, Si mihi auctores verbi. nā manu adserere dicit.

* Desunt quedam. *

Hinc etiam ipsi Consortes, ad quos eadem fors. hinc Sortes, quòd in heis iuncta tempora cum hominibus ac rebus. Ab heis Sortilegi. Ad hoc pecunia quæ in fenore, fors est, impendium quòd inter se iungat. Legere dictum quòd legantur ab oculis litteræ. Ideo etiam Legati, quòd vt publicè mittantur, leguntur. Itē à legendo Leguli, qui olea aut vvas legunt. Hinc Legumina in frugibus variis: Leges etiam, quæ lectæ, & ad populū latæ, quas obseruet. Hinc Legitima; & Collegæ, qui vnā lecti; & qui in eorum locum suppositi, Sublecti; Additi, Adlecti, & Collecta, quæ ex pluribus locis in vnum lecta, Ab legendo Ligna quoque, quòd ea caduca legabantur in agro, quibus in focum vterentur. Itidem ab legendo Legio, & Diligens, & Delectus. Murmuratur, dictum à similitudine sonitus. Qui murmurat, ita leuiter loquitur, quòd magis id sono facere, quàm vt intelligatur, videatur. Hinc etiam poetæ murmurantia littora. Similiter Fremere, Gemere, Clamare, Crepare, ab vocis similitudine & sonitus dicta. Hinc illa, arma Sonant, Fremor oritur: nil me Increpitando commoues. Vicināq; horū, Quiritare, Iubilare. Quiritare dicitur is

Curensibus

qui Quiritium fidem clamans implorat. Quiritis à
 Curenſibus, & ab iis qui cum Tatio rege in ſocietatem venerūt, & donati ciuitate. Vt Quiritare, vtbanorū, ſic Iubilare, ruſticorū. Itaque hōs imitatus Aprilius ait in Bacche. Quis me iubilat? Vicinus tuus antiquus. Sic Triūphare appellatū; quōd cum imperatore milites redeuntē clamitāt per urbem in Capitolū eunt, lo triumphē, io. Idque à *ἰο* & *ἰο* Græco Liberi patris cognomento poteſt dictū eſſe. Spondere eſt dicere. Spōdeo, à ſponte, nam id valet. & à voluntate. Ideo Lucilius ſcribit de Cretea, Cum ad ſe cubitū venerit ſua voluntate, ſpōte ipſam ſua pre adductam, vt tunicam & cetera reiiceret. Eandem voluntatem Terentius ſignificat, cum ait, Satius eſſe ſua ſponte rectē facere, quā alieno metu. Ab eadem ſponte, à qua dictum ſpondere, declinatam ſpondet, & Reſpondet, Deſpōſor, & Sponſa, item ſic alia. Spondet enim, qui dicit ſua ſpōte, ſpōdeo. ſpondet etiam ſpōſor, qui idem vt faciat obligatur. hinc Spōſus, Conſponſus, hoc Nauius ſignificat cum ait, Conſponſi. Spondebatur pecunia, aut filia nuptiarum cauſa: appellabatur & pecunia, & quæ deſponſa erat, Sponſa. quæ pecunia inter ſe cōtra ſponſum rogata erat, dicta Sponſio. cui deſponſa quōd erat, Sponſus. quo die ſponſum erat. Sponſalis, qui ſponſonderat filiam. Deſpondiſſe dicebatur; quōd de ſpōte eius, id eſt voluntate, exierat. Non enim ſi volebat, dabat, quōd ſponſu erat alligatus. Nam in comœdiis vides dici, Sponden' tuam gnataſ filio vxorem meo? quōd tum & prætorium ius ad legem, & cenſorium iudicium ad æquum æſtimabatur. Sic Deſpondiſſe animum quoque dicitur, vt deſpondiſſe filiam; quōd ſuæ ſpōtis ſtatu erat ſinem. à qua Sponte dicere, cum ſpondere quoque dixerunt. cum à ſponte reſponderetur, id eſt, ad voluntatem rogantis. Itaque qui ad id, quod rogatur, non dicit, non reſpondet: vt non ſpondet ille ſtatim, qui dixit ſpondeo, ſi iocandi cauſa dixit: neque agi poteſt cum eo ex ſponſu. Ita quiſquis dicit in

tragedia, Meminiſſine te deſpondere mihi gnataſ tuam; quod ſine ſponte ſua dixit, cum eo agi non poteſt ex ſponſu. Etiam Spes à ſpōte poteſt eſſe declinata, quōd tum ſperat, cum quod volt, ſic fieri ſperat. nam quod non volt, ſi putat; metuit, non ſperat. Itaque hic quoque qui dicit in Aſtraba Plauti, Sequere, ad ſequere Polyba, diſce: meā ſpē cupio conſequi. Sequor Hercule quidem. nam libenter mea ſperata conſequor. Et quod ſine ſponte dicunt: verē neque ille ſperat qui dicit adoleſcēs, neque illa ſperata eſt. Sponſor, & præſ, & vas; neque idem, neque res à quibus ij. ſed diſſimiles. Itaq; Præſ, qui à magiſtratu interrogatus, in publicum vt præſtet: à quo & cum reſpōdet, dicitur Præſ. Vas appellatus, qui pro altero vadi monium promittebat. Conſuetudo erat, cum reus parum eſſet idoneus, incepreis rebus, vt pro ſe alterum daret; à quo caueri poſtea lege cōceptum eſt, ab heis, qui prædia venderent, vades ne darent, ab eo ſcribi cōceptum in lege mancipiorum: vadem ne poſceret, nec dabitur. Canere, & canit, & Succinit, & Cantus, & Cantatio, ex camena, permutato N: ab eo quod ſemel canit; ſi ſæpius, cantat. hinc Cantitat, item alia, nec ſine canendo tibicines dicti. Omnium enim horum quid à canere. etiam Buccinator à vocis ſimilitudine & cantu dictus. Oro ab ore, & Perorat, & Exorat, & Oratio, & Orator, & Oſculum dictum. Inde Omen, & Ornamentum. alterum quod ex ore primum elatum eſt, Oſmen dictum; alterum cum præpoſitione dicitur nunc ornamentum, olim oſnamenta: vt ſcenici plerique dicunt. Hinc Oſcines dicuntur apud augures, quōd ore faciunt auſpiciū. Teritium gradum agend dicunt, vbi quid faciunt: in eo propter ſimilitudinem agendi, & faciendi, & gerendi, quidam error heis qui putant eſſe vnum. Poteſt enim aliquid facere, & non agere: vt poeta facit fabulam, & non agit: contra actor agit, & non facit. & ſic à poeta fabula fit, & non agitur; ab actore agitur, & non fit. Contra impc-

rator qui dicitur res Gerere in eo neq; agit, neque facit, sed gerit, id est sustinet, translatum ab heis qui honera gerunt, quod sustinent. Proprio nomine dicitur facere à facie, quod rei quam facit, imponit faciem, vt fictor cum dicit Fingo, figuram imponit: cum dicit Informo, formam: sic cum dicit Facio, faciem imponit: à qua facie discernitur, vt dici possit aliud esse vestimentum, aliud vas. Sic item quæ sunt apud fabros, fictores, item apud alios alia. Qui quid administrat, cuius opus non existat, quod sub sensum veniat, ab agitato, vt dixi, magis agere, quam facere putatur, sed quod heis magis promiscue quam diligenter consuetudo est vsa, translatis vtimur verbis. Nã & quidem Facere verba dicimus, & qui aliquid agit, non esse infitientem. Qui adlucet, dicitur Lucere, ab luere: & luce dissoluuntur tenebræ, ab luce Noctiluca. Lucere item à luce, quod propter lucem cultus institutus. Acquirere est ab ad & querere: ipsum Querere, ab eo quod, quæ res vt recuperaretur, datur opera à querendo Quæritio: ab heis "Conquæstor. Video, à visu: quinque enim sensuum maximus est in oculis. Nam cum sensus nullus, quod abest mille passus, sentire possit, oculorum sensus visusque ad stellas peruenit. Hinc Visenda, Vigilant, Peruigiliū, & Inuidēt, & Astiacum illud. "Obliuio lauet, quod incidit inuidendum à quo etiam Violauit virginem, pro vitiauit, dicebant. Equè eadem modestia potius, Cum muliere fuisse, quam Concubuisse, dicebant, Cerno, idem valet. Itaque pro video, vt ait Ennius, Lumen iubarve in celo cerno: C. Annus, Sensumque inesse & motum in "membreis cerno. Dicitum Cerno à "creo, id est à creando: ab eo quod cum quid creatum est, tunc denique videtur. Hinc fines capillorum "descripti, quod finis videtur discrimen. & qui id in testamento, id est, facito videant te esse heredem. Itaque in creatione adhibere iubent testes. Ab eodem est quod ait Medea, Ter sub armis malim "vitā cernere, quam semel modò parere. Quod vt decer-

Luce

questor

Obliuio

Tenebris

descripti

armis

gunt de vita eo tempore multorum, videatur vitæ suis. Spectare dicitur ab Specio antiquo: quo etiam Ennius vsus, Vos epulo postquam spexit. Et quod in auspiciis distributum est: qui habeant Spectationem, qui non habeant; & quod in auguriis augures dicunt, autem specere. Consuetudo autem communis, quæ cum præuerbiis coniuncta sunt, etiam nunc seruat: vt Aspicio, conspicio, Respicio, Suspicio, Despicio: sic alia. In quo etiam Exspecto, quod spectare volo. Hinc Specula: hinc Speculum: quod in eo specimus imaginem. Specula, de qua prof. icimus. Speculator, quem mittimus ante, vt respiciat quæ volumus. Hinc, quo oculos inungimus, quibus specimus, Specillum. Ab auribus videntur dicta verba, Audio, & Ausculto, audio, ab auco, quod auribus auemus discere semper. quod Ennius videtur etymon ostendere velle in Alexandro cum ait, iam dudum ab Iudeis animus atque aures auent, auidè expectantes nuntium. Propter hanc aurium auertatem theatra replentur. Ab audiendo etiam Auscultare declinamus, quod hi auscultare dicuntur qui auditibus parent. à quo dictum poetæ, audio, aut ausculto. Litteræ commutatione dicitur Odor, olor, hinc Olet, & Odorari, & odoratur, & Odera res. Sic ab ore, edo, sorbeo, bibo, potio. Edo à Græco *ἔδο*. Hinc Esculentum, & Escæ, Edulia: & quod Græcè *γεύεσθαι*, Latinè Gusto. Sorbere, item Bibere, à vocis sono: vt Feruere aquam, ab eius rei simili sonitu. Ab eadem lingua *ποτο*, vnde Potio, vnde Poculum: Poratio, Reporatio: itidem Puteus, quod sit Græcum antiquum non vt nunc *πότης* dictum. A manu Manupretium: Mancipium, quod manu capitur. Cum iungit plures manus, Manipulus. vnde Manipularis miles, vnde Manica. Manubrium, quod manu teneatur. "Mantelium quasi manuterium, vbi manus terguntur. Nunc primum ponam de censurii tabuleis. Vbi noctu in templum censura auspiciatur, atque de celo nuntium erit: præconi sic imperato, vt viros vocet, Quod bonum, fortunatum, se-

Mantelium.

lixque salutaréque fiet populo Romano Quiritium, réique publicæ populi Romani Quiritium, mihiq; collegæque meo, fidei, magistratuique nostro. Omnes Quirites, pedites, armatos, priuatoſque curatores omnium tribuum, si quis pro se siue altero dari rationem uolet, uoca inlicium huc ad me. Præco in templo primum uocat, postea de moereis item uocat. Vbi lucet, censor, scribæ, magistratus murrha, uigilanteis uinguntur. Vbi prætores, tribunique plebei, qui que in consilium uocati sunt, uenerunt: censores inter se fortiuntur, uter lustrum faciat, ubi templum factum est. Post autem conuentionem habet qui lustrum conditurus est. In comētariis cōsularibus scriptum sic inueni, Qui exercitum imperaturus erit, accenso dicit hoc, Calpurni uoca in licium omneis Quiriteis huc ad me. Accensus dicit sic, Omnes Quirites inlicium uisite huc ad iudices. C. Calpurnius dicit, Uoca ad conuentionem omneis Quiriteis huc ad me. Accensus dicit sic, Omnes Quirites ire ad conuentionem huc ad iudices. Deinde consul loquitur ad exercitum, Impero qua conuenit ad comitia centuriata. Quare hic accenso, illic præconi dicit, hæc est causa. in aliquot rebus idem ut præco, accensus acciebat. à quo Accensus quoque dictus. Accensum solitum ciere Bœotia ostendit: quam cœmediam alii esse dicunt: hoc uersu, Vbi primum accensus clamarit meridiem. Hoc idem Colconius in actionibus scribit, præto-rem accensum solitum tum esse iubere, ubi ei uidebatur horam esse tertiam, in clamare horam esse tertiam, itémque meridiem, & horam nonam. Circum aras mitti solitum, quum inliceret populum in eum locum unde uocare posset ad conuentionem uocantis, non solum ad consulis & censoris, sed etiam quaestoris, ut commentarium indicat uetus inquisitionis M. Sergii Mami filii quaestoris, qui capitis accusauit Trogum: in qua sic est, Auspicio orando sede in templo auspicii, dum aut ad præto-rem aut ad consulem mittas auspiciu[m] petitu[m]

*inquisi-
tionis.*

commeatū. prætores uocet ad te, & eum de moereis uocet: præconi id imperare oportet, cornicinē ad priuati ianuam, & in arcem mittas, ubi canat collegas T. Trogi, & comitia edicat è rostreis, argentarii tabernas ocludant: patres cenſcant, exquiras & adesse iubeas. magistratus cenſcant ex ara cōsules, prætores, tribunosque plebei collegatque suos, & in templo iubeas adesse homineis; ac cum mitas, concionem aduoces. In eodem commentario inquisitionis ad extremum scriptum caput edicti hoc est. Item quod adtingat, qui de censoribus classicum ad comitia centuriata redemptum habent, ut eurent eo die, quo die comitia erunt, in arce classicum canat tum circumque moeros, & ante priuati huiusce T. Quintii Trogi scelerosi hominis hosticum canat, & ut in campo cum prima luci ad sit. Et inter id cum circum moeros mittitur, & cum cōcio aduocatur, interesse tempus, apparet ex heis quæ interea fieri inlicium scriptum est. Sed ad comitia tū uocatur populus: ideo quod alia de causa hic magistratus non potest exercitum urbanum conuocare: censor, consul, dictator, interrex potest. quod censor exercitu centuriato constituit quinquennalem cum lustraret, & in urbem ad uexillum ducere debet. dictator, & consul in singulos annos: quod hic exercitui imperare potest quod eat, id quod propter centuriata comitia imperare solent. Quare non est dubium, cum hoc inlicium sit, cum circum muros itur, ut populus inliciat ad magistratus conspectum, quod consul uocare potest in eum locum, unde uox ad conuentionem uocantis exaudiri possit. Quare una origine Inlicio & Inlicius, quod in choro Proserpinae est & Pellexit, quod in Hermiona est. cum ait Facuuius, Regni alieni cupiditas pellexit. Sic Elicii Iouis ara in Auentino, ab eliciendo. Hoc nunc aliter sit atque olim, quod augur consuli adest tum cum exercitus imperatur, ac pregit quid eum oporteat dice-

*præco-
reum)*

exire)

gentos annos. Quare, cur scriptoris industriam reprehendas, qui herois tritatum aratumque non potuerit reperire, cum ipse tui tritavi matrem non possis dicere? Quod intervallum multo tanto proprius nobis, quam hinc ad initium saliorum, quo Romanorum prima verba poetica dicuntur Latina. Igitur de originibus verborum qui multa dixerit commodè, potius boni consulendum, quam qui aliquid nequiverit, reprehendendum, praesertim cum dicat etymologice, non omnium verborum posse dici causas: ut quia quare ad medendum medicina, neque si non norim radices arboris, non possem dicere pirum esse ex ramo, ramum ex arbore, eam ex radicibus quas non video. Quare qui ostendit equitatum esse ab equitibus, equiteis ab equite, equite ab equo, neque equus unde sit dicit; tamen hic docet plura, & satisfacit gratè. Quem imitari possumus, ut ipse liber erit indicio. Dicam isto libro de verbis quae à poetis sunt posita. Primum de locis; deinde de iis quae in locis sunt; tertio de temporibus; tum quae cum temporibus sunt coniuncta, utque cum his sunt coniuncta, adiungam. & si quid excidit ex hac quadripartitione, tamen in ea ut comprehendam, incipiam hinc. Unus erit quae tu tolles in carula caeli templa. Templum tribus modis dicitur, ab natura, ab auspicio, ab similitudine. Natura in caelo; ab auspicio, in terra; ab similitudine, sub terra. In caelo templum dicitur: ut in Hecuba, O magna templa caeli tum commixta stelleis splendideis. In terra, ut in Peribora, Serupea saxa Bacchi templa prope adgreditur. Sub terra, ut in Andromacha, Acherusia templa alta Orci saluete infera, quam, quia initium erat oculi, adtuendo primum templum dictum, quocirca caelum qua tuimur, dictum templum. Sic, Contremuit templum magnum Iovis alictonatis, id est, ut ait Naevius in Hemisphaerio, ubi terra carulo septum stat. Eius templi partes quattuor: sinistra ab oriente, dextra ab occasu: antica ad meridiem, postica ad septentrionem. In terreis dictum templum locus augurii aut auspicii

equito, equito ab

quaeque
intuerent
oculi,

caussa quibusdam conceptis verbis finitus. Concipitur verbis non iisdem usquequaque. In arce^(i. na) tem, Testaque meta sunt, quoad ego eas relinquam, nuncupavero. Olla ver arbor, quidquid est, quam me sentio dixisse, templum rectumque: ferto in sinistrum. Olla ver arbor, quidquid est quod me sentio dixisse, templum rectumque: ferto in dextrum. Interea concretionem, conspicionem, cortumionem, utique ea refissimè senti. In hoc templo faciundo arbores constitui fines apparet, & intra eas regiones qua oculi conspicient, id est tumura: quo templum dictum, & Contemplare. ut apud Ennium in Medea, Contempla, & templum Cereris ad iuxa aspice. Contemplare & conspicare idem esse apparet. ideo dicere cum templum faciant augures Conspicionem, qua oculorum conspectum finiant: quod cum dicunt conspicionem, addunt Cortumionem, quae dicitur à cordis visu. Cor enim, cortumionis origo. Quod addit templa ut sint dextra; aiunt sancta esse, qui glossas scripserunt. Id est falsum. nam curia Hostilia templum est, & sanctum non est. sed hoc ut putarent ædem sacram esse templum & sanctum esse; quod in urbe Roma pleraque ædes sacrae sunt templa, eadem sancta: & quod loca quaedam agrestia, quod alicuius dei sunt, dicuntur Tesca. Nam apud actium in Philoctete, Lemnia quis tu es mortalialis, qui in deserta & tesca te apportes loca? Loca enim, quae sunt, designat cum dicit Lemna. Praestolare, & celsa Cabirum delubra tenes, mysteriaque pristina caestis concepta sacreis. Deinde Volcania templa sub ipseis collibus: in quos delatus locus dicitur, alto ab limine caeli. Et Naevius, Expirante vapore vides unde ignes cluet mortalibus diueis. Quare heic qui tesca dixit, non erravit, neque ideo quod sancta, sed quod ibi mysteria sunt, ac tuentur, Tiesca dicta, post tesca. Tueri duo significat, unum ab aspectu, ut dixi: unde est illud, Tuo te senex pro Iuppiter? Et. Quis pater aut cognatus volet nos contra tueri? Alterum à curando ac tutela: ut cum di-

Praestolare
littora
vra
excelsa

diuus

velle sue. *A* vi villam. cimus. Bellum tueor, & tueri villam, à quo etiam quidam dicunt illum qui curat ardeis sacras, *A*dituum, non *A*ditumum. Sed tamen hoc ipsum ab eadem profectum est origine, quòd quem volumus domū curare, dicimus, Tu domi videbis, vt Plautus, cum ait, Intrus para, cura, vide, quòd opus fiat. Sic dicta Vestispica, quæ vestē spiceret, id est, videret vestem ac tueretur. Quare à tuendo & templa & tesca dicta, cum discrimine eo quòd dixi. Etiam inde idem, illud enim extemplo acceptum me negato & filium. Extemplo, est continuo: quòd omne templum debet circum septum, nec plus quàm vnū introitum habere. Quòd est apud Actium, Peruade polum, splendida mundi sidera bigeis continueis secepit spoliis. Polus, Græcum id significat circuitum cæli. Quare quòd est Peruade polum, vade per polum. Signa dicuntur eadem & sidera. Signa, quòd aliquid significet, vt libra, & quinoctium. Sidera quæ insidūt: atque ita significant aliquid in terreis peruendo, aliud vt. Quare & signum candens in Hæctore. Quòd est terrarum amfracta reuisam. Amfractum est ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu, & frangendo. ab eo leges iubent in directo pedum octo esse, in amfracto sexdecim: id est, in flexu, Ennius, Vt tibi Titanis Triuia dederit stirpem liberum. Titanis Triuia Diana est, ab eo dicta Triuia quòd in triuio ponitur ferè in oppideis Græcis. vel quòd luna dicitur esse, quæ in cælo tribus viis mouetur, in altitudinem & latitudinem & longitudinem. Titanis dicta, quòd eam genuit Titanis filia Latona, vt scribit Manilius, Creta Titano. vt idem scribit, Latona parit casto complexu Iouis Deli deos geminos. id est, Apollinem & Dianam. Idem de eodem, O sancte Apollo, qui vmbilicum certum terrarum obtines. Vmbilicum dictum aiunt ab vmbilico nostro; quòd is medius locus sit terrarum, vt vmbilicus in nobis. Quòd vtrumque est falsum, neque hic locus est terrarum medius; neque noster vmbilicus, est

hominis medius. Itaque pingitur qui vocatur *ixθiνα* Pythagoræ, vt media cæli ac terræ linea ducatur infra vmbilicum, per id quo discernitur homo, mas an femina sit: vbi ortus humanus similis vt in mundo. Vbi enim omnia nascuntur in medio, quòd terra mundi media. Præterea si quòd medium, id est vmbilicus, vt pila terræ non Delphis medium. & terræ medium non hoc; sed quòd vocant Delphis in æde foramen. adlatum est quiddam, vt thesauri speciem, quòd Græci *θησαυρον*, vmbilicum, dixerunt. Pacuuius, Calydonia altrix terra exuberantium virum: Vt ager Tusculanus, sic Calydonius, ager est, non terra; sed lege poetica, quòd terra Aetolia, in qua Calydon, à parte totam accipi Aetoliam voluit. Actius, Mystica ad dextram per vada veñi. Mystica à mysteriis, quæ ibi in propinqueis locis nobilia sunt. Ennius, Arcopagitæ quid dedere aliud quàm pedam; Arcopagitæ ab Arcopago; is locus Athenis. Musæ quæ pedibus magnum pulsatis olympum. Cælum dicunt Græci olympum, motem eum in Macedonia omnes; à quo porius puto dictas musas Olympiadas. Ita enim ab terrestribus locis cognominatæ Libethrides, Pipleides, Pimpliades, thespiades, Heliconiades. Quasi Hellepontum, & claustra: quòd Xerxes quondam eum locum clausit. Nā, vt ait Ennius, Iſque Hellepoto pontē contēdit in alto. Nisi ab eo quòd Asiam & Europam ibi concludit mare, & inter angustias facit Proponditis fauces *αιγαις*. Pacuuius, Lique in Aegæo fretum. Didum Fretum à similitudine feruentis aquæ: quòd in fretum sæpe concurrat æstus, atque efferuescat. Aegæum dictum ab insuleis, quòd in eo mari sic scopuli vocantur, à similitudine caprarum. Pacuuius. (Aegæus) ferme adstant æquore in alto ratibus repentibus. Aequor mare appellatum, quòd æquatam, commotum vento non est. Ratis nauis longa dicitur: vt Ennius, cum ait, Conferre aut ratem æratam qui perit, & qui dum mare sudantes eunt, atque sedentes. Ratis dicta e iij

navis longa propter remos, quod hi cum per aquam sublati sunt dextra & sinistra, duas partes efficere videntur: ratis enim. unde hoc translatum, illic ubi plures mali aut alleres.

* *Deest pagina.* *

Agrestis ab agro. Infulas dictas apparet in hostiis, quod velamenta de lana quae adduntur, Infulae, intra hostiarum cornua velamenta erant. itaque cum ad sepulchrum ferunt frondes atque flores, addunt nunc lanas, sed velatas frondentis comas. Cornuatam umbram iaci. Dicere apparet cornuatam a cornibus. Cornua a curuore dicta, quod pleraque curuamus. At quas memorat nosse vos esse Casmenas. Casmenarum priscum vocabulum, ita natum atque scriptum est: aibi Carmenta, ab eadem origine sunt declinatae. ut in multis verbis, in quo antiqui dicebant S, postea dicitur R. ut in carmine saliorum sunt haec, Cosauli, Dolosi, Elo. Omnia vero adparula coemisse. Iam Cusarii, Musae, Rute, dumque Ianus venet: post Melios, Melior: Faedsum, Faederum: Plurima, Plurima: Asena. Arena: Ianitos, Ianitor. Quare Casmena, Carmenta: inde carmina. R. postea extrito camen a factum. Ab eadem voce canite, pro quo in saliarum carmine scriptum est Cante, hoc versu, Diuum exta cante, diuum deo supplice cante. In carmine Priami apud Aetium, quod est, Veteres casmenas cascas res volo profari. Et primum Cascum significat vetus. eius origo Sabina, quae usque radices in Oscum linguam egit. Cascum, vetus esse significat Ennius, cum ait, Quam primum cascum populi genuere Latini. Eo magis Manilius quod ait, Cascum duxisse cascam non mirabile est, quoniam canotas confitebant nuptias. Item ostendit Papinii epigrammatum, quod in adolescentem fecerat Cascam,

Ridiculum est cum te Cascam tua dicit amica.

Casca Philetonis, ipsa senex puerum.

Dic tu illam pufam: sic fiet mutua nulli.

conuenisse

Manlius

Pomponii

Nam verè pufus tu, tua amica senex est.

Item ostendit quod oppidum vocatur Casinum. *Casinum.* Hoc enim a Sabineis orti Samnites tenuerunt, & nunc nostrum; unde & Casinum forum vetus. Item *Casinum* significant in Atellaneis aliquot pupum senem, quod Osci Casnar appellant. Apud Lucilium, Quid tibi ego ambages Ambiui scribere coner? Profectum a verbo Ambe, quod est in ambitu & ambitioso. Apud Valerium Soranum, Vetus adagio est, o P. Scipio. Quod verbum usque eo evanuit ut Graecum *περιουσις*, pro eo positum, magis sit aperum. nam idem quod vocant Graeci *περιουσις*, ut, Auribus lupum teneo; Canis caninam non est. Adagio, & littera commutata Abagio, dicta ab eo quod ambit orationem; neque in aliqua vna re consistit sola. Ambagio dicta ut Ambustum, quod circum vestum est. ut Ambiegna bos apud augures, quam circum aliae hostiae constituuntur. Cum tria sint coniuncta in origine verborum, quae sint animaduertenda, a quo sit impositum, & in quo, & quid; sepe non minus de tertio quam de primo dubitatur, ut in hoc: utrum primum vna Canis, an Canes sit appellata. dicta enim apud veteres, vna canes. Itaque Ennius scribit, Tantidem quasi feta canes sine dentibus latrat. Lucilius. Nequam & magnus homo, laniorum immanis canes ut. Impositio vnius debuit esse canis, plurium canes. Sed neque Ennius consuetudinem illam sequens, est reprehendus: neque is qui nunc dicit, Canis caninam non est. Canes, quod latratu signa dant, ut signa canant, canes appellatur: & quod ea voce indicant quae noctu latent, Latratus appellatur. Sic dictum a quibusdam ut vna canes, vna trabes remeis rostrata per altum. Ennius, Utinam ne in nemore Pelio securibus Cesa addidisset abiagna ad terram trabes. Cuius verbi singularis casus rectè correptus, ac facta trabs. In Medo Ennius, Celitum Camilla expectata aduenis, salve hospita. Camilla: qui glossemata interpretati, dixerunt administram; addi oportet, in

heis quæ occultiora. Igitur dicitur in nuptiis Cas-
millus, qui cum merum fert, in quo quid sit in mini-
sterio plerique extrinsecus nesciunt. hinc Casmil-
lus nominatur in Samothracis mysteriis Deus qui-
dam administer diis magnæis. Verbum Græcum ar-
bitror, quod apud Callimachum in poemateis eius
inueni. Apud Ennium, Subulo finitimas propter
astabat aquas: Subulo dictus, quod ita dicunt tibicen-
nes Tusci, quocirca radices eius in Etruria non La-
tio quærendum est. Versus quos olim Fauni va-
résque canebant. Fauni, dei Latinorum, ita ut Fau-
nus & Fauna sint in versibus quos vocant Saturni-
os; in siluestribus locis traditum est solitos fari.
à quo fando faunos dictos. Antiquos poetas Vates
appellabant à versibus viædeis, ut in poemateis cum
scribam, ostendam. Corpore Tartarino progna-
ta paluda virago, Tartarino, à Tartaro dictum. Pla-
to in quarto de fluminibus, apud inferos quæ sint,
in heis vnum Tartarum appellat: quare Tartari o-
rigo Græca. Paluda à paludamenteis. Sunt hæc in-
signia & ornamenta militaria. Ideo ad bellum cum
exit imperator, ac lictores mutant vestem, & signa
incinerunt; Paludatus dicitur proficisci: quæ, pro-
pterea quod conspiciuntur qui ea habent, ac sunt pa-
lâm, Paludamenta dicta. Plautus, Epeum fumif-
icum cocum: ab Epeo illo qui dicitur ad Troiam
fecisse equum Troianum Argiueis, & aptè cibum cura-
sse. ideo ait Epeum fumificum qui legioni nostræ ha-
bet coctum cibum. Apud Ennium, Atque prius pariet lo-
custa lucam bouem. Lucabos, elephas. cur ita sit di-
cta, duobus modis inueni scriptum. Nam & in
C. A.lli commentario erat, à Libyæis Lucas: & in
Verginii commentario, ab Lucaneis Lucas: ab eo
quod nostri cum maximum quadrupedem, quam
ipsi haberent, vocarent bouem: & in Lucaneis Pyrrhi
bello primum vidissent apud hosteis elephan-
tos, id est quadrupedes "cornutas (nam quos
dentes multi dicunt, sunt cornua) lucam bouem
appellasse. Si à Libya dictæ essent lucæ; panthe-

Vergilij

identidem
quædam
cornutas.

re & leones, non Africane bestia dicerentur,
sed lucæ. Si ab Lucaneis dictæ; vrsi cur potius Lu-
cani quàm Luci dicti? Quare ego arbitror potius
Lucas ab luce, quod longe relucebant propter in-
auratos regios clypeos, quibus eorum tum ornata
erant turre. Ennius, Orator sine pace redit, regi-
que refer trem. Orator ab oratione dictus, qui enim
verba haberet orationum publicè aduersus eum
quo legebatur; a oratione Orator, dictus: cum res
maiore ratione legebantur potissimum, qui caus-
sam commodissimè orare poterant. Itaque Ennius
ait, Oratores doctiloqui. apud Ennium, Olli res-
pondet suavis sonus Egeria. Olli valet dictum
illi, ab olla, & ollus, quod alterum comitiis cum re-
citur, à præcone dicitur olla centuria non illa: al-
terum apparet in funeribus indistinctis: quom dicitur,
Ollus lero datus est quod Græcus dicit λῆδῆ id
est obliuioni. Apud Ennium, Mensas constitu-
it, idemque ancilia. Ancilia dicta ab ancisu,
quod ea arma ab vtraque parte, ut peltæ Thracum,
incisa.

"Saturnio in carmine, Libaque, fectores, Argeos
& tutulatos. Liba, quod libandi causa fiunt: Fictores
dicti à fingendis libeis: Argei ab Argis. Argei
sunt è scirpeis virgultis, simulacra sunt hominū
triginta: ea quot annis à ponte sublicio à sacerdoti-
bus publicè iaci solent in Tiberim. Tutulati dicti
qui in sacris in capitibus habere solent, ut metam.
id Tutulus appellatur, ab eo quod matres familias
crines conuolutos ad verticem capitis, quos habent
vri velatos, dicunt Tutulos: siue ab eo quod tuendi
causa capilli fiebant: siue ab eo quod altissimum in
vrbe quod est, ea res tutissima, Tutulus vocatur.

Eundem Pompilium Numam ait fecisse flamines,
qui cum omnes sint à singulis deis cognomi-
nati; in quibusdam apparent etyma, ut cur sit
Martialis, Quirinalis. Sunt in quibus flaminum
cognominibus latet origines, ut qui sunt in ver-
sibus plerique, Voltornalis, Palatualis, Furinalis,

Menses

Fictores
bi, Lib.

Virgines
quattuor

Floralis, Falacer, Pomonalis: obscura est eorum origo. Volturnus, Palatus, Furina, Flora, Falacer, Pomona pomorum patrona. Apud Ennium, Iam cata signa fere sonitum dare voce parabant. Cata, acuta. hoc enim verbo Sabini dicunt: quare Catus Aelius Sextus non (ut aiunt) sapiens, sed acutus, & quod est, tunc cepit memorari. Simul cata dicta, accipienda acuta dicta. Apud Lucillum, Thyngo capro coruum excludit foras, occiduntque lupos aperdite, & iura filori. Sumerete atque amiam. Piscium nomina sunt, eorumque in Græcia origo. Apud Ennium, Quæque caruleo freto ortanare cepta.

* *Defunt quedam.* *

Cava cortina dicta, quod est inter terram & cælum ad similitudinem cortinæ Apollinis: ea à corde, quod inde fortes primùm æstimata. Apud Ennium, Quin inde inuidæis sumpserunt perduellibus, Perduelles sunt hostes. ut perficit, sic Perduellum. Duellum: id postea bellum. Ab eadem causa facta Duellona, Bellona. Apud Plautum, Neque iugula, neque vesperugo, neque vergilæ occidunt. Iugula signum est quod Actius appellat Oriona, cum ait, Citius Orion patet. huius signi caput dicitur è stelleis "quatuor, quas infra duæ clara, quas appellant humeros, inter quas quod videretur iugulum: unde Iugula dicta. Vesperugo, stella quæ Vespere oritur, à quo etiam Opilius scribit vesperum. itaque dicitur, Alter vesper adest, quem dicunt Græci *ἄστὴρ ὀψιπύριος*. Næuius patrem suum optimum, appellat supremum. Supremum à superrimo dictum. itaque in duodecim tabulis, Solis occasu diei suprema tempestas esto. Libri augurum pro tempore Tempestatem dicunt, id est, supremum augurii tempus. In Cornicula, Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio. Latrones dicti ab latere, qui circum latera erant regi, atque ad latera habebant ferrum: quos postea à stipatione Stipatores appellarunt, & qui conducebantur mercede. Ea enim Merces di-

tribus

citur Græcè *λίστρον ἢ σὺν τρωῖν*. Ab eo veteres poetae nunquam milites appellant latrones, quod item uti milites cum ferro, aut quod latent ad insidias faciendas. Apud Næuium, Risi egomet Cassabundum ire ebrium. Cassabundum, à cadendo. Item. Diabathra in pedibus habebat, & erat amictus epicroco. Vtrumque vocabulum Græcum. In Menæchmeis Plauti, Inter ancillas federe iubeas, lanam carere. Idem est hoc verbum in "Cosmotria Næuii. Carere à carendo, quod eam tum purgant ac deducunt, ut careat spurcitia. Ex quo Carminari dicitur tum lana, cum caret eo quod in ea est nequam. Est lana quam in Romulo Næuius appellat Oseam, ab Oseeis. In Persa, Iam pol ille hic aderit credo congerro meus. Congerro à gerra, & Græcum est, & in Latina cratis. In Menæchmeis, Idem istuc alieis adscriptiueis fieri ad legionem solet. Adscriptiui dicti, quod olim adscribebantur inermes, qui succederent armatis militibus, id est, si quis eorum deperisset. In Trinummo, Nam illum tibi ferentarium. à ferendo, id est, inanem, ac sine fructu: aut quod Ferentarii equites hi dicti, qui ea modo habebant arma quæ ferrentur, ut iaculum. Huiusmodi equites pictos vidi in AEsculapii ege vetere, & ferentarios adscriptos. In Friuolaria, Vbi rorarii estis? en sunt. vbi sunt accensi? ecce. Rorarii dicti à rore: qui bellum committebant ante. ideo quod ante rorat quam pluit. Accensos, ministratores Cato esse scribit. potest id ab arbitrio; nam inde ad arbitrium eius, cuius minister. (Pacuius deum tripotentia in Mercatore ponit) Idem in Mercatore, Non tibi istuc magis diuidia est quam mihi hodie fuit. hæc eadem in Corollaria Næuii. Diuidia à diuidendo dicta, quod Diuisio distractio est doloris. Itaque in Curculione ait, Sed quid tibi est: lienes necant, renes dolent, pulmones distrahuntur. In Phagone Honos syncerasto perit. Syncerastum est omnne edulium antiquo vocabulo Græco. In Parasito

*Æma-
thia.*

pigro, Domum ire cepi tramite dextra via. Trames à tranſuerſo dictus. In Fugitiuicis, Age, euge, ſpecta, vide vibices quantas. Iam inſpexi quid eſſent. Vibices, alii excitatum verberibus corpus. In "Ciſtellaria. Non quaſi vt hæc ſunt heic, limaces liuidæ. Limax, à limo, quòd ibi uiuit. Diobolares, ſcæniculæ, miraculæ. Diobolares, à bineis oboleis: Scæniculæ, ab ſcæno nugario vnguento. Miraculæ, à mircis, id eſt montreſis. à quo actius ait, Perſonas diſtortas oribus deformis, miriones. Ibidem, Scrantie, ſcrupedæ, ſtritabillæ, Tantalæ. Ab ſcerando Scrantie ſic adgnificat. Scrupedam aurelius ſcribit auſcaripedam. Iuuentius comicus dicebat à vermiculo piloſo qui ſolet eſſet in fronde cum multis pedibus. Valerius, à pede ac ſcrupea. Ex eo ab actio poſitum, Incurioſa itaque es Menalippe? Reicis abs te religio-nem? ſcrupeam imponas. Stritabillas, à ſtritando. Stritare ab eo qui ſiſtit ægrè. In Afraba, Actioſa annonã è vili concinna vreis. Ideo in Sireltergo idem ait, Mulieres vxorcularit: ego noui, ſcio actioſas. quas ſic Claudius ſcribit actioſas demonſtrari ſuſpicatrice, ab agendo actioſas. Vt ab vna faciendo, Factioſe; ſic ab vna agendo, Actioſe dicitur. In Ceſtione, Ceraſtibola, vt de lumbo obœnabis. Ceraſtibola Opilius ſcribit circum coxèdices ſunt nobis: id Græcum eſt ab huius loci verſura. In Neruolaria, Scobinam ego illam actutum adraſi. Scobinã, à ſcobe. lima enim materia fabrilis eſt. In Pœnulo, Vinceretis ceruum curſu, vel grallatorem gradu. Grallator à gradu magno dictus. In Truculento, Sine virtute argutum ciuem mihi habeam pro præſifica. Præſifica, At aurelius ſcribit, mulier ab Inſtu, quæ conduceretur, quæ ante domum mortui laudes eius caneret. Hoc factitatum Ariſtoteles ſcribit in libro qui inſcribitur, Nomina Barbarica, quibus teſtimonium eſt quod fretum eſt Naxii, Hæc quidem hercle opinor præſifica eſt. nam mortuos conlaudat. Claudius ſcribit, "dicta, quæ præſiceretur ancilleis, quemadmodum lamentarentur, præſifica eſt dicta.

Neruo-
Laria.

ca

Vtrumque offendit à præſatione Præſicam dictam, præſe-
apud Ennium, Decem coclites, quos montibus ſum
meis ripeis ſedere. ab oculo Cocles quaſi ocles di-
ctus, qui vnum haberet oculum. quo circa in Curcu
lione eſt. De coclitum proſapia te eſſe arbitror. nam
hi ſunt vnoculi.

Nunc de temporibus dicam. Quod eſt apud
caſſium, Noctè intempeſta noſtram deuenit do-
mum. Intempeſta nox, dicta ab tempeſtate. Tem-
peſtas ab tempore: intempeſta nox quo tempore
nila gitur. Quid noctis videtur? in altiffimo cœli
clypeo temo ſuperat ſtellas ſublime cogens etiam
atque etiam noctis iter. Hic multam noctem offen-
dere vult à temonis motu. Sed temo vnde & cur di-
catur later. Arbitror antiquos ruſticos primùm no-
taſſe quædam in cœlo ſigna, quæ præter alia erant in-
ſignia, atque ad aliquem vſum culturæ tempus deſi-
gnandum conuenire aduertebantur. E queis ſigna
ſunt, quòd has ſeptem ſtellas Græci, vt Homerus vo-
cat *Lucifer*, & propinquum eius ſignum, *Sabinus*: no-
ſtri eas ſeptem ſtellis, boues, & triones, & prope eas
axem. Triones enim, & boues appellantur à bubul-
ceis etiam nunc, maximè cum arant terram: è queis
vt dicti valentes, Glebarii, qui facilè proſcindunt
glebas; ſic omnes qui terram arabant, à terra Terio-
nes; vnde Triones, vt dicerentur à detritu. Temo
dictus à tenendo: is enim continet iugum. & plau-
ſtrum appellatum, à parte totum, vt multa. Poſſunt
triones dici ſeptem, quòd ita ſitæ ſtellæ vt terna tri-
gona faciant. Aliquod lumen iubarve in cœlo cer-
no? Iubar dicitur ſtella lucifer, quæ in ſummo ha-
ber diffuſum lumen, vt leo in capite iubam. Huius
ortus ſignificat circiter eſſe extremam noctem. Ita-
que ait Pacuuius, Exorto iubare, noctis decurſo iti-
nere. Apud Plautum in Paraſito Pigro, Inde
hic bene potus primo crepuſculo. Crepuſculum
dictum à Sabineis, & id dubium tempus, noctis an
diei ſit. Itaque in Condalio eſt, Tam crepuſcu-
lo ſerè vt ament lampadas accendere. Ideo dubie

à detritu.

res, Crepera dicta. In Trinummo, Concubium sit negotis prius, quam ad postremum peruenieris. Concubium a concubitu, dormiendi causa dictum. In Asinaria, Videbitur, factum volo. At redito conticinio. Conticinium puto a conticescendo dictum, siue (ut Opilius scribit, ab eo quod conticuerunt homines.

Nunc de his rebus que ad significant aliquid tempus, cum dicuntur aut fiunt, dicam. Apud Actium Reciproca tendens neruo equino concita tela. Reciproca est, cum vnde quid profectum, redit eod, quod ab recipere Reciprocare factum, aut quod proficere Procure dictum. Apud Plautum, Ut transfuersus non prouersus cedit, quasi cancer solet. Dicitur ab eo qui in id quod est versus. & ideo qui exit in vestibulum, quod est ante domum, Prodire & Procedere dicitur, quod cum leno non faceret, sed secundum parietem transfuersus iret; dixit: Ut transfuersus cedit, quasi cancer, non prouersus, ut homo. Apud Ennium, Andromachæ nomen qui indidit, recte indidit. Item, Quapropter Parim pastores nunc Alexandrum vocant, imitari dum voluit Euripidem, & ponere etymon, est lapsus. Nam Euripides quod Græca posuit, etyma sunt aperta. Ille ait ideo nomen additum Andromachæ quod ἀνδρὶ μέγιστα. hoc Ennii quis potest intelligere in versu significare, Andromachæ nomen qui indidit, recte indidit? Aut Alexandrum ab eo appellatum in Græcia, qui Paris fuisset? A quo Herculem quoque cognominatum ἀλεξάνδρῳ, ab eo quod defensor esset hominum. Apud Actium, Iamque auroram rutilare procal cerno. Aurora dicitur ante solis ortum, ab eo quod ab igne solis tum aureo aer aurescit. Quod addit Rutilare, est ab eodem colore. Aurei enim Rutili: & inde etiam mulieres valde rufæ Rutilæ dictæ. Apud Terentium, Scortatur, potat, olet vnguentum de meo. Scortari, est sæpius meretriculam ducere, quæ dicta a pelle. Id enim non solum antiqui dicebant Scortum, sed etiam nunc dicimus Scortea ea quæ ex corio & pellibus nunc facta. Inde in aliquot sacris ac sacellis

scriptum habemus, Ne quid scortum adhibeatur, ideo ne morticinum quid addit. In Atellanis licet animaduertere rusticis dicere se adduxisse pro scorto pelliculam. Apud Actium, Multis nomen vestrum numenque cedo. Numen dicunt esse imperium, dictum ab nuntio. Omnia sunt eius, cuius imperium maximum esse videatur. Itaque in Ioue hoc, & Homerus, & aliquotiens Liuius. Apud Plautum, Si vnum epityrum edam apud illum ciuriens insanè bene. Epityrum vocabulum est cibi, quo frequentius Sicilia quam Italia vsa. Idem vehementer cum vellet dicere, dicit Insanè: quod insani faciunt omnia vehementer. Apud Pacuuium, Flexanim a tanquam lymphata. Dicitur a lymphâ Nymphæ: ut apud Græcos Thetis, Apud Ennium, Ea Thetis illi mater. In Græcia commota mente, quos ἀμφολύπτος appellant, ab eo Lymphatos dixerunt nostri. Bacchus Liber, cuius comites Bacchæ: & vinum in Hispania Baccha. origo in his omnibus Græca. Apud Pacuuium, Halcyonis ritu lictus. peruolgans furor. Hæc enim auis nunc Græcè dicitur ἄλκυων, a nostre is Halcedo: hæc hieme quod pullos dicitur tranquillo mari facere, eos dies Halcyonios appellat. Quod est in versu, Halcyonis ritum id est eius institutum. ut cum Haruspex præcipit ut suo quisque ritu sacrificium faciat: & nos dicimus duodecim viros Græco ritu sacra non Romano, facere. Quod enim sit rite, id ratum ac rectum: ab eo Actius rectè perfectè is sacris vult accipi. Apud Ennium, Si voles aduortere animum, comiter monstrabitur. Comiter, hilarè ac libenter, cuius origo Græcè χαῖρος: inde Latina comissatio dicta, a Græcis (ut quidam dicunt) Comædia. Apud Atilium: Cape, ca de Lyde, come, conde. Cape, vnde Accipe. sed hoc in proximo libro retractandum. Apud Pacuuium, Nulla res neque cicur rare, neque mederi potis est, neque reficere. Cicurare manifestare. quod enim a fero discretum, id dicitur Cicur: & ideo dictum, Cicur ingenium obrin eo, manifestum. a quo Veturii quoque nobiles cognomi-

i, reditio

scorto

omnia

peruolgans
feror.)quin-
decim

rite

circum

assurium

Marcii
vatemMarcii
vatem

nati Circurini. Id natum à cico. Cicū dicebant mē-
branam tenuem quæ, est in malo Punico discrimen
à quo etiam Plautus dicit, Quod voler densum ci-
cum non inter duo. Apud Nævium, "Eccum venire
video ferme iniuria. Ferme dicitur quod nunc ferē.
vtrumque dictum à ferēdo, quod id quod fertur, est
in motu. atque aduentat. Apud Plautū, Euax iurgio
vzorem tandem abegi ab ianua. Euax verbū nihil
significat, sed "effurcium naturaliter est. vt apud
Ennium, Hehe ipse clypeus cecidit. apud Nævium,
Eheu mea puella spe quidem is succenset tibi. apud
Pompiliū, Heu qua me causa fortuna infesta pre-
mis? Quod ait Iurgio, id est litibus. Itaque quibus
res erat in controuersia, ea vocabatur Lis: ideo in a-
ctiōibus videmus dici, Quā rem siue litem dicere
oportet. Ex quo licet videre Iurgare ab iure dictū:
cū quis iure litigaret. à quo Obiurgat is qui id fa-
cit iniuste. Apud Lucretiū, atque aliquos ibi ab re-
bus clepsere foro. Qui clepsere dixit, vnde etiā alii,
Cleperere: id est corripere, quorum origo à clam, vt
fit dictum clapere, & ex E, A commutato, vt multa,
est factum clepere, Potest & à Græco dictum, *κλέπτω*
apud "Mārium, Corpora Graiorum merebar mā-
dier igni. Dictum Mandier à mandendo vnde man-
ducari. à quo in Atellancis obsonium vocant Man-
ducum. Apud "Mārium, Obscæni interpres, fune-
stique omnis auctor Obscænum dictum ab scæna,
ea vt Græci, vt Actius scribit, scena. In pluribus ver-
beis A ante E alii ponunt: alii non. vt quod partim
dicunt Sceptrum, partim dicunt Sceptū: alii Fa-
nus, alii Fenus, sic Fœnificia, & Fenificia, à quo rusti-
ci pappum Mæsum, non mesum, a quo Lucilius
scribit, Cæcilius ne rusticus fiat. Quare turpe, id
obscænum, quod nisi in scæna palam dici non debet.
Potest vel ab eo quod puereis turpicula res in collo
quædam suspenditur, nequid obsit bonæ scæne
caussa, inde Scæuola appellatus. Ea dicta ab scæna,
id est sinistra: quod quæ sinistra sunt, bona auspicia
existimantur. A quo dicitur comitia, aliudve quid
fit

sit, dici aue sinistra, quæ nunc est. id à Græco est,
quod hi sinistram vocant *αριστερ*. quare quod dixi
scænum, bonū omē est: obscænum verò, turpe: quod
inde dicitur obscæne, quod exotericū. Apud Plau-
tum, Quia ego antehac te amaui, & mihi amicam
esse creui. valet, cōstitutui. Itaque heres, cū cōstitutit
se heredē esse, dicitur Cernere, & cū id fecit, cre-
uisse. Apud eundem, "Quo de sinu frequentem
operam dedistis. valet adiduum. Itaque qui adest,
adiduus: ferre quæ oportet, is frequēs. opponi
solet itaque. Illud quod eadē mulier eule dicit, Pol
istoc quidem nos pretio "tanti est frequentare: ita
in prandio nos lepidè ac nitidè accepisti. "Apparet
dicere facile est, curare vt adimus, cū tā bene nos
accipias. Apud Ennium, decretum est follare cor-
pora teleis. hoc verbum Ennii, dictum à fossiēdo: à
quo Fossa. Apud Ennium, Vocibus concide: fac fiet
obrutus.

* Desunt quedam.*

Mussare dictū, quod muti nō amplius quàm *μῦ* di-
cūt à quo idem dicit, Quod minimū est, neque vt a-
iunt, *μῦ* facere audet. Apud Pacuuium, Dii "mone-
rint meliora, atque amentia auerruncassint. A ver-
tēdo auerruncare: vt deus, qui iis rebus præest, uer-
runcus. Itaque ab eo precari solent vt pericula a-
uertat. In Aulularia, Pipulo te differam ante ædis.
id est conuicio, declinatum à pipatu pullorum.

Multa ab animalium vocibus translata in homines:
partim quæ sunt aperta, partim obscura. Perspicua,
vt Ennii, Animus cum pectore latrat. Plauti, Gan-
nit odiosus omni totæ familiae. Cæcilius, Tantam
rem dibalare, vt pro nihilo habuerit. Lucilius, Hæc
inquā rudet ex rostreis, atque hinnilitab ar. Eius-
dem, Quantum hinnitū atque equitatū. Cū mī-
nus "aperiant: Porcii ab lupo, volutare vlulantis.
Ennii à vitulo, Tibicina maximo labore mugit.
Eiusdem à boue, Clamore bouantes. Eiusdem à
leone, Pausam fecere fremendi. Eiusdem ab hæ-
do, Clamor ad cælum voluendus per æthera va-

quod est:
mihi

facile

apparati:
dicit faci-
lem, est
curaremunere
dant

aperta:

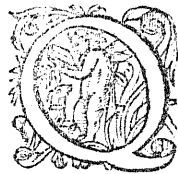
*Ex nimis**in iure**debeat,**dat. C. Postelio, V. solo**referre*

git. Et à frédice, frunde⁶ frutimi suauiter. M. Aëtius in Casina à fringuilla, Quid fringitis? quid istuc rã cupidè cupis? lues auoluerat. Ita crude neque⁶ in re, neque in iudicium Æsopi, nec theatrales. In Colace, Nexum. Manilius scribit, omne quod per libram & es geritur, in quo sint mancipi Mucius Sequola, quæ per es & libram fiant, vt obligentur, præterquam quæ mancipio dentur. Hoc verius esse, ipsum verbum ostédit, de quo quæritur. Nam idem quod obligatur per librã, neque suum sit, inde Nexum dictum. Liber, qui suas operas in seruitute pro pecunia, quam⁶ debeat, dum solueret, Nexus vocatur, vt ab ære Obærat. Hoc⁶ C. Popilio rogante Sylla dicatore sublatum ne fieret; & omneis qui bonam copiam iurarent, ne essent nexi, dissoluti. In Casina, Sine amet, sine quod lubet, id faciat: quando tibi nil domi deliquium est. Deliquium dictum ab eo quod deliquatur: vt turbida quæ sunt, deliquantur, vt liquida fiant. Aurelius scribit deliquium esse à liquido: Claudius, ab eliquato. Si quis alterutrum sequi malit, habebit auctorem Cæcilium, Per lætitiã liquitur animus. Aliquando liquitur fictum. Multa apud poetas reliqua esse verba, quorum origines possunt dici, non dubito, vt apud Næuium in Eriosa. Enimvero gladii lingula à lingua. In Clastidio, Vitulantes, à vitula. In puloreste, Caperata fronte, à capræ fronte. In Demetrio, Persibus aperite. Itaque sub hoc glossema callidè subscribunt. In Lãpadiõne, Protinam à protinus cõtinuitatem significans. In Agidone, Candacus suauis tameris, à magistreis accepimus mansuetum. In Romulo, Sponsus contra sponsum rogatus. In Stigmatia, Præbia à præbendo, vt sit tutum: quod sint remedia in collo puereis. In Therimo, Cõfictitant, à conficito conuenire dictum. In Tarentilla Pacuuu. Ab luce Inlustre. In Tunienlaria, Exbolas quassant, eiiciunt. à Græco verbo ἐκβαλλει dictum. In Bello Punico, nec satis⁶ refarrire, ab ferra dictu, id est aperire. Hinc etiam Seræ, quibus remoteis fores pãduntur.

Sed vereor ne plures sint futuri qui de hoc genere me, quod nimium multa scripserim, reprehendant; quàm quod reliquerim quædam, accusent. ideo potius iam reprimendum quàm⁶ producendum puto *procedendum.* esse volumen. Nemo reprehensus qui è segete ad spicilegium reliquit stipulam. Quare instituteis sex libreis, quemadmodum rebus Latina nomina essent imposita ad vsum nostrum, è queis treis scripsi P. Septimio, qui mihi fuit quæstor; treis tibi, quorũ hic est tertius; priores de disciplina originis verborum; posteriores de verborum originibus: in illeis qui ante sunt, in primo volumine est, quæ dicantur, cur etymologice neque sit neque ea utilis sit: in secundo, quæ sit, & cur ea sit, & in illeis sit: in tertio, quæ forma etymologiæ. In secundeis tribus quos ad te misi, item generatim discreteis; primum, in quo sunt origines verborum, locorum, & earum rerum quæ in locis esse solent: secundum, quibus vocabuleis tempora sint notata, & hæ res quæ in temporibus fiunt. Tertius hic, in quo à poeteis item sumpta vitilia, quæ dixi in duobus libreis soluta oratione. Quocirca, quoniam omnis operis de lingua Latina treis feci partes; prima, quemadmodum vocabula imposita essent rebus; secunda, quemadmodum ea in casus declinantur; tertia, quemadmodum coniungerentur: prima parte perpetrata, vt secundam ordiri possimus, huic libro faciam finem.

M. T E R E N T I I V A R R O -
N I S D E L I N G V A L A -
t i n a l i b e r s e p t i m u s .

QVOM oratio natura tripartita es-
set, vt superioribus libris ostēdi,
“cuius prima pars, quemadmodū
vocalia rebus essēt imposita; se-
cunda, quo pacto de his declina-
ta in discrimina ierunt, tertia, vt
ea inter se ratione coniuncta sen-
tentiam efferant. prima parte exposita, de secunda
incipiā hinc . Vt propago omnis natura secunda,
quod prius illud rectum, vnde ea sit declinata: ita
declinatur in verbis rectum Homo: obliquum Ho-
minis, quod declinatum à recto. De huiusce multi-
plici natura discriminum orā sunt hęc: cur, & in quo
& quemadmodū in loquēdo declinata sunt verba.
De quibus duo prima duabus causis percurrā
breuiter: quōd & tū cū de copia verborū scribā,
erit retractandū, & quōd de tribus tertiū quod est,
habet suas permultas ac magnas partes. Declinatio
inducta in sermones nō solū Latinos, sed omnium
hominū, vtili & necessaria de causa . Nisi enim ita
esset factū, neque dicere tantū numerum verborū
possemus. in finitā enim sunt naturā, in quas ea de-
clinantur: neque quā didicissemus ex his, quā in-
ter se rerū cognatio esset, appareret. At nunc ideo
videmus, quod simile est quod propagatū. legi, vt
declinatū est à lego: duo simul apparēt quodam mo-
do, eadem dici, & non eodem tempore factū . Vt si
verbi gratia alterum horū diceretur Priamus, alte-
rū Hecuba, nullam vitā ad significaret, quā ap-

CHIFFES

agnatio

paret in Lego & Legi, & in Priamus Priami. Vt in
hominibus quędam sunt cognationes, & gentilitates, sic in verbis. Vt enim ab Aimilio homines orti
Aimilii, ac gentiles, sic ab Aimilii nomine declinare
voces in gentilitate nominali. Ab eo enim quod est
impositum recto casu Aimilius, orta, Aimilii, Aimi-
lium, Aimilios, Aimiliorum, & sic reliqua, eiusdem
quę sunt stirpis. Duo igitur omnino verborum
principia, impositiōrum & declinatorum alte-
rum, vt fons, alterum vt riuus. Impositiua nomina
esse voluerunt quam paucissima, quo citius edisce-
re possent: declinata quam plurima, quę istoc ope-
re facilius omnes, quibus opus essent, discerent.
Ad illud genus quod prius, historia opus est. nisi de
scendendo enim, aliter id non peruenit ad nos: ad
reliquum genus, quod posterius, ars, ad quam opus
est paucis præceptis, quę sunt breuita. Quę e-
nim rectē in vno vocabulo declinare didiceris, in
infinito numero nominum vti possis. Itaque no-
ueis nominibus ad lateis in consuetudinem, sine du-
bitatione eorum declinatus statim omnis dicit po-
pulus. etiam nouitii serui empti in magna familia,
citō omniū conseruorum omnis recto casu acce-
pto in reliquos obliquos declinant. Qui si non nū-
quam offendunt, nō est mirum: etenim illi qui pri-
mi nomina imposuerunt rebus, forsitan in quibus-
dam sunt lapsi. Voluisse enim putant singularis res
notare, vt ex iis in multitudine declinarētur, vt est
ab Homine Homines, sic mares liberos voluisse
notari, vt ex his feminę declinarentur: vt est à
Terentio Terentia: sic in recto casu, quas impone-
rēt voces, vt illinc essent futurę quę declinarentur:
sed hęc in omnibus tenere nequissē. quōd & vna
dicuntur scopę, & mas & femina aquila, & recto &
obliquo vocabulo vis. Cur hęc non iā sint in cul-
pa, quā putant plerique, soluere non difficile, sed
nunc non necesse. non enim quod non potuerunt
adsequi, sed quod voluerunt, ad hoc quod proposi-
tū refert. Quod nihilo minus declinari potest ab eo
f iij

agnatio-
nes

nomina

quod imposuerunt scopæ, scopæ, quàm si imposuissent scopæ, ab eo scopæ, sic alia. Caussam quare ab impostis nominibus declinarint, ostēdi. Sequitur in quæis voluerint declinare aut noluerint; generatim ac summatim, item in formæis. Duo enim genera verborum: vnum secundum, quod declinādo multas ex se parit disparileis formas, vt est lego, legis, legā, sic alia: alterum genus sterile, quod ex se parit nihil, vt est etiā, vix, magis, cras, cur. Quarum rerum vsus erat simplex, ibi etiā vocabuli declinatus, vt in qua domo vnus seruus, vni seruolo post nomē, in qua multi, pluribus. Igitur & in heis rebus, quorum sunt nomina, quod discrimina vocis plura, pro pagines plures. In heis rebus quæ copula sunt, ac heis iunguntur verba, quod nō opus fuit declinari in plura, ferè singula sunt. Vno enim loco colligare possis vel hominem, vel equum, vel aliud quod, quidquid est quod cum altero potest colligari. Sic quod dicimus in loquendo, Consul fuit Tullius & Antonius: eodē illo & omneis binos cōsules colligare possumus. Vel dicam amplius, omnia nomina, atq; ideo etiam omnia verba, (cū sunt tūc ex vna syllaba, illud & maneat vnū.) Quare dicit natura, si quæ imposta essent vocabula rebus;

* *Multa desum.* *

*declinam
dat*

Ne ab omnibus heis declinatus putarent, quorum generum declinationes oriuntur. Partes orationis sunt duæ, si item vt Dion, in treis diuiserimus partes res quæ verbeis adsignificantur. vna, quæ adsignificat casus: altera, quæ tempora: tertia, quæ neutrū. De heis Aristoteles duas partes orationis esse dicit, vocabula & verba, vt homo & equus, & legit & currit. Vtriusque generis & vocabuli & verbi, quædam priora, quædam posteriora, priora, vt homo scribit, posteriora, vt doctus & doctē. dicitur enim Homo doctus, & Scribit doctē. Hæc sequitur & locus & tempus, quod ne-

que homo, neque scribit, potest sine loco & tempore esse: ita vt magis sit locus homini coniunctus, tempus scriptioni, cū de heis nomen sit primū. Prius enim nomen est quàm verbum temporale: & reliqua posterius quàm nomen & verbum. Prima igitur nomina. Quare de eorū declinatione quàm de verborum, ante dicam. Nomina declinantur, aut in earum rerum discrimina quarum nomina sunt, vt à Terentius, Terentiū: aut in eas res extrinsecus, quarum ea nomina non sunt: vt ab equo, Equito. In sua discrimina declinantur, aut propter ipsius rei naturam de quo dicuntur, aut propter illius qui dicit. Propter ipsius rei discrimina, aut à toto, aut à parte. A toto, vt ab homine Homunculus, à capite Capitulum: propter multitudinem, vt ab homine Homines, ab eo, quod alii dicunt Ceruices, & id Hortensius in poemateis ceruix. Quæ à parte declinata, aut à corpore, vt à mamma Mammosa, à manu Manubia: alia ab animo, vt à prudētia Prudens, ab ingenio Ingeniosus. hæc sine agitationibus: aut vbi motus maiores. Item ab animo, vt ab strenuitate & nobilitate, Strenui & Nobiles. Sic à pugnādo, & currēdo, Pugiles & Cursores. Vt alię declinationes ab animo, aliæ à corpore: sic aliæ quæ extra hominē: vt Pecuniosi, Agrarii, quod foris pecunia & ager propter eorū quàm dicuntur. Sunt declinati casus, vt is qui de altero diceret, distinguere posset cū vocaret, cū daret, cū accusaret: sic alia quidē discrimina, quæ nos & Græcos ad declinādū duxerūt, Sine cōtrouersia sūt hi quinq. Quis vocetur, vt Hercules, Quæ admodū vocetur, Hercules, Quò vocetur, vt ad Hercule, Cui vocetur, vt Herculi, Cuius vocetur, vt Herculis, Propter ea verba, quæ erāt proinde accognominata, vt prudens, cādidus, strenuus, quod in heis præterea sunt discrimina propter incrementū, quod maius vel minus in heis esse potest: adcessit declinationum genus, vt à candido, candidius, candidissimum: sic à longo, diuite, id genus aliis, vt fieret. Quæ in eas res quæ extrinsecus declinantur.

rur, sunt, ab equo Equile, ab ouibus Ouile: sic alia
 hæc contraria illeis quæ suprâ dicta, vt à pecunia
 Pecuniosus, ab vrbe Vrbanus, ab atro atratus: vt
 nonnumquam ab homine locus, ab eo loco homo:
 vt à Romulo Roma, à Roma Romanus. Aliquot
 modis declinata ea quæ foris nam aliter qui à ma-
 ioribus fuis Latonijs & Priamides: aliter quæ à fa-
 cto, vt à prædando Præda, à merendo Merces. Sic alia
 sunt quæ circum ire non difficile: sed genus iam
 videtur, & alia vrgent: omitto. In verborum ge-
 nere, quæ tempora adsignificant, quod ea erant tria,
 præteritum, præsens, futurum; declinatio facienda
 fuit triplex, vt saluto, salutabam, salutabo. Cum ite
 personarum natura triplex esset, qui loqueretur, de
 quo, ad quem; hæc ab eodem verbo declinata, quæ
 in copia verborum explicabuntur. Quoniam di-
 ctum de duabus declinationibus, cur & in qua sit
 forma; tertium quod relinquatur, que madmodum,
 nunc dicetur. Declinationum genera sunt duo, Vo-
 luntarium, & Naturale: voluntarium est, quo, vt cu-
 iusque tulit voluntas, declinauit. Sic tres cum eme-
 runt Ephesi singulos seruos; nonnumquam alius de-
 clinat nomen ab eo qui vendit: Artemidorus, atque
 Artemam appellat: alius aut ab regione, quod ibi
 emit, ab Ionâ, Ionam: aut ab vrbe Epheso, Ephe-
 sium: sic alius ab aliqua alia re, vt visum est. Contrâ
 naturalem declinationem dico, quod non à singu-
 lorum oritur voluntate, sed à communi consensu.
 Itaque omnes impostis nominibus, eorum ite decli-
 nant casus; atque eodem modo dicunt huius Artemi-
 dori, & huius Ionæ, & huius Ephesii, sic in alijs ca-
 sibus. Cum vtrumque nonnumquam accidat: & vt in
 voluntaria declinatione animaduertatur natura &
 in naturali voluntas quæ cuiusmodi sint, aperietur
 infra. Quod vtraque declinatione alia sunt similia,
 alia dissimilia, de eo Græci Latinique libros fece-
 runt multos; partim cum alij putarēt in loquendo ea
 verba sequi oportere quæ à similibus similiter essēt
 declinata, quas appellarunt *ἰσολογίας*; alij cum id ne-

Ionem

que

Artemi

Ionis

glegendum putarent, ac potius sequēdam *ομοειδίαν*
 dissimilitudinēque quæ in cōsuetudine est: quam
 etiam vocant *ἰσολογίας*: cum, vt ego arbitror, vtrum
 que sit nobis sequendum. quod in declinatione vo-
 luntaria sit *ἰσολογίας*, in naturali magis analogia.
 De quibus vtriusque generis declinationibus li-
 bros faciam bis ternos: prioris tres de earum de-
 clinationum disciplina; posteriores, ex eius di-
 sciplinæ propaginibus. De prioribus primus erit
 hic: quæ contra similitudinem declinationum dic-
 cantur. Secundus, quæ cōtra dissimilitudinem. Ter-
 tius de similitudinum forma, de quibus quæ expe-
 rioris, singulis tribus; tum de alteris totidem scri-
 bere ac diuidere incipimus.

expedie-
runt.

INCIPIAM, quod huiusce libri est, dicere con-
 tra eos qui similitudinem sequuntur, quæ est, vt in
 ætate puer ad senem, puella ad anum, in verbis, vt
 est scribo, scribam: dico, dicam, prius contra vniuer-
 sam analogiam, tum de singulis partibus à natura
 sermonis incipiam. Omnis oratio cum debeat di-
 rigi ad vtilitatem, ad quam tum denique peruenit,
 si est aperta & breuis; quæ petimus; quod obscurus
 & longus orator est odio, & cum efficiat aperta, vt
 intellegatur; breuis, vt citò intellegatur; & apertâ cō-
 suetudo, breuē temperantia loquentis; & vtrumque
 fieri possit sine analogia: nihil ea opusest. Neque enim
 vtrū Herculi an Herculis clauā dici oporteat, si do-
 ceat analogia, cum vtrumque sit in consuetudine, non
 neglegendum; quod æquæ sunt & breuia & aper-
 ta. Præterea, quod is vtilitatis causa quæque res
 sit inuenta; si ex ea quis id sit consecutus, amplius
 eam scrutari non debet, cum sit nimium otiosi.
 & cum vtilitatis causa verba ideo sint imposta
 rebus, vt ea significant; si id consequimur vna
 consuetudine, nihil prodest analogia. Accedit,
 quod quæcumque vltus causa ad vitam sint ad-
 sumpta, in his vtilitatem querere, non similitu-
 dinem. itaque in vestitu, cum dissimilima sit vi-
 rilis toga tunicæ muliebri, stola pallio; tamen inæ-

quam
util.querere
m.

quid

qualitatē hanc sequimur nihilo minus. In ædificiis, quod non videmus habere atrium *ἄστυλον*, similitudinem, & cubiculum ad æquale; cum tamen propter utilitatē in heis dissimilitudines potius quā similitudines sequamur, itaq; & hiberna triclinia & æstiva, non item valuata & fenestrata facimus. Quare cum in vestitu, ædificiis, sic in supellectile, cibis, ceteris omnibus quæ vsu ad vitam sunt adsumpta, dominetur inæqualitas; in sermone quoque, qui est vsus causā constitutus, ea non repudiāda. Quod si quis duplicem putat esse summam, ad quas metas naturæ sit perveniendum in vsu, utilitatis & elegantię, quod non solum vestiti esse volumus, ut vitemus frigus, sed etiam ut videamur vestiti esse honeste: nō domum habere, ut simus in recto & tuto solum, quod necessitas contraheret: sed etiam ubi voluptas retineri possit: non solum vasa ad victum habilia, sed & figura bella, atque ab artifice: quod aliud homini, aliud humanitati satis est. Quoduis scienti poculum homini idoneum; humanitati nisi bellum, parum. sed cum discessum est ab utilitate ad voluptatem, tamen in eo ex dissimilitudine plus voluptatis quā ex similitudine sæpe capitur. quo nomine & gemina conclavia dissimiliter pollent, & lectos non omnes pareis magnitudine ac figura faciunt. Quod si esset analogia perēda in supellectile; omnes lectos haberemus domi ad vnam formam, & aut cum fulcro aut sine eo, nec tum ad tricliniarem gradum, non item ad cubicularem: neque potius delectaremus supellectile, distincta quæ esset ex ebore, aliisque rebus disparibusque figureis, quā grabateis analogis; cum ad similem formam plerumque eadem materia fiunt. Quare aut negandum nobis disparia esse iucunda; aut quoniam esse necesse est confiteri, dicendum, verborum dissimilitudinem, quæ sit in consuetudine, non esse vitandam. Quod si analogia nobis sequenda est: aut ea nobis obseruanda est quæ est in consuetudine; aut quæ non est. si ea quæ est, sequenda est;

præceptis nihil opus est; quod cum consuetudinem sequemur, ea nos sequetur. si, quæ non est in cōsuetudine, sequemur, ut quisque duo verba in quattuor formis finxerunt similiter, quamuis hæc nollemus, tamen erunt sequenda: ut, Iuppiter, Marspiter: quas si quis seruet analogias, pro insano sit reprehendendus. non ergo est ea sequenda. Quod si oportet ut à similibus similiter omnia declinentur verba, sequitur ut ab heis similibus similia debeant fingi, quod non sit: nam & à similibus alia sunt similia, alia dissimilia: & à dissimilibus partim similia, partim dissimilia. A similibus similia, ut à bono ac malo, bonum, malum. A similibus dissimilia, ut à lupus, lepus, lupo, lepori. Contrā à dissimilibus dissimilia, ut Priamus Paris, Priamo Pari. À dissimilibus similia, ut Iuppiter Iouis, & Iouis Iouis. Eo etiam magis *ἑτερολογος* dissimilia finguntur, sed etiam ab iisdem vocabuleis dissimilia: neque à dissimilibus similia, sed etiam eadem. Ab iisdem vocabuleis dissimilia fingi apparet, quod cum duæ sint Albæ, ab vna dicuntur Albani, ab altera Albanenses: cum trinæ fuerint Athenæ, ab vna dicti Athenæi, ab altera Athenienses, à tertia Athenæopolitæ. Si ex diuersis verbeis multa facta, in declinando inveniuntur eadem: ut cum dico à luo, luam, & abluo, abluam. Omnia ferè nostra liberalia & muliebria multitudinis, cum recto casu fiunt dissimilia, cum dandei casu, similia. ut mares Terentii, feminæ Terentiæ: eadem in dandei, viris Terentiis, & mulieribus Terentiis. Dissimilia, Plautus & Plautius: & cōmunia huius Plauti, & huius Plautii. Deniq; si est analogia, quod in multis verbeis est similitudo verborum: sequitur quod in pluribus est dissimilitudo: ut non sit in sermone sequenda analogia. Postremò, si est in oratione, aut in omnibus eius partibus est, aut in aliqua: & in omnibus non est in aliqua esse parum est: ut album esse Æthiopē, non satis est quod habet candidos dentes. non est ergo analogia. Cum à similibus verbeis quæ de-

eiulantur, similia fore pollicentur qui analogias esse dicunt. & cum simile tum denique dicentes se ostendere ex verbo verbum, quod ex eodem sit genere, eadem figura transitum de casu in casum, similiter ostendi possit. Qui hæc dicunt, vtrumque ignorant, & in quo loco similitudo debeat esse, & quemadmodum spectari soleat, simile sit necne. quæ cum ignorant, sequitur, vt cum analogiam dicere nõ possint, sequi debeamus. Quæro enim, verbum vtrum dicat vocem quæ ex syllabeis est facta, eã quam audimus, an quod eam significat quam intellegimus; an vtrũque. si vox voci esse debet similis, nihil refert, quod significat, mas an femina sit: & vtrum nomen, an vocabulum sit, quod illi interesse dicunt. Sin illud quod significatur, debet esse simile, Diona & Theona, quos dicunt esse ipsi pene geminos, inueniuntur esse dissimiles: si alter erit puer, alter senex, aut vnus albus, alter Æthiops: item aliqua re alia dissimiles. Sin ex vtraque parte debeat verbum esse simile: non citò inuenietur quin in alterutra re claudicat. nec Perperna & Alphena erit simile: quod alterum nomen virum, alterum mulierem significat. Quare quoniam vbi similitudo esse debeat, nequeunt ostendere: impudentes sunt qui dicunt esse analogias.

Alterum illud, quod dixi, quemadmodum simile expectari oporteret, ignorare apparet ex eorũ præcepto, quod dicunt, cum transferit è nominandei casibus in eos quos appellant vocandei, tum denique posse dici rectos esse simileis aut dissimileis. esset enim, vt si quis Menæchmos geminos cum videat, dicat se nõ posse iudicare dissimileisne sint, nisi qui ex heis sint nati, considerari: nunc discrepant inter se. nihil inquam quo magis minũsve sit simile, quod conferas cum altero, ad iudicandum extrinsecus oportet sumi. Quare cum ignorat quemadmodum similitudo debeat sumi, de analogia dicere nõ possunt. Hæc apertius dixissem, nisi breuius eo nunc mallem; quæ infra sunt, planius vsurpanda. Quare quod ad vniuersam verborum naturam at-

inet, hæc attigisse modò satis est. Quod ad partem singulas orationis, deinceps dicam. quarum vis, quoniam sunt diuisiones plures, nunc ponam potissimum in quæ diuiditur. Oratio seruanda, vt natura, in quattuor partem: vnã, quæ habet casus; alteram, quæ habet tempora; & tertiam, quæ habet neutrum; & quartam, in qua est vtrumque. Has vocant quidam, appellandei, dicendei, adminiculandei, iungendei. appellandei, dicitur, vt homo, & Nestor: dicendei, vt scribo, & leuo: iungendei, vtraque: adminiculandei, vt doctè & commodè. Appellandei partes sunt quattuor: è quæ dicta à quibusdam prouocabula, quæ sunt vt quisque: vocabula, vt scutum, gladius: nomina, vt Romulus, Remus: pronomina, vt hic, hæc. Duo media dicuntur nomina; prima & extrema, articuli. Primum genus est infinitum: secundum, vt infinitum; tertium, vt effinitum: quartum, finitum. Hæc sigillarim triplicia esse debent; quoad sexum, multitudinem, casum. Sexum, vtrum virile, an muliebre, an neutrum sit: vt doctus, docta, doctum. Multitudinem, vnum, an plura significet, vt hic, hi, hæ. Casum vtrum recto sit, vt Marcus; an obliquo, vt Matro; an communi, vt locus. Heis dicentibus partibus, singulas prospice, quo facilius nusquam esse analogias, quas sequi debeamus videas. Nempe esse oportebat vocis formas ternas, vt in hoc, humanus, humana, humanum, sed habent quædam binas, vt ceruus, cerua: quædam singulas, vt aper, & sic multa. non ergo est in huiusmodi generibus analogia. Et in multitudine, vt vnum significat pater, plures, patres: sic omnia debuerunt esse binas. Sed & singularia solum sunt multa, vt cicer, siser (nemo enim dicit cicera, siser) & multitudinis, vt salina, non enim ab heis singulari specie dicitur salina, & balnea. Neque ab eo quod dicitur balneum, habet multitudinem consuetudo, nam quod est, vt prædium, balneum debuerunt esse plura, vt prædia, balnea: quod non est. nõ est ergo in heis quoque analogia. Alia casus habent, & rectos & obliquos: alia re-

Casus

secunda

discretis.

quædam

rectos solum: alia modo obliquos. Habent utrosque, ut Iuno, Iunonis: rectos modo, ut Iuppiter, Mars, Iupiter: obliquos solum, ut Iouis Iouem. non ergo in his est analogia. Nunc videamus in illa quadripartita. Primum si esset analogia, ut in his tribus articulis, ut est quis, quem, cuius: sic diceretur, quæquam, cuius. Et ut est quis, cui, sic diceretur quæ, quæ: nam est proportio simile. ut dea bonæ, quæ sit: dea bonæ, quæ est. & ut est quem, quis: sic quos, quos. Quare quod nunc dicitur, qui homines, dici oportuit quos. Præterea, ut est ab is, ei, sic ab ea, eæ diceretur, quod nunc dicitur ei. & pronuntiaretur, ut in iis vireis, sic eei in mulieribus. & ut est in rectis, is ea: debuit esse ibus, eei: sed id est in obliquis iei, nunc non modo in virili, sicut in muliebri, dicitur eius: sed etiam in neutris articulis, ut, eius viri, eius mulieris, eius pabuli: cum discriminentur in rectis casibus, is ea, id. De hoc genere parcius tetigi, quod librarios hæc spinosiora indulgentius laturos putavi. De nominatiuis, quæ accidunt proximè ad finitam naturam articuloꝝ, atque appellatur vocabula, ut homo, & equus: eorum declinationum genera sunt quattuor, unum nominandi, ut ab equo, equile: alterum, casuale, ut ab equo, equum: tertium, augendi, ut ab albo albius: quartum, minuendi, ut à cista cistula. Primum genus (ut dixi) id est, cum aliqua parte orationis declinata sunt recto casu vocabula, ut à balneis balneator, hoc ferè triplices habet radices: quod & à vocabulo oritur, ut à venatore venabulum: & à nomine, ut à Tibure Tiburs: & à verbo, ut à currendo cursor. In nullo horum analogiam seruare videbis. Primum cum dicatur, ut ab oue & à sue, Ouile & Suile, sic à boue dicitur Bubile, non bouile. Et cum simile sit auis, & ouis: neque dicitur, ut ab aue Auarium, ab oue ouile, ab aue auile non est, neque ab oue ouarium. Et cum debuerit esse, ut à cubatione Cubiculum, sic à sessione sediculum non est. Quoniam taberna, ubi venit vinum, à vino Vinaria, à creta Cretaria, ab va-

quouis
quouis
quouis
quouis

guento Vnguentaria dicitur: *ὀνυαλῶν*: si essent vocabula, ubi caro venit, carnaria: ubi pelles, pellaria: ubi calcei, calcearia dicerentur: non laniena, pellesuina, furina. Et sicut est ab vno Vni, à tribus Trini, à quattuor Quatrini, sic à duobus Duini, non Bini dicerentur. nec non ut quadrigæ, trigæ, sic potius duigæ quam Bigæ. Per multa sunt huiusce generis: quæ, quoniam admonitus perspicere potest, omitto. Vocabula quæ à nominibus oriuntur, si à similibus nominibus similia esse debent, dicemus, quoniam gemina sunt, Parma. Alba, Roma; Parmenses: aut quoniam similis est Roma, Nola, Parma; dicemus, ut Romani, Nolani, sic Parmani. & à Pergamo, ab Illo similiter, ut Pergamenus, sic Illicus: aut ut Ilius mas & Iliæ femina, sic Pergamus & Pergama. Et quoniam similia nomina sunt Asia, Libya; dicemus ut Asiaticos, sic Libyaticos homines. Quæ vocabula ducuntur à verbeis; sunt, ut à scribendo Scriptor, à legendo Lector. hæc quoque, non seruare similitudinem licet videre ex his. cum similiter dicatur, ut ab amando Amator, à salutando Saluator, à cantando Cantator: & cum dicatur, Lassus sum metendo, ferendo: ex his vocabula non reddunt proportionem: quod non fit, ut Messor, Fector. Multa sunt item in hac specie, in quibus potius consuetudinem sequimur quam rationem verborum. Præterea, cum sint ab eadem origine verborum vocabula dissimilia superiorum; quod simul habeant casus & tempora, quæ vocantur participia, & multa sint contraria, ut amor amo, seror sero: ab amo & eiusmodi omnibus verbeis oriuntur præsens & futurum, ut amans & amaturus: & ab eis verbeis tertium, quod debet fingi præteriti, in lingua Latina reperiri non potest. non ergo est analogia. Sic amabor, legor, & eiusmodi verbi, est vocabulum eius generis præteriti temporis, fit, ut amatus eram, sum, ero: neque præsentis & futuri ab his fit. non est ergo analogia. præsertim cum tantus numerus vocabulorum in eo genere

legor
sic
amaturus

interierit; quod dicimus in heis verbeis, & in heis verbeis quæ contraria non habent, loquor, venor. ta men dicimus loquens, venans; locuturus, venaturus, quod secundum analogias non est. quoniam dicimus loquor, & venor. Vnde illa quæ erant superiora minus seruantur. "quod cum heis, quæ cōtraria verba habent, alia efficiūt terna, vt ea quæ dixi, alia, bina, vt ea quæ dicam, currēs, ambulans; cursurus, ambulaturus; tertia enim præteriti non sunt: vt cursus sum, ambulatus sum. Neque in heis quidem quæ sapius quid fieri ostendunt, seruant analogiam: vt est à cantando cantitans, ab amando amitans non est, & sic multa. Vt in heis singularibus, sic in multitudinis: sicut enim cantitantes, seditantes non dicuntur. Quoniam est vocabulorum genus quod appellant compositum, & negant conferri id oportere cum simplicibus, de quibus adhuc dixi: de compositis separatim dicam. Cùm à tibijs & canendo tibiicen dicitur: quærunto, si analogias sequi oporteat, cur non à cithara & psalterio, & pandura, dicamus citharicen, & sic alia. Si ab æde & tuēdo Ædituus est; cur ab atrio & tuendo non atrituus sit potius quàm Atrienensis? Si ab auibus capiendis Auiceps dicatur, debuisse aiunt ex piscibus capiendis pisciceps, vt aucupem, sic piscicupē dici, & vbi lauetur æs, ærarias, non Ærelauinas nominari. & vbi fodiat argentum, argentifodinas dici: neque vbi fodiat ferrum, Ferrifodinas. Qui lapides cædūt, lapicidas: qui ligna, lignicidas non dici. neque vt aurificem, sic argentificem. non doctum dici indoctum, non saluum insulsum. Sic & ab hoc quoque fonte quæ profliant, animaduertere est facile. Relinquitur de casibus, in quo Aristarchei suos intendunt neruos. Primum si in heis esset analogia, dicunt debuisse omnibus nominatiuis & articulos habere totidem casus: nunc alios habere vnum solum, vt litteras singulas omnes: alios, tres, vt prædium, prædii, prædio, alios, quattuor, vt mel, mellis, melli, melle; alios, quinque, vt quintus, quinti, quinto, quinta, quinte: alios,

quid

alios, sex, vt vnus, vnus, vni, vnum, vne, vno. Nō esse ergo in casibus analogias. Secundò, quod Crates dicebat, cur quæ singulos habet casus, vt litteræ Græcæ, non dicantur alpha alphas: Si idē mihi respōditur quod Crateri, nō esse vocabula nostra, sed penitus barbarā: quæram cur iidem nostra nomina, & Persarum & ceterorum quos vocant barbaros, cum casibus dicant. quare, si esset analogia, aut, vt Pœnicorū & Ægyptiorum vocabula, singuleis casibus diceretur: aut pluribus, vt Gallorū & ceterorū, Nam dicunt "ab alaco alacus, & sic alias." In quod scribent. dicent, quod Pœnicum sit, singuleis casibus: ideo eas litteras Græcas nominari: sic Græci nostra lenecis casibus non quincis dicere debebant. quod cùm non faciunt, nō est analogia. Quæ si esset negant vllum casum duobus modis debuisse dici: quod sit contra. Nam sine reprehensione vulgo alii dicunt in singulari, hac oui & aui: alii, hac oue & aue. In multitudinis, hæ puppeis; resteis, & hæ puppes, restes. Itē, quod in "patrico casu hoc genus dispariliter dicatur ciuitatū, parentū: ciuitatiū, parentium: in accusandei hos monteis, fonteis, hos mōtes fontes. Item cùm si sit analogia, debent à similibus verbeis similiter declinateis similia fieri, & id nō fieri ostendi possit: despiciēdam esse eam rationē. Atqui ostēditur. nā quæ potest similius esse quàm mens, dens, gens? cùm horū casus "patricus, & accusandei. in multitudine sint dispariles. nā à primo sit gentiū, & genteis, vtrobique vt sit I: à secundo mentium, & mentes, vt in priore solo sit I: à tertio dentum, & dentes, vt in neutro sit I. Sic item, quoniam simile est recto casu furus, lupus, lepus; rogant cur non dicant proportione item furo, lupo, lepo. Si respondent similia non esse, quod ea vocemus dissimiliter, fure, lupe, lepus: sic enim respondere voluit Aristarchus Crateri. nam cùm scripsisset similia esse, Philomedes, Heraclides, Melicertes; dixit nō esse similia. in vocando enim cū Ebreui dici Philomede, cum E longo Heraclide, & cum E breui

à lauda,
alaudus
Id quod

patricio

patricus

Melicerte. In hoc dicunt Aristarchum non intellexisse quod quereretur, cum sic soluerit. Sic enim, ut quidquid in obliqueis casibus discrepauit, dicere potuit, propterea rectos casus non esse simileis: cum quaratur duo inter se similia sint necne, non debere extrinsecus adsumi, cur similia sunt. Item, si esset analogia, similiter aues, oues, fues dicerent: item ut ouium, auium, sic fuium. Si analogia est, inquit, cur populus dicitur dii Penates, dii Consentes: cum sit, ut hic reus, ferus, deus: sic hi rei, feri, dei: Item quarunt, si sit analogia, cur appellant omnes eadem deum Consentum, & non deorum Consentium? Item cur dicatur mille denarium, non mille denariorum? est enim hoc vocabulum ea figura, ut Vatinus, Manlius, denarius. debet igitur dici, ut Vatiniorum, Manliorum, sic denariorum. & non eorum publicum mille assarium esse, sed mille assariorum. ab vno enim assario multi assarii, ab eo assariorum. Item secundum illorum rationem debemus secundis syllabeis longis dicere Hectorem, Nestorem. est enim ut quaestor, praetor, Nestor, Hector. Et non debuit dici, quibus das, sed queis das. est enim ut ceis, heis, queis. At si est quibuscum, non ibus & hibuscum dicatur? Da patri familias, dicere non debuerunt, si analogias sequi vellent: quod est ut Atinie, Scatiniae, familiae: sic vna Atinia, Scatinia, familia. Item plures patres familias dicere non debuerunt, sed, ut Sisenna scribit, patres familiarum. Neque oportebat consuetudinem, notare: alios dicere boi greges, alios bouerum, ut struum, sic Iouum, & Iouum: cum esset ut Iouis, bouis, struis, Iouem, bouem, struem, Ioui, boui, strui. Nec cum haec conuenirent in obliqueis casibus, dubitare debuerunt in recteis propinquioribus: nunc in consuetudine aliter dicere pro Iouis, Iuppiter: pro bouis & bus, bos: pro struis, strues.

DE INCEPIS dicam de altero genere vocabulorum, in quo contentiones sunt: ut album, albius, albiissimum, in quo eam analogiam non

seruari apparet. nam cum sit simile, salsum: caldum: & dicatur ab heis, falsus, falsissimum; caldus, caldissimum debuit dici. quoniam simile est bonum, malum: ab heis bonnius & malius, bonissimum & malissimum: nonne dicimus, bonum, melius, optimum? malum, peius, pessimum? In aliis verbis nihil deest ut dulcis, dulcior, dulcissimus. in aliis primum, ut peius, pessimum: in aliis medium, ut caesus, caussissimus: in aliis bina sunt quae sint ab eadem voce declinata: & ea ita ut alias desint secundum & tertium, ut in hoc, mane, manius, manissimé: alias, ut duo prima absint, ut optimum: alias, ut primum & tertium desint, ut melius. Praeterea si dicerent similiter declinari, cum similia essent macer, sacer, tener: & macerrimus, sacerrimus, tenerimus: non discrepant in heis, macrior, & magis sacer, & tenerior: neque alia trisyllaba fierent, & si in heis dominaretur similitudo, diceremus, ut candidissimus, candidissima, pauperrimus, pauperrima: ut candidus, candida, pauper, paupera. & ut dicimus doctus, docta, doctissimus, doctissima: sic diceremus, frugalissimus, frugalissima, frugus & fruga. Ea si proportionem essent verba, ut vno vocabulo dicimus virum & mulierem sapientem, & diligentem, & sapienterem, & diligenterem: sic diceremus item cum perueniremus ad summum. quod facimus aliter: nam virum dicimus sapientissimum & diligentissimum: feminam, sapientissimam & diligentissimam. Quod ad vocabulorum huius generis exempla pertinet, multa sunt reliqua. sed eadem quae dicta, ad iudicandum satis sunt, quod analogias in collatione verborum sequi non debemus. Magnitudinis vocabula cum possint esse terna, ut cista, cistula, cistella: in mediis non sunt: ut in heis, macer, macricolus, macellus: niger, nigricolus, nigellus. Item minima in quibusdam non sunt, ut auis, auicula, auicella: caput, capitulum, capitellum. In hoc genere vocabulorum quod multa desunt, dicendum est non esse in eo, sed potius

sequendam consuetudinem quàm rationem. Quod ad vocabulorū genera quatuor pertinet, vt in hoc potius consuetudinem quàm analogiam dominari facilè anima duceri possit, dictum est.

Sequitur de nominibus, quæ differunt à vocabuleis ideo quòd sunt infinita, ac res communis designant: vt vir, mulier: cum nomina sint finita; ac significet res proprias, vt Paris, Helena. è quibus sunt alia nomina à nominibus, vt Ilium, ab Ilo, & Iliā, ab Ilio: alia à vocabulo, vt ab albo, albius. & ab atro, atrius: in neutreis seruata est analogia. Nam & cum sit à Romulo Roma, proportione non est, quòd debuit esse Perperni filia, nõ Perpernæ. Perperna mulieris nomē esse debuit, & nata à Perperno: quòd est, vt Arbernus, Perpernus: Arberna, Perperna. Quòd si Marcus Perperna virile est nomen, & analogia sequenda: Lucius Ælia, & Quintus Mucia, virilia nomina esse debebunt. Item quæ habent ab Rhodo, Andro, Cyzico, Rhodius, Andrius, Cyzicenus: similiter Cyzicius ciuis diceretur vnusquisque. Nā vt ab Athenis Athenæus dicitur rhetor nomine, etsi non sit Athenensis; in hoc ipso analogia non est: quòd alii nomina habent ab oppideis; alii aut non habent, aut, non, vt debent, habent, habent plerique libertini à municipio manumissi. in quo, vt societatum & sanorum serui, non seruauerunt proportionem & rationem, & Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentia Fauentinus, à Reate Reatinus: sic à Roma Romanus. vt nominantur à libertineis orti publici serui, Romani, qui manumissi ante quàm sub magistratus nomina, qui eos liberarunt, succedere cœperunt. hinc quoque illa nomina: Lesas, Vfenas, Carinas, Mæcenas: quæ cum essent à loco, vt Vrbinas, & tamen Vrbinus, ab heis debuerunt dici ad nostrorum nominum similitudinem.

Lesas

* Lees pagina. *

M. TERENTII VARRO-
NIS DE LINGVA LA-
tina liber octauus.

* Desunt quedam. *

tam nesciunt docere quàm discere quæ ignorant. in quo fuit Crates nobilis grammaticus, qui fretus Chryssippo homine acutissimo, qui reliquit sex libros *Ἐπι τῆς ἀνωμαλίας*: heis libris cōtra analogiam atque Aristarchum est nixus: sed ita vt scripta indicant eius, vt neutrius videatur peruidisse voluntatem. quòd & Chryssippus, de inæqualitate cū scribit sermones, propositum habet ostendere similes res dissimilibus verbis, & similibus dissimiles, esse vocabuleis notatas. id quidem est verum: & cum Aristarchus de æqualitate conscribit, & de verborum similitudine; quorundam inclinationes sequi iubet quoad patiatur consuetudo. Sed hi qui in loquendo partim sequi iubent nos consuetudinem, partim rationem, non tam discrepant: quòd consuetudo & analogia coniunctiores sunt inter se quàm hi credunt. quòd est nata ex quadam consuetudine analogia: & ex hac consuetudo ex dissimilibus & similibus verbis eorum, quod declinationibus constat. nequè anomalia neque analogia est repudianda. nisi si non est homo ex anima, quòd est homo ex corpore & anima. Sed ea quæ dicam, quo facilius peruideri possint, prius de trineis copuleis differendum: nam confusim ex vtraque parte pleraque dicuntur, quorum alia ad aliam referri debent summam. Primùm de copuleis naturæ & suis. hæc enim duo sunt quæ exigūt diuersa: quòd aliud est, dicere verborum analogias, aliud, dicere vt oportere analogiis. Secundum de copuleis multitudinis, ac finis: vtrūque omnium verborum dicatur esse analogia.

gia, an vsus, an maioris partis. Tertium, de copuleis personarum, qui eis debet vti, quæ sunt plures. Alia enim populi vniuersi, alia singulorum: & de heis nõ eadem oratores & poetæ: quod eorum non idẽ ius. Itaque populus vniuersus debet in omnibus verbis vti analogia: & si perperam est consuetus, corrigere se ipse; cum orator non debeat in omnibus vti: quod sine offensione non potest facere, cum poetæ transilire lineas impunẽ possint. Populus enim in sua potestate, singuli in illius. Itaque vt suam quisque consuetudinem, si mala est, corrigere debeat; sic populus suam. Ego populi consuetudinis non sum, vt dominus: at ille me est. Vt rationi obtemperare debet gubernator: gubernatori vnusquisque in nauis; sic populus rationi, nos singuli populo. Quare ad quæcumque summam in dicendo referam, si animaduertes, intelliges vtrum dicatur analogia esse, an, vti oporteret, redigere; dici id in populum aliter; ac inde omnibus dici in eum qui sit in populo.

Nunc iam primũ dicam pro vniuersa analogia, cur non modò videatur esse reprehendenda, sed etiam cur in vsu quodammodo sequenda. Secũdò, de singuleis criminibus, quibus rebus possint quæ dicta sunt cõtra, solui. dicam ita vt generatim comprehendam & ea quæ in priori libro sunt dicta, & ea quæ possunt dici, atque illic præteriti. Primũ, quod aiunt, qui bene loqui velit, consuetudinẽ non rationem similitudinum sequi oportere: quod alterum si neglegat, sine offensione facere non possit; aliterum si sequatur: quod sine reprehensione non sit futurum; errant: quod in loquendo consuetudinem, qua oportet vti, sequitur, non sine ea ratione. Nam vocabula ac verba quæ declinamus, similiter eã in consuetudine esse videmus, & ad eam referimus: & si quid est erratum, non sine ea corrigimus. Nam vt qui triclinium constrarũt, si quem lectum de tribus vnum imparem posuerunt, aut de paribus nimium, aut parum produxerunt; vna corrigimus, & ad consuetudinem communem,

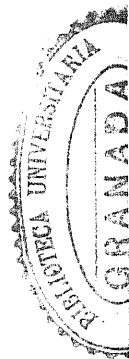
& ad aliorum tricliniorum analogias. Sic si quis in oratione in pronuntiando ita declinat verba vt dicat disparia; quod peccat, redigere debemus ad ceterorum similitũ verborum rationem. Cum duo peccati genera sint declinationum; vnum, quod in consuetudinem perperam receptum est; alterum, quod nondum est, & perperam dicatur: vnum dant, non oportere dici quod sit in consuetudine? alterum non conceditur, quin ita dicatur, vt sit simile. cum id faciat, ac si quis puerorum per delicias pedes malè ponere, atque imitari vacias cõperit, hos corrigi oportere, si concedant: contra si quis in consuetudine ambulandei iam factus sit vacia, aut compernis, si eum corrigi non concedant. non sequitur vt stultè faciant qui puereis in geniculis aligent serperastras, vt eorum deprauata corrigant crura. cum culpandus non sit medicus qui è longinqua mala consuetudine ægrum in meliorem traducit: quare reprehendendus sit, qui orationem minus valentem propter malam consuetudinem traducit in meliorem? Pictores, Apelles, Protogenes, sic alii artifices egregii non reprehendendi, quod consuetudinẽ Myconis, Dionis, Arimnæ & aliorum superiorum non sunt secuti: Aristophanes improbãdus, qui potius in quibusdam veritatem quàm consuetudinẽ securus? Quid si viri sapientissimi, & in re militari & in aliis rebus multis contra veterem consuetudinem cum essent vsi, laudati; despiciendi sunt qui potiore dicunt oportere esse consuetudinem ratione? An cum quis perperam consueuerit quid facere in ciuitate, non modò non patiemur, sed etiã pœna adiciemus? item si quis perperam consueuerit dicere verbum, nõ corrigemus, cum id fiat sine pœna? & hi qui pueros in ludum mittunt vt discant quæ nesciunt verba, quemadmodum scribant: itidem barbaros qui ignorabunt verba, quemadmodũ oportuit dici, non docebimus, vt sciant qua ratione conueniat dici? sed vt nutrix pueros à lacte non subitò euellit à consuetudine, cum à cibo pristino in meliorem

traducit: sic in maioribus loquendo, à minus commodeis verbeis ad ea quæ sunt cum ratione, modicè traducere oportet. cum sint in consuetudine contra rationem alia verba, ita vt ea faciliè tolli possint: alia vt videantur esse fixa, quæ leuiter herent ac sine offensione commutari possint. Si enim ad rationem corrigi oportet quæ non ad rationem sunt, ita vt in præsentia corrigere nequeas: quin ita dicas, heis oportet, si possis, non vti. sic enim obsolescent, ac postea idem obliterata facilius corrigi poterunt. Quas nouas verbi declinationes ratione introductas respuet forum, iis boni poetæ, maximè scænici, consuetudine subigere aureis populi debet. quod poetæ multum possint in hoc, propter eos quædam verba in declinatione melius, quædam deterius dicuntur. Consuetudo loquendi est in motu. itaque solet fieri ex meliore deterior, meliora verba perperam dicta apud antiquos aliquos, propter poetas non modo nunc dicuntur rectè, sed etiam quæ ratione dicta sunt tum, nunc perperam dicuntur. Quare qui ad consuetudinem nos vocant, si ad rectam, sequamur. in eo enim quoque est analogia; si ad eam inuitet quæ est deprauata, nihilo magis sequemur, nisi cum erit necesse, sequar in ceteris rebus mala exempla. nam ea quoque, cum aliqua vis vrget, inuiti sequimur. Neque enim Lysippus artificum priorum potius est vitiosa sequutus quam artè: sic populus facere debet, etiam singuli sine offensione quod fiat populi, qui amissa modò quærat, sed etiam quod indicium dent: iidem, ex sermone si quid deperit, non modo nihil impendunt vt requirant, sed etiam contra indices repugnant, ne restituatur verbum nouum & ratione introductum, quo minus vt recipiamus, vitare non debemus. Nam ad vsum in vestimenteis, ædificiis, supellectiliis, nouitati non impedit vetus consuetudo. Quem enim amor ad consuetudinis potius in panis possessorè retinet, quam ad noua vestimèta traducit? Annò sepe veteres leges abrogatæ noueis cedunt: nonne iniustateis formeis vasorum recentibus à

Græcia adlatis obliteratæ antiquæ consuetudinis finorum & capidarum species? Heis formeis vocabulorum contaminati vti nollent, quæ docuerit ratio propter consuetudinem veteres? Et tantum inter duos sensus interesse volunt, vt oculis semper aliquas figuras supellectilis nouas cõquirant, contra aureis expertes velint esse? Quotus quisque iam seruos habet prisceis nominibus? quæ mulier suum instrumentum atque vasa auii, veteribus vocabuleis appellat? Inducteis non tam irascendum, quam huiusce prauitatis patroneis. Si enim vsquequaque non esset analogia, tum sequebatur vt in verbeis quoque non esset; non cum esset vsquequaque (vt est) non esse in verbeis. Quæ enim est pars mundi quæ non innumerabiles habeat analogias? Cælum an mare, an terra, an aer, & cætera quæ sunt in heis? nonne in cælo, vt ab æquinoctiali circulo ad solstitialem, & hinc ad septentrionalem diuisum sic contra paribus partibus item à bruma versus cõtraria parte? non, quantum polo superior, abest inferior ab eo quem *ἄρκτου* vocant astrologi, & is ad brumalem? non, quemadmodum quodque signum exortum hoc anno, quotquot annis eodem modo exoritur? Num aliter sola bruma venit ad æquinoctium? an contra cum ad solstitium, venit ad æquinoctialem circulum, & inde ad brumam? Nonne luna, vt à sole discedit ad aquilonem, & inde redit in eandem viam; sic inde fertur ad austrum & regreditur inde? Sed quid plura de astris, vbi difficilius reperitur quid sit, aut fiat in motibus dissimiliter? At in mari, credo, motus non habent dissimilitudines geminas; qui in viginti quattuor horeis lunaribus cotidie quater se mutant? At cum sex horeis æstus creuerunt, totidem decreuerunt rursus eundem. Item ab heis, an hanc analogiam ad diem seruant; ad mensem non item alios motus? Sic item cum habeant alios inter se conuenientes, de quibus in libro, quem de æstuariis feci, scripsi.

Non in terra in stationibus seruata analogia?

*Juda-
leis)*

*identidem
aliis.*

nec cuiusmodi in præterito tempore fructuum generi reddidit, similia in præfæti reddat: & cuiusmodi à tritico iacto reddit segetes sic ordeo sato proportionem reddit parileis? Nonne ut Europa habet flumina, lacus, montes, campos; sic habet Asia? Non in volucris generatim seruat analogia? non ex aquileis aquilæ, atque ex turdeis, qui procreantur, turdi, sic ex reliquis sui cuiusque generis? An aliter hoc fit quàm in aere, in aqua? non hîc concha inter se generatim innumerabili numero similes? non pisces? sane murena fit lupus aut merula? Non bos ad bouem conlatus, similis? & qui ex his progenerantur inter se vituli? etiã ubi dissimilis ferus, ut ex equa & asino mulus: tamẽ ibi analogia. quod ex quocumque asino & equa nascitur item mulus, aut mula, ut ex equo & asina hinnuli. Non sic ex viro & muliere omnis similis partus? quid pueri & puellæ? non horum ita inter se non omnia similia membra? ut separatim in suo utroque genere similitudines sint pariles? Non homines omnes cum sint ex anima & corpore, partes quoque horum, proportionem similes? Quid ergo cum omnes animæ hominũ sint diuise in octonas partes, inter se non proportionem similes? quinque, quibus sentimus: sexta, qua cogitamus: septima, qua progeneramus: octaua, qua voces mittimus? Igitur, quoniã qua loquimur voce orationem, hæc quoque necesse est natura habere analogias. itaque habet, annon? Vides ut Græci habeant eam? quadripartitam? vnam, in qua sit casus; alteram, in qua tempora: tertiam, in qua neutrum quartam, in qua utrumque: sic nos habere? Et quid, verba nescis, ut apud illos sint alia finita, alia non sic vtraque esse apud nos eequidem non dubito. Qui animaduertit item in eam innumerabilem similitudinem numerum: ut trium temporum verba, ut trium personarum. quis enim potest non animaduertisse in omni oratione esse, ut legebam, lego, legam: sic lego, legis, legit: cum hæc eadem dicantur alias ut singula, alias ut plura significant?

152119

quadri-
partitæ

Quis est enim tam tardus qui illas quoque non animaduertit similitudines, quibus utimur imperando, quibus in oprando, quibus in interrogando, quibus in infecteis rebus, quibus in perfectis, sic in aliis discriminibus? Quare qui negat esse rationem analogiæ, non videt naturam non solum orationis, sed etiam mundi: qui autem vident & sequi negant oportere, pugnant contra naturam, non contra analogiam: & pugnant velleis, non gladio: cum pauca excepta verba ex pelago sermonis puri, minus trita efferant; cum dicant propterea analogias non esse. similiter ut si quis viderit mutilum bouem, aut luscum hominem, claudicantem equum, neget in cornibus bouum, hominum & equorum, naturam similitudinis proportionem constare. Qui autem, cum duo genera esse dicunt analogiæ: vnum naturale, quod, ut ex lentibus nascitur lentes, sic ex lupineis lupinum: alterum voluntarium, ut in fabrica, cum vident scenam, ut dexteriore parte sint ostia, sic esse in sinistiore simili ratione facta: de his duobus generibus naturalem esse analogiam: ut sit in motibus calis voluntariam verò esse, quod ut cuique fabro libitum sit, possit facere partem scenæ: sic in hominum partibus esse analogias: quod eas natura fecit; in verbeis non esse, quod & homines ad suam quisque voluntatem fingunt. Itaque de iisdem rebus alia verba habere Græcos, alia Syros, alia Latinos. Ego declinatus verborum, & voluntarios & naturales esse puto, voluntarios, quibus homines vocabula imposuerint rebus quædã, ut à Romulo Roma, à Tibure Tiburtes: naturales, ut ab impostis vocabuleis, quæ inclinantur in tempora aut in casus, ut ab Romulus, Romuli, Romulo, Romulum, & à Dico, dicebã, dixerã. Itaque in voluntariis declinationibus inconstantia est, in naturalibus constantia: quas vtrasque, quoniam id non debeant negare esse in oratione quod in mundi partibus omnibus sit, & declinationes verborum innumerabiles, dicendum est esse in iis analogiam. Neque ideo statim ea in

omnibus verbis est sequenda. nam si qua perperam declinavit verba consuetudo, ut ea aliter efferi non possint sine offensione multorum; hinc orationem verborum non praetermittendam ostendit loquendi ratio. Quod ad vniuersale pertinet causam, cur similitudo & sit in oratione & debeat obseruari, & quam ad finem quoque, satis dictum. Quare, quod sequitur, de partibus singulis deinceps expediemus ac singula crimina quae dicunt in analogias, soluemus. In quo animaduerto, natura quadruplicem esse formam, ad quam in declinando accommodari debeant verba: quod debeat subesse res quae designentur; & ut sit ea res in usu: & ut vocis natura ea sit quae significauit, ut declinari possit, & similitudo. Figura verbi, ut sit ea quae ex se declinata genus proferre certum possunt, quo neque a terra terrus ut diceretur, postulandum est, quod natura non subest, ut in hoc alterum, maris, alterum feminae debeat esse. Sic neque propter usum, ut Terentius significat vnum, plures, Terentii, postulandum est ut sic dicamus faba & fabae, non enim in similibus vtrumque, neque ut dicimus Terentius Terentium, sic postulandum ut inclinemus A & B: quod non omnis vox natura habet declinatus. neque enim forma conlata quaerendum solum quid habeat in figura simile, sed etiam nonnumquam in eo, quem habeat effectum. Sic enim lana Gallicana & Appula videtur imperito similis propter speciem; cum peritus Appulam e mat pluris, quod in usu firmior sit. Haec nunc strictim dicta; apertiora sient infra. incipiam hinc. Quod rogant ex qua parte oporteat simile esse verbum, ab voce an a significatione: respondeamus a voce. sed tamen nonnumquam quaerimus, genere similiae sint, quae significantur; ac nomen virile cum virili conferimus, feminae cum muliebri. non quod id, quod significant voces, commoueat; sed quod nonnumquam in re dissimilis figurae, formas vocum indissimiles ponunt dispariles. ut calcei, muliebres sint an viriles, dicimus ad similitudinem fi-

beis,

gurae; cum tamen sciamus nonnumquam & mulierem habere calceos viriles, & virum muliebres. Sic dici virum Perpernam, & M. Laecam muliebri forma. & contra parietem, ut abietem, esse forma similem; cum alterum vocabulum dicatur virile, alterum muliebres; & vtrumque natura neutrum. Sic itaque ea vitilia dicimus, non quae virum significant, sed quibus proponimus hic & hi. & sic muliebria, in quibus dicere possumus haec, & haec. Quare nihil est quod dicunt Theona & Diona non esse simileis; si alter est Aethiops, alter Gallus: si analogia rerum dissimilitudines adsumat & ad discernendum vocis verbis figuras. Quod dicunt, simile sit necne, nomen nomini, imprudenter Aristarchum praecipere, oportere spectare non solum ex recto, sed etiam ex eorum vocandi casu: esset enim ridiculum, si similes inter se parentes sint, de filiis iudicare. Qui errant, quod non ab obliqueis casibus sit, ut recti similes facie ostendantur: sed propter eos facilius prospici similitudo potest eorum, quam vim habeat. ut lucerna in tenebris adlata non facit, quae ibi sunt posita, similia sint; sed ut videantur quae sint quaeve de sint. Quid similius videtur quam in his est extrema littera, crux, frux? quas qui audit voces, auribus discernere potest nemo: cum easdem non esse similes ex aliis verbis intelligamus. quod cum sint cruces, & fruges, & de his extremeis syllabeis exemptum sit C ex altero, sicut ex C & S crux, ex G & S frux. quod item apparet cum est demptum S. nam sit vnum, cruci, alterum, frugi. Quod aiunt, cum in maiore parte orationis non sit similitudo, non esse analogiam: dupliciter stulte dicunt, quod & in maiore parte est, & in minore parte est: & si in minore non sit, tamen sit in maiore. Nisi etiam nos calceos negabunt habere, quod in maiore parte corporis calceos non habeamus. Quod dicunt, nos sequi dissimilitudinem: itaque in vestitu, in suppellectile delectari varietate: non paribus subuculeis vxoris: respondeo, si varietas est iucunda; magis varium esse,

170 VARR. DE LING. LAT.
in quo alia sunt similia, alia non sunt. Itaque sic, vt abacum argento ornari videmus, vt alia paria sint, alia disparia: sic in oratione. Rogant, si similitudo sit sequenda, cur malimus habere lectos alios ex e-bore, alios ex testudine, sic item genere aliquo alio, ad quæ dico non dissimilitudines quoque sequi. Itæpe itaque ex eadem supellectili licet videre, nam nemo facit triclinij lectos, nisi pareis & materia, & altitudine, & figura. Quis facit mappas trilinearias nõ similes inter se: quis pulvinos? quis denique cetera quæ vnus generis sint plura? Cùm inquit) vtilitatis causa introducta sit oratio, sequendum non quæ habeat similitudinem, sed quæ vtilitatem. Ego quidem vtilitatis causa orationem factam esse concedo, sed vt vestimenta. quare vt hic similitudines sequemur: vt virilis tunica sit virili similis, item toga togæ: sic mulierum stola stolæ, proportione, & pallium pallio simile: si cùm sint nomina vtilitatis causa, tamen virilia inter se similia: item muliebria inter se sequi debemus: Quod aiunt, vt perdidit, & perstitit, sic percubuit, & percubiuit, quoniam non sit, non esse analogiam, & in hoc errant: quod duo posteriora ex prioribus declinata non sunt: cùm analogia polliceatur ex duobus similibus similiter declinatis similia fore. Qui dicunt, quod sit à Romulo Roma, & non Romula; neque vt ab oue Ouilia, sic à boue Bouilia, esse analogias: errant, quod nemo polliceatur è vocabulo vocabulum declinari recto casu singulari in rectum singularem; sed ex duobus vocabuleis similibus casus similiter declinatos similes fieri. Quod dicunt, quod vocabula litterarum Latinarum non declinentur in casus, non esse analogias; hi ea quæ natura declinari non possunt, eorum declinatus requirunt, proinde vt non ea dicatur esse analogia, quæ à similibus verbeis similiter declinatis similia declinat. Quare non solum in vocabuleis litterarum non hæc requirèda analogia, sed ne in syllaba quidem vlla, quod dicimus hoc ab, huius ab: sic alia. Quod si quis in hoc quoque

LIBER OCTAVVS. 171
velit dicere esse analogias rerum; tenere potest: vt enim dicunt ipsi alia nomina, quod quinque habent figuras, habere quinque casus, alia quattuor, sic minus alia; dicere poterunt esse litteras ac syllabas in voce, quæ singulos habent casus. In rebus plurimeis, quemadmodum inter se conferrent ea, quæ quaternos habebunt vocabuleis casus; item ea inter se quaternos; sic, quæ singulos, habebunt, vt conferant inter se: dicentes, vt sit hoc A, huius A, esse hoc E, huius E, huic E. Quod dicunt, esse quædam verba quæ habeant declinatus, vt caput; quorum pars reperiri quod non possit, non esse analogias: respondendum sine dubio, si quod est singulare verbum, id non habere analogias: minimum duo esse verba debent, in quibus sit similitudo. quare in hoc tollunt esse analogias? sed initio vocabulum recto casu apparet in hoc, quod dedit ira caput, nec dispendi facit hilum. Quod valet, neque dispendii facit quidquam. Idem hoc obliquo apud Plautum, Video enim te nihili pendere præ Philolache omnes homines. Quod ex ne & hili: quare dictus est Nihili, qui non hili. habet casus tum cùm commutatur, de quo dicitur. De homine. dicimus enim hic homo nihili est, & huius hominis nihili, & hunc hominem nihili. Si in illo commutarem; diceremus, vt hoc linum, & limum, sic nihilum, non hic nihili, & huic lino & limo: sic nihilo, nõ huic nihili. Potest dici patricus casus, vt ei præponuntur pronomina plura: vt hic casus Terentii, hunc casum Terentii; hic miles legionis, huius militis legionis, hunc militem legionis. Negant, cùm omnis natura sit aut mas, aut femina, aut neutrum; debuisse ex singuleis vocibus ternas figuras vocabulorum fieri, vt albus, alba, album: nunc fieri in multis rebus binas, vt Metellus, Metella: nonnulla singula, vt tragœdia, comœdia, sic esse Marcum, Numerium: at Marcam, & Numeriam non dici coruum, turdum, non dici coruam, turdam. contra dici pantheram, merulam, non dici pau-

therum, merulum. Nullius nostrum filium, & filiam non aptè discerni mare ac feminam: vt Terentium & Terentiam. contrà deorum liberos, & seruatorum non itidem: vt Iouis filium & filiam, non Iouem & Iouam. item magnum numerum vocabulorum in hoc genere non seruare analogias. Ad hæc dicimus, omnis orationis, quamuis res natura subsit, tamen si ea in vsum non peruenit, eò non peruenire verba: ideo equus dicitur & equa. in vsum enim horum discrimina: coruus & corua non. quòd sine vsum id, quòd dissimilis natura. Itaque quedam aliter olim, & nunc: tum omnes mares & feminæ dicebantur columbæ, quòd non erant in eo vsum domestico quòd nunc. contra propter domesticos vsus quòd inter nouimus, appellatur mas, columbus, femina, columba. Nam cum in tria genera trāsit, & idem est in vsum discriminare, totumque denique apparet, vt est in doctus, docta, doctum. doctrina enim per hæc tria transire potest, & vsum docuit discriminare doctas res ab hominibus, & in heis marem ac feminam in mare, & femina, & neutro. Neque natura mas transit, neque femina, neque neutra: & ideo non dicitur feminus, femina, feminum: sic reliqua. Itaque singularibus & secreteis vocabuleis appellati sunt: quare in quibus rebus nō subest similis natura, aut vsum, in heis vocabuleis huiusmodi ratio quæri non debet. Ergo dicitur, vt surdus vir, surda mulier, sic surdum theatrum; quòd omnes tres ad auditum sunt comparatæ. Contrà nemo dicit cubiculum surdum, ad silentium, non ad auditum. at si fenestram non habet, dicitur cæcum, vt cæcus & cæca. quod omnia habent lumen, habere debent mas ac femina. Habent inter se natura quandam societatem neutra cum heis, quòd sunt diuersa non inter se; quòdque de heis per pauca sunt quæ habeant quandam communitatem dei & serui nomina, quod non item vt libera nostra transeunt, eadem ex causa, quod ad vsum attinet, institui opus fuit de libereis, de reliqueis nihil attinuit: quòd in serueis gētilitia natura

non subest in vsum: in nostreis nominibus, qui sumus in Latio, & liberi necessaria. Itaque ibi apparet analogia: ac dicitur Terentius vir, Teretia femina, Terentiū genus: in prænominibus ideo non fit item, quod hæc instituta ad vsum singularia, quibus discernentur nomina gentilitia: vt à numero Prima, Secunda, Tertia, Quarta. In viris, vt Quintus, Sextus, Decimus. sic ab aliis rebus, cū essent duo Terentii, aut plures, discernendi causa, vt aliquid singulare haberent, notabant. forsitan ab eo qui mane natus diceretur, vt is Manius esset: qui luci, Lucius; qui post patris mortem, Postumus. E quibus, quæ, cū item accidisset feminis, proportionē appellata. declarant prænomena mulierum antiqua, Mania, Lucia Postuma. Videmus enim Maniam, matrem Iarum, & Luciam Volumniam, saliorū carminibus appellari. Postumam à multis post patris mortem etiam nunc appellari. Quare quocumque progressa est natura, cum vsum vocabuli similis, proportionē propagata est analogia. Cū in quibus declinationibus voluntariis maris, & feminæ, & neutri, quæ voluntaria sunt, non debent similiter declinari: sed in quibus naturales sint declinatus, hi qui esse reperiuntur. Quocirca in tribus generibus nominum iniquè tollunt analogias. Qui autem eas reprehendunt quòd alia vocabula singularia sunt solū, vt cicer: alia multitudinis solū, vt scalæ; cū debuerint esse omnia duplicia, vt equus equi: analogiæ fundamentum esse obliuiscuntur naturam. nam & vsum singulare est quod natura vnū significat, vt equus: aut quod coniuncta quodammodo ad vnum vsum, vt bigæ. itaque dicimus vna musa, sic dicimus vnæ bigæ. Multitudinis vocabula sunt, vnum, infinitum, vt musæ: alterum, finitum, vt duo, tres, quattuor. dicimus enim, vt hæc musæ, sic vnæ bigæ, & binæ, & trinæ bigæ: sic deinceps. Quare tam vnæ & vnæ & vna quodammodo singularia sunt, quàm vnus, & vna, & vnum. hoc modo mutat, quòd altera in singularibus, altera in coniunctis rebus, & vt

duo, tria, sunt multitudinis, sic bina, trina. Est tertium quoque genus singulare, ut in multitudine, vter: in quo multitudinis, ut vter, vter: vter poeta singularis, vter: poeta multitudinis est. Qua explicata natura, apparet non debere omnia vocabula multitudinis habere par singulare, omnes enim numeri à duobus sursum versus multitudinis sunt; neque eorum quisquam habere potest singulare compar. Iniuria igitur postulant, si qua sint singularia, oportere habere multitudinis. Item qui reprehendunt quòd non dicatur, ut vnguentum vnguenta, vinum vina; sic acetum aceta, garum gara: faciunt imperitè, qui ibi desiderant multitudinis vocabulum, quæ sub mensuram ac pondera potius quàm sub numerum succedant. nam in plumbo, oleo, argento, cum incrementum accessit, dicimus, multum oleum, multum plumbum, argentum: non multa olea, plumba, argenta: cum quæ ex hecise fiant, dicamus plumbea, & argentea. aliud enim cum ex argento: nam id tum cum iam vas argenteum, aut pocillum, aut quid item: quòd pocilla argentea multa, non quòd argentum multum, ea natura, in quibus est mensura, non numerus, si genera in se habet plura, & in usum venerunt, & genere multo. sic vina, vnguenta dicta. alius enim generis vinum, quod Chio, alius quod Lesbo, Sic ex regionibus. quæ ipsa dicuntur, nunc melius vnguenta, cui nunc genera aliquot. Si item discrimina magna essent olei & aceti, & sic ceterarum rerum huiusmodi in usu communi, dicerentur sic olea ut vina. Quare in vtraque denique re, scindere conantur analogiam; & cum in dissimili usu similia vocabula querunt; & cum item ea quæ metimur, atque ea quæ numeramus, dici putant oportere. Item reprehendunt analogias, quòd dicantur multitudinis nomine publicæ balineæ, non balinea. contra quòd priuati dicunt vnam balineum, quòd plura balineas dicant. Quibus responderi potest, non esse reprehendendum quòd scalæ, & aquæ ca-

lidæ, pleraque, quæ cum multitudinis vocabuleis sint appellata, neque eorum singularia in usum venerint. Idemque, item contra primum balineum nouum, & Græcum introiit in urbem, publicè ibi concedit vbi bina essent coniuncta ædificia lauandæ causa; vnum vbi viri, alterum vbi mulieres lauarentur: ab eadem ratione domi suæ quisque vbi lauatur, balineum dixerit. & quòd non erant duo balinea, dicere non consueuerunt: cum hoc antiqui non balineum, sed Lauatrinam appellare consueuissent. Sic aquæ calidæ à loco, & quæ vbi scaterent, cum ut tolerentur, & venissent in usum nostris, cum aliæ ad alium morbum idoneæ essent. Hæ cum plures essent, ut Puteoleis, & in Tusceis, quibus utebantur, multitudinis potius quàm singulari vocabulo appellarunt. Sic scalas, quòd à scandendo dicantur, & singulos gradus scanderent: magis erat querendum si appellasset singulari vocabulo scalam, cum origo nominatus ostenderet contra. Item reprehendunt de casibus; quòd quidam nominatus habent rectos, quidam obliquos: quòd dicunt utrosque in vocibus oportere. Quibus idem responderi potest: in quibus usus & natura non subsit, ibi non esse analogiam. sed ne in heis vocabuleis quæ declinantur, si transeunt è recto casu in rectum casum, quæ tamen ferè non discedunt à ratione sine iusta causa. ut hi qui gladiatores dicunt Faustinos, nã quòd plerique dicuntur, ut treis extremas syllabas habeant eadem, Casceliani, Aquiliani, Cæcilianii: animaduertat unde oriuntur nomina dissimilia: Cascelius, Cæcilius, Aquilius, Faustius: rectè dicerent Faustianos potius quàm Faustinos. sic à Scipione quidam malè dicunt Scipionios. nã cõtra est Scipionarios. Sed, ut dixi, quòd ab huiusmodi cognominibus raro declinantur cognomina, neque in usum etiam perducta notant quædam. Item dicunt, cum sic simile stultus, luscus: & dicatur, stultus, stultior, stultissimus: nõ dici luscus, luscior, luscissim⁹. sic in hoc genere multa. ad quæ dico

ideo fieri, quòd natura nemo lusco magis sit luscus: cum stultior fieri videatur. Quod rogant, cur non dicamus, mane, manius, manissime: item de vespertino tempore: verè magis & minus esse non potest; ante & post potest. itaque prius est hora prima quàm secunda, nò magis hora, sed magis mane surgere tam dicitur qui primo mane surgit, quàm qui non prior. Vt enim dies non potest esse magis quàm mane; itaque ipsum hoc quod dicitur magis, sibi non constat: quòd magis mane significat primum mane, magis vespere, nouissimum vesper. Item ab huiuscemodi similitudinibus analogia, quòd cum sit anus, cadus simile; & sit ab anu auricula, Anicella, à cado duo reliqua, quòd non sint propagata: sic non dicatur à piscina, piscinula, piscinella: ad huiuscemodi vocabula analogias esse, vt dixi, vbi magnitudo animaduertenda sit in vnoquoque gradu, & quæ sit in vsu communi, vt est cista, cistula, cistella; & canis, caculus, catellus; quod in pecoris vsu non est. Itaque còsuetudo frequentius res in binas diuidit partes, vt maius & minus; vt lectus & lectulus, arca & arcula, sic alia. Quod dicunt; casus alia non habere rectos, alia obliquos, & ideo nò esse analogias, falsum est. negant habere rectos, vt in hoc, frugis, frugè, item roris, rorem; obliquos nò habere, vt in hoc, Diespiter, Marspiter. Ad hoc respondeo, & priora habere nominandei, & posteriora obliquos. Nam & frugi rectus est natura frux: ac si secundum consuetudinem dicimus. vt hæc auis, hæc ouis, sic hæc frugis. Sic secundum naturam nominandei est casus roris, secundum consuetudine ros; cum vtrumque conueniat ad analogiam; quòd & id quod in còsuetudine nò est, cuiusmodi debeat esse, apparet; & quod est in consuetudine nunc in recto casu, eadem est analogia ad pleraque, quæ est multitudine cum transeunt in singulare, difficulter effertur ore. sic cum transiret ex eo quod dicebatur hæ oues, vna non est dicta oues, sed additum I, ac factum ambiguum verbù, nominandei an^{ti}patrici sit casus,

p. viii

vt ouis, & auis. Sic in obliqueis casibus cur negant esse Marspitrìs, Diespitrìs, non video: nisi quòd minus est tritù in còsuetudine quàm Diespiter, quòd in nihil argumentum est. nam tam casus, qui nò tritus est, quàm qui est. Sed in casuum serie alia vocabula non habent nominandei, alia de obliqueis aliquem. Nihil enim video quo minus^{si} ratio percellere poterat hoc crimen. Nam vt signa que non habent caput, aut aliquam aliam partem, nihilominus in reliqueis membris eorù esse possunt analogiæ, sic in vocabuleis casuum. Possunt item fieri, ac reponi quod aberit, vbi patitur natura & consuetudo; quod nonnumquam apud poetas inuenimus factum. vt in hoc apud Nautium in Clastidio, Vira in sepulta lætus in patriam reduxit. Item reprehendunt quòd dicatur hæc strues, hic Hercules, hic homo: debuissent enim dici (si esset analogia) hic Hercules, hæc strus, hic homon. hæc ostendunt non analogiam non esse; sed obliquos casus non habere caput ex sua analogia. nam vt in Alexandri statu a si imposueris caput Philippi, membra conueniunt ad ratione; sic & ad Alexandri membrorum simulacrù caput, quod respondeat, ita sit. Nam si quis tunicam in vsu ita consuit, vt altera plagula sit angustis clauicis, altera lateis: vtraque pars in suo genere cauet analogia. Item negant esse analogias, quòd alii dicitur cupressus, alii cupressi. item de ficis, platanis, & plerisque arboribus; de quibus alii extremum vs; alii *ei* faciunt. Id est falsum. nam debent dici *hei* & hæ ficci: quòd est vt *numei*, ficci, vt *numiorum*, ficorum. si essent plures ficus, vt manus, diceremus vt manibus, sic ficibus; & vt manuù, sic ficuum, neque has ficos diceremus, sed ficus, vt non manos, sed man^{us}. Sed neque còsuetudo diceret singulareis obliquos casus huius fici, neque ab hac fico: vt non dicit huius manù, sed huius manus, & ab hac mano, sed manu. Et illud putant esse causæ cur non sit analogia; quòd Lucilius scribit, Decuis, siue decussis est. qui errant; quòd Lucilius non debuit du-

bitare, quod vtrumque: nam in ære vsque ab asse ad centussis numerus æs adsignificat, & eius numero finiti casus omnes à dupondio sunt, quod dicitur à multis duobus modis, hic dupōdius, & hoc dupōdium: hoc gladium, & hic gladius. à tressibus virilia multitudinis hei tresses & heis tressibus: cum sit singulare hoc tressis ab eo. sic deinceps ad centussis Deinde numerus æs non significat. numeri qui æs non significant, vsque à quatuor ad cētū. triplicis habent formas; quod dicitur hei quattuor, hæc quattuor, hæc quattuor; cum peruentum est ad mille, quartum adsumit singulare neutrum: quod dicitur hoc mille denarium, à quo multitudinis fit millia denaria. Quare quod ad analogias quod pertineat non est vt omnia similia dicatur. sed vt in suo quaque genere similiter declinentur; stultè querunt cur as & dupondius & tressis non dicantur proportionè: cum as sit simplex dupondius fictus, quod duo asses pendebat. tressis ex tribus æris, quod sic pro assibus nonnumquam æs dicebāt antiqui. à quo dicimus assem tenentes. Hoc ab ære, æneaque libra: & mille æris legasse. quare, quod à tressis vsque ad centussis numeri eiusmodi sunt compositi: eiusmodi habent similitudinem: dupondius, quod dissimilis est, vt debuit, dissimilem habet rationem. Sic as, quoniam simplex est ac principium, & vnum significat, & multitudinis habet suum infinitum. dicimus enim asse; quos cum finimus, dicimus dupōdius & tressis, & sic porro. Vi detur mihi, quoniā finitū & infinitū habeat, similitudinē non habere, vtrumque itē dici: eo magis quod in ipsis vocabuleis vbi additur certus numerus, aliter atque in reliquis dicitur. Nā sic loquitur, hoc mille denariū, non hoc mille denarii: & hæc duo millia denariū, non duo millia denarii. Si esset denarii in recto casu, atque infinitā multitudinē significaret, tunc in patrico de nariorū dici oportebat. & non solum in denariis, victoriareis, drachmeis, nummeis, sed etiā in vireis idē seruari oportere, cum dicimus iudiciū fuisse triū

denariū

dictus

nirum, decemuirum, non triumuirorum, decemuirorum. Numeri antiqui habent analogias, quod omnibus est vna nouenaria regula, duo actus, tres gradus, sex decuriæ; quæ omnia similiter inter se respondent, regulæ est numerus nouenarius, quod ab vno nouē cum peruenimus, rursus redimus ad vnū, & hinc vnum & nongenta ab vna sunt natura nouenaria, sic ab octonaria & deorsum versus ad singularia perueniunt. Actus primus est ab vno ad nongenta: secundus, à mille ad nongenta millia; quod idem valebat vnū, & mille: vtrumque singulari numero appellant. Nam vt dicitur hoc vnum, hæc duo millia, & sic deinceps multitudinis: in duobus actibus reliqui omnes itē numeri. Gradus singularis est in vtroque actu ab vno ad nouem: denarius gradus à decē ad nonaginta: centurius ad nongenta. ita tribus gradibus sex decuriæ fiunt, tres milliariæ, & tres minores, antiqui heis numeris fuerunt cōtenti. Ad hos tertium & quartū actū à deciens minora imposuerunt vocabula, neque ratione: sed tamē nō contra est eam de qua scribimus analogiam. Nam vt deciens cum dicatur, hoc diciēs, vt hoc mille, huius mille, vt sit vtrumque sine casibus vocis, dicemus vt hoc mille, huius mille, sic hoc deciens, huius deciens: nec eo minus in altero, quod est mille, preponemus hei mille, horū mille. Quoniam in eo est nomen commune, quam vocant *ἑμμετρίαν* obliqui casus; ab eodem capite vbi erit *ἑμμετρία*, quo minus dissimiles fiant, analogia non prohibet. Itaque dicimus hic Argus, cum hominem dicimus cum oppidū, Græcè hoc Argos, Latine hei Argei, item faciemus. eadem vox nomen & verbum significabit, vt in casus & in tēpora dispariliter declinetur, vt faciamus à Meto, quod nomē est, Metonis, Metonē: quod verbū est, meto, metis, metā, metebā. Reprehendunt, cum ab eadē voce plura sunt vocabula declinata, & sunt quas *συωνυμίας* appellant, vt Sappho, & Alcæus, & Alcæo, sic Geryon, & Geryones, & Geryonas: in hoc genere, quod casus per-

peram, permutant quidam; non reprehendunt analogiam, sed qui eis vitur imperité. quod quisque caput pertenderit, sequi debet eius cōsequétias casus in declinando; ac non facere: cum dixerit recto casu Alceus, in obliqueis dicere Alceoni & Alceonē: quod si instituerit, & non secutus erit analogias.

Reprehēdunt) “Reprehendendum Aristarchū, quod hęc nomina Melicertes & Philomedes similia neget esse, quod vocādei casus habet alter Melicerta, alter Philomede. Sic qui dicat lepus & lupus, nō esse simile, quod alterius vocādei casus sit lupe, alterius, lepus. Sic focer, macer, quod in transitu fiat ab altero trisyllabū focerī, ab altero bisyllabum macri, De hoc et si supra responsum est cum dixi de lana. heic quoque amplius adiciam: similia non solum a facie dici, sed etiam ab aliqua coniuncta vi & potestate, quę & oculis & auribus latere solet. itaque saepe gemina facie mala negamus esse similia, si sapore sunt alio. Sic equos eadem facie nonnullos negamus esse similes in nationes ab procreante dissimiles. Itaque in hominibus emendeis, si natione alter est melior, emimū pluris, atque in heic omnibus similitudines non sumimus tantum a figura, sed etiam aliunde, vt in equis ætas, vt in his cuiusmodi faciāt pullos: vt in pomis, quo sint succo, si igitur idē sequitur in similitudine verborū quis, reprehendēdus nō est. quare dissimilitudinū discernendarū causa nonnumquam vt pronomen adsumitur, sic casum aliquem adsumi, vt in his nemus, lepus, hic lepus, hoc nemus. Itaque differunt, ac dicuntur heic lepores, hęc memora, sic aliud si quid adsumptū erit extrinsecus, quo similitudo penitus perspicī possit. nō enim erit remotum a natura. neque enim magnetes lapides duo inter se similes sint necne, perspicere possis, nisi minutum extrinsecus propē apposueris ferrum, quod similes lapides similiter ducunt, dissimiliter dissimiles, Quod ad nominatōnum analogiam pertinet, ita declinatū arbitror vt omnia quę dicuntur contra, ad respondendum ab his su-

Reprehēdunt)

ducerna)

discedunt,
ac diducuntur

mi fontibus possit. Quod ad verborum rationem attinet, cum partes sint quattuor, temporum, personarum, generum, diuisionum; ex omni parte quoniam reprehendunt, ad singula respondebo. Primum quod aiunt analogias non seruari in temporibus, cum dicat, lego, legi, legam, & sic simile alia; nam quę sunt vt “legeram, perfectum significare, duo reliqua, legam & lego, inchoatū; iniuria reprehendunt. Nam ex eodem genere & diuisione idem verbum, quod sumptum est, per tempora traduci potest: vt discēbam, disco, discam: & eadem perfectū, sic, didiceram, didici, didicero, ex quo licet scire verborum rationem constare. Sed eos qui trium temporum verba pronuntiare velint, scienter id facere scire licet. Itē illos qui reprehēdunt quod dicimus, amor, amabor, amatus sum. non enim debuisse in vna serie vnum verbum esse duplex, cum duo simplicia essent. Neque ex diuisione vniuismodi pæne verba discrepant inter se. nam infecta omnia simplicia similia sunt, & perfecta duplicia inter se paria in omnibus verbis: vt heic, amabar, amor, amabor, amatus ero. quare item malē dicunt, ferio, feriam, percussi; quod est ordo, feriam, ferio, feriebam: & item percussi, percutio, percutiam. sic deinceps in reliquis temporibus reprehēdētī responderi potest. Similiter errant qui dicunt ex vtraque parte verba omnia commutare syllabas oportere, vt in his, pungo, pungam, pupugi, tundo, tundam, tutudi, dissimilia enim conferunt, verba infecta cū perfectis. Quod si infecta modō conferrent, omnia verbi principia incommutabilia viderentur: vt in his, pungebam, pungo, pungam. Et contrā ex vtraque parte commutabilia, si perfecta ponerent, vt pupugeram, pupugi, pupugero. Item malē conferūt, fui, sum, ero: quod fui est perfectum: cuius series sibi, vt debet, in omnibus personis & formis constat: quod est, fueram, fui, fuero, de infectis. sū, quod nunc dicitur, dicebatur esum: & in omnibus personis constabat, quod dicebatur, esum, es, est:

olim dicebatur

eram, eras, erat: ero, eris, erit. sic huiusmodi cetera seruari analogiam videbis. Etiam hoc reprehendunt, quòd quædam verba neque personas habent ternas, neque tempora terna. Id imperitè reprehendunt, vt si quis reprehendat naturam quòd non vniuusmodi finxerit animalis omnibus. Si enim natura non omnes formæ verborum terna habeant tempora, ternas personas: non habent totidem verborum diuisiones: quare cùm imperamus naturæ, quòd infecta solùm **habet: cùm & præsentis & absentis** imperamus, fiunt terna, vt lege, legito, legat. perfectum enim imperat nemo. contra quæ sunt fatendei, vt, lego, legis, legit, nouena fiunt verba infecti, nouena perfecti. Quocirca non si genus cum genere discrepat, sed in suo quisque genere si quid deest, requirendum: ad hæc addita si erunt ea quæ de nominatiueis supra sunt dicta, facilius omnia soluentur. Nam vt illeic extremum caput rectes casus, sic heic in forma est persona eius qui loquitur, & tempus præsens: vt scribo, lego. quare vt illeic fit, sic heic item acciderit in formula, vt aut caput nõ sit, aut ex alieno genere sint proportione eadem quæ illeic dicimus, cur nihilominus seruetur analogia: itè sicut illeic caput suum habebit, & in obliqueis casibus transitio erit in aliquam formulam, qua adsumpta, reliqua facilius possunt videri verba vnde sint declinata. Fit enim vt rectus nonnumquam sit ambiguus: vt in hoc verbo Volo, quòd id duo significat: vnum à voluntate, alterum à volando. Itaque à Volo intellegimus & volare & velle. Quidam reprehendunt quòd Pluit & Luit dicamus in præterito & præsentis tempore, cùm analogiæ sui cuiusque temporis verba debeant discriminare. Falluntur: nam est, ac putant, aliter: quòd in præteriteis V dicimus longum luit, pluit: in præsentis breue luit, pluit. Ideoque in venditionis lege fundi ruta casa ita dicimus vt V producamus. Item reprehendunt quidam quòd putant idem esse sacrifico & sacrificor, & lauat, & lauatur, quòd sit annon, nihil com-

animan-
eis.

mouet analogiam; dum sacrificat, qui dicat, seruet sacrificabo, & sic per totam formam. nec dicat sacrificandus, aut sacrificatus sum. hæc enim inter se non conueniunt. Apud Plautum cùm dicit, Pisceis ego credo, qui vsque dum viuunt, adlauant, diu minus lauari quàm hæc lauat Phronesium. Adlauant lauari non conuenit; vt T fit postremum, sed R, vt lauantur. analogia adlauari reddit, quòd Plauti aut librarij mendum fuit. si est. non ideo analogia, sed qui scripsit, est reprehendendus, omnino & lauāt & lauantur dicitur separatim rectè in rebus certeis: quòd puerum nutrix lauat, puer à nutrice lauatur: nos in balineis & lauamus & lauamur. Sed consuetudo alterutrum cum satis haberet, in toto corpore potius vtimur Lauamur, in partibus, Lauamus. quòd dicimus lauo manus, sic pedes, & cetera. Quare & in balineis non rectè dicunt Laui, laui manus rectè. sed quoniam in balineis lauo, lauatus sum, sequitur. vt contra. quoniam est soleo, oportet dici Solui, vt Cato & Ennius scribunt, nõ, vt dicit volgus, Solitus sum, debere dici. neque propter hæc, quòd hæc quoque discrepant in sermone pauca, minus est analogia, vt supra dictum est. Item cur non sit analogia, adferunt, quòd à similibus similia non declinantur, vt ab dolo, & colo, ab altero enim dicitur dolui, ab altero colui. In quibus adsumi solet aliquid, quo facilius reliqua dicantur, vt in Myrmecidis operibus minuteis solet fieri. Igitur in verbeis temporalibus quum similitudo sæpe sit confusa, vt discerni nequeat nisi trāsferis in aliam personam aut in tempus, quæ preposita sunt, nosse, similia intelleguntur, cùm transitum est in aliam personam: quòd alterum est, dolas, alterum colis. Itaque in reliqua forma verborum suam vterque sequitur formam, vtrū in secūda forma verborum temporale habeat in extrema syllaba as, ac si ad discernendas dissimilitudines interest: quocirca quare ibi potius index analogiæ, quàm in prima? quòd ibi abstrusa est dissimilitudo, vt apparet in heis, meo, neo, veho, ab heis enim dissimilia, fiunt

124 VARR. DE LING. LAT.
 transitu. quod sic dicitur, meas, nes, vehis: quorum
 vnumquodque suas cōseruat similitudinis formas.
 Analogiam item de heis quæ appellantur partici-
 pia, reprehendunt multa iniuria. Nam non debent
 duci terna à singuleis verbeis, amaturus, amans, a-
 matus: quod est ab amo, amans, & amaturus: ab a-
 mor, amatus. Illud analogia quod præstare debet,
 in suo quidque genere habet casus, vt amatus, ama-
 to, amati: & sic in mulieribus, amata, amatæ: item a-
 maturus eiusmodi habet declinationes. amās pau-
 lo aliter, quod hoc genus omnia sunt in suo gene-
 re similia proportione. sic virilia & muliebria sunt
 eadem. De eo quod in priore libro extremum est
 ideo non est analogia: quod qui de ea scripserint,
 aut inter se non conueniant, aut in quibus conuen-
 niant, ea cum consuetudinis discrepant verbeis vt-
 cumque. Sic enim omneis repudiandum est arceis:
 quod in medicina & in musica & in aliis multeis dif-
 crepant scriptores. item in quibus conueniunt, vt
 scripteis, sic etiam re^{re} repudiant. nam quod ita di-
 citur, non sit ars, sed artifex reprehēdendus; qui de-
 bet in scribendo non vidisse verum: non ideo non
 posse scribi verum, qui dicit hoc monti, & hoc fonti
 cum alii dicant hoc monte & hoc fonte: sic alia quæ
 duobus modis dicitur, cum alterum sit verum, al-
 terum, falsum: non vter peccat, tollit analogias: sed
 vter rectè dicit, confirmat: & quemadmodū is qui
 cum peccat in heis verbeis, vbi duobus modis di-
 citur, non tollit rationem cum sequitur falsū: sic et-
 iā in heis quæ nō duobus dicitur, si quis aliter pu-
 rat dici oportere atque oportet, non scientiā tollit
 orationis, sed suā inscitie nudat. Quibus rebus so-
 lui arbitraremur posse: quæ dicta sūt priore libro cō-
 tra analogiā, vt potui, breui percurri. Ex quibus si
 id confecerint quod volunt, vt in lingua Latina es-
 set anomalia: tam ē nihil egissēt: ideo quod in omni-
 bus partibus mundi vtraque natura inest, quod alia
 inter se, alia sunt sicut in animalibus dissimilia: vt e-
 quus, bos, ouis, homo, itē alia in vnoquoque horum

progratit
 natura

genere inter se similia innumerabilia. Item in pi-
 scibus, dissimilis muræna lupo, heis soleæ, hē mu-
 renæ, & mustellæ, sic aliis. vt maior ille numerus
 sit similitudinum earum quæ sunt separatim in mu-
 rancis, separatim in aselleis, sic in generibus aliis.
 Quare cum in inclinationibus verborū numerus sit
 magnus à dissimilibus verbeis ortus, quod etiam
 vel maior est in quibus similitudines reperiuntur,
 confitendum est esse analogias. Itēque cum ea
 non multo minus quā in omnibus verbeis patia-
 tur vt consuetudo communis; fatendum illud,
 quodammodo analogiam sequi nos debere vni-
 uersos, singulos autem, præterquam in quibus ver-
 beis offensura sit consuetudo communis. quod, vt
 dixi, aliud debet præstare populus, aliud ē populo
 singuli homines. Neque id mirum est, cum singuli
 quoque non sint eodem iure. nam liberius potest
 poeta quā orator sequi analogias. Quare, cum hic
 liber id quod pollicitus est demonstraturū absolue-
 rit, faciam finem, proximo deinceps de declinato-
 rum verborum forma scribam.

M. TERENCEII VARRO-
 NIS DE LINGVA LA-
 tina liber nonus.

N verborum declinationibus disci-
 plina loquendi dissimilitudinem an-
 similitudinem sequi deberet, multi-
 querunt. Cum ab heis ratio quæ à si-
 militudine oriretur, vocaretur ana-
 logia, reliqua pars appellaretur a-
 nomalia: de quare primo libro, quæ dicerentur, cur
 dissimilitudinem ducem habere oporteret, dixi. Se-
 cundo contra quæ dicerentur, cur potius similitu-
 dinem conueniret præponi, quarum rerū quod ne

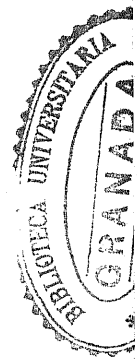
fundamenta, vt debuit, posita ab vilo, neque ordo ac natura, vt res postulat, explicata, ipse eius rei formam exponam. Dicam de quattuor rebus quæ continentur declinationibus verborum: quid sit simile ac dissimile, quid ratio quam appellant λόγος, quid proportio, quod dicunt ἀνὰ λόγος, quid consuetudo, quæ explicatè declarabunt analogiam & anomaliam, vnde sit, quid sit, cuiusmodi sit. De similitudine & dissimilitudine ideo primùm dicendum, quòd ea res est fundamentum omnium declinationum, ac continet rationes verborum. Simile est, quod res pleraque viderur habere eandem, quas illud cuiusque simile. Dissimile est quod viderur esse contrarium. huius minimum ex duobus constat omne simile, item dissimile. quòd nihil potest esse simile quin alicuius sit simile: item nihil dicitur dissimile, quin addatur quouis id sit dissimile. Sic dicitur similis homo homini, equus equo: & dissimilis homo equo: nam similis est homo homini, ideo quòd eandem figuras membrorum habent, quæ eos diuidunt ab reliquorum animalium specie: in ipseis hominibus simili de causa vir viro similior quàm vir mulieri, quòd plures habent eandem partes; & sic senior seni similior quàm puero. Eo porro similiores sunt qui facie quoque pene eadem, habitu corporis simili. Itaque qui plura habent eadè, dicuntur similiores: qui proximè accedunt ad id vt omnia habeant eadem, vocantur gemini, similimi. Sūt qui treis naturas rerum putèt esse, simile, dissimile, neutrum quod aliàs vocetur non simile, aliàs non dissimile. Sed quamuis tria sint, simile, dissimile, neutrum, tamen potest diuidi etiam in duas partes: sic, quodcumque conferas, aut simile esse, aut non esse, simile esse & dissimile, si videatur esse, vt dixi: neutrum, si in neutram partem præponderet: vt si duæ res quæ conferuntur, vicienas habet partes, & in heis denas habent eandem, denas alias ad similitudinem & dissimilitudinem æquè animaduertendas. hanc naturam plerique subiiciunt sub dissimilitudinis nomen.

Quare quoniam fit vt potius de vocabulo quàm de re controuersia esse videatur: illud est potius aduertendum, cum simile esse dicitur quid, cui patri simile dicatur esse. in hoc enim solet esse error, quòd potest fieri vt homo homini simile sit, & non sit, vt multas partes habeat simileis: & ideo dici possit simileis habere oculos, manus, pedes, sic alias res separatim, & vnà plures. Itaque, quod diligenter videndum est in verbeis, quas parteis & quot modeis oporteat vt simileis dicantur, vt infra apparebit: is locus maximè lubricus est. Quid enim similius potest videri indiligenti, quàm duo verba, hæc suis, & suis? quæ non sunt: quòd alterum significat suere, alterum suem. Itaque similia esse vocibus ay syllabeis confitemur, dissimilia esse partibus orationis videmus: quòd alterum habet tempora, alterum casus, quæ duæ res vel maximè discernunt analogias. Item, propinquiora genere inter se verba similem sæpe pariunt errorem, vt in hoc, quòd nemus & lepus videntur esse simile, quod vtrumque habuerit eundem casum rectū: sed non est simile, quòd eis certè similitudines opus sunt, in quo est, vt in genere nominum sint eodem, quod in heis non est: nam in virili genere est lepus, & neutro nemus: dicitur enim hic lepus, & hoc nemus. Si eiusdem generis essent, vtrique præponeretur idè, ac diceretur aut hic lepus, & hic nemus: aut hoc lepus, & hoc nemus, quare, quæ & cuiusmodi sunt genera similitudinum ad hanc rem perspicendum ei qui declinationes verborum proportionem sint ne, quæret. Locum hunc, quòd est difficilis, qui de heis rebus scripserūt, aut vitauerūt, aut inceperunt, neque adsequi potuerunt itaque in eo dissensio, neque ea vnusmodi apparet. nam alii de omnibus vniuersis discriminibus posuerūt numerum: vt Dionysius Sidonius, qui scripsit eas esse septuaginta vnà: alii, partes eius, quæ habet casus: cuius eadè hic cū dicat esse discrimina quadraginta septè Aristoteles retulit in litteras quattuordecim, Nestorcles Parmenifius in litteras octo: sic alii pauciora aut

plura. quarum similitudinum si esset origo rectè capta, & inde orta ratio, minus erraret in declinationibus verborum. quarum ego principia prima duorum generum sola arbitror esse, ad quæ similitudines exigi oporteat: è quæ vnũ possum in verborum materia, alterum vt in materiæ figura, quæ ex declinatione sit. Nam debet esse vnũ, vt verbum verbo, vnde declinetur, sit simile: alterum, vt è verbo in verbum declinatio, ad quam cõferatur, eiusdem modi sit. aliàs enim à similibus verbeis similiter declinantur, vt ab herus, ferus hero, fero: aliàs dissimiliter herus, ferus, heri, ferũ. Cũ vtrumque & verbum verbo erit simile, & declinatio declinationi, tum denique dicam esse similem, ac duplicè & perfectam similitudinem habere: id quod postulat analogia. Sed ne astutius videar posuisse duo genera esse similitudinum sola cũ vtriusque inferiores species sint plures; si de heis reticero, vt mihi relinquam latebras, repetam ab origine similitudineis, quæ conferendis verbeis & inclinandis sequendæ aut vitandæ sint. Prima diuisio in oratione, quòd alia verba nusquam declinantur, vt hæc, vix, mox, alia declinantur, vt à limo, limabo: à fero, ferebam: & cũ nisi in heis verbeis quæ declinantur, nõ possit esse analogia, qui dicit simile esse mox & nox, errat: quòd non est eiusdem generis vtrumque verbum, cũ nox succedere debeat sub casuum ratione, mox neque debeat neque possit. Secũda diuisio est de heis verbeis quæ declinari possunt: quòd alia sunt à voluntate, alia à natura. Volũtatem appello, cũ vnusquisq; à nomine alio imponit nomẽ, vt Romulus, Roma. Naturam dico, cũ vniuersi acceptũ nomen ab eo qui imponit non requirimus quemadmodum id velit declinari: sed ipsi declinamus, vt huius Romæ, hanc Romam. De heis duabus partibus, voluntaria declinatio refertur ad consuetudinem, naturalis ad rationẽ. Quare proinde ac simile, conferri nõ oportet, ac dicere, vt sit à Roma Romanus, sic ex Capua dici oportere Capuanus. quod in consuetu-

fuetudine vehemèter: mutat: quòd declinantes imperitè rebus nomina imponunt, à quibus cũ accipit consuetudo, turbulenta necesse est dicere. itaque neque Aristarchus neque alii analogiis defendendam eius susceperunt causam. Sed, vt dixi, hoc genere declinatio in communi consuetudine verborum ægrotat & languescit: quòd oritur è populi multiplici imperio. itaque in hoc genere in loquendo magis anomalia quàm analogia. Tertia diuisio est, quæ verba declinat à natura. ea diuiditur in parteis quattuor: in vnã primã, videlicet, quæ habet casus, neque tempora habet: vt docilis, facilis: in alterã, quæ tempora habet, neque casus: vt docet, facit: in tertiam, quæ vtraque habet, vt docens, faciens: in quartã, quæ neutrum: vt doctè. Ex hac diuisione singuleis partibus tres reliquere diffimiles. Quare nisi in sua parte inter se collata erunt verba, si nõ cõueniunt, non erit ita simile vt debeat facere idem. In articuleis vix adumbrata est analogia: & magis vocum quàm rerũ: in nominibus magis expressa: ac plus etiam in vocibus ac similitudinibus, quàm in rebus, suam obtinet rationem. Etiam illud accedit, in articuleis, habere analogias, ostendere sit difficile, quòd singula sint verba. heic contra facile, quòd magna sit copia similium: nominum. Quare non tam hanc partem ab illa diuidendum, quàm illud videndum, vt satis sit verendum, etiam illam in eandem harenam. vocare pugnatum. Vt in articuleis duę partes, finitæ & infinitæ: sic in vocabuleis duæ vocabulum & nomen. non enim idem, oppidum, & Roma: cũ oppidum, sit vocabulum, Roma, nomen. quorum discrimen in heis reddendis rationibus alii discernunt, alii non. nos, sic ubi opus fuerit, quid sit, & cur, adscribimus vniuscuiusque partes. quoniam species plures, de singuleis dicam. Prima pars casualis diuiditur in parteis duas, in nominatiuum scilicet: quod finitum & infinitum est, vt hic & quis. de his generibus duobus vtrum sumpseris,

nomina
tuum.

cum reliquo non conferendum, quod inter se dissimiles habeant analogias nominatus. Vt similis sit nominatus, habere debet vt sit eodē genere, specie eadem, sic casu exitu. Genere, vt, si nomen est, quod conferas sit nomen. Specie simile, vt non solum, sed vtrūque sit virile. Casu simile, vt si alteram sit dandi, item alterum sit dandi, quocum conferas. Exitu, vt quas vnum habeat extremas litteras, eandem alterum habeat. Ad nunc quadruplicem fontem ordines dirigitur bini: vni, transuersi; alteri, directi: vt in tabula solet in qua latrunculis ludūt. Transuersi sunt qui à recto casu obliqui declinantur, vt albus, albi, albo. directi sunt, qui à recto casu in rectos declinantur, vt albus, alba, album: vtrique sunt partibus senes. Transuersorum ordinum partes appellantur casus directorum genera: vtrisque inter se implicatis forma. Dicam prius de transuersis. Casuum vocabula alius alio modo appellauit. nos dicemus, qui nominandi causa dicitur, nominandi, vel nominatiuum.

* Defunt pagine tres. *

& scope dicitur vna scopa, aliter enim natura, quod priora simplicibus, posteriora conuictis rebus vocabula ponūt, sic bigæ, sic quadrigæ, à cōiunctu dicitur, itaque nō dicitur, vt hæc vna, lata, & alba: sic vna biga, sed vnæ bigæ: neque vt dicitur, vt hæc duæ, lata, albæ, sic hæc duæ bigæ, & quadrigæ. Item figura verbi qualis sit refert, quod in figuras vocis aliās commutatio sit in vno verbo in medio, vt curso, cursio: aliās in extremo, vt doceo docui: aliās communis, vt lego, legi. Refert igitur, ex quibus littereis quodque verbum constet, maxime extrema, quod ea in plerisque commutantur, quare in his quoque partibus similitudines ab aliis male, ab aliis bene, quod solent sumi in casibus cōferendis, recte an perperam videndum, sed vbiunque cōmouentur litteræ, non solum hæc sunt animaduertendæ,

sed etiam quæ proxima sunt, neque mouentur, hæc enim vicinitas aliqua tum potest in verborum declinationibus. In quibus figuris non ea similia dicemus quæ similes res significant: sed quæ ea forma fiat vt eiusmodi res similia existituro significare plerumque soleant, vt tunicam virilem & muliebrem, dicimus non eam quam habet vir aut mulier, sed quam habere existituro debet. potest enim muliebrem, vir, virilem mulier habere (vt in scena ab actoribus haberi videmus) sed eam dicimus muliebrem, quæ de eo genere est, quo induta mulieres, vt videntur, existituro: vt actor stolam muliebrem, sic Perperna, & Cecina; & Purpurina figura muliebria dicitur habere non *spurina*, non mulierum. Flexuræ quoque similitudo videnda, ideo quod alia verba quam vim habeant, ex his verbis vnde declinantur, apparet, vt quem admodum oporteat, vt à prætor, consul, prætori, consuli. Alia ex transitu intelleguntur, vt focer, macer: quod alterum sit focerum, alterum, macrum: quorum vtrumque in reliquis à transitu suā viam sequitur & in singularibus, & in multitudinis declinationibus, hoc sit ideo quod naturarum genera sunt duo, quæ inter se conferri possunt. vnum, quod per se videri potest vt homo & equus: alterum sine adsumpta aliqua re extrinsecus perspicere non possit, vt Eques, & Equito. vtrumque enim dicitur ab equo: quare hominem homini similem esse, aut non esse, si contuleris ex his ipseis homini animaduersis scies. Ac duo inter se similitudine sint longiores quam sint eorum fratres, dicere non possis, si illeis breuiores, cum quibus conferuntur, quam longi sint ignorentur. sic latiorum atque altiorum, item cetera eiusdem generis, sine adsumpto extrinsecus aliquo perspicere similitudines non possunt. Sic igitur quidam casus, quod ex hoc genere sunt, non facile est dicere similes esse, si eorum singulorum solum animaduertas voces: nisi adsumptis alterum, quo flectitur in transeundo vox.

sanguere

Quod ad nominatum similitudines animadu-
uertendas arbitratu sum satis esse "augere, hæc
sunt. Relinquitur de articulis. in quibus qua-
dam eadem, quædam alia. De quinque enim ge-
neribus duo prima habent eadem, quod sunt & vi-
rilia & muliebria & neutra; & quod alia sunt, ut si-
gnificent vnum, alia ut plura; & de casibus, quos
habent quinos nam vocandei voce notatus non
est. Proprium illud habent, quod partim sint fini-
ta, ut hic & hæc; partim infinita, ut quis & quæ; quo-
rum quod adumbrata & tenuis analogia; in hoc
libro plura dicere non necesse est. Secundum
genus; quæ verba tempora habent; neque casus,
sed habent personas, eorum declinatum species
sunt sex. Vna, quæ dicitur temporalis, ut legebam,
gemebam; lego gemo. Altera personarum, ut sero,
meto, seris, metis. Tertia, rogandei, ut scribōne, le-
gōne; scribī sine, legī sine? Quarta, respondendei, ut
fingo, pingo; fingis, pingis. Quinta, optandei, ut
dicerem, facerem; dicam, faciam. Sexta, imperan-
dei, ut cape, rape; capito, rapito. Item sunt declina-
tum species quattuor, quæ tempora habent sine
personis, in rogando: ut foditūrne? seritūrne? &
fodietūrne? seretūrne? Ab respondendei specie eæ,
dem figuræ sunt extremeis syllabeis dempreis. Op-
tandei species, ut viuatur, ametur; viueretur, amare-
tur. Imperandei declinatus sint ne, habet dubitatio-
nem; & earū sint hæc ratio, paretur, pugnetur; pa-
rari, & pugnari. Accedunt ad has species à copuleis
diuisionum quadrineis; ab infecti, & perfecti, emo,
edo; emi, edī: à semel & sæpius, ut lego, scribo: le-
gitauri, scriptitauri; faciendei, & patiendei, ut vro, vng-
go; vrōr, vngor. A singulari & multitudinis, ut laudo
culpo; laudamus, culpamus. Huius generis verbo-
rum, cuius species exposui, quàm latè quidque pa-
teat, & cuiusmodi efficiat figuras, in libris qui de
formuleis verborum erunt, diligentius expedie-
tur. Tertii generis quæ declinantur cum temporibus
& casibus. ac vocantur à multis ideo parti-

cipalia, hoc est gerundi.

* Desunt pagine tres. *

quemadmodum declinamus, quærimus casus eius,
etiam si is qui finxit poeta aliquod vocabulum, & ab
eo casu ipse aliquem perperam declinauit, potius
eum reprehendimus quàm sequimur. Igitur ratio,
quam dico, vtroque est & in his verbeis quæ
imponuntur, & in his quæ declinantur: neque non
etiam tertia illa quæ ex vtroque miscetur genere.
Quarum vnaquæque ratio conlata cum altera, aut
similis, aut dissimilis, aut sæpe verba alia, ratio ead-
em: & nonnumquam ratio alia, verba eadem. Quæ
ratio in amor amori, eadem in dolor dolori; ne-
que eadem in Dolor dolorem: & cum eadem ratio
quæ est in amor & amoris, sit in amores & amo-
rum, tamen ea, quod non in ea quæ oportet confer-
tur materia, per se solum efficere non potest analogi-
as, propter disparilitatem vocis figurarum. quod
verbum copulatum singulare cum multitudine, ita
cum est proportione, ut eandem habeat rationem:
tum denique ea ratio conficit id quod postulat ana-
logia: de qua deinceps dicā, Sequitur tertius locus,
quæ sit ratio & proportio, quæ à Græcis vocatur
ἀναλογία: hinc dicta analogia. Ex eodem genere, quæ
res inter se aliqua parte dissimiles ratione habent
aliquam, si ad eas duas alteræ res duæ conlatæ sunt,
quæ rationem habeant eandem: quod ea verba bi-
na habent eundem λόγος, dicitur vtrumque separa-
tim analogon: simul conlata quattuor, analogæ.
Nam ut in gemineis, cum simile dicimus esse Me-
næchmum Menæchmo, de vno dicimus, cum simi-
litudinem esse in his, de vtroque videatur: sic cum
dicimus eandem rationem habere assen ad se-
missen, quam habet in argento libella ad semi-
bellam, quid sit analogon, ostendimus: cum vtro-
bique dicimus & in are & argento esse eandem
rationem: cum dicimus de analogia, ut sodalis

idem

& fodalitas, ciuis & ciuitas, non est idem: sed vtrumque ab eodem, ac coniunctum. sic analogon & analogia idem non est, sed " item est congeneratum. Quare si homines substuleris, sodales substuleris: si sodales, fodalitatem. Sic item si substuleris λόγῳ, substuleris analogon: si id, analogiam. quæ cum inter se tanta sint cognatione, debebit subtilius audiri quàm dici expectare. id est, cum dixerò quid de vtroque, & erit commune, expectes dum ergo in scribendo transferam in reliquum. Sed vt potius tu persequere animo, hæc sunt in dissimilibus rebus. vt in numeris, si contuleris cum vno duo, sic cum decem viginti, Nam quam rationem duo ad vnum habent, eandem habent viginti ad decem. In nummeis in similibus, sic est ad vnum victoriatum denarius, sicut ad alterum victoriatum alter denarius. Sic item in aliis rebus omnibus proportione dicuntur, in quo est: sic quadruplex natura, vt in progenie, vt est filius ad patrem, sic est filia ad matrem: & vt est in temporibus meridies ad diem, sic media nox ad noctem. Hoc poetæ genere in similitudinibus vtuntur. multum hoc acutissimè geometræ, hoc in oratione diligentius quàm alii ab Aristarcho grammatici: vt cum dicunt proportione similia esse, amorem amorì, dolorem dolori. Cum item dissimile esse videant amorem dolori, quòd est alio casu, item dolorem dolori, sed dicunt quòd à similibus nonnumquam rationes habent implicatas duas, vt sit vna directæ, altera transuersa. Quòd dico, apertius sic fiet. Esto sic expositos esse numeros, vt in primo versu sit vnum, duo, quattuor: in secundo, decem, viginti, quadraginta: in tertio, centum, ducenta, quadringenta. In hac formula numerorum duo ierunt quos dixi λόγῳ. qui diuersas faciunt analogias: vnus, duplex, qui est in obliquis versibus, quòd est vnus ad duo sic duo ad quattuor: alter, decuplex, in directis ordinibus: quòd est vnus ad decem, sic decem ad centum. Similiter in verborum declinationibus est biuis

quòd ab recto casu in rectis: ita vt formulam similiter efficiant: quòd sit primo versu hic albus, huic albo, huius albi. secundo, hæc alba, huic albæ, huius albæ. tertio, hoc album, huic albo, huius albi. Itaque fiunt per obliquas declinationes ex heis analogiæ hoc genus.

* Desunt quedam. *

albius, atrius; albio, atrio: per directas declinationes, albius, atrius; albia, atria: quæ scilicet erit particula ex illa ducenaria, tria quæ scilicet ceteraria formula analogiarum, de qua supra dixi Analogia quæ dicitur, eius genera sunt duo. Vnum diiunctum sic est, vt vnum ad duo, sic decem ad viginti: alterum coniunctum, sicut est vnum ad duo, sic duo ad quattuor: in hoc quòd duo bis dicuntur; & tum conferimus ad vnum, & tum cum quattuor. Hoc quoque, natura dicitur quadruplex. sic à septem chordeis citharæ, tamen duo dicuntur habere tetrachorda, quòd quemadmodum crepat prima ad quartam chordam, sic quarta ad septimam respondet: media est alterius prima, alterius extrema. Medicinæ agroteis septimos dies qui obseruant quarto die, ideo diligentius signa morbi aduertunt, quòd quam rationem habuit primus dies ad quartum, eandem præfigit habiturum qui est futurus ab eo quartus, & qui est septimus à primo. Quadruplices deiunctæ sunt in casibus vocabulorum, vt rex regi: coniunctæ sunt triplices in verborum tribus temporibus, vt legebam, lego, legam. quòd quam rationem habet legebam ad lego, hanc habet lego ad legam. In hoc ferè omnes homines peccant, quòd perperam tribus temporibus hæc adiiciunt, cum proportione volunt pronuntiare. Nam cum sint verba alia, infecta, vt lego & legis: alia, perfecta, vt legi & legisti. & debeant sui cuiusque generis in coniungendo copulari: & cum rectè sit ideo lego ad legebam, non rectè est lego ad legi: quòd legi significat quid per-

fectum, vt hoc, tutudi, pupugi; tundo, pungo: tunda, pungam. item necatus sum, verberatus sum: necabor, verberabor. Iniuria reprehédunt, quòd in facti inter se similia sunt, & perfecti inter se, vt tundebam, tūdo, undam: & tutuderam, tutudi, tude-ro. Sic amabar, amor, amabor: & amatus eram, amatus sum, amatus ero. Itaque reprehédunt, qui contra analogias dicunt, cur dispariliter in tribus temporibus dicantur quædam verba natura, cum quadruplex sit natura analogia. Id nonnumquam, vt dixi, pauciores videtur habere partes, sic etiam alias plures: vt cum est, que madmodum ad tria vnum & duo, sic ad sex duo & quattuor. quæ tamen quadripartita comprehenditur forma, quòd bina ad singula conferuntur. quod in oratione quoque nonnumquam reperietur. Sicut Diomedes confertur Diomedibus, sic dicitur ab Hercules Herculis. & vt hæc heic ab vno capite à recto casu in duos obliquos descendunt casus; sic contra multa à duobus capitibus recti casuum confluunt in obliquum vnum. Nam vt ab heis recteis, he Boëie, he Boëie, fit heis Boëieis: sic est ab heis, he Cœliei, hæ Cœliæ, heis Cœlieis. A duobus similibus similiter declinantur: vt fit in heis, nemus, olus; nemora, olera. Alia à dissimilibus similiter declinantur: vt in articuleis ab hic, iste; hunc, istum. Analogia fundamenta habet aut à voluntate hominum, aut à natura verborum, aut re vtraque. Voluntatem dico, impositionem vocabulorum; naturam, declinationem vocabulorum, quòd decurritur sine doctrina. Qui impositionem sequetur, dicet: si simile in recto casu dolus & malus; fore in obliquo, dolo & malo: si naturam sequetur, si sit simile in obliqueis Marco, Quinto, fore vt sit Marcum, Quintum. Qui vtrumque sequetur, dicet, si sit similis transitus, vt est in seruus serue, fore vt sit item in ceruus cerue.

figura

Commune omnium est, vt quattuor " figuras vocis habeat proportionem declinatus. Primum genus est ortum ab similitudine in recteis casibus; secun-

dum ab similitudine quæ est in obliqueis: tertium à similitudine quæ est in transitibus de casu in casum. Primo genere ab imposito ad naturam proficiscuntur: in secundo, cōtra: in tertio, ab vtroque. Quocirca etiam hoc tertium potest bifariam diuisum esse: tertium & quartum dici, quòd in eo vt profas, & rosas potest dici, qui initia faciet analogiæ; impositiones ab heis obliquas figuras declinare habebit: qui naturam, contra, qui ab vtraque, reliquas declinationes ab huiusmodi transitibus. Impositio est in nostro dominatu; nos in naturam quemadmodum enim quisque vult, imponit nomen; at declinat quemadmodum vult natura. Sed quoniam duobus modis imponitur vocabulum, aut re singulari, aut multitudine: singulari, vt cicer, multitudinis, vt scalæ. Nec dubium est quin ordo declinatuum, in quo res singulares declinantur, solæ ab singulari aliquo casu proficiscantur, vt cicer, ciceri, ciceris: item contra in eo ordine qui multitudinis erit solùm, quin à multitudinis aliquo casu ordiri conueniat, vt scalæ, scaleis, scalas. Aliud videndum est, cum duplex natura copulata, ac declinatuum bini fiant ordines, vt est Mars, Martis. Unde autem ratio analogiæ debuit ordiri, vtrum ab singulari re in multitudinem, an cōtra: neque enim si natura ab vno ad duo peruenit, idcirco non potest amplius esse in docendo posterius, vt inde incipias, vt quod sit prius ostendas. Itaque illi qui de omni natura disputant, atque ideo vocantur physici, tamen ex heis ab vniuersa natura profecti, retròque esse principia mundi ostendūt. Oratio cum ex littereis constat, " tamen eam grammatici litte- *de ea* reis ostenderunt. quare in demonstrando, quoniam potius profecisse oportet ab eo quod apertius est, quàm ab eo quod prius est, & potius ab incorrupto principio, ab natura rerum, quam ab libidine hominum. Et hæc tria quæ sequenda magis sunt, minus sunt in singularibus quàm in multitudine, cōmodi potest ordiri. quòd in heis principiis minus oratio-

nis verbeis singendeis, verborum forma, facilius singularia videri posse quam ex singularibus multitudinis: hæc ostendunt, trabs, trabs; duces, dux. Videmus enim ex heis verbeis, trabs, duces, de extrema syllaba E litteram exclusam, & ideo in singulari factum esse trabs, dux. Cōtra ex singularibus non tam videmus quemadmodum facta sint ex B & S trabs, ex C & S dux. Si similitudinis rectus casus forte figura corrupta erit (id quod accidit raro) prius id corrigemus quā inde ordiemur, obliqueis adsumere oportere figuras eas que non erunt ambigæ, siue singulares, siue multitudinis; ex quibus id cuius modi debent esse, perspicui possint. Nam numquam alterum ex altero videtur: vt Chrysippus scribit, quemadmodum pater ex filio, & filius ex patre, neque minus in fornicibus propter sinistram dextra stat, quam propter dextram sinistra. Quapropter, vt ex recteis casibus obliqui, & ex obliqueis recti, & ex singularibus multitudines, & ex multitudinibus singulares nonnumquam *reputari.* recuperari possunt: principium id potissimum sequi debemus, vt in eo fundamentum sit in natura, quod in declinationibus ibi facilior ratio. Facilior enim est animaduertere peccatum magis cadere posse in impositiones eas que sunt plerumque in recteis casibus singularibus: quod homines imperiti & dispersi vocabula rebus imponunt, quocumque eos libido inuitauit, natura incorrupta est plerumque suapte sponte, nisi qui eam vsu inficio deprauauit. Quare si quis principium analogiæ potius posuerit in naturalibus casibus quam in impostiueis, non multa in consuetudine occurrent. & vt à natura libido humana corrigitur, non ab libidine natura; quod, qui impositionem sequi voluerint, facient contra, sin à singulari quis potius proficisci volet, id illum facere oportebit ab sexto casu, qui est proprius. Latineis enim non est casus alius. Heis litterarum discriminibus facilius reliquorū varietatem discere poterit, quod ij habent exitus aut in

A, vt ab hac terra: aut in E, vt ab hac lance: aut in I, vt ab hoc leui: aut in O, vt ab hoc cælo: aut in V, vt ab hoc versu. Igitur ad demonstrandas declinationes biceps vna hęc. Sed quoniam vbi analogia, tria: vnum, quod in rebus, alterum, quod in vocibus: tertium, quod in vtroque: quo priora simplicia, tertium duplex: animaduertendum hæc quam inter se habeant rationem. Primum ea que sunt discrimina in rebus, partim sunt que ad orationem nõ attingunt, partim que partineant. Nõ pertinent, vt ea que obseruant in ædificiis & signeis facienteis ceterisque rebus artifices: de queis vocantur aliæ, harmonice; sic item aliæ nominibus aliis: sed nulla harum sic loquendo pars ad orationem. Quæ pertinent res, eæ sunt que verbeis dicuntur proportionate, neque à similitudine quoque vocum declinatus habent. vt Iuppiter, Mars piter; Ioni, Marti. Hæc enim genera nominum & numero & casibus similia sunt, proportionate, similia inter se quod vtraque nomina sūt, & virilia sunt, & singularia; & casu nominandei & dandei. Alterum genus vocale est, in quo voces modo sunt proportionate similes, non res: vt biga, bigæ, nuptia, nuptiæ. Neque enim in heis res singularis subest vna, cum dicitur biga, quadriga, neque ab heis vocibus que declinata sunt, multitudinis, significant quidquam. Ideo quod omnia multitudinis que declinantur ab vno: vt à merula merulæ sunt eiusmodi vt singulari subiungantur: sic merulæ duæ, caculæ tres, faculæ quatuor. Quare cum idem non possit subiungi: cum dicimus vnæ bigæ, quadrigæ duæ, nuptiæ tres? sed pro eo vnæ bigæ, binæ quadrigæ, trinæ nuptiæ; apparet non esse biga, & quadriga; & bigæ, & quadrigæ: sed vt est huius ordinis vna, que, tres, principium vna: sic in hoc ordine altero, vnæ, binæ, trinæ, principium est vnæ. Tertium genus, est illud duplex quod dixi, in quo & res & voces similiter proportionate dicuntur: vt bonus, malus: boni, mali, de quorum

analogia & Aristophanes & alii scripserunt. Etenim hæc denique perfecta, vt in oratione illæ duæ simplices inchoatæ analogiæ, de quibus tamen separatim dicâ, quòd heis quoque vtimur inloquēdo. Sed prius de perfecta, in qua & res & voces quadam similitudine continentur. cuius genera sunt tria: vnum vernaculum ac domi natum: alterum, aduentitium: tertium, nothum, ex peregrino heic natum. Vernaculum est, vt futor, & pistor; futori, & pistori. Aduētitiū est, vt Hectores, Nestores, Hectoras, Nestoras. Tertium illud nothum, vt Achilles, & Peleus. *eo genere.* de genere multi vtuntur, nō modò poetæ, sed etiam plerique. hæc primò omnes qui soluta oratione loquuntur, dicebāt, vt quæstorem, prætorem, sic Hectorem, Nestorem. Itaque Ennius ait, Hectoris natum de muro Troiano isctari. Actius hoc in tragœdiis largius à prisca cōsuetudine mouere cepit, & ad formas Græcas verborum magis reuocare, & à quo Valerius ait, Actius Hectorem nollet facere, Hectora mallet. quòd aduentitia pleraque habemus Græca, secutum, vt de notheis Græcanicos quoque nominatos plurimū haberemus. Itaque vt heic alia Græca, alia Græcanica, sic analogiæ, è quibus quæ sic nothæ sunt declinationes, de heis aliæ sunt prisæ, vt Bacchides, Chryfides: aliæ, minores, vt Chryfideis, Bacchideis: aliæ, recētes, vt Chryfidas, Bacchidas: cū heis omnibus tribus vtantur nostri, maximè qui sequuntur media in loquendo, offendunt minimum. quòd prima parum similia videntur esse Græceis, vnde sint translata: tertia parum similia nostris. Omnis analogiæ fundamentum similitudo quædam, vt dixi. quæ solet esse in rebus, in vocibus, & in vtroque: in qua harum parte cumque sit in ferendo, & cuiusmodi, videndum. Nam, vt dixi, neque rerum, neque vocis similitudo ad has duplices, quæ in loquendo quærimus, separatim satis est. quod vtraque parte opus est simili, analogias verborum exprimendas: quas

ad loquendum vt perducas, accedere debet vsus. Alia enim ratio qua facias vestimentum, alia, quem admodum vtare vestimento. V sui species videntur esse tres: vna, consuetudinis veteris; altera, consuetudinis huius, tertia autē, neutra. Vetera, vt calcus furus, calcus furi. Huius consuetudinis, vt albus, caldus; albo, caldo. Neutra, vt scala, falera; scalam, fale ram. Ad quas accedere potest quarta, quæ est mixta, vt amicitia, inimicitia, amicitiam, inimicitiam. Prima est, qua vsi antiqui, & nos reliquimus: secunda, qua nunc vtimur: tertia, qua vsitur poetæ. Analogia non item ea definiēda quæ dirigitur ad naturam verborum, atque illa quæ ad vsum loquendi. Nam prior definiēda sic, Analogia est verborum similium declinatio similis. Posterior sic, Analogia est verborum similium declinatio similis, non repugnante consuetudine communi. Ad quam harum duarum ad extremum additum erit hoc, ex quadam parte, poetica analogia erit definita. harum primam sequi debet populus, secundam omnes singuli è populo; tertiam poetæ. Hæc diligentius quàm apertius dicta esse arbitror. sed non obscurius quàm de re simili definitiones grammaticorum sunt, vt *Arista* Aru-
sini, Aristodemi, Aristoclis, item aliorum. quorum obscuritates eo minus reprehendēdæ, quòd pleræque definitiones re incognita propter summam breuitatem, non facile perspiciuntur, nisi articularem sit explicata. Quare magis apparebit si erit apertè de singulis partibus: quid dicatur verbum, quid similitudo verbi, quid declinatio, quid similitudo declinationis, non repugnante consuetudine communi, quid ex quadam parte. Verbum dico, orationis vocalis partem, quæ sit indiuisa & minima, si declinationem naturalem habeat. Similem, verbum verbo, tum quom & res, quam significat, & vocem, qua significatur, & in figura transitum declinationis parilem. Declinatio est cū ex verbo in verbum, aut ex verbi discrimine, vt transeat mens,

vocis cōmutatio fit aliqua. Similitudo declinationis, cūm item ex aliqua figura in figuram transit, ut id transit cum quo confertur. Adiectum est, non repugnante consuetudine communi: quōd quædam verba contra vsum veterem declinata patietur, ut passa Hortentium dicere pro has cervices, cervix: quædam non, ut si dicas pro fauces, faux. Vbi additur, ex quadam parte, significat non esse in consuetudine in heis verbeis omneis parteis: ut declinatum amo, iuuo; amor iuuo. Quid videretur analogia in oratione, & quas haberet species, & quæ de heis sequenda viderentur, ut breui potui, informavi. Nunc in quibus non debeat esse, ac proinde ac debeat, soleat quæri, dicam. Ea ferè sunt quatuor genera: primum in id genus verbeis quæ non declinantur, analogia non debet quæri, ut in heis, nequam, mox, vix. De heis magis in alio quàm in alio erratur verbo. dicunt enim non habere casus in ox & vix. nequã habere: quōd dicimus, hic nequã huius nequa huic nequã: cū intellegimus, aut hominis eius què volumus ostēdere esse nequã, dicimus casus, & ei præponimus, non, cuius putamus nequitiam. Quod vocabulum factum, ut ex non & voio, Nolo; sic ex ne & qui dquam, item media extrita syllaba, coactam est Nequam. Itaque ut eum quem putamus esse non hili dicimus Nihil; sic in quo putamus esse nequidquam, dicimus nequã. Secundò, si vnum solum habent casum in voce, quōd non declinantur, ut literæ omnes. Tertio, si singularis est vocabuli series, neque habet cum qua comparari possit, ut esse putant caput, capitis, capite. Quartum si ea vocabula quæ conferuntur inter se, rationem habent quam oportet, ut focer, socrus; socerum, socrum. Cōtrà in quibus debeat quæri analogia, ferè totidem gradus debent esse coniuncti. Primum, ut sint res; secundum, ut earum sit vsus; tertium, uti he res vocabula habent: quartum, ut habeant decli-

natus naturaleis. De primo gradu quod natura subest & multitudinis & singularis: dicimus hei asses, hosce asses, hic as, hunc assē: contrà quōd in numeris finiteis multitudinis natura singularis non est, dicimus hei duo, & hei tres: heis duobus, heis tribus. Secundo gradu si est natura, neque est vsus, id genus ut sit discriminandum, ut sit in faba, & id genus. Non enim opus fuit, quæ ut in serueis, item ex parte & vniuersa nominamus.

* *Desunt quadam.* *

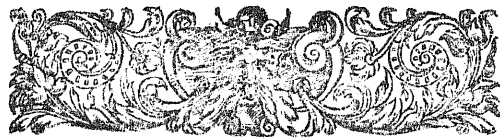
IOSEPHI SCALIGERI, *Authoris Jansenii*
IULII CÆSARIS F. *n.º*

Coniectanea in M. Terentium Varronem
De lingua Latina.

*Appendix ad eadem, nunc primùm
ab eo edita.*

EIVSDEM IOSEPHI
Scaligeri Notæ ad Varronis li-
bros de re rustica.

NOBILISS. AC ERVDITISS.
LVDOVICO CASTANEO RVPIPOSÆO.

IOSEPHVS SCALIGER
Iulij Cæs. F. S.

NON dubito quin hac Coniectanea in M.
Varronem maturius edenda erant, quod
à quibusdam ea cupide expectari sciebã:
matéria autem ea est vt vel studiosos iu-
uare, summos etiam viros delectare pos-
sit. Tamen non desuerunt causæ quæ me quasi curren-
tem primo represserunt. Extiterunt enim nonnulli qui
obtrectarent, me actum agere: eum autorem emēdatif-
simum Romæ olim editum esse: quid aliud quàm me-
infeliciter versari in ea prouincia, quam magna
cum laude summus vir Antonius Augustinus sus-
cepisset? Alii verò negare, bonas horas in his minu-
tis annuaduersionibus collocare, esse eius qui ali-
quod nomen in literis consequi, ac in hominum lu-
ce versari vellet. Hæc sanè sat non erant ad deter-
rendos animos eorum qui norunt & horum præua
iudicia, & illorum malignas obtrectationes. Ta-
mentantum apud me valuerunt, vt sitendum mi-
bisset, quod illis crediderim; potius in eo requiren-
dum iudicium meum, quàm, quod Varronem emē-
darim, reprehendendum. Nam quod aiunt isti, post
k ij

4
Antonium Augustinum frustra illud negotium à me susceptum esse: primum alterutrum, aut profiteretur temeritatem suam, qui audeant prestare illam editionem quam ipsi legisse non videntur: aut supinitatem, qui, si legerunt, non vident in ea tot mendosos locos relictos, non paucos etiam perperam mutatos esse: ut mihi videantur magnam iniuriam facere optimo viro, qui eius magnitudinem ingenii hac una editione volunt aestimari. Deinde tanta non est eius editionis vel autoritas, vel fides, ut deterruerit similes conatus Vertrantii, viri eruditi, quem honorifice appello. Sed ne me mouerint quidem amplius aliorum sinistra iudicia, quos supra dixi contemnere hac studia: qui nihil aliud in vita curant, quam ut rectè Latine loqui videantur illis, quiduntaxat, quod nesciunt, admirari, aut plausu excipere consueuerunt. Hos facile contemnere possumus: cum sciam maximum quoque virum Hermolaum Barbarum, existimatum ab reliquo valde alienum fecisse ab instituto suo & dignitate, qui tantum studium in Plinio repurgando posuerit. Et tamen iste qui illum notat, tanti precij est apud me, ut, cum antea parum in literis videre semper à me, iudicatus sit, nunc etiam cum toto illi iudicio nihil sapere mihi videatur. Non dicam quid boni ex istis expectari possit: hoc tantum admiror, quo consilio se consecuturos putant, ut prius eloquentes euadant, quam Latine loqui sciant: cum interea non sentiant, nec quid flagiti committunt, cum Ciceronem adeunt illotis pedibus: nequam ridiculi sunt, qui illa penetrabilia eloquentia

5
sibi ipsis patere putant: quod, ut illum autorem solum tritum habeant, non modò à cæteris omnibus abhorrent, sed etiam eorum lectione iuuentuti interdiciunt. Nec cogitant veteres illos meliore facto suos quam nos, quibus nec aliena lingua loquendum erat. Et cum eloquentia studebant, nunquam illa secula is viris caruerunt, à quibus discere possent. Nos contra, quibus & peregrinae linguae ediscenda, & ad earum perfectam cognitionem tot auctores peruolutadi sunt: & cum ad eloquentiae studium aliquam viam nobis strauimus, longè aliud institutum nobis tenendum est, quam solent isti argutuli magistri, qui pulchrè secum agi putant, cum Aristotelem, quem ipsi ignorant, pueris prelegunt, vixdum aliqua lingua Latine cognitione imbutis tantum abest ut Aristotelem Graecè loquentem audire possint: & ita splendore falsæ scientiæ obiecto perstringunt illam aciem bonorum ingeniorum. Sed nos ad aliud animum comparamus, quam illorum stare crassus iudicis, & operam nostram, quam in hunc autorem impendimus, minimè luisse putamus, si, quanta quanta est, studiosos iuuare potest. Nam auctores bonos recognoscere, contra quam isti malignè vellicant, & si non summi ingenii est, non tamen mediocris operæ est. Et tamen in eo negotio interdum falli necesse est: non tamen ita omnimò ludatur opera, ut non laude dignus sit qui magnum autorem iuuare voluit. Hoc me multum consolatur. nam & tot maculis scatet Varro, ut, in quo me deceperit iudicium meum, ea solæ possint sustinere causam defensionis meæ. Et, quod caput est,

est autor, quem vel tantum edidisse, plausible sit apud studiosos, nedum castigatiorem edidisse aliquid laudis mereatur. Deinde quia necesse fuit in multis coniectare tantum, difficile est autem in omnibus prestare posse coniecturas: sequuti sumus sapientium iudicium rationem, ipsi, quod perpetuo iure non possunt, arbitrario decidant. Idcirco cauimus nobis titulo, & Coniectanea inscripsimus; ut non habeant isti quid caullentur in eo qui tantum partes dubitantis susceperit. Haud enim facile concoquere possunt, quod post editiones duas Augustini, & Vertram, aliquid noui me proferre sperem, quod illos latuerit. Et tamen qui nostras cum illorum animaduersionibus compararit, non solum dicit nos vidisse quod ipsos fugerit, sed etiam aliquid praeterea inuenisse, de quo ipsis nunquam in mentem venit. Neque hoc dictum velim, tanquam ignorem quantus vir sit Augustinus, quem sane eruditissimum, ex suis scriptis expertus sum: sed ut sciam isti, longe feliciter eum potuisse tractare hoc negotium, si voluisset. Tolerabile enim erat, quod in ea editione corrupta multa praeterita sunt, nisi ex-mendatioribus pluraque in penus mutata essent.

Cum igitur, Ludouice Castanae, inuenis nobilissime & eruditissime, in animo habuissem, haec Coniectanea saltem sola non edere, quod multa eiusmodi in alios bonos autores habeam, & poteram vna cum illis publicari: tamen placuit haec in gratiam tuam edere, quia ea iudicarem melius in nomine tuo apparere, quam si in alius tempus premerentur, & tam bonam occasionem virique amitti-

remus: illa, talem patronum inueniendi: ego, meam in te voluntatem significandi. Quod quidem multis de causis facio: tum quod ex nobilitate nostra non potui inuenire magis literarum amantem, quam te: cuius ingenium tale est, ut etiam sine literis videatur cultum esse potuisse: tantum autem literarum consecutus es, ut vel satis ad summam gloriam esse possit. Tum si quis querendus erat cui multum me debere fatear, tu profecto vnus occurristi, cuius & plurima in me extant beneficia, & quotidie magis ac magis eam de te spem facis, ut cuius liberalitati multa accepta refero, eius etiam virtutem admirari cogar. Vale, ex Castro vestro Repipozcorum, IIII. Idus Decemb. CIO. IO. LXIIII.

k iij

T Y P O G R A P H V S
lectori.

IN hac editione, Romanā quæ nouissimè prodiit, sequutus sum: quum autē doctissimus vir Ios. Scaliger, aliquot iā antè annis hæc coniectanea (quæ nunc secundò recognouit) scribens, aliam sequutus editionem fuerit, mirum tibi videri non debet sicubi lectio quam affert, ab ea quam habes hîc, est diuersa.

I O S E P H I S C A L I G E R I C O N I E -
C T A N E A I N Q V A R T V M L I -
b r u m M. T e r e n t i i V a r r o n i s
d e l i n g u a L a t i n a .

P A G I N A I .

QUOD si pertendens animo vestita curbaris,
V M D E M O N S T R A T V R in quo non debet perendi, & pertenditur. Pertenditur legendum esse, & ante nos annotauit Verrianius. Pertendere enim τὸ ἀσπιδάειν, ad verbum. Propertius,

Scissa veste meas experiere manus. *Plautus Capitiuus more suo alludit ad etymologiam veram. Non enim à pertendendo, vt vult Varro, sed à pertinendo. Ita enim ait, Quid ais? tenaxne eius pater? P. H. Imò epol pertinax. P. ulebrè quid inter pertinaciam esset & peruicaciam docet Attius poeta in Myrmidonibus, elegantissimis versibus: quorum acumen meruit vt hîc ascriberentur, ne corruptos legas apud Nonium,*

Tu pertinaciam esse Antilochæ hanc prædicas:

Ego peruicaciam, aio, & hac me vt i volo.

Nam peruicacem dici me esse, & vincere

Perfacile patior: pertinacem nil moror.

Hæc fortes sequitur: illam indocti possident

Tu addis quod vitio est, demis quod probro datur.

6 H I C commonendum esse non putauit. Romana editio, & Verrianius, hîc cõmonendum esse non putauit. Male. At enim Varro, quæ diligenter tractauerit in alijs libris, hîc ea se non repetiturum, tantum commonendum modo putat lectorem.

7 H I N C Pacuuius Rudentisibilus. Eodem modo Repandirostrum, & Cortimpotens Lucillia.

Hunc cene ego vnquam Hiacynthi hominem cortimpotentis

Delicitiis contendit? Sic etiam Laberius de Ariete:
Reciprocicornem,lanicurem,vestitrahū. Et Pacuvius finxit Curvifrontem. Sed
ita corriges locum? Quis mire depravatam: Armenia genere neu-
tro,plerumque feminino. Ennius:

-ad armentas eius eadem. Pacuvius:

Tu curvifrontes pascere armentas soles. Huc referēdum
et illam compositionem Lucilij, quamquam magis Aristophani-
cam: Transverfo ordine posuit hippocampelephant-
camelos.

Neque alienam erit ab hoc loco, Hegerandri veteris poeta epi-
gramma in sophistas apponere.

Ὁ Φρυγία σασιδ αἰρήσει λαττή ζορῆσι
Σακκοζατην ῥόφοις ῥόλοις παρῖδα.
Ἰμὲταινοπερὶ βαλοῖ,ματιποῖ βαπέδαυ.
Νυκπλάθραφῆροι,νυκταπαπλάροι.
Μερακὶ ζαπάταις,συλλαβοπευπλαβιταῖς.
Δοζυαλαροσῆφαι,ζαπαγεμοσῖδαυ.

Videamus nam et
nos impudē cum Lucillio hac imitatione Grecorum tentare pos-
simus.

Silonicaperones,viбриssaferomenti,
Manticobarbicolæ,exterebropatinæ,
Planipedatquelucernicui,suffarcinamicti,
Noctilateni uori, noctidolostudij.
Pullipremopagij, sutelocaptiotrice,
Rumigeraucupidæ,nugicanoricrepi.

7 CHLAMYDE contorta clupeat brachium.) Pa-
cunij ex Hermiona, ut citat Nonius, Currum liquit: chla-
myde contorta astu clupeat brachium. Livius libro xxv,
id genus loquendi mitigavit. Ita enim scribit, Inter hæc dicta
paludamentū circum leuū brachium intortū (nam ne senta qui-
dem secum extulerant) in hostes impetum fecit. Valerius Flaccus
lib. iij.

-chlamys imbelli circū dedit ostro.

Torta manum,strictōque vias præfulgurat ense. Hor
voluit Pollux l. iij. ἡ φασίς, inquit, οὐτρεμνὰ πόρ, ἢ φοιτικῶς,
ἢ πορφυρῶς, ἢ αἰθῆ τιλ χῆρα ἢ ῥοσ οἰ πολικωνῆτις ἢ διδακτικῆς.
Chlamydem autem peregrinantes sumere solitas, docet Plautus
Mercatore. Ibi enim adolescens profectiōnē adornās, ita loquitur.

chlamydem fumam denuo. Item de curru paulo post.
Postea iam in currum conscendi: iam lora in manus ce-
pi meas.

7 QUARTVS, ubi est additus, & initia Regis.) Non
videt ut eruditissimo Adv. Turnebo aliquid mutandum: neque
ego mehercule censeo, Quartus, inquit, additus, regis est id est ma-
gnum fecerit qui ad eum accesserit: Ita loquebatur veteres. Plau-
tus Pænolo.

Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.
In editione Romæ lectio antiqua mutata est.

7 NOLVI præterire eos, &c.) Non hoc ait Varro,
se nolle præterire eos qui significationes tantum verborum
expediunt: imò contrā, se aliquid maius iis præstiturum. Ipse
postea sese explicat. Fruque volui legendum non, ut antea
nolui.

7 IN EO verbo quod finxisset Ennius causam ne-
glegere.) Eo in verbo, quod finxisset Ennius, causari:
neglegere quod antè rex Latinus finxisset. Hic est germa-
nus huius loci sensus, et vera lectio.

8 TO IDEM verborum. Horum enim, &c.) Postre-
ma duo verba vacant: quorum alterum constat est ex præce-
dentis simili desinentia: alterum quomodo huc irrepserit, nescio.
Fruque inducenda sunt. Porro huiusce divisionis meminerat li-
bro xx. rerum humanarum, citante Nonio: Et ea quæ ad mor-
tales pertinent, quadripartitò dispertierim: in homines
in loca, in tempora, in res.

8 O TERRA tritavi.) Si nomen tragædiæ posuisset Varro,
minus laborarem ad coniecturam: nunc difficile est tam corrupto
loco mederi: cum de quo, et quis loquatur, et in qua fabu-
la, nesciamus. Multi multa adduxerunt ad correctionem huius
loci, partim ex se, partim ex libris manuscriptis: quæ tamen omnia
mendosa puto. Quod si locus esset coniectura, ita lubenter la-
gerim:

O terra tritavi, in cuius mero Liberi

Fanum locavi. Et, ut ingenue fatear, valde mihi per-
fussit hanc meam coniecturam veram esse. Nam aduer-
bium ubi, ex eo constat puto, quod videtur in manuscri-
ptis tritabi pro tritavi scriptum fuisse. Qui error quàm fre-
quens sit in libris calamo exaratis, nemo nescit: et nos de-

monstrabimus in his libris non semel ad eum modum peccatum esse.

8 AB EO præco dicitur locare, quoad vsque id emit quoad in aliquo consistit precium.) Legendam proculdubio, Quod vsque idem it, quoad in aliquo consistit pretium Et, nisi valde fallor, memini olim quoque ita sensisse doctiss. Adr. Turnebum, cum hæc cum illo communicarem. Idem vsque it ergo dictum vel de præcone, qui semper vagatur, donec inteneris in quo consistat pretium: vel de merce, qua semper ἀνοδάζει, & incerta, est, donec in eo manuce consistit qui aucionem euerit. Quo in significatu Plautus dicit, It ad me lucrum: nimirum ut in eo consistat & quiescat.

9 ΙΤΑ QUÆ dicit Andromacha, Noctique caua, &c.) Scribendum: Itaque dicit Andromeda nocti:

Quæ caua celi signiteneantibus. Confici bigis. Sunt enim Anapestici ex Andromeda Ennii: quam fabulam verit ex Euripide. Id autem cognoscimus ex dramate Aristophanis, cui nomen Θεμιστοκλειάδων. In ea fabula Aristophanes more suo Euripidem insectatur: & ex eius poeta Andromeda παρὰ δῖαν conficit, qua hominum falsè dicit. In illis igitur quæ dicuntur ex persona Andromeda, habentur & hæc, ex quibus Latina versa sunt.

Ὁ τὸξ ἱερεῖς
ἂ μείροτ ἰππευμοὶ δῶκεας,
ἀπερὸ δῆα τῶ τε διφρῶσ'
αἰθῆρας ἱερεῖς
τῷ σεμοτῶ τῷ δὶ ἰδύμων. Citantur & ab interprete Theocriti in Pharmaceutria. Ex quibus apparet non Andromacha, sed Andromeda legendum esse. utranque enim scripsit Ennius. Sed quem admodum hic Andromacha pro Andromeda: ita etiam alibi contra Andromeda, pro Andromacha ut apud Nonium mendose ex Andromeda citatur hic versus,

Nāvbi introducta est, puerumque ut lauerent, collocant in clupeo: cū sit ex Andromacha, quod cognoscimus ex Euripide in Troadibus: ubi cadaver Astyanactis pueri lotum deferuntur in clypeo à Talhybio, cuius hæc verba apud ipsum Euripidem,

Ἐλουσε νεκρὸν καὶ λουσε τρωμαίτα. Scripserunt autē Andromedam tres summi poetæ veteres: Liviū Andronicū, En-

nius, Attius. Tamen Attius raro verit integras fabulas ex veteribus Græcis: sed de suo edidit. Argumento est, quod Armarum indicium scripsit post Pacuvium, qui eius nominis alteram ex Aeschilo verit: item Medeam, post Ennianam ex Euripide conuersam: Telephum, post illam quam ex Euripide quoque idem Ennius mutatus fuerat: & multas alias. sic & Andromedam puto ex illius inuentione esse, non autem ex aliquo poeta Græco. Liviū verò Andromeda potuit esse interpretata ex Sophocle. Citatur enim ille poeta in Andromeda à Polluce lib. x. item Hesychio, voce κέρπερ.

9 QUARE ut à cauo, &c.) Particulam ut puto vacare, & ita legendum, Quare a cauo cauea, & caulla, & conuallis, cauata vallis, & caudium: ut cauum sit ortum, vnde omnia apud Hesiodum à caho: à cauo, cælum.

9 CAVILLAE.) Mendose manifestò pro Caula. Error ex veteri scriptura. Nam Cawille scriptum fuit duplici l, ut Paulius. Inde fecerunt Cauile. Varroni ἐτυμολογίας celi à Cauo deducunt ad stipulatur Lucretius, qui dixit Caulas ætheris.

9 CAVATA cautione.) Scio apud veteres Cavitationem dictum pro cautione: & ita posset legi, Cauete cautione: ut id non ineptè videri posset usurpari solum in formulis. At quæ ratio est, ut cauere à cauo deductum sit? Fors. esse ex his duobus vocibus faciendum cauedium: vel, & cauiar, à cautione. Cauiar, ut foliar, lacunar, &c.

9 PROPTER limitare iter.) Perperam hic Verrianius putat legendum esse, militare iter. Nam Varro ait terminos constitutos esse in agris propter iter limitare. Ea est tantum semita modica, quæ relinquitur inter duo confinia, lata pedes v, ex duodecim tabularum prescripto. Militaris verò via est à νεοφώρῃ. Quod si de ea sensisset Varro, non dicendum erat iter militare, sed via militaris. Nam via significatio latius patet. Ineptè verò Varro terminum à terendo deduct, cum fiat τερματὸν Græcè dicit.

9 QUAE sola teri possunt, sola terræ.) Lege, Quæ sola teri possunt, sola terræ. Lucretius, Aua Peridum perago loca, nullius antè Trita solo. Solum enim, infimum pedis calcaneum, & calcamentis solera. Plaut. Qui auro habet suppaçtum solum.

10 IDEO Eminentium in terram cadentes dicere: cubitis pinsibant humum.) *Homericum:*

Αὐτὸς δ' ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ ἐλθὼν γὰρ ἀγροῦ. Idē Eminentium Annali x. Pinsibant terram genibus.

Apud Diomedem perperam ceram pro terram.

10 AB EO quod Romanus combustus.) Ab eo quod quom Romanus combustus. Neque enim hic ponenda negatio. Videndus Cicero 11 de Legib. Nam etiam si Roma combustus esset, non dicebatur humatus, antequam iusta perfoluta essent: neque proprie situs, nisi imposta inscriptione: quod fiebat aenicalibus feriis. Neque ante diem octauum sepeliebatur, ut ait Seruius. Itaque intra id tempus dicebatur esse supra terram. Quod significat Varro de vita populi. Rom. lib. 111. cum ait, Propriaque adolescentule etiam anthracinis, proximae amiculo nigello, capillo demisso sequerentur luctum: ut dū supra terram esset, riciniis lugeret: funere ipso, pulvis palliis amictæ. Hæc ille. Ut ante nouendiale sacrum, supra terram esse diceretur: ubi vteretur, locus ille, vtrina: cum conditus esset, situs: post denicale sacrum, humatus: ubi humatus, locus ille sepulchrum, & τὸ ὑβόν. In verbis Varronis quedam, que corrupta legebantur apud Nonium, emendauimus: & diuisa duo testimonia in unum coniunximus.

10 AVT SI OS exceptum est mortui ad familiam expurgandam.) Etiam digiti: unum abscondi ad eum rem testatur Festus. Membrum, inquit, abscondi mortuo dicebatur, cum digitus eius decidebatur: ad quod seruatum iusta fierent, reliquo combusto. Id autem ad prægadam familiam certo genere februi, quod vocabant Exuerrias.

10 FVNESTA manet, & dicitur humilior.) Non tantum doleo vicem huius loci, quamquam pessimè est acceptus: quantum admiror non esse anim. aduersum ab iis qui hunc autorempurgandum susceperunt: ut satis constet insigniter esse deprauatum. Et sine magno negotio vultus aperiri, fortasse etiam currari poterit. Disputabat enim Varro de hoc nomine. Humus, & ab eo derivatis. Ea disputatio non continuata est: sed propter pagellarum transpositionem perturbata, ad eum vsque locum ubi iterum de derivatis ab humo disserit, ibi, Vbi nunc est Roma septem montium, &c. Quæ sanè olim coniuncta erant cum hoc loco. Quod enim hoc verum non sit, nemo aduersabitur, qui viderit in

duobus hic locis Varronem non sibi constare: hic, quod subito interruptus eam disputationem: ibi, quod ex interrupto eam repetiit; neque loco neque ratione vlla ita postulante. Aliter enim nevroli obereut illa. Neque est quod quis miretur tantum in eorum alii & hiatus interiectum esse, ad enim non solum hic sed & alibi in huius libris accidit, & in Nonii Marcelli commentariis. Vnumquoque tunc autem significabimus suo loco. Igitur ita hæc restituta sunt in suam pristinam sedem: Et dicitur humilior. Hinc ubi nunc est Roma, septem montium demissior, infimus: humillimus, quod in mundo infima humus. Humor hinc itaque. Ideo Lucilius:

Terra abit in nimbos, imbræque-- Pacuuius:

Exhalat auram terra, atque auroram humidam: humectam. Hinc ager vliginosus, humi distimus. Hinc vduus, vuidus. Hinc sudor aquæ vis deorsum. Hinc terra Vmbria humilior. Sunt quæ ab humo, vt Apulia, & Latium, &c.

10 ET DICITUR humilior.) Si non est mendum, familia que in luctu est, non dicitur humilior, vt putat Verrarius: sed potius mortuus ipse ante nouendiale sacrum. Nam & eodem modo supra terram esse dicebatur, vt supra annotauimus. Sin aliter, legendum cum iis que distracta esse demonstravi, ita, Hinc quæuis deorsum terra, vt Vmbria, humilior.

10 QVÆ ad humum, &c.) Hic quoque ordo inuersus multum nocuit, & Varronem sibi ipsi aduersari facit: cum ita potius scriberetur sit: Sunt quæ ab humo, vt Apulia, & Latium: aut declinata ab hominibus, vt Sabini, & Lucani: vt unque, vt Etruria, & Tusci. Quippe docet ab humo declinari, quod Etruria: ab hominibus, quod Tusci dicerentur.

10 VT NOSTRI Augures publicè dixerunt.) Lege, Vt nostri Augures publici disse runt. Publici pro publici. Cicero, Publici augures signis & auspiciis postea vidento.

10 QVOCIRCA Gabinus quoque peregrinus.) Quo circa Gabinus quoque peregrinus. Neque enim ver. i est aliorum correctio. Et supra, eo enim ex agro Romano primū progrediebantur: lege Romani. alii legunt Romam.

11 QVOD fructus capiebant ex agro plano, Capus dictus.) Ineptæ est hæc etymologia: sicut & de agro culto, i. coi-

corporis mole, plura Athenens lib. xi i. Itaque errat Aicia-
 tus, qui, ubiqueque fit mentio Umbrosum apud Plautum,
 Ovidium, & alios, parcos vult intelligi. Quod ita non esse,
 demonstratum est. Etiam magnus ille vir eo errore in alium longe
 maiorem protractus est: qui apud Plutarchum in Symposiaco
 parcat de Umbrosum canis parcat & frugilibus mentionem fieri:
 cum tamen neque ipsi frugales fuerint, neque ea sit mens Plutar-
 chi. Locus autem quem ille intelligit, neque posuit, est Symposia-
 cō libro II, cap. ix, τὰς δὲ Ομβρικούς σημαίνει δῆλας ἢ χερ-
 μεταί φέρειν ἐκ τῶν τρεπταίχων ἢ παρεμβολίχων ἐκ τῶν δὲ ἀ-
 σπῶν. ἢ λὰ μὲν ἄλλοι τῶν τῶν παλαιῶν φιλοθεώπων Ἰηλαῶν, ἢ
 ῥοῖοι ἑμμεῖς, ἢ δὲ ἑμμεῖς φέρεται, ἀλλὰ ἢ ἑμμεῖς ἢ ἑμμεῖς
 (ποιεῖς & ἑμμεῖς) τὸ πᾶσι νοσηθεῖς κενῶν, ἢ πᾶσι μὴ πᾶσι
 ἀδύοις. Nā ibidē intelligit de Umbrosum canis, sed catulorum, & se-
 rarū. ἑμμεῖς enim & ἑμμεῖς A. Eliano, & ἑμμεῖς A. Eschylō
 dicuntur catuli ferarum. Vnde etiam ex musimone fero animali
 & ouibus natos pristī Latini Umbros vocabant. Intellexit
 ergo Plutarchus pradium ferarum, καὶ τὸ μόνον, cuius
 nemo parcat est: atque adeo, ut Plautus ait, cum quis sin-
 gularis escas deuorat. Quod & prouerbialiter dictum Plu-
 tarcho: & alludit Seneca epistola XIX. Visceratio inquit, si-
 ne amico, vita leonis ac lupi est. Latius equidem diuaga-
 tus sum, sed & necesse fuit ea adducere quae opus essent ad pro-
 bandum coniecturam nostram, & ad ea diluenda quae contra
 obici possent. Quare de Umbria intellexit Varro: aut quod
 δὲ τῶν ἑμμεῖς, aut quod humilis eius sinus. agit enim de hu-
 mo.

12 V N D E sumi potest, puteus.) In superioribus mem-
 ria excusis, Vnde sumi pote, Puteus. Quae vera est lectio,
 quanquam eodem sensu. Si aliquid mutandum esset, legerem:
 Vnde sumitur potus, puteus. Sed nihil mutandum. Ita enim
 tibi locutus est, ubi scribit Simpulam vas dictum à sumendo.
 Est autem valde λαπίδιος καὶ τῶν τῶν τῶν hoc est ineptissi-
 ma, & etymologia: siquidem putat ab illo nomine pote dictum pu-
 teum. Quare enim, fons quoque, ex quo sumi pote, ita dictus
 non est?

12 N I S I potius, quod Æoles dicebāt ποταμός: sic po-
 tura à potu, nō vt nūc.) Editio Romana, Nisi potius, quod

Æoles dicebant τὸ ποταμός ἢ ποταμός. Atqui neque ποταμός
 Graeca est dictio in eum sensum: neque ποταμός puteum significat.
 Et tamen si alterutrum id significasset, vno tantum cōtenuis fuisset
 Varro: & etymon alicuius vocis non potest deduci à duobus
 vocibus ita dissimilibus, vt sunt ποταμός ἢ ποταμός. Verranius
 certe pro vera hanc amplexus est lectionem: cum meo quidem
 iudicio illa vera sit quae reponemus, sic. Nisi potius, quod Æo-
 les dicebant ποταμός, τὸ ποταμός, non, vt nunc, φέρεται, Vt
 tacam de potura, vocem illi, & nunquam à bono autore usur-
 pata. Est autem ποταμός, quae πῖτον apud poetas, nisi me fallit
 iudicium. Et non est quod pro legitimis vocibus sumas & a-
 dulteras supponamus. Nam in eadem editione Romana, quod
 postrema verba legerim sit, Non, vt nunc, à ποταμός: quid sibi ve-
 lint ea voce nulli rei, non videt: nihil enim significat. Verranius
 certe eam secutus est. Quod autem eos induxerit vt ποταμός hic re-
 puerint, id accidit, puto, quia apud Hesychium legerant, & ἑ-
 τῶν, τὸ ἑμμεῖς, ἑμμεῖς. Cum tamen in Thucydide semper πο-
 τῶν pro templo Apollinis accipitur: vt potus quod alium signifi-
 catum non habeat. Quare aut erravit Hesychius, aut locus ille
 mancus & corruptus est.

12 P V T E O L I.) Strabo lib. v, ἐστὶ δὲ ἀπὸ αἰῶνος Δι-
 χυμῶν ἀπὸ καὶ αὐτῆς ἡ πόλις, καὶ δὲ ποταμός ἑμμεῖς
 Κυμαῶν ἐπὶ ὄφρους ἰδὲ καὶ ἑμμεῖς καὶ δὲ τῶν Ἀνθρα τρεῖς
 οὐκ αἰσταν Ρωμαίων, καπορικῶν Ποταμῶν, καὶ τῶν φε-
 τῶν, καὶ δὲ τῶν ἑμμεῖς καὶ δὲ τῶν ἑμμεῖς καὶ δὲ τῶν ἑμμεῖς,
 μέχρη Βαίαν, καὶ τῶν Κυμαῶν, καὶ τῶν ἑμμεῖς, καὶ
 δὲ τῶν ἑμμεῖς καὶ τῶν ἑμμεῖς. Stephanus ab utroque Διχυμῶν, inquit, πο-
 τῶν ἑμμεῖς, τῶν δὲ φετῶν καὶ τῶν ἑμμεῖς. ποταμός δὲ τῶν
 φετῶν καὶ τῶν Ρωμαίων ἑμμεῖς δὲ τῶν ἑμμεῖς.

12 I T A Q V E eum Afranius Puticulos in Togata ap-
 pellar. Putilucos legendum esse, ipsius Varronis verba facile
 demonstrant.

12 S T A G N V M à Græco.) Restitue, Stagnū à Græco
 σταγών. Male enim in editione Ro. σταγών. Alud enim est σταγών,
 vt sunt qui legerunt saltem Aristophanem. Σταγών igitur,
 quod contineat aquam, neque manare possit, vt etiam Festus
 scripsit. Vnde Stagnæ aquæ dicuntur, quæ contraria sunt

manibus, & perennibus: cuiusmodi sunt fetes, rini, fluuuii. Varro de admirandis, ad Fundanium socerum: Secundò de stantiis aquis, ut sunt lacus, & stagna, & putea, & maria. *Plin. lib. 7 l. cap. lxxxix.* In eadem & oppidum haustum profundo, aliòque motu terræ stantiis emeruisse. Ita enim lego, non Statinas, ut habent vulgata exempla: precipuè, cum in veteribus calamo exaratis legatur stagnum, quod sanè declaratio est eius uocis: deinde in textum irrepsit, cum esset ab aliquo studioso in ora libri annotata. Statinas uero reposuit, qui legerat apud Statium Statinas renatas diu: quasi ea sit mens Plinij. Nam sic ita esset, Plinius dixisset in salum in planitie campi extitisse. Quod sanè non ridiculum modò, sed & dicitur. Statinas uero dicebant, quomodo calidas & frigidas, & Baianas, & Albulas, cum subintelligerent Aquas.

12 QVOD NOMÈ HABET PRIMÀ.) In editione Romana de suo correxerunt. Quod nomen habuit primum: male, nã nullo negotio emendari poterat: Stagnũ à Græco σταγών, quod non habet rimam. Siquidem Græci uocant σταγών, quod minime rimosum est, & fideliter conuenit contrarium Latium Fusile. Sequenti Varronis uerba facillè probant coniecturam nostram.

12 STILLICIDIA, fluuua, quæ ut ira fluât, eadãntque.) Repono, Stillicidia, flumina, aquæ, uti fluât cadãntque. Vt in Senatus consulto quod extat apud Frontinum, Quominus ea aqua ire, cadere, fluere, &c. Vnde caduce aquæ, quæ ex diuiduis, seu castellis, & fistularum orationibus fluant.

12 AMITERNINI.) Nempe qui ἀμπερόπιες ποτῖς Græcis.

12 QVI aliter facit, indagabili ex ambitu caussam dicit.) Si non est mendum in nomine indagabili, erit quod Græci dicunt ὁπωρῶτες: tunc autem legendum erit indagabilis. Sed nihil affirmo. Est autem ex veteri formula dictum, quæ seruabatur in legibus scribendis: QVI ALITER FAXIT, CAPITALE ESTO. Ut in legibus Numæ Regis, SI QVIS ALIUTA FAXIT, IPSVS IOVI SACER ESTO. ἐὰν ἄλλῳ, ἢ τῷ θεῷ πῖσις ἦ, τῷ νόμῳ ἰσχυρῶς, familiare apud Demosthenem. Fortissimè igitur indagabilis ex ambitu, ἢ ἑταῖρος, ἢ πῶρῶτος, ἢ ὁπωρῶς. Sic dicitur apud bonos au-

tores, Indagare crimen.

13 APPELLATVM Tibrim.) Tibrim ex Plinio lib. 111, cap. v. In editione Romanæ, Deheberim. Et supra, Tiberis, quod caput extra Latium; lege quoius caput.

13 SVNT & NOMINA.) Multa desunt.

13 AB EO latè Saturniam terrã, ut etiã Ennius appellat.) Apparet manifestò esse uersiculum Ennii, - Saturnius illi

Nomen erat, de quo latè Saturnia terra. In fragmentis Originis quæ extant nomine Catonis, idem Ennii ἀπὸ σταλαῖος legitur: A quo Saturnia olim, ubi nunc Capitolium: & ab ea latè Saturnia terra. Itaque illud Virgilii desumptum est ex Ennio,

Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

14 CVIVS vestigia, quod qua rû itur, &c.) Fra hic locus legendus est, nulla penè licentia: Cuius vestigia, quod qua num itur, Velabrum: & unde ascendebant ad Rumiã, Noua uia: ubi lucus, & facellum Larum. Duo, inquit, sunt uestigia, quod ille locus olim aquis inundatus esset: Primum, quod, qui locus nunc pedibus aditur, uetere nomè Velabrum: quod idem appellatio ostendit, olim solitum uelaturis trãiti. Alteri, quod, unde ascendebant, dicitur nunc Noua uia, ut pote quod antea ibi semper uia non fuisset. Verranius securus est eam lectionem quæ ex duabus maxime corrupta erat: itaque ei non assentior.

14 CVM Argeorum sacraria in septem & xx partes urbis sint disposita. Distributa primum fuit urbs in quatuor urbanas tribus, Esquilinam, Collitiam, Palatinam & Suburanam. Per quas diffusi erant Argei, per xxxvii sacraria. Ab eo infra in sacris Argeorum scriptum est, PRIMÆ REGIONIS QUARTVM SACRARIVM. Itaque uidetur Verranius aliter sensisse: in quo sanè errat.

15 SACRA quotquot mensibus feruntur in arcẽ.) Quot Idibus scilicet, cum mactabatur agna Ioui. Quid, Idibus alba Ioui grandior agna cadit. Ab eo dicebatur agna Idulis, ex cuius lana conficiebant Flamines Diales albo galeros suos. Ex sacra illa quæ hic inuicit Varro, dicebantur Idulia. Festus de sacra uia loquens: Quidã, inquit, dictam putant, quod eo itinere utantur sacerdotes idulium sacrarum conficiendorum

caussa. Quare non assentior viro eruditissimo A. Augustino, qui Edulium legendum putat.

14 Quod ibi lucus Fagutalis & Lariū. Querquetulanum facellum, & lucus Martis. Puto legendum: Quod ibi lucus Fagutalis, & Virarum querquetulanū facellum, & lucus Mefitis. Fesius, Querquetulana Viræ pafatur significari Nymphæ præfidentes quercetovirefcētū: quod genus sylvæ indicant intra portā, quæ ab eo dicta fit querquetulana. Ergo Viræ querquetulane nihil aliud sunt, puto, quam quæ Græci χλωιδες ἢ ἀμαδενάδες dicuntur. De Mefiti verò meminuit Fesius & Servius.

15 QVORVM angusti fines, non mirum. Taxat lucum sui temporis. Quare verba eiusdem Varronis ex libro 1 de vita populi Rom. hac spectant. Citantur quidem illa tribus locis dispersa apud Nonium: quæ nos coniunximus ad hunc modum: Hæc ædis, quæ nūc est, multis annis post facta fuit, quia omnia regis temporibus delubra parva facta, ut in cætero cultu Quæ sunt cōsentanea, quod sint paupertina, sine elegātia, ac cum castimonia. Quid inter hos Ioves interfit, & eos qui ex marmore, eboze, auro, nunciant, potes animo advertere & horū temporū diuitias, & illorū paupertates. Hæc ille. Ovidius, Iuppiter angusta vix rotas stabat in ede. Videtur ea, quæ ex eodē Varrone adducit Clemēs Alex. uerū non longe ab superioribus abfuisse. τὸ πικρὸν ἐπιφέρει, δὸν Φησι γεγενῆσθαι τὸ ἄερος τὸ ξίαντι Οὐρανῷ ὁ ζυγῶσθεως, ἢ δὲ πᾶσι τεχνίσι ἔστι τιμὴ ἐπιπέσωποι πύργου κακοτεχνίαν ἰσχυροτάτων.

15 SEPTIMIUS mons quinticeps lucū Poetiliū, ex quibus est. Lego, Septimius mons quinticeps lucum Poetiliū, Esquilis est. Et frequens mendum hęc inolevit, Nam malè quinticeps, sexticeps, scriptū est pro, quinticeps, sexticeps, &c. Neq; enim primiceps, dixit sed primiceps.

16 COLLIS salutaris quarticeps aduorsum est Pilonoris ædem Salutis. Substituunt hic nonnulli Pilonoris pro Pila Naris: ut eo modo dicta sit Pila Naris, quomodo Pila Tiburtina. Sed quomodo reliqua coherere apte possint, ipsi videntur. Alii Pila Honoris, alii Honoris ædem maiore imprudentia. Nō enim nisi fallor, antiquior fuit Honoris ædes, ea quæ nota est à Cl. Marcello, bello Gallico, ad Cl. Cæsarium. Alia autem à

C. Mario ex Cimbricis manubiis dedicata fuit. Tantum verò abest ut utraque harum hęc intelligatur, ut libri Argeorum non minus CCC annis præcedant Cl. Marcellum. Sed profectò errarum librarij, qui non meminerunt, cum hæc exf.iberent, in iis multis esse quæ postea non fuerunt in vsu: ex quo factum est ut Pilonoris corruptum fuerit ex antiquo genitio Apolineris. Ita enim legēdū fuerat: Collis salutaris quarticeps aduorsum est Apolineris ædem & Salutis. In colle enim Quirinali partitulares fuerunt, Collis Salutaris, Apollinaris, Martialis, Latiaris. Apolineris vel Apelineris, antiquo declinatu, ut Bonneris, Sueris, Ioueris, regerum, lapiderum, nucerum. Sic apud Festū Nec erim, pro, Nec eum, Sic puto Cn. Martium ratem, autorem vetustissimum, eo declinatu vsu esse, cum præsertim aliter in hexametro versu vix facile locum habere possit nomen Apollinis. Exstat autem apud Liniū carmen illud, seu vaticinium, alienis quidem verbis, & quasi mitigatum à Liniō, deterfo illo situ & squalore vetustatis. Vcritus enim fuit ne simplex illa rusticitas versuum inguinaret delicias illas & lucē orationis suæ. Nō tamen ita mutauit, ut diuinandi locum maxima ex parte non reliquerit illis qui restitueri vellent. Quæ, nisi fallor, ita ab autore relicta fuerunt,

Romulidæ, si perduellis expellere voltis,
Et vomitram, quæ gentium longe alienigenarum
Venit, Apolineri voueat is censeo ludos,
Quiqui Apolineri fiant communc quotannis.
Prætoribus ludis faciundis ollu' præfesto,
Qui summum poplo plebeique endo Vrbe dabit ius.
Poplos poblicitus cum diderit è stipe partem,
Confesinant vri priuatim pro seque suisque.
At bis quinque viri sacra Græco ritu obeunto.
Hæc si faxitis recte, gaudebiti' semper,
Atque adeo fiet melior res publica vestra.
Nam is Dius vestros perduellis stinguet ad vnum,
Qui vestros campos placide nunc rurâque pacfüt.

16 COLLIS Martialis. Collis Martialis legendum esse, auctor Dionysius lib. ix. ἐν δὲ τῷ πόλει, inquit, ἰδοὶ νεώρι τῷ Πιτρὶ Διὸς Σπόρειος Πότρυος ὀσυνύπαις αὐτῷ κατ' ἰδέασθαι, μνηστὴρ ἰσοῦ τῆς καλεσθῆσθαι νεώρις, ἐπὶ τῷ Ἐνυκαλίῳ λόφῳ.

18 ET IDEM cūm exit quod oritur.) *Lege, Et idem tū exit, quom oritur. Vetus scriptura decepit Verrianiū, Quom prō Cum. Ex quo imperiū librariū, infinitis locis formatū. Quod.*

19 QUID AMNEgant sub recto per hunc deierare oportere.) *Meminis Plutarch. Quæstionib. Romanis ca. XXVIII. item idem Varro de liberis educandis. Itaque domi ritus nostri, qui per Dium Fidium iurare volū, prodire solet in publicom.*

19 SANCTVM.) *Qui res Romanas Græcè scripserunt, vocantur σάκτοι. Tamen Σάκτολις pora dicta ab eo deo, ostēdit Sācum dicendum esse. Propertius etymon aperit,*

Hunc, quoniam manibus purgatum sanxerat orbem,
Sic Sācum Tatiam composuere manus. *Dionysius πύκτοι Græcè reddidit, quod Fidius Latine: in quo multi errarunt, qui id non a nimaduerterunt. Apud Ouidium.*

Quærebam, Nonas, Sanco Fidiōne referrem,

Antibi Semipater. *mendum est postremo versu, cūm sit legendum Semo pater. Semonem eundem cum Sanco facit T. Livius lib. VIII. Tamen in veteri inscriptione Reatina legitur SEMIPATRIS SANCO.*

19 QVAVVM, quod finis ortus, ortus dictus.) *Posterior vox perperam repetita est. Itaque hæc vera lectio, Quorū quod finis, ortus dictus. Quia inquit, finis omnium rerū, propterea ortus dictus: quem ortum finē esse rerū tam omnes sciunt. Sic Amphiaræus in Thebaide Statii, de ortu loquens;*

ὄκυνδῆς finitor maxime rerum. Sanè Diespirem eundem esse cum Dite nemo ignorat.

19 NVCTILVCA.) *Horatius quoque eandē cum Luna facit: Rite crescentem face noctilucam. Levinus verò veterissimus aut or videtur eam Venerem nominare. Venerem igitur alium adorans, siue fœmina, siue mas est ita uti alma Noctiluca est. Quare ab eadem ratione dicitur Noctumigilad Plauto Cureulione, hoc est νυκταγυγίς. Dicitur etiam hoc nomine Lucerna. Varro Bimarco, Noctilucam tollo, ad focum fero, in flo, anima reuiuiscit.*

19 E HIC, quod Luna in altitudinem & latitudinem simul Diuiana appellata.) *Scio hunc locum aliter in Romana editione legi: sed qui eum emendare conati sunt, veram lectionem affectus non sunt. Ea autem talis est, Et hæc quod diuis*

diuisa in altitudinem, &c. Satis patet cur ita legendum sit: rationibus supersebebo.

19 IGNI S nascendo, quod hic nascitur, & omne quod nascitur, ignis scindit.) *Hic facta est verborum transpositio pro, Quod hinc nascitur omne, & quod nascitur, &c.*

19 IGNI S scindit.) *Ignescit, alij: nō male. Fortasse melius, Ignis indit.*

20 QVI denascitur.) *Appositissimo verbo usus est, imitatio Græcorum, qui eodem modo dicunt εἰπαί, εἰδῆ. Vsurparat et Casius Hemina, vetus autor. Quæ nata sunt, inquit, ea denasci aiunt. Nimirum extulit proverbium Græcum,*

Παῖσι γερὸ μὲν κατ'θαῖαι ἰφάλετα.

20 ET FVLGVRA, quod fulmine icctū cōtrariis diis.) *Repone, Fulguritū, quod fulmine icctū cōtrariis diis. Nā quomodo legit Romana editio, siue ex veteribus libris ea lectio, siue de opinione reposita fuerit, ineptissima est: quam tamen Verrianius veritus est reuicere, adeo ut illam conatus sit emendare. Fulgurata igitur loca, fulgure iccta, quæ & bidentalisa. Ab eadem ratione fulgurita arbores: ad quas qui sacrificia commonebant dicebantur strufertarii, à struce, & fertio, sacrificii genere, ut docet Cato. Dicebantur et obstita loca, de calo tacta, & fanatica.*

20 AD LACVM Cutiliensem.) *Quod de Iururnensis a qua salubritate Varro supra dixit, idem Strabo de Cutiliensi lacu: ἢ πὲρ ἐν Κοπλιάς ψυχρὰ ὕδατα, ἃ ὄν ἔπινοσι, ἔτι καὶ ἱεῖρες θεῶν ἐπινοσι τοῦτος. Siquidem oppidum quod ad eam paludem erat, dicebatur numero plurali Cutilie: & fortasse apud Catonem cap. CXXXV, ubi hodie legitur, Vomeric indutilis optimus erit, trapeti Pompeii: Romæ ad Rufi maceriam elaues: fortasse, inquam legendum, Vomeric Cutilis optimus erit. De quo ad eruditos referendum puto.*

20 ACVO nuptiæ nuptus dictus.) *A quo nuptu, nuptiæ dicte, vel nupta dicta. Lutea demissos velarūt flāmea vultus. In Romana editione minus rectè.*

20 ACVENTO illo quem Plautus dicit.) *Etymō Veniæ deducit Varro ab eo genere loquendi quo aduenientem aliquam excipiebant, cūm dicebant, Ventum gaudeo: quod usur-*

plauti Plautus in versu modo à Varrone adducto. Ad quod itens allusit facetissime in Curculione his verbis.

c v. Obsecro hercle facite ventum vt gaudeam.

P H. Maxumè. c.v. Quid facitis, quæso? P. Ventum.

c v. Nolo equidem mihi

Fieri ventulum. P H. Quid igitur vis? c v. Esse, vt ventū gaudeam,

Nam τὸ ῥιπίζει dicebant facere ventum. C. Licinius Imbrex, vetus comicus,

Resupina, obstito capitulo, sibiventū facere tunica. Quamquam melius & frequenius dicerent Facere ventulum: vt parasitus correxerit imperitum iuuenem, ob insolentiam loquendi. Terentius Eunuchus:

Cape hoc fibellum, & ventulum huic sic facito. Vertranius putavit hinc agi de vento secundo. In quo insigniter lapsus est. Nam quod Varro non poterat satis exprimere genus illud loquendi, idcirco adduxit versum Plauti. Si enim de vento secundo intellexisset, non opus erat versum Plauti laudare.

20 M A M E R S.) Χουί & hoc nomen Martis Lycophron, eum ait,

Καυδίων, ἢ Μαμερτὸν ὀπιλίτιον λυκοί, Item,

Πολλὸν δ' ἐπαλαξέπιμωτων ἀπιέξεται

Καυδίων, ἢ Μαμερτὸς.

20 V I R T V S, vt viri vis, à virilitate.) Suspicor, Virtus vt viritus, à virilitate.

20 A B I I S D E M dicimus Herculem, Vestam.) Quomodo Herculem, si Græcè ἥρα κλῆς, Quare merito confodenda est hæc lectio, legendūque, Herem. Imperium scilicet librarius, cum hæc exscriberet, putavit contractum nomen Herculis esse, scripsitque Herculem. Romana editio videtur huic meæ coniectura suffragari: habet enim Laram. Quæ lectionis varietas, merito hunc locum suspectum reddit. Herem Marteam colebant veteres, postquam creuerant hereditatem.

20 F O R T V N A M Fortem, Fidem. Ea re Sabinorū linguam olent, &c.) Lege, Fortunam, Forté, Fidé, Lareas. Sabinorum linguā, &c. Huius voti Tatii regis meminit Augustinus ex monumento Varronis.

21 V T Q U I D A M Græci greges Gergera.) Suspicor

legendum ἡ ἀρχαία: quod nomen Græcis pro quavis multitudinis sumitur. De quo satis multa Macrobius in Saturnalibus, itemque interpres Aristophanis ἀχρησθῆ. Apud Hesychium legitur γέργρα, τὰ πέρτα. Fortasse & illud quoque hic locum habere possit.

21 V R A E O N.) Græci grammatici. τὰ ὑραία μέρι, ἢ ἰχθύων, sed proprie thunnorum. Persus, rubrumque amplexa catiuum

Cauda natat thunni. At verò ὠρεῖον aliud est Athenæo, ex thunno quoque & illud. Item ὠρεῖα, quæ ad verbum bel-laria dicimus.

21 H I P P O P O T A M V S.) Dicebatur & Hippocampa, aliud sane ab Hippocampo: quippe ἰππόκαμπος animalculum apud Dioscoridem. at Hippocampa, quod Campas equos marinos dicerent, auctore Festo: vel potius quod ἰπποκάμπος omnia cetacea: unde finxit vocem ἰπποκάμπος Epicharmus. Menander tamen Hippocampum non hippocampam dixit pro Hippopotamo, aut potius equo marino. Nonius. Hippocampi, equi marini, à flexu caudarum, quæ piscosæ sunt: & est Græcum. Menander, Vehutos hippocampos in æternæ vsus, scire nocitur Delphino cinctis vehiculis, hippocampisque asperis. Quæ verba si pristinae integritati suæ restitueris, putabo me studiosorum gratiam eo nomine non parum demereri posse. Videamus igitur num ita scripserit ille grammaticus. Menander,

Ὀὐχ' ἔτις ἰπποκάμπος ἐν αἰθέρι; Nam & Cœnauri & Hippocampi & multa eiusmodi apparēt in aere, vt est in Nebulis Aristophanis. Deinde Nauius, firenes citis

Delphino iunctis vehiculis, hippocampisque asperis. Videmur esse ex Aegistho Nauii: ex qua hos versus quos mox adducturi sumus, citat idem Nonius: & cum superioribus coniungendi sunt adhuc modum:

Tum autem lasciuum Nerei simum pecus Ludens ad cantum clasilium lustratur: firenes citis

Delphino iunctis vehiculis, hippocampisque asperis. Ridiculum est, iunctos dicere currus immanes Nereidū iis pisciculis qui dicuntur Hippocampi. Sed nimirum hic Hippopotami, m ij

vel alia quedam immania monstra ex genere cetaceo. Nam καμπίς Cete vocabant, ut supra admonuimus. Sane hippocampis veli Neptunum indicat Statius in Thebaide,

Illic Ægeο Neptunus gurgite fessos

In portum deducit equos: prior haurit habenas

Vngula, postremi soluitur in æquora pisces. Ex quibus apparet nō intelligi ἵπποκαμπίς Dioscoridis, sed longè maius animal ex cetaceis quod tamen commentitium putem, sicuti pleraque alia veterū. Plinius quoque lib. xxxvi, cap. v, cum ait, In maxima dignatione Cn. Domitii delubro in Circo Flaminio Neptunus ipse, Thetis, atque Achilles, Nereides, supra Delphinos & cete & Hippocampos sedentes: aperte recenset eos inter cete, aut monstra potius marinæ quis putet esse ἵπποκαμπίς Dioscoridis & Galeni. Quod tamen quidam putarunt. At nos vidimus apud patrem nostrum οὐκ εἶναι ἵπποκαμπίς admodum elegantem: neque is excedebat orientalem magnitudinem, cum ad dodrantalem peruenire velint quidam.

21 QUERQUEDULA, Cercuis.) Illud, κερκίς, quod à duabus caudis confectum est putamus adulterinum esse, & temere in alienam possessionem irrepisse. videtur enim potius κερκίς reponendum esse. Illud enim ἐρῳδίον veteres grammatici interpretantur: quantum discrimen esse scio inter querquedulam & erodium. Certe hæc aliquando confundunt boni autores. Nam cum attribuat Aratus ἐρῳδίον κερκίς & plusiæ, Virgilius item illam Ardeam interpretetur: Varro contra eius similem querquedulam id faceret, canit his verbis:

Aut frigidios nimbos aquæ caduciter ruentis

Præiuvare aquatiles querquedulæ natantes. Quamquam & alie quæque aves futuram tempestatem predicunt, ut corvix, & miluus, de quo ita idem Varro Sequitur hysse: Ingere volitans miluos visus, aquam è nubibus tortam indicat fore, ut regillum sibi pastorumat. Apud Nonium hodie legitur, Vigere volitans mulsus. Nos de coniectura ita correximus, cum sciremus ex Festo miluos ingere dici, cum vocem emittunt.

22 ATQVE eas dissoluere, ab lytra.) Atque eas dissoluere, ab luere. At Romani editio, item vulgata, corrupte

habebat ab lytra. Verrianius, ἀπο τῆς λύτρας, haud scio quam bene.

22 ANTIQVI fibrum dicebant extremum.) Vt à cerno cribrum: à facio, faber: à iunco, tiber: à luo, liber: deglubitur enim: à cresco, creber: à glubo, glaber: à scarreo (unde scarvus Lucilia λέωνος) scaber: à suo, siber (insuitur enim solo calcementi: unde ea dicuntur ἄσφιλματα Græcis) à cræco, craber, qui postea crabro, σφῆξ. (Cracere significat gracilem esse Emio, & σφραγῶδης graciles dicuntur apud veteres comicos.) Sic à funio, Fiber, extremus. Ab eadem mente Mulciber à mulcendo, non à mulcèdo ferro. Nam Mulciber apud vetustissimos Latinos est propriè κελύκος θεός: qualis colebatur Athenis, qui & μαμῶκος. Plutarchus αἰὲ ἀοργίτιος.

22 FLAMINES, quod in Latio capite velato erant semper.) Illud in Latio, quidam suspectum habuerunt, non immeritò. Quis enim non videt illud παρῆλας. At quod pro eo in sacro reposuerunt, nihil præter suspicionem asserre possunt. Nos hanc veram lectionem esse putamus: Flamines, quod licio in apice velati erant. De apicibus vide que annotauimus lib. vi. Velati dicebantur quæ caput cinctum lino laneo habebant. Cuius libro i, Legatus ubi ad fines eorum venit unde res repetitur, capite velato (filum lanæ velamen erat) audi Iuppiter, inquit, audite fines, &c. Virgil. lib. xii,

Velati lino, & verbenis tempora vincit. Sic supplicæ velamenta dicebant τῆν ἰκετηρίαν, quod nimirum filo laneo velatum erat caduceum. Itaque ab eo dixit Plautus, Orare velitis manibus. Hoc etiam vocabant velamina, & velatum colum. Græcicè τῆματα. Eurip. Oreste, ὅ τῆματα ζῆλασ' ἐπὶ λαοσὶ θεῶν ἐστὶν. id est vellera. Varro De re rustica: quam (lanam) demtam, ac conglobatam, alij vellera, alii velamina appellant. Quamquam apud Varronem pro velamina vulgo legitur vellimina.

23 VTRA POLLINI etiam nunc.) Vera lectio, ut Neapoli etiam nunc. Strabo lib. v loquens de Neapoli. πᾶσαι δὲ ἰχθυὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀλαγῆς ἐνταῦθα σὺ ζετασθὶ γυμνάσιά τε καὶ ἐθῆρα καὶ φρετριὰ καὶ ἐθῆρα Ἑλληνικὰ καὶ περὶ ἐνταῦθα Ρωμαίων. hoc uno Strabonis loco hæc emendatio confirmatur.

23 QVA S in tuguriis certis &c.) Ita legit Verriani-
m iij

nus. Neque tamē id cōmisisset, nisi editione Romana motus. Tamē falsus est, ut puto. Nam in auguriis certis observari aues Titas dixit, quid non in omnibus observarentur, ut ex hoc loco apparet.

22 NAM PERHOSIEBAT uti iustum conciperetur bellum, & inde desitū.) Postremas duas voces putarunt vacare, cum tamen dicat Varro, hoc iam obsolevisse temporibus suis. Quod etiam idem ait apud Nonium. Itaque inde petat lector.

23 QUI vere nuntii Senatus essent.) Lege, Quisve nuntii Senatus essent.

23 DICIT esse Græcè cohorton apud poetas dictū.) Certissimum est, una litera dempta Chorton legendū. χορtes, ἰσθιβολος apud poetas. Ἰλιάδ. λ.

Πῖονα μνησὶ ἐκλεβὸς Διὶ περπικεραύωφ.
 Ἀλλῆς ἢ χορτέω. Fiet Ἰλιάδος ο,
 Ἀλλῆς ἢ χορτέω κλυιδδιδωπος κατὰ νότον. Inde Euripidi
 τὸ χορτα πῖονα. In editione Romana emendarunt χέρεθον. Minor
 cur non novas aures quæ erent, quibus talia persuaderent, qui nova
 vocabula commenti sunt. Est enim hæc vox planè apud omnes
 autores inaudita.

23 MANIPULOS exercitus non uia manus.) Manipulos, pro manipulus, more antiquo, ut maritos apud Catullū. Quare facillè noris qua temeritate hæc lectio mutata sit in editione Romana.

24 NON à medendo, ac suendo, quæ omnino ultima. Huic rei earum rerū radices, &c.) Interpungendum ita: Quæ omnino ultima huic rei, Deinde, quæ sequitur, trās posita sunt: quæ ita suo loco restituenda sunt, Earum rerum radices in proximo libro aperientur: nec multa in eo obfcura relinquam. Quare quòd ab arte artifex dicitur: similis causa, quæ ab scientia vocatur aliqua, &c.

25 QUID sequitur verbum aduentum, & in ventū.) Diverse castigatur, vel potius cruciatur, hic locus ab aliis. At hæc erat vera lectio. Quod sequitur ceruum ad ventum. Error natus, ut solet, ex ignorantia veteris scripturæ, quam non animadvertierant imperiti librarii. Cerbum enim scriptum erat, pro quo verbum legerunt. Idem error mirum quam

frequens sit in Nonianis codicibus: ut in exemplo Sifenne, Ferabite, pro fera vite. Et partim fera vite, partim lauro & arbutto ac multa pinu ac murteris abundat. Nec desuerunt qui in suis magnificis Theauris tanto labore consarcinatis Ferabitem pro agresti sumi apud veteres autores admonuerint. Iridem simile erratum apud eundem grammaticum in exemplo Varronis ab eo citato, verbo fatullare. Nam cum vetus librarius scripsisset poluuro pro polubro: Ex eo factum ut poluere hodie legatur in codicibus Nonii: sed perperam, ut dixi, pro polubro:

Nec in polubro mystico coquam carnes,

Quibus sacullem corpora, & famen ventris. Item eodem modo depravate leguntur verba Lucillii apud eundem: Maximus si argento in verbi androgyni barbati mæcho cinædi. Ubi tantum abest ut in scriptura solum peccatum sit, ut etiam verba Lucillij manca sint. Nam ita scripserat Lucillius,

Maximu' si argenti sexcentum ac mille reliquit

Imberbi androgyni barbato mæchocinædo.

In verbi ego pro Imberbi. Et volebat ostendere Nonius, imberbem, non imberbum, usurpatum esse à Lucillio.

25 ET INVENTVM.) Vertramius in ventum. Forfan, Hinc venatus.

25 PECVS.) Pecus ab eo quòd pascebant: à quo pecora vniuersa. Et quòd in pecore pecunia tū cōsistebat pastoribus, & standi fundamentum pes: à quo in ædificiis dicitur area pes magnus, & qui negotium instituit, pedē posuit: à pedē pecudem appellarunt, ut ab eodem pedicam & pedisequam. Ex his, quæ satis per se clara sunt, et Varronis mentem aperte demonstrant, satis constat, immeritò hæc in editione Romana mutata fuisse. Quod qui fecerunt, non videbant sine quo spectabat mens Varronis, cum pecudis etymon explanaret, quanquam nimis anxie et exiliter. Quod enim veteres pastores essent, id est pecuarian exercerent, et omnis eorum copia in pecore consisteret: consistendi autem fundamentum pes: à pede, inquit, pecudis appellarunt, Quia ut pes in homine, standi, sic pecus in re familiari pecunia fundamentum erat apud veteres. In quo videt Varronis λεπτολογίαν in disquirendis verborū etymologiis: cum dubium non sit pecudes quòd tanderentur πεισίδος dictas. Unde minas apud Græcos, vellus apud

nos remansit. Latini verò pecudes potius quam pocudes dice-
runt, more suo: cum & Apellinem pro Apolline dicerent: item
temperis, & pigneris, & elera, pro olera. Vnde Eluela, o-
lera minuta, & Elneola vitis, que herbacei coloris esset. Titin-
nius:

Lenti calido eluela, raru-
la, rumices. Sic etiam hemone
pro homine.

25 PES MAGNVS.) Pes magnus, id est constriatus. Ita
vocabant veteres ἄπειδος τὸ ἄπ' ἄπιδος καὶ πλάτος. Sic in libris
de limitibus agrorum legitur: Planum est quod Græci ἄπει-
δος appellant, nos cōstratos pedes: in quo longitudinem
& latitudinē habeamus: per quem etiam agros, ædifi-
ciorū sola, & quibus altitudo & crassitudo ponitur: &
opera tectoria, in auratione stabularum intelligimus, &c.
Plani nomine hic intelligitur quod apud Varronem pes ma-
gnus.

25 ET QUI negotium instituit pedem posuit.) Ro-
mani corretores castigarunt de suo, & qui fundamentum in-
stituit, &c. male: quanquam in musica qui ποδὸν instituit dicitur
ἑὸν ποδίου. Atqui non necessario de ædificiis loquitur Varro:
sed de iis tantum que μεταφορικῶς deducuntur à pede. Itaque al-
ludit Plautus Asinaria.

Ego caput huic argento fui hodie reperiundo. L I B,
Ego pes fui. Ergo pes quodvis fundamentum. Hinc puto Ne-
potes dictos. Est enim vocabulum Græcum νεποδῆς, nepotes: quod
ἑὸς ἴψο, id est fundamentum generis, non essent, sed tantum
δοτογοῖν. Theocritus enim & Apollonius usurparunt νεποδῆς pro
nepotibus, ἑὸν τῶν δοτογοῖν. Quod & Festus annotat, ut co-
gnoscimus ex eius reliquiis, in quibus etiam apparet citasse Calli-
machi auctoritatem. Itaque puto me incidisse in eum locum Calli-
machi, quem Festus laudat. Nam cum ita citatum repererim
apud grammaticos ἢ γὰρ ἐγχοῖν τρέφω τὴν μύσων, ὡς ὁ Χρῖστος
ἡλικιῶν ἔσῃ, equidem non dubito ita legere,

ἢ γὰρ ἐργαῖν τρέφω

τὴν μύσων, ὡς ὁ Κρῖστος τ' ἡλικιῶν ἔσῃ.

Intelligit de Simoniade.

25 PE DISERVVS.) ὀπίον, ὀπίονος. Ab eadem ratione
vocabantur A pedibus, & pedes. Plaut. Menecmius: Afferuatote
hoc fultis nauales pedes. Qui & pueri dicuntur, & Græci

παιδες. Antiquitus ὄπιον por dicebatur, unde Puer factum: quod
Laconicè & plerisque Doricis sibus pes ὄπιον diceretur. Hinc Mar-
cipor, Publipor, Quimipor. Varro, Quintiporis Clodiani for-
ria ac poemata gargaridians dices, O fortuna, o Fors
Fortuna.

25 I D E N I M peculium primum.) Indidè peculii
primo: hinc peculati, publicum furtum, & peculatoriæ
oues, aliudve quid. Hec enim inuersa erant.

25 P R I M O, ut cum pecore diceretur, multa.) Ni-
mium preceps fuit Vertranus in hoc loco transponendo. Dicit
enim Varro peculatum esse proprie, cum auersa pecunia esset ex
multa publica, que fiebat pecore: à quo pecore peculatum vult di-
ctum, cum ea multa auerteretur. Nihil igitur mutandum.

25 EX QVA fructus maior.) Hoc sanè corrigere ope-
rum fuerit, cum cetera deficerentur. Neque solum ea deficiunt qui-
bus de multa agebatur, sed etiam totum principii sequentium, in
quibus animalium etymologias persequeretur. Tamen legerim,
Ex qua fructus de malo. Nam facile fuit l in i mutari, ut ali-
bi sepe id accidit. Quod cum factum esset, ex maio, maior fece-
runt, Deinde addita prepositio, ut infinitis locis in his libris com-
missum est. A Es, fructum, lucrum de malo habere dicebantur, qui
interuertendo aliquem lucrabantur. Ita loquuntur Plautus &
Apuleius. Hoc est quod ait Aristophanes:

Ὀὐκ ἐν δίκῃ τὸν εἶον κερτιμένη.

25 H I N C est quod Græcis illis vsus, quod βοῦς bos.)
Manifesto huic tractatui deest principium, quod miror in neutra
editione animaduersum esse. Neque tamen in eo solum errabant:
sed etiam cum vocem illam vsus sustulerunt, quam putarent va-
care. Atqui ex ea faciendum erat planè, & diserè, ὄσις. Quod
Græcis ὄσις, vsus, quod βοῦς, bos.

25 C A P R A, capra.) Turvenum siue Etruscum vocabulū,
Hysich.

25 O M N I C A R P A E caprae.) Quisquis fuit is poeta a quo
hoc dixerit, senserat capras ποικιλφάγος esse: propter quod Ar-
chelans semper febre laborare eas putauerat. Eupolis quoque comi-
cus idem sentiebat, cum ita capras loquentes introduxerat, βοσκό-
μεθα ὕλης παῖδες διὰ τὴν ἔπο, ἐλάτῃς νομείου τε πτόρδης δότῃς αἰ-
γῶσι, & que sequuntur. Valde enim manca & corrupta sunt in-
pud Plutarchum, & eius simiam Macrobiū,

25 PORCUS, quod Sabini dicunt à primo porco, porride porcus.) Alii infereunt pro animi sententia quicquid in buccam, ut aiunt. Hoc igitur quod in manu est agamus. Nam haec est, quam veram putamus, lectio: Porcus, quod Sabini dicunt aprum porcum: proinde porcus. Qui meliorem attulerit, causam non dico quin meriti à nostra explodatur.

25 Κάωρη καὶ πορκῶ.) Idem de re rustica lib. 11, Porcus Graecum nomen est antiquum, sed obscuratum: quòd eum nunc vocant πορκῶ. Virumque verum est. nam & Graeca est vox, & ita obscurata ut neminem veterum, quod sciam, qui quidem hodie extant, ea usum esse putem, praeter unum Lycophronem. Cuius ascribam versus ex Alexandria,

Ἐπέω σε πῶτρα, καὶ πῶτρα Ἀπυπιδος
 Δύπτη κέλωρος, ὅς ποτ' ἔραπτο κῆλες
 Ὀπία πόριος ἰσείως τετρασκελῆς
 Ἀσκῶ μνήρης, ἀμπελυτραῖσας δέμας,
 Πειθυμιάτης κέσφος ὄς, ἐνήξατο.

Nam quod interpretis fratris simillimus, homo glorie & vanitatis Graecanice plenus, commentus est de nescio quo animali, quis non videt fabulosum esse? Non enim vult poetæ Dardanum natasse ut porcum, aut potius ut animal illud quod excogitavit Τηρτες: sed vocat μνήρη, ut aprum. Nam aprī μνήρη dicuntur, ut & apud Latinos posteros, Singulares. Aelianus, καλουῦται δὲ ἐν τῷ ὄν μνήρη τίς. Stulte enim facit, cum putat duas comparationes eidem rei attribui: prima enim tantum quòd solus natarit: altera, quòd ut κέσφος. Quae est de Homero sumpta, cum idem de Mercurio canit. Deinde quam ridiculus est in interpretatione illius vocis ἀσκῶ, quasi non potius utribus natarit. Quod dictum est per appositionem ῥαπτοῦ κῆτε. Et cum vocat ἰσείως, manifestò Ercynium aprum intelligit. Ergo qui postea κέσφος, primò apud veteres dictus est πόριος.

25 NOSTRIARUGA.) Scribendum puto Aringa. Hesychius, ἀριχα, ἀρρηρ ὀψέλας. Quae scriptura reponenda in Festo & Donato: apud quos mendose Aruga & Haruga legitur.

26 E T I N Pontificiis libris videmus.) Vel Pontificibus. Interpungendum autem post verbum videmus. Quòd èm in editione Romana factum non sit, tantum sibi permise-

vunt, ut alterum verbum deleverint: quòd viderent haec duo commata aliter aptè herere non posse. (Aterum ita sensus perfectus est, nihil ut praeterea ad sententiam desiderari videatur. Putarim tamen ita melius legi posse, Et in Pontificibus libris bidentes. Nam hic quoque idem error nocuerat, de qua sepe iam admonuimus: quia scriptum esset videntis. Certe bidentes erant hostiae quae & cornigerae essent, & duos dentes emullos haberent: in qua sententia est Festus, etiamsi aliter disputetur apud Gellium. Hesychius, καὶ ἐξ ἰδέσθῃ αὐτῶν. Ἐάτων τὰ θυλάια τὰ ἐνδοῦ ἰδούσας ἔχοντα. Aliter, ut puto, sic arerent illis, ἀπελῆς erant, & al. sacrificia inepta. Nam si bidentis dicta est, quasi biens, cur bidentis, non bidemis, aut biemis, dicitur? At qui magis aperit etymon, quòd & ambidentes apud veteres vocarentur. Sed id requirebatur in hostia, ut duos dentes haberet ceteris longiores: quemadmodum & in tauro τέλειφ, ut diversa cornua haberet, & patentia. Ab eo dicebantur Patales boues. Plautus Truculentus: Ego ruri hamaxari me mauelim patalem bouē. De hoc loco intelligit Festus, cum scribit patalem bouem dici à Plauto, qui diversa cornua habeat, & patentia. Ad emittit & dictione Propatulum. Itaque & Graeci quoque ab eadem mente eiusmodi boues vocarunt πεταλαῖο. Athenaeus libro 1, καὶ πεταλῖδων δὲ συνὸν μνημενῶν Ἀρχαῖος ὁ Ἐρεταῖος ἐν Αἰθῶνι Σατυρικῶ. deinde πεταλῖδας δὲ αὐτῆς εἴρηκε, μετὰ ἔρωι ἀπὸ τῶν μύτρων ἕστῃ γὰρ πεταλοὶ λέγονται ἀπὸ τῆς κέρας ποιῆται αὐτῶν ἐν πεταλαῖα ἔχον. f. i. e. & πεταλοὶ. Hesychius, ἕως πεταλῶς, ὅ ἐστι ἀναπεπταῖα κέρας τε.

26 A G N V S.) Ἀμῶς, f. tem canis, κῆρας, κῆρας, v in a. ut κῆλιξ calix.

26 N O C T I C V L V S in custodia.) Miror correctores istos non vidisse, hanc vocem, quia nihil significaret, corrigendam fuisse: praesertim cum etiam locos integros attentare conati sint. Hic enim opus est eo epitheto quod inuenit Varronis sententiam, qui à voce canis vult deduci nomen ipsius animalis: ut ita legendum esse appareat: Quòd hic item nict aculus in custodia, & in venādo signū voce dat, canis dictus. Est enim elegantissima vox à nichando detorta, quòd Graeci dicunt σκυζῆς: quòd solent facere canes in venatu, & in custodia. Ab illa ergo nictatione, qua signum dat (signa verò canere dicuntur) anxie nimis & putidiuscule Varro canis etymon deducit. In libro

P. Victorii scriptu Noctulucus: an perperā pro Noctulugus? Hanc etiam vocem usurpavit Lucilius pro obsceno, id est mali ominis, quales sunt bubones, aut similes aues noctu lugentes. An quod in somnis noctu σκυλ' αν' εσται? de quo elegantissimi versus Lucretij extant, & scriptis Æschylus in Diris,

Ο' γαρ δ' αὐ κειε τ' ἔργα, κ' λαχθαι νειε δ' ἀπερ

Κύων, μέλει μιν αὖ ποτ' ἐκλιπὼν πόιν.

26 In custodia.) Veteres canes vocabant custodes: & contrā, qui custodie præfecti erant, canes. Æschylus Agamemnone,

Γυναιχε πισην δ' ἐ δόμοις ἑσθ' ἰ μολών,

Οὐρανὸν οὐδ' ἐλαπε, θυμὸν ποικύων.

Item ibidem,

Ἄγοιμ' αὖ αὐδ' ἔτι τοῖδε, εἴ' ἔσ' ἀγ' ἄρ' κύνες,

Σωπῆε νηός.

Columella, Nunc, uti exordio sum priore pollicitus, de multis custodibus loquar: quanquam canis dicitur falsò mutus custos. In carmine obsceno,

Ne, dum me colitis, in eumque numen,

Custodes habeatis irrumatos. id est canes. Plautus quoque in milite ἀνιγμεικῶς huc allusit, Cuius hæc verba,

Nam os columnatum poetæ inesse audiui barbaro,

Cui bini custodes semper totis horis accubant. Ne vium semit poetam illum coniectum esse in vincula. Canem verò genus esse vinculi nemo paulò humanior ignorat. Fitaque custodes vocabant, quia ita canes quoque vocabantur.

26 ALEXANDRIA camelopardalis nuper aduecta.) C. Plinius lib. V I I I, cap. X V I I, Camelopardalis Dictatoris Cæsaris Circensibus ludis primùm visa Romæ. Dion. lib. XL I I I. αἰεὶ δὲ δὴ τῆς γε ἀποκαρδα λέως ὄνομα τ' αὐτῆς λέγεται, ἵνα ἴσῃτε ἀρ' αἰοῖ εἰς τε Ρ' ὀνομα εἰσ' ἡχθ' ἰ, καὶ πᾶσι ν' ὑπέδ' ἡχθ' ἰ, & que sequuntur, arabicè enim eam describit.

26 CERVI quodd magna cornua gerant, quasi Gerui.) Cur non egeat potius? Item Volpes, quod volat pedibus: quasi non sit ex ἀλώπηξ. Item virgultum à viridi: non autem, quod prius virguletum. Virgule, ἴδ' αὐτοῖ.

26 N V X. Abii à nocendo, quomodo & Græcè quoque κέρυον, εἴθ' ἰ τὸ κερύω. Est autem vox Syriaca Λυχ. Sed Lin N abiit: ut Lympha, Nympha.

26 R V T A, quam nunc σήρανος appellant.) Interpres Theriacorum Nicandri, ἰόλαος ἐπὶ τῷ περὶ Πελοποννησιακῶν πόλεων, τὸ σήρανον ὑπὸ Πελοποννησίων ῥυτλῶν κελαιθεῖν φησι. Hesy chius, ῥυτλῶν τε μφύλας, ἔπ' ἰρανοὶ λευκοί.

27 C V C M E R E S.) Cucumis, κικυῶς apud veteres dicebatur. Inde nostrum Latium: ne putes Varron de hac re assentiendum.

27 E X T A ollica, quo, &c.) Ollicoqua ex Festo. Inde exarīs ayla Plauto.

27 P V L S ita appellata, quod ita Græci.) πόλεις. Vide Athenæum.

27 Q V O D ita fonet, cum aqua feruenti inspigitur.) Obspate iamen & Incipare farinam, non fnsipere, dicebant veteres: atneisi eodem modo Pomponius Asiellanarum scriptor rursuravit,

Facite ut ignis feruat, ligna insipite, far còcidite. Quod vero dixit de sono feruentis fultis simile N euii: bilbit amphora.

Item Eubuli comici apud Athenæum lib. V I,

Λοπίς πιφλάζει βαρβάρη λαλήσει π.

Patina cachinnat bulliente murmure.

27 P A N I S.) Athenæus li. I I I, πεινός, ἄρτος, Μέως ἀπιοῖ, ἔφ' ἀλλοσιμῶν πινίων, ἔπ' ἰρα, τεῖ ἀλλοσιμα τα. Deinae, ἔφ' Ρ' ὀμοιοὶ δὲ πᾶνα τὸν ἑρβηκῶν. Tamen non caret ratione quod ait Varro. Panus enim ἐλύπη, glomus. Vnde quædam placenta, quod ad eum modum conficte essent, ἐλύσαι dicebantur. Memmi Athen. lib. I I. Clemens Alexand. Protrep. ἔσσι μοῖ ταύτα, ἔπ' ἐγμίδεσ, ἔπ' ἐλύπαι, ἔπ' ἰρανα πολυόμφαλα. Glomus vocabatur Latini, quod πολύπη glomus ait Varro Festus. Uel est quod Pollux lib. VI, ὀμοιοὶ ζερό δὲ πια, ἔπ' ἰρα, ἔπ' ἰρα, ἔπ' ἰρα, ἐπιτερο, αἰεσ ἰουότα πηνίσι λευκαὶ δὲ ἰω ἔφ' χροα. quod Varro videtur innuere. Alioquin scio panion, & Dorice πινίον, ἀπὶ τῆς ἀτρακτυλίδος sumi: cū hic ἀπὶ τῆς ἐλύπης. Vnde & tumor inguinum (qui morbus pueros infestare solet) vocatur panus: & panicula Plinio τὰ ἰρανοῖδ' ἰω. At Panicæ in milio aliud est: id enim à Græco etiam manavit. πινίον enim αἰ τειχες, ἔπ' ἰνωμν. Theophrastus φέβλιον vocat. ταί μερ, inquit, ἔφ' ἰρα, τεῖ δὲ χερροπ, λοβόν, τεῖ δὲ κερροπ, φέβλιον. ἴρα καλαμοῖδης ἀπόφυσος, φέβλιον. Vnde apud eum δὲ ἀποχέται δὲ ἰρα, ἔφ' ἰρα, ἀλλ' οἶον φέβλιον, ὡς περὶ ὁ κεχρος, καὶ ἑλυμος, in illis, inquit, verbis perperā φέβλιον legitur pro φέ-

En. Apud Plinii quoque libro xv i i i, cap. v i i, mendū infigne, vix paucis annis aduersū, moleuit, in illis verbis: Miliū, inquit, inter hos x annos ex I. dia in Italiam inuectum est, nigrū c. lore, ampū grano, arū dīneū culmo. Adolefcit ad pedes altitudine v i i. i. praegrādibus culmis lobas vocārom niū frugū fertiliffimū. Ἰ. ἄ phobas pro lobas, ex Theophrasto.

27 V N D E I D dictum, nisi ab eo quod Græci κόκκιος.) Vnde id dictum, ab eo quod Græcis κόκκιος. à quo Græcis κόκκιος. granum dictum. Potest ita legi vt posuimus.

27 T R I T I C V M, quod tritum est spicis. E spicis.

27 L I B V M, quod libaretur priusquam esset coctū.) Forsan, quod libaretur, prius quam essent, coctum. Quod id libaretur coctum, priusquam essent, id est, comederent. Et forrasse illa vera est lectio.

27 C I R C V I T V M æqualiter fundebant.) Hic fundere, ἐλάωναι. vnde νεύλαβι genus libi.

28 T R I T O N & placentia.) Poterat legi Itrion, ἰτρών, vt aliquando putauimus: postea tamen vera visa est lectio, intritum: praesertim cum apud Latinos Itrion nunquam reperitur. Est enim ἰντροπιόν, ἢ πλάκωός. Athen. interpretatur πικροποιον λεπτόν δὲ σπικτι μὲν ἢ μέλιτος. Demosthenes, μισθὸν λαμβάνουσι τῶν ἐνδροπτιῶν, ἢ σπικτιῶν καὶ νεύλαβι. Hesychius, ἰνδροπτιῶν τὰ ἐπιμέλιτα, ἢ τὰ ἐπιμέλιτα ἐρωμαίτα. Melius tamen alibi legitur, ἐπιμέλιτα, τὸ Διονυσίου ἐμπεραμοί, ὁ Γαλάται ἐπιμέλιτα Φασί. Apud Apitiuum libro ix, Embraclum Baiouū legitur: quod est genus intritii: vt nō dubitē legere intritū, ἢ πλάκωίτα. Tamen interere est verbum culinarium apud Terentium: Tute hoc intritii: vnde Intritium potius deducendum erat. Aliorum ridicula commenta nihil moramur, qui cum hic inepta vocabula τρύφον ἢ τρύλλον induxerint, facile indicant ea ex sua culina, non ex Græcorum monumentis produxisse.

28 P V L M E N T V M, quod edebant cum pulte.) Charisius legit, Pulmentum, quod id cum pulte essent, vt Plautus: inde pulmentarium dictū, longē melius sanē. Locus verò Plauti, quem intelligit, extat in Aululario,

Pulmentum quin ei pridem eripuit miluius. vt Verrianiū defecerit memoria, aut diligentia, qui in nulla comedia Plauti extare putauerit.

28 H O C primum debuit pastoribus.) T cepuit: facere.

Hoc enim vult, Antea pastores crudis tātum vesciebantur: cum autem cocta cœperunt esse, hic primus cibus inter illa cocta: maximē cum puls, a quo pulmentum, sit primum coctorum edulū. Romana editio & Verrianius hæc valde corrupta habent.

28 Q U O D terre rure Ruapa, vnde Rapa.) Romana editio, & Verrianius, ἢ δὲ ἰδύς, Ita legēdam erat, Quod è terra ruerent, Ruapa, vnde Rapa, sanē ineptè è terra hæc etymologia eruitur à Varrone, quæ adeò terrestris sit & plena ruris. Græcū enim est ῥάπτος: vnde etiam ῥάφατος. Athenæus lib. ix, Σπείσιπτος δὲ δὲ αὐτῆρ ἰμυρίων, ῥάφατος, Φοσι, γρηυλῖς, ἀράρπιος, ἔμυια. πλὴ δὲ ῥάφον Γλαῦκος ἐν τῷ ἰφάστου πικρῷ δὲ τῷ ψιλῶς καλῶ ῥάφω. Etiam suprā, vbi ait, Caulis, lapathium, radix. Sic enim antiqui Græci, quā nunc ῥάφατος, putō legendū. καυλός, λαπίθιον, ῥάπτος. Nam ῥάφτι aliud est.

28 S V I L L A sic ab illis generibus cognominata.) Melius legeretur à suillis generibus.

28 P E R N A à pede suis, à nomine eius.) In antiquis excusis (apud quos semper certior lectio) ita legitur: Perna à pede: Sueris à nomine eius. Legerē, Perna à pede fueris: si verisimile esset Varronem ita locutum esse, sicut temporibus Catonis, in quibus boueris, & Foueris & similia dicebāt. Sed neque, vt mihi persuad. o, ita Varro locutus est: neque, si ita legas, cætera quæ sequuntur, coherent. Quid enim erit illud, è nomine eius: Quare videtur rectè legi in antiquis excusis: vt sit, Perna à pede: Sueres à nomine eiusdem: nempe suis: de quo paulo ante dixerat. Sueres verò inter suille partes annumerat Plautus Carbonius, citante Festo, dictione Spetile,

Edo perna, sumen, sueres, spetile, callum, glādia. Est autem spetile, pars carnosā infra umbilicum suū. aut ex Festo. Græcè ἰτροί, τὸ ἔσποχε τὸ τῷ ἰμφαλλῷ μέροσ. Vel dicamus Varronem veterē casum vsurpasse, Perna à pede fueris, ex verbis veteris grāmatici, puta Sisēne, aut AElīi. Deinde, A nomine ei⁹ Offa.

28 M V R T A T V M à murta, quod ea largē fartū.) Murta genere farminio apud veteres, vt apud Catonē. Quare nō murta erat: neque ego muto. De murto Plin. lib. xv, de murto loquēs, Et alius bacē vsus fuit apud antiquos, ante quā piper reperiretur, illā obtinēs vicē: quodā etiā generosi obloquii nomine inde tracto, quod etiā Murtatū vocatur.

28 A V G V M E N T V M.) Meminit Arnobius libro vi i i.

29 M A G M E N T V M.) Memini idem eruditus scriptor, eodem libro, Erat autem daps quæ profanabatur à rusticis, Iano, Siluano, Marti. Ioni dapali &c. quannus id non interpretatus sit Arnobius.

29 Q V O D ad religionem magis pertinet.) Videtur legendū quod ad regionem magis pertinet. Subiicit enim: Itaque propter hoc montana fana constituta certis locis. Nam ad id tantum constituta erant, ut fano, Marti (ut est apud Catonem) & Ioni dopali, item Siluano res diuina susciperetur à quodam rustico, siue ingenuo, siue seruo: cui sacro non interessent mulieres. Cato, Mulier ad eam rem diuinam ne adfit, nīve videat quomodo fiat. Itaque dixit Juuenalis,

Nam quæ docta nimis cupit & facunda videri,

Crure tenus medio tunicas subfringere debet,

Cadere Siluano porcum, quadrante lauari.

29 Q V O D imponeretur macte, ab eo quod Græci μάκτωρ.) Hæc est lectio veterum excusorum. Omnes enim illi macte habent: quæ vera est lectio. Quod autem illud macte putant quædam Græce exponere velle, hoc frustra est. Illud enim peccatum est propter ea quæ statim sequuntur, Item Græci figillatim, &c. cum ita, nisi fallor, scriptum reliquerit Varro. Vel ab eo quod, cum imponeretur, macte diceret. Ipsi vero putarunt verbum Dicerent sine nomine, vacare. Existerunt deinde qui illud Macte à Græco deduci sibi persuaserunt. Itaque nonnullis visum est substituere μάκτωρ: aliis, μάκτος. Quidam etiam μάκτωρ supposuerunt. Et quem lapidem non mouerunt ut Græcam vocem, quam putarent desiderari, supponerent? Nec desuerunt qui maetre legerent: quod ita μάκτωρ dici Græcè sciret. Quæ omnia magis eorum negligentiam quam Varronis mentem aperiuunt. Nanque Magmenti duo etyma posuit Varro, vel quod magis ad regionem faceret: vel quod, cum id Deo polluerent, M A C T E dicerent. Quod enim ita dicerent in pollucenda dape, diserite legitur apud Catonem: Macte hocce vino apud infero esto: Macte hocce ferito esto: Macte hacce dape pollucenda esto. Est ergo illa vera lectio, quam conieci auimus, nisi valde nos fallit augurium nostrum. Non tamè alibi usquam corruptior est quam in editione Romana, quod cum bona venia eorum qui eius correctionis auctores fuerint, dictum velim.

29 Q V O D id imponeretur.) Imponete, verbum sacre-

¶ 48

rum, Ouidius,

-- Cereale sacerdos

Imponit libum- Iuuenalis,

- & farra imponite cultis. Aristoph.

Οὐδ' ἂν ῥύσαιμ' ἔδ' ἂν ἀραισαίμ' ἔδ' ἔπιθαιλλυ λαίκανοίσι.

29 I T E M Græca fingit Latium, ut ouum, bulbum, &c. Puto. Item Græca fingit Latium, ut ouum, bulbum, &c. Puto. Neque multum ab hoc sensu mens Varronis abfuisse videtur.

29 L A N A Græcum. Posset putare quisquam hic intelligi λάκη, & extrinsecus factū lana, ut ab ἀράκη, araneus. Sed nouita est. Λάωσενim prius dicebatur, & Doribus λανός. Apollonius lib. I 1111,

Βερίθδ' ἰλῶεσιν ἐπιρρεφέσ- Et λανίται, οἱ κτενίσαι apud veteres dicebantur, qui carebāt (hoc est carminabant) lanam. Nec sine causa ad hoc testimonio Callimachi vitium Varro, cūm es Aristophylus ipse, cūm hanc vocem usurparet, eam, ut à vulgi opinione paulo remotiorem interpretatus sit. Cuius hæc verba ex Divis,

Λῶε μέγιστο πρόβος ἐστὶ μῦθον,

Ἀρχὴν καὶ λαῶν τῆ δὲ γὰρ τρανῶς ἐρεῶ.

Solet enim interdum ille poetæ, cum quædam insolentia verba aut duriuscula ponit, eorum interpretamentum subiicere: ut in ἐπίθαιλλυ,

Ἄλω δὲ πολλῶν (ἀπαιδοὺς κύνελοι λέγω)

Ἐφείξα διήσαστος. ἔκ' ἄλλας ἐρεῶ.

Porro ante hæc quædam deesse sensus ipse satis docet.

29 T R A M A, quod trameat frigus, genus vestimenti. Omnino legendum, Quod trameat frugionis vestimentū. Frugionia vestimenta sunt ea quæ ricamata vocant Itali dictione Syriaca: in quibus tramea diuersis modis retortæ, & perplexi, meædri sunt. De Phrygione Varro κοσμοφθαρωύη Phrygio, qui poluinar poterat pingere, soliar læuigabat. Ita legendum in Nonio.

29 T R A M A, quod trameat.) Trameat enim stamen & substemen. Persius metaphorice,

-- mihi tranna figuræ

Sit reliqua: ast illi tremat ométo popa véter, Ex Enrip.

Τεῖλαιες ἐκλιπότες οἱ χερσὶν κεῖται.

Vnde desiccati senes dicuntur, metaphora sumpta à vestibus, quæ fratillos suos, id est villos, amiserunt. Quæ & decoret dicebantur.

20 PANVELIUM: à panno & voluendo filo.) A pua ffidorum... legiunt panuelium: item Hesychium, qui in Græca voce explicanda usus est voca- bulo Romano. Πλωϊος, inquit, πωλῆχιος, ἢ ἄλεγκτος, εἰς δὲ ἐ- λέϊται ἢ κρῶμα. Quæ si vera est lectio, videtur à panno luendo Panuelium dictum. Vnde hodie diuidere dicunt Franca mu- lieres, à diuidendo, hoc est, luendo filo, Nisi sit quasi à deuiduando. Aristoteles libro v. Historia animalium, ἐν δὲ τῶν Κομβύκια ἀναλύει τὸ γυναικῶν πῆδες ἀπαπυζόμενα. Nonius Panulam vocat.

29 CONVM, quod cogitur in acumen versus.) A ego, quod Græce χέουος.

29 HASTA, quod astans soleat ferri.) Antiquius enim sine aspiratione scribatur: & astare pro ad stare dicebatur: ut Plautus assum, pro adsum.

29 SCVTVM à sectura.) Fallitur. Est enim σκῦτες, quod esset ὠμβόνες.

29 VMBONES, aut à Græco: vel quodd ambones.) Lego, Vmbones à Græco, quod ἄμβονες. Græci ἄμβωνας vo- cant quicquid ex humidum est & prominet, ut ventrem ampul- larum Plutarchus Lycurgo. In montibus quoque ὄμβωνες ὄπως ita vocant. Itaque quidam poeta vetus sic scripserat, -- ἐπ' ἄμβων ἄμβωνες. Sic quoque Latini umbonem in eam significationem usurparunt. Statius Achilleide,

... vndifonæ quos circuit vmbone Maleæ. Id est quod poetis Græcis ὄβων. Idem in Thebaide,

Stant iuga, & obiectus geminis vmbonibus agger

Campum exire vetat. Idem in via Domitiana,

Tunc vmbonibus hinc & hinc coactis. In Thebaide,

-- vasto metuenda vmbone ferarum

Excutiens stabula. Idem in Hercule Surrentino,

-quod solidus contra riget vmbone maligni

Montis. Satis apparet cur postea vmbones in clupeis appella- rum: quos vocat ἄμφωνες Polybins lib. v 1, qui & plura addit de forma clupeæ Romani.

29 GLADIVS à clade.) Clades dicebatur furculorum detritio. Κλάδος, ramus. Sic Calamus calamorum: Strages, stragorvm arborum: deinde ad homines translata.

29 EX ANVLIS ferream tunicã.) ἄλυσιδάλος. Diado-

et Siculis lib v. Etiam hodie loriam vocant Hallecret, quæ ἀλυσιδάλος pro ἀλυσιδάλος.

29 OCREA, quod opponebatur ob crus.) Ocrem anti- quum vocabant asperum montem & confragosum, ut etiam do- cet Festus. Inde ocreas dictas, quod inaequaliter tuberatae essent, ut idem ait. Vsurpauit eam vocem Livius Andronicus in Odyf- seâ.

Celsosque ocris, aruâque petrita, & mare magnum. Irapriamus legendum ex Homero in Odyssæa,

Εὐκροσθὲι μὲν γὰρ παύροι δ' ἕτες, ἀμφὶ δὲ κῦμα Βέβρυχ' ῥότων, λιοτ' ἢ ἀκαδὲ δ' ἔομε πέρην.

29 GALEA à Galero.) Olim galeæ ex diuersorum anima- lium pellibus conficiebantur. Quod patet ex ipsis nominibus apud poetas. Sunt enim apud illos κυνία, λυκία. Sic etiam, quod ex felina pelle sunt, γαλέαι dictæ. γαλῆ enim feles, vel simile ani- males quod vocant Græci ἰκπῖ. Quare & Homerus quoque ἰκπῖλω galeam vocauit. Ex quibus apparet Varronem non rectè sensisse, qui à galero deduxerit.

30 VALLVM, quod ea varicare nemo posset.) Quid certi afferam de huius loci lectione, nihil habeo. nam vulgarem re- cipere, sanè religio est. Fortasse non ineptè legi posset, quod ea vari, ac erumnæ essent. Erant vari proprie bacula furcilla, ut interpretatur Varro, & informia. Alii scribunt V arri. Unde Var- rones, duri, & τκληροῖ; homines, quos Aristophanes ὀφεινῆς vocat. Lucillus,

Varronum ac rupicum scarrofa, incondita rostra.

Hinc Varronum cognomen Romæ. Erant & furcille quibus sol- luntur retia, quæ σκαυδάλος & σκαυδωνες Græcè dicuntur. Lucanus,

- Dispositis attollat retia varis. Ex varo igitur Vallus fit. Hinc vallum, quod ex eis fieret. A Erumnas verò furcillas quoque esse nemo dubitat, qui silem legerit Festum. Caterum de veritate lectionis prestare non possum: mihi sufficit, quod in ani- mo haberem, indicasse.

30 CERVI.) In vallo castrensi per spatia ponebantur cervi. A quo interstitium illud inter cornos dictum Interval- lum. Id quod ex Casare nouimus, item ex Silio Italico li- bro x,

Ceruorum ambuffis imitantes cornu ramis.

§2.

Brachia vocat Lucanus,

-- crudaque extraxit brachia terra. Item,

Aut circum largos curuari brachia fontes. Viri que a similitudine.

30 V T TROLLA. Hinc Græci trullam.) Inuersum est pro Torulla. Hinc Græci τρωλλω. Aristophanes Aulibus,

Εἴ τις ἐπιθυμῆσθαι τρωλλῶν ἢ χύτρας. Interpretatur τὸ κωμῆσαι τῆς χύτρας. Truā verò τὸ κωμῆσαι τῆς χύτρας esse, unde & Truare, τὸ κωμῆσαι apud veteres, iudicio sunt hi versiculi Tiimii, poetæ comici,

Sapientia gubernator naum torquet, non valentia,

Cocus magnum ahenum, quādo feruit, paula confutat trua.

Cui simile illud Aristophanis ex Equitibus,

Αἴ τις πεφλάζει παυε, παύ

Υἱὸν ἔχων ὑφελκτόν

Δεῖ τῆς ἔυλων, ἀπειροπτοί τε

Τῶν ἀπειλῶν ταυτή. Quæ Tiimii sententia tractæ ex Homero,

mero,

Μή τι τειδουτῖμυς μέγ' ἀμείψαι ἢς εἰήφι.

Μή τι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐπὶ οἴοντι πόντῳ

Νῆα δολῶ ἰδύρει ἐγεχθόμενῳ ἀνέμοισι.

30 HINC Græci Trullam.) Romana editio ἱρυλλῶν. At neque τρωλλῶν, trulla: neque, si esset, bis eam Varro nominasset. Aliquid esset, si reposuissent τρωλλῶν, eam enim etiā τρωλλῶν interpretatur Hesychius.

30 POSTEA accessit Magnus cum Græco nomine, & cum Latino nomine Græca figura Barbaros.) Legendum. Postea accessit Nanus cum Græco nomine, & Festus, Nanum Græci vas aquarium dicunt, humile & concauum, quod vulgò vocant situlum barbarum. Unde Nani pumiliones vocantur. Nam de μῆγινος, quod alii reposuerunt, ipsi viderint. Mihi certe nihil temere persuadebunt.

30 P E L V I S, pedelauis.) Non, sed à Græco πῆλυς. De quo vide Pollucem, itemque alios veteres grammaticos.

30 Q V O D Siculi χέπινοι) Scribe χεπανοί.

30 PATINAS à patulo.) Satis notum à Græcis originem trahere. Nam, ut à χεπανοί, catinus: sic à πατῖνη, patina. Ex-

bulus Comicus apud Pollucem & Athenæum,

Καὶ σικυτὰ Σικελικὰ πατῖνια σαρῦματα.

Plautus M enechmis ad verbum videtur eum versiculi vrb̄ stitisse,

Tantas struiciles concinnat patinarias.

Tamen in nonnullis legitur βατῖνια. Unde etiam Latini batillum fecerunt.

31 A Q V O illa Capis, & Capulæ.) In omnibus editionibus iocus hic deprauatus est, qui ita legi debet. Mensa rotunda nominabatur Cilibantum, ut etiamnum in castris. Id videtur declinatum à Græco, δὲ τὸ κύλιανος. A quo illa Capis, & minores Capulæ, à capiēdo. De Capidibus notum ex Festo. Capedines aliter dicebantur, & Capeduncule Ciceroni. De Capedunculis vel Capulis meminerat & ipse Varro libro 1 de vita populi Romani, Etiamnum pocula, quæ vocant capulas, ac capides, quod est poculi genus: item armillum, quod est vrceoli genus vinarii. Puto tamen capidem Græcum esse: quòd id genus vasis χεπέθῃ dicitur à Græcis. Καλῖθωτες Græcum est: ne forte putes legendum esse Cilibantum, ut alii.

31 C V M magistri fiunt.) fidem & modiperatores dicebantur. Sic Catullus legem συμποτικὴν vocauit magistram: Vt lex Postumia iubet magistræ. Lex Postumia, pro Lex Postumia: vt Vrb̄s Romæ. & Horatio, Herba lapathi. Plinius lib. XIII, Numæ Regis Postumia lex est. VINO R O G V M N E RESPERGITO. Cur id Numa vetat, cuius ex veteribus autoribus satis constat, vino rogam respersit? Apparet eas leges Numæ συμποτικὰς fuisse, non πολιτικὰς. Itaque aliusum esse ad voluptuorum dicitur, cuiusmodi sunt hec in epigrammatis Græcis,

Μὴ μὲν εἶ, καὶ τε φασοτε λιθίναις τήλαισι χεπέθῃ,

Μῆδὲ τὸ πύρ βρέζης, εἰς κερὶ ἢ δακτύλῳ.

Ζῶντ' ἄνθρωποι, εἰ πὲρ δέλαις, χεπέθῃ, πέρρω δὲ μεθύσχοι,

Πηλὸν ποιήσεις, ἢ χὲ δ' ἴων πῆλαι, Quamquam in duodecim scriptum fuit: M V R R I N A M M O R T V O N E I N D I T O.

31 D E P E S T A.) In veteribus exemplis Flepesta. Quæ lectio quamuis corrupta, tamen vere lectionis nobis index fuit. Perperata enim Depesta pro Lepesta, quæ à Græco λεπτατή. Cuius præter quod veteres grammatici, Athenæus & Pollux,

meminerunt, ipse quoque Varro eadem penes, que hęc, monueras, libro 1. de vita populi Romani. Lepetę, inquit, etiamnum Sabinorum fanis pauperioribus plerisque aut fistiles sunt aut æneę. Nam Varronem de πετρον scriptisse non facile mihi persuaserim.

31 SIMPLIVM à sumēdo.) Id est bibendo. Vnde sumi pote puteus, Id est, unde bibi potest. Cicero, si lumpsit meracius, id est biberit. Apud eundem, Fluctus in simpulo excitare, τὸ πολυγυῖν proverbium. Est autem Syriacum. Ἰά vt Abub, Ambub, αὐλός: ambubaiarum collegia: à copher, camphora: à sadon, sudon: à fabeca, quod est apud Daniëlem, sambuca. sic à sephel, sempel: & inde simpulum fecerunt: Scio ego me dicere hoc cum magno odio eorum qui non solum literas Hebraicas & Syriacas ignorant, verum etiam oderunt. At tamen mihi facile est eos contemnere quam ipsi procliue est eis odisse.

33 EPICHRYSIS.) Apud Pollucem est genus coquinarę vasis: idque probatur ex Aristophane δαυτελῶσι. Ego vero in me etiam pro poculi genere ex Menandri Philadelphus, apud Athenęum loquentem περὶ τῆς λαβρωῖας,

Ἡ δὲ ἐπὶ χυσις, διὰ τοὺς λαβρωῖας
Πέρι αὐτῶν ἐχούσας μυσόβοας ἐστὶν αὐτῶν.
Meminit & Plautus.

31 ET IN ea & cum ea ænea vasa.) Omnino legendum, Et tina, & cū ea ænea vasa. Meminerat huiusce rei 1 de vita populi Romani. Antiquissimū, inquit, in conuiuio tres vini primò, postea tinas ponebant.

31 VRNARIVM.) Varro τὰ φῆ Μειπέων, Sed quę necessitas te iubet aquam effundere domi tuę? Si vasa habes pertusa plumbum non habes? Ad quam rē nobis cōfluuium? ad quam vrnariū? In pauimēto non audes facere lacunam, at humi facis calceos elixos? Antiqui nostri domibus lateritiis paululum modo lapidibus suffundatis, vt humorē effugerent, habitabant. Nō vides in magnis peristyliis, qui cryptas domi non habent, sabulū iacere à pariete, aut è xystris, vbi habitare possint? Nō vides in publicā nostrā taberna, qua populus ambulando, perinde vt in arato, porcas reddit? Que testimonia quingues vna connecti debere, sentētia ipsa satis demōstrat. Ad quoruū intere

gratiationem vide Vitruuium lib. vi, cap. 1111 in fine, Palladium lib. 1, cap. 1X, item in fine.

31 IMBVRVM fictum ab vrbo.) Varro cū ab vrinando Vrne veriuerbum deduceret, vrinare quoque, vnde esset, declarabat. In quibus postremis verbis peccatum est ab imperito librario. Que ita restituta sunt, Vrnario est mergi in aquā in vrbum: fictum ab vrbo, quod ita flexum vt redeat sursum versus: vt in aratro, quod est vrū. Quod enim in vrbum scriptum esset, non in vruum, causa fuit erroris indoctolibrario, vt sepe accidisse aliās admonuimus. Est autem vruum, seu vrbum: (vruique enim inuenimus) τὸ ἀνὰ πῦρ, sursum versus reflexum. Qui in aquam mergitur, vt iterum sursum versus existat, dicitur vrinare. Quod etymon Varronis mihi & eruditissimū valde & verum esse videtur. Vrnare ergo, ita se iactare vt sursum denno excites se. Vnde Amburuarę apud Lucillum dicuntur Sallii, qui ea modo corpora saltu reciprocabant,

Pręsul vt ambuuar, sic volgu redandruat inde.

At in Festo & Nonio mendosissimē ille versus legitur hodie. Gręcę dicitur κλιετῶν, id est κολυμβῶν, interprete Suda: quod Curetes (qui itidem Latine Sallii) faciebant. Id aliter dicitur Reciprocare. Plautus A straba,

Quasi tolleno, vel pilum Gręcū reciprocę plana via. Tollenones enim, & pila ruderaria, modo sursum modo deorsum in opere ipso aguntur. Itaque eleganter & venustē apud Aristophanem, citante Polluce,

Ὡς κελύσιοι, ἀνακλύσιοι, & χατεκλύσιοι. Apud Plautum Pænolo:

-sunt Gręca celonea: sustolli solent. Eodem modo dictum quo in A straba, pilum aut tollenonem Gręcum reciprocare. Quod à nobis ita restitutum est ex veteri scriptura. Ita enim legitur in manuscripto, Τρεçe sunt celonne.

31 CACABVM.) Κακίβω meminere Pollux & Athenęus lib. x 111. Non enim Latinum est, quod putat Varro. Itidem in epist de calice, à caldo, non à κύλιε.

31 SEDVM.) Solum, vel solium.

32 ARCA quod arcebantur fures ab ea clausa.) Sic Gręcę φορεαυῖν, παρὰ τὸ τῆς φορεῆς εἶργεν. Cū tamē Eratostheves ex cōmentitiis fabula deducat originem, in hymno εἰς Ἐρμῆν, φορεαυῖν δὲ ἐπὶ μηκῆν, ἱμνικῆ δὲ χαλεῖν ἀγγῆν.

Εκ τῆ Φοειαρὸς κελύσεια ἀνθρώποι, At potius Arca ab arceudo: quod arceve apud veteres significaret continera. Vnde archus in fornicato opere ἄρχῃ τὸ ἀρχεῖν.

32 VESTIUS &c.) Potest et ita legi, Vestis à velis: vel ab eo quod vellus lana ronsa vniuersæ ouis: id dictum, quod lanam vellebant: ex lana autē facta vestis. Certè ea mense est Varronis. Tamen quis Vestem à Græco deduci dubitavit? At Varro, quod vestis ex larva lana autem vellus diceretur icctico vestem vocatam ait. Φῶ τδ δ' ἀνὸς τῆς.

32 RICA.) Ricam Festus ex Granii sententia ait esse muliebrem cingulam capitis, quo pro vitia Flamimica redimebatur. Apud Gellium lib. x. cap. x. vbi de Flamimica loquitur: Et quod virica furculum de arbore felici habet: scribendum, & quod in rica furculū de arbore felici habet. Surculum autem eum intelligit quem vocabant Inarculum. Is erat è Punico malo, ut ait Festus. Ego verò puto, ex omni felici arbore. Non referam hinc que perperam ad huius loci emēdationem attulit Cælius Rhodiginus.

32 CAPITIVM, quod capiat pectus.) Idem de vita populi Rom. lib. i. i. Neque id ab orbita matrum familiās instituti: quod ex pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant. Plane hic capitia pectori tegendo, non capiti, ut voluit Nonius, videturque esse quem Græci καλοῦσι τῆς ἐξ ὀνομασίου. Erant et ad vincendum pectus strophia, et fasciæ, de quibus Terentius intellexit, de puellis, loquens quas matres student esse,

Demissis humeris, victo pectore, ut graciles fient,

Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt, deducit cibum. Nā fasciis illis ἰμαλὺς et equos humeros reudebant, eum contra in pugilibus sunt torosi. Xenophon, ὁσπερ οἱ πύκτου τῶς ῥὸν ὀμοῖς παχύνονται, τὰ δὲ σκελὴ λεπτύνονται. Ergo strophio, tumore papillarū cohibebant, fasciis illis humerorum castigabant superfluum, et quasi luxuriantem et σφελγῶντα habitum, fraque apud Ovidium,

Conueniunt humeris tēnues ameletides altis: ego emaleides, ἰμαλῆτι δὲ enim videntur vocatæ esse quod iis equabatur humeri et complanabantur.

32 VOCABVLA apparet esse Græca, ut asbyfton.) Hic non melior editio Romana quam vulgata prior, quinetiam

vetus melior, in ea legitur abaston. Ex quo isti interpolatores mirifici fecerunt asbyfton, aut asbestum. Quasi verò id lini generis inter vestimenta annumerandum sit: et non potius ex eo mappæ conficerentur, nō vestes, ne mihi interim obtundant que de eo Plinius, Pausanias, et Stephanus scripserunt. Ego mehercule illam lectionem supposititiam reitico: hanc autem, quam ponam, germanam esse quovis pignore contenderim: Vt ambustum Amictus dictum, quod amiectum, id est circumiectum. Accedit eiusdem Varronis autoritas ex libro vi, Ambagio, inquit, dicta, ut Ambustum, quod circum vstū est. Festus, Amiternini qui circa terminos prouinciæ manet: vnde Amicitri, Amburbium, &c. Dictionem verò Græcam hic desiderari qui putarunt, moti sunt precedentibus verbis, vbi dicit Varro vocabula vestium multa esse Græca, &c.

33 ANTIQVISSIMI amictui ricinium.) Legendum amictuis.

33 PARIÆ. In vita Aureliani imperatoris, Mærelia duo Cypria, paria duo. Ab eo quod pares olim dicebatur duo. Festus, Paribus equis, id est duobus, Romani utebantur in prælio. Intelligit enim ἐμφάτους equites. Unde parariū illud es dicebatur, quod duplex equiti dabatur pro duobus equis: Græcè παραίτας, vide Sudam. Ab eadem mente Pararius Seneca, παραίτης, quod inter duos stipulantes esset μεσεγυῖς.

33 PARAPETCHY.) Hesych. ἀστροπιχ, τὸ ἰμαῖον τὸ παρὰ ἔκατερον μέγος ἔχει πορφύρεον. Pollux lib. vii, τὸ δὲ ἀστροπιχ, ἰμαῖον ἢ λευκὸν, πιχμυ πορφυρεῦν ἔχει παραφάσμιον. Et lib. iiii ita legit, σφλός πορφυρεῖς, ἀστροπιχ, λευκὸν τῆς βασιλευσίου. In eodē, τοῖς δὲ ἀστροπιχοῖς ἄρσεντι καὶ σελγίς, καὶ λυκυτῆς, ὡς τοῖς ἀροῖσι λαγυροῖσι. Sicus δὲ γυναιξὶ καὶ ἀστροπιχ, καὶ συμπετεια. In quibus etiā verbis Pollucis, quod attribuitur parafio σελγίς καὶ λυκυτῆς, ita locus est accipiendus Plauti ex Stichō,

Aut periruratiuncula parasiticas,

Rubiginosam frigilem, ampullam rubidam,

Parasitum inanem, quo recondas reliquias. Ex his igitur potes videre ineptè mutatam esse lectionem in editione Romana: in qua παραίτας pro parapetchy suppositum est.

33 SARCVLVM à ferendo ac fariendo.) Lege serando, ut lib. vi, Sarrive à ferare, id est operire, dictum. Serare significat claudere, operire,

33 RUTRUM.) Hic significat quod Græcè κρωπίον. Vnde apud Nonium, Rutro caput displanavit. Imitatus est Pherecydem qui dixerat, τὸ κρωπίον ἀπὸ τῶν ἀπὸ πλεῖον. Significat et historium: quod Græcè ῥόχωνος. Lucilius,

Frumentarius est, modium secum atque rutellum

Vnum adfert. Rure enim est modio cumulum adæquare. Cicero Attico, lib. x v i, De laudibus Dolaballe deruā cumulum. Plautus, - Aris acervos ruit. Simul pra scilicet. Horatius idem intellexit, Vt metiretur nummos. Id est, Etiam si modis metiretur et rueret acer nos nummorū. Est enim proverbium, ἀρῖλλον μεδίμνον ἀπομύττει. Xenoph. E. κλ. γ.

33 IRPICES.) Cato vocat Irpices, vel Hurpices cap. x, ab ἀρπαξ ἢ ἀρπαξί Græco. Eurip. Cyclops
Σὺ δὲ σιδῆρῃ τῇ δὲ μ' ἀρπαγῇ δδύεις.

Quare errat Varro, qui à serpendo. Ita enim videtur legendum, Irpices, regula cum pluribus dentibus, quā itidem ut plaustrum boues trahunt, ut eruant quæ in terra serpunt. Sirpices: postea, S, dekrita à quibusdam dicti. Hesychius, ἔρπαι, ἐρραγῶν τῆς ἐρραγῆς, σιδῆρος γίμψος ἔχου, ἐλκόμενα ὑπὸ βόων. Manifestò vocat ἔρπαι Sirpices.

33 UT ERVANT quæ in terra sunt, sirpices.) Quæ in terra serpunt: ut infra, Spinæ quæ in agris serpunt. A quo verbo deducit sirpices.

33 RASTELLI.) Rastelli, ut Irpices ferræ læues: ita quia homo in pratibus per scænicia festucas abradit, ab eo rasu, Rastelli dicti.

33 ATQUE eruunt, à quo rutabari dicti.) In Romana editione Rutabri. Fortasse Runcastrī. Aliter de veritate lectionis mihi non constat. Forsan apud Gellium pro Rumigestri reponendum Runcastrī lib. x, cap. xxv, vel rumicestri. Rumices, Lucill. Tum spara, tum rumices, &c.

33 FALCES à farre.) Primum putum Syriacum est. Phœlque, à quo πέλεκυς: et in statu absoluto (ut eius gentis grammatici vocant) Phalqa, unde Falx. Itaque sepe labitur Varro ignoratione peregrinarum linguarum.

33 ADORÆ.) Alii arboreæ. Cato, Falces scænaras & i, stramentarias v, arborarias v.

34 HAS phancillas chermonefice dicunt.) Scripsissem, Zanculas, Ζάγκυλα enim δὲ ἐσῶκον Syracusan linguam. Sed quid

faciemus illa voce nihili, Chermonefice? Effet aliquid Chermonefice. Sed quinam Chermonefice ita vocant falcem? aut quinam Chermonefice ἔχου dicuntur? Nam, nūc et alii præterea Chermonefice? Nisi in ultima Italia ea pars Chermonefice nomine intelligitur, quæ pertinet ad Leucopetram. Quod si verum esset, facile induceret ut hic legendum putarem Zanculas: quod sciam eam partem Italiae cum Sicilia ita vocasse falcem. Nihil autem affirmare possum. Fortasse legendum, Has falcillas chermes Pœnicè dicunt. Scio enim Chermes falces vocatas olim à Syris et Phœnicibus, quorum colonia sunt Pœni in Africa. Et fieri potest ut hoc dixerit Varro ex Magonis libris, qui Pœnicè scripti erant de re Rustica. Hæc verò assueverare verba nolumus. Scimus tamen ex eiusmodi coniecturis sæpenumero veritatem erutam fuisse.

34 INDE post in vrbe Lucilli.) In excusis antiquis legitur sine præpositione In. Quæ proculdubio ab aliquo audaci hic temere inculcata fuit, et totum locum hunc obscurabat. qui ita legendus est: Inde pistor, vel Lucillii pistrina, vel pistrinx. Næ qui primum lectionem corrupit, fecerat, Inde post vrue. Deinde in vrbe degeneravit. Citavit testem Lucillum de pistrina, et pistrice, vocibus, quasi minus usitatis. De pistrina quidem Chavissus lib. i. Pistrinum, inquit, neutro dicitur. Sed Lucillum lib. xxv i, scæminio extulit,

media à pistrina ad tabernam referens.

De pistrice non ita obuium. Incidimus tamen in versiculum Lucilli, qui eam vocem usurpavit: et nisi fallor, est ille quem Varro intellexit. Extat autem apud Festum dictione Mamphula:

Pistrice validam si nummi suppediabant,

Addas empleurum mamphulas quæ sciat omnes.

34 TRAPETES à terendo, nisi Græcum.) τραπεῖς, τὸ λίνοπατεῖν. Ο' δὲ υἱος. η.

Ἄλλως δὲ τραπεῖς, παρὰ τὴν δὲ ὀμφακὴς εἶσι.

34 MOLÆ à molendo.) Imò contrā. Itaque videtur scripsisse à molliendo. Subiicit enim, Harum motu eo cōiecta molliuntur. Similis error in Truculentio Plauti,

- meretriculis Molliendis rem coegit: melius mol-

lendis - non alienas Permolere vxores. Horat. Putarēt nonnulli apud Theocritum τὸ μολαῖν idē significare: at eos maxime arguit scriptura, quod scriptū sit duplici M. Deinde μολαῖν τῷ

molere significat, sed *suere*. Vnde Latini veteres *Mullare* dicebāt pro *suere*: & *Mulleos calcos*, à *Mullando*. Itaque Theocritus τὸ μολᾶν est quod *visitatus* dicitur περιεῖν. Vnde *Subulones vocatus* Lucillius *pedicones* apud *Ausonium*, *Lucilii vatis subulo*, *pullipremo*.

Ergo *molere* non est τὸ μολᾶν Theocriti. Porro *Varro* apud *Nonium* videtur in *obscenum significatum accepisse*, Hic alius inquit, tibi *molit* ac *depsit*. *Desere* enim etiam *obscenū verbum*: ut etiam *Cicero* ad *Petrum* ostendit. Apud *Catullum* verò mendum est:

- patruī perdepuit ipsam *Vxorem* -- legendum enim *perdepuit*.

34 *VOLANT* inde *leuia*.) ἀχν. ἀχυρμαός. *Vallus* verò ex *vanno* ὑποοεισιγός.

34 *TRAGVLA*.) *Trahula* puto scribendum. ὑποεισιγός à *Trahes*, vel *Trahes*. *Tribulāque*, *trahāque*. *Virgilius*.

34 *SIRPEA*.) *Lucillius*, *Tintinnabulum* abest hinc, *sirpiculāque* *olerorum*. Est autem *vehes* ex *erate*. Sunt enim hīc duo genera *veliculorum*, *sirpea*, aut *sirpicule*, & *tintinnabulum*. De *sirpeis* habes hīc apud *Varronem*. De *tintinnabulo* non ita cognitum omnibus. *Plautus* *Pseudolo*,

-lanios inde arcessam duo cum *tintinnabulis*.

Eadem duo *greges virgarū* indidē *vlmearū* adegero. Quod tamen vocabulum *scholasticorum* & *grammaticorum* nationi antea ignotum fuit.

34 *QVAE* *virgis* *sirpatur*, id est *colligando implicatur*.) *Sirpare* à *sirpo*, χοιρ, ex quo omne πέρυμα fiebat. Vnde *questiones obscura* *sirpi* olim *Latinis*, *Grecis* verò χοιροι dicebantur. quod ut χοιροι erant πέρυμα τὰ ἀλιευτικὰ ex *sirpo*, in a etiam ex *sirpis* *nasse* *piscatoria*, qua dicebatur *sirpicule*, ut *Plauto*, *Lucillio*, & *Propertio*. Itaque *improbe* fecerunt qui apud *Gellium* ex *sirpis* *scripos* fecerunt.

34 *ARCERRA*.) Puto in *Epistola* ad *Marium* legendum *arcerrarum* pro eo quod hodie legitur *Craterrarum*. Vbi sanè *cratera* opus non erant, sed *plaustrū* & *carpenta*.

34 *IN GLADIATORIBVS* *Samnites*.) *Curtius* vocatum genus id *gladiatorum*, vide *Linium* lib. ix. Possunt & dici à *Samnite* quodam, qui primus *scuti* vsū inuenit, quod

est gestabant *gladiatores*. *Amor Clemēs Alexandrinus* *Stromate* 1. *Athenens* sequitur opinionem *Luivicius* hac verba ex lib. v. 1, ubi de *Romanis* loquitur: ἑλκετον δὲ τὸ παρὰ Τυρρηνῶν τὴν μάχην παλαίην δὲ ἐπιόταν, ἢ παρὰ Σαυντῶν δὲ ἐμάχοιο θυρεῶν ἕξῃον.

35 *FVNDVLA* à *funido*, quod exitum non habet, ac *peruium* nō est. *Graecismus*. ἵθου ἐκ ἕξῃ. *Alii*, *peruia* nō est: sed non *affecui* sunt *modum loquendi*.

35 *MACELOS*.) *Μάκελα*, τὰ δρύφακτα ἢ φεγγυῶδες interpretantur. Vnde *Maceria*.

35 *AD IVNIVM*.) *Vertranius*, ad *Iunonium*. Sed forte neque *Varro* de illo foro intelligit quod erat in regione *pala-* *ti*, sed de illo quod erat *trans Tiberim*, ubi *Volcanilibus* *piscatores* pro se *animalia* in ignem *proiciebant*. Nam quod dixit *Secundū* *Tiberim*, id valet, *ultra Tiberim*: ut alibi *Fani* *foris* *Fortunae* ait esse *secundum Tiberim*, quod in *Transiberina* regione fuisse *certum* est. Quamquam non puto omnino, *secundum Tiberim*, esse *ultra Tiberim*, sed *ad ripas* *Tiberis*, neque *Ianus*, vulgò *Iunonius* dicebatur, sed tantum in *Pontificalibus* *indigitamentis*. Quod si *Varro* intellexit de eo quod erat in *Palatina* regione, ego *legerim*, ad *Ianium*, ut *Dianium*, *Mineruium*. Quid quod & *trans-* *tiberim* in ea parte *urbis* erat etiam *ara Iani*? Quare pro, ad *Iunium*, ego puto legendum, ad *Ianium*.

35 *FORVM* *Cupedinis* à *Cupedio*.) In hoc quoque *fallitur* *Varro*, ut de *macello*. Nam ut illud à *maclandis* *pecoribus*, ita & hoc quoque à *cupediis*. Quae dicta sunt quasi *Caupedia*, ut *laura*, *lura*: *claudus*, *cludus*: *clauda* *anus* apud *Plautū*. Itaque *Cupedia*, omnia *lautiora* est *uolenta* *venalia*, à *cauponando*. *Cauponari* enim non de *uva* tantum re, ut nunc, sed ad *multa* quoque *alia* extendebatur: ut *αεπιπλεῖν* *ἢ* *ἢ* *Grecum*. Itaque *Emilius* dixit *Cauponare* *bellum*: quod ex *Aeschilo* *desumpsit* qui dixit, ἢ *αεπιπλεῖται* *μοί* *χην*. Quare *Cupo*, *caupo*, *Cupa*, *cuppa*. Apud *Ciceronem* in *Pisonem*, *Panis* & *vnum*, à *propola*, & de *cupa*. Significatur cum nunquam de *penis* & *promptuario* *vivere*, sed de *caupona*, quod *Horatius* vocat *numeratū* *vivere*. *Cupā* vocavit *quam* *Virgilius* *Copā*: *Copa* *Syrifca*, &c. Vt à *πίνυκος*, *πίνος*, à *κῆν* *σπλος*, *κῆν* *σπός*, sic à *αεπιπλεῖται* *αεπιπός*. Vnde *Latine* *caupo*, qui & *Copo*.

36 *LACVM* *Curtium* à *Curtio*.) Apud *Suidam* *καρπύριον*

Quidam quidam Greculus (*κατακουρηνος*) de-
scribens hanc historiam, posteaquam satis ex fide, ut exat in
nominibus Latinis, eam narravit, mox aliam historiam celo Latino
incognitam refert, his verbis, σικελθυσος δὲ τῆς γῆς ἡρωικῆς π-
μῶς τὰ ἀνδρῶν κερτι μόνον ἀγορῆν Π' αμῶν ἀνὰ πᾶν ἔβ' ἔπιπ-
λῶν διέγειρασεν. τὸν τε τοπὸν Λίβερνον ἐπέλεσεν, ἑομῶν εἰκοδομῶν
σικελθῶν. ἔξ' ἧ δὴ ἔξ' Βιερῆλιος τὴν ἀρχὴν ἐποίησεν. Primum nō co-
lebant Curtiū Romanū, neq; ara ei posita fuit. Nā si ita esset, qua-
re dubitaret Varro unde ille locus Curtius diceretur? Deinde quod
locus ille Liburnus diceretur, nemo, qui hanc historiam tractavit,
meminit: Varro, Plutarchus, Liviū, Valerius, alij. Postremo, quis
ferat mentientem de Virgilio? Tantum enim abest ut Virgilius ab
eo poema suum auspiciatus sit, ut etiam nunquam eius mentionem
fecerit, nisi in Cōlice.

36 DEVM manium postulationem postulare, id est,
ciuem fortissimum eodem mitti.) Lege, postulationem
postulare, ciuē fortissimum eō dimitti. Postulationem, pro
postulationem. Deū Manium, Summanum. Postularia ostenta,
fulgura, prodigia vocabant, que neglecta fuerant, nec procurata
ideoque expiatione indigebant. Cicero, Quod eodem ostento
Telluri postulatio deberi dicitur.

36 A CONCORDIA conuersum) Ad concordia
conuersum. Eo enim conuersum supplices manus protendisse col-
ligimus ex Liviō: Silentio, inquit, factō templa Deorū im-
mortalium, quæ foro imminēt, Capitoliūmque intuēt-
em, & manus nunc in cœlū, nunc in terræ paten. is hiatū
ad Deos manes porrigentē, se deuouisse. Formula de-
uotionis, quæ autem ex aliis imitari potuimus, plus minus ita concipi
poterit: IANE, IOVIS PATER, MARS PISI-
TER, QVIRINE, LASÆS, DIVI NOVEN-
SIDES, DII INDIGETES: DIVI, QVORVM
EST POTESTAS POPOLI ROMANI QVIRITIVM,
MEI QVE: DII QVE MANES, SVB VOS PLA-
CO, VENERO QVE: VENIAM PETO, OBSECRO-
QVE, VTI POPOLO ROMANO QVIRITIVM
VTI EGO AXIM PRÆMĒ FORMIDI-
NEM METVM QVE OMNEM, CALES-
TIVM INFERNVM QVE OMNIVM DI-

RAS, SICVTI VERBIS NYNCVPABO;
ITA PRO RE POPLICA POPOLI RO-
MANI QVIRITIVM, VITAM SALVTE M-
QVE MEAM DIIS MANIBVS, TELLY-
RI QVE DEVOVEO. Decium quoque filium exemplo
patris se pro patria deuotum inroduxerat in Prætextata L.
Atius, cui Aeneadas seu Decium nomen fecerat. Atque hæc
verba citata à Nonio, non obscurum est ab ipso proferri:

Patrio exemplo me dicabo; animam deuorabo ho-
sibus:

Deinde posuerat formulam deuotionis, que hæc est:

Te sancte venerans precibus inuicte inuoco,

Portenta ut populo patriæ verrunces bene.

Ac nescio an idem intellexerit Ennius *Annali* V, 2,

-audite parumper,

Vt pro Romano populo prognariter armis

Certando, prudens animam de corpore mitto.

ITAQVE dictum in Cornicula millies aduentu, quæ
circumeunt ludentes) Vertranus. Mulieris ad restim. Et
restim ducere interpretatur Cordæca. Quod, inquit, præfultor
funem duceret: quo apprehenso illum alij sequebatur.
Nolo hic alienis erroribus refutandis triumphare, neque ex illis spo-
lia reportare. Tantum dicam, neque uobis dixi illud esse quod pu-
tat ille, tanquā à χορδῆ esset: neque, si esset, χορδῆ funem aut re-
stim si significare, sed neruiam, aut fiduculam. Putamus uerè legi:
Itaque dicunt milites adveclim, quem circumeunt lude-
tes. Nam Cornicularia, nomen comædiæ, facillè indicat milites le-
gendum esse. Ludunt milites, ut apparet, qui palum ad terram de-
stitutum, seu ueclim circumeant, vocentque illum ideo Circum. Ex
qua circuitione Varro etymologiam suam probare conatur. Quæ-
quam translatio potius est, in eundem enim sensum Plautus ipse
Milite translate dixit: Iam est ante ædis Circus, ubi sunt lu-
dificandi mihi. Est enim idē iocus qui in Cornicularia. Postdip-
pui item apud Athenæum eadem translatione lusit:

Ἴσπερὸς ὄμυς ἔτος ἔτι σοὶ μεταχειρῶς.

Quod autem hic ueclim in terra destitutum esse cognoscimus,
quem milites circumeunt: fortasse est ex vulgato exercitamenti
genere in militia veteri: quod milites ad palum se exercen-
rent. Qui locus pateribus Palatia dicebatur, ut ait Charisius,

Nam alioqui cum singulari cōgressu duo se exercebant, locus *Batualia*, ipsi *Batuatores* dicebantur. *Batuere* enim, ferulis velitari, aut verberare, ut apud Suetonium in *Vespasiano* legimus. Tanc̄ Cicero posuit inter *κακὰ φάται* in erudita illa epistola ad *Pezum*. Quia *Syracusine* *κατεβαιν* dicebatur cum mas init̄ *fœminam*. *Theocritus*,

— ἐκκ' ἐσογῆ τὰς μιν κίδαας, δὴ κατεβαίτω.

Varro propriè dixit *insilire equilam*. Quare cum *Vertranius* alibi dixerit hanc vocem *Latinam* non esse, videndum est num putet apud *Ciceronem* *barbara* vocabula extare, quæ ipse mutare velit. Nos certè longè aliter rem se habere ostendimus ex illo *Ciceronis* loco, quæ antea obscurus, à nobis illustratus est.

38 *QVOB* ab iis viris dicuntur ædificata.) *Viocuris* se vidisse scriptum in vetusto exemplari admonuit me doctissimus *Adrianus Turnebus* ex cuius eade hoc reponimus. *Viocuris* verbò, id est, *A Edilibus*. Meminerat huius vocis & supra in præmio libri.

38 *CARPENTVM* iniceret.) *Vnius* literæ mutatione, inigeret. Verbum *ruficorum*: à quo dicebant inigere pecudes: ut contrà exigere, cum è *stabilis* educabant.

33 *AD FLORALES* vsus, versum sed *capitolium* vetus.) *Legendum* *sufus* *versum*, aut *sufum* *versum*: sed & *sufus*, ut *rursus*, & *prorsus*, legi potest. *Sufus*, pro *sursus*: ut *prorsum* aut̄ *prorsum*. *Africanus* *Emancipato*:

Vetuit me sine mercede *prorsum* *Paccius*

Remeare ad *ludum*. *Festus* *Remeare*.

38 *NAM* *cuprum* *Sabine* bonum.) *Ex* *Syriaca* lingua, quia *vsi* *Tusci* antiquitus.

38 *CAVVM* ædium.) *Cavum* ædium, vel *Cavedium*, *μέσσωλος*.

38 *ATRIVM* ab *Arriatibus* *Tuscis*.) *Vel* *potius*, quod *ἀφ' ἑαυτῶν*.

39 *TUTILINA* loca.) *Quidam* scribunt *Titulinam*. *Varro* *Memiprea*, *Hercules tuâ fidem*: Non *titulinâ*, in quâ, ego ipse *inuoco*: quod *mæ* *aures* abs te *obfidetur*. *Hæc* qui *inuocabant*, *fœrias* *observabant*. Itaque *ara* ei *dicata* in *Aueniino* ad *tutelan* *populi Romani*, scilicet etiam *Tutani* extra *portam Capenam*. Quod quando *Annibal*, ut ait *Ennius*,

Ob *Româ* noctu *legiones* ducere *cepit*: tantus *terror*

ex quibusdâ *terriculentis* nocturnis *innasti* *Pœnî*, ut inde *pedem* *reulerit*. Quo factò *fanum* ibi *consecrarunt*, ab *eventu* *Rediculum* appellatum: *Deum* verò, cui *consecrarunt*, *Tutantum*. Ita *collegimus* illa ex *Festo* & *Plinio* lib. x, hæc ex eadem *Satyrâ* *Varonis*, quam *inscripserat*, *Hercules tuam fidem*,

Noctu *Annibalis* cum *fugavi* *exercitum*,

Tutanus hoc, *Tutani* *Romæ* *nuncupor*,

Hoc *propter*, *omnes* qui *laborant*, *inuocant*.

Vbi non *prætereundum*, ex *prioris* *versiculi* *autoritate* *confirmari* quoque *opinionem* *Val. Probi*, qui *obliquorum* *penultimam* *producebat* in *huiusmodi* *nomibus* *Pœnis*, *Astrubal*, *Annibal*, *Hiempal*. De quo *extat* *integrè* *caput* in *Gellianis* *animadversionibus*.

39 *QVÆ* *habet* *gradus* in *novalia*.) *Ego* *profelid*, quæ *sint* *ista* *novalia*, & *qua* *parte* *urbis* *fuerint*, apud *nullum* *veterum* *inuenio*. *Alii* *Navalia* *legunt*. *Vbi* *dupliciter* *erratur*. *nam* *neque* *ita* *Latine* *loquimur*, & *Varra* *de* *quadrata* *Romæ* *portis* *agit*: cum *tamen* *Navalia* *trans* *Tyberim* *fuerint*, ut *cognouimus* ex *Linio* & *Plinio*. *Planè* *non* *dubito* *legere*, *parua* *admodum* *licentia*, *Quæ* *habet* *gradus* in *novia* *via*. De *hac* *voua* *via* *alibi* *meminit* *ipse*.

39 *IANVALIS* *porta*.) *Διπυλοῖ* *Ἰανῶ* *Plutarcho*. & *πολέμου* *πόλις*. *Sūt* *geminæ* *belli* *portæ* & *Viri*. *Plutarchus* *dè* *Fortunæ* *populi Romani*. *Ἰανῶ* *διπυλοῖ*, *δ* *πολέμου* *πύχλι* *καλεῖται*. *Budeus* *fortunam* *belli* *veritit*. *Non* *videt* *πύχλι* *non* *τὸ* *πύχλι* *legendum*: *præferim* *cum* in *vita* *Nume* *eadem* *reperat* *Plutarchus*.

39 *VT* *etiamnum* *fit* in *castris*.) *Lectica* *militares* *dicebântur* *Cubæ* *Sabina* *lingua*, *Græcè* *χαμενιάδες*. *Plato* *Symposio* *τελευτῶντες* *δὲ* *πρὸς* *τῆς* *Ἰανῶν*, *ἐπειδὴ* *ἐσπέρε* *καὶ* *διωρισσάτες* (*ὃ* *γὰρ* *τότε* *θῆρος* *καὶ* *χαμενία* *ἐξετεργάζετο* *ἀμει* *μὲν* *οἱ* *τῶ* *πύχλι* *καὶ* *θῆρος*, *ἀμει* *δὲ* *ἐφύλαττον* *αὐτόν*). *Loquitur* *de* *militibus*, *ex* *quibus* *erat* & *Socrates*, *Euripides* *Rheso*, *λεῖπε* *χαμενίας* *φυλοστροφῶν*. *Aristophanes* & *alii* *vocant* *τρεῖς* *ἀδελφῶν*.

39 *QVAM* *lecticam* *inuoluebant*.) *Lege*, *Qui* *lecticâ* *inuoluebât*. *Varro* *de* *vita* *populi Romani*. *Hoc*, *quod* *iniicitur*, *total* *dicitur* *lecticam* *quî* *inuoluebant*, *Segeſtria* *appellabant*. *De* *segeſtri* *Lucillius*,

legisset ῥα μὲν ἄλλοις qui sensum quidē Pollucis affectus est, vim autē vocis ignoravit. Et nā Græci in capite humano consuturas transuersas, ut vocat Celsus ῥα βδοαδεδίς esse dicunt: quod videlicet aliam scandat, more cancellorum. Forsan etiam rete quadrangulū vocavit Varro Parmenone, quod ῥα μὲν ἄλλοις quod τετραγωνίον τὸ σχῆμα ἐστίν, ut supra Pollux.

Lepusculi timentis hoc quadrangulum

Dedit Diana; rete nexile, arcyas,

Viscum fugelā, lineāmq̄ compedam. Reposuitm̄ arcyas ex veteri scriptura.

40 RENO. Ita vocant Galli pelles aut exuvias pecudum. Caesar lib. v I, item Sallust. apud Sernium, & Fl. Soffarum. Id videntur accepisse à Græcis, qui ῥίνας, τὰ μῆλα vocant, nam & ipsi Galli aliquando Græcè locuti sum, ut volum quidam. In quo monendus mihi est Verrianius, qui non vidit eam vocem Gallicam esse: & putavit mutandam in Senones Gallos.

40 TORVS à toruo. Torus est quintus funis ex loriverticibus: unde nomen habet. Cato: Funem exordiri oportet longum pedes LXXII, toros III. Habeat lora in toros singulos I X, lata digitos I I. Quod autem toris lecti tenderentur, ab eo toros vocarunt. Herodotus τοίους vocat, τις τοίους ἐλοίτες τῶν κληίων, ἐσπίου. unde illud Homeri τρεῖς ἐλεχέων.

40 QVID simplici scanfione scandebant in locum non altum. Aliores enim cubiculares lecti quàm trilineares, ut idem videtur innuere lib. v I I, Quod si esset analogia petēda in suppellectile, omnes lectos haberemus domi ad vnā formam: & aut cum fulcro, aut sine eorū ad trilineariem gradum, nō ad cubicularem. Vnde proverbii Varronis apud Noniū, Fulmentū lectū scandit: fortasse ad differentiam cubicularis, qui sine fulmentis scandebatur. Est autem Fulmentum lectum scandit. simile illi, ἕνω ποτα μῆδ' πα γαί.

40 PERISTROMATA. Plantius Sticho, Tum Babylonica peristromata, consutataq̄ tapetia. Aduexit nimium bonæ rei. Vocat consuta tapetia, quæ Xenophon δεσπιά. Ἰποπύρα ποί δε τῶν θεραπότων ἐσπία, ἐδ' ὄν κρηθίζουσι ἢ ἰπέρσαι μελαγρός, ἀγαυὸν ἐίρουφίσαι, &c.

40 S I C aliqui id item conuiuii causa ibi. Sic ali-

quid item in conuiuuis, ut gausapia. Nā erant quibus mēsa tegebatur: quæ nos hodie vocamus tapetia Turcica, villorum molinia & texturæ artificio insignia.

Nobilius villosa tegant tibi gausapia citrum. Martial. 40 VNCIA ab vno. Et hic quoque fallitur Varro, cum Siculum sit vocabulum. Quod testatur Aristoteles apud Pollucem libro I X, καὶ μὲν ἐν Ἀρχαγαγίται πολιτεία φησὶ Ἀριστοτέλης ζημιῶσαι πῖνα τελευτῶντι λίβρα: διώαδαι δὲ πῖν λίβρα δολοὶ ἀρχαγίται. ἀλλὰ μῆτε παρ' αὐτῶν πῖν ἐν τῇ Ἰμαθαίων πολιτεία ἔλλα εὐρεῖ Σικελίῳ ὀνοματῶσι ἐργαίαν, ἢ τῶν διώαται χελικῶν ἔνα.

41 IN ARGENTO nummi: id à Siculis. Pollux eo, quem τοσὸν σικαί, loco, ὃ δὲ ῥέμμος, inquit, δηκεῖ μῆδ' ἐπ' ῥωμαίων ὀνοματῶν τῶν νομισματῶν, ἔστι δὲ Ἑλληνικῶν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἔχοντων Δωρείων. ὃ ἐπιχρῆμῶς τε γὰρ ἐν ταῖς χύτρας φησὶν,

Ἄλλ' ὄμμος χελικῶν πῖν ἀργεῖς, ἐν ῥήσοσι δὲ Μοιχὲ ῥέμμος, ἔχ' ἐπὶ πωλαπῶς τῆς μαίερος. Καὶ πάλιν, Κάρυξ εὐδὸς ἰὼν σφίρα μὲν δέκε ῥέμμοι, μῶρα χελικῶν. Καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταρραγίται πολιτεία φησὶ χελικῶν νομισματῶν παρ' αὐτοῖς ῥέμμοι, ἐφ' ὃ ἐν τετυπωδῶν Ἰάεργι τὸν Ποσειδῶνος δελφίν ἐποχέμμοι. Ergo ut ab ἀναβολῆς, & Doricè ἀμολία, ἀβόλλα fecerūt: sic à ῥέμμος, ῥόμμοι, ῥέμμος. Quare in epist. Suetonii Trāquillus à Numa nimos appellari scribit. Hæc enim verba ex eo recitat Suidas: Ἀσάεια Νυμῶς, ὃ σφῶντος ἑαπλωῶς, μετὰ ῥωμαίων, ῥωμαίων γαργῶς, ῥοπὸ σὶδ' ἕρου ἔχοντων πεποιημῶν ἐχέει σῶς ῥωμαίους, τῶν σφῶν αὐτῶν πῖνται δὲ σκυπῖνται ἔχοντων πῖν χερίαν πληρωῶν, ἀπὸ ὀνομασῶν ἐν τῷ ἰδῶν ὀνοματῶν ῥέμμοι, ὡς φησὶ Τεργακύλλιος.

41 HÆC Græcè δωτήνη. Repone δῶς. Hesiodus, Δῶς ἀγαθὴ, ἔρπει δὲ χελικῶν.

41 A GRÆCIS ἀρραβῶν. At ne Græcum quidem sed verum Syriacum. Arabon enim apud ipsos dicitur. Descenditque ab eo verbo quod apud eam gentem significat ἐχέων.

41 SINGVLAE dicuntur appellatæ esse multæ, &c. Varro obuiam it obiecturis, quare singule multæ ita vocatæ essent, cum multus adiectiuū multiūdinem significet: eius rei causam magis subtilem quàm veram reddit. olim enim vnus dixisset multa. Sed nimis tenuis & λεπτόλογος est in hac etymologia

Varro. Nam veteres cum plures culcos in dolium unum indituri essent, primo addito, dicebant, multa: hoc est Numerata, pro quo Galli dicunt enprun, id est, en pro vno. Id enim multare verbum signi- ficat. Plaut. Stichus, cum quo multas vna multaui miserias, id est ἐνεπιδύνασάμην. Quamquam proprie multare est polliceri in auclionibus, πῶν ἔστιν. Varro autem putavit illud Multa esse nomen, & significare Vnum, quod in primo numero ita di- serent.

42 SOPHRON.) Scripsit mimiambos, sed prosa ora- tione. Eius imitatione mimiambos quoque scripsit Herodotus, vel Herodes quidam vetus scriptor, versibus Hipponacteis, quem secutus Matrinus Romanus poeta. Maurus Teren- tianus,

Hoc mimiambos Matrinus dedit metro,
Nam vatem eundem est Attico thymo tinctum

Pari lepore consecutus & metro. Intelligit, inquam, He- rodotum, cuius scazontas adducit Stobaeus. Sed apud eum perpe- ram ἡμιμέτρως legitur προκίμα μέτρως. Hic est ille qui apud Athe- naeum dicitur λογιμέτρως. Matrinus vero sepe in mimiambis addu- citur à Gellio.

43 MOETON anthymo.) Hesychius habet μοῖτον ἐπι μοι. Puto, μοῖτον ἐπι τιμων, quasi dicas, ἢ χάρις, ἢ ἀποία, quod gratis animus sufficit ad rependendum beneficium. Vel po- tius μοῖτον ἐπι τιμοι, Par pari, ἢ ἀντι τιμοι, τὴ ἀποία. & fortas- se verum est. Porro apud Hesychium deprauata sunt verba, ubi explicat hoc proverbiū. Quae ita corriges, μοῖτον ἐπι τιμοι παροι- μία Σικελοῖς. ἢ γὰρ χάρις μοῖτος. Μοῖτον, χάρις. Ergo μοῖτον ἐπι τιμοι, mutuas vicissitudines, hoc est, Par pari.

44 ATTRIBUTA pecunia.) Attributione pecunia, qua tradita erat lege ut haec alii solueretur. Hoc Graece πῶς τὴν ἀποία τὴν χάριτα. Xenophōν ἐ μλιχοῖ δ, Ὁ δὲ Φαίλαχος ἀπέ- σαι τὰ ὑπὸ ἀπέταλαι ἀπὸ τὸν πῶς τὸν μῶς εἰς τὰς ἀδυναμίας, ἢ χάριτα πῶς ἐπὶ τὴν ἀπέτα εἰς ἀνατιχισμοι.

45 STIPENDIUM à stipendo.) Verum esse puto quod ait Var- ro: quod & simile dictum in vita Lyncurgi apud Plutarchum & Porphyrium περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων, Ὡς δὲ λέγει μὲν ἀποχῆς ἀποχῆς μεζαλῆς δὲ ἀποχῆς. Hae pecuniae sive repositae in cella dei Festus ait Impensam vocatam fuisse, quod nondum esset pensa sed tantum stipatio. Unde factum ut quavis stipatio & factura

impensa diceretur. Quod sepius usurpauit Apitius: ut Indes im- pensam praescriptam, id est facturam. Arnobius libro vii, impensarum varietate conditis. Palladius lib. i, Impensa pumicea farciri muros, id est, stipari acerato ex pumice tuso.

42 DIIS cum thesauris affes dant, stipem dicunt.) Quae scilicet colligebatur ab aratoribus. Seneca in Epistolis, Colitur autem non taurorum optimis corporibus con- trucidatis, vel auro argentoque fufpenso, nec in thesau- ro stipem infusa, sed pia & recta voluntate.

IOSEPHI SCALIGERI CON- IECTANEA IN LIBRVM QVIN- tum M. Terentii Varronis de lingua Latina.

PAGINA 44-

VCIANVM.) Lucienum, ex veteribus ex- cufis.

44 ABSOLO, solū.) Ab solo folium. So- lum & folium idem. Ennius,

-regni stabilitas camna, solū que. So- lium, Ἐγῆνος.

44 TEMPVS interuallum mundi, & motus.) Otiosa est coniunctio Et, quae totum hunc locum perturbat. Tempus in- teruallum mundi motus.

44 VNDE tempestiua, & à motore eorum.) Tempe- stiua etas. Motor eorum. Etas, pro etas, veteri consuetudine scribendi.

44 A MOTORE eorum.) Ita in veteribus excufis: non, ut in aliis, à motu eorum. Lege, Motor eorum, qui toto caelo coniunctus mundus Deo.

44 MERIDIES.) Annotandum est illud, veteres meridiem pro media nocte dixisse: quomodo & aequidiale pro aequinoctio. Varro de arripore,

Repentè noctis circiter meridiem,
 Cùm pictus aer feruidis latè ignibus
 Cæli choreas astricas ostenderet:
 Nubes aquali frigido velo leues
 Cæli cauernas aureas subdlexerant,
 Aquam vomentes inferam mortalibus.
 Ventique frigido se ab axe eruperant,
 Phrenitici Septentrionum filii,

Secum ferentes tegulas, ramos, sirus. Hic planè pæ-
 fæddi fuimus. Nam testimonia tria, quæ diuisa adducit Nonius,
 in unum conuinximus, & aliquot menda ex ipsis sustulimus, præ-
 ferim in tertio versu: cùm ira sciremus Platonem locutum esse in
 Timæo, cùm πῆς χορείαι ἢ περὶ ἑλλὰς ἀστέρων dixit. Itē eius a-
 mulum, magnum imprimis virum, Philonem Hebræum: τὰς περι-
 φερεῖς καὶ χορείαι ἀστέρων διανοῦ ἕδρος.

44. LEX PRÆTORIA. Vtrum Prætoria an Pletoria legē-
 dum, id verò incertum est. Vtrumque verò bene. M. Pletorius Tri-
 bunus plebis plebiscitum tulit, in quo scriptum fuit, Prætor vr-
 banus, qui nunc est, quique posthac fuerit, duos lictores
 apud se habeto. Vtique ad supremam ad solem occa-
 sum ius inter ciues dicitur. Censorinus.

44. VTCATVLVS ait. Variatum est hic in nomine au-
 toris. Catulus, pro Pacuuius. Varro De re rustica libro I, Verum
 enim est illud Pacuuii. Sol si perperuo sit, aut nox, flā-
 meo vapore aut frigore fructus omnes interire. Error
 verò accidit, ut alibi quoque monuimus, propter apicē summam, ut
 mutaretur in l. Quomodo apud Plautum in Pseudolo erra-
 tum est, ubi hodie ita legitur, E uge pellepide Charine, me
 meo ludo iam beas. Lambras enim planè scribendum ex
 vestigijs antiquæ scripturæ. Festus, Lambrat, scindit, acla-
 niat. Hæc coniectura nostra confirmatur ex alio loco in Pœnulo.

Enimvero here meo me lacessis ludo, & delicias facis.
 idem enim est.

47. EADEM stella vocabatur iubar, quod iubata.)
 Callimachus,

-- ἄλλος ἐδείρας E' πορρῶς --

47. ENNIUS Aiacc.) Alii, Aiax, lumē iubarū in ce-
 lso cerno. Quod verum puto: neque esse ex Aiace Enni, quā ver-
 sam ex Sophocle indicio sunt hæc verba quæ citantur a Festo,

Sanguine emisso tepido nullij efflantes volant. Ex illo
 Sophoclis,

-- ἐπὶ γὰρ θερμῷ

Σύριγγες ἀναφυσῶσι μέλας νέφος. Vbi etiā videmus σύριγγας
 Latine tullios vocatos esse, qui & salientes.

45. IN BRUTO Cassii.) Hic, & libro superiore male
 Cassii, pro Attii, Meminit & Cicero eius fabule in libris De di-
 uinatione, & in Sextiana.

49. NOSTRE intempesta nostram deuenit domum,)
 Verba sunt Lucretiæ ad parentes suos, cum de nefaria audacia
 Sex. Tarquini conuerteretur. Ouidius,

Nox erat, & tota lumina nulla domo.

47. SOLSTITIUM, quod sol eo die sistere vide-
 tur, Melius, quòd solo die sistere videretur. Nam altera
 etymia caussa a sole.

49. AUT quod sol ad nos versum proximum est sol-
 stitium.) Manifesto mendosus locus. nam neque verba ipsa cohe-
 rent, neque etymia caussa explicatur. Nos ita legimus, Aut quòd
 sol aduersum nos proximè stet: vel potius. quòd sol ad
 versum proximum stet. translatio à bubus. Versum siquidem
 vocabant rustici, cùm sulco ad finem perducto iterum rediret eo
 unde arationis principium suscipiebatur: quod versum peragere di-
 citur Plinio lib. xviii. Ab eo Græci, ut ait Pausanias, ἐν-
 τρηφῶδον γὰρ φεῖ dicebant, cùm uno versu peracto in pagina, in-
 de sumitur initium ad alium progrediendi, ut in arato. Quod nos
 contrà facimus. nam versu peracto, idem semper initium progre-
 diendi tenemus. Sic igitur sol elegantissime à Varrone dicitur ad
 versum proximum stare cùm regreditur. Sic in porticibus versu-
 ra dicta est apud Vitruuium eodem modo. Item τεῖνόςλαξ, ἀγῶν
 περὶ δέρον Lacedæmone, ab eo dictus quòd tres versus percurrens
 di erant, quos vocant ὀλαξες, tanquam sulcos.

47. ÆQUINOCTIUM.) Etiam Æquidialo apud vete-
 res, ut supra annotauimus. In quo secuti sunt Græcos, quò
 ἰσημεῖροι.

47. SIC magni dicebātur Circites anni.) Otiosa est vox
 Circites: circiter delenda. Putauit enim sciolus quidam hic des-
 derari vocem illam, qui legerat apud Festum, Circites, circulos
 magnas esse. Porro nonnulli putant annum à Græco ἐντος deduc-
 ti. Quos sanè arguit primitiua scriptura, quòd veteribus non scriba-

batur: deinde significatio, quod proprie circulum significat. unde diminutivum anulus, & anus pedes, eodem modo quo Grecis quoque δουλιος utrimque significat & podicem & anulum. Et mirū in Syriaca quoque lingua, quod anulum significat, id ipsum & pro ipsa quoque parte pendenda sumi.

45 **Q V A R T V M** autumnus.) Hic nonnulla desunt que explanabant etymon autumnus: quod est ab augendo. Iccirco à Grecis poetis illud tempus dicitur τελεσφόρος ἔα, unde autumnus ipse fructus. Varro Quinquatribus,

Cape hanc caducam Liberi mollem dapem

De fronde Bromiæ autumnita: is vuidam. Quod vestissimum distichon deprauatum legitur apud Nonium: à nobis autem ita in integrum restitutum est.

44 **D I C T I** ab agon.) Quasi verò non et in omnibus quoque sacrificiis observari solitum doceat Seneca: item Plutarchus Sympos. VI I I, cap. VI I I, ἐρδει ἄβι, inquit, ἐκ λουτῆ, ἢ ῥέζου, ἄς πῦμα δ' ὀνόματες, τὸ δ' ἄβι ἐμψυχον. ἄχρη δὲ πῦμα παρὰ Φυλάτῆου ἰαχρῶς τὸ μὴ σφάτῆν ἄβι ἔκβαυσα κατὰ πῦμα δ' ἄβι.

46 **Q V O D** interrogatur à principe civitatis.) Sane, interrogatur princeps civitatis legendum est. Suprà ex Plutarcho patuit, interrogari solitum qui fundebat vinum inter cornua victimarum. Id autem honoris dari principi civitatis verisimile est. Sic apud M atronem,

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido

Candentis vaccæ media inter cornua fudit. Quod sane illius qui principem locum tenebat.

44 **F E R A L I A** à ferendo.) Ovidius, Hanc, quia iusta ferunt, dixerunt Feralia, lucem. Demosthenes, ἐπι δὲ τελευτῆς ἐπι τῶν ἢ τὰ νομίζονται αὐτῶν φέροντες, &c. Inde inferiæ & arferia aqua, que afferebatur ad sepulcra, ut libaretur mortuū. Arferre pro Adferre dicebant veteres: ut Aruenire, pro aduenire: item Arcedere pro accedere. Turpilium Boethuntibus,

Qui verba mea venatur pestis: arcedat, & sermonem hinc subleget. Malè apud Nonium, ars cædat.

47 **P R O P E** murum Megalesion, in templum eius deæ.) Hæc ita scripsisse Varro nem vix quisquam vel leviter doctus sibi persuaserit, nisi qui Varro nem σολοικῆν velit, Puto legendum, Quod ex libris Sibyllinis accessit ab Attalo rege Pergami, Pefimūre, ybi Megalesion, téplū eius deæ,

Nam Μεγαλήιον, ὁ ναὸς τῆς μεγάλης θεᾶς, ὡς Μητροῶν. Sic Τυχεῖον, τῆς θεᾶς Ἀτυχῆος, ἀνάκτωρ. Vel, Quod ex libris Sibyllinis accessit ab Attalo rege Pergami: ἀπὸ μὲν πρὸς μεγάλης, ybi templū eius deæ, ybi, id est, in regione Pergami. Nā qui legerat, apometros megalis, ex eo fecerit, prope mæru megalis. Sed puto priorem coniecturam veram esse. Non enim verisimile est Varro nem de Pefimūte urbe tacuisse, quam alii Pefimūta vocant per n.

47 **A F O R D I S** bobus.) Forde boues, Φορῆδες. Itaque hinc petendum etymon.

47 **P V B L I C E** immolantur boues prægnantes in curiis cōplures.) Trīginta immolari tātum solitas innuit Ovidius in Fastis, pro numeris Curiarum, que trīginta fuerunt.

47 **V I N A L I A** .) Erat is dies in quo Joui novū vinum libabant. Paulus Festi mutilator, Calpar vinum novum, quod ex dolio demitur sacrificii causa ante quàm gustetur. Ioui enim prius sua vina libabāt, que vocabant Vinalia. Hæc ille, Id autē fiebat, ne reliquum, quod in apothecis illis unde Calpar promeretur, remaneret, sacrum esse inciperet, & omnino ex usibus eriperetur humanis, sed calpari libato, religione solueretur. Itaque cum calpar libabant, inferium vocabant, quod solum inferretur, his verbis, Maçte hoc vino inferio esto. Apud Catonē malè legitur vino inferiore: tamen si ibi non agitur de Calpari. Et hoc præcipuè dicebatur de vino diffuso ex doliarum. Nam aliqui de eodem mīsto libabant: sed id Sacrima vocabatur, posteaquam polluxerant eas confeciones que vocabantur Suffimenta, ex faba, miliōque molito, mīsto spisso: que diis eo tempore dabantur quo via calcata prelo premebantur. Quo modo & instrumentis quoque, quod sacrificii causa ante premebatur. Premessum appellabant (Lacones ἀσολγία) quod verò Cereri offerebant post messem factam, Florisertum. Quare ex illis que annotavimus, potes cognoscere causam superstitionis illius, cur vinum novum tangere nefas esset, antequam Vinalia calarentur. Athenis verò, quādiu ferretur mīstum, religio erat tangere. Plutarchus Symposiacorum, libro VI I I, γλευκούς δὲ ζῆοντες αἰεὶ ἀφαιεῖσθαι γλεύκος ἐργάτας ἀδύτους ἐρῶμεν. Ad quam rem habebant suum festum vinale, quod ipsi πινυρία vocabant. Plutarchus Symposiacorum libro I I I, Τὸ πίνου οἴνου ἂν ἴσῃσι μὲν ἐν δαίτην μὲν ὡς κατὰ ῥῆσιν, πινυρία δὲ

ἡμέραν καλοῦντες ἡγ' πάλαι γὰρ ὡς εἰκεν, ἐν χοίρῳ, τῷ οἴνῳ ὄφρ' ἢ σίπειν ἀποπείθοντες, ἀβλαβῆ ἢ σωτήριον αὐτοῖς τῷ φαρμάκου πλεῖον χρῆσι γενέσθαι.

47 FLAMEN prorsus vinum legit.) Apparet morem fuisse ut prior Flamen auspicium causa vinum legeret.

47 FANVM Fortis Fortunae secundum Tiberim extra urbem.) Manifesto secundum Tiberim dixit pro Vltima Tiberim nam Fortis Fortune templum in Tr. in Tiberina regione fuit. Sic superiore libro, Secundum Tiberim ad Iunium, forum piscarium: non intelligit de illo foro piscario quod in regione fori Romani ponit P. Victor: sed videtur et aliud forum piscarium trans Tiberim fuisse. ubi piscatorii ludis quotannis fiebant mense Iunio à Pratore urbano, pro piscatoribus Tiberinis: ut perpetuè videri possit Verranius legisse ad Iunonium, quod ita in Diebus Genialibus Alexandri Neapolitani legerat. Cum tamen Iunus Iunonius in nulla parte urbis ita vocaretur, sed tantum in Pontificalibus indigitamentis. Ego sane nihil mirarim: quia ut de veritate lectionis mihi non liquet, sic etiam vitium depravata sit necne aequò dubitari possit:

48 APOLLINARIIBVS ludis docuit populum.) Quam multa hinc exiderint, licet conicere ex iis quae Livius libro XXVII pluribus persecutus est de Apollinaribus ludis, qui fiebant III Nonas Quintiles. Eorumque origo ex Cn. Martii variis carminibus petita, ut idem autor libro XXV. Ex quibus satis apparet, quaecunque de Apollinaribus Varro docuisset, ea hinc deperisse. Neque est cur sequaris editionem Romanam, in qua hac verba mutila cum praecedenti historia connexa sunt: Quod qui fecerunt, non viderunt, Varronem, qui antea de omnibus festis diebus sese traditurum professus esset, aut sine stulto consilio celeberrimorum ludorum mentionem praetermittere: aut, si eorum meminisset, eius historiae summam paucis complecti non potuisse. Vnde perierint ea necesse, quae ad ludorum Apollinarium cognitionem faciunt.

48 ET HORTI eius tutela assignantur.) Veneris tutelam hortos fuisse admonet idem et in De re rustica, Item, inquit, aduenero Mineruam, & Venerem, quarum vnus procuratio oliueti, alterius, hortorū: quo nomine rustica Vinalia instituta. Plinius. In remedio Satyrice signa, quanquā hortos tutela Veneris assignate Plauto. Quod

hic Plinius Plautum dixisse ait, idem et Nauius quoque voluit, cum dicit, Coquos edit Neptunum, Venerem, Cererē. Per Neptunum pisculentia intelligitur, per Cererem panem, per Venerem olerum. Non igitur difficile est conicere cur ad enippeam suā Varro inscripserit, Vinalia ad 299 d. d. d. d.

48 IS CVM eat, &c.) Is cum eat, suffibulum quod habeat scriptum: id dicitur à suffiendo, ut subligaculū. Videtur enim lex fuisse, et in ea scriptum, EO PRATER SACERDOTEM PUBLICVM NE INTROEVNTO: IS QVOM INTRET, SVBFI BVLM HABETO. Est autem ordo, quod scriptum, Suffibulum habeat: id dicitur, &c.

51 SVFIBVLM, à suffiendo.) Festus ita dictum putat quod fibula comprehenderetur. Sed Varro more suo anxie etymologias comminiscitur. sciebat enim Vestales maxime omnium sacerdotum publicorum suffitionibus vi. In quibus erat praeipuum quod vocabatur Exfit: quod erat genus suffitionis à Vestalibus parari solita. Fabius Piclor apud Noniū, ubi agitur de nomine SAL. Exfit, inquit, est sale sordidum, quod ystum est, & in ollā rudem fritillē obiectū est. Postea id sal virgines Vestales ferra ferrea secāt. Male enim hodie apud Noniū legitur Tesfit, pro Exfit. Fesius, Exfit, purgamentum, unde hodie remanet suffitio, Fritilem ollam reposuimus ex eodem Festo: quod et quoddam pulvis genus fritilla diceretur: à Grecis ἀράξ, ut ego quidem puto. Nam Frit, ἀράξ. De quo suffimine vide amplius apud ipsum Festum, ubi de muria Vestalium disputat. Eam enim muriam Exfit vocari iam cognoscimus ex Fabii Picloris exemplo à nobis citato et emendato.

48 NOVVM vetus vinum bibo.) Plinius, Cur ad primitias pomorum haec vetera esse dicimus, alia noua optamus? Et quod dicit, medicamenti causa, id volumus verba quae supra citauimus ex Plutarcho, ἡ πάλαι γὰρ ὡς εἰκεν ἐν χοίρῳ, τῷ οἴνῳ ἄδει ἢ πείθει ἀποπείθοντες, ἀβλαβῆ ἢ σωτήριον αὐτοῖς τῷ φαρμάκου πλεῖον χρῆσι γενέσθαι.

48 FONTANALIA.) Alii Fontinalia, ut Fontinalis portia. Vnde sequitur, Quod is dies, eius scilicet Fontis, cuius delubrum fuit iuxta portam Capenam. Vnde et ipsa Fontinalis dicta est. Eius Fontis mentio Ciceroni 1 de Legib. nisi mendum subest in scriptura.

48 ANGERONA.) *Libanius scripserim Angenorā; quia cohibet os. Est enim dea ἄχμουρίας, ut Sophocles, ὄντι χροσεία καὶ ἴσι γλώσσα βέβηλα.*

48 IN CYRIA accufcia.) Ita habent veteres excus. Quam lectionem cum minus exploratam haberent quidam, factum est ut deteriora substituerint. Nam nunquam ipsi Accalia legerunt pro Laurentinis feriis. Ex vestigiis illius lectionis legendum est, Angenoralia, ab Angenora, cui sacrificiū fit eo die ac cuius cæ feriæ publicæ. Laurentinæ, is dies, quæ diem, &c. Qui autem genitiuum relatiui substituerunt, non viderunt eum latere sub illa voce mendosa: cum tamen substituentis non esset, sed ex illa voce corrupta eruendus.

48 DIE sexto.) Festo reponendum docet Licinius Macer historiæ lib. 1, ut citat Macrobius, qui ait regnante Romulo Accam Tarrutio cuiusdam Tusco diuiti denuptam, auclamque hereditate viri: quam post Romulo, quem educarat, reliquit: & ab eo Parentalia diemque festum pietatis causu statutum.

48 QUI atra dicitur, diem Tarentum Accas Tarētinās.) *Etiamsi in his annotationibus nihil aliud præter verisimiles quasdam coniecturas adducerem, tamen minimè operam lussisse viderer. Quod enim salutem planè præstare non possum, at vultura ipsa indicasse non parū erit. Igitur scripserit Varro, Laurentinæ, is dies, quem diem quidam in scribendo Laurentalia appellat, ab Acca Laurentia nominatus: cui sacerdotes nostri publicè parentant festo die: quia altera dicitur ob diem Taruntium, Acca Taruntia. Laurentinæ feriæ, ait Varro, ab illa inquam Acca quæ Laurentia cognominata est, quia altera Acca est ea quæ nupsit Tarrutio cuiusdam Tusco, nobili & diu viro: & ab altera cognomine Laurentiæ distinguitur, cui sacerdotes nostri in Velabro parentare quotannis solent. Fuerunt enim cognomine duæ Accæ: quarum vni (ut ait Plutarchus) sacrificabatur mense Decembri: fuitque nurix Romuli, & Laurentia cognominata. Alteri mense Aprilis res diuina fiebat. A multis Flora existimata: ab aliis Tarracina, siue (ut est apud Gellium) Tarrutia cognominata. Quamquã has inter se confundit Plutarchus. Error vero tã vitiose lectionis ex varietate scripturæ nascus est. Nã qui hæc Taruntius vocatur, ita idem eodem modo apud Aurelium Augustinum: ab aliis verò & Tarentius, & Ta-*

ratus, & Tarratius. Græci etiam Ταρρῆτιος. Sic quem Cicero in libris de Diuinatione Tarrutium vocat, in Solino idem Taruntius, in Stephano Ταρρῆτιος vocatur. Fuitque summus mathematicus, ac Ciceroni quoque & ipsi Varro familiaris. Nō sane ergo audiendi illi qui non veriti sunt Laurentialia à Romanis ad Tarentinos transferre. Quos cum videam ita ἀνέδωκεν & licenter in hoc misero autore vagari, cæpi (ut verum fatear) de eorum fide dubitare: potiusque illis os obstruere veris argumentis, quàm conuiciis inessere, apud me decreui.

49 Vt quod ibi propè faciunt diis manibus seruitus sacerdotum.) *Sanè simplicitus multo fuerit, ut ego quidem puto, si ita legimus, Vt quod propè faciunt diis manibus eius ibi sacerdotes, vel, Vt quod ibi propè faciunt diis manibus aruales sacerdotes. Sacerdotes enim aruales, qui & aruales fratres, Accæ seu Caiæ Tarratiæ rem diuinam facere solitos constat ex Gellio. Melius erat, inquit, tacere, quam incertiorum ex incerto rem facere. Atqui memini me in his commentariis non xετιχῆν ἀγερῆ, sed xετιχῆν: & omnia arbitrario iure, non certo, decidere. Itaque confidenter hic quicquid visum fuerit, adducere possum, cum ista non sint χεῖρα δόξα. Hoc tam en sine arrogantia affirmare possum, hæc nostra verecunda illorum audacibus commentis longè esse meliora.*

49 SED montanorum.) *Ad discrimen eorum qui deorsum in humilibus locis habitant. Sic in Attica distincti erant ἑπιγριῆς & πετρίαι, Dionysius, δελάδρ δὲ οὐδὲ Τύλλιος εἰς ἐπόσας διὰ πῆρε μοίρας τῶν γῶν, & τὰς ὀρεινὰς, &c.*

49 PAGANALIA.) *In Paganalibus duo ritus explanandi apud Ouidium: et si hæc annotatio hoc loco alienior erat. Primum, quod scribit,*

Dum licet, apposita, velut cratere camella

Lac nitidum potes purpureamque sapam. *Hæc potio burranica dicebatur, à colore burro, quem mulsam lacte dilatum facit. Festus, Burranica potio lacte commistum sapa, à rufo colore, quem burrum vocant. Camella autem ea est quam Pollux σαράμλλα vocat. ὁπερ ὁ δειρὲ πῆσθα λέγοισι & τῆρ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις σαράμλλα. Deinde quod alibi,*

Placētur matres frugum Te llúsque Ceresque, *Ceres in*

Paganalibus sacris vocabatur Empanda. Varro apud Nonium lib. 1. de vita pop. Rom. Hanc deam Ælius (non melius, ut hodie perperam in Nonio) putat esse Cererem. Sed quod in asylum qui confugerent panis daretur, esse nomen fidei à pane dando Pandere, hoc est aperire. Intellexit ergo Empandam deam paganorum. Ego verò putarem dictam à lauitudine: circo εὐγυγα πρὸς. At Varro à pandendo: unde & eadem cum Pal. fuisse videtur. Hoc videtur innuere ipse his versibus,

Te Anna, & Peranna, Panda, & Λατώ, Pales,

Nerienes, Minerua, Fortuna, ac Ceres. Ita enim lego primum versum. Qui mos implorantium deos: ἢ ἑλεσπιδῶς ferē id faciunt. ut, Dii vestram fidem, & Plautus, Tuam fidē Venus Noctiuigila. & Satyra Varronis, Hercules tuā fidē. Item Euripides, ut citant grammatici, σὲ τὸν αὐτὸ φησὶ πάλαι ἦσαν, αἰ-ἦρε ῥύμβω. Porro Varro videtur paganicā à Paganalibus distinguere: quod Paganalia essent priuatae feriae alicuius pagi, Paganicæ verò omnium. Tamen nihil tale apud Ouidium, & alios.

49 SIC dictæ quinque cælo Iuno nouella.) Hæc putat se emendasse Verranius, & tamen nihil meliora quàm alii protulit. Forsan ne ipse quidem suam emendationem amauerit, si hanc nostram legerit: Primi dies mensum nominati Kalendæ: ab eo quod iis diebus Kalentur eius mensis Nonæ à pontificibus, quintanæ an septimanæ sint futuræ, in Capitolio in curia Calabra sic, DIES TE QUINQUE KALO IVNO NOVELLA. SEPTEM DIES TE KALO IVNO NOVELLA. Sensu sanè plano & aperto, non inuoluto, ut prioribus editionibus: neque suspensio, ut Verranius correxit.

49 IVNO Nouella.) Quod in Funonis tutela Kalenda essent. Vnde Kalendæ Iuno. Non male tamen Lana legeretur in vocabant Lunam. Varro De re rustica. nunquā rure audisti, octauo Ianam Lunam crescentem, & contra fenescētē: & quæ crescente Luna fieri oporteret: & tamen quædā meliùs fieri post octauo Ianam Lunā, quàm antè? Accepit autem ex Hesiodo,

Ὁ γὰρ δὲ τῆς ἑκάτης τε, δύο γὰρ ἡμέραι μινός

Ἐξ ὧν ἀρξομένη οὖρον πια ἔργα πειθεῖται.

49 NOVELLA.) Mirum mihi visum est quod legitur in

uestrius excusis. Omnes enim illi plane habent Couella: foris sui non male, quod Coum veteres Calum vocabant: quod Festus scribit dictum à chao, ex quo poete dicunt Cælum esse natum. Imò potius, quod χεῖος apud veteres significabat aerem. Euripides Cadmo, ut inueni apud Probū grammaticum: ἔστρεός ἔσπερ ἡ μείος κείος, φῶτ' ὠν ἔδος δαμῶνιων. τὸ δ' ἄ μείσφ' ἔστρε τε ἔχ' ἄτος αἰ ἰβὺ ἰνικαῖ ζυσι χεῖος, &c. Aristophanes ὄρισσι,

Διὰ τῆς πόλιος τῆς ἀλλοτρίας, ἔχ' τὸ χεῖος.

Theocritus. πῆρυγι, ἄ παρθ' ὄσ' ἔστρε δὲ ἀθρως χεῖος τε.

Ergo Iuno Couella, ἢ ἔστρεια.

49 QVOD tunc ferias primas quæ futuræ sint eo mēse, Rex prædicat.) Melius ferias priuas. Am illud primas erit, celebriores maioris notæ ferias.

49 POSTRIDIE Calendas, nonas, idus appellati atri.) Afranius Fratris,

Septempris heri Kalendæ: hodie ater dies. Vide Ouid. Plur. Macrobi. Gell.

50 COMITIALES.) Contrarij nefastis. Itaque Iustit Plautus Pænolo,

Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos:

Nam istorum nullus nefastus est, comitiales sunt meri: Ibi habitant: ibi eos conspicias, quàm prætorē, sæpius.

50 C. MYTIVS ambigebat.) Ambigebat dixit ex antiqua iudiciorum modestia, cum dicerent, ἔδοξε δικαστας ἀλλῶν: nunquā ἀδικῶν ἐλάω.

50 IVNIVS Gracchus.) Alii Gracchanum citant.

50 ΑΦΡΩΔΙΤΗ.) Forsan de hoc loco Varronis sentiebat Macrobius. Cincio, inquit, etiam Varro cōsentit, affirmās sub regibus nec Latinum nōmē Veneris, nec Gracū fuisse: & ideo non potuisse mensem à Venere nominari. Sic & Arnob. lib. 11, nec Veneris, nec Apollinis mentionem factam esse in Numæ indignitatis testatur. Quare minus præsertim Ennius Veneris mentionem fecerit regis temporibus. Nam cum ad tertium usque Annalem regiorum temporum gesta continuasse multis testimonis inde productis constet, in primo Annali sic quendam orantem inducit,

Te nunc sancta Venus precor, & genitrix patri nōstri, Ut nos de cælo uisitas cognata parumper,

Téque Quirine pater veneror, Horámque Quirini
Téque pater Tibérine, tuo cum flumine sancto. Ta-
men illos versus in duobus autoribus, tribus locis diuifos leges.

51 ANTIQVVM oppidum Palatium.) Puto legendum
Lustratum antiquum oppidum Palati, nunc gregibus
humanis cinctum. Hoc enim dixit ad differentiam vete-
ris oppidi, circa quod initio pascerentur greges pecorum. Quid
temporibus Varronis, urbe in tantam magnitudinem amplata,
& palatio in eam concluso, totum esset cinctum gregibus huma-
manis. Vsurpat autem alicuius veteris verba tanquam allu-
dens.

52 QVARE si etymologos principia verborum po-
stulet.) Postuletur legendum est: Et postea, Et reliqua ostē-
dat, quod non postulat: lege, quod non postulatur. Est au-
tem hellenismus, ut etiam veteres Latini, Exigi pecuniam, exigi
portorium.

51 SED cū hos agitamus quid, &c.) Nisi esset ex-
plicitio, libenter legerem, cū nos agitamus. Sed hoc acceptionem
videt in viro consulari Cicero.

52 SIC coemptio, sic compitū nominatur.) Potius,
Sic coitio, sic comitium.

53 APVD fullonem vestimentum cū cogitur, con-
ciliari dicitur.) Imò conciliare à cilis, & Græce κίλια di-
cuntur. Ex his coacta vestimenta vulgò Feltra vocamus: nempe
πὲρ ἐκ τριχῶν συνπύριστα. Vnde Conciliare fullonium ver-
bum, τὸ συμπίλοι, πύζειν, πύει, & συμπεπνεα. A quo &
Galli quoque Foulter dicunt. Hoc intellexit Titimnus Fullo-
nibus:

-terra hæc noua est,

Quasi vbi tu solitus pedibus argurariet,

Dum compefcis cretam, & vestimenta eluis. Vnde
salsus Fullonius Senecæ Epistola xv, urfor & cū aliquo pō-
dere manus moræ: & saltus vel ille qui in altū corpus
leuat vel ille qui in longum mittit: vel ille, ut ita dicā,
Saliaris: vel ut contumeliosus dicam, fullonius.

53 MAMVRIVM Veteriū.) Pro vetere memoria Var-
ro & Plutarchus. Alii nomen proprium viri faciunt ex historie
caussa. Sic ergo Romani in sacris quadam nomina dicis causis
solebant proferre in nuptiis Caiam Cecileam & Talefionem

in Vestali capienda Amatam: Nonis Capruinis Caium, Marcum,
Lucium: in censu vel delectu facientibus, Valesium, Saluium, Stator-
ium. Itaque scribit Cicero: Itemque in lustranda colonia, ab
eo qui eā deduceret: & cū imperator exercitū; cenfor
populū lustraret, bonis nominibus qui hostias duceret,
eligebantur. Quod idem in delectu cōss. obseruant, vt
primus miles fiat bono nomine. Hæc ille. Sic in Saliari car-
mine boni ominis causa Luciam Volumniam & Mamurium
Veterium nominabant. Contra ab eadem superstitione nullus lu-
dis Apollinaribus Pomponius nominabatur. Sic cauebatur vt
qui hostias duceret bono esset nomine, ut iam ex Cicero demō-
strauimus. Quare id voluit Plinius lib. x xv i i i, vbi ait, Cur
inquit, publicis lustris etiam nomina victimas ducentiū
prosperè legimus?

54 TEREVTIVS.) Qui Iuuentium legunt, videntur
ignorare duos fuisse Terentios: Pub. Terentium Afrum, cuius ex-
tant hodie sex fabule: & Terentium Libonem, cuius meminit Dona-
tus ex Suetonio. Et forsitan ille est quem citat Festus in Anagn-
nizomene.

54 PVERI dicuntur infantes.) Æschylyus Choephoris,
Οὐ γὰρ πὶ φωνῆι αἰὲς ἐστὶν ὄψις δι' ὀσφραγῆαις.

54 QVI futura prædiuinando solent iari, fatidici di-
cti.) Fari, τὸ φεσφισθῆναι. Etmus.

Arque Anchises doctū, Venus quem polcra Dearū

Fari donauit diuinum pectus habere. Sic Cassandra,

Missa sum superstiosis ariolationibus:

Neque me Appollo fatis fandis dementē inuitā ciet.
Melius enim dixit quàm Græcus ille poeta, vnde accepit:

Ἀ κραιῶν ἀδ' ἐδ' ἔθνε θεσπίζει θεός

Καὶ φεσφισθῆναι καὶ φεσφισθῆναι

Σοφὴ κερδὴ μὲν Citantur autē a Plutarcho in Cōmentario
Πολιτικοῦ, ὡς φεσφισθῆναι καὶ φεσφισθῆναι ἀνοήτους λέγει ἢ
μωροὺς τοῖς πολιταῖς, ἀκραιῶν εὐνοίας &c.

54 IDEM vaticinari, quod vesana mēte faciūt.) Fa-
tus primū vates vocatos esse, postea pro vesanis accipi, apud
omnes satis constat. Sic vult Plato suam μαντικὴν quasi μανικὴν
dicere. Vide in Phædro.

54 EFFARI templa.) Τερψίχρη Græci: Thurydides.
Idem est Sistere sana, Festus, & Cor. Tacitus.

55 HINC etiam famiger, fabile.) Potius legerim, famigerabile. Et ita videtur legisse Sipontinus.

55 FALLO.) Grecum σφάλω, & φάλλω.

55 LOQVI ab loco.) Quasi arduum esset diuinare à λόγος esse.

55 CONSOLANDI causa.) Alloqui, ἀλόγιστον.

55 CONCINNE loqui dictum à concinne.) A concinere scribendum est: Sic οὐαῖ δὴ πῖνι, Bene mihi conuenit cum aliquo. A cinno tamen deducit Nonius: melius sanè.

55 VI INTER se respondet aliud alii.) In antiquitas excusis legitur, & inter se cudant aliud alii. Quare transpositæ sunt vocales, cudant, pro cadunt. Cicero, Et eius verbum aliquod aptè ceciderit ad id quod agcs. συμπίπτειν. Herodotus Euterpe, ἢ γὰρ δὴ συμπεσέειργε Φῆσά τε τε εἰ ἡ γυῖος ποιεῖ μῦθον τὸ ἴδιον πῖνι εἰς τοῖσι Ἑλλησι. Quare alicuius correptoris est verbum illud Respondent.

56 AENEAE, quis est qui meum nomen nuncupat?) Apud Censorium,

Quis meum nominans nomen exciet,

Quauis tumultu inuocans incolarum fidem? Videtur ex quodam choro ex Nyctegrefia.

56 MEVM nomen nuncupat.) Nuncupare in hoc sensu parum vsitatum. Est enim hic inclamare. Pacuuius Duloreste:

Exemplo Ægiphi fidem nuncupantes concibant populum, Nonius Conciere.

56 DICO, quod Greci διαλέξω.) Melius δέξω.

56 INDICIT illum.) Suspicio, indicit illicium.

56 INDICIT funus.) Suprà Indictuum funus. Et Festus.

56 PRODIXIT diem) Cicero pro domo, Prodicta dic.

56 DICTVM in mimo.) Cicero, Delectarunt me dicta mimorū, ac ἱστορικῶν populū. Sic distiosus histrio. Et ab eo disteria, quibus in exordiis fabularum (exordia sunt que à δῆστας Græcè) histiones utebantur ad captandam attentionem populi. Varro dicit λέγειν,

Et orthopallica attulit psalteria,

Quibus sonant in Græcia disteria.

Qui fabularum collocant exordia,

Vt comici, cinædici, scenatici:

Quibus suam delectet ipse amufiam,

Et auiditatem speribus lactet suis. Hæc nos conuincimus.

56 IN manipulis castrisibus dicta à ducibus.) Dicta à ducibus. ἄρχη, ἡγεμονία. Furium vetus poeta,

Nomine quemque ciet, dictorum tempus adesse.

56 DICITVR in imo.) Reposuerūt, dicitis imo. Hic ergo imo, ἐπειρῶ, ἢ ἔλεειν sicut. Dicit ergo.

56 SI DICO quid scienti quod det, quod ignorauit trado. Hinc doceo declinatum.) Ne in hac quoque difficultate respondendus animus, tamen si quantum alee subeundum mihi sit, non ignoro. Ita igitur scripsit Varro, Si dico nesciē: i quid, & quod ignorauit trado, hunc doceo. Id declinatum, vel quoddam docemus, dicimus, Sanè si nō eadem verba, eundem tamē sensum postulat mens Varronis, qui ineptissime doceo deducit à dico, cum certissimum sit esse à δοκεω. Unde δογματε. decreta doctorum.

56 A DOCEO disco.) Δάω, διδάσχω, ἀδύγωγον. Inde discō, ἀνι. τι. ἔξω, hio: ἔσχω, hisco.

56 RATIO putari dicitur.) Putare rationem, id (nisi fallor) est ἐκκετάσαι λογισμῶν Plutarcho, in commentario Quomodo distinguas adulatorum ab amico, Πόνυ τε ἢ ἀνδρῶν ἀπίστων ἀπολαίπο ἰδύς, εἰ ταῖς ὑπομείλις ἀφάλασι ἀσπασάσας ἔστι, ἢ πῖσας ἔρωτες ὑπερέπης, ἢ ἀεὶ λυσιπείνης ἀκείβης, ἢ πῶτε ἀπεινῶς ἐκκετάσαι λογισμῶν ἢ ἀμείλις. etiam si aliter hinc Enriusius veritat: cui ego non assentior. Demosthenes, ὡς ὅταν οἰόμενοι ἀεὶ πῶτε χριμαται, λογίζονται, καὶ ἐτάμαι ὡσαν εἰ ψήφοι, ἢ μηδὲν ἀεὶ, συγχωρήτες, &c.

57 SERMO à serie.) ἐρμῶς, addito sibilo, ut ἐρῶ, vel ἐρω, sero. Sic ἐρῶς (unde ἐρῶς, Homero: & ἐρῶς, & Eritudo, seruitudo, apud Festum) & A Eolicè ἐρ Fos, addito sibilo, Ser Fos, ut scribebant olim, nunc seruos: ut, Da Fos, a Fom, a Fom &c. Seruum tamen iuris consulti à seruando.

57 SIC augures dicunt, Si mihi auctor est verbi. nā manum asserere dicit.) Sine dubio corruptus locus & mactus, Nisi sit. Quod dicebant in precationibus suis Augures, IOVIS PATER, SI MIHEI ES AVTOR, VRBE

POPOLO QVE ROM. QUIRITIVM, HÆC SANE SARTÉ QVE ESSE, VTI TV NVNC MIHEI BENE SPONSIS, BENE QVE VOLVERIS.

57 NAM manū afferere dicit, Hæc perimēt ad aliā disputationē, cuius initium intercudit, & hęc facta est lacuna in Varrone.

57 LEGUMINA, De re rust. lib. Hoc enim quoque legumē, vti cætera quæ vellūtur è terra, nō subleccatur. Quæ quod ita legātur, legumina dicta. Itē, cæterāq; quæ alii legumina, alii, vt Gallicani quidam Legaria appellant: vtraque dicta à legendo: quod ea non secantur, sed vellendo legantur. Nicander,

Χερσδοποι δ' ἴνα Φάπτις ἄτερ δεσπότητος λέγουται
Ὁ ποσειδάωνος χερσδοποι. χερσδοποι, tanquā χερσδοποι, vt vides, vocauit ab ea ratione.

57 HINC poētæ murmurantia litora.) Μορμυροσσαι ὄχθαι. Pona & Anapaesticos elegantissimos Accy poetæ ex Phididis. Non enim hoc loco alieni sunt;

Ac vbi curuo litore latrans
Vnda sub vndis labunda sonit,
Simul & circū magnifonantibus
Excita saxis sæua sonando

Crepitu clangente cachinnat. Ita enim conglutinandi sunt qui leguntur diuisi apud Nonium. Imitatum autem videtur ex Apollonio, qui de eadem re ita canit;

Κοίλαι δὲ σπηλαιήες ἕστο σπηλαίας τρηχέαις
Κλυζύουσι, ἀλὸς ἕσθι βόυεον ὑψότι δ' ὄχθης
Λευυ κα χλαζόντες ἀσπίτινα κύματες ἀχρη.
de Harpyis, ab eodem Apollonio, vt citat Nonius;

Aut sæpe ex humili sede sublimæ aduolant. Apollonius, αἰ δ' ἀψιδὸν δινέουσι πτεσίαι. Item, Nec vlla curas finis interea datur. Apollonius, ἴχω δ' ἔπειτα μὴ πν ἐπιρροδον. Hæc sane non multum ad rem sed nihil ad discendum intempesiuum puto.

57 INCRIPARE.) Ennius lib. 1, Ast hic quem nunc tu tam toruiter increpuisti. Ita puto legendum apud Nonium. Hodie, Ennius Lupiasta. Quem nunc, &c. Nos fecimus, lib. 1, ast hic.

58 ITA QVE hos imitatus Aprissius ait, in Bac-

che.) Quis adeò Latine ignarus, vt putet hoc nomen Romanum esse, nedum alicuius auctoris Romani? itaque merito suspectum est. Ne sequentia quidem satis constāt. Hephestion & Stephanus dictione Ἐραίο citant Archilochum ἰοβάζχουσι. Sed nos, vt coniecturas omnes studiosè colligimus quæ nobis obici possunt, ita etiam illas sepe vt incertas reuicimus. Romana editio habet Aprissius in Bacche. quæ nos quasi manu ducit ad veram lectionem indagandā. Quæ nisi animi fallor, hæc est: Itaque hos imitatus aptè Attius ait in Bacchis. Vel, Itaque hos aptè Attius, &c. quod ita cōpēdiosè scriberent aptè pro apertè. Utrumque priorem vocem legas, non magno opere labaro. De nomine autem Attii non dubito, cum & Cassius alibi pro Attius, & Cassius quoque pro Attius variatum sit: vt error sit totus in duplici ff, pro duplici ii. Quod autem peccatum sit in Bacche, pro in Bacchis: etiam illius fabule nomen in manu scriptis Nonii exemplaribus, itēque in veteribus impressis eodem modo deprauatum est. Bacchas autem vertit ex Euripide Attius: & exempla quæ subiiciam, silem facient. Primum quod est apud Euripidem,

Ἐτ' αὐτὸν ὄψα καὶ πὶ Δελφῶν πέτραις.
Πῶδ' ἴτα τῶν πύκων δμορφῶν πλάξαι. Id his verbis reddidit Latinus poeta,

Lætū in Parnaso inter pinos tripudiantē, in circulis
Ludere, atque tædis fulgere- Item,

Ὡς δὲ τὰ δρῶσι, θαυμάσιαι τε κοίασοισι.
Quod neque sat fingi neque satis dici potest
Pro magnitate-

ἀλλ' ἐξανίστατε
Σώματι, ἢ τὰρ σῆτε σάκεες ἔξαμείχασαι δρόμοι, (vel τρόμοι)
Agite modico gradu, nisi iacite leues.

ἢ κατὰ τίκτους δόρας
Ὁρεσι κατὰ ζώταν πο-
Tū pecudū exuuias læuo pictas lateri accommodant.
Vbi tamen non pictas vere, sed varias, vertendum fuerat: vt sunt lycium, pantherarum, tigrium.

Παροὶ δὲ μαγνόμεροι σάκτιοι
Ματῆρος ἐξανύσαντο θῆας.
Siluicolæ inuisentes loca,

Πατροὶ παρὰ δόρας, ἀσὸ ὀμνήλικες χροίω

Κακῆ μὲθ', οὐδὲς αὐτὰ καταλαλεῖ λόγος,
 Οὐδ' αἰδ' ἄκραν τὸ σφοδρὸν εὐρεται φρεσῶν.
 Quæ neque vetustas, neque mors, neque grandæquitas,
 Deest verbum pro καταλαλεῖ.

Λέγουσι δ' ὅς τις εἰσοκλήλυθε ζείας,
 Γόνος, ἰπποδῶδες, Λυδίας δὲ χροῖος,
 Ἐάνθοισι βασιρῦχοισιν εὐσμός καὶ μῶν, &c.
 Formæ figura, nitiditate hospes Phrygius, apud
 Nonium male hospes regius.

Περθεὺς αἰῶνος ἔδε διασπυρῆς αἰφῶ,
 Ἐχίονος παῖς, ἢ κρᾶτος δ' ἰδομῆος.
 Ως ἐπλοκταί, τί ποτ' ἐρεῖ νεώτερος,
 -Pentheus

Præsto cerritus nobis se stupēs vltro ostentū obtulit,
 At in Festo propemodum deploratus hic locus. Cerritus duplici
 rruam detritum ex Cereritus. Unde Attici vocabant eiusmodi
 δημηγορητοῦς. Ἐτ' Δημητρεῖ ἢ αὐτῆ τῆ Ἐλευσί. Callimachus
 Τὴν μὲν ὄρα σπέρμηται Ἐλευσί Τιλφασαίη, id est Cerepi. Porro
 ad rem. Euripidis verba,

Λαμπερότερος ἢ αἰθὴ, δὴ πτερότερος, ἀπὸ scilicet.
 Splendet sæpe: ast idem nimbis interdum nigret.
 Hic sanè excusari non potest qui διπτερότερος pliniusum intellexit,
 quod Homeros διπτερές ποταμῶν. Nubigenas vertit Staius;
 cum hic sit διαγρότερος. Sed profectò veteres poetæ non solum er-
 rare in vertendis Græciæ fabulis, sed & multa licentia vri solebāt,
 multum de suo addere: vi hic in his verbis quæ citat Varro. Sed
 prius videamus quid Euripides,

ΧΟ Τίς ἔδε τίς ποθεν δ' ἐλάσθεις
 Ἀτά μ' ἐκείλοισι Εὐίου;
 ΔΙ Ἰὼ πάλιν αὐδῶ
 Ὁ Σεμέλας, ὁ Διὸς παῖς.
 ΧΟ Ἰὼ δέσποτα δέσποτα,
 Μόλε καὶ ἡμέτερον ἐς θύμοιο.
 Ω Βρόμια Βρόμια- Attius,
 C H O. Quis me iubar?
 B A C H. Vicinus tuus antiquus.
 C H O. Ὁ Dionyse pater,
 Ὀπτιμε vitifator,
 Ὁ Σεμπελα γενίτης Εὐιε. Postremos versus

inuenimus apud Macrobio libro v. 1. Quæ cum ita sint, & quando
 & quomodo in nomine Attii peccatum sit, ostenderit: tum quo-
 modo Bacchas Euripidis verterit L. Attius: deinde quantum iu-
 ri sibi permiserint veteres, cum Græcorum fabulas verterent:
 postremo indicarim unde verba ea quæ adducit Varro, accepta
 sint: quis est qui coniecturam nostram reprehendere possit? Quid
 si vi sæpe accidit falli poterit: non tamen sine magna verisimili
 causa falsus fuero.

§ 8 Θελαμβω.) Diodorus de Libero patre, θρίαμβος δὲ αὐτὸν
 θροῦμα θύων φασι, ἀπὸ τῆ ἀφῶτος ἢ μνημογενομένων καταγα-
 γᾶν ἀπὸ τῆς ἑρμείας θελαμβοῦ εἰς τὴν πατρίδα, τὴν δὲ Ἰνδῶν
 ποικίλοι κροῖοι ἐπινοδοῦν μὲν πολλὰ λαφύρων. Athenæus. lib. 1. Τῆ
 μέλαια ὄψις Λαμμοκρητοῦς ὁ Γελαμπος, ὁ αὐτὸς δὲ τῶ Διονύ-
 σω, ἢ ἔμθετε, ὁ τὸς ὡς θελαμβος, ἢ διδουκωτος. Quid verò
 de etymofiant grammatici, vide in magno Etymologico.

§ 8 I D E O Lucillius scribit de Cretea. Cum ad se cu-
 bitum venerit sua voluntate, sponte ipsam suapte, &c.)
 Ideo Lucillius scribit de Cretea cum ad se cubitum vene-
 rit, sponte ipsam, &c. Nam illa verba, sua voluntate, sunt in
 terpretamentum illorum, sua sponte. Et ab illis, sua sponte, in-
 ciipiunt verba Lucillii.

§ 9 SEQUERE, adsequere.) Ita legendum hoc colloquii
 amasque cum Polybadisco,
 Sequere, sequere Polybadisce: meā spē cupio cōsequi.
 P O L Y B. Sequor Hercule quidem: nam libēter, mea
 sperata, consequor. Sperata dicebatur ἢ μνηστομένη.
 Quanquā pro ea quæ iam denupta sit, Plautus acceperit in Am-
 plitrurone. Afranius Fratrii, citante Nonio,

- curre & nuntia
 Venire, & mecum adduce speratam meam.
 Videas, puellam curent, confirmant iube. In eadem
 - speratam non audi tuam. Ita enim ille locus de
 prauatus restituendus est. πολλυβασίος autem, vi Lampadisca,
 ὑποπολαστῶς.

§ 9 A Q V O cum responder, dicit præ.) Festus, Præ
 est is, qui populo se obligat, interrogatusque a magistra
 tu si præ sit, ille responder, præ. Apud Varronē igitur le-
 gendum dicit præ, vi habent omnes excusati, non dicitur præ.
 Videturque præ pro præsto dictum: vi in illo versu.

pendo, ut Varro & Cicero. Cerno verò à κελνα. Unde Crimen
& Crines, &c.

60 QVOD AIT MEDEA.) Ὑarro γαρ γινώσκουσα κελνα
λα. Nonne vides apud Enni um esse scriptum,
Ter malim sub armis vitā cernere, quàm semel modo
parere- Verba Euripidis, quæ vertit Ennius,
sunt hæc,

-ὡς πεισῶν παρ' ἀσπίδα
Σπίδα δέλωιμι μείλοισι τεκαίν' ἀπέξ. Ponam & alia
quæ comparabis cum verbis Euripidis, non enim in eiusmodi exer-
citationibus malè horas collocari puto. Ait itaque Ennius apud
Pvobum,

Iuppiter, tūque adeò summe sol
Qui res omnes inspicis,
Quique tuo lumine
Mare, terram, ac cælum
Contueris: hoc facinus dispice,
Priusquam sit, prohibe scelus. Euripides,

Γ'ὼ γὰρ τεκμήριον φαίης ἀπέξ
Ἀελίου, κατείδεπτε, εἴδτε τὰ
Οὐλοδύμην, ἔφην Φοινίαν
Τέκτοισι πρὸς ἀλάν' ἔειπε
Ἀδελφόν. Deinde,
Ἀλλὰ πῶς φάσθε διογάνεσσι καὶ τεργε,
Κατὰ πᾶν σὺν, ἔξελ' οἴκων Φοινίαν.

Apud Ciceronem pro
Rabirio Postumo,

Si te secundo lumine hic offendero: ex Medea En-
nij: ex illo,

Εἴ σ' ἢ πῖθου λαμπρὸς δέξαται θεῶ. Item quæ ibidem,
Animum aduerte, & dicto pare, fecit ex illo,
Ἀλλ' ἔξωθ' ὡς τὰ χεῖρα, Ibidem,
Præter rogatum ne querare- Planè ex illo,

μὴ λόγους λέγῃ. Reliqua quæ citantur à gram-
maticis, ab aliis animadverta sunt: quare ea non ponam.

61 V o s epulo postquam spexit. In fragmentis Festi
ita citatur hic versiculus Ennij,

Quod vbi rex dulo spexit de cõtibu' celsis. In aliis,
Quod vbi rex paulò spexit de coribus celsis. Puto
legendum,

Quos vbi rex pullos spexit de cortibu' celsis.

61 QV I habeant spectionem, qui non habeant.) Ci-
cero Philipp. I I, & Festus.

61 A QV o dictum poetæ, audio, aut ausculto. A quo
dictum poetæ: Audio, haud ausculto. Cecilius,
Audire, ignoui quod imperant, solco, nõ auscultare.
Paccius,

-His, qui avium cantum intelligunt,
Magis que ex alieno iccore sapiunt, quàm suo,
Magis audiendum, quàm auscultandum censeo.

61 QV O D sit Græcum antiquum, nõ ut nunc φρέαρ
dictum.) Repone, ut supra, Quòd sit Græcū antiquum πο-
τις, non ut nunc, φρέαρ dictum ποτις, aliter πῖς εἶ, & ποτῖ-
σεα. unde sumi potest.

61 MANTHELIVM, quasi manuteriū.) Χερσμάκτιον.
Etiam apud Athenæum χερσμάκτιον est genus velamenti. Ita-
que probatur ex Sappho testimonio. Sic Latine mantelium, &
mantile ad tergendas manus, itémque genus pallii, aut velamenti.
Plautus,

Neque fallaciis vllum est mantelium meis. Virunque
Hesychius, χερσμάκτιον ἢ χερσμάκτιον, μαθηλιον.

61 QV O D faustum, felixque.) Huius etiam solennis for-
mule meminit & alicubi Livius. Itè Cicero primo De divinatione
Neque solum, inquit, Deorū voces Pythagorei obser-
vauerunt, sed etiam hominum, quæ vocant omina, quæ
maiores nostri quia valere censebant, iccirco omnibus
rebus agendis, QV O D B'ONVM, FAVSTVM, FE-
LIX FORTVNATVM QVE SIT, præfaban-
tur. Item libro II, ILLA FAVE TE LINGVIS, & præ-
rogativum omen comitorum, &c. Quæ omnia nõ nisi con-
ceptis verbis præfabantur veteres, & observatis auspiciis matu-
tino tempore: quòd nisi post auspicia magistratus non crearetur. Sic
in sacris primo mane hæc prima verba erant, εὐφραμίτε, & Fave-
te linguis. Cuius,

Postera lux oritur, linguis animis que fauete;

Nunc dicenda bono sunt bona verba dic, σιγῶτε, &
εὐφραμίτε. Quare Euripides in Ione, antequàm eius exhortationis
quæ fieri solebat in sacris, meminisset, prius ex more præfatur de
matutino tempore quædam, quòd tunc maior esset in deorum

tione castimonia. Aut igitur,

Ἀρμαίτε ἐθὺ τα δὲ λαμπερὰ πειλίπρωαι.

Ἄλιος ἦδη λάμψαι κατὰ γαί.

Ἄτρε δὲ φεύγει πύρι πῶ δ' αἰθέρος

Εἰς γυχθ' ἰερέι.

Deinde paulo post,

Ἀλλ' ἴδ' Φοίβη σεμνὴ θέραπες,

Τὰς Κατὰ λαιὰ ἄργυροειδέϊς

Βαίρειτε δι' ἰσ' κροθαράϊς δὲ δροσίοις

Ἄφιδραν ἄμβροι φαίχτε ταιόϊς.

Στόμα τ' εὐφαιμῶι Φροσρεῖτ' ἀγαθόϊς

Φήμας τ' ἀγαστῶϊς ἐθέλουσι

Γλωσσῶϊς ἰδίῶϊς ἀποφαίη. Quae nō ita necessario adduximus

ut priora confirmarent; sed ut illa emendatoria quā hodie habentur in vulgatis codicibus, legeres, & Atii poetae verba ex Oenomaio, quae diuisa leguntur apud Nonium coniungas; quod fuit illis Euripideis similia. Sunt autem haec,

Ferte ante Auroram radorum ardentum indicē.

Cum somno in fegetem agrestes cornutos cient,

Ut rorulentas terras ferro, rosidas

Proscindant glebas, & ruóque ex molli excitent:

Vos ite actutum, atque opere magno edicite

Per urbem, ut omnes, qui arcana asteinque accollūt

Ciues, omnibus faustis augustam adhibeant

Faudentiam: ore obfoena dicta segregēt. Quis enim antiquitatis studiosus his reliquiis non delectatur? Quamquam haec sunt veluti ex magno naufragio paruae tabellae.

62 Voca illiciu hoc ad me.) Ἀρχαισμός hoc, pro huc, Ausor Seruius. Item infra, Hoc Calpurni voca inlicium.

62 Post autem conuentionem habet.) Cōventionem antiquo more pro cōcione. Infra, Omnes Quirites ite ad conuentionem hoc ad iudices. Festus, In cōuentione, in cōcione. Et infra, Impero, quā cōuenitur ad comitia. A. lii, quā conuenit. Quare imprudenter nimis V. Stranius mutauit in concionem: & in sua correctione immane quantum inueniliter exulare videtur. Sed nihil prius debet esse bono emendatori, quā nihil remere agredi.

62 OMNES Quirites huc illicium vifite ad iudices.) Iudices, id est consules. Quia consulere pro inuicere veteres sur-

rabant. Itcirco Annus in Bruio,

qui rectè consulat, Consul fuit. Vide etiam Festum.

62 B O I T I A, quam comādiam alii esse dicunt.) Quam A. lii esse dicunt: ex Gellio. Translata autem fuit ex Anisphane, quem citam in Dæodia grammatici: Pollux lib. x, Athenæus lib. xiiii.

62 C L A M A R I T esse horam tertiam.) Non negligendum quod scribitur Censorinus in xii tabulis nusquam horarum esse factam mentionem. Plin. libro vii, Duodecim tabulis ortus tantum & occasus nominatur post aliquot annos adiectus & meridies, accenso coss. id pronūtiatē.

62 Circum aures mitti solitum.) Aut circum mæros, ut supra. Aut, circum aras, id est aras pomærii.

62 Q V I capitis accusauit Trogū.) Et hic error, ut prius, pro, qui capitis acquisiuit Trogum. Quid sit anquirere satis notum.

63 C O M M E A T V M prætores vocet ad te.) Cūm eat præco, reum vocet ad te.

63 C O R N I C I N E M ad priuati ianuam.) Huius antiqui moris Plutarchus meminit in Gracchorū vita, ex oratione C. Gracchi Trib. pleb. Καὶ τοὶ πρίστοι ἔσω ἡλίου, εἰς τὴν δίκην παραπύλιν μὲν ὑπακούει, οὐδέ τι πρὸς τὰς ἑτέρας ἐώρει ἐλθόντα. σκεπτικῶς ἀνακαλεῖται τὴν σκεληπτική, μὴ πρὸς πρῶν ἐπιφέρειν. ἢ φοι αὐτῶ τὸς δίκης ἀς. οὐ τὰς ἐλαθεῖς ἐπιφυλαγμένον περιπαί: κερσθε ἡσπ. Itaque eò spectat illa quae sequuntur. In arce classicus canat tū, circūque mæros, & ante priuati huiusce Q. Tiogi scelerosi ostiū canat. Corn. Tacitus in Annal. In Publ. Martiū cos. extra portā Esquilinā, cūm classicū canere iussissent, more prisco animaduertere.

63 Q V I de censoribus,) C E S O R I B, veteri consuetudine scribitur pro Censoribus, ut coss. pro Cons.

63 C O N S T I T V I, quinquēnalem cūm lustraret.) A. lii, Constituit quinquēnalem eum lustrare.

63 I D Q V O D propter centuriata comitia imperare solēt. Quare nō est dubiū quin hoc inliciu sit, &c.) Quod supra a. lii inuenimus de loco transposito, cūm disputaret Varro de uertutis ab Humo, idem quoque hic accidit. Quare ea iuxta ordinem, ut legendi sunt, Id quod per centuriata comitia imperare solent. Hoc nunc aliter fit atque

olim quod Augur Cōsuli adest tum cū exercitus imperatur, ac prae ite quid eum oporteat dicere. Cōsul auguri imperare solet, vt inliciu vocet, nō accēso, aut praconi. Id inceptum credo, cūm non adeste r accēsus, & nīhil intererat cui imperaret: & dicis caussa fiebāt quēdā, neque item facta, neque item dicta semper. Hoc ipsum inliciu scriptum inueni in M. Iunii cōmentariis. Quare non est dubium quin hoc inlicium sit, cūm circū mēros itur, vt populus illiciatur ad magistratus conspectū: quod Consul potest vocare in eum locum vnde vox ad concionem vocatis exaudiri possit. Quare vna origine Inliciu & Inlicio, quod in choro Proserpine est: & Pellexit, quod in Hermiona est, cūm ait Pacuius,

-Regni alieni cupiditas Pellexit.- Quod tamē ibi idem est quod inlicit, inlexit: Quia E, & I, cū C magnā habet communitatem. Sic Eliciu Iouis ara in Auentino ab eliciēdo. *Nec me fallit quid ex cogitaris Veritatisque arte secutus fuisset, nisi quia video, ita vt posui, melius excusari posse: vt mirum sit quā negligentia factum vs in vna pagina tot tantaeque transpositiones occurrerint.*

63 QVARE vna origine inlicio, & inlicius. Quare vna origine inlicium & inlicio, quod in choro Proserpine est. *Chorus Proserpine, nisi fallor, erat in Laodamia Linij Andronici: in qua introducitur Laodamia exorans Proserpinam vt sibi fruiliceat complexibus viri mortui. Ego inuenio ex ea fabula pellicuit, non inlicuit. nec inlexit. vt hic,*

Aut nunc alia te quaerā
Asiatico ornatu affluens,
Aut Sardonio ac Ludio
Fulgens decore, & gloria
Pellicuit.

63 QVOD augur Cōsuli adest. Varro de re rustica libro II. I. Itaque imus, venimus in villā. Ibi Appiu Claudium sedentem inuenimus in subselliis, vt Cōsulū, si quid vsus poposcisset, esset praesto.

63 AC PRÆIT quid eum oporteat dicere. Preire verba.

64 ERRARE, ἐγούειν. Scribe ἐρρειν. Ο'δυσσ. δ. 3.
Ἢ μ' οἴω ἐρρειν τι σιωπῶντες νόσ φει ἐταρῶν.

Erranti à sociis mihi quæ procul obuia facta est.

64 RUNCINARE, à runcina: cuius origo Græca.) Cuius origo Græca ρυγκία. In Epigrammatis Græcicis, ρυγκία ἢ ἐπεργία. - Hesychius. ρυγκία, τελερτικὸν ἐργαλεῖον. Vt à ρυγκία, buccina: à παταρῆς, patina: à χεῖματος, catinus: Ἐδασχάρος, fascinus: ἄρουα ἢ, trutina: μεχάρι, machina: sic à ρυγκία, runcina. Certè qui ρύχος posuerunt, non satis rostri habuerunt ad hanc lectionem è situ eruendam.

IOSEPHI SCALIGERI CONIECTANEA IN LIBRVM SEXTVM M. Terentii Varronis de lingua Latina.

PAGINA 65.

VM NON modo Epimenidis opus post annos quin quaginta expediti. Lege Cui non modo Epimenidis corpus post annos quinquaginta expergitum. Expergitum pro experectus veteres dicebant. Festus, Plutarchus & alii cum Varrone de numero annorum conueniunt. Laertius vero ponit LVII.

65 QVORVM si Pompili regnum foris. Ita habent nonnulli: quod non improbo: imò putò esse verum. Ita loquuntur veteres. Βακχίλιδες, τὸ, τε πάλαι, τὸ, τε μὴ ῥῶς ἐν ἀπρίτων ἐπέων πύλας ἐξυγάν.

66 VNVS erit quem tu tolles in cœula cœli Templā. - Ex primo Annali Ennii, vt conicio. Sunt autem verba Martis ad Iouem de Romulo in numerum deorum referendo. Què versum Ouidius quoque vsurpauit, cūm de eadem re Martem loquentem introducit II Fastorum,

Vnus erit quem tu tolles in sidera cœli.
Tu mihi dixisti: sunt rata dicta Iouis.

66 **MAGNA** templa cælitum cõmissa stellis splendidi-
dis.) *Videtur ita distinguendum.*

O magna templa cælitum

Commista stellis splendidis. *Totum hoc nihil aliud quàm*
Ἐογγὰ Διός.

Ὁ τεογγὰ Διός, ὡς οἰοῦνται ὡς.

66 **TEMPLA** cæli.) *Τεμπλῶν αἰθέρος, Aeschylus,*

ἡρώδης δὲ τεμπλῶν αἰθέρος λέγει.

66 **SCRUPEA** saxa Bacchi.) *Dactylici ex Peribæa Pa-*
enii, qui cum alio membro, quod citat Nonius, ad hunc modum
continuandi sunt:

Ardua per loca agreffi

Nicitur, ac trepidante gradu,

Saxaque Scrupæa Bacchi,

Altaque templa propè aggreditur.

66 **ACHERVISA** templa.) *Ex Anàromæcha Ennii, ut*
conicimus ex M. Tullio, sed ille citat aliter,

Acherusia templa alta Orci pallida,

Leti obnubila, obsita tenebris loca.

66 **QVA** quia initiũ erat oculi.) *Quaquà intuemur*
oculis. Virgilius,

Quantum acie possent oculi seruare sequentum.

Illà autem templa, quod quatnor mundi partibus desinirentur, ab
*eo dicuntur: Plutarcho πλανητῶν, propter quadrangam descrip-
tionem.*

66 In hemisphærio, vbi terra Cærulo septum stat.)
Templum Iouis altiõnantis interpretatur ex verbis Næuii,
*hemisphærium superius, vbi æther conspicitur. Planè ex vesti-
giis veterum excusorum legendum, vbi æthra cærula septum*
stat: videturque esse versus Næuii ad hunc modum concinnat-
us;

Hoc vbi æthra cærula septum stat hemisphærium.

Qui putant hic Næuium citari in Hemisphærio, tanquam fuerit
illud poema Næuii, non mediocriter falluntur.

67 **CONCIPITVR** verbis non iisdem vsquequa-
que.) *In hoc loco tam insigniter deprauato multi desudarunt.*
Sed, ut verum fatear, omnes mihi videntur luisse operam. Ego
quoque aliquid tentabo, quod si nihil profecero, merito cum illis
quoque luserim operam. Ita igitur emendamus, Concipitur

verbis non iisdem viqueaque in arce autem sic, **TES-**
CA DVMECTA SVNT O, QVOAD EGO CASTE
LINGVA NVNCVPAVERO, OLLA VET-
TER ARBOR, QVIS QVIS EST, QVAM ME
SENTIO DIXISSE, TEMPLVM, TECTVM
QVE ESTO IN SINISTERVM, OLLA VETER
ARBOR, QVIS QVIS EST, QVICQVID EST,
QVOD ME SENTIO DIXISSE, TEMPLVM, TECT-
VM QVE ESTO IN DEXTERVM INTRA EA,
CONCRECIONE, CONSPITIONE, CORTVMIONE,
VTIQVE EA RECTISSVME SENSI. Hæc. s. n. è nò dete-
riora sunt aliorum commentis, quibus misere hæc locum fædarunt.
Rationes autem mox reddende sunt.

67 **TESCA** QVE me ita sunto.) *Error fluxit, quod d*
mutarunt in q. Nos dumecta. Ita vocabant que nunc dumeta:
autor Festus. Prius enim fuerat dumiceta, post dumecta: ut sa-
liceta saliceta. Constituit autem fines templi sui dumeta qui &
Vespicias vocabantur. Templi, inquit, mei fines sunt o testa dume-
to, quoad ego eos nuncupauero. Est enim adiectivum tesca, ut
mox aperiemus.

67 **QVOAD** eas te linquam nuncupauero.) *Hic ad-*
demus prestare, veram esse emendationem nostram: quoad ego
castè lingua nuncupauero.

67 **OLLA** ver arbor.) *Semper in antiquis excussis legi-*
tur, ver arbor, & ber arbor. Nos putauimus aliquando vber
arbor, id est ἀμφιλαφῆς. Idcirco facilius ab ægure seruabatur,
cum in tanto spacio sola foliorum vbertate notabatur. Sed non
dubito quin sit legendum veter arbor, ex illis vestigiis veteris e-
ditionis ver. & ter. Legit & doctissimus Adrianus Turnebus,
fera arbor, ut dicitur, fera vitis.

67 **QVIS QVIS** est.) *Ἀρρεῖ πῦδος, ut, Quis tu es mulier?*

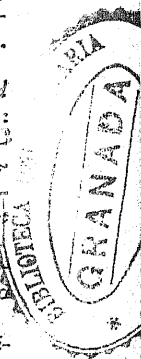
67 **INTEREA.**) *Intra ea, scilicet, tesca dumeta: aut spatia*
effata.

67 **APVD** Ennium in Medea.) *Hic versus cum alia,*
quem citat Nonius, coniungendus est:

Alta, atque Athenas antiquum opulentum oppidum

Contempla, & templum Cereris ad læuam aspice.

67 **ET** templum Cereris.) *Hæc non sunt ex Medæ*

exule, quam veritū Eminis ex Euripidis Græca, quæ hodie extat. Sed, pro, ex alia, quam ipse scripsit, eaque translata ex alia Euripidis: que ne ipsa quidem ad nos pervenire potuit. Nam Attius Medæa, tota ipsius sine dubio erat, non ab Euripide translata: quamvis ex Euripide quedam in suam transtulit. ut cum scribitur:

Principio extispicum ex prodigiis cōgruens ars te arguit. Sunt ex illis,

Συμβάλλεται δὲ πολλὰ τῷδε δειμίαιος.
Σοφὴ πῖΦουκαί, εἴς.
Πεῖθ' ἰοὶ μὲν Ε' μάδ' ἀπὶ βαρβάρων χροῶς
Γάμον κελαικῶν, ὃ δέ μιν ἔπιτασσαι,
Νόμους τε χρεῖσθ' ἀπὸ αἰῶνος ἰσχύος χάριν. quis neget ab illis accepisse?

Primo ex immani victum ad mansuetum applicans. St forsan illud,

Fors dominatur, neque vlli vita propria

In vita est. Etiam elegantius ipso Euripides, qui ait,

Ἐπιπέθ' ἄρ' ἔδεις ἔβρι εὐδ' αἰ μὲν ἀνὴρ. Fte cum Medea iubet arcesis Iasonē, quem distis mollibus lactare, fallaci simulatione producere conatur, dum illam alii recentis opinionem ex eius animo dilueret, cum totum colorem adumbrarat Attius. Verba Euripidis:

Μελὸντι δ' αὐτῷ μαλακῶς λέξω λόγους.
Ὡς ἔδουκ' ἔμοι παύται καὶ κελῶς ἔχει,
Γάμοις τε ρά νυν, ἔς αἰσθητῶς ἡμῶς ἔχει,
Καὶ εὐμφορ' ἔτι) ἔκ κελῶς ἐγχερασ μὲν αἰ.

Nisi ut astu ingenii fingam laudē, distis lactem mollibus. Hæc satis sint ut exerceantur magna ingenia in eiusmodi investigandis. Nam in illis nemo sapit, nisi qui animum in utraque lingua subegit. Neque magnopere laboro quid de illis indicent magis felli de trinito.

67. NAM CVRIA Hostilia templum est, & sanctum non est. Reuicimus te ad Gellium. I. I. B. XII I I, cap. VI I.

67. T E S C A.) Forsan ita non male expleri possent laeune Festi: Tesca Varro ait loca augurio designata, quo fit terminofinis in terra augurij. Oppilius loca cōsecrata Diis quæ nō aperta sunt, sed sãcta loca, vndique septa vt prohibet Pōtifficij libri, in quib' scriptū est: Τέπλι que

sedemque, tescumque locum ritè Diis nuncupatū dedi cauerit, vti eos adhibessit bonos propitiōsq;. Hostius belli Histrici lib.... per diu gentes

Aliger æthereas, atque idem tesca volabis

Templa antiqua Deūm.-- Explicauere aspera, difficilia aditu. Attius, Loca aspera, laxa tesca tuor. Idē Phælocteta:

Quis tu es mortalis, qui in deserta Lemnia

Et tesca te apportas loca? - Ita forasse hoc modo ruderæ illa Festi rescicere poterimus, quamquam sãria recta prestare non possumus.

67. ATTIVS in Philocteta.) Scripserunt Philoctetam, Æschylus (vt citatur apud Plutarchum & Aristotelem) etiam Euripides, & post utrunque Sophocles: quæ & ipsa hodie extat. Sed mihi videtur Attius Euripidis potius fabulam trãtulisse. Nam Triclinius ait, in dispositione dramatis mirificè conuenire inter Euripidem & Sophoclem: hoc vno excepto, quod Sophocli Vlysses submittit Neoptolemm: apud illum verò Vlysses solus antrum, in quo iacebat Philocteta, scrutatur. Cuius hæc verba sunt sine dubio, vt leguntur apud Nonium,

Contra est eundem cautim, & captandum mihi.

Apud Sophoclem Neoptolemus cum Vlysse,

-ἀπ' αὐτῷ γὰρ ἔμοι κερῶν ἡμῶν λόγων,

Μὴ ἔμοι δὴ μὴ ἡγοῦμαι, κακῶς τὲ πῶν

Σόφισμαι.-- Deinde hæc verba quæ adducit Varro, ad vnum tantum sunt: que sunt Philoctetæ ad Vlysses,

Quis tu es mortalis, qui in deserta Lemnia

Et tesca te apportas loca?-- Apud Sophoclem sunt ad Neoptolemm, & reliquos nauas,

Ἰὼς ποτ' ἐς γλῶττι δὲ παντὶ ληπάτῃ

Κατέχετ', ὅτ' εὐνοῦσι, ὅτ' οἰκουμεῖν: Item ad vñ Vlysses:

Quod ted obsecro, ne isthæc aspernabilem

Tetritudo mea me inculta faxit.-- Sophocli verò, ad Neoptolemm & alios,

--μὴ μὴ ὄκνη

Διάσπυτες ἐκπλαγῆτ' ἀπηγυλαίμην. Quam enim penie ad verbum? Tamen dissentiuus de diuine commorationis tempore. Sophocles,

-άμ απολλυμια

Ε'ρος τὸδ' ἴδι δεκῆτορ ἐν λιμῶ τε κη)
Και τ' εὐαχρον τιλ ἀδηφάγον νόσον. Attium
Contempla hanc fedē, in qua ego nouem hieme faxo
stratus pertuli. Et hæc, quæ sequuntur, quàm similia:

Vbi habet, vrbe, agrόνε. Sophocles,
τίν' ἔχει εὐβαρῆτων, ἢ θυρεῖν. Quæquã nō sunt ista aduer-
bam. fiet quod citat Cicero ex eadem fabula,

Heu quis falsis fluctibu' mandet
Me ex sublimis vertice faxi?
Iam iam absumor: conficit animam
Vis vulneris, vlceris ætus. Quàm similis desperatio eiusdē

Sophocli?

Πρὸς θεῶν, ἀεὶ χρεῖν ἔπει σοι τέκνον πείρα

Ἐίθεος χρεῖν, πῶ τι ζῶν εἰς ἀκέραι πῶδα.

Ἀπὸ μισοῦ ὡς ταχιστα, ἠὲ φείση βία.

1^η ᾠδὴ. Apud eunæem,

Quod ciulatu, questu, gemitu, fremitibus,
Resonando murum flebilis voces refert. Qui ex illis
versis non diceret?

Ἰδὲ με λήθη

Βαρεία πηλόθεν ἀδελ'

Τουτέστιν ὁ δόσημα γὰρ ἴραϊ. At succurrit versus vnde illa
versa sunt, quem reperimus in Hesychii lexico. citatur autem ex
Philocteta cuiusdam poetæ, cuius nomen non apposuit. Est au-
tem hic,

Μέλη βῶν ἄαυδα, καὶ βραχίλια. Item Sophocles inducū Phi-
loctetam panno sum: Attius verò textis pennarum indutum. Eius
enim hæc verba,

-Ingemiscimus,

Quod hæc pennigero non armigero corpore
Exerceantur tela, abiecta gloria. Citat Cicero ad Volu-
nium. Ita enim disposuerat Attius quæ Cicero perturbata re-
serpat. Probant & illa,

Configo tardus celeres, stans volatiles,

Pro veste pinnis membra textis contegens. Primum
versum augurati sumus ex Cicerone nam apud illud non seruator
lex metrica. Alterum inuocimus in lectionibus Cæserini. Sic enim
de Philoçete Q. Smyrnenus lib. 1x,

-άμ δι δ' ἀρωτῶ

Οἶων δὲ πῖρα πολλὰ περὶ λεχέωνι κέχρωδ.

Α'λλα δεῖσι σωζομένη ποτὶ χροῖς, εὐκαλεσ ἀλλερα

Λεχέων. Ex pennis aucupiorum solere contexi mimimeta
corporis, scimus nos ex navigationibus Hispanorum item ex Plu-
tarcho de Fortuna Alexandri: ἦ δὲ θηραῖοντες ἀνθρώποι, ἰνquit
δάρδης ἐλάθει περὶ θηραῖων, πηρωτῆς ἀμπροστω μπι-
στωε, ἄγρως ἰδι χροῖς εἰς δολῖθω. Seneca epist. xc, Nō cor-
ticibus arborū pleræque gentes tegūt corpora: nō autē
plumæ in vsum vestis conferuntur? Inde plumarium opus.
Atque de his quidem satis.

67 LEMNIA pere esto litor arat.) Non parum prestī-
torimus, ut puto, si non solum menda, quibus scitent hi versus, sit-
stulerimus: sed & ipsos quoque versus cum iis coniunxerimus,
quibus olim continēbātur. Sunt autem anapestici cum coronide,
ex Philoçeta Atti,

-qui Lemni aspera

Tesca tuere, & celsa Cabirum

Delubra tenes, mysteriæque

Pristina castis concepta sacris:

Deinde,

Et Volcania templa sub ipsis

Collibus, in quos delatu' locos

Dicitur alto ab limine cæli

Ætnæ vi spirante vapor

Feruidus, vnde ignes mortalibus

Diuisse cluet doctū Prometheus *

Clepsi dolo, pœnâsque Ioui

Fato expendisse supremo. Non dicam quid de alio-
rum emendationibus sentiendum est, qui ne Anapesticos quidem
hos versus esse suspicari sunt. Tantum confer hæc cum Romana
edizione, ut videas quid potuissent prestare, si diligenter Varro-
nis mentem perpēdidissent. Saltem hoc vidissent, inepte Neuij
nomen hic inductum, cum illa omnia verba non Neuij sint, sed
Attij.

67 LEMNIA præsto litora.) Ex vestigijs veterum excu-
sorum indubitanter legitur: Lemni aspera tesca tuere, &c.
Nam in illis ita excusum est, Lēnia peræ esto litor arat. Pri-
ma syllaba quæ est in voce Litor, extrinsecus cōstituit verā lectionem.

Accedit et Festi auctoritas, in cuius reliquiis hæc leguntur aspera saxa testca tuor

67 CELSA Cabirum delubra.) Postea, Et volcania templa.) Hæc declarantur Strabonis verbis ex lib. x. in quo multa de Cabiris, et hæc præcipue, quæ ad hunc locum faciunt, Α' κ' α' σ' ι' λ' α' ο' δ' ε' Α' ρ' γ' υ' ο' ε' κ' α' β' ε' ρ' η' ς' χ' η' Η' Φ' α' ι' τ' ο' υ' Κ' α' μ' ι' λ' ο' τ' λ' ε' γ' η' ο' τ' η' δ' ε' τ' ρ' ε' ι' ς' Κ' α' β' ε' ρ' η' ς' ο' ν' ν' υ' μ' φ' α' ς' Κ' α' β' ε' ρ' η' δ' η' ς' Φ' ε' ρ' ε' κ' υ' δ' η' ς' δ' ε' ε' ξ' Α' π' ο' λ' λ' ο' ν' η' ς' χ' η' Ρ' υ' τ' ι' α' ς' Κ' υ' β' ε' ρ' η' τ' α' ς' Σ' η' μ' ε' α' ο' ι' κ' η' σ' α' ι' δ' ε' α' υ' τ' ο' υ' ς' ε' ι' Σ' α' μ' θ' ρ' α' κ' η' ε' κ' δ' ε' Κ' α' β' ε' ρ' η' ς' τ' η' ς' Π' ρ' ω' τ' ι' α' ς' χ' η' Η' Φ' α' ι' τ' ο' υ' Κ' α' β' ε' ρ' η' ς' ο' ν' ε' τ' ρ' ε' ι' ς' ν' υ' μ' φ' α' ς' τ' ρ' ε' ι' ς' Κ' α' β' ε' ρ' η' δ' η' ς' ε' κ' α' τ' ε' ρ' η' ς' δ' ε' ι' ε' ρ' ε' ρ' η' ν' ε' σ' θ' α' ι' μ' α' λ' ι' τ' α' μ' θ' ε' ι' Α' η' μ' η' ρ' η' χ' η' Ι' μ' β' ρ' ω' τ' η' ς' Κ' α' β' ε' ρ' η' ς' σ' υ' μ' β' ε' β' η' κ' η' ς' α' λ' λ' α' χ' η' ε' ι' Τ' ρ' ο' ι' α' κ' α' τ' α' π' ο' λ' η' ς' τ' α' δ' ε' δ' ο' μ' ω' τ' α' α' ν' η' ς' δ' ε' ι' μ' ε' τ' η' ς' υ' ς' Ι' τ' a' q' u' e' q' u' o' d' F' e' s' t' u' s' a' u' t' e' x' C' i' c' e' r' o' n' e' , T' e' s' t' a' e' s' s' e' l' o' c' a' a' l' i' c' i' u' s' d' e' o' d' i' c' a' t' a' , d' i' f' f' i' c' i' l' i' a' a' d' i' r' i' : h' o' c' e' t' i' a' m' i' p' s' u' m' n' o' n' p' r' æ' t' e' r' m' i' s' i' t' e' r' u' d' i' t' u' s' s' c' r' i' p' t' o' r' . ε' ς' ι' δ' ε' δ' ο' ι' κ' η' τ' α' , i' n' q' u' i' t' , τ' α' χ' ρ' ε' ι' α' τ' η' ς' τ' δ' α' μ' η' ς' τ' α' ι' τ' ε' τ' ω' ν' π' μ' η' ς' .

67 VOLCANIA templa.) Suprà ex Strabone, de Lemno, Papinius,

-Ægæo premitur circumflua Nereo Lemnos, ubi ignifera fessius respirat ab Ætna Mulciber-

67 S V B ipſis collibus.) Nam tales Lemni fumantes. Val. Flaccus lib. 11,

Ventum erat ad rupem, cuius pendentia nigris Fumant saxa iugis, coquiturque vaporibus aer.

67 ALTO ab limine caeli.) Α' π' ο' ε' η' λ' ε' δ' ε' κ' α' τ' ο' σ' ι' ο' . α' λ' ι' i' l' e' g' u' n' t' l' u' m' i' n' e' .

67 ET NAEVIVS expirante vapore.) Quod scriptum erat Ætnæua vi, putarunt esse Et neui, compendiose, pro Et Næuius. At non ita esse, idem genus versuum declarat. Quid quod sequentia Testorum mentionem non faciunt? Si ergo ex alio poeta sunt, neque ad mentem Varronis faciunt, quo (malum) illa adduceret Varroque eius verba potius interrumpunt, quam sententiam adiuvant?

67 EXPIRANTE vapore.) Suprà igitur admonimus ita legendum esse,

Ætnæa vi spirante vapor Feruidus: vnde ignes mortalibus Diuisse cluet doctus Prometheus Clepsisse dolo, penâsque Ioui

Fato expendisse supremo. Nam Varro in his postremis non servavit legem metricam, sed modo verba ipsa citat, quomodo illa citet susque deque habet, ut ne Cicero quidem illos versus satis religiose adduxerit: apud quem ita leguntur, vnde ignis lucet mortalibus clam diivsus: eum Prometheus doctus clepsisse dolo, penâsque Ioui fato expeditisse supremo. Que ita ut ipse adduxit relinquenda sunt, etiam si reconcinata pristino ordini restitui possunt. At contrâ sunt alia apud Ciceronem quoque poetarum exempla, quæ nemo, ne isti quidem Tullianis, suspicari sunt poetæ alicuius, non Ciceronis esse: ut in Cætone maiore:

Quam ut adipiscantur omnes optant, eandem item Adepti accusant: tanta est inconstantia,

Stultitias & peruersitas. Quisquis enim fuit ille comicus (verecor ne Cæcilius) vertit ex Antiphane illa: qui ita de senecæ Elute scripserat,

Οὐ πάντες ἐπιθυμοῦμεν δ' ἑλθεῖν ποτε, Α' νοίμεθ' ἄπως ἐστὲν ἀγέλαι Φύσιν. Atqui ille quidē iisdē verbis, sed non eadem structura. At in secunda Tusculana nihil mutavit in tribus versibus cuiusdam veteris poetæ: qui tamen leni tractu, et minimè elaborata oratione sua cum cætera soluta oratione immiscuerunt se: cum tamen nulla mutatione ita digerendi sunt,

Nihil horum simile apud Lacænas virgines, Quis magi palæstra, Eurota, Sol, poluis, labos, Militia in studio est, quàm fertilitas barbara. Sapiū enim nescio quid tragicum et Græcicum: ut si diceres,

- αἴ σι ἡ σκῆμα πόντος Πλέσι, πέλαι τε, εὐρέα χελιδνίαιτες.

67 MORTALIBVS diuis.) Diuisse, aut, si malis, diivsus: vi etiam immutatum est apud Ciceronē, nā certē Attius scripsit diuisse. Cornificius lib. 11, 1, Prometheus, cum mortalibus ignem diuidere vellet. Vocat autem Prometheus doctum clepsisse dolo, quasi dicas δολοκλέπτην. et illa trita apud nationes poetarum, κλοῦ πειτῶν, ἀγυλομένην.

67 T V E o r t e senex? proh Iuppiter.) E x M e d o P a c u u i i , n i f a l l o r :

M E D E A . A t q u e e c c u m i p s u m i n t e m p o r e O ſ t e n t u m ſ e n e m : T u e ὄρνε te ſenex? proh Iuppiter.

SENECA. Quis tu es mulier quæ me inlueto nūcupasti nomine?

MEDVS. Sentio pater te vocis calui similitudine. Sed quid conspiciorūm me lactens caluitur cūitas? Cælitum Camilla expectata aduenis: salue hospita. Hæc sanè tot locis sparsa congressisse nihil impedierit. Nam ponamus ita Pacuvium olim non dixisse: tamen interim pro quodam quasi centone nobis sumo. Quis, ut leguntur sparsa apud grammaticos, sunt illi quasi membra quedam manca & mortua: hic verè ita coniuncta, si nihil aliud, aliquam tamen speciem & dignitatem obtinebunt.

67 QVIS pater aut cognatu'volet nos contra tueri. Ennii, nisi fallor,

Quis pater aut cognatu'volet nos contra tueri? Auorfabuntur semper nos, nostraque volta. Secundus citatur à Nonio. Simile item illud ex Attii Erigona, Quibus oculis quisque nostrum poterit illorū obtui Voltus, quos iam ab armis anni porcent? Quod plane redolet Græcorum theatra.

Καὶ πῶς ποσὶ τῶν, ποῖσι δὲ μὲν οὐ βαλεῖν

Ἡ δὲ γ' ἐν ἴπποις ἔξωθεν παρὸν δὲ κίεσ;

68 TV domi videbis. Tueri enim duo significat, & videre, & curare. Ita Græcorum ἑπινοεῖν. Cicero II de Legib. Interpretes autem Iouis Op. Max. publici Augures signis & auspiciis postevidento, discipuli nam tenento. Videre auspiciis dixit, ut hic Videre domi. Callimachus,

Δίπτοινα Διὸς ἠεὶ ἰδεῖ, αὐτὸς ἄνασσεν ἰδὼν

Ἀλλὰ, ἢ δολιχὸς θῆρας ἔπι λήπτει,

Μητέρε μοι Ζῶσσε, ἢ φέλετε-- ἔπι λήπτει, curatis, ἐπινοεῖτε.

68 A TVENDO templa & tesca.) Ego, ut à δῶς διδῶς, tecta: à δῶς ex terra: sic à δῶς τῶς, tesca.

68 ERIA inde idem. Illud enim Extemplo.) Lege, Etiam indidem illud Ennii; Extemplo acceptum me necatō, & filium. Videmur etiam tum etate Varronis duplices non multum in vsu fuisse. Itaque quod ille scripserat Eni, pro Enni: putarunt Eniam esse.

68 EXTEMPLO.) Verbum est sacerorum, sicut Illice indiciorum. Vt enim hoc, dimisso Senatu: sic & illud, sacrificio

patro, à præcone pronuntiabatur. Quo significabatur ut exirent ex templo. Quod quia citò fiebat, inde pro citò & proprie sumi cæpium est.

68 CONTRA septum.) Perperam pro confectum. Vitur eo idem in libris De re rustica. Festus ait Ennium dixisse conscriptum pro confecto, intelligens hunc locum ex Medea. Ennii: Teneor confica, undique venor.

68 PERVADE polum.) --Peruade polum

Splendida mundi sidera bigis

Continuis sex apti signis. Ita facile emendantur illi perurbani & corrupti versus. Ordo est: Peruade polum bigis, appositius, Splendida sidera mundi apti sex signis. ut, Axè humero torquet stellis fulgentibus aptum. Aliud ergo aptum sex signis intelligit hoc superius hemispherium: nam sex altera signa sunt in inferiore.

68 CONTINUIS se cæpit spoliis.) Continuis sex apti signis, ut supra docuimus. Et spoliis deprauatum ex voce signis. Signis legendum esse ipse Varro manifestè docet, qui eius vocis interpretamentum subdit.

68 SIDERA, quia insidunt.) insidunt, ἐπιελάει. Aræus. Vide ἐπιελάει.

68 QVARE, ut signum candens in pectore.) A qua re signum candens in pecore. Virgilius:

-& nomina gentis inurat. Instrumentum quo perurunt, dicitur character rei rustice autoribus. Verbi autem, signare: Conius, Signare oportet frontè calda forcipe. Veteres vocabant Dignorare. Festus, Dignorant, signa imponunt, ut fieri solet in pecoribus. Sic & equi quadam nota insigniebantur. Anacreon,

Ἐπιζῶεις ἄνθρωποι

Πυρρὸν ἔχουσι ἔχουσι. Inde apud Aristophanè καμφορέα, apud Lucianum κερταυρὸν δῶς, ἢ κερταυροῦς, qui & νοπτασίαι Hesychio. Item apud Strabonem λυκαρῶς in Apulia. Instrumentum quo iurebantur, τερταύρα. Qui hinc emendantur in Hæctore, non mihi satisfaciunt.

68 QVOD est, Terrarum anfracta reuifam.) Coronis anapestica ex Eurycle Attii:

Nunc per terras vagus, extorris,

Exturbatus regno atque mari

Super Oceani stagna alta, patris
Terrarum anfracta reuisam. Ita coniunximus ex

Nonio.

68 TRIVIA.) Τριῶν περὶ καὶ Εἰσοδία.

68 QVOD in triuio ponitur ferè in oppidis Græcis.)
Cum corona quærnea stillet, et draconum voluminibus. Sopho-
cles ῥιζὸς ἰσίου, ut exiat apud veterem interpr. Apollonii:

Ἦλιε δέσποτα, καὶ πύξ ἱερόν
Τῆς εἰσοδίας Εὐχέτης Φύσης,
Τὸ δ' Ἄ' Οὐρανὸν πολλὸν ἀεθφίρει,
Καὶ γῆς ταῖσ' ἱερέσι τεύχεται,
Στεφανώσσει μὲν δούσι, καὶ πλείεσσιν

Ὀμῶσι σπείρειν τι δροκόπων. Quercus enim corona deorū
inferorum. Sic Parca coronantur Catullo:

His corpus tremulū complectens vndique quercus
Candida purpureis ramis incinxerat ora. Ea enim
est lectio, quæ etiam exiat in vetustioribus excussis. Nam purpu-
reis ram dixit ῥῆσι ἀγλαῖσι. Ita poete Latine ἀγλαῖν reddunt.
Sic ἀγλαῖν ὄζον in hymnis Homeri. Albinouanus ad Liniū ni-
uem purpuream dixit:

-Purpurea sub niue terra latet. Horatius,
-Purpureis ales oloribus. ἀγλαῖσι ἀγλαομύθοις. Et
Anacreon, ut videtur Heliano, ab eadem mente vocauit Vene-
rem πορφυρῶν.

6- V T IN Plauto.) Forsan in Paulo. Ea est tragædia
prætextata Pacuuii. Ex ea hæc coniunximus:

Pater supreme nostri progenii patris
Nunc ted obtestor celere sancto subueni
Censori-

68 TITANIS.) Æschylus Eumenidibus,

Τιτανίς ἄλλα σῶϊς χθονίς καὶ θεῶ
Φοῖβη, ἐστὶ τιτανίς Εὐχέτη, Apollonio lib. III I.

68 LATONA parit.) Pariit. Et verba usurpat tantum
non versus. Ita digerendi sunt,

Del gemellos creta Titano Deos
Latona pariit casto complexu Iouis. Græcus epicus
dixisset:

Ἐν Δῆλῳ Ἀπὸ διδυμῶν οὐ γαίταρ πύξθε,
Τιτανίς χειρῶσα, Διὶ Φιλότῃτι μνηῖσσι.

68 O SANCTE Apollo.) Plinius apud Ciceronem,
O sancte Apollo, qui vmbilicum certum terrarum ob-
fides:

Vnde superstitiosa primū euasit vox fera. Ita ad verbb.
Ὁ Φοῖβ' Ἀπόλλων, ἡγῆς μεσομφαλίαν καὶ ἄλλ'
Ὅτ' ἐν τῷ ὁρῶσιν ἴεσφατ' ἀχρῖ ὅθι ἑσθρῆς. Superstitiosum au-
tem, τὸ ἔνθεον καὶ ἴεσφατ' ἑσθρῆς. Plautus Curculione:

Superstitiosus hic quidem est: vera prædicat. Fremi-
rudente,

Quid si ista aut superstitiosa aut ariola est?

Et Cassandra,

Missa sum superstitiosis ariolationibus.

69 ICHTHON Pythagora.) Ἡ χθών Πυθαγόρα. Plutarch.
vita Nume: Νυμῶς δὲ λέγεται καὶ τὸ τῆς Ἐτίας ἱερόν ἐγκυκλίαν
ἀεὶ ἐκαλεῖσθαι τὸ ἀσβέσθαι περὶ φρεσίν, ὅτι μὴ μῆκος ἔσθ' ἡμῶν
τῆς γῆς ὡς ἡτίας ἄτης, ἀλλὰ τὸ σύμπαντος κόσμου. Ὁ μῆσον οἱ Πυ-
θαγόρειοι τοῦ πῦρ ἰδρύσθαι καὶ ζῆν τὸ ἔσθ' ἡμῶν καὶ ἡμῶν ἰδέσθαι.
Ἐ δὲ γλῶσσοι ἀκίνητοι, ἔτε ἐν μέσῳ τῷ περιφορῶσι ἴσθαι, ἀλλὰ κύ-
κλω περὶ τὸ πῦρ ἀεὶ ἀμῶν, ἔτε τῶν πικροτάτων, ἔτε τῶν ἀ-
παντῶν κόσμου ἰσθῶν ὑπάρχειν. ταῦτα δὲ καὶ Πλάτων Φαῖσι
ὡρεσθῆναι γὰρ ἰσθῶν ἰσθῶν ἰσθῶν καὶ τῶν ὡς ἐν ἑσθῆ ἡμῶν
καὶ τῶν ὡς. Ex his odorari potes quæ Pythagoras ἀεὶ χθονίς
ἐδδῆκαί πτερον in illa sua descriptione, quæ hic à Varrone vocatur
ἡ χθών Πυθαγόρα.

69 PER ID quo discernitur homo mas an scemina
fit.) Ἐστὶ τῶν ἀιδῶν. Catulus:

Grandia te medii tenta vorare viri. Martialis:

Et septem medias vorat puellas.

69 SED quod vocant Delphis in æde, foramen est,
allatum.) Deest hic Græca vox μεσομφαλίαν. Ita legendum: Sed
quod vocant Delphis μεσομφαλίαν in æde, foramen est,
&c.

69 FORAMEN allatum est quoddam.) Ita habent
veteres omnes excussis, non adlatum. Quod tamen persuadere con-
tatur Verrianius, ut ex hoc astruat conuersionem suam. Sed pro-
fectò illa vetus lectio quam minimo negotio diuinari potuit. Qui
versati sunt in veterum scriptorum codicum lectione, non ignorās
in illis scriptum esse, paulum pro palum, paulum pro paulum, &
allam pro alam. Sic hic allatum pro alatum. Alatum ergo foramen

Seu voce tu mauiſ acuta,
Seu ſdibus, citharave Phœbi, ut deſinat ineptire ille liſe-
rator, qui nomine Heleniſ Aeroniſ neſcio quas pugnas in eum lo-
cum effuſit. Nam plane Horatiuſ prima invocatione ſequitur
veteres theologiſ in cæteriſ autem verbis imitatuſ eſt Alcmana
ita canentem,

Μῶσ' ἀγα Καλλιόπη θυγατερ Διός,

Α'ρχ' ἐξατ' ἐπέων ἐπι δ' ἰμερον

Ψ' μὴ εἰ χερσίντα τιθῆι χορόν, citat Heſtheſtion.

69 Q V A S I Helleſpontum & clauſtra.) Cui verò hic
non videtur quædam deſiderari? Num hic miſcula ſunt verba, &
nomen autoris præ ſe non ferunt. Quanquam & ſine auctore po-
tuit adducere Varro, ut ſepe facit. Forſan ita reſtitui poteſt: Ad
Helleſpontii clauſtra, clauſtra, quod Xerxeſ &c. ex
Medea,

Ε'φ' ἀλμυρῶν πότι

Κληιδ' ἀπέγραβι. Κληιδι hic diſerte vocat clauſtra. Ut etiã
Aeſchyluſ in Perſiſ dixerit, κλαίει Βόσπορον, quod Herodoſuſ
ζεύξει, Ita enim ſcribit,

Καὶ τὸ δ' ἐξέσφαζεν ἄτε Βόσπορον κλαίει μέγας

Tameſi de verbis Enni non ſatis mihi conſtat: tamen puſo ver-
ba, quæ hic deſiderantur, ex illiſ Euripidiſ translata eſſe.

69 A L I C V X I N Aegæo freto.) Legendum puſo, Allicui
in Aegæo freto. Eſt antiquè dictuſ pro Allexi, ut Pelliciuſ, præ
pellexi. De Nauplio intelligendū. Euripideſ Helena de Nauplio,
πέραιε Καφραίειε μεβαλὼν Ἀγεί τε. Adiuuat & Seruiuſ,
qui in eum locum V irgiliuſ,

Vel Priamo miſeranda manuſ: ſcit triſte Mineruæ
Siduſ. & Euboicæ cauſe, vltorq; Caphareuſ, ait V ir-
giliuſ à Pacuuiuſ de eadem re loquente accepiffe: qui dixiſſet,

Si Priamuſ adeffet, & ipſe eiuſ commiſereſceret. Cui
ſimile illud Sophocliſ,

Ὡς εἰ περιερχοίεσ' ἀξιοσφρίων τυχεῖν. Reſtat, ut ex qua ſa-
bula acceptum ſit, videamus. Ego puſo ex Duloreſte Pacuuij cum
eo verſu quem ſuprà adduximus ex Seruiuſ. Apud Prificianuſ ex
Duloreſte citantur hæc,

pater

In Caphareis faxiſ pleroſ Achæoſ perdidit. Quod vide-
tur dictū ex perſona Oreſteſ, qui cauſam, quod ab omnibuſ vnde
exige-

exigeretur, referunt ad μῆτοσ πατρίσ, propter quæ ioſ Grecorū proceres
perdidiffet Naupliuſ. Id videtur accepiffe ex Euripide in Oreſteſ,

Ο'Ρ. Ἐκβάλλομαι γὰρ δαμώτων ὄπι μολῶσ

ΜΕΝ. Τίτεσ δὲ πολιτῶν ἐξαμλλῶσ ἄσ γῆσ;

Ο'Ρ. Οἷα εἶπὸ Τροίασ μῆτοσ ἄναφῆροσ πατρί.

ΜΕΝ. Σιωπῆ. Παλαμήδουſ ſε τιμωρεῖ Φόν. Sed &
quædam ex Oreſte Euripidiſ in ſua Duloreſte tranſtuliffet vide-
tur Pacuuiuſ: ut illa,

Sed incertat me dictio, quin rem expedi. Nam ſimi-
le Euripidiſ,

Τίτῶ γὰρ οἶδε μελλοντῶσ δὲ μὴ λέγῃ. Item Euripidiſ,

- Ἀργεῖαί τε νῆ

Τ' μνῆ πῆ υδραίοιſιν, ἀλλεῖται δὲ πῆν

μέλατ' ἔρ- Pacuuiuſ Duloreſte apud Noniuſ,

- hymenæum fremunt

Æqualeſ: aula reſonit crepitu muſico.

Aulam hic τὸ μέλατ' ἔρ vel veſtibuſum vertit. Plato explicat
verſum Pacuuij, in Sympoſio. εἰ ἐξαιφῆσ πῆν αὐλοῖσ θυγατ
κροτῆσ ἄλλοσ πολυῶσ φόβοσ ὄρωσ χεῖρῶσ, ὡσ χρῆμασ τῶν εἰ αὐλοπεί-
δοσ φωνῶν ἀκρόσ.

69 P A C V V I V s. æges ferme aderant.) Expungenda
eſt prima vox Aegæſ. Eſt autem verſuſ ſine dubio ex eadem ſa-
bula Duloreſte.

69 C O N F E R R E aut ratem æratam.) Scio conferre
ratem Latine dici. Plautuſ,

Bene nauis agitur: pulchrè hæc confertur ratiſ. Si-
gnificat ſυμβάλλειν, aut ἀφβάλλειν. ut Conſerre gradum. Ta-
men ita potiùſ videtur legendum,

- conferta rate, in æratáque peritè

Qui diuſ mare cune ſudanteſ, at que ſedenteſ. Conſer-
ta rate, idem,

Cæruleum ſpumat fale conferta rate pulſum. Inerata.

Val. Flaccuſ,
Primuſ in æratiſ poſuiſſe puppiſ arma. χαλκὸσ βολοſ
Greciſ. Et diuſ mare, ut eiſ ἀλαδῆν. Inerata peritè, ut εἰ ἀραρυῖαſ

69 R A T I S D I C T A, nauis longa propter remoſ,
quod hic cum per aquam ſublariſ, &c.) Vbi obſcuro voſ, illud
etymon quod Varro velle videtur conſtituere in voce Ratiſ: Vſ-
quæ ad ead ne oblituſ ſui, ut præter morem ſuum contentuſ fuerit ra-

rem, quid esset, non unde esset, docere? Atqui metuendum non erat, ne Varro deesset etymologia, non medius fidius magis, quam luscinia cantio, ut ait ille. Itaque huic voci reddetur veriloquium suum, si ita legas: Ratis dicta navis longa, propter remos: quod hi cum per aquam sublati dextra & sinistra duas partes facere videntur, rarefunt: & hoc ratis. Slatum, illud, ubi plures mali, aut afferes, ac restes: ab lato. Ergo ratis ab rarefundo, quod rarefiant eius remi, cum dextra & sinistra tolluntur. Slatum quoque idem erat: sed ille constituit quandam differentiam.

70 SVB dextra & sinistra. Melius legeris sine prepositione.

70 AVT afferes. Agrestis ab agro. Agrestis male, pro ac restes. Quod vero corruptissimum illud in Agrestis: necesse fuit, ut qui agrestis etymon vellet deducere, illud faceret ex agro. Quare merito inducendum est, & reponendum, ab lato.

70 INFVLAS dictas apparet. Deest hic exemplum auctoris veteris, in quo illa mentio insularum facta erat. Quare hic notandum quaedam deesse. Porro insularum nomen Latinum est. Insulare veteres dicebant amicare & velare, ut puto: cum contra exuere dicerent, exsilare. Inde ergo insule. Taniarum vero appellatio Græca est. Clemens Alexandrinus, κατὰ τὸν μεταλάμβανει θεοφασκῶν τὸ δὲ φησὶ πετάλων, ὃ ταινῶν τῶν ἐπιπέδων ἢ πορφυρῶν πεποικιλισμένων. Et quod ait, velari solita sepulchra, eum morem intellexit Cæcilius Comicus Androgyno,

Sepulchrum plenum taniarum ita, uti asfolet. Tamen eas taniarum sepulchrales melius Græci vocant καίριος, quasi κατεγῆς, à mortuis.

70 SED velatas frondentes comas. Melius velatus frondentes comas. Forsan ex Alcestide,

καὶ πεκαίμεζον καίριον

Στεφάνοις ποικιλισθεῖς. Verba Herculis. Verit enim Euripidis Alcestin Næmæus. Illa satis probant: manciolis tene Illis. Euripides,

Ἐπιπέδον δὲ παιδῶν χιτῶν ἐξ ἑμῶν δέχου. Item,

Hoc fieri impendio fit. id est, fieri incipit. Ex illo,

Σὸ τ' ἀργεῖς, πῶ δ' ἐπιμου. At illa planius ex chori persona,

Corpore, pectoréque vndique obeso,

Mente exfensa, tardigemulo

Senio oppressum— Supple vidi, aut habui,

Ἐμοῖ πρὸς ἑὴ γένεσιν, ἢ τὸ ἐξ ἀξιοῦτος

Ὡς ἔστ' ἐν δὲ μῦσι, μῦθ' ὡς αἰετὸς ἀλλ' ἑμῶν

Ἐφ' ἑξ ἑκὸν ἄλλοις, ἀπὸ κίτων ὄν,

Πολὺς ἔστι χαίτας, ἢ δὴ ἀπεπῆτες,

Βιότῳ τε ὄρω.

70 CORNUA taurū. Nō est ex superiore Næmæi exemplo, sed est aliud testimoniū poetae nescio cuius, ex Coronide anapestica. Ita videtur distinguendum,

— cornuat aurum,

Vmbra tacitricere paret. Cornuat à cornibus. Cornua à curuore, &c. Cornuat, elegans verbum, pro flectit & incuruat arcum, donec cornua arcus inter se coeant, ut Macro,

— donec curuata coirēt Inter se capita. — Et aurum

pro aurato arcu. Sic Ennius *Almæone*,

Intendit crinitus Apollo

Arcum auratum luna innixus. Luna innixus dixit, quod Ovidius Lunare arcum. Sic — pleno se proluit auro, aurea patera. Sic Pindarus δὲ μετὰ τὸ φέρει χρυσὸν vocat, quæ paulo superius χελιδὸν χρυσάμπτωξ. Vmbra iacit. Sic loquitur Plinius libro ii, id est, iam Vmbra iacit imminentis teli, aut fugitæ, ut paulo post, icere paret. Poterat tamen legi, Vibrans iacet: aut, Vibrat, iacit. Nihil tamen muto. Et, icere paret, non apparet, ut fiat Coronis anapestica. Paret etiam in formulis Iuristoss. legitur. Ad quod alludit Petronius Arbuter,

Iurifconsultus Paret, Non parethabeto. Et icere paret ut Homerus *Εὐκλῆος* πῆϊκῶς.

70 QVO plerique curuamus. At quas memora nō nosse nos esse, &c.) Apponam hic lectionem, quam puto esse veram, ne quid nos fallat *Isidororum* commentitia, Cornua à curuore dicta, quod pleraque curua. Musas quas memorat Calmænas esse. — Calmænarum priscum vocabulū, &c. Est ergo testimoniū alicuius poetae: & non dubito esse Ennii. Quare qui melius coniectauerit, palmam ferat, & abeneus stet.

70 ORCVLO, dolosi, etc.) *Vetus scriptura*, Co-
x ij

fauli: forsan Cefuli pro Czeruli: vel, Cofaullæ, pro Corollæ: ut Aulæ, olla. Tamen dubio. Nam quis hodie Saliaria carmina interpretari se postulet, quæ olim magnis quoque viris laborè facebant? Quid enim de illis ait Cicero? quid in Varrone, qui restatur A Elium in iis pauca esse affectum? Quare ego postulem post tot magnos viros, ut perdam semper, absidè ludere aleam? ut inquit ille.

70 OMNIA vero at patula coemisse, iani, cuius fames duo nuseruses, dūque ian usque venet. post melios, melior.) Hæc sat erant quæ vel eruditissimos viros deterrerent à tanto negotio aggrediendo: nedum ego tam molestam provinciam detrectarem. Quod videri posset aut temerarij in tantis erroribus, aut arrogantiis, post tantos viros, manum huic auctori admove. Tamen quis negarit nos in multis non infeliciter operam posuisse? Quod quia feliciter cessurum speramus, non est quod postzāta, propè dixerim, οὐδ' ἐγὼ τῆς μάλιστα, in hoc ἕνωσι ἐπιτιμώμεθα, animam despondeamus. Non enim affirmare possum, quid verè hic excogitatum à nobis sit, quid non verè. Hoc relinquimus illis, qui quod non ineptè hic dictum observauerint, in astringam saltem, si qua est, laudare poterunt: nec, cum perperam aliquid animadversum erit, voluntatem improbabunt. Ponamus igitur ita Varronem scripsisse: donec maiora ingenia aliquid verisimilius comminiscuntur: Vt in carmine Saliari sunt hæc: Cofaullæ, dolosi, eso, Ennio verò ac Pacuio, misesta, incusa, mesfide, onese, rudelūmque. Venese, quod venere post, melios, melior, &c. Itali multi a hinc, quod ea emendare non potuerunt, sustulerunt: quàm temerario consilio, vides.

70 DIVVM exta cante.) Obscurus locus: tamen Diuum Deum, puto intelligi Ianum, ut coniecimus ex Macrobio: qui eum in Saliari carmine ita vocari scribit. Puto etiam eum per Cerum manum, id est procreatorem bonum intelligi. Supplicæ autem pro suppliciter. De eiusmodi adverbis vide Nonium.

70 VETERES Casmenas cascas res volo profari & primum.) Ita dispone,

Veteres, δ Camenæ, cascas res volo profarier

Et Priamum - O Camena volo profarier veteres & Cascas res, nimirum Priamum. Nam non de Casmenarū appellatio:

amplius agit, sed de Casco.

70 QVAM primum Casci populi genuere Latini.) Hunc versum Ennij intelligit Cicero prima Tusculana. Cascos autem Latinos interpretor eos, qui ante Romanam conditam in colonias deducti sunt à Latino Silvio Albanorum rege. Quæ à Romanis postea Priscæ dictæ sunt. Auctores Livius & Festus. In Dionysio legitur, Ἰαπίνοι οἱ καλέσθην Πρίσκοι.

70 CASCVM cascam duxisse, &c.

Cascum cascam duxisse non mirabile est:

Quoniam canoras sanciebat nuptias. Pertinet huic Titulus Saliari Varroniana, εὐρεῖν ἢ λαπεῖν τὸ πῶμα. καὶ χαθικόν παρ, ἢ αἰεὶ γεγεμνότερον. Quam ego utraq; scripturam offendi in codice Nonii manu scripta, antequam vidissem annotationes Adriani Iunii, viri eruditi, qui παρὶ γεγεμνότερον se offendisse in veteri codice testatur.

70 PAPINII epigrammation.) Pomponii apud Priscianum. Sic autem eius epigramma legendum est.

Ridiculum est. cum te Cascam tua dicit amica,

Fili Petroni, sexquifsenex puerum,

Dic tu pufam illam: sic fiet mutuo molli.

Nam verè pufus tu, tua amica senex.

Secundū autem versum acceptum referimus nunquam satis laudato viro Adriano Turnebo, unico Gallie nostræ atque adè totius Europe ornamento. Senex autem fæminino, ut Tibullus, se bene memini,

Hanc rident meritò tot mala ferre senem.

71 CASSINVM.) Primam corripuit Silius lib. x l i, -Nymphis que habitata Casini

Rura cuantantur. -- Et ita legitur in Pliniani exemplaribus.

71 PAPPVM senem.) Pappum senem legimus. Albiarationes reddimus.

71 QVOD ōsci casnar appellant.) Ita lego apud Nonium, Casnares feniles. Varrone sexagesimo: vix ecfarus erat, cum mor e maiorum, vltro Casnares arripitur: de pōte in Tiberim deturbat. Senibus crassis heu muli nō videmus quid faciāt. Nam quis patrem nunc decē annos natus non modò auferet seu tollit, nisi veneno? Allu-

sum autem ad vetus proverbum, Sexagenarios de ponte : quare
de pontani senes dicebantur. Ab eo inscripta est satyra Sexagenarius. Hoc etiam fieri solitum in Ceorum insula testis Me-
nander,

Καλὸν τὸ Κείων νόμῳ, ὅτι Φανία,
Ὁ μὴ διωχόμενος ἔζη καλῶς, ὁ δὲ ἔζη κακῶς. Strabo explicans hos
versus, πρὸς τὰ πρῶτα γράμματα εἰπεν, τὸς ἑσπέρη καὶ ἔλαττον ἐπι-
γεγονότας χρονιάζειν, &c. Meminit et Stephanus dictione ἑσπέρη.
A Elianus quoque de varia historia lib. 111. Ad quod videtur
Cecilius Hymnide alluisse,

Sine suā senectutem ducat: utique ad senium sorbitio,
ut Persius, sorbitio tollit quem dira cicure, In Varronis
verbis haec praestitimus. Testimonia tria, quae diversis locis diuisa
sunt apud Nonium, coniunximus. Deinde ubi in Nonio scriptum
erit, carnales sedules, scribimus, Carnares, seniles. Postremo,
ubi vulgari codices habebant, homuli : manu scripta lectio ha-
bet, heu muli. Erat autem conuivium in stupidos. Catullus, Mule
nihil tentis.

71 CANT'S catinam non est.) Juuenalis,
-- parcat

Cognatis maculis similis fera, - Aeschylus Supplicibus,
ἄριθες ὄρις ἄν' ἀργαίος φάρον : Prouerbum : Alludit et
Martialis.

Pellem rodere qui velit caninam.

71 CANTINAM.) Si pro pelle, bene. Nam ita ueritas
Graeci. Si pro carne, melius dixisset Catulinam. Plinius libro
xxix, Catulinam adicialibus quidem celebrē epulis
fuisse Plauti fabulae sunt indicio. Intelligit autem Plinius
Saturnionem fabulam, in qua Plautus eius rei mentionem fecerat,
Festus, Catulinam carnem escitauisse, hoc est comedisse
Romanos, Plautus in Saturnione refert. Quamquam ego sa-
ne escitauisse non puto, sed tantum Canario sacrificio canes ma-
ctari solitos ad Cani ule sedus placandum. Graece dicitur
ἐπι-
κόλασιμος. Item in Lupercalibus, ut refert Plutarchus. Vult
et dubitari quae esset adicialis caena in uerbis Plimi. Ea
erat, quoties aut in augurandi alicuius gratias aut propter ali-
quid quid, puta publicam leuitiam, indicabatur epulum. Id
quae dicebatur epulum, aut canam adlicere. Cornelius Tac-
tus Annali 11. Rescoperis sanciendo, ut dicebantur, se-

deri, conuiuia adicit, tractaque in multam noctem lac-
ticia per epulas ac vinolentiam, &c.

71 TANTIDEM quasi foeta canes sine dentibus
latrat.) Ita lege,

Tantidem quasi foeta canes sit, dentibu' latrat. Sopho-
cles Electra, τειχῶν' ἄλακτεϊ. Plautus Captiuus,

Ne canem quide irritatam uoluit quifqua imitariet,
Saltem ut si non arrenderent, dentes ut restringerent.

Festus, Hiriire, ringere: quod genus vocis est canis rabi-
ofe. Lucillius de litera R,

Irritata canes quod, homo quam planiu' dicit, Iccirco
Persius Caninum uocat,

-ionat hic de nare canina Littera. Tamen hiri-
riunt et ringunt, cum iam restringunt dentes: Muiant uero, cum
incipiunt irritari: Ab eo quod M uel Mū uidentur edere. Fraque
Plautus dixit, Plautus cum latranti nomine. Est enim
M. Plautus.

71 NEQVAM, magnus homo.) Μέγας, apud Aristopha-
nem est stolidus et ineptus. Quidam etiam ita interpretantur in
proverbio ὁ δεις, σαφές, μέγας, ἰχθὺς. Videtur tamen autor illius
acroteleutii hoc sensisse, Omnis piscis, quantumuis magnus, nul-
lus est, si putidus. Iccirco idem est apud Plautum, Nequam est
piscis, nisi recens. Stratonicus uero primus hoc protulit in Si-
mylam quendam magnum et procerum, sed ineptum et stoli-
dum, per parodiam, ut puto, ex quodam poeta: non autem quod
ita poeta ille sensisset.

71 LANIORVM immani' canes ut.) Homerus eo-
dem modo, ὄριθες ὄς.

71 QVOD latratu signa dant, ut signa canant.) Non
putarunt hunc locum mendosum esse, qui tam en ita legendus est,
quod latratu signa dant, ut, Signa canūt. -- citat enim illud,
commatium ex Ennio, ut puto. Sic supra, Canis, quod, ut tuba
& cornu, signum cum dant, canere dicuntur, &c.

71 CAESA accidisset.) Aliis cecidisset: ποσειδῶν.

Μηδ' ἐν ἰάσσει Πηλὸς ποσειδῶν ποσειδῶν πύκνῳ. Prior
lectio magis placet. Ita loquitur ipse Varro Parmenone, Cædi-
tur lucus: alia frons decedit Pallados, platanos ramis:
alia trabs pronis in humum accidens proxumæ fran-

gi ramos cādens, alius teneram abicem runis solo percelit: alius caballum arboris ramo in humili alligatum relinquit, ferens ferreā humero bipennē securim. *Quae* verba quinque exemplis productis à Nonio dispersa in hunc modum coniungimus: nonnulla etiam ex manu scripta lectione restituumus.

71 IN MEDO. Ennius.) *Perperam* huc irrepsit nomen Ennius. Sic apud Diomedem ille versus, Quis tu es mulier, &c. falsò citatur ex Medo Ennii, pro Pacuvii.

72 QVI CUM MERUM FERT.) Ex Festo repono, Qui cumerum fert. Etiam annotavit Verranius.

17 IN QVO quod sit in ministerio plerique extrinsecus nesciunt. Hæc est vera lectio. Festus ait vrensilia nosse sponse in eo reponi solita. At apud Græcos, ex quibus hic nos deductus puer ille ingenuus, quem ἀμφιθαλή vocabant, ἀλίθυφ, qui hic dicitur cumera, panes gestabat, cum hac intentione, ἔφυγον κελόν, ἔργον ἀμεινόν.

72 CASMILOS nominatur in Samothrace mysteriis.) Μουστῶν δὲ ἐκ τῆς Σαμοθράκης (ait interpretæ Apollonii) τῆς Καθείρης, ὡς Μισσῆας Φησι ἐκ τῶν ὀνόματων. πῶς ἀπὸς δὲ εἰσι τῶν ἀριθμῶν, Ἀΐετος, Ἀΐόκερτα, Ἀΐόκερτος, Ἀΐετος μὲν ὡς ὄψιν ἢ Διημίτην, Ἀΐόκερτα δὲ, ἢ Περσεφόνην, Ἀΐόκερτος δὲ, ἢ Ἄδης. ὁ δὲ ἀροσπιδέωρος τέταρτος Κάσμιλος, Ἐρμῆς ὄψιν, ὡς ἰσοπέδιον σιδεωρῶς. Manferas iste, quæ hic grammaticus citat, fuit genere Phœnix, & Phœnicū gesta omnia in literas retulit, ut nominus ex Iosepho. Eius ipsius nomē Manasses Phœnicium est. Quo magis mox ut καθεγοῖς θεῶς dicam alios non esse, quàm Dios potes. Nā Phœnicia & Syriaca lingua Cabir potem & potentē significat. Porro de Camillo puero ingenuo vide Plutarchum in Numa, Dionysium lib. I, I, qui ait, quem Romani Camillum vocabant à Turvenis Cadolū dictum, Camillus ergo est ille, quem Græci πῶν-δον ἀμφιθαλή vocabant, quem patrimonium, matrimoniumque, & puberem interpretantur. Itē ostendit vetus carmen, H IBERNO POLVERE, VERNŌ LVTO GRANDIA FARRA CAMILLE METES. Quod Cato expressit his verbis, Agro sicco per sementim, agro lato per ver. Plutarchus in *Quæstionibus Naturalibus* simile refert proverbiū, Διὸ τί λέγεται, σῖλον ἐπιλάφου τεύελε, τίλιν δὲ κριθῶν ἐπιλάφου.

Nempe hæc quæstio pendebat ex superiori, δὲ τί πρὸς φόρος ἢ πῶν καὶ καθ' ἑαυτὰ χῶρος, καὶ θυφόρος δὲ μῶλον ἢ λεπτότερος;

72 SVBULO finitimas propter affabat aquas.) *Puero* esse ex Soradico carmine Enny. Soradicum facies si aquas ponas in penultimo loco. Quomodo legitur in Festo, est planè trochaicus septenarius catalecticus: Subulo quondam marinas propter affabat plagas.

72 SVBULO.) Forſan apud Macrobiū legendū, Vicē Planipedis, & subulonis impudica & pretextata verba iacientis. Quid ad tibiam eiusmodi versus impudici fundentur. Tamen nolim mutari lectionem vulgatam, quæ habet Sabulonis: videturque esse instrumentum citharædicum. Memini enim me legere apud Apuleium, Sabulum esse genus organi musici, siue illud sit psalterium, siue cithara, siue quid simile, quod fibibus tenderetur, & plectro pinferetur. Ad illud igitur illa impudica & pretextata verba cani solita inuit Macrobius, & nos supra ostendimus ex Varrone ὄες λύγος.

Et orthopallica attulit psalteria,
Quibus sonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

Ut comici, cinædici, scenatici, &c.

72 ASTABAT.) Nihil muto. Tamen poterat legi, affabat. *Affare* tibicines dicuntur, cum canunt tibia, nulla aliorum voce admista: sicut contra, canere *assa* voce dicuntur, qui nullis admistis musicis instrumentis, sola voce canunt. Ab eo Græcis ψιλοκθαλαστῶν dicuntur, ut Athenæo lib. X, I, cum tantum κθαλαστῶν. Itaque ea dicebantur ἀφωνα κθαλαστῶν Πανσανίæ, quæ erant sine voce. ὁ γὰρ δὲ ποτὶ τὰ δὲ inquit, πρὸς σενὸν ὁ μὲν ὄψιν κθαλαστῶν τὸς ἑπιλάφου κθαλαστῶν ἑστὶ ἀφώνων, id est assorū. Non enim solum vox dicitur *assa*, quæ sine tibiis, sed etiam tibiæ *assa*, quæ sine voce. Est ergo *assum*, solum, merum. Vnde *assare* quoque veteres poetas dicebantur, cum in unum solum hominem poema condebant. Et illa poemata dicta *assamenta*: ut est maxima pars Sylvæarum Statii, & olim Saliorum fuit. Erant enim *assamēta* Ianualia, Iunonia, Minervia, prima poemata & carmina, in singulos eos deos conscripta. Quod verò ait Nonius, *Assam* quoque apud veteres significasse nurricem, idque difficile esse intellectus, neque ad eam rem ullum veterum producit testem: id nos invenimus alibi apud eundem grammaticum in exemplo Varronis ab eo adducto, cum

huius verbi Betere notionem explicat, Assa non multo post, quod ea parere nō poterat mulier, eum betere foras iussit. Hodie enim peperam legitur, Assa nos multos, etiam in manu scripto, quod vidi. Vbi tamen Assa non est nutritrix, sed adfatrix mulier, vocatur ab Afranio, quae adsidet faete. ἀναγέτραν vocabant Tarentini. Hesychius, ἀναγέτρας, ἡ τῆς παιτρίας ὡς ἀνρετῆτος γυνή, ἢ Ἀφρανοῖ μάταια κελύβην. Itaque supra apud eundem male legitur, ἀναγέτρας μελέα, Ταραντῖνι. lege, ἀναγέτρας, μάταια. Obstetricem vocarunt aliter Latini, quod obstare pro adfistere usurpabant: ut Ennius occensi pro adcesi, & obmoueto, pro admoneto, &c.

72 VERSVS quos olim Fauni.) Ennius,
--scripsere alii rem

Verfibu, quos olim Fauni, vatesque canebant
Cum neque Musarum scopulos quisquam superarat,
Nec didi studiosus erat. -- Hoc Ennius iactabundus tacite iacit in Nevium poetam, qui Saturnio carmine secundum bellum Punicum scripserat. Quod genus carminis ait olim vates & Faunos canere solitos, quod & vetustissimum id fuerit apud Latinos, sicuti Saturnus vetustissimus deus. Unde verisimile, Faunos Latinorum (qui erant ut Magi Persarum, & Bardi Gallorum) hoc genere carminis fari oracula sua solitos.

72 A VERSIBVS viendis.) Mendum est. Suspicio vangiendis.

72 CORPORE Tartarino prognata Paluda virago.) Purus putus Hellenismus,
Τάρταρον ἐκ γαργύρα μάλα υπήλιος ἀνπάρετα. Vbi nullo negotio verbum verbo redditur. Plenius citatur apud Probum,

Corpore Tartarino prognata Paluda virago:

Cui par imber, & ignis spiritus, & graui Terra.

Ignis spiritus, πνεῦμα ἕως ἑδῶς. Et grauis Terra. εὐφελὴ χθών. Est nisi fallor, illa quam alloquitur Iuno apud Maronem,

Hunc mihi da proprium virgo sata nocte laborem.

72 IN HISVNM Tartarum appellat.) ὁ δὲ ἄλλοθεν δὲ ἄλλοι ποιοῖ τῆς ποιητῆς Τάρταρον κελύβην.

72 EREVM fumificum coquum.) Cocum fuisse etiam testatur epigramma, quod legitur apud Athenaeum: quod quia ante nos indicauit eruditissimus P. Victorius, non arponam. Tannum afferam ex Theocrito versus, quos ipse Victorius non pro-

duxit, in quibus & lixa quoque inducitur Epeus. Leguntur autem ἐν πελοποννήσῳ Theocriti,

Οὐκ ἐπαρῖθ' ἴμιος γαλαῖος ἐνὶ σπασμῶ χροισὶν Ἀχαιῶν,

Ἀλλ' ἄπο κρανῶν κατὰ τὸν ἴμαϊ νόμισ' εὖ δυσκλήϊς.

Loquitur de Epeo.

73 ORATOR sine pace redit, regique refert rem.) Iste orator, qui redit ἀπακτος, est proculdubio Cineas, legatus Pyrrhi regis: quem Senatus pace infecta ad Pyrrhum remisit. Plutarch. in Pyrrho, Καὶ τὸν Κινεῶν ἀποπέμπεισιν, ἀποκρίσασθαι, Πύρρῳ ἐξ ἑλθόντα τῆς Ἰταλίας ὑπὸς, εἰ δέοις, καὶ Φιλίας ἐ συμμειχίας διαλέγεσθαι, quod ex autoritate Appii Claudii Cæci fecisse Senatum paulo ante scribit. Qua de re extant Lucilem versus Enni,

Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant

Antehac, demetri sese flexere via? Sunt enim ex oratione Claudii Cæci, quam Ennius versibus, & Plutarchus Græcè reddidit, ita ut eadē verba expresserit, cum ait, πῶς γὰρ ὑμῶν ὁ σπασμὸς ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου ἡρωικῆς ἀεί λόγος; Et quæ sequuntur.

73 QUI verba haberet orationum.) Legō, rationum. Et, A D VERSVS eum quod legebatur.) Legō, quod legebatur. Apage correctiones Vertranii, qui belligerabatur legit. Quasi legari non possint mitti, nisi ad eos quibuscum bellum esset. Quod omnino falsum est.

73 CVM res maiore ratione legebantur.) Cūm à Rep. maiore ratione legebantur.

73 GRATORE S doctiloqui.) ἐπιτομὴ Homero.

73 OLLVS letho datus est.) Festus citat, OLLVS QVIRIS IETHO DATVS EST. M. Cicero in De Legibus, Manium iura sancta sunt. Hos letho datos Diuos habento. Verisimilior est Prisciani opinio: Marronis, acutior. Ille à Leo, leui, lethum ducit: Varronis verò mens eò spectat, quod veteres abstinebant mortis mentione: ne cogentur δυσφημεῖν. Itaque abitionem pro morte dicebant: ut Greci οἰχέσθαι. Et eodem modo lethum, quasi λῆθην. Et cum aliquem vita cessisse indicarent, non id proprio nomine dicebant, sed tantum hoc, VIXIT. Plutarch. Cicerone φθασθῆναι δὲ μέγα, ἐξ ἕσπετος, ἐπει. ἔτι δὲ οἱ Ρωμαῖοι οἱ δυσφημεῖν μὴ ἐυλόγητοι, τὸ τεθνήσκαι λέγουσι. Quæ ratio similis cūm dicebant σπείονας ἀντὶ τῆς τεθνήσκαι. Aristophanes ἐκκλήσια ζῴσας.

H γράψις ἀνεστραφίη παρὰ τῶν ἀρχαίων. *Glossema* νεκρῶν, ubi tamēn transpositū est *glossema* in textum. Ostendit item sepulcreti appellatio, τὸ πλοῦδος. Item mortuos meliori *streta* & omine dicebant *μοχερίτας*. Horatius, omnes composui felices, id est *μοχερίτας*. Plinius lib. x. v. i. i. Cur ad mentionē defunctorū testamur memoriam eorum à nobis non follicitari? *Quare* superstitio & vulgò apud nos inualuit, & Indeorum etiam veterum commentariis frequentissima est.

73 MENSAS constituit, idem ancilia.) Qui legunt menses, spectant ad menses additos à Numa Pompilio, & meliori ordine digestos. Qui verò mensas, quòd essent mensa curiales, ad quas usqueque Curia sua sacra faceret, quae videntur constitutae à Numa: quanquam Dionysius vult à Romulo. Eae Ancilabre, ab ancilando, id est ministrando, & *Afsulele* dicebantur. De quibus forsitan Nennius libro III. belli Poenici,

At posteaquam aum de templo Anchisa spexit,
Sacra ordiŋe mensa penatium deorum
Ponuntur: victimam auream polcram immolabat.

Citat probus. Ita autem scripsit Ennius,

Mensas constituit, idemque ancilia primus,
Libaque, sictores, argæos & rutulatos.

73 SATVRNIO in carmine.) *Ira legendum*, Quod ea arma vt Thracū incisa, vt Saturnio in carmine. Quòd nimirum in Saturnio carmine armorum ancilliorum mentio fuerit. Alioqui ineptum erat Heroicum sequentem vocare Saturnium qui est hexameter.

73 E SCIRPEIS virgultis.) *Vetus erat scriptura* è scirpeis. pro scripis. Ignari homines putarūt aliquid deesse, quasi scirpeis esset adiectiuum. *Quare inducenda ea vox.*

73 TVTVLATI.) *Placiades id intelligit in Virgilio*, Et caput ante aras Phrygio, velatus amictu. *Potest* & videri in Statio, Lanca cui Phrygii coma flaminis.

73 IN SACRIS capitibus.) *Quasi alia capita habent, non unum tantum.* Legendum in sacris apicibus. Id error lib. II. i, vt indicauimus suo loco. *Quis nescit pilea sacerdotum apices vocari?* Dionysius lib. II, Καὶ τῆς κελευθῶς ἀπικας ἐπιμαίοντι τῆς κεφαλῆς, πῖλος ὑψιλοὺς εἰς χίμαι σωμαγορεῖσθαι κωροειδῆς: ὅς ἐστι λῶος κελευθῶσι κυρβασίας. *Est autē à partē*

coriū. Nā apex proprie erat inŋigne, id est fastigiū, quale hodie in pileis honorariis Doctorum, quos vocant. Nam stotus pileus, vel pontius velamenta, flammæum dicebatur. Unde Flamines dicti. Idem Dionysius, Οὗς ἔπο τῆς φορήσεως πῖλοι τε ἔτε μαιῶτων (ἔξ ἧ νῦν ἐπιφωροῦσι, φλάμαα κελοῦντες) ἢ ἰω σερσσυγορεῖσσι. Porro desinebat in conum, unde Apex dictus. Summum autem fastigium vocabant Tutulum. Addebatur virgula ex felici arbore, quae in Flaminiis dicebatur Stropus, in Flaminiis Inarculum. Totus Apex filo laneo velabatur: dicebatur Apiculi. Ab hoc putat quasi filamines dictos Varro. Infra mentum pertinebant amēta, quae pileū retinebant: eae dicuntur Offendices, quòd se mutuo offenderent, & cōuenirent. Solius tamen Flamini Dialis pileum dicebatur Abogalerus: fiebat enim ex hostia alba, foni cesa, quae dicebatur Indulis: de qua Ouidius,

Idibus alba Ioui grandior agna cadit.

74 A B E O, quòd matres familiās crines conuolutos ad verticem capitis, quos habent vt velatos, dicunt tutulos.) *Melius, elatos.* Tutulus in sceminis qui hic vocatur, dicebatur κόρυμβος Atheniensibus, à Cypriūκοδύλη, à Persis, ἰδελειοι. *Lucanus de hoc sentit,*

Turritaque gerēs frontem matrona corona, *Iuuenalis,*
-tor adhuc compagibus altum

Ædificat caput- *Papinius,*
-cellos procul aspice frontis honores,

Suggestūmq; comæ.

74 E T QVOD est, tunc cæpit memorari. Simul cata dicta accipienda acuta.) *Et quod est:* -Tunc cæpit memorare simul cata dicta accipiēda acuta. *Nam qui constare potest vulgata lectio editioni Romanae & Veritiano?*

74 TVNNO capto corium.) *Tantæ sunt horū versuum macule, vt & illos prætereuntes magna venia, & conanti emendare par gloria deberi possit.* Id quod multum me consolatur. Nā si aliquid præstitero, cur non acceptum meritò esse debet? sin, quòd magis puto erra uero: quid mirum ad tantum stopulum offendere? Tamen conandum est quomodo has Cyaneas enare possimus: quòd satis commode fiet, si ita legamus,

Tunnos captato, cordulum exclude: minores
Occidunt, Lupa, saperdæ te, & iura Siluri:

Sumen re, atque amia. Ineptum est, putare hic Lupum esse nomen piscis, cum Varro dicat nomina piscium horum Græca esse. Sed est Lupus ille, qui famoso carmine à Lucillio notatus est. De quo & alii quoque versus Lucillii extant:

- Tubulus si Lucius, inquam:

Si Lupus, aut Carbo Neptuni filius. *Horatius,*

Famosisque Lupo cooperto versibus. *Persius,*

- secuit Lucillius urbem,

Te Lupo, te Muti &c. Item Lucillius ipse, per dialogismum:

- quid hæc cum fecerit?

Cum cæteris reus vnâ tradetur Lupo.

Non aderit. Α'ρχαίος hominem & τριχέλιος simul

Eum priuabit. Igni & aqua interdixerit,

Duo habet τριχέλιος. Id maluerit: priuabit tamen. *Horatius* ergo hunc Lupum εἰς τριχέλιος, ut relictis minoribus pisciculis illis, ut sunt cordile, & saperda: tunnos, siluros, & amias immanes pisces confectetur. Manifestò irridet illius rapacitatem.

74 T V N N O capto.) Capto perperam, pro captato: Idem mendam in Varronis exemplo ἐπιφακῆ μύθη.

Nec multinummus piscis ex falso captus

Elops, neque ostrea illa magna captata

Quiuit palatum suscitare. Nam hodie male apud Noniū capta. Etiam nos in eodem exemplo multinummus restituumus, ut in libris De re rustica, multinummi muli.

74 P I S C I V M nomina, eorumque è Græcia origo.) Librarius ignarus Græcarum literarum, ut apparet, multum deprauavit hos versus Lucillii. Quod & idem commissum est in versibus Ennii. ἰχθυόφρα γυνοῖς, qui leguntur apud Apuleium: ubi maxima ex parte piscium nomina Græca corrupta sunt. Quos tamen emendandos relinquo eruditus viris. Id quod fieri poterit ex poetarum macellis: ita uoco qui citantur apud Athenæum piscinarii & culinarii poete. Non tamen pretermittam versus, qui adducuntur à Festo, ubi & piscium nomina Græca mirum in modum deprauata & luxata sunt: qui ita restituendi sunt,

Murratica autem video in vasis stanneis.

Bonani naritam, & camarum & tagenia,

Echinosartos, conches piscinarias, Muriatica uocat τὰ παρχαίος, que in muris Thasia seruabantur. Ea ita

describuntur in Pænolo:

Quasi salsa muriatica esse autumantur,

Sine omni lepore & sine suauitate,

Nisi multa aqua & diu macerantur,

Olent, salsa sunt, tangere ut non velis. Narita dicitur ostrei genus, quæ vngitur à Græcis. Camarum scriptum est vno in veteri consuetudine: etiam apud Hesychium χαμαροῦ. Tagenia, sūt pisces, qui & τριχέλιος, qui & ἰψὶ ἐν ἄλλῃ ἐμπαφθέρτες ἐπιπύραξι γὰρ. Vide Athenæum. Echinosartos vocat, qui sarciebat, hoc est saginabatur in viuariis, sicut cōchas piscinarias, quæ in piscinis. Atque adeò Muriaticorū nomine Plautus pisces omnes eos, qui ab eo enumerati sunt comprehendit. Et ne dubites de hac correctione audi quæ Plin. li. xxxi, cap. viii, de ea re scribit: Sic halex, inquit, paruenit ad ostreas, echinos, vrticas, camoros, mullorum iecinora: innumerisque generibus ad saporem gulæ cæpit sal tabescere. Satini aperiē eosdem pisces inter muriatica (id enim est halex, τὸ παρχαίος) recensuit, quos Plautus? Quare tam boni versus in situ & squalore relinquendū non erant, nunc ad rem.

74 QVÆ QVÆ cæruleo freto orta nare cæpta. Ca-uacortina dicta, &c.) Hic placet Jtalis deesse quædam. Sed eos decepti perturbatus sensus: quem si aperuero, ostendam hic nihil deesse. Cum ita legendum sit: Quæque freto caua cæruleo cortina recepat. Cortina dicta, quod &c. Intelligit ergo Ennius, quæcumque continentur ὑπὸ τῆ ἐστὴν ἀκρότη, ut loquuntur poetæ. Vereor autem ne cum aliis, quos supra posuimus, cōiungendi sint:

Corpore Tartarino prognata Paluda virago,

Cui par imber, & imbris spiritus, & graui terra

Quæque freto caua cæruleo cortina recepat.

74 FRET O cæruleo.) Ita περὶ φρεσικῶς vocat cælū propter agitationem. Idem apud Nonium:

Craffa poluis oritur, omnem peruolgat cæli fretum.

74 Cortina.) Τριπύρος & λίβης, Ea est proprie, in qua lana suffecta succo ebibit. Ab eo vsus est metaphora Cor. Tacitus in dialogis, cum ait in Cortina esse. Id contrarium est ei quod Græci δευροποῖν vocant. Quæ enim in cortina sunt, nondum penitus imbibebunt succum. At hercule, inquit, peruulgatis iam

pudenda interpretatur Ἰωνίου. *Heſychius*, γέβρατος σκώλας, ἢ
 πα ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἀρδία.

75 **ADSCRIPTIUI.** *Varro de vita pop. Ro. lib. 111.*
 De adſcriptiuiſ, cū erant attributi Decurionibus & Cē
 turionibus, qui eorū haberēt numerum, accenſi voca-
 bantur. Eoſdem etiam quidā vocabant ferentarios, qui
 depugnabāt pugnis, & lapidibus, iis armis que ferrētur,
 non que tenerētur. *id eſt, ἠλεβόλοισ ἐπέλετοῖς ἢ οὐλεῖταις κρηί*
ῥαδιῶν ἢ ἀγροχρῶν.

75 **ARMA,** que ferrētur in iaculum. *Τὰ ἠλεβόλα,*
 ἢ iam diximus.

75 **VBI** rorarii eſtis?)

ſequimini

Me hac ſulcis legiones omnes Lauernę. Vbi rorarii
 Eſtis? En ſunt. Vbi ſunt accenſi? *Eccc- prius membrum*
inuenies apud Feſtum.

75 **POTEST** ab arbitrio. *Varro vult accenſos dictos*
ab arbitrio, quōd Cenſere olim ſignificaret arbitrari. Sic de Vi-
ta po. Ro. Itaque quod hoſ arbitros inſtituerūt populi,
 Cenſores appellarunt. Idē enim valet cenſere & arbi-
 trari. At *ſeruum humanarum lib. xxx.* Cōſules ac Prętores
 qui ſequūtur in caſtra accēſi dicti, quōd ad neceſſarias
 res accēſtur, velut accēſſiti. *Vbi vides in conſtantia Varronis*
Quare ita obſcurum hunc locum, vnde ſatis dignè non ſe extricauit
Verranius, legiſſe: Poceſt id ab arbitrio eius.) nā inde
arbitrium) cuius miniſter. Accenſus, inquit poceſt dictus eſſe
ab arbitrio eius, cuius miniſter. Nam arbitrium inde eſt, mirum
à cenſo: quōd verbum illud Cenſo, & Arbitror idem poterat ne
ualebat, vī idem ſcripſerat Rerum humanarum libro π x.
Neque Itali, neque Verranius, audiendi ſunt, qui aliter le-
gunt.

75 **PACCVIVS:** Deum tripotentia. *(Poſt hæc verba*
hiatus eſt. Neque mendam eſt, ſed lacuna.

75 **IN** Corollaria.) *Corollaria, ἢ φανῶσιν. Eſt autē fā-*
bula Nęmiti, vī citatur à Soſipatro, Verrum autem illum, quem
intelligit Varro, eſt hic,

Diuidiæ mihi fuerunt te abuſiſſe deſiduo, *Exiit apud*
Placidē interpretē priſcarū vocum. Tamen apud illum citatur ex
Varronis Corollariis, vī verear ne hic ille verſus deſideretur.

De quo tamen eruditus lector iudicauerit.

75 **DIVIDIA.** *Attius Phœnibi,*

Viciſſitatēque imperitandi tradidit,

Ne eorum diuidiæ diſcordes diſſipent

Diſturbent tantas, & tam opimas ciuium

Diuitias - *Hæc nos non ſolum correximus, ſed et-*
iam diuiſiſte conglutinauimus. Tamen tantum Euripides di-
ixerat.

Ἐπιβήτατ' ἐπ' αὐτοῖς, τὸν νεότερον πάρος
Φεῦ γ' ἀνέοται. Quid velit et alia cōſerre? Intelliges quan-
tum variatis ab eo quem veritatem ſuſceperat. Euripides enim,
Σκυλεύματ' ἄσ' ὠπτεχέον ἐκπέμπω,
Ἀλλοὶ δὲ τῶν θανάτων Ἀντιγόνης μέμνη
Νεκρῶν Φέροντες ἐπ' ἀδ' εὐκρίσιμ φιλίαις. Quam enim recedit
ab illis veſtigium?

Vbi nunc voſtra mœnia, & omnis faucis

Conuiſit, vt eurentur diligentius. *ſlla verò non tam*
licenter,

- πολὺ μακρὶς τ' ἀφ' ὧν μαρ,

Κρόνος ἰδὸν μελαθρα ἢ βαμὸς ἰεῖται,

Γυμνάσια δ' οἶον ἐπετραφῶν, Δίρκας δ' ἔδρα. Νῆας quædam
ex illis hodie extant,

Delubra caſitum, mari ſanctitudines. Et ſiſta iſta bene:

- ἔτε γὰρ γάραι πατρί

Ὀβτ' ἔροδι δὶδδοτας, ἀνδρα δ' ὑποτυχῆ

Ἐ Ζαρχοῖσταν - Sic enim vertit:

Incaſant vltro, à fortuna, opibūſque omnibus

Deſertum, abiectū, afflictum ex animo expectorant.

Vbi expectorare ex animo, ἐξαρχειώ eſſe ferre. mirum genus lo-
 quendi. Sic apud Ciceronem vultis *Tragicus*

Tum pauor mihi ſapientiam omnem ex animo ex-
 pectorat. *hoc eſt,*

Ἐξίταμαι τε ἢ παεφαροῖ φέω. Gallicè, mettre hors du
bon ſens. Porro in his vertendis ſatis animum intendi, que ſe-
quuntur. Euripides,

Σαφῶς γὰρ ἔπε Τραπεζίας, ἢ μή ποτε

Σοῦ τῶν δὲ γῶν εὐνοῦτος, ἐδ' ὠπ' ἐξεί πολιτ.

Ἀλλ' ἐίκο μίξυ, - Ἐν Attio ſeparata hæc coniuuimus.

Iussit proficisci exilium quovis gentium,
Ne scelere tuo Thebani vastent agri.
Egredere exi, offer te ex vrbe, elimina.

Quae data opera hic scripsimus, ut esset, quo interim lectores animum ex iam minus animaduersis solum posint reficere, dum difficultatis huius laboris consulumus, et illam inter eorum conditum mitior et iucundior lectionis voluptate. Non deerunt tamen, quorum palato haec non facili: nec mirum: πολλοί ἐν Ἀρχαῖς διήκουσαν φάσι.

75 IN Phagone.) Eius fabulae nemo veterum, quod sciam, meminit. Est Latine Comedo, vel Lurco, vel Cumia, vel Manduco, vel Rapo. Varro, cum hic rapo vmbra quoque spei deuorat. Rapo id est proprie ἀδινφάγος. Apud Vlpianum, Trebatius ait non esse morbosum, os alicui oleris, vt hircosum, strabonem: hoc enim ex inluie oris accidere. Ego δὲ ἀμφὶ σήματος lego, vt lurcosum, raponem. Hoc enim ex ingluuie oris accidere. Ingluuiam vocat τῆς ἀδινφάγος, ex qua oris graue uolentia constat, vt in Icone uocat Aristoteles. Etiam hircosus defendi potest. Est is, cui os exseda et detestabilis libidine olet. Eiusmodi enim uocabantur Hirci. Catullus,

- & putare ceteros hircos.

Et in dicto Asiellane,

Hircus vetulus naturā capris ligurit. Quo scilicet oris hirsuto et alido seni Tiberio exprobatum est. Fie dicitur spurci, et spurco ore Graece ἀγλασις. Et spurco tempestates, Graecus δὲ αὐτῶν ἀσπυγίς, ἢ γουῖ σφοδραί. Athenaeus, ἀπὸ ἐπιπέτου ἀσπυγίος ἐστὶ φορτῆς δι' ἀσπυγίος ἡδονῆς. uocat ἀσπυγί ἡδονῆς eorum, qui id faciebant. Nam ἀσπυγίος illi, qui hoc patiebantur, dicebantur λέπτι. Latine Glubere. Catullus,

Glubit magnanimos Remi nepotes.

Budens aliter interpretatur, sed pace iam uiri dixerim) perperam. Et ce latius a nobis dictum sumo, ut totum Vlpiani locum illu struemus: quia maximus uir non satis dignè inde se explicare potuit.

75 IN Parasito pigro.) Ea sunt Plauti fabulae: et ni salor Graece ἄλταρπος inscripta sunt. Priscianus citat ex Plauti Ligarigo haec,

Nil moror mihi fucum in aluce apibus qui percidit

cibum. Quae manifesto dicti sunt in parasitum pigrum. Hestiodus,

Τῶ δὲ Πλάτωνος ἢ ἀνέρες, ὅσοι ἀργῶς

Ζῶσι, καὶ Πλάτωνι ποθὺργος ἡελοσ ὀρεῖται.

Οἷα με λιαζῶσι ἔχουαῖον τῶν λουαῖ ἀεργῶν ἢ ἄσπυγίος.

76 TRAMESIS.) Arameado, quod scilicet in Asueris standit uis rectas. Ab eo Plautus Moscellaria uidetur dixisse. Ambo postea ab infimo trames fecat. Quod qui caesi sunt in tempestiui postes, diffinili solent, et hiat. Sed mihi diligentius consideranti uidetur legendum tarmes. Is est Vitruuius qui ἄπτι. Graecè uocatur, ut intelligat vermiculatos, et ἴπυρτι δέ στυος. Jam sciat, et cadere aptum uerbum ei rei. Lucilius,

Lanz opus omne perit, squallor tincez omnia cædūt. Nam Graecè ἰστέλιον, ut ἰστέλιον ἰπτι σέων. Aristophanes Lysistrata. Et Theophrastus, ἴπυρτι δέ στυος, καὶ ἰστέλιον ἰπτι τῶ μῦλον, ἀπὸ τῆς δεικνύ. Itaque puto Tarmes non Trames legendum in Plauto.

76 IN fugitiuis.) Putant esse comædium Plauti: sed falluntur. Est enim Turpilius, quae alio nomine inscripta erat Leucadia. Translata est ex Alexide, qui subinde citatur ἐν Ἀλωγῶνι ἢ δεξέπτατος.

76 AGREGESPECTA.) Lego: Age age specta: uide vibices quantas. Iam inspexi: quid est? quadratus iibicus.

76 VIBICES.) Ἐκκεκς Graeci uocant τρυμάς. Hestiodus. Inde vibices.

76 EXCITATVM uerberibus corpus.) Hinc Plautus vibices uocat praegruentes plagas.

76 IN Cistellaria.) Infinitis prope locis Plautum in Cistellaria citant grammatici: eorum tamen quae ipsi adducunt testimonia, desiderantur in ea. quae hodie extat eius nominis fabula. Vnde quidam pro Cistellaria, Sifenmaria, aut nescio quid ugarum, substituendum putarunt. Sed non ita faciendum erat. Primum mendum est, quod huius fabulae titulum occupauit. Nam Cistellaria pro Cistellaria legendam. Facili uero suis lapsus, ut in Cistellariam notissimam fabulam degeneraret. Est autem eadem atque ea, quae Graeco titulo inscripta est Astrabam. ἀτρεβα enim cistella. Sic inuenies

eiusdem Plantarum citatur in Liparibus, & Parasito pigro: Terentium in Heautonimorhurno, & sisyphum excrecians, ut apud Ciceroem: Cecilium Nauclero vel portitore: Obolofate, vel faverotore: Haprazomene, vel rapa: Hypobolimeo, vel subditio: Lavernum Cropio vel Sarcularia: Belonistria, vel Frugione Syrlace, vel Catularia: Pomponium Heterisia, vel Proffibulo: Varronem κριμαχία, vel Caprino pratio. Que cum ita sint, iam satis confirmata est ista coniectura nostra, si ad reliqua pergamus.

76 Non quasi, ut hæc sunt hic limaces liuidæ.) Melius, sumptuis limaces liuidæ.

76 L I M A C E S.) A limace, ut apparet, que folia plantarū, & ora corrudit: Eiusmodi sunt meretrices, que miseros amantes κριμαχιοῦσι. A quo illa apud Menandrum meretricis dicitur Αἴξ. - ἐπεὶ λάξ δὲ

Αἴξ δὲ μέγαν κριμαχία τοὶ ἑργασίοντες θαλάσῳ. Vel est potius à limando. Nam Græci quoque τὸ λινῶν In eadem significatione usurpant. A Elianno, ἢ ὁ μὲν τὸ Μενανδρῆς ἑλέσθαι (nomen est παρασίτου) μέγαν φρονῆν, ἢ τὸ πᾶν τὸ γὰρ πᾶσι φάτιν ἀνθρώπων ἐκείνου ἔχει. Ubi etiam eleganter ἔχει τὴν φάτιν. A quo dixit Plautus de Parasito, recepit se in præsepim suā, Itaque limaces meretrices, à limando.

76 D I A B O L A R E S.) Sunt ita dirigendi vesius hi,

Non quasi ut hæc sumptuis limaces liuidæ,

Diobolares, scœnicolæ, miraculæ,

Cum extritis talis, cum crotilis crusculis,

Capillo scisso, atque excisitis auribus.

Quod secundus vesius sit ex Cistellaria, non Nervolaria, ut falsò putant quidam, vel hoc uno cognoscimus: In Fragmentis Festi mutilatis, ubi disseritur, que sint scœnicole meretrices, vesius hi duo continui citabantur, Diobolares, scœnicolæ, miraculæ. Cum extritis talis, &c. Priscianus verò citat ex Cistellaria illum, Cum extritis talis, &c. ergo sunt illi duo ex eadem fabula Clitellaria. Quartum verò ex Cistellaria adductum inueni: sed perperam, ubique pro Clitellaria. Quem cum ceteris coniungendum esse, nemini dubium esse debet. Que quamvis satis erant ad fidem faciendam sententiæ nostræ: tamen

meior huic cumulus accesserit, si ea, que citantur esse A strabam, cum illis que ex Cistellaria falsò pro Clitellaria adducuntur, coniungamus. Cuiusmodi sunt hæc,

- quasi tolleno, vel

Pilum Græcum recipi oces plana via.

Que nisi sic biteris, nitium is vegrandi gradu.

Pol ad cubituram, mater, mage sum exercita.

Reliquum, ad cursuram sum tardiufcula. Que non dicam quam conuenienter sed quam elegantiam sunt, Sed enarrantis sunt, quos supra conueni.

77 D I O B O L A R E S.) Puto fuisse in Græcâ, Διολοχίας, μωρίδας, κριμαχίας. Diobolares. Plautus Pænolo,

Secuolorum fordidulorum scorta diobolaria. Ad verbum esset,

Διολοχίας οἰστροχίας κριμαχίας διαόλοιοι. Patinuis apud Placiadem,

- non ego ita fui,

Vti nanc sunt meretrices, diobolares suam

Que nummi causa parupendunt gratiam. Dicebantur & Γαλαῖδες in contemptum. Βασιλῆδες, iniquissimi grammatici, ἐπιπέλας γυναικῶν, id est, Negatorie mulieres, ut vocat Festus. Plinius: Blitum iners videtur, ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium scœminis apud Menandrum faciunt mariti. Plautus, Lurea, blitere meretrix. Apud Catullum,

Non asis facis oblitum lupanar. Leger, Non asis facis, ð blitum, lupanar. id est, Oblitum, ð lupanar, non curas. Lupanar enim etiam vocauit, ut Lucilius, - carceris carcere dignus. Et Terentius, scelus pro selesco. Martialis, vitium pro vitio. Virgilius - Et crimine ab uno Disce omnes. (Crimine ab uno, id est, ab uno reo Aristophanes, ἢ ἀνελθὲν τῷ νόσῳ κατὰ τοσοῦτον, id est, τῆς νοσηλεύσεως. Itaque lupanar eleganter, pro meretrice. At alii aliter.

76 S C Œ N I C O L Œ.) Scœnicolæ, legendum. Exstat & in Plauti Pænolo. Sed ibi falsò legitur cœnicolæ,

76 M I R A C V L Œ.) Φιδίοντα plati exprimi puto, & μωρίδας. Nisi inueneret V a prouis autoritas, legeret, muricolæ, pro myricolæ, μωρίδα, vel μωρίδας. Posset & Miraculæ

miraculis. Miracula, quę nūc digna admiratione dicimus antiqui in rebus turpibus videbantur. Anor Festus. Inde Catullus monstra pro eodem dixit. Sed tu cum copone omnia monstra facis.

CVM extritis talis.) In aliis legitur extortis. Inter ludes mulierum $\alpha\gamma\lambda\alpha\pi\theta\lambda\acute{o}\nu\mu\epsilon\varsigma$, $\zeta\eta\lambda\lambda\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\theta\epsilon\varsigma$. Sicut contra inter vitia, Compertis, $\epsilon\tau\ \alpha\lambda\gamma\alpha$, $\epsilon\tau\ \tau\alpha\tau\iota$. Lucilius lib. XVII,

Num censes $\alpha\gamma\lambda\alpha\pi\theta\lambda\acute{o}\nu\mu\epsilon\varsigma$, $\alpha\gamma\lambda\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\theta\epsilon\varsigma$ vllam Non licitum esse verum, $\alpha\kappa\upsilon\tau\epsilon$ etiam inguina tangere mammis?

Compertem aut varam fuisse Amphitruonis $\alpha\mu\alpha\tau\iota\alpha$ Alceenam, atque alias, Helenā ipsam denique nolo Dicere, tute vide, atque disyllabon elige quoduis.

Tlud $\epsilon\delta\ \pi\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\upsilon\alpha$ aliquam rem insignem habuisse, Verrucam, $\eta\alpha\upsilon\tau\iota\mu$ pīctum, dentem eminusulum vñū.

Qui erant extritis talis, $\lambda\alpha\upsilon\sigma\tau\iota\delta\iota\alpha\gamma$ ab Atheniensibus dicebantur, Quamquam nonnulli dicunt $\lambda\alpha\upsilon\sigma\tau\iota\delta\iota\alpha\varsigma$ eos esse qui $\delta\ \rho\epsilon\alpha\sigma\alpha\iota\ \omega\ \delta\epsilon\iota\varsigma$ habebant $\pi\acute{\iota}\delta\iota\alpha$. Vt η sunt, quos Falcones à veteribus vocatos esse testatur Festus.

CVM crotilis crusculis.) Festus legit crocotilis. At altera lectio melior, siquidem Crotilum vocabant exite $\epsilon\tau\ \nu\epsilon\tau\tau\epsilon$. Videtur $\alpha\pi\alpha\tau\lambda\acute{o}\varsigma$ fuisse vt $\alpha\gamma\alpha\tau\lambda\acute{o}\varsigma$. Inde $\epsilon\kappa\sigma\tau\iota\tau\iota$ Succirotilis. Titimnius,

Feminea fabella, succrotilla vocula. Ecce autem inconstantia lectiois. In aliis enim legitur togellis cruculis, etiam in Festo ipso. Todd, inquit, genius autum parauimus. Et putat ab illis cruscula exilis, $\epsilon\tau\ \tau\epsilon\mu\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\theta\epsilon\varsigma$ solella dici. Sanè non caret ratione: Nam simili translatione Nubulus Coniculus dicitur $\alpha\epsilon\tau\lambda\ \eta\ \alpha\upsilon\tau\iota\sigma\tau\iota\delta\iota\alpha$ ea minuta auctula fuisse. Ita enim ait,

$\text{H}'\ \Theta\epsilon\alpha\upsilon\delta\ \delta' \ \epsilon\ \eta\ \sigma\tau\epsilon\upsilon\theta\epsilon\upsilon\tau\ \delta\alpha\tau\epsilon\tau\ \pi\lambda\epsilon\theta\acute{o}\nu\varsigma$
 $\text{B}\lambda\epsilon\mu\mu\alpha\ \zeta\ \Phi\omega\tau\iota\ \gamma\omega\mu\alpha\acute{\iota}\sigma\varsigma$, $\tau\acute{\epsilon}\ \sigma\acute{\epsilon}\lambda\eta\ \delta\epsilon\ \eta\ \alpha\upsilon\tau\iota\sigma\tau\iota\delta\iota\alpha$

Nunc redeo ad Varro nem.

76 A B S C H E N O nugario vnguento.) Nugario potuit dicere, quod toti $\chi\lambda\iota\delta\iota\alpha\varsigma$ mulieres que vulgò Iocalia vocantur, veteribus dicebantur Nuges mulieres. Plautus *Asinularia*.

Vbi nugiuentis res soluta est omnibus. *Pollux lib. vi* $\zeta\ \alpha\lambda\lambda\alpha\ \delta\iota\ \pi\iota\upsilon\varsigma$ $\nu\acute{o}\sigma\mu\epsilon\upsilon\varsigma$ $\delta\iota\mu\alpha\ \zeta\epsilon\upsilon\sigma\iota\ \alpha\iota$ $\alpha\gamma\alpha\mu\alpha\ \delta\alpha\ \sigma\kappa\eta\lambda\alpha\iota$ $\lambda\acute{\iota}\epsilon\varsigma$ $\eta\ \chi\theta\upsilon\delta\iota\alpha\ \sigma\alpha\kappa\epsilon\ \lambda\alpha\delta\tau\epsilon\tau\ \epsilon\tau\ \eta\ \lambda\acute{\iota}\epsilon\varsigma$ $\eta\ \sigma\iota\mu\iota\gamma\iota\tau\ \text{Hefyschius}$, $\tau\acute{\epsilon}\ \sigma\alpha\delta\iota\ \nu\acute{\iota}\sigma\iota\ \gamma\omega\mu\alpha\acute{\iota}\sigma\iota\varsigma$ $\eta\ \tau\ \alpha\ \eta\ \alpha\epsilon\ \chi\theta\upsilon\sigma\iota\ \nu\acute{o}\sigma\mu\epsilon\upsilon\varsigma$. Et in *v l Epigrammatum*,

$\zeta\ \lambda\acute{\iota}\gamma\alpha\iota\ \delta\iota\ \chi\theta\upsilon\sigma\iota\ \chi\lambda\iota\delta\iota\alpha\upsilon\alpha$. Petrus Victorius *repositio* nugatorio ex veteris scripturae auctoritate. *Jd* erit fuisse, $\zeta\ \alpha\pi\theta\epsilon\ \Phi\epsilon\upsilon\eta\tau\ \eta$, vt nugatorius mulieres vocat Festus $\tau\acute{\epsilon}\ \varsigma\ \epsilon\upsilon\ \tau\epsilon\lambda\acute{\alpha}\varsigma$, $\alpha\gamma\alpha\ \epsilon\upsilon\ \alpha\epsilon\ \tau\alpha\ \Phi\epsilon\upsilon\eta\tau\ \epsilon\upsilon\varsigma$.

76 I B I D E M Scrantia.) Lege, Idē Nerularia. Scraſſia. Vt etes excusi habebant, Idem in eularia. E eo $\eta\pi\iota$ tur restituenda vera lectio. Hoc ita esse testatur $\epsilon\tau\ \text{Pius Amotatium}$ suarum cap. C C I I I. Similia conicia in meretrices, vt in superioribus: quod fecit vt superiores versus ex Nerularia esse putarint propter affinitatem sententia. Itaque hinc eraserunt nomen Nerularie, quod putarent id ponendum esse vbi citatur Cistellaria.

76 SC R A N C T I A.) In nonnullis Scraſſie Scraſſe videtur olim dictum $\tau\acute{o}\ \chi\epsilon\tau\ \mu\pi\lambda\alpha\ \delta\alpha\iota$. Quod verbum $\epsilon\tau\ \text{hodie}$ quoque vulgò in Gallia $\nu\epsilon\sigma\tau\alpha\mu\alpha$. In Nonio $\epsilon\tau\ \text{Festo}$ manifesto legitur Scraſſe. Titimnius Prilla.

Rectius mecaſtor Piculeta Postuma. Lectum hodie stratum vidi, scraſſe mulieris. Quare scraſſe, pro meretricibus, quasi despiciente.

76 S C R U P E D A.) Quis eorū incedunt: ab eo quidd qui per scopos $\epsilon\tau\ \text{lappillos}$ incedunt, difficile ingrediuntur. Quia ita egre confisterent, veteres etiam Perreias vocabant. Ego putio melius esse vt dicamus Plautum, cum hec ex Græco transferret, Græca quosdam vocabula referuisse. Itaque scrupedas, quasi cruceas dicitur, vt tritamus, stritamus, $\epsilon\tau\ \alpha\pi\theta\epsilon\pi\epsilon\delta\iota$, enim, que $\epsilon\tau\ \alpha\pi\theta\epsilon\pi\epsilon\alpha$, Græcè dicuntur sculpone. A quo homines duris pedibus $\epsilon\tau\ \text{ligneis}$ vocabantur $\alpha\pi\theta\epsilon\pi\epsilon\delta\iota$ $\epsilon\tau\ \alpha\pi\theta\epsilon\pi\epsilon\alpha$; quia $\alpha\gamma\theta\epsilon\pi\epsilon\delta\iota$, inquit, Hefyschius , $\delta\iota\ \alpha\lambda\epsilon\iota\alpha\ \eta\ \nu\theta\pi\eta\delta\iota\alpha\ \tau\epsilon\ \zeta\ \delta\upsilon\lambda\iota\alpha$, $\mu\epsilon\theta' \ \delta\omega\ \pi\acute{\epsilon}\ \epsilon\lambda\epsilon\iota\alpha\varsigma$ $\pi\epsilon\tau\ \tau\ \pi$. Deinde $\tau\upsilon\varsigma$ $\alpha\pi\theta\epsilon\pi\epsilon\delta\iota\upsilon\varsigma$ interpretans, $\eta\ \delta\iota\alpha\ \alpha\upsilon\tau\iota$ inquit, $\delta\iota\ \delta\iota\omega\ \tau\iota\varsigma$ $\tau\upsilon\alpha\ \chi\epsilon\tau\ \pi\acute{\epsilon}\ \delta\iota\alpha\ \epsilon\chi\epsilon\tau\alpha\varsigma$.

76 S I R I T A B I L I A.) In nonnullis stritipella. Ee erunt que stringunt cutem, $\epsilon\tau\ \text{rugas}$ in facie extendunt. Itaque ad id fiebat $\tau\epsilon\tau\ \iota\omega\ \delta\upsilon\theta\epsilon\tau\ \nu\epsilon$ vocat Dioscorides: quod Latine sempellium Titimnius,

-tentipellium Inducis rugę in ore extendunt tne. In aliis legitur Stritipelle, vt apud Nonium. Erunt que pſtillatopumice $\epsilon\tau\ \text{vollellis}$ crebro vniuntur ad citra castiganda, $\epsilon\tau\ \text{ceteros}$ pilos euellendos. Vel que calamistrorum mimio vsu pellem adornant.

Propterea dicebantur succos molles. A qua ratione, qui vibrabant capillos, homines molles & effeminatos vocat Scribae καρυειταις lib. x. l. i. i. i.

76 A B execrando serancia sicca adsignificat.) Lego, Ab execrando: serancia sicca significat. Ariditatem in corporibus mulierum notat etiam Plautus in Curculione,

Tibi qui sercanti, siccae, semiformna adfert potionem. Et in Epigrammate,

Que succo caret, vt putrisque pumex: Nemo viderit hanc vt excreantem:

Quam pro sanguine puluerem scobemque In venis medici putant habere. Hic ergo sicca mulieris que sustendo & excreando exhausta sum. Unde ille in Miliis Plauti vult storum siccam, succidam: siccam, non tamen succo carens, & exhaustum. Ideo succidam, vt Terentius succi plenum. Itaque siccam, minime sputatricem, Vnde apud Ionenalem repudiata mulieri inter alias causas repudii hac precipua velut fontica assignatur, quod vinum imigeretur,

Iam grauis es nobis, nimiumque emungeres. Quae causas repudiatae quaedam apud Africanum a se reicit, cum ait,

Vigilans, ac solers, sicca, sana, sobria, Virosa non sum: & si sum, non defuit mihi

Qui vltro dent: aetas integra est, forma fatis. Sunt enim ex Terentiarum Africanum. Etsi scio in Afranii verbis sicca esse posse pro sobria dictum: vt apud Plautum in Asinarias, & Cicero in Academicis succi homines pro sobriis: sicut contra madidus, & madulus, pro ebrio. Ita etiam ερασις Graeci. Pindarus apud Plutarchum αδει σερανοφρασις, Γ' ωρα πα παται αυρα ερασις εν χροσφωται πα. Et Athenaeus lib. 11. ερασις τραφωλυ vocat abstinentia ex τρωσις ερασις εν αν σκαυματα λευκα, vt ανσρα ερασις παυλασε

76 AVRELIUS scribit aufcapedam.) Transpositio facta est, pro scauripedam. Scauri erant homines prauis fultis male talis, vt verbis Horatii erat. Ergo Scauripede eadem erunt que supra, exortus talis, id est non χαλλισφουσι, neque εοπιαι.

76 A VERMICVLO piloso.) Inuenit sententia pestifera in legibus Alcauripeda. αραχοιδες enim sunt illi vermes, quos intelligit. Sed, quod cum homo Verroniorum omnium venis diximus, lumbrici nusiua in frontibus inueniuntur, sed κελα

patins, & ερασις idus perperam Gaza Tipullas vertit. Siquidem Tipulle, non sunt vermes, sed potius aliud in iure legimus, quod semper in rivis & fontibus visitur, summa celeritate superficiali aquae percurrentis. Quas vulgus Aquitulum & accolae Garumnae Capras vocant. Itaque dicta sunt παρασις πα παρασις enim τα ελας, ubi est νεσφαισολεν. Varro,

-leuis

Tipulla lymfōn frigidus transe lacus. Ita enim legendum in Nonio.

76 Ex eo ab Attio positum.) Totus hic locus perturbatus est. Ita meo iudicio, legendus est: Ex eo ab Attio positum pro curiosa: itaque est in Menalippo: Reicias ita te religionem, & impone. Scripentes, si deo id ai meo.

76 IN Menalippa.) Legendum omnino, in Menalippo. Nam ex Menalippo Attii saepe producit testimonia Nonius. Ennius vero scripsit Menalippam, quam vixit ex Sophocle.

76 REICIAS abs te religionem.) Melius, Reicias. Reicias ita te religionem, qui omnes ad alium transferi. Sicut contra obicere religionem, καθ' ας αι: nimirum ex obseruatione omnis deo id αι ωρια incurrere. Plautus Mercatore: Religionem illic obicit: recipiam me huc. Sic Horatius religionem obicit Gallatae praefecture, ab omne: sicut ab exemplo Europae. Suetonius dixit afferre religionem. Fuere, inquit, qui proficiscenti Othoni moras, religionemque nodum conditorum ancilliorum afferrent.

76 SCRITARE.) In veteribus excussis Stritare. Erat à serculo Tritare, & Stritare, vt Stritamus: id est διακριθενς εαμ- βαλλεται. A quo nonnulli Hispani dicunt hodie Bambanear, Latini veteres dicebant ita pedare. Et Attias, qui ita egre incederet. Vel potius Structare. Ideris derivatum à Strno. vt in xii Tabulis, Pedem struere, est vix pedem pedi praeferre, ait Verrius: hoc est, vix γότο γαυός αμελες, diceret poeta quidam.

76 AXITIOS π.) Axioia: 76 IN Stelitergo.) Tumeo periculo repono, in Scythe liturgo. Haec fabula trāstata est ex Amphipane, quae citat Atheniensis ες σελγη. λευγαγει νερό ε δμυσαι υπηρηται vocatatur Scythae. ηεστηται, ημυμυσαι ερηματιαι, οι δημυσαι υπηρηται, Φυλακες τε απας, τρι κερωτω χιλιοι οπτιες ποσεταιροι ωδ φουσαι πειλα- γουσαι, κμεσαι σκαλωτοι τε εβουαι, ηρειοι δε μετιεβουαι ος Α' ηειο

σάγον. ἐκελευθε δὲ ἑστῆναι Σκῦθας, καὶ Σπευσίνοι, ἀπὸ Σπευσί-
 ου πῆρες ἄπὸ πύλας πολιτευομένων, σὺν δὲ ζεύξας τὰ ἄλλα αὐτῶν.
 Apparet apud Græcos, Scythas eundem ordinem tenuisse, quem
 apud nos Germani in stipendis Regum & Principum corporibus.
 γυναικὸς quoq; Σκῦθης introducitur ab Aristophane ἐν ἐπιπλά-
 σιαλ' ἕστῳ. Quare vera est coniectura nostra. Et falsus est memo-
 riæ Festus, qui ex Scythæ liturgis (sed & ibi quoque depravata est
 lectio) citat ea que extant in Milite Plauti. Sanè Scythæ λειπυρ-
 γοὶ nihil aliud erant quàm Stipatores, & qui vocabantur olim
 Latrones.

76 MULIERE SVxorculaui, ego noui scio axio-
 sam.) Sic Vxorculari poterat dictum videri sicut mulierare
 Varro, γυναικῶν παυτῶν, Et Rex, & misellus ille pauper ama-
 mar. Hic ephēbatur mulierauit. Hic apud mæchada
 adolescentem cubiculum pudoris polluit, tamen video
 hanc esse veram lectionem,

Mulier es, vxor. Cui, vir (Ego noui scio: axiofa es. Hoc
 enim conuitio irati dimittebant à se mulieres, sicut & hodie quo-
 que solentis facere in communi sermone. Terentius,

Oh pergin' mulier esse? Plautus Casina,
 Inspiciens semper tu huic verbo vitato ab tuo viro.
 C. I. Cui verbo? M. V. I foras: mulier es. - In Pænolo,
 Tacitūds tibi resistam, quàm quod dictū est male mu-
 lieri. Risanti enim & garrienti dicunt, Mulier es. Itaque gar-
 rientem mulierem malam vocat: quia videtur fuisse proverbium,
 Mulier, cum tacet, bona est. Idem in Rudente,

Eo tacent, quia tacita bona est mulier semper, quàm
 loquens. Ex illo,

γυναιξὶ κόσμος ἢ σὴν Φάρι.

67 CARBILVS.) Scribendum Aur. Opilius. Nam
 hic adhefit ex fine precedentis Sic.

76 AXIOSAE.) Festus legit Axies mulieres.

76 IN GESTIONE.) Poterat legi in Restione. Is est
 Mimus Laberii. Sed Varro equalem suum non citasset, ut puto.
 Poterat & AESchrione. Ea est fabula Ceciliū. Magis place-
 ret Quæstione. Eam scripsit Nonius Atellanarum scriptor
 Sed hodie desideratur illud testimonium in vulgatis Nomi codi-
 cibus libro De contrariis generibus nominum. Id autem addu-
 cit, ut probet fauies olim pro seuiare dictum fuisse. Quare ita

repones ex scripto codice, Suauics, pro suauiere, Pomponius
 Munda,

Ego illam non amplectar? ego non fauiam? Nonius
 Quæstione:

Mammæ teneas, pedes extollas, congenues, fauies,
 Ego quoque id enarrabo. Congenues dixit, genua iungas, quod
 obscenum est. Item illa obscœna, Pedes tollere, & mammæ
 tenere. Sed posteriori minus animaduersum.

Plautus Pseudolo, -- vbi mamma manucula
 Opprimitur alia: aut, si lubuit, corpora
 Conduplicant. - Et alibi,
 Papillarum horridularum compressiunculæ. Aristoph-
 anes Pace,

Τὶ δὴν' ὄπιον ζυῶν ἔστι πηδῶν ἕξομαι; Erupides Cyclope,
 Ἴν' ἔστι τὰ τὸν περὶ ἕξοματ' ἀνά,
 Μαστῶτε δ' ἐγγύμοσσι, παρ' ἐσκωασμῶν
 Φαῦστα γὰρ ἐστὶν λεπτῶτος. - At inopi poeta omni abiecta
 verecundia & maiestate heroici carminis, illam scditatem etiam
 ipsis verbis expressit, libro I I I I, Argonauit.

Ἀρχαλὶζοῖτο ἢ νῆπιε, ἀρχαλὶ μεμαρπῶς.
 Σπίδα παρ' ἐμῶν Μυωίδος. - Hec sanè explicanda fuerūt,
 quia hactenus in situ latuerant. Non tamen propterea legerim in
 Quæstione: sed in Gastrione, vel, si mauis, Gastrone. In ve-
 teribus enim diserite excusum est Geltrione. Ea fabula versa est
 ex Antiphane, qui citatur ἐν γαίτρωνι ab Athenæo libro x,

76 CERASTRIBOLA, vt de libro obscœnabis.)
 Caro strebola, vitellina est: cœnabis. Ita enim legēdam mi-
 hi videtur. Carnis strebula meminit Festus, item & Arnobius,
 Nonne, inquit, placet carnem strebulam nominare, quæ
 taurorum è coxendicibus demitur? Videtur γσβλη dicta à
 Græcis ἢ γαυῦ ἀβύλλῃ δ' ὀσῶδης. A quo curuatura & versura di-
 cta Strebula. Ἐσβλῆς enim Curuus & prauus. Vnde Siribligo de
 prauata oratio, δ' ὀσολοιμοσῶς Videtur esse & quod scribit Hesy-
 κῦπ' ἀπερ, inquit, τὸ πῶσιδ' ὡς τὸ εἶος ἢ ὀσῶξ' ὡσπ' τὰ ἄρθρα.

76 GKALLATORE S.) Nonius, Grallatores sunt
 Calobathrarii (melinosκαλοβάται) Grallæ enim sūt fustes,
 qui innitūtur. Varro, Mutuū muli scabūt, περὶ γοελοσῶδ:
 Grallatores qui gradiūtur, perticæ sūt lignæ. Ab homi-
 nis quoq; vi iste agriātur. Sic illi animi nostri sūt. Colla

Πλεῖστος ἀφ' ὧν ἐπι μεσσηγίης. In quibus videt quid sibi per-
miserit Latinus poeta, qui non interpres, sed ne imitator quidem
esse voluit. Varro nem furit ratio, qui initio quarti libri ait hac
prolata ab Agamemnone, cum sint ex persona semis cū Agamem-
none verba facientis. Sunt item & alia, quæ ostendunt Iphige-
niam Ennii versam fuisse ex Euripide, ut illa apud Festum,

Procede: gradum proferre pedum

Nitere. cecias? Eripides;

ΑΜ' ἰθ' ἐρέσων σὸν πόδα, γῆρας

Μαδ' αἰ ὄπελ' ἔγαν. Quos verò trochaicos adducit Gellius ex eadē
Iphigenia Ennii, non sunt ex Greco, sed est: αἰσόσθιοι ab Ennio
insertum fibule. Fra enim mos est veterum tragicorum & comi-
corum, pleræque de suo addere præter fabula argumentum.

77 V T HOMERUS vocat ἀμείων) Αἰετὸν δ' ἰὼ δ' ἄμει-
ων ἄνθρωπον καλέουσι.

77 TRIONES.) Navius. - Trionum hic moderator
rusticus. Puto Striones prius dictos à striis, quam proficundo,
sulcos faciunt. Sic & ipse Varro in striam iuber sulcos imprimi.
Sic Plinius vetat in arando sepius striare, id est, sepius iterare
striam, quamquam melius alij apud Plinium legunt strigare. Ab
eo ergo Striones: ut in Tritanis & similibus S, quæ erat adven-
titia, sic in Strione, quæ nativa erat, perit.

77 VALENTES glebarii.) Ita vocabant eos rustici
Greci νεμεῖος, ἢ γουεὶ πνεύρος ἑόος, ἢ γουεῖος, ἢ εὐεῖος. He-
sychius,

77 INDE bene appotus.)

Inde bene appotus primulo crepusculo
Domum ire cæpi tramite dextera via.

77 TAM crepusculo, &c.) Fortasse, Tã crepusculo fe-
re, ut amens, lampadas accendit,

77 IN Condalio.) Ea fuit translata ex Menandro. Is e-
nim laudatur ab Athenæo ἐν δακτυλίῳ. Condalium enim
δακτύλιον.

78 RECIPROCA tendens.) Erit trimater Lambicus
cum principio ἀκρογχιχίδος. Sed melius puto ita concipiari,

Tendens neruo tela reciproca

Concita equino. Simile apud Sophoclem in Trachiniis,

--δ δὲ βαρχειῶν ἔπα

Ἡλθε πάλιν οὐκ ἔπα

Τὸ ἔσθ' ἀπὸ λήξεσσι τοῦ λὸν τε πλάστων. Reciproca, πάλιν πάλιν οὐκ ἔπα.

Non tamen affirmari esse ex illis Sophoclis versa. Quamquam
Trachiniae versa sunt ab Attio. Ex quibus Cicero in Tusculana
Herculis iam propemodum depositi exclamationes illas ad ver-
bum ex Sophocle versas adducit. Neque tamen nomen Attij po-
suit, ut in alteris versibus, quos mos ascribit, non laudat auto-
rem Attium in Prometheus qui illos versus scripsit, sed AEschy-
lum, ex quo illi translatisunt: cum tamen esse ex Prometheus
Attij, aliquot Nonii & Prisciani iudicij cognoscimus: qui illa
quæ extant apud Ciceronem, nominatim ex Prometheus Attij, ci-
tant. Versaque ergo versiones vnius Attij esse hinc manifestò ap-
paret. Et stilus ipse multo plenior quam Ciceronis in transferendis
poematis Grecis, & aliud seculum redolet, & me hercule longe fe-
licius ingenium poeticum. Quod iocundo admonui, ne fallatur om-
nes cum erudito viro, qui in Sophoclem commentaria edidit, pu-
taretque eos versus ieronis esse. Nam profecto fallitur. Sed magis
accusandi illi, qui cum mordicus teneant, atque adeò pertinaciter
sibi persvaserint illos esse à Cicrone conuersos, in alium errorem
incidunt: qui tam magnificos versus improbare audeant, iniquà
à Cicrone poetres ignaro, ut ipsi voluit, conscriptos. Qui cum hoc
profitemur proculdubio declarant quam futurum essent in hoc ge-
nere scribendi, cum, quales sint in existimando, facile ap-
pareat.

78 NERVO equino.) Tamen Homerus ἀπὸ νευρῆφι
βοείας. Hesych. ἰπποκὴ πάλιν ἢ νευρῆ τῷ τὸ ζῶν, διὰ τὸ ἐξ ἰπ-
ποκῶν γινέσθαι τρεχῶν. ἢ δ' ἀδωμῆσα νευρῶν ἰπποκῶν καλέουσι.
Etiam Virgilius dixit neruum equinum.

79 QVAST cancer solet.) Et Pseudolo. Idem est quod
alibi idem ait, imitari Nepam. Imelligit καρκῖνον λέξου ἄπει, ut
in epigrammate Greco.

78 QVOD ἀνδρὶ μέγιστον.) Crebri sunt in hac licentia
ac nimis inuensi Greci Poetæ: sed maxime Euripides: ut de Po-
lynice, quod sit νεκρὸν ἐκπαύτως, de Pentheo, μὴ πείσος εἰσολογῆ
δὲ ὕψι. AEschylus de Prometheus, quod cum oporteat ἀφομῆδ' ὄσφ
ἐν malis euolui: de Artapherne nimis putide, quod φρέσας ἔχοι ἀρ-
πίας. Nam quis sanus Persico nomini etymon Grecum attribuat?
Sic Euripides de Thyeste,

--εἰσώυμαι δὲ ὄσφρα οὐείτου,

ut citant grammatici. & de Apolline,

Ὁ χρυσοφράξ ἦλθ' ὅς μ' ἀπώλεσας.

Ὁ θεὸς Ἀπολλών ἐμφανῶς κηλίζει θεοῦτος.

Citat Macrobius. Sophocles etiam aliquando, ut de Aiacē, Sed parcius, ut decet sanum & sobrium poetam, & qui sanē principem locum in theatro Græco obtinet. In Græcis hoc tolerandum erat: at quis ferat in Ennio idem in Plauto,

Quid refert mihi Chrylalo esse nomen, nisi facis probo?

Tolerabile quod dixit Ausonius de Protefilao, Victimā quod Troiæ prima futurus eras. At non ferendum quod Protefilai videtur sentire dictum, quod παρ' ὅσας ἰδέσασθαι τὸν θεόν. Cum sis παρ' ὅσας λαβ' & Πρωτεσίλαος Similis compositio cum pleonasmō, ut ἐλασπέπτος, ἄλλε σὶ μωρὸς.

78 IN VERSUM. Melius alij, in versu μεθερμητεύσθη. 98 IAMQUE Auroram rutilare procul cerno.) Si-

mile in Iphigenia in Aulide,

Ἰδιλευ κηλίζει τὸ θεῖον φῶς ἦδη

Ἀμπυσ' ἦός. - Quod hic λευκαίην, non idem est rutilare, sed tamen pro eadem re usurpatum. Albicare dixit: Martius in Misiamibus,

Iam iam albicassit Phœbus & recentatur,

Commune lumen omnibus, voluptasque.

78 RUTILA. Rutilus & Rutilus idem erat: aut certe parum intererat. Cato Originum lib. VII, Mulieres operatas auro, purpurâque, ar sineum, rete, diadema, coronas aureas, ruffea facie, galbeas lineas, pelles, redimicula. ita enim ille locus legendus est. Quas Varro vocat rutilas, Cato ruffas dixit. A libi tamen rutilas vocat, Mulieres nostræ, inquit, cinere capillum ungitabant, ut rutilus esset crinis. Serenus,

Ad rutilam speciem nigros flauescere crines

Vngento cineris prædixit Tullius autor. Apud Martonem,

Immundum effretos cinerē iactare per agros. Ibi Serenus, Dicit, inquit, ad discretionē illius, quo vitur puella. Id genus cineris fiebat ex fecibus vini in cinerem redactis. Idque vocabant Fæculam. Ea dicitur Dioscoridi τρυβὺς διακαρόνη. λεωρεὺς ὄνυχος ἐκείλαι σὺ ῥητήρη, & τριχὺς ζανδίζει μεπ-

ρητίου ἐλαφὺν ῥύπτει δ' αὖτ' συγχρισθῆσαι. Conciliabatur ille color δ' ἄλφα. Quæ (ut puto) idem faciebat quod Ruffum, seu Ruffum, genus virgultii. Ab eo dixit Ruffia facie Cato. Vocabatur & τρυπιδὸν Id genus virgultii: & ἴα-λορ nounulli τὸ σκαπιδὸν interpretantur. Crasimus Hipponicum quendam vocavit σκαπιδόν, quod σκῆρος esset, id est rutilus. Apparet Rutilum παρ' ὅσον εἶναι, Ruffum ζανδίον. Apud Catullum ex Apuleio legi debet? Dentem atque ruffam defricare gingiuam. Ruffam gingiuam, id est dentes, dicit habere Egnatium: quia eum colorem contraxerat ex lotii defricatione. Lotii verò color ruffus est, maxime ἔσθ' πεπελαγωμένον, ut vocat Strabo. Itaque quo plus ruffam gingiuam haberet, eo plus urina ebibisse videretur.

79 NE QUID SCORTEUM ADFIT, NE QUID MORTICINUM.) Ouidius,

Scorte non illi fas est inferre sacello, Ne violent puros exanimata deos.

79 MORTICINUM.) Morticina περιβρα dicebantur. Etiam morticinum erat conuicium in tetros & exanguis facie homines. Plaut. Persa,

Non hercle, si os perciderim tibi, metuum morticine.

Græci vocant δημητρίους & δημητρεαλούς. Plutarchus interpretatur νεκρώδεις. Ab eo Cadaverosa facies Terentio, Latini etiam vocant Cerevitos postea Cerritos: interpretantes illud δημητρεαλούς.

79 MULTIS NOMEN, &c.) -- Multis nomen

Vostrum numenque ciendo. Coronis anapestica. 86 HOMERVS, & aliquoties Liuius.) Ηῆς, & κυανία-σιν ἐσ' ἰφρύσι γεῦσε Κρονίαν.

79 FLEXANIMATAQUAM.) Et mæcus & corruptus locus. Ita explendus est,

Flexanima, tanquam lymphata, & Bacchi sacris Commota -- Ex Pacuvii Teucro, ut citat Cicero.

79 HALCYONIS RITU.) Flexanima, tanquam lymphota, & Bacchi sacris Commota, in tumulis Teucrum commemorans meum,

Alcyonis ritu litus peruolgans feror.

Nonium Crassus lib.xvi, Iliados focii numero viri. legendum Cn. Mattius,

Nunc focii nunc site viri. Homerus, Αἰνέες ἐς ἑφίλοι. Etiam nomine Cassii perperam citatur, ut apud Priscianum. Ninius Cassius Iliados lib. xx 1 1 1.

Nam nō cōniui oculos ego deinde fopore. Restitue Cneius Marius Iliados lib. x x 1 1 1, ex illo, Οὐ γὰρ πω μύσαν ὄσσε ἔσπευθε φάραγγισι ἐρσίσσι. Apud Diomedē alio modo corruptū, Cn. Atticus x x Iliados. Ille hiar herbam moribundus ore. Puto corrigendum:

Ille hiar ta animam moribundior. Αὐτὰρ δὲ θυμὸν αἰσθητὴν ἤγευε. Apud Gellium lib. v 1, cap. 7 1, male Trimatius, pro Cn. Mattius. Dū det Vincenti præpces Victoria palmam,

ἢ σὸν τε δαίμων ἄμυστα κρητὴν, δ' ἰδ' ἐπεόρισσε Νικλῶ. In eodem Gellio diseritè Mattius legitur, sed pro x 1 1 1, Iliados, scribendum x x 1 1 1, Iliados.

An maneat specii simulachrii, in morte, silentū. ἰλιάδ. 4. Ω πόποι ἢ ῥά τις θεὸς ἢ εἰς αἰθέρα δόμοισι θυγατὶς ἐξέδωλον. Apud eundē rectē Mattius Iliad. x x 1, Altera pars acii vitasset fluminis vndam. ἰλιάδ. φ.

Ἡ τὰ σὸι ἄλλοι ἀτυζέμενοι φερέσσι. Male apud Priscianum Mallius, -celerissimus aduolat Hector. ἢ δ' ἄρ' ἐς ὄσπερ φαίδιμος Ἔκτωρ. ἰλιάδ. κ.

So C O R P O R A Graiorum mœrebar mādier igni.) Scribendum mœrebant, ut apparet ex Homero, Ως δ' αὖ πᾶς ἐπέεωθεν εὐνήμηδες Ἀχαιοὶ Νεκροδὲ πύρραϊς ἐπιήνεον ἀχρύμῳ κηρ. ἰλιάδ. η.

So M A N D U C V M.) Ego tamen pro māducōne, non pro obfano inuenio in Atellana Pomponii, Magnus manducus camelus cantherius. Apud Plautū Manducus est μωρῶλυκος quod in ludis circumferebatur inter ceteras ridicularias, & formidolosas personas, magnis malis, latēque debicans, & clarē crepitans dentibus, in Atellanis præsertim. Iuuenalis,

-tandēmq; rediit ad puspita notum Exodijum, cum personæ pallentis hiatura

In gremio matris formidat rusticus infans. Intelligit manducum: quem magnis dentibus effingebant, ut dixi. Dentem enim magnos & voracitatem attribuebant nocturnis illis terriculamentis. Quo nomine factum ut Lamian puerorum insulsum deglutricem fingerent. Inde Pomponius Atellanarius poeta inscripsit exodium quoddam Pythonem Gorgonium: qui nihil aliud erat, ut puto, quam ille Manducus, de quo dixi. Nam Pythonem pro terriculamento, & Gorgonium pro Manduco: quia γοργόνες cum magnis dentibus pingebantur. Fraque apud Nonium ita leges: Gumix, gulosi. Lucillius libro x x x,

Illo quid fiat Lamia, & Pytho oxyodontes, Quod veniunt illæ gumix, vetulæ, improbe ineptæ. Nam apud Nonium hadie Genix pro Gumix perperam legitur, & versus Lucillij deprauatissimi sunt, Oxyodontes ergo vocauit, propter eas causas quas superius assignauimus. Gumix vero vocabantur antiquius gulosi. Idem, -compellās gumias ex ordine nostros.

Apud Festum legendū est, Degumiarē non degunere, id est deuorare, degustare. Apud eundem diseritè scriptum est Gumia Ingluuiēs, inquit, à gula dicta. Hinc & ingluuiosus, & gluto, gulo, gumia, guttur, &c. Id manifestū est à Greco γόμις, quod significat πλάσμα τῆς γέως, ἰρμα. Saburrā Latinivo cāt. Fraque qui nimis se ingurgitarent cibo, ita dicti ab eo. Quare & apud Plautum saturæ mulieres dicuntur Saburræ. Ergo Manducus persona Atellana, & Lamia, & Pythones ἐξυόδοτες pingebantur. Et Mādicos quoque vocabant gulones, quos & gumias vocatos esse ostēdimus. Et mattici etiam dicebantur à magno malis, non quasi malatici, ut vult Festus, sed quia μετὰ βας veteres Greci τὰς σαγόνας vocabāt. Vnde etiam γυάγῳρες, in comædia, gulosi. Sed modus esto. Quare ad reliqua.

So O B S C O E N E I interpres, funestique omnis auctor,) Ab illo: Α γυαλέλω, πολέμοιο τέεες μετὰ χροῖν ἔχουσι.

So P A P P V M Mæsum.) Mæsius maiorem significat Osa lingua, distorsione oris, ut mos eius gentis erat quasi Mæius. Quare Mæius mensis apud eos Mæsius dicebatur. Pappus mæsius, id est senex. Suprà ubi dicit in Atellanis senem pappum dicti, admonuimus legendum esse Pappum, cum ex huius loci conie-

Etura, tam ex Atellanarum testimonio. Pomponius enim, qui in ea scena verus est, scripsit fabulam vitulo. Sponsum pappi, & Agricolam, & Hermitam pappi. Quare fuerunt nomina quaedam propria sordidarum personarum potius, ut comus Alafon, de quo Festus & Athenicus. Satyrius Aurolycus, Burria, teste Diomede Atellanis Manducis, Pappus, Alacus, Bucco, Sagaris etiam senes Comici propriis nominibus ita distinguebantur ab histrionibus, ut quidam diceretur παππος ἀφ' ὧν, alius παππος δὲ τῶν 295, &c. Pomponius Pictoribus,

Pappus hac in aedi habitat senica, non sesquisenica.

80 A QVO rustici pappum Mæsum, nō Mæsum.) Inversa sunt hac pro, A quorustici pappum Mæsum, non Mæsum. Vult enim probare ea, quæ diphthongo scriberentur, à nonnullis simpliciter enuntiari Et alibi dixerat hedum in vrbe vrre autem hedum dici. Itaque Festus ait propriè rusticorū fuisse ut diphthongos non pronuntiarent, & quod rectè aurum diceretur, ipsos orum dicere,

80 CAECILIUS ne rusticus fiat.) Scribendum,

Cæcilius Prætor ne rusticus fiat. Diomedes, docens quomodo in litera fiat barbarissimus ita scribi: Vt, inquit, si quis detracta a litera Prætor dicat. Lucillius, Prætor ne rusticus fiat.

80 OBSCÆNUM, quod nisi in scena palam dici non debet.) Apud Sophoclem in Aiace:

-μὲν δ' ἔστι κλυτὰς γῶνς Δάκρυα- Interpretantur nonnulli grammatici ἀφ' ὧν, eius ἔστι τῶν κλυτῶν. Quare ita vera esset Varronis sententia.

80 QVOD puerulis turpicula res in collo quædam suspenditur.) Fascinus vel Fascinum dicitur veretrum. Horatius, minusve languet fascinū. Vultur ita dictum, quod depelleret fascinationes, ut ex hoc loco cognoscimus. Itaque pro amulato à collo pueris suspendebatur. Hinc proficisci à ἔλασσις τῶν. Plaut. Asinaria:

-sequere hac ergo.

Proficiscin hoc nunc dixerim. nemo etiā me accusavit Merito meo. Lege, Proficisni hoc nunc dixerim.

Tūmū Scima,

Paula mea, amabo, pol tu ad laudē addito proficisni, Ne puella fascinetur. Hunc locum Tūmū habuit in ani-

mo Serenus, cum scribebat de fasfimo.

80 SCÆLVAE CAUFFA.) Vcl, bonæ scæuæ cauffa, et legitur in editione Romana. Ita etiam Festus: Scæuam vulgus quidem & in bona & in mala re vocat, cum aiunt bonā & malam scæuam.

80 A QVO dicuntur Comitā, aliudve quid sit, aut sinistra, quæ est.) A quo dicitur Comitā, aliudve, quod sit aut sinistra, scæua. Minus prudenter hic quaedam mutata sunt in Romana editione.

81 AVI sinistra.) Ita dicebantur aues prosperæ. Contrā, impediētes aues aut dicebantur Arcule, ab arcendo: aut Clivis, qui difficilia vocabant Clivis ad verbum κλιῶντιν: Aut remores aues, à remorando: Aut Inebra & Eubra. Eo nomine omne obstaculum intelligebatur. Aut altere aues, cum altere superuenirent, quæ felici auspicio vitium facerent: aut Volsgræ, quæ se vellendo malum auspiciū faciebant. Eas intellexit Statius.

. Simul ora recuruo

Vngue secant rabiðz, planctūmque imitantibus. alis Exagitant Zephyros, & plumea pectora cædunt.

Aeschylus Persis:

Μεθύει γὰρ δὲ κίχρον εἰσογὰ δ' ὀρόμα.

Πιστοῖς ἐφορμαῖον τὰς χιλιάς κειεσε

Τίλλοιτα--

81 QVI adest, assiduus.) In eadem sententia Q. Cicero in libello De petitione consularis. Iam assiduitatis nullum est præceptum: verbūmque ipsum docet, quæ res sit, Prodest quidem vehementer nūquam deesse, &c. At Plautus etiam iocando extulit verum etymon in Truculento:

Postidea ego tota tecum, mea voluptas, vique ero Assiduo. D I. Imo hercle verò accubuo mauelim.

81 DECRETVM est stare.) Hic vni testimonium Ennii diuulsū est: & ex vno facta duo. Neque id solū erroris admisum, corrupta enim sunt quaedam, propter diuulsionem ac distractionem duorum membrorum. Quare ita luxata in suum locum restituenda sunt, deinde emendanda: Decretum est stare corpora telis, quibus concidet fossim obrutus, Quæ verba nō multū in abstru à senariorum ordine, & lege. Quamquam eo magis inclinat animus ut ista putem ita concinnanda esse,

Theb. lib. 3.

- corpora telis

Decretum stare est, quibu' concidet obrutu' fossim.
81 STARE corpora telis.) Eleganter, ut idem dixit,
Stat poluere celum. Quocirca nihil mutandum.

81 Hoc verbum Ennii dictum à fodiendo.) Nimi-
sum fossim. Ita enim legendum pro faxim. Sed qui lectionem
mutarant, decepti sunt consuetudine Varronis. Ille enim & nomi-
na, & participia, & aduerbia & alias pleraque omnes partes
orationis vocat verba.

81 APVD Ennium.) Hic ea quæ sequuntur, perperam
diuisa esse, & connectenda cum superioribus, demonstrauimus.
Quare testimonium aliud Ennii de verbo Mussandi deest: aut il-
lud ex v I Amali,

Intus in occulto mussabant- aut aliud,
Nanque decet mussare bonos- Virumque refertur à
Sex. Pompeio in Fragmentis.

81 QVOD minimum est, neque vt aiunt, mu facere
audent.) Alludit Lucillius:

Nec laudare hominem quenquam, neque mu facere
vnuquam. Charisius citati Mu canum est: unde dicuntur Mu-
cine: sicut γρὸς, porcorum: unde Grunire.

81 DIMONERINT meliora.) Ex Pacuuii Chryse.
Nonius.

81 PIPVLO te differam.) Πειραχούβην dixit Aristot-
phanes Eguitibus: fictum & ipsum à cantu gallorum, ut & illud
à pipatu pullorum.

ἀπεπυδάειται μύθων, & εὐχεχούσου. Pipare Osti dicebant,
pro eo quod est inculandum conqueri. Ab eo cocus iste in Aulularia
pipulo differre dixit. Pro quo erat in XII Tabulis Obuag-
lari. C VI TESTIMONIUM DEIF VERIT, IS
TERTIIS DIEBVS OB PORTVM OBVAGV-
EATVM ITO.

89 ANIMVS cum pectore latrat.) Scribendum:
-animusque in pectore latrat. Quod imitatur ex Homero
lib. x Odyssæ.

Πολλὰ δὲ μερμήλειζα κατὰ φρένας, ἢ κατὰ θυμῶν,
ἢ ἐμεταίξαι δάκρυα τεύχεσσι ἐκείσῃ,
ἢ ἐτ' ἐὼ μνηστῆρσι τὰρ φίλοισι μνησῶν
Τεσπαι ἢ πύματα. κρᾶδι δὲ οἱ ἐνδὴ ὑλάει.

Ὅς δὲ κύων ἀμαλῆσι πᾶσι σκυλάκεισι βεβῶσαι
Ἄνδρ' ἀγροῖσσι ὑλάει, μέμνητε μάλ' ἄλλο.
Quæ docent ita coniungendos duos locos Ennii.

- animusque in pectore latrat.

Sicuti si quando vinclo venatica aeno
Apta solet canis fortè feram si ex nare sagaci
Sensit, voce sua nictatque, vlulatque ibi acurè. Apud
Festum annotatur Latrare positum esse ab Ennio pro postere. Sed
non puto hunc locum intellexisse, aut perperam eum sensisse. quan-
quam pro Postere Lucretius usurpauit.

81 GANNVIT odiosus omni totæ familiæ.) Me-
lius ogganuit. Gannunt canes gestientes ab herorum aduen-
tum, ut apud Lucretium:

-gannitu vocis adulant. Et Homero γάννυσι sem-
per est gestu quodam oris exprimere gaudium ob amici aut alius
cari aduentum.

Ὅυδ' γὰρ ἢ σκυλαίχοιο δὲ μαρξ' ἀλαγνοῦρίδιαι
Ἄνδρ' ἐφίλω ἑλθόντι γανύσεται, ἐσπότη κεν δὴ
Ἐκ τρυφῆς αὐτῶν ἡυσὶ νεώμεθα κῆρυι Ἀχαιῶν. ἰλιάδ. ζ. Item.
-- τῶ δ' ἔπι γυνὴ κη ἡπια τέτα

Ὅυκ δὲ νῆσσαντι παρίσταται, ἢ δὲ γάννυται. ἰδὺος. μ.
Hoc voluit Pindar' Puthiis, ἢ δὲ μολόντων πᾶρ μετέρος ἀμφι γέ-
λας γλυκὺς ὄρσει χάριν. id est, ἢ δὲ οἱ μολόντι ἐγανύσασθε μίσηρ.

81 TANTA M rem dibalare vt pro nihilo habue-
rit.) Dibalare pro debilitare non ineptè dictum videri posses.
Ego puto dibalare rem, κατὰ φασγῶν πλὴ ὑσίου. Sic Nicostratus a-
pud Athenæum πειραχούβην. Hoc fictum à gallorum pipatu, ut
suprà admonuimus: illud à balatu pecorum,

Ὅυσι δὲ οἱ γὰρ μνηστῆρες τῶ πάλῳ
Ὅυτῶ σιωτῶσθ' ἔβληκε, καὶ ἐξελώκουσι. Sic Ἰσοποχούσαι
Ἰσχυλῶ Ἄσχυλος dixit ἀπὸ τῆ ἐμπνεύσαι. Ergo videtur exclamatio
in eum qui bona sua lancinauerat: qualis Alexidis Comicò
apud Athenæum, κατὰ φασγῶν

Αὐτὸν τσοῦτ' ἀγρόεος, Tantam pecuniam dibalasse
abligurisse

71 H A E C, inquam, ruder.) Plemius apud Nonium ex
Lucillii libro v,

Hæc, inquam, ruder è rostris, atque beilitabit.
Concurrans velut angarius, clarèque quiritans. Hodie

in recentioribus Nonii codicibus legitur arenarius. Ac in superioris memorie excussis ancarius. Quod etiam retinet calamo exactus codex. Nos angarius fecimus.

81 VOLUTARE vlulantis.) Puto volutares vlulantes. Volutares fues, qui & Colluviatares, quod in colluue natiuntur. *Ζελευάδες* ait vocari Appion grammaticus apud Hesychium. Dicitur ergo in homines spurcos, & quasi cæno & colluue demersos; de quibus Varro Prometheo, lib. 1, In tenebris ac fuilla viuunt; nisi nõ forum, hara, atque homines qui nõc plerique fues sunt existimandi.

81 TIBICINA maximolabore mugit. Acrotelenicum ex Sotadio carmine.

81 MAXIMA labore.) Plinius de ranis loquens, Tunc extenti buccarum sinus perlucet. oculi flagrant labore perculti.

81 CLAMOR ad cælum volucendus per æthera vagit. (Poterat sic,

Clamor it ad cælum volucendu' per æthera vagit. Sed vera lectio, ni fallor,

Clamor it ad cælum. volitatq ue per æthera vagor.

Jdem Ennius,

Qui clamas oppugnantibus vagore volanti. Vbi vagor volans, ut hic volitat vagor.

82 ESVETA frendice frude frutini suauiter. Hæc est lectio veterum excussorum, Exibunt quidam, ut puto, qui quidam deploratis vulneribus manus almoneam mirabuntur. Sed & non deerunt etiam qui in minimis me commorari, grauiora preterire conquerebantur, vel potius calumniabantur. Quare utrisque satisfacere possumus, si nec ea pretermittamus, & aliquid verisimile asseramus. Videtur igitur mihi hæc lectio ex his vestigijs erui posse,

Eiusdem ab Irundine ne frende fritinni Suauiter Nunc reddunde sunt causse.

82 A Irundine. Ita eruendum ex illo corrupto frendice. Non dubium est ita legendum, maxime propter verbum fritinnire, quod est hirundinum, τὸ ἰφθυεῖς ἵψ, ut infra aperietur. Hic locus postulat ut enarremus locum Aristotelis in Poeticis à nullo hæctenus explicatum. Verba illius magni magistri sunt hæc, ἔξωθεν ἔναι καὶ ἐνὶ καὶ ἐν τῷ Σοφοκλεῶς Τηρεῖ ἢ κεραιδὸς Φωνῆ

In Tereo non dubium est quin ageret ut μεταμυθεῖς Procles in hirundinem. Quare ad imitandam vocem hirundinis, dum ea μεταμυθεῖς ageretur, adhibuerunt τὴν κεραιδὴν, radium textorii, quæ ob id dicta est ὡς τὸ κεραιδόν. Idcirco in Epigrammaticis Grecis scribitur,

Κεραιδὰς ὁρθρολάλοισι χεραιδὸν ἱκελοφώνως. Apparet ætate Sophoclis hydraulica organa non fuisse. Nam postea res sunt antiqui hydraulicis ad imitandam minutionem auiculari; quæ Virgilius vocat Engibata, & Merelas si lectio mendo nos caret. Sanè videtur Attius verisimè Tereum Sophoclis. Ex ea fabula Actus Nonius recitat versiculum, qui ad hanc rem facere videtur,

O sua uem linguæ sonitum, ò suauitas conspiritum Animæ. Vbi conspiritum manifestè ex σιυαυλιᾷ versu Est autem admirantis vocem hirundinis, aut luscinie, quæ in eo dramate intraducebatur.

82 NEFRENDÈ.) Nefrendis, & nefrendus puer, vel senex; γὰρ δὲ εἰς, qui dentibus frendere non potest, id est frangere. Frendere duo significat τὸ ἐμπίπειν τὰς ὀδόντας, τὸ ἐμὲς ὑλάειν. Pacu-
nius Antiocha,

perdita illuic atque in somnia

Frendere noctes misera, quas perpeffa sum. Sic enim coniunge hæc duo exempla; quorum primum adducitur à Charisio, alteru à Nonio. Deinde frangere; unde nefrendus, qui per ætatem adhuc dentibus frangere non potest. vel senex, qui dentes amittit. Linius Andronicus,

Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem.

Inde nefrendes porculi. Inde frendere fruges, τὸ ἐπαίρειν. Pacuinius Antiocha,

Fruges frendeo solas, ac sicco robore. Serenus,
Copia farris uti frendētibus eruta saxis. Hinc frendere fabam, & freffa faba, ἐγγυός. Attius Troadibus; Saxo fruges frendant; σὺ παίσιω. Transulit enim ex illo Euripidis,

Τύσσει μὲ ποροδῆσοισιν ἠθυρῶν λάττειν

Κληῖδας φυλάσσαν, τὴν πενῶσαν Εἴηθε;

Ἡσσοποιεῖν, καὶ ἐν πῶποιταις ἔχειν.

82 FRITINNI.) Ergo nefrède fritinni, pro τῷ τοδὲ ἰφθυεῖς. Nã fritinnire propriu hirundini. Varro Virgula diuina-

Et pullos peperit fricinnientes,
Quos non lacte nouo leuata pascat.
Sed pancarpineo ocimo coacto
Libamenta legens caduca veris.

Ad quos tum volucres venit pusillos,
Vtique ad lumina nidica, esca vilis *Hi luculentissimi
versiculi à nobis non solum emédati sunt, sed & quod quatuor lo-
cis dispersi sunt apud Nonium, in unum corpus collecti & digesti.
Valde enim delectant me hæc reliquæ veterum auctorum, tanquã
quædam ex naufragio tabelle.*

81 SVE S auoluerat.) *Ex his deprauatis suspicor eruendis
hoc: A fue: suboluerat ita rudebat. Suboluerat ei de facto, in-
quit quisquis est comicus ille: eos clamores edebat. Lucillius,*

Hæc, inquam, rudet è rostris, &c. Rudere, suum & leonum
& aliorum animalium. *Quidius & Persius asinis attribuunt, Ta-
men oncant asini, non rudunt. ὄνχαρ.*

82 I T A T R V D E.) Ita rudebat, videtur legendum. *Sus-
picor, Varronem, rudebat, pro grundibat in Cecilio legisse. No-
nius, Etiam hominum esse grunnitum Cæcilius imbris
designat. Quæ verba Cæcilius desideratur in Nonio, ea prouisit
Diomedes, sed fabule non meminit.*

-ita cruento ore grundibat miser. *Videtur hunc
locum intellegere Varro: sed rudebat pro grunnibat legisse.
Quæquam hæc sunt nõ certi iuris, sed arbitrarij.*

82 N E Q V E in re, neque in iudiciũ Æsopi, neque
theatrides in colace nexũ.) *Ita in Illis, quos semper sequor, au-
tiquius excusis legitur. In quibus videtur transpositum nomen
fabule, cum ita legendum sit, In Colace, Neque in rem, ne-
que in iudicium Æsopi, neque theatri des nexum.*

82 P E R læticiam liquitur animus,) *Apollonius*

-Τῆ δ' ἐν ῥοδῆ χετὰ βέλ θυμὸς ἀνοῦν, & -ταίρεθ θυμὸν
Τηκοι μὲν.

82 A L I Q V A N D O liquitur.) *Liquitur vetere eclina-
unt. Varro lib. 1111 Rerum diuinarum, (Scipio cū aurũ ha-
beret in cista viminea, fulmine ita est ictus, vt cista esset
integra, aurũ colliquisset. Quæ nos emendauimus, cum propè
deplorata sint apud Noniũ, Simile apud Plutarchum Symposium
ἢ καλλιχρῖν ἀργυρῶν χρυλοῖς ἐξελθῶν ἐλῦτροῖς, ἰδὲ μὲν ἀρ-
μοῦς ἢ συζῆσαι τελέειται, τὸ δὲ χρῶλοι ἀδελχῶν ἢ ἀπαθῆς εὐρεθῆται.*

82 ENIMVERO gladii lingula.) *De sunt pauca, quæ
expleri possunt ex Gellio.*

82 V I T V L A N T E S.) *Neuius Lycurgo,
Vos, qui regalis corporis custodias
Agitis, ite actutum in frondiferos lucos, vbi
Ingenuo arbuta innata sunt, non obsta.
Ducite ed argutis linguis mutas quadrupedes:
Vt in venatu vitulantes ex auis
Locis, nos mittant Pænis decoratos feris.*

Alii sublime alios saltus illicite, vbi
Bipedes volucres lino linquant lumina. *Quod toties
in his Coniectaneis fecimus, hic prestauimus, quatuor exempla ex
Lycurgo, Neuii à Nonio diuersis locis citata hic in unum conglu-
tinauimus. & verba mendosa emaculauimus.*

82 A V I T V L A.) *Macrobium, à dea Vitula. Puto Varro
nem rectè indicasse. Id enim est μωχῖαν Græcè. Menander Hi-
pobolimo.*

-μωχῖαν Παναθηναῖα ἐπέ

Πέμποντες ἔπει δὲ ἀγορῆς ἐμωχῖαν,

Μήτηρ ἐώρε της νόρης ἐφ' ἀρμαῖος. *Ita reddes comicis sanariis,*

-cùm minuscule Quinquatrias

Celebrantes isti toto vitulabant fero,
Spectabat in pilito mater virginis.

82 I N D O L O.) *Forſan erat scriptum in Obolo. Nam ita
citatur (Cæcilius compendiosè, pro Obolofate: quam etiam ce-
mèdiam grammatici Latine vocant Fœneratorem. Eodem
modo in Nonii libris calamo exaratis citatur Pacuuius in Dolo,
pro recte. Id quæ, verũ puto. Nã versus qui adducitur ex ea fabu-
la, cuius verbis quæ producit Festus & onius coherere possunt ita.*

Hicine is est quem gratia formæ ante omnes no-
bilitat viros,

Amplius, rubicundo colore, spectu proteruo, feroz,
Caperata fronte?

82 I N D E M E T R I O.) *Non est Enni, vt putat Vertra-
nius, sed Turpilii. Ea versa est ex Alexide. Ex cuius Demetrio hæc
produciuntur ab Athenæo, libro VII 1,*

Περίτερον μὲν εἰ πνεύσας ἑορπάς, ἢ πόας

Ἐν τῇ Παλατίῃ λαμπαρῶς, ἢ χθὸς ἐκ δὴν

Οὐδὲνι Φαγάι. *Turpiliius Demetrio apud Nonium,*

Antehac si flabat Aquilo, aut Auter, inopia
Erat piscari-

81 PERS: BV S, à perite. Scribo, Perfibè, peritè, Per-
suaserunt Itali Verriano, legendum Persicus. At nos id diserte
negamus. Nam apud Festum quoque legendum Persibus pro
Persicus. Quippe simplex fuit Sibus, Festus, Sibus, callidus,
velacutus.

82 IN Lampadione.) Nescio an in Lápade, Nam Alexis
& Aniphanes citantur ab Athenis οὐ λαμπάδι. Quamquam
Lampadione eodem modo dictum quo Ἰκαριώτη, ut apud Plautū
& Varronem Agathone,

Quid tristiore video te esse, quem angit hæc
Lampadione? quid? familiaris filius
Amatne? spes isthæc est argentaria,
Ideoque scapulae metuunt virgidemiam.

82 IN Agedone.) Nescio an in Agone (Alexis citatur
ἐν ἀγωνίᾳ apud Athenensium) an in Aedone. Ea est fabula Liviū
Andronici apud Priscianum. Si tragœdia est, nescio an in A-
gæone. Eam scripsit Euripides: ex qua etiam hos versus diuersè
citatos in unum coniunxit,

Ποῖαν σὲ φῶ ὄντα γὰρ ἄνδρα ἐλελοιπῆται
Πολυξένῳ ἄξιον δὲ τίς πάλαι θ' ἔδρα;
Τίς ἐστ' ὁ φῶσ' αἰετῶν νεκρῶν ἔμπεδον;
Τίς τ' ἀνόμελ' ἐστ' ἢ δὲ ἀπὸ μητρὸς τῶν;

Primos tres reperies apud
Clementem Alexandrinum: quartum apud interpretem Ar-
istophanis.

82 CAVDATVS.) In illis qui olim excusi sunt, Cauda-
tus. Manifestè legendum Clucidatus, ex Festo, qui id interpre-
tatur dulce & in unum. Et alibi apud eundem Glucidatus scri-
bitur, eodem sensu, ὄψ' τὸ γλυκύ.

82 PREBIA, à præbendo. Scribendum, Proebia, à
prohibendo ut etiam in Festo, Proebia Verrius vocari ait
ea remedia, quæ Cata Cæcilia vxor Tarquinii Prisci in
uenisse existimatur, & immiscuisse zonæ suæ, qua præ-
cincta eius statua est, in ege Sangi, qui Deus Fidius vo-
catur. Ex qua zona periclitates rameta sumunt, Ea vocari
ait Proebia, quod mala prohibeant. Eandem vim habebant a-
nuli apud Græcos, qui dicebantur θυρανοὶ ἀπαλλοιοί: & inus erant
pernii & casti, ut scribis Artemidorus. Ab eo scriptum in Ce-

rimoniis

rimoniis flaminis Diuis, ANVLO, NISI PERVIO,
CASSOQ NE OITITOR. Habebat & aliquid ἀλεξίφθο-
νον anuli ferrei, qui dicebantur Samothracij, eorū meminist Lucrer.

82 IN Technico.) Nescio an Cæcili, qui saepe citatur in
Fallaci, vel Fallacia. τεχνικός enim Fallax.

81 VT si lorum.) Omnes antiquitus excusi, ut sit to-
rum. Ego indubitanter lego, Proebia à prohibendo vsitatum,
id est παρρησιάζων. Proebia, τὰ ἀλεξίφθονα, amuleta. Poterat &
legi Proebra, sicut inebra, Enebra. Et sane eam puto rectam esse
lectionem: & ita legendum esse in Festo, ut Inebra ab inhibendo,
sic Proebra à prohibendo.

82 CONFICIANT à conficere, conuenire dictū.)
Scribendum, Conuicant à Conuico: conuenire dictum. Sed
hæc scriptura est ex veteri errore libr. minorum, qui peruiter
pro perbitere, & inuiter pro imbitere scribebant. Omnino
Combitio, eodem modo declinatum quo Jimbitio, in eo, in Epidico Plau-
ti, & Prebitio, prænecio, in Pseudolo: & Rebitio in Capiti. recto: &
Perbitio, pereio. Ennius Hecuba,

Sed non scripsisti, quis parentem aut hospitem

Necasset: quo quis cruciatu perbiteret. Plauti, Capiti.

Qui per virtutē perbitat, non interit. Perbitat, pereat.
Non enim per diuines nescio quas expediendus verius: quod facit
corrector Plantinarum fabularum qui patrem meum audiendum nō
censet, quod creticos in iābum admittat. Sed de eo alias erit loquē-
di locus. Itaque combitio, præbitio, perbitio, rebio, imbitio, compositæ
sunt & simpliciter. Vete. Plautus Astraba,

Quæ nisi sic beteteris, nimium is vægradi gradu. Sed
error huius de præuata scripturæ hinc manauit, quod Inuiter pro
Imbitere scribebant, ut supra adinonimus. Quare apud Plautum
Truculentio, ubi hodie legitur,

-quid tibi hanc, inquam, notio est,

Amicam meam? moriere ocyus si manu niceris.

Quid manu nicerim? castigandum est,

-moriere ocyus, si viam inuiteris.

OT. Quid viam inuiterim? STR. Fac quod iussi,
mane, ubi etiam personas suo loco reddidimus.

82 TARENTELLA Pacuuii.) Nam est & alia Neuii.

Ex ea hæc adducit Isidorus, -quasi in foro pila
Ludeis data tum dat se, & communem facit.

Alium tenet, alii adniat, alibi manus

Est occupata: ast alii percellit pedem:

Alii dat anulum expectandum de labris.

Alium inuocat, cumque alio cantat atamem

Aliis dat digito litteras. — *Qui versus, quia sum nō aspernandi, praterire nolui, seu ideo adduxi, ut explicarem. Primum apud F. Sidorū male Ennius, pro Navius. Sed ex F. isto nouimus quomodo nomen auctoris restituendū esset, & ex qua fabula adduceretur. Quod ait de meretrice, que omnium libidinis se prostitueret, à lusu pile eleganter dixit, quod daturatim sese dederet. Arte midorus libro 1, ἀρπαξοὶ δὲ ἐστὶ σφαίρα φιλοταξίας ὁ περιήλευς σφαιρίων. πολλὰ μὲν δὲ ἐστὶν ἑταίρας ἑρωταί. τοιαύτη γὰρ ἡ σφαίρα ἐστὶ τὸ ἀρπαξὸν ἑταίρας, διὰ τὸ μηδὲ μὴ μὴ κείνου, ἀλλὰ πολλὰς φοιτᾷ.* Alii adniat. *Plautus Asinaria,*

Neque illa vlli homini nutet, niatet, annuat.

Alij percellit pedem. *Idem,*

Neque isthęc vlli suo pede pedem homini premat.

Anulum spectandum. *Idem,*

Spectandum ne cui anulum det, neque roget.

Alium inuocat: in talorum iactu scilicet. *Exempla sunt in Asinaria, & in Curculione.*

Dat digito litteras. *Quidius,*

Et tacitam mensa duxit in orbe noram. *Propertius,*

Aut mea cum digitis scripta silenda notas.

82 N E C fati sarrire. (Satiū. *Acroteleuiū Saturniū vers.*)

82 A B serare, aperire. (Operire.)

83 P R O D V C E N D V M. (Procudendum, ex libro *eruditijsimi P. Victorii.*

IN SEPTIMVM LIBRVM.

89 D E Q V I B V S quæ experiero singulis tribus, tū de alteris totidē scribere ac diuidere incipimus. (De quib. quæ ex prioribus, tū de alteris totidē scribere, ac &c.)

90 I N A E D I F I C I I S quod non videmus habere atrii *ἄιςυλοῖ*. similitudinē & cubiculum adæquale, eūm tamen. &c. (In ædificiis quid? non videmus atrii habere peristylli similitudinem, & cubiculū ædiculæ, &c.)

CONIECTANEA. IN OCTAVVM.

103 S E R P E R A S T R A. (Καμπόστρα. *Orpheus eumēans crepundia Bacchi in infantum suppellectile recenset illas,*

Κάστος ἐρύμβος, καὶ πείρω καμπόστρα.

Μήλα τε χύρστα καὶ λάπαρ Ἐσπερίδων λιγυφάτων. *Citat Clemēs*

111 Q V O dedit ira caput, neque dispendii facit hilum. *Admonuimus scribendum,*

Quod dedit illa, caput: neque dispendii facit hilum.

112 S V R D V M theatrum. (Κωφὸς θεάτρον. *Galenus* *ἔπει μετῖδν, λόγῳ α.*

121 Q V O d in præteritis dicimus lōgū, luit, pluit.) *Ennius.*

Annuit sese mecū decernere bello. *Alii Annuuit, dupli-*

ciū. Plautus,

Nam rus ut ibat, fortē ut multum pluuerat.

Sed nunc est à plueo, ut Annuuit, ab Annuuo. Idem,

Certare abnuco, metuo legionibu' labem.

IN NONVM LIBRVM.

140 H E C T O R I S natum de muro Troiano iactari.)

Ex Andromacha Emii,

Hæc omnia vidi inflammari,

Priamo vi vitam euitari:

Iouis aram sanguine turpari:

Hæctoris natum de moero

Troiano iactari, — *Sed magis puto ita scripsisse Ennium,*

Hæctorem curru quadriga raptariet,

Hæctoris natum de moero iactariet. *Ociosum enim Tro-*

iano: & est interpretamentum alicuius studiosi. Citat autem Cice-

ro primum membrum. Porro similis coniectio in Hecuba,

quid petam

Præfidii? quid exequar? quo nūc aut auxilio, aut fuga

Fræta sim? arce & vrbe sum orba: quo accedam? quò ap-

plicem?

Cui nec patriæ aræ domi stant, fractæ & disiectæ iacēt:

Fana flamma deflagrata, rossi alti stant parietes.

Videamus quid ex Euripide irāstulerit, quid reiecerit,

ὦ μοι μοι.

Τίς ἀμύσει μοι, ποία γένηται;

Ἡοία δὲ πόλις;

Φερύδουτος κούρου, Φερύδουτος κούρου.
 Πότι, ἢ πούταν ἢ κείταν
 Σπύρι, ποῖ δ' ἴσω; αὐ; τίς τῶν
 Ἡδαιμῶν ἐπαγωγός; *Addam* & pro coronide illa non esse
care in Greco.

Sed non scripsisti, quis parentem, aut hospitem
 Nec aliter: quo quis cruciatus perbiteret. *Neque illa,*
 Heu me miseram, interii: pergunt lauere sanguinem
 sanguine. *Nec illa,*

Iuppiter tibi summe tandem malè re gesta gratulor.
At illa sunt,
 Vide, hinc mæx, inquam, lacrumæ guttatim cadunt.
Talhybii verba.

-- πῶ τε γὰρ λέγει καὶ
 Τέγω τὸ δ' ὄμμα.-- *At illa quomodo?*
 Misere te anis, date ferrum, qui
 Me anima priuem.-- *Hecuba apud Euripidem,*
 Ἡ μῶς δ' ἀγοντες αὐτῶν ἀντιπάλαιος
 Κερύει, ἢ φεῖδαι.-- *Et cum ad verbum transferret, satis ne-*
gligenter ea tractabat: ut illi,

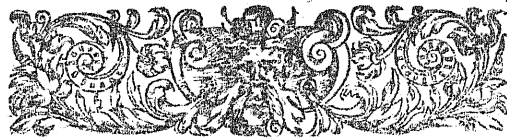
Hæc tu et si peruorsè dices, facillè Achivos flexeris.
 Næque opulentum loquitur pariter atque ignobiles
 Eadè dicta, eadèmq; oratio æqua nō æquè valet.
Concinnius puto,

Hæc tu et si ineptè dixeris, flexis facul:
 Ignobium etenim atque opinatum virum
 Oratio indidem æqua non æquè valet. *Euripides,*
 Τὸ δ' ἀξίωμα καὶ κακὸς λόγος τὸ σῶν,
 Πίσφ. λόγος γὰρ ἐκτ' ἀδύνατον ἴων,
 Καὶ τῶν δίκων ἰσῶν τὸς ἢ πούτων σῶν. *Sed de his satis.*

141 C A S C V S, furus.) Surus legendum ut supra lib.
 vii, Suro, lupo. *Ennius, -vnu.*
 Surus lurum ferret, emem defendere posset. *Intelligit*
vallum, quod propterea alibi crebrisurum dixit. A tur Fesus. à
furo autem ὑπικουρετικὸν Surculus.

H A B E B A M V S & alia que in hunc autorem dici poterant,
 Sed ut inquit Varrone, verior ne plures sint futuri, qui quod nimium
 multa scripsim, reprehendat. quam quæ reliquerim quædam, ac-
 censer. Itaque hinc modum dicendi facio.

F I N I S.

VERBORVM ETYMOLOGIÆ PER-
 PERAM A VARRONE TRADITÆ, HIC
 veris suis originibus redduntur: aut
 prætermiffæ explicantur.

A

A Equor ab equus, ut leuor à lenis. *A Equum, à κῶς. Do-*
nice κῶς. ut ἐξ, ἐξ, ἐξ, ἐξ.
 Æuum. ἀν. æuitas ætas, æiternus æternus. hæc rectè à V ar-
 rone.

Ambagio. am detritum ab ἀμφί, ut At, ab ἀτάρ.
 Ancile. ἀγκύλο. Anculare quoque pro ministrare, ἀπό τῆς ἀ-
 κῦλης, ministratorio vase. *Vide Athenæum.*
 Anfractum. Frago antiquum, ut tago, pagoc: est lentare, flecte-
 re: πᾶσι τὸ φεῖγαι, unde φεγγύμ. Quod significaret lentare, ut
 Lētare remum *Virgilio: & Lentare arcum Statio.* ab eo φεῖγαι
 & φεῖγαι dici cœptum pro ambire. Et Latinum prisum Fraxa-
 re, obire, circuire vigiliis, à frago: ut à Vebo, vexo, Tago, taxo.
 Fraxatores ergo custodes circumiungentes vigiliis. Nam sunt duo
 genera eorum, ἰδρυεῖς καὶ φεῖγαι. Ab eadem origine
 Frequens, qui sæpius fraxaret vigiliis: non à ferendo, ut
 Varro.

Angulus, ἀγκύλ.
 Ara. Prius Asu, ut Papius, Valesii *Asa, que postea ansis, ut*
tago, tago, pagoc, pagoc, mesu, mesu, mesu, tensus. Ita dicta, quod esset
 proprie Foculus, qui manu portabatur, ut ignitabulum ἐξ ἐξ.

Arca. ἀρκῶς, ἰ. in v.
 Arma, proprie sunt scuta, ut, Tarpeia necata armis Sabi-
 norū, id est scutis. & ancilia arma, id est scuta. Arma itaque ab
 armo, quia in eo gestarentur. Armus commissura brachiorum ab
 humeris. Itaque ab ἀρῶς dicta.

Arrabon. ἀραβῶν Syriacè Arabon, ab arab, τὸ ἐξ ἰβ.
 Arruum, ab Aro. ut Paruum à Parū. Larua à Lara. Seruus à
 v ij

Seruis, ἐργος, à quo ἐργος, & Eriuda Festo, & ἄργος Homero.
Arceira ab ad, & carrus. Id erit ad verbū, Epiredium, spū-
ria & hybrida voce. Arcerra, pro adcerria, & arumire, arcedere;
aduenire, accedere. Nisi sit eadem origo cum Arcirma.

Arca. Arcere est continere. ἀρκείν. unde & Arcus in fornice: &
à similitudine το τόξον.

Angenora. Ita scribo, nō Angerona. Angere, ἀγγχει, cohibere.
Angina, ἀγγχέιν. Quod ora digito angit, id est cohibet. Ange-
nera.

Audio. Audes, pro Aures. Antiquum.

Aurora ad ege, unde ἀγγαυρος. Ἀγγαυρος κείσθησθε, ἀ-
λευάδρη Φάος ἦν. Apoll. Sic auri, ἀυρος. Nā remansit Ἰπποκυ-
ρός. Festus quoque testatur verus Graecum esse.

Ausculto. Auses & Audes & Aures dicebāt veteres. Ausis
ἔσ ἀτις, Crete & Tarentine ἀδς ἀυρός. Auses.

Aueo. Puerum putum Hebraicum. Quod verò dicimus salutē
ees, Aue: Pœnum est. Ut Pœnus ille apud Plautum p o e. Auo.
mi. Salutat. Ad verbum est. vine. Nunc verò Pœni dicūt Sfa-
lem aalech: ut Hebraei Sfalom lecha.

Autumnus: prius Aucūmnus ab Augeo, ut Fartor, Fartor:
Sartor, Sartor: unde Sarcina. Auctor, Autor, unde Autumo:
Auxilium ab Augeo. Auxilium nomen proprium, deminutivum
Aullus, Οφέλιος, ut Pauillus Paulus, Μικχύλος. Taxillus
Tallus, pr. nomen Sabinorum. Festus.

Atrium. Ρυτο ἀφ' αἰθρο.

Affium, merum: prisca vox.

B

Balceus. Tysca vox. Charisius, Varro baltea dixit, & Tuf-
cum vocabulum ait esse, Rerum humanarum lib. xviii.
Vires inconstantiam Varro nis.

Brafica. Ortulanū olus: φασιμή. ἢ βασιλική, δμφαλικός.
Basilica, Umbilicus.

Bruma, à Brumo, Baccho. Ερίμιος Brumus: quod in id tempus
inciderent, in quo festa erant Bacchi. Quid, de alteris Liberali-
bus,

Acceptus Geniisilla December habet.

C

Cacabus, κέκκετος.

Calamistrum, καλαμίς. In Varrone verò legendum:

Calamistrū, quod calfastū in cinere, qui capill' ornatur.

Calix καλίξ, Culigna, κολίγγη.

Canis, κύνος, κύνος.

Cano, Οσϋον, prius Casio.

Capitolium, in vocabāt quā Greci ἄγκεν, quod esset κορυ-
φή τῆς πόλεως. At fibula capitis inuenti excogitata ad gētis nobi-
liu. uenit. Capitolium ergo Latina vox, ut Pergamum in Phrygia.

Capra. Turrenum. Hefychius.

Camelus. Syriacè Gemal. At Hebraicè Gamal.

Cafeus. Οσϋον, Casus apud Osios erat παλαγός. Unde Casus,
& Casiar. Cafeus ergo hic vetustum, & conctum ac concretum.
Inle Castes, Caries. Nisi sit à κείρον. & ραΐδη vocat Theophras-
tus que sunt vermiculati.

Carcer, κείρον, & κείρον.

Carere. κείρον, & κείρον. Inle Carduus. & quod carminantium
è manibus deseritur. Latini Floccum, Greci ἀκρεpes vocant.

Ceruo. κείρον. unde Crinis, crimen.

Campus. κείρον, Syracusanum.

Cœlum. κείρον.

Colles. κολώνη.

Concinne. σινκεκείρον. Cinnis, & κινεός.

Colūbus κολυμβος, & κείρον. τὶ κολυμβέει: à gestu que faciūt ee
anes. Et colubaria in navi, perque videtur remi eminentes κολυμβάει.

Conus. κείρον.

Ciliba. κείρον, & κείρον. Alii malūt Cibila. sed tūc erit ināpositiū.

Caprio. Syriacè Cap volam significat.

Crepum. Cnepum. κείρον.

Crusta, à Corio, quasi Corusta, ut à fide, sicut sum: ab angro, an-
gustum: augeo, angustum: unco, unguustum: verbustum, à veru:
Caro verbumta. Plant.

Cruor. sicut inuis concretus & congelatus. κείρον. fnde crudum.

Ceruus. κείρον.

Circus. κείρον, & κείρον. Etiā Circanea auis, ἢ κύνη & ἀετὶς
ῥη. circumuaganea.

Cupedia. Caupedia: Claudus, cludus. Defraudare, defraudare.
Laura, lura.

Cornu. κείρον, ut à κείρον carnem fecerunt. Nisi malis à Sy-
riaco Qarna.

Gaudium, γάδος, proficuum, ut à πλάδος, unde πλάδιος, plaudus, à πλάσις, plautus, à κλάς, κλάδος, Dor. κλάδος, claudo. Nisi sit, ut κλάσις, claudos, sic à γάος, gaudes. κούδι γάων.

Gemo, γέμο, plenus sit. Gemit imposto sub pòdere cymba, & γέμοις, πλιγώμα νόος, ut còtra γέμο, & angustus sum. Græcostasis, Græcorum statio, ut Fregelle, Fregellanorum. Festus. Sic apud Martialem:

Bis vicine Nepos: nam tu quoque proxima Floræ
Incolis, & veteres tu quoque Ficelias.

Ibi Ficelie est statio Ficuleatum. Neque quicquam mutandum est, quod putat Domitius.

H

Hillum. Hir est minutum illud canum in media vola. Ab eo ἵπποωελτωδόν Hillum. Cum vellent ostendere parvum modum rei, prima aquæ aut similitum, ne hillum quidem, dicebant, ostendentes volam manus.

Honor. veteres Onor scribebant. Est à πρῖσο δὴν, unde ἀνιρμα, ut ab ἀνὴρ, factum ἀνείδης. At onus verisimile esse ab ea origine: unde fluxit ὄνος Græcorum, qui ab aliqua ratione erumnosum illud animal ita vocarint.

Horreum, quod ὄρεϊα omnes fructus, atque adeo pronentum annem ita vocarent. Galen.

Humus, χαμῆς. Humilis, χαμῆλος, unde χαμαλός, ut χεῖς, unde χεῖς, Hesi. postea heri, χεῖς τι τὸ ἐπι, χ in h, ut χεῖο bio, &c.

I

Infulæ, infilare, amicire. Filamentum, pòst Flameum, amicolum, &c.

Interamna, διπώτα υἱος ὁλίς, ut διτῶλαστος Κόρινθος. Bimarisque Corinthi. Horat. διτῶρον γαμματαῖδιον, τὸ διπώχοι. Hesych. Bipatens pugillar, Auson.

Irpicæ, ἔρπις, nos. Euripid. Cyclope.

Irundo, quod veteribus helundo, à χελιδόνι, χ in h, ut suprâ, ea est vera etymologia.

Iurgo, declinatum à fus: ut à per, pergo: zero, tergo: mare, mergo, & κεπαπονίλω. Sic à μορδός, murgisco, cor, corgo, κλορδί, κηρόδης. Sic à λωῶς, unde Lura, largus: à πλωῶς, parci: ἀσπέρω, sparugo, fuscum, surgo.

L

Lacus, λάκκος.

Lærus, λαυτός. Ita vocabant qui cum corona publicè vitulabant, λαυτός, λαυτός. Deinde λητός, unde λητεῖα.

Lautolæ, Latine, quæ Græci λυτὴ δ. Nam balneum Græcum est. Dicebantur & Albule. Lautole autem vocatus ille locus Roma, ab ea fabula quam narrat Janus apud Ovidium:

Súmque repentinas eiaculatus a quas, &c.

Lignum, à lego: ut à tego, tignum: rego, regnum: μέγας, magnus: τῆρα, τῆρα, & τῆρα, signum, amisso τ: πικρὸς, pinguis: λειπὸς linguo, & linguo: ἔγχε, anguis: δατύς, densus.

Locus, λῆξο iaceo, antiquum: unde λέλοχε, λόχος, ubi quis situs est.

Loqui, λόγος.

Lupercus, cognomen Fauni, λυβίος.

Lucumo, Τυψίμ, & tamen origo Græca. Nam in Latio Lucumones in sunt qui in Arcadia λυκῶνιες.

Lustrum, ut flustrum, malacia maris.

Lucrum, à luo. Nisi sit eadem origo cum lucare. Quod lucrum exprabatur è lucis, vocabant Lucar: sicut quod ex sacrorum arustationibus, Exiar.

Lutra, λυτρίε, unde & λυτρίς, eadem.

Lux, λύκη, unde λυκόφως.

Ligo, λήγξ, ἔργα λῆίτι, vel quod terra λήγξ, Clemens Alexad.

M

Malua, μαλάχη.

Macer, μακρός, quod macri logi sunt: ut tenuis, μακρὸς τὸ λείονος.

Mars, Sabinum.

Mendum, à minus, ut à manus mando παρεγλυδὸς à mendo Mendicus, cui deest aliquid: nam mendum proprie defectus. Itaque qui minus quam opus est, dicit, is veritatem immittit, diciturque mendax. Sic Mendicum vocabant minus velum, quod in protra ponitur. Græcè δ' ἀρτέω, Alicer τὸ φρον. Et locus ubi protra speculatur scopulos in mari, dicitur τῆρα τῆρα. Statius in Propertico, Sint quibus exploret rupes grauis arte Molortus, μαμπί: ἔπας lego,

Sint quibus exploret rupes maris artemo Locrus.

Locris vocat, quia Locrensis Opuntii, populi maritimi, nautica rei periti fuerunt vel -artemo tortus. At nescio quid negatis sunt nonnulli de molortus, tanquam μολορδῶν esset perpendicularium. Et puto, qui hoc ut annotarunt huic locum Statii auctorem

videntur habuisse, nam in nullo veterum extat, quod sciam.

Mens. ut à γένος, gens, à φάρις, pars: sic à μέτρο, mens.

Mercor. μέτρο quod distribuitur mercis.

Metro. μέτρο antiquum, unde μέτρον, uisus. sic à πέδο ob-
solero, Peto nostrum, à quo πέδος, pedes. sic antiquum δέλα, unde
δέλαρ, peperit δέλα, δέρος, Dolus. Sic etiam μέτρο, unde μέ-
τρος, μέτρον, μέτρος, modus, inde Modius. A Syriaco, Mad et
Madad.

Mitra, Syriacum, δέλαμια Grecum, Vittā Latinum, idem
significanti in sua lingua, nempe vinculum.

Minerua, prius Menerua. Meneruare erat monere, unde pro-
meneruat, moner in Saliari carmine. Menerere est monere: et me-
niscor, ut apo, apiscor: fruor, fruiscor, à quo composita comminisci,
reminisci.

Monco, prius meneo.

Moereo. à μοίρα, quod pro dolore τροπήρος sumitur.

Murus, prius moerus, à μοίρα, quod quisque pro parte sua eos
seruaret. Hoc docet Lucill. cum ait, Moenu tamen fungi, ac
moeros seruare potestint. Item adsignificat et Moeria, quod
partes officii cuiusque significat, quasi Moeria dicta. postea mu-
nia, et in u. ut poenire, pumire: ut φοίρος, pubes. έρω, έρωτα, unde
έρωτα factum, ut ab έρω έρωτα, ab illo έρωτα inuenerunt, οισορ et οισυ-
νορ, et sus, ut μοίρα, μοίρα, τύποιος, τύποιος, et c.

Multa, osium, desinat ineptire Varro, à quo multus: quod nu-
merando multa astimaretur. et Multare in auctionibus, τὸ πλε-
ττειλάει. Plaut. Stich. Quam multas tecum miserias mul-
tauerim.

Murmuro. μὲρ μύρω.

N

Narro. Antiquitus Gnaro, à gnarus, unde Gnarigo apud Fe-
stum, et Dignorare apud eundem. Omnia δέλα, τὸ νοοίεον. sic
Gnasor, et Gnatus, δέλα, τὸ γνάτο, γνάτοκω, ut à γνάτο, γνάτο-
κω, gnoso, gnatus.

Neptunus. Tuscum, ut Volcanus.

Nonæ, ut à Noem, nonus: sic à nono, Nonæ: ut νεμλία Gre-
corum. Et Chadass Hebræorum, id est nouus.

Nuncius, planè Syracusana vox, ut ab έτ έτος, ένυχια, sic à
πέος νυχίος Siculi declinarunt.

Nux, Syriacum Luz, L in N, ut Lympha, Nympha.

O

Ocrea. οὐρεός.

Odor. οὐρεός, οὐρεός, odor ut οὐρεός, considero, πέφραδε, φρα-
δορ, prudens. Ab eadem mente olere, à in li: ut lacrima, lacrima:
άδω, λου, alacer.

Olus, oleo, cresco, quod translata in ortum, ex agrestibus culta
sunt, quare ab eo dicta λάχλα, παρ έτ τὸ λαχουει.

Ops, Dea όπίς. Hesyeh, Vel, όπίς έσθα, uenerari, colere: sicut
uenerari à Venere.

Opto, proprie est eligere, et consulere: ut, pars optare locum: eli-
gere. Et optio, electus, ab όπιω Greco, video, consulero. Opus verò est
άβίωω facio, administro, unde διοπος, qui aliquid facit, administrat.

Oriens, όρω, orior, unde όρημα.

P

Pala, prius pax illa, ut axilla, ala: paxillus, palus, pistillus, pilus.
Palatiū, φαλάτιον. Ita vocabant summa iuga veteres Latini
et Greci, unde Falax, et Falantium Hetruscis erat calum.

Palus, forsitan à πηλός.

Pasco. P' arro nescio quid nugatur. Alii à έσωχο, non male. E-
go à παρ πέσχω, unde etiam πάω, Greg.

Panis, Vocabulum magnæ Græciæ, et then.

Pater, quod per eum pateat semen, A πολλοί έδο τρέπαι, que
inuidia est deducere à πατηρ.

Pauo, πάω, πέ Fos A Eolicæ. Pauo, t. in p, ut έάχως, sifica: et
πίς, Ofie πί, π. πί, et pitpit, quicquid πέος, apes, πίσρες, πέτρος.
Ofie petora, unde petorium, quatuor rotarū. Latini p, in q, aut c.
pit, quid, pitpit, quicquid, petora quatuor, πέμπε προπεντε, quinque
πέος, quotis, έπομαι, sequor, έσπος, equus, λίωω, liquo, unde lin-
quo, et contr. d: ut λυκος, lupus.

Pauper, à παύρω, prima reduplicata, ut populus, à πόλος, si-
sternus, à σύρω, unde σύρω. Cacula, à κάλα, ligno. Lucill. Scin-
de puer calā, ut caleas. Propero, à προω. Nisi sit προω, aut
προω ένομαι: aut potius à προω, que reduplicatio notat cele-
ritatem. Sic à Curuus, cucurbita, à tor Syriaco et Pannico, tor-
tur, à far, furfur. Mars, M amers.

Pauor, φέρος, unde περ, περ, φά, φά, φά, περ, τὸ φέει έδαι.
Pecunia, à pecu, quod omnis veterum substantia in pecunia.
Sic Greci έίκαται à προειν, έί έκασις Homero προειν: quod
eorum copia in pecu.

Turris. τὸ ῥῆμα, τὸ ῥῆμα. à Syriaco Tur. Id ab Hebræo Tzur.
Tubi. τὸ πι. quod caui.
Turma. τὸ ῥῆμα. rotunditas. ut cohors: quia cohortes villatica
rotunde. V. ide Torus.

V

Vallum. ὁ ποιεῖς ἰχθῶς à vamo.
Vellera. τὸ μματι. a velando.
Vestis. ἱεσῶ. unde ἱδῆς.
Venilia. à veniendo. ut ἀλλήθα παρὰ τὸ ἐλθεῖν. Sed diuersè
sunt de e.
Vdus. ἰδωγ. vdor.
Venari. scrutari venas. Venæ ires. Venatur, qui scrutatur &
indagat aliquid.
Vetus. ἐνετίς, ἐξ̄ intendit.
Vidco. ἀδέω.
Via. οἶα. Apollon.
Vinum. οἶνος. ut οἶα via. οἶνος Hebraicum.
Vigil. ἀγαλλῶς. unde ἀγαλλῶ. α. in. χαῖο bis, &c.
Vitis. quia lenta. vico. flecto. ligo. à vi. magna vi flexa do-
matur In burim.
Vibices. ἰβυκῆς, ἰγυμαῖ. Hesyeb.
Viola. ὁ ποιεῖς ἰχθῶς. nam ab ior.
Vis. ἰς. alij à via.
Vligo. detritum ex v diligo. ut à vitia, v i ligo.
Vmbilicus. ὁ μφαλῶς, πῆγδῆξ. predicare, & ἀπλῆξ. baf-
lica, πῆγδῆξ. καὶ brafica:
Volcanus. Tuscum.
Volo. Græcum.
Vrbs. Vrbare & orbare, est circulo circūscribere, περιγραφεῖν.
unde vrbs, & orbis. Orbare seu Vrbare Galli dicunt cerner, qua-
si circinare. ab eo Seneca in O Edipo oculos vocat orbis, ut Sopho-
cles, quæ sequitur, κῆλυος. Et qui eos amittit, dicitur orbis. Nisi
sit antiquum ὀρφος, ex quo ὀρφῶος. quod sine dubio verum est.

IOSE.

IOSEPHI SCALIGERI AP-
PENDIX AD CONIECTANEA
sua in libros M. Terentij Varronis
de lingua Latina.

IN LIBRVM QVARTVM
PAGINA 6.

ROPTER BIS quaternas causas.) Qui-
dam locum mendosum suspicari sunt: ego tantum
mutilum quouis pignore contendam. Nam cum
contrarie opposuerit literarum demptioni ad-
ditionem, traiectioni seu traiectioni com-
mutationem: syllabarum productioni quod op-
ponat non addit. Ut non tantum hoc desit, sed etiam ea que
requiruntur ad explendum numerum bis quaternarum caus-
sarum, presertim cum ita alibi loquatur, ut libro VII, Libros fac-
ciam, inquit, bis ternos. Concludemus igitur, locum mancum &
imperfectum esse, potius quam ut pro Bis quaternas, legendum
censeamus Has quaternas.

6 ARTATIONEM.) Vetus lectio, Traiectionem.
que vera est: nam hoc dictum pro Traiectionem: quia Traiecto
dicebant διουλλάξω pro Traiecto, & pro Traiectione, Traiectione. Sic
trocheus est apud Virgilium, & riniium quadrisylla-
bum.

9 QVOD posterior Ælius.) Merito illud Ælius non
agnoscit veteris scriptura, sed non Posterior, sed Postreor, legē-
dum esset, ita: Quod post reor multo potius celare à cælo,
quàm cælum à cælando.

9 CONVALLIS, cauata vallis.) Postremis
duo verba suspicor esse glossema: quare censerem inducenda
esse.

10 **V T PONTIFICES** dicunt, quoad inhumatus sit.) Nam quavis os humo opertum esset, tamē antequā iusta fierent, mortuus ille, quantum iam multo ante combustus, inhumatus dicitur. Propterea addidit interpretamentum. Varro ex Pontificiis libris, ut quod opertum humo prius ex vulgi opinione voca verat, id post ex iure Pontificio, inhumatum vocet, quia iusta adhuc facta non erant. Hoc dico, quia doctissimi hominis, qui hanc lectionem immutare voluit, sententiam nos sequor. Porro ex manuscripto codice legendum, Donec in purgando humo est opertum. *Vt intelligas es mortui.*

11 **ET DICITUR HUMILIOR.**) Fortasse scripserat Varro, Et dicitur situs, nam iustus factus dicebantur siti, non aliter quod nos docuit Cicero. Sed quia hic Varro disputabat de humo, & eius derivatis, suspicatus est quidam legendum esse Humilior: quia sit derivatum ad humo.

12 **HIC** vbi nunc est Roma.) Citat haec ex poeta quodam cuius nomen non apposuit, quod vulgo notissimus esset versiculus. Est enim trochaicus integer cum acrostichide sequentis,

Hic vbi nunc est Roma septem montium demissior.

Infirmus locus - Sequitur enim statim interpretamentum ipsius Varronis, Infimus, humillimus. Quod autem doctiss. Turnebus (quem nunquam nisi honorifice appellare debemus) hic legendum censet, septimontium, &c. is multum fallitur. Septimontium enim nunquam fuit locus Romae, sed dies Festus, vel potius sacri, quod septem montibus fiebat. Memini Tertullianus libro de Idololatria: Etia, inquit, strenae captandae, & septimontium, & brumae, & charae cognationis honoraria exigenda omnia.

13 **Q V O D** inde suscipiunt.) *Vetus scriptura,* Quo inde suscipiunt. Lego igitur, Quo inde suscipiunt perpetuo flumen, lacus. Lacuna, lama, vbi aqua contineri potest. *Distichum est autem* Quo inde pro Vnde. v. alibi, in qua ibi, pro Vbi, quod in idiomate Hebraeo rarum non est.

14 **AB ADVENTU.**) Ita habet v.c. Et verum est, neque assentior doctissimo Turnebo, qui legendum censet ab adventu. Atqui proprius est v. *Adventus* sit ab adventu d-

ctus, quam ab adventu. Advenire proprie dicitur de peregrinis. Et *Adveniores*, seu advenientes, qui peregre veniunt, ut alibi annotamus. Quod igitur *velaturis* traiceretur ille locus, & pro peregrinis haberentur qui ex ulterioribus locis adveniebant, ab adventu illo putant *Advenimus* dictum. Nam peregrinos censeri necesse est, quia ita paludibus à nobis disclusi sunt, ut ad nos, nisi traiecturis, peruenire non possint.

16 **VELLERA.**) *Vetus lectio,* Vellemera. Scribe Vellemena, vel, Vellimina, v. in libris *Dere rusticæ.*

17 **SIVE,** ut Zenon Citicus, animalium semina ignis. Nolle accidisse praestantissimo viro, Adriano Turnebo, ut putaret Varronem hic agere ad *Et nō dicitur potestas, quia dicitur univrsum mundum conflaguratum.* Primum Zenon neque solus neque primus *Et nō dicitur potestas* scripsit. Deinde ut potamus id verum esse, qui fieri potest ut anima constet ex incendio, aut conflagratione? perinde id esset ac si diceret, immortalitas animae est ex corruptione. Sed, iniuriis fecerunt manibus eruditissimi & maximi viri, quos nescio quae *Et nō dicitur potestas*, vel potius abortiua quaedam in Varronem post mortem eius ediderunt: quibus magis traduxerunt eum, quam eius nomen commendarent. Nam quid opus erat ea esere, cum ipse ea more suo in *Adversaria* sua inmutuaria opera insercisset? sane (nequid amplius dicam) indigna sunt quae tanti viri titulum praefereant. Sed ad rem. Non, inquam, hic *Et nō dicitur potestas* sermo est, sed de eo quod praeter quatuor elementa quintum additum est, quod ab Aristotele *πνεύμα* vocatur, à Zenone dicitur esse ignis, ex quo mentem, animam, cogitationes omnesque animi actiones ait esse. De quo, quia verum est, non aliud addam, quam eius rei à Cic. in libro 111 de Finibus, item in Academicis, mentionem fieri. Meminit & Tertullianus, libro de Anima, Plutarchus in *Decretis*, Laertius in *Zenone*, & alii.

17 **ERIGORI** immiscet calorem.) *Verba sunt* Ennius *Et sic versus trochaicus integer,*

Erigori immiscet calorem, atque humori ariditū.

17 **INDE** omne corpus.) Sequor correctionem doctissimi Turnebi, quam is ex veteri libro adponit. Inde omne corpus, vbi nimis ardor aut humor, aut interit: aut,

si manet, sterile. Cui testis ætas & æt hiems, &c. *Quæ & ipsa sunt ex Epibarnio Ennio, quæquam versus ipsos nunc notat citat Varro. Sunt enim omnia ad verbum Pythagorica. Pythagorei enim sequentes principem suum, dicunt* ἰσομεγεθῆσαι ἐν τῷ κόσμῳ θεομῆν ἢ ψυχρῶν ἢ ζεῦσιν. ὡν κατ' ἄνω γέταια, ἦερ μῶν μῶν, ἦερ γε γεαδῶν. ψυχρῶν δὲ γαίμῶν. ἐὰν δὲ ἰσομεγεθῆ, τὰ καλλίστα θῆται τὰ πύσιν. ἢ τὸ μῶν ἑλλομεθῶν, ὑμεῖνοι. τὶ δὲ φθίνον φθινόπωρος, ἢ ἴσος.

18 CEREI superioribus mittuntur.) Saturnalibus cereos proceribus mittebant pauperes clientes, quod vulgatissimū est vel ex uno Macrobio, ut alios taceam. Sic intelligendum epigramma Antipatri ex sexto Anthologie,

Λαμπὴ δὲ προχίτωνα, Κρόνυ το Φίρεα λυχρῶν
 Σχολῆν ἢ λατῆν σφιγμένον παύσασθαι,
 Ἀντίπατρος Παισωνι Φίρῃ γέρας ἠδὲ μ' αἰάψας
 Ἐΐζηται, λάμψω Φήρῃσ ἀκυσίθεον.

Nam λαμπῆς προχίτων est cereus. Κρόνυ dicit esse, quia Saturnalibus mittebatur. deinde γέρας vicit, quod honorarium clienti debet patrono. Quod addit, ἠδὲ μ' αἰάψας Ἐΐζηται, hoc vocabant Lucem facere Saturno. Cereis enim accensis illi preces concipiebantur, quæquam Paulus Diaconus, mutator Festi dicit Lucē facere Saturno, esse caput detegere Saturno. Cuius quidem ritus ne nos quoque ignari sumus, cum sciamus etiam causam eius superstitionis. Non dubitamus tamen, quod cerei accendebantur Saturno, propterea potius dixisse veteres Lucem facere Saturno, quam quia caput detegerent. Reliquis enim diis caput obnubebant, cum concipiebant preces.

19 ORCVS.) *Vetus lectio: Quorum quod finis orcu, orcus dicitur: Videtur locus inferorum neutro genere à veteribus dicitur: Deus verò, masculino, sic Cælum pro loco, Cælus pro Deo, Ennius,*

- Saturno, quem Cælu genit- Orcum verò

Romani sine dubio à Græcis acceperunt, nam ὄρκιος vocabant constitiorum mortuorum. Menander,

Οὐ σὺ ποτ' ἐξήλασσε πολυτελεῖ ἰερόν.
 Εἰς τὸν ἴσον ἔρκει τὸ σφόδρ' ἔρκει εὐτελεῖ.

20 SALACIA, venilia.) Venilia, est accessus seu exitus maris: Salacia, recessus. Varro, ut citatum referi: Veni-

lia, vnda quæ ad litus venit: Salacia, quæ ad saltū redit. Atque ita quidē Romani vocabant marijs reciproca incrementa, aut decrementa. Sed postquam in oceanum Germanicum penetrarunt (quod primus Drusus Germanicus fecit) Germanicis nominibus veterum Saxonum ea vocabunt, pro Venilia Malinam, pro Salacia Lidunam dicentes. atque ita quidem scriptum reperi in veteri libro Bede Anglosaxonis. Quare apud Marcellum Empiricum, qui floruit temporibus Valentiniāni Imp. aliquando id legitur, nec sine admiratione olim à me subinde repetitū: ut in illo, Colligitur die Iouis, luna vetereliduna, ante prandium, Item, Colliges herbā quæ dicitur Britannice, die Iouis, vetereliduna, liduna, Idē, Conficitur vetereliduna, à mense Martio. de malina verò idem, Conficitur xii Cal. Iulias: nō interest quo die, vel luna, vel malina, dūmodo supra scriptus dies observetur, quæquam plenius esset, si legeretur, Quo die, vel luna, liduna, vel malina. In quibus præterea rides superstitionis observatiōne legēdi herbas: ut alias vires videamur habere aestuatione maris, alias cum non patitur incrementa. Sed Venilia & Salacia significant accessus & recessus maris quotidianos. Malina & Liduna etiam lunaria oceanum incrementa & decrementa. nam alioqui semper bis in die intumere & detumere solet oceanus.

20 ET DICTVM honus est honos.) Prouerbialis senarius hactenus non animaduersus,

Honus est honos, qui sustinet Rempublicam.

20 DICIMVS Laram.) *Vetus scriptura, Dicimus hæc calem, fortasse: dicimus hæc: Palem, &c.*

26 PROXIMA animalibus.) *Ex vestigijs præscripturæ legendum, proxime animal sunt ea. ἐξ ἰστίων τῶν ζῴων.*

26 FRVCTVS à ferendo, scribe: Fructus à ferendo, res, & hæc quas fūdus, & hæc, quæ in fundo ferunt, ut fruantur. Vt, inquit, res fruantur, tam quæ ferunt in fundo, quam quæ feruntur. Nam frui etiam passivè dixisse veteres, auctores sunt grammatici. Hæc quam apposuit, est vetus scriptura, nisi quod non fruantur sed fruamur habebat.

31 SIMPVLVVM.) *Alii simpunium. Scio quid ante dixeris de erymo huius vocis, quæ omnia, ut incerta reuicimus, Nō*

simponem prius dixisse non dubito: unde deminutivum simpulum. Simpo autē à Greco σίφων. Vtrunque enim significat vasculum cum tenui fistula, vel angusto collo, ad pitissandum vinū. Hoc vno differunt, quòd Latini suo simpulo ad sacra tantum vterentur: Græci τὸ σίφωνι ad gustandam in caupona vinū, quod genus vocabant merariā. Vetus Glossariū: Meraria, γουστῆς, Dicebatur & Gustatorium. Idē Glossariū: Gustatoriū, γουστῆσιον. Hipponax de eo qui vinum furtim ex cado pitissabat, se gustarat, dixit,

Σίφωνι λατῶν σὺ πῖθυαι τε καὶ ἴνας. Inde verbum σίφωνι-ζαρ, est furtim vinum pitissare. Apud Ciceronem de Finibus I. hęc verba ita leguntur in melioribus iam scriptis quàm antiquitas excusis exemplaribus: quibus vinū defusum è pleno sit, hir, siphon, vt ait Lucillius, cui nihil dempsit. Nā vinum cui siphon aliquid dempsit, si diu ita deintegratum maneat, vt loquebantur veteres, accescit. propterea Lucillius, ex cuius verbis hęc scribit Cicero, proponit vinum integerrimum, & cuius parte periclitans accescere: id quod siphone depletum non est, neque vola manus pitissatum. nam Hir, est vola manus. & qui vinum furtim deplet, vt gustent, solent id vola manus haurire. Hęc sanè est vera sententia Lucillii, quę elegantissima est, quàm Ciceronis præposteri emuli cur mutarent, causa non erat. si enim Ciceroni putabam iniuriam fieri, quòd prisco verbo Hir vteretur, silem hoc cogitare debebam, ipsum Ciceronem verbis Lucillii, non suis, loqui. Quod sequitur apud eundem Ciceronem, vis & sacculos abstulerit (nam ita habebant antiquę editiones) lego: vires saculus abstulerit. Firmissima vina olim saculis vineariis castrari solita notissimum est ex Plinio. Itaque delicatissimum vinum esse proponit Lucillius, tum quòd de pleno defusum sit, tum quòd de deminuto & σιφώνισ-ἀδύφῳ haustum est, id accescit, tum quòd saculo castratum contra-
tam illam (vt ita loquar post Plinium) exiit. Hęc obiter volui monere.

32 RICA.) Est propriè virgineum flameum. Turpilius Interea aspexi virginem in capite gestantem ricolā indutam ostrinam. Græci poete καλοπικη. Apud Germanicum ubi loquitur de Erigone.

Velato, tristisque genas abscondita ripa, lege, rica, non ripa.

31 RVTVEBATRI dicti.) Lego: à quo rutu Rastri dicti.

34 OPPIDVM.) Turnebus adfert ex veteri scriptura, sed plura de suo. Melius ita putem: Maximum ædificium est opidum ab ope dictum, quod mœnibus opis caussa, vbi sunt: & quod opus est ad vitam gerendam, vbi habitent tuto, opida. Quod opere mœnibāt mœnia, quo mœnitius essent. Quod exaggerabant, aggeres dicti, & quod agger contineret mœrum. Quod mœnicūdi caussa parabatur mœnus, quo sepiebant opidum, eo mœnere Mœnus. In summo pinna, &c.

34 QYAS insigniti milites.) Vereor ne legendum sit, quas insignia, nam insignia sunt ei λοφῆσι gladiatorum, & militum. Virgilius.

-Inde volans secum abstulit hasta Insigne-

36 POSTILIONEM postulare.) Doctissimus amicus noster (quem semper vium antè coluimus, & nunc etiam memoriam amplectimur) hic legit, Deum manium postileonem postulari. Quam ego vt ingeniosam nō possum non valde cōmēdare. Tamen quo nititur, vt coniecturam suam tueatur, ille postes, inquit, sunt fores. Lucretius, Cernereres animus sublati postibus ipsis. Quod sanè verum est, sed aliud est foris, quo ianua operitur, aliud ianua ipsa. Ita hic specus, seu hiatus ille, qui patebat in foro, non poterit dici postis, nam potius postis dicetur id quo operiretur hiatus ille, igitur non esset amplius specus. Quare non est quod ullam hinc sperare possit victoriam, nullo enim modo sententia eius hac quidem in parte obtinere poterit. Esto. Tamen quod dicit Lucretius plurali numero, id non ausus esset singulari. Igitur neque hac parte defendi poterit doctissimus vir. Sed nihil mutandum est. Non meminerat ipse verba esse solennia prisca ex formula Augurum: postilionem postulari. non enim sunt Varronis. Postilio quippe est postulatio, vt etiam in meis antiquis glossis reperio. Populus igitur Romanus postulabat postulacionem deū manium, quoniam ea est sacrificium humanum: hoc est, quod fiebat capite & vita hominis. nam inferorum sacrificium antiquitus Romanis fiebat capite humano, Foni Latiari & Saturno. Sed quòd obscurum est, quid sit sacrificium, seu postulatio deū manium interpretantur Augures, hominem fortissimum scilicet eò demitti.

Sanè nihil omnino hic mutandum, sed antiquitas interpretanda. Ubi præterea ἀρχαῖσμός notissimus est, postulari postulationem: ut, Ego nihilominus hoc exigor portorium. Vide Gellium. De postulatione autem quid dubitemus, cum sciamus postulationes, & postularia sacra esse ea, quibus procurantur expiationes ostentorum, ut olim annotauimus ex Cicerone?

38 ARGILETVM sunt qui scripserunt ab Argo.) *Vetus lectio recta est.* Argileū sunt qui scripserūt ab Argula, seu Argo. Nā id est ἀπὸ τοῦ Ἀργόλα, ἤτοι Ἀργου. Stephanus, Ἀργεῖος ἢ παρὰ τὸ Ἀργεῖος ἢ δὲ τὸ Ἰνδὸν γὰρ διὰ τὴν ἰταλίαν παρὰ τὸ Ἀργον τὴν κίττιον λέγεται γὰρ ἢ Ἀργόλα. Ἀεὶ τὸ φάνης ἦρω πιν,

Οὐκ ἠγόρευον, ἄρα ἦσαν ἢ ἂν Ἀργόλας;

Μὰ Δι' ἢ δὲ γ' Ε' μὴ ὄσοι ἐμῶν φαίρεται, ἢ Εὐεπίδης ἐπὶ Πλεισίδης,

Ε' γὰρ δὲ Σαρδανίος ἢ γὰρ ἢ χεῖρ' Ἀργόλας. Turnebus, ab Argo lapsus: quis dixit illi enim ibi lapsum fuisse?

36 IN bucitatum antiquum opidum.) *Facessit negotiū doctissimis viris hic locus, neque immerito. adeò ut pluribus modis conatus sit Turnebus veram lectionem indagare. sed, ut & ipse ingenue fateatur, frustra tentauit. Nos autem, nisi nostrum nos augurium fallit, nulla penè immutatione ad veram Varronis sententiam peruenimus. Censemus enim, ut res ipsa vult, ita legendum, Quod ea pecus in bucita tum antiquū opidum exigebat. Bucitas, seu buceta (nam utrunque reperio) glossæ meæ veteres interpretantur pascua, ubi cientur boves. Quod glossæ non solum nobis mentem Varronis aperit, sed etiam etymon præterea pro cumulo addit, neque semel ita reperi in ipsis glossis. Quod si ipse hoc non monuissent, tamen eius rei semper locupletē auctorē Gellium laudare potui. Is enim lib. xi, cap. i. ita scribit, Timæus in historiis, quas oratione Græca de rebus pop. Rom. composuit, & M. Varro in antiquitatibus rerū humanarum, terram Italiam de Græco vocabulo appellatā scripserūt: quoniam boues Græca veteri lingua ἰταλοὶ vocitāti sunt, quorū in Italia magna copia fuit, bucetæque in ea terra gigni pascique solita sint cōpluria. Hæc ille, ubi interpretantur auidæ homines, bucetæque, scio equidem bucera esse armenta: sed nescierunt ipsi, pasci hic esse non vident, sed ἰμμεδωῖ πασίμῃ. Sidonius Epist. ii. lib. ii. Inter greges tin-*

inabulatos per depasta buceta reboantes. Quare hoc vocabulum nunc primum excitatur è puluere & situ, ubi diu ignoratum latuerat. Rectè igitur Varro Murgonis portam dicens à migrante pecore, id est bubulo, quod ea ad pascua sua exigeretur ab antiquo opido. Quotiescunque historici Romani, opidi mentionem faciunt, nihilque præterea addunt, non dubium est antiquam Romam intelligi, quam quadratam vocauit Emilius: Et quibus extiterat Romæ regnare quadratæ. *Fecit scribis Iulius libro. xlv.* In opido Mineruio duas portas, & muri aliquantū de cælo tactum. *lego,* In opido Mineruū duas portas, vel partes, &c. Ignorat enim doctissimus Turnebus quid sit ibi opidum. Cum tamen sit quadrata Roma, ut diximus, cuius nunc mentionem facit Varro, & in qua porta Murgonis, de qua nunc sermo est, fuit. Nam quemadmodum veteres Græci cum dicunt, intelligunt Athenas κατ' ἐξοχὴν, sic Romani cum opidum dicunt, intelligunt vetus opidum Palatinum, ubi primum Roma condita fuit.

IN QUINTVM LIBRVM.

38 ITA QVE hoc imitatus Aprissius.) *De hoc loco satis olim in Coniectaneis nostris. Possent etiam vetus lectio admitti. Itaque hos imitās Chrysipus: io buco. quis me iubilat. Vicinus Atus antiquus. ut intelligatur Chrysipus persona, ex tragædia Artii. Docuit enim ille Chrysippum fabulā. Et quod ait hic Varro iubilandi verbum esse rusticorum, rectè ei quadraret nomen buco: est enim rusticum conuuiuium. f. tē. Atus est ἄτυς. Quod eius sacra in Phrygia: ex qua Pelops Chrysippus pater oriundus erat. Hæc ego nolui tacere.*

61 PROPTER hanc aurium auiditatem theatra replentur.) *Hoc explicant eiusdem Luculemi versus ex Menippei περοδδξία καὶ φθόν,*

Vos in theatro, qui voluptatem auribus
Huc aucupatum concurriftis domo:
Adeste, adeste, quæ feramque ignoscite,
Domum ut feratis è theatro literas.

62 POST autem conuentionem habet.) *Lego ex veteri codice ἰPostante. Nam ita componebant præpositiones veteres, ut inante, & similia. Quod nō monuissent, nisi aliter vidissent placuisse Adriano Turnebo nostro,*

67 **TESCAQVE** incita sunt.) Sine ulla prorsus dubitatione hic legendum est: Tempa tescaque incita sunt, quoad ego castè lingua nuncupauero. Nã ex his corruptis, me ita egregie incita corrigi quis non videt? Tesca seu teopla sunt promotæ usque ad suos fines, ita ut ulterius promoueri non possint. Antiqui enim fines seu terminos, quos amplius promouere non est, incitas vocabant. Et qui eorum redacti erant, ut nullum certum rerum suarum consilium capeffere possent, ad incitas redacti dicebantur. Vbi subaudiendum lineas. Metaphora enim à ludo duodecim scriptorum, nam quum ad ultimam lineam promoti erant calculi, cum is cuitus intererat, ad incitas lineas redactus, calculi verò ipsi inciti dicebantur, quod annotat Isidorus. Apud Græcos alia erat tabula calculorum, quippe quinque linearum. Itaque non in ultimis lineis erant inciti calculi, sed in media. Quare cum alteruter ex lusoribus in incitam lineam cogeretur, tunc mouebat calculum ab eadem media linea, hoc dicto, *zōā tòs à φ* i.e. *zōā*, nam linea illa vocabatur *zōā*. Plautus *Panolo*,

--tacitus tace modo.

Profecto ad incitas lenonè rediget, si eas abduxerit. Quia prius disperibit, saxo, quã vnã calcem ciuerit. *Cave calcem hic pro ea parte pedis accipias quam Græci *κλίπαρον* vocant; calcem enim vocat hic calculum, alludicque ad proverbium, quod usurpauit.* Et ita Lucillus,

Naumachia licet hæc, in qua, alueolumque putare, & Calces. Nam calces hic calculi, manifesto. Festus. Calces, inquit, qui per deminutionem vocatur calculi. Vides ergo quomodo Plautus dixerit *Ciere calces, zōā τὸς πρὸς οὐς*. Et ita hic locus, qui erat aliqui maximi momenti illustratur. Neque dubium est quin ita legendum sit, **TESCA, TEMPLAQVE INCITA SYNTO, &c.**

67 **OILLA** ver.) Olla veter, olim correximus. Et verissima est illa castigatio. Fuge à Turnebi fera arbore, & id genus aliis, quæ ipse, si viueret, nunc mutaret, certo scio.

67 **CONCRECIONE.**) Imò scriptum fuit, **concrecione**, deprauata illa scribendi consuetudine, qua Inuicere, pro inigere Subicitare, pro subigitare scribebant. **Concrecione**, est conregione.

Festus, Conregione, è regione. hoc est, ut Varro ipse interpretatur, *Intra eas regiones qua oculi conspiciunt. Nõ enim solum in effandis templis auguralibus, sed etiam in effandis finibus sanorum & ararum, regionum ipsarum termini concipiebantur, ut in dedicatione aræ Augusti Cæsaris Narbone ita præiuit verba Põisifex, Numẽ Cæsaris Augusti, patri patriæ: quãdo tibi hodie hæc arã dabo dedicabõq; his legib; hisq; regionibus dabo dedicabõque, quas hic hodie palã dixerõ.*

67 **DIVISSE** cluet. Cluet legendum esse, facillè agnosscimus ex pristina scriptura, Cluet, unde Turnebus claret malini legere, Et hexametros constituit, quos tamen manifestò & videbat, & crederat olim, persuasus à me, esse anapestos. Quis itã cæcus qui illam anapesticam coronidem non agnoscat, omniãque illa ex choro Philoctetæ Attii petita fuisse? Vnum addam, quod eius *δοσπιτα* mollire posuit aliquando. Producit enim illos commentitios hexametros ex Næuio. Atqui scimus Næuium nunquam hexametrum scripsisse. Punicum bellum tantum scripsit Næuius, in eoque tragiædas & comædias. Quid ergo? Ex Punico bello Næuii eos produxit, ut Punicum bellum Næuii totum Saturnio carminæ scriptũ fuit, quod alibi disputauimus. At ex tragiædis & comædiis? Nuge, ne ipse quidem Turnebus, si reuisceret, comædiæ ulli aut tragiædas illud genus carmini conuenire concederet.

68 **CONTINUIS** secepit spoliis.) *Fra citauerat Varro, Continuis sex apti (i. polus Græcum. Nam quando notissimus erat locus auctoris qui citabatur, in singularibus literis, non integris scribebatur. Quod ferè semper fecerat Donatus in Terentium. Itaque illud, singulare, est, signis. Ex illo igitur, & polus, secerant spoliis. Et hæc vera est cõiectura. Splendida in his anapestis est vocandi casu, genere feminino.*

69 **H' χθον** Pythagora.) Mirum est, id quod est medium in homine per quod discernitur homo mas an femina sit, vocari terram seu *χθον* à Pythagora, cum tamen Pythagoras ipse terram medium vniuersi esse negauerit. Quod patet ex loco Plutarchi à nobis olim adducto: item ex Aristotelis disputatione libro De celo, secundo. Quare contra se hoc vititur argumento. Nam si sequitur Pythagoræ sententiam, sanè ubi Pythagoras posuit terram, ubi medium non est, posuit autem in pudendis hominis: ergo pudenda hominis non sunt medium hominis. Py-

ihagoras enim negat terram esse mediam mundi Quare frustra
suis dixi, hoc exemplo Pythagore utitur Varro.

70 VT CONFERRE queant.) Ita habet prisca scri-
ptura. Ex qua ego lego,

Vt conferre queant, rate mœratâque perite

Per liquidum mare eant sudantes atque sedentes.
Rate mœrata, hoc est murata. Nam muros ratis dixit Emi-
us, exemplo Græcorum, qui dicunt rei χεῦς τῆς νεῶς. Porro verus
isti Emiani, nisi fallor loquebantur quomodo primùm Romani clas-
sem fabricare, & nautice rei dare operam cœperunt, quod contigit
primo bello Punico, L. Valerio Flacco, & T. Otacilio Crasso
Coss. ut refertur a Polybio lib. I. Quâdâm igitur frabicabatur
classis, Consules statuebant exercitum in terra sedentem, & do-
cebant quomodo hortatori parendum esset, quomodo conferenda
navis, quod nunc innuit Emius. Sed præstat Polybii verba pro-
ferre ut & historie progressus intelligatur, & coniectura nostra
confirmetur. ἢ κλω ἀλλ' οἷς ἰδὼ ἄνθρωποις ἢ τῆς ναυπηγίας ἐπι-
τοῦτο ἄλλ' ἐπὶ τῆς πλοίας κατὰ τελευτῶν οἱ δὲ τὰ πλοιοῦμα τὰ συ-
ταθῆναι αὐτοῖς ἐστὶ δασιον ἐν τῇ γῆ χρησιματέων τῶν ἰσθμῶν τῶν
καθίστατες ἄνθρωποι εἰς πλοῖα ἐν τῇ χερσὶ τῶν ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ τῆς
χρηστῆς τῆς ἐν ταῖς ἐπὶ αὐτῶν πλοῖαι κατὰ τὴν ἀνδρῶν ἐπι-
τοῦτο ἐκείνων τὸν κελυφῶν, ἕκαστος αὐτῶν ἐπὶ αὐτοῖς ἀ-
γοῖαι, τὰς χεῖρας, ἢ πάλιν αἰσθητῶν ἐξ ὁμοίων ἢ αὐτῶν σωμα-
τικῶν, ἀρχαῖα τε ἢ ἀγῶν τῶν κινήσεων αὐτοῖς τὰ κελυφῶν παρα-
γέματα. Quod verò ait Polybius, ἕκαστος ἀνάπτεν ἐφ' αὐ-
τῶν ἢ πάλιν αἰσθητῶν τὰς χεῖρας, idē Emius retulerat vii An-
nali, ex quo & superiores quoque versus sumptos esse par est.

Poste recumbite, uestrâq; pectora pellite tonsis. Et,
Pone petunt ex in referunt ad pectora tôlas. Quid enim
aliud est quàm exercitatio Romanorū adhuc rei nautice imperio-
rum, de qua Polybius agit? Subiicit Polybius, ἀρχαῖα ἢ ἀγῶν
τῶν κινήσεων αὐτοῖς τὰ κελυφῶν ἀρχαῖα τε. Ex eodē Anna-
li versus Emii, qui Polybii ad verbum interpretatur, proferamus.

-tonsam ante tenentes

Parerent obseruarent, portisculum signum

Cum dare cœpisset. Qui enim κελυφῶν Polybio, is est
portisculus Emio. Apparet igitur, versus quos postremo citavi-
mus, non multum abuisse ab iis, quos Varro hic profert: ut po-
tè eadem res in iis ageretur.

70 OMNIA adpatula.) Jam, nisi fallor, ex vestigiis anti-
qui libri veram lectionem huius deprauatissimi loci erimus, quâ
olim frivolis coniecturis indagabamus, -omnia

Dapatilia comisse Iani cusiones.

Duonus ceruses Diuius Ianusque venit, Sunt autē du-
versus Saturnii, quo genere conscriptum fuit carmen satiare. Ne-
que enim ante tempora Emii aliud genus carminis tractatum
Romani. Nam Liviū Andronicus prosa oratione, non versibus
scripsit Odysseam. Illa autem vox omnia in primo versu, non est
ipsius versus, fortasse est præcedētis. Dapatica, & dpatili ave-
teres vocabant omnia opipara. Comisse, est comedisse, ab eo quod
comest, non comedit dicebant. Comisse igitur, quod postea comisse.
Neque aliter invenitur apud Plautum. Duonus ceruses, est
prisca lingua, bonus creator. Nam Cerus in carmine Saliari erat
creator, quod alibi notamus, ut à gnarus, factū gnarures, quo Pla-
us utitur: & Ausonius,

Non promus instans, non arator gnarures, ita à Cerus
factum cerures, quod veteres dicebāt per s; Ceruses. Et hoc est quod
hic disputat Varro. Diuius & Diuianus, qui postea Ianus, ut
Diui & Diuiana, que postea Iana & Diana, auctore etiam eo-
dem Varro. Cusiones sunt Curiones, nempe ij qui curialia sa-
era faciebant, hic verò etiam pro ministris sacrificiorum, ut sepe,

70 QUONIAM canoras.) Legendum omnino,

Quoniâ Caron eas faciebat nuptias. Caron, prout tunc
sine aspiratione scribebant, est Charon. Quid igitur argutius hoc
epigrammatico? Quod decrepi to decrepit a nupserit, Charonem eo-
rum fuisse pronubum & auspitem, ait Menilius.

71 PLATON in quarto.) τετραλογία, s; n libros Pla-
tonis à criticis digestos fuisse notissimum ex Laertio, scriptore eru-
ditissimo. Iste verò dialogus, qui citat Varro, est quartus pri-
mæ tetralogie. Itaque poetarum tragicorum, dramata digerebant
iudæ critici, ut Æschylus, Agamemnon, Choëphori & Eumenides,
sunt τετραλογία quia eiusdē argumenti. Et poetæ τετραλογίας, aut
τετραλογίας in sacris certaminibus vincere solente erat. Plurimum
que laudis reportabat qui τετραλογία vicerat: quanquam & sin-
gulari quoque dramate vicisse, non ignoramus.

72 LVCAM bouem.) Fortasse & starabai illi, quos vul-
go in Gallia cernos volantes vocamus, Luce dicti sunt, non Lu-
cani, ut est scriptum apud Plinium lib. X I, cap. XXV I I. Nam

Hospes Zacyntho. Ζακύνθος.

117 **S I C** IN vocabulis casuum. *Continua cum sequentibus, sic in vocabulis casuum possunt item fieri. Alioquin obscurissima erat sententia.*

117 **Q U O D** nonnunquam apud poetas inuenimus factum.) *Quod deest in fabula, saepenumero expletur à grege: quae sunt illa:*

Ne expectetis dum exeant huc, intus despondebitur
Intus trafigetur, siquid est quod restet, &c. *Versiculus igitur qui adducitur ex Neuij Clastidio, videtur idem suppluisse, quod in actibus aut diuerbiis deerat.*

117 **A L T E R A** plagula sit angustis clauis.) *Clauus erat plagula quae ab humeris in pectus demittebatur, ut erat ἐκκαυλὸς Graecorum, ea clauis quibusdam consista erat, in senatoribus quidem, latioribus, in equitibus, angustioribus. Propterea tota plagula ipsa vocabatur clauus. Nonius, Patagium, inquit, aureus clauus qui preciosis vestibus immitti solet. Nam patageū erat honestis matronis, quod clauus viris. Et ipsum ἐτυμῶς declaratur. patagium enim dictum, quod quibusdam quasi maculis & neuis inspersum erat. καὶ τρυγός enim, nisi fallor, est morbus pestilens, quo correpti qui moriuntur, nullum indicium morbi relinquunt aliud, quam neuiulos in parte corporis. Quocirca in Gallia vocant Tac, hoc est maculas, vel neuum. Ab ea similitudine à clauulū, qui tanquam neui in plagula sparsi sunt, dicitur patagium. Apud Festum tantum legitur Patagus genus morbi. Nam ita dictum putō, quia eo subito veluti percussi & stupefacti commoriantur homines.*

118 **H O C** ab ære gneaque libra.) *Scribendum masculinis literis, à quo dicimus assenteuencis: HOC AB ÆRE AENEAEQUE LIBRA. & MILLE AERIS LEGASSE.*

120 **Q U O D** quisque caput.) *Ita haec distinguenda sūt, Quod quisque caput pertenderit sequi, debet eius cōsequētias casus in declinādo facere: at nō, cū dixerit recto casu Alcæus, &c.*

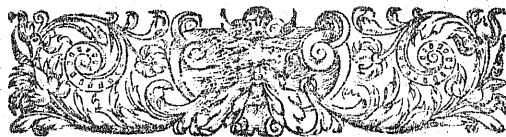
IN LIBRVM NONVM.

127 **N E S T O C L E S** Parmeniscus.) *Legendum Mnestocles*

stocles, Parmeniscus. Nam Μνηστοκλῆς est nomē Graecū: de quo tamen nihil reperio, de Parmenisco autem satis constat eum fuisse nobilem grammaticum, ac aliquando citatur ab Hermolao Stephano ἐπιτομῶν mutilatore.

134 **A L I I** AB Aristarcho.) *Graecanicē, ἢ ἄλλοι σὶ δὲ τῷ Ἀεῖσ ἀρχοῦ.*

141 **V T** S C A L A, falera.) *Non in feminino quidem dicitur singulari sed neutro dicitur, ut Faler apud eundē Varronem De re rustica.*

IOSEPHI SCALIGERI N O - T Æ A D L I B R O S M. T E - rentij Varronis De re rustica.

A D L I B R V M P R I M V M.

P A G I N A 4.

INDICABO, à quibus scriptoribus reperias.) *Non dubium est quin mendum insit in hac lectione, quae M. Varronis elegantia & nitore indigna est. Barbarissimus enim est Reperire ab aliquo, neque ullus unquam primae classis auctor ita locutus est. Sed & vetus scriptura ita ut eam nobis indicauit doctiss. P. Victorinus, auget mendam suspicionem, cum ea non leuiter à vulgari discrepet. Habet enim Indicabo à quib. scriptorib. reperitas. Ego nulla dubitatione lego, reperites. Reperitare est reparare. Quae inquit, in nostris libris deerunt, quae desideres, ea ex quibus scriptoribus supplere ac reparare possis, ostendam. Ignorantia praesens et Latinitatis non paucas maculas insperserunt hisce elegans-*

issimis libris imperiti librarij. Nam duo hic sunt ἀρξέτωσι. Primus est, frequentativa forma verbi, qua libentius videbantur veteres ut apud Catonem Dolitare pro Dolere: & eiusmodi iam apud eundem, tum apud alios veteres, præferim Plautum, infinita. Alter est in commutatione litteræ. Nam non Reparare sed Reperare dicebant. Exempla occurrunt apud veteres scriptores: ut apud Gellium Præperare, nō Præparare, li. x, ca. xi, Nanque in properatu rei rusticæ, per tempestates pluviâsq; cum otii est, maturari potest. Vetus scriptura habet Præperatu, hoc est Præparatu. Nā sanè Properatu, quod vulgo excusū est, nihil ad rem. Sic quā postea Supparā vestem, prius Supparam vocabat. Sic apud Petronium, Vitello piperato opiperatam. Alii dicerent Opiperatam: & Opipa vū, non Opiperū. Sed in hoc dices, non versantur opes aut vestigalia populi. At quod tibi leue videtur, id etiam inuenies in iis auctoribus penes quos sunt non opes solum, sed etiam salus populi, hoc est, apud iuris auctores. Nam apud Paulum, l. i. i. i, D. de supell. in a legitur. Lecti etiam inargentati, culcitra, toralia imperia, vasa aquaria, &c. Hoc est, imparia. Imparia seu vasa sentorialia, in suppellectile familiari sunt, que patrifamilias sibi seruat præter ea que sunt quotidiani vsus. Sic Cato trapetes impares esse oportet præcipit. hoc est, præter illos quorum quotidie vsus esset. ut si in illis quotidianis aliquid fractum sit, aut aliquid reficiendum sit, ea presto sint que in illorum locum sufficiantur. Trapetes, inquit, bonos priuos impares esse oportet. Id est, Oportet esse viuos trapetes præter illos quotidianos in singulis torcularibus. Paria enim vocari debent, que habentur quotidiana vsu: imparia ergo, que præter illa adhibentur. Propterea alibi, que debebat vocare imparia, vocat supernacanea, ut Tit. x. i. i, Præla temperata quinque supernacanea tria. Item ibidem, Surculus quinque, supernacaneam vnam. Et ita in aliis apud eundem Catonem annotabis. Nam supernacanea ibi nihil aliud est quam quod alibi dicit imparia. Ergo iurisconsultus addit Imparia, ne tantum ea que in vsu quotidianum insisterentur, comprehenderet, sed & ea quæque intelligeret que aliquando ad eosdem vsus deponi possent. Nam proculdubio ibi Imperia est Imparia, ut diximus.

5 H O S C B I P S O S vtiliter ad v. i. libros rede-

git.) Vtiliter est vtilitiff. verbum iuris hie. Nam ius vtile prætorium est, & opponitur legitimo. Sic infra, Vtiliter excipere. Elegantissime igitur transulit ad correctionem Dionphanis.

6 N O N diffinderem meo insitio somno.) Hanc restitutionem, ut & alias innumeratas, in hoc auctore, ex illo peroptimo exemplari debemus eruditissimo Victorio. Et dixit Varro diffindere diem somno insitio, ut Æschylus ἐντέμνει β'ων ἐντίμυλονάμος. Aut enim in Agamemnone Ἐπὶ τὸ δ' ἀντίμυλον ἐπὶ μῶν άμος, Diffindo somnum carmine insitio. Nō quod ἀντίμυλον sit insitium, sed referēdo ad illud ἐπὶ μῶν. ei enim quasi è regione responder.

8 V B I P O M A vaneunt contra auream imaginem.) Nemo meritò de hac lectione conqueri poterat, nisi optimum exemplar longè aliam præ se feres. Habet enim, Vbi poma vaneunt contra aurum imago, que quannis deprauata est, tamen retinet vestigia pristine integritatis. Nam profectò ita scripserat Varro: Vbi poma vaneunt contra aurum, id est magno. Sed nondum pepurgatus est locus iste, quia illud, id est magno, est glossema & interpretamentum quod margini, ut sit, appositum, in textum irrepit: Quæ enim hoc non vulgare genus dicendi, quod est, vaneunt contra aurum, interpretari voluit, annotati id perinde esse, ac si diceret, magno venire, & verum est. Nam ita veteres semper ferè dicebant, metaphora à lance momentanea, in qua appendebatur as. Nam quod præponderat, id contra esse, hoc est, ἀντὶρρῶσται, dicebant veteres. Inde as contrarium vocabant, es graue, auctore Festo, scilicet, ἀντίρροπον. Itaque apud Sirabonē quod est, ἀσὲς ἰσοσάπειν χρυσὸν ἐνδοκλυτεῖω, id Latine vertere debes, Auro contra luere, vel contra aurum. Greci ad verbum χρυσὸν ἀντὶσάθεισθαί, ἀντιρροπῶν, ἀντιρροπῶσθαί, poetæ ἀντεροσθαί. Theognis,

Πιτὸς ἀντὶ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἀντεροσθαί

A"εἰος ἐν χαλκῶν κέρρε διχόσασθαι.

Hoc est, Amicus auro contra carus non est. Et Plautus, Talento contra carus non est. Alcma, πέσαι γὰρ ἄντα τῷ σιδερα τὸ χρυλὸς καὶ ἀρῖος δει. Id est, Ferro præponderat, egregiè fidibus canere. Nā apud Plinarchum in Lycurgo, ubi hæc verba Alcmanis produciuntur, male legitur ἐπει pro πέσαι. Est enim (ut dixi)

metaphora à statera, seu lance momemanea. Plauti verò testimonia citare, quoties hoc genus loquendi usurpauerit, superuacaneum puto: cum ea vnicuique, qui vel mediocriter Plautum triserim, obviam occurrant. Hic est inquit, Varro, ille, qui non solum vberissima pomaria habet, sed etiam in eo loco habet vbi poma contra aurum veniunt, vel auro contrà cara sunt. Vbi, obsecro, tam carè veniant: in ipsa sacra via: de qua loquitur. ut in epigrammate,

Queque tibi posui tanquam vernacula poma,
De sacra nulli dixeris esse via.

Ovidius,

Rure suburbano dicas tibi messa licebit

Illà, vel in sacra sint licet empta via.

Atque de his haftenus: ut appareat manifestò qualem facem nobis alluxerit optimus ille codex Victorianus ad huius loci tenebras discernendas.

8 NAM non modò ouū illud subl.) Spatia curriculum in circo ouis notata esse, adeò vulgo tritum est, ut exemplis non indigeat. Id enim notum est ex Ludio, Isidoro, Castodoro, aliis & præter alios ex Dione: cuius verba sunt hæc in vita Augusti καὶ τὸ ἀεὶ δὲ ῥόμῳ ὁ Φαλλομένους τοῦς ἰσθῆρας περὶ τῆς διαλαοῦ ἀεὶ θυμῶν ὄρον, τὰς τε διαλαοῦς τε καὶ ἀεὶ δὲ διμυρηνίμα τα κατὰ τὸς ἰσθῆρας, ὅσως δὲ ἀεὶ τῆς αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀεὶ δὲ ῥόμῳ ἀναδεικνύονται. Ludit igitur facetissimus senex ex ambiguo. Nā cum Semētine ferie esse, & consequenter ludii Circenses, quibus confectis epulæ publicæ ab ædile in templo Telluris præbebatur: dubitanti Stolori num cæna comesta esset, quòd ædilem, à quo inuitati erant, non videret: respondet Agrius, Neque ouum illud, quod indicat extremum extremi actus Circensis curriculum, sublatum est: neque illud ouum videmus quod solet esse cæne primum. Vel, Neque vltimum Circensium ouum vidimus, neque primum cæna. Nam ouorum figuris sublatis, confectum erat Circense spatium, & ab ovo cæna incipiebat. Quod non paucis veterum auctorum locis confirmari potest. Cicero, Ergo ad ouum integræ sumam afferro. &

ab ovo ad mala.

Et idem Varro Endymionibus, Discumbimus maffati: dominus maturo ouo cænam committit. Non enim tantum hoc

loco Varronis illustratur noster hic obscurus locus, quòd eundem morem indicat: sed etiam quòd eadem metaphora vititur, confirmatur. Nam quòd hic est Cerialis pompa, hoc ibi est cæna, propter fercula. Ita vocat cænam ædilis, in qua fercula epularis adferuntur, ut in pompa Circensi, imaginum. In illo loco verò, quem iam produximus, committi cænam facerè dictum & ipsum quoque à metaphora ludorum Circensium, qui dicuntur committi, cum factiones quadrigarum & carceribus emittuntur. Ergo cerialis pompa, ut dixi, nihil aliud, quàm cæna.

8 AD te enim rudem.) Ἀρχαίους. Ad te, pro, penes te, apud te. Metaphora à gladiatorum magistris, penes quos erat rudis, qua emeritæ gladiatores donabant. Per rudem igitur ius laniste intelligit. hoc est, ius præscribendi & dictandi leges gladiatoribus. Inuenalis, Scripturus leges, & regia verba laniste. Cicero 11 Antoniana, Qui ea tanquam gladiatorum libellos palam venditaret. Hic igitur somitur translatiue.

10 QVAM argentifodinas.) Lego, Quam arenifodinas. Postea confirmatur ex iis quæ sequuntur. Sed ut neque la pidicina, neque arenariæ ad agriculturam pertinent. sic figlina. Porro ad agrum nō χερσὸς ἀργυρία, nō ἀργυρὸς ἀργυρία pertinent, sed cretifodine, arenifodine & lapidicina. Sic & similis error olim in IIII de lingua Latina: vbi hodie erifodina, in manuscripto est aretifodine: lego cretifodine. Arenam autem, & lapides metallorum nomine comprehendit more Græco, quòd utrunque eruitur è terra.

11 NAM huius pedes solent dolere.) Illud Dolere expugnandum. Legi enim debet, Nam huius pedes solent in si òte contrahere rugas. Est enim locus dignus Varrone. Et ita locutus est Horatius,

ne fordida mappa
Corruget nares. Præterea inconcinniorem efficiebat sententiam. Sed fuit glossema margini adnotatum: nam Contrahere rugas est, dolere.

22 CVM flacuit.) Vetus scriptura: quod enim, quàm recēs quod confacuit, melius, Quæ sane optima est lectio, modo, pro illo verbo nihili Confacuit, reponas Confracuit. Ut pote, inquit, cum melius sit, quod confracuit, quàm recēs. Ad verbum, ἐπεὶ δὲ τὸ ὄροσ φέρου τὸ σαυὸν κατὰ τὸν ὄρ. accusatiuus ab-

Solunus, Attice. Quod enim melius id est, ut pote cum melius sit. Plautus Pseudolo: Hercle qui, ut prædicas, cauendū est mihi abs te irato, id est, ut pote cum cauendum sit mihi. Confracuit verò malui, quam quod in vulgariis conflacuit, cum illo significetur καραεινέσαι. Virruuius. Autumnali tempore maturitate, fructuū flaccescere frōde, μελεεινόμενοι τῶν φύλων. hoc verè significet τὸ σαρρατῖναι. quo verbo, cum de eadem re tractant, Geoponica utuntur.

22 **SELLAS** familiaricas.) *Sellas familiaricas, λέος ἀφ' ἑσθίας. Et sellas simpliciter. M arcollus Empiricus: Per vomitū & sellas. Idem ponit Sedere pro Niti. Vnde verbum Adfellare creberrimum apud Vegetium in Commentariis de re veterina. hoc est ἀφ' ὀδύνης. v. lib. III. Stercus durum adfellat: in eodem: Deinde fale & melle mistis, in anum infundes, ut adfellādī augeat voluntatē. Et lib. I. Si post clysterem vel potionem, multum stercoreis adfellatus ediderit. Apud Catonem Titulo. Villam ædificandam si locabis, ma lē legitur Cellas familiæ pro sellas. Sunt enim selle familie, quæ & selle familiarica hīc dicuntur. Porro apud Columellam Casale quidam interpretantur τὸν ἀφ' ὀδύνης, παρὰ τὸ χέσαι. frustra. Legitur enim in omnibus veteribus Columelle exæplariis Casale. Estque taberna Casæaria (ut vocatur ab Vlpiano) ubi caseos reponebāt, & fumos bibere instituebāt. Hoc sentit Martialis, cum ait,*

Et Velabrensi massa recocta foco. Nam in velabro multa Casæariae sine Casæalia.

24 **COLIT** aliquot Corbulas.) *Lege cum Nonio cogit. ut cogere vinum. Tametsi doctissimus Victorius improbat.*

26 **VITIS** adfita ad olus.) *Olus, id est brassicam. Non enim adferam ea, quæ prodidere veteres de vite: eam scilicet brassicæ adfitam ineticulum fieri: cum ea vulgo satis nota sint. Illud verò non passim obuuium: olus χέται ἐχλω brassicam vocari, ut hic. Et in Moreto. Hic olus, & latē fundentes brachia betæ. Item Plin. libro XXVII de anagyro, cum ait, flore oleris. Dioscorides enim, vnde accepit, prius dixerat, ἄνθος χράμεν ἰουίδος. Idem libro XXI de iure gallinacei, Cum olerē marino. Dioscorides, ἐν τῷ σαυέφουσι ἔχεται χράμεν ἰουαλαορίαν. Sic & piscem pro lupo dicebant. Varro rerum humanarum libro XI,*

Ad victum optima fert ager Campanus, frumentū: Falernus vinum, Casinas oleum, Tusculanus ficū: mel Tarentinus: piscem Tiberis.

25 **ET** more incolarum.) *Abutar otio meo, si pluribus de huius loci vitio contendam: qui tamen nullo bene negotio ex vereri lectione rusticui potest. Ea ita habuit: Et in eo eorum è nouitiis reliquitio ad priorem dominū quid factitarent. Puto legendum, Et in eo eorum è nouitiis rei, quis itio ad priorē dominū: quid factitarent. Vtrum ad agriculturam sint dociles, necne, coniectura, inquit, duci potest ab iis, qui immediati & imperati ad opus vocabuntur. Tunc enim ex illis, quinam operam in numero habebūt, facile intelligi poterit, Nam imperatis hoc est imparatis: ut supra, reperitare, pro reparitare. Præterea, inquit, non solum periculum faciendū est in illis, qui operis rustici non ignari, tamen inopinatio ac imparati ad specimen operæ suæ edendum pronocantur: sed etiam in illis qui inter illos rudes adhuc sunt, nam in superioribus, extemporaneum in istis, docile ingenium requiritur. Imperatos rerum vocat, ut pe stea nouitiis rei sed ἀρχείοις est rei pro rei. Ita enim sepe scribebant, quòd primam in ea voce producerent: ut videmus apud Lucretium. Et apud Marium Victorinum versus Plauti ex prologo Militis ita legitur.*

Magnai rei publicai gratia. Quod commentum quare sibi adscriberet Gabriel Faernus, causse non erat. Quod sequitur, Quis itio ad priorem dominū, quid factitarent, duos habet ἀρχείοις. Primus est in genere, quis itio, pro, quæ itio, ut Quis es tu mulier, &c. aliter est, quis, aut quæ itio: de quo pe stea. Deinde, inquit, videndum an sepius ad priorem dominū eant, ad opus faciendum: & quid apud eum factitarent, cessatorisne an labori intenti fuerint. Nam sanè, qui crebrò ad eundem dominum commeant, argumentum est, eorum sedulitatem domino satis spectatam esse, qui eorum opera toties vitii velit. Quis itio, est frequentissimus loquendi modus comicis, ac veteribus Romanis, & quæ tibi huc ventio est? hoc est? Quare huc venisti? Item, quæ illam tibi tactio est? & similia.

26 **QY** i literis aliqua sint humanitate imbuti.) *Illud literis, est glossema, nam literæ & humanitas apud veteres idem est: quippe qui παιδείαν semper humanitatem sint interpretati.*

Cicero v. de Finibus, Sed animi cultus ille erat ei quasi quidam humanitatis cibus. Varro, Praxiteles, qui propter egregium artificium nemini est paulum modo humanior incognitus. Humaniori, πικραι δει μέγιστον. Vide Gellium.

16 FACILE enim his, quae minoribus natu.) *Vetus scriptura integra est, adeoque vulgata, quae inopia est, praeferenda: quae ita in illo optimo codice Victorij concepta fuit: Facile enim illi, quam minore natu sunt dicto audientes. Et hic quoque vetustatis characteres duo. Nam quod pro ei. Et ἐναλλαγή, numerorū, quae frequentissima est in hisce libris. Ut infra: Nō enim solū inquit, debere imperare, sed etiā facere, ut facientē imitentur. Nam facientem singulari dixit, cum id referatur ad plurale peritos. Sed et multa talia in hisce libris reperies. Mēs Varronis haec est: Facilius, inquit, tali et eiusmodi praefecto sum dicto audientes, quam alij cuius minore natu. Nam Latine dicitur, Frater maiore aut minore natu. Et minore natu, hic est dandi casus, Ei qui est minore natu.*

27 ADINIICIENDUM voluptatem.) *Tota haec perodus ex veteri scriptura reconimanda est. Inniiciendum voluntatem praefectos in aliquo honore habēdo, & de operariis, qui praestabunt, aliquot. Tantum perperam scriptum fuit voluptatem pro voluntatem. Adhibendum est calcar, inquit, non solū si praefectorum aliqua habeatur ratio: sed et si ex ipsis operariis praestantiores qui erunt, honore afficiantur.*

27 OPILIONEM VNUM.) *Opilio, vox magna Graeciae. ὀπίλος, ut ὀπίλος, ὀπίλιον, opilio.*

27 QVOD Cato si voluit.) *Hunc locum non tam miror corruptum esse, quam a diligentissimo Victorio pretermisum. Sed, ut video, satis habuit eruditus vir tantum scriptae lectionis rationem reddere. Nam ita Varronem scripsisse nō dubito: Quod Cato si voluit, ut debuit, uti proponitōne; ad maiorem fundum vel minorem addere vel demere: extra familiā debuit dicere villicum. Nam ad maiorem fundum vel minorem addere, vel demere, hoc vocat uti proportionem: nisi et ipsum est glossema.*

28 SIN EST ita dissimilis.) *Ita totum locum legito, Sin est ita dissimilis ut totus arari non possit, quod sit cōfractus, atque arduis cliuis. Secuti sumus lectionem praeficam, Et se-*

cinus. Quod sit, cum ea habeat, Quod si. Et arduis cliuis ex eadem reperimus.

28 IN agro Ligustico.) *Scribimus ex veterum librorum auctoritate, Ligustico, ut alibi semper apud Varronem haud aliter scriptum mouet P. Victorius. Nam Ligustii, ut Etrusci, eadem quippe analogia, Liguria, Etruria. Et Etrures potuit esse ut Ligures, sic et Megaribus dixit Plantus, et Illures. Nam ut Aiyves Graeci, sic Ἰτροες, Etrures, ubi in e mutatum more illo Romanorum antiquo. Apello, pro Apollo, Elera pro Olera, hemonem pro hominem. Veteres enim Pelasgi qui infederunt in Italia, ita vocantur nobilem partem Italiae montesum (Ἰτροες enim montes) ut τῆς πεδιάδος, Campaniam, et ut ὄρος enim eorum vox praefica, ut alibi annotamus. Sic Hernicā, asperā, ut in Graecia τῆς Τεαρχῆας. Sic oppositā orienti Apuliam, Ἰουδαίαν, δευδαίαν. Ean enim Sol. ut inde facile posui agnoscere veteris Graeciae vestigia. Sic in ipsa Apulia qui indigenae non erant, vocati Metapii, ἀπιοι enim opponuntur τῆς Ἰταχῆας. Eodem modo in Etruria vocant Vmbros. Ea enim vox apud veteres significabat spurium. Vnde apud Plinium insitium quoddam genus ouium Vmbri dicuntur: ut apud Graecos οὐβρισελοι. sed Ibrūmne an Imbrum, an Umbrum dicas, nihil refert. In veteri glossario, Imbrum, ἰβριον, ὄες Ἰβριον. Item Iber, ἰβριον. Ab eo certe Ibridas spurios vocarunt. Ut et Galli eosdem vocabulo illo dicunt quo venatores nominant canem Lyfiscam, Nam Ibrida non est παρὰ τῆς Ἰβρι, ut volumus primae notae grammatici. Sic ἀυτὸ ἰβριον: opicos vocarunt. Nam Terra Pelasgis, Ὀπις, & Obslatio, ut in Coniectaneis nominimus. Porro ridiculum grammaticorū Hetruria, quasi ἰβρισευρία, nam et de Liguria, Aiyevpia possit dici eodem modo. Et ita de aliis.*

29 NE QV E minoris trimos.) *Mirum genus loquendi, hoc est, neque minoris quam trimos. Sic supra: Neque enim si minus cccxl iugera oliueti colas. Id est, minus quam. Libro. i. Non plus triennium viuunt, plus quam triennium. Et de ouibus, Ne minus habeamus in centenas oues hirtas singulos homines. Id est, quam singulos homines. Et de bubus, Non minores oportet inire bimas. Et de pavonibus, Minores bimae, non idoneae. quae omnia compendiarie dicta sunt supplendum enim τὸ QVAM. sic Catullus,*

-nanque amplius horam

Suffixum in longa me memini esse cruce.

Propertius libro 11,

Et se plus vni si qua parare potest. *plusquam vni.* Et *infra*, Præter si aliter nequeas. *præterquam si.*

30 DE indomitis quadrupedibus ac pecore, faciū- dum.) *Postrema vox faciendum delenda est, quæ irroperit ex lēmate.* Si prata sunt in fundo, pecus non est, quid sit faciū- dum. *Nam ita scripsit Varro* De indomitis quadrupedibus ac pecore: si prata sunt in fundo. *Vt supra*, De familia: Cato dirigit: *Indomitæ pecudes vocat, quarum dominationem* (ut loquitur Cicerō) *non facimus, neque comprehenduntur* ἰσὶ ὑποζυγίων nomine, sed tātum pecoris appellatione habentur: *ut capre, oves, sues.*

31 QVÆ cibi sunt maioris.) *Rectissime, ut et alia, hæc restituit P. Vistorius.* Nam arbores, seu plantas alias, ut olera, *esurire dicebant veteres.* Vnde apud Theophrastum rusticorum proverbium, τὸ λάχανα πίνειν. *Inde Plinius non absimile dixit lib. xviii. cap. 13.* Imbres vero tum expetendi evidens causa est, quoniam arbores fœtu exinanitas, & foliorum quoque amissione languidas naturale est auidè esurire *Cibus autem earum imber.*

32 CVM necdum siliculam cæpit.) *Vetus scriptura,* Cum dominus siliculam cæpit. *Vox Dominus delenda est: itaque legendum,* Cum siliculam cæpit. *Iubet lupinum subscare cum siliculam cæperet, hoc est, ἵταρ ἀπολοῦσθῆναι, cū in siliquâ peruenierit.* Sic Plinius de arboribus dixit, *Radices capere, τὸ ἀπορῆσαι.* Sic Cato granum capere. Si, inquit, macra, erit, quod granum cæpit, ne serito: *Sunt enim rusticorum formulæ loquendi.*

33 AD hominum victum, & sensum.) *Eleganter sensum, εὐταίρειον, ἰδύναται.* Porro quæ sequuntur, ita legenda: *Item illa quæ ad hominū victum, ac sensum delectationēque non pertinet, neque ab agri utilitate sunt diuncta, idoneus locus eligendus vbi facias salictum.* Nam salictum neque ad hominum victum, ut pote cum nihil esculenti ferat, neque ad sensum cum inter ea numerari non possit, quæ vocantur Floralia, pertinere potest.

34 VALLoS, crates.) *Valli hic non ἡλιεῖες sunt, ut aliās, sed ἡλιεῖοι, ὑποπορῆται.* Quod vero sequitur, alio loco

ut seras: ut pro *vbi, ὑπο.* Catullus, *Vt couenerat esse delicatos.*

33 DESITIS seminibus.) *Desita semina sunt in agro singulari depositi malleoli, neque mendum est in hac lectione. uā Deserere, in terram deponere.* Tibullus,

Nam Veneror, seu stipes habet desertus in agris, *Seu vetus in triuio florea ferta lapis. Nam desertus et desitus idem, ab eadem origine.*

34 NEQVE eas crescere.) *Et sensus, et vetus scriptura iubet legere eos. Intelligit enim ordines cupressorū. Imponū autem pro interponunt. Grecanicè, ἐπιτάλαι. Non vult autem eos crescere ultra modum ridicarum.*

34 NEQVE propter eas adferunt.) *Vetus lectio rectè habet: Neque propter eos ut adferunt vites. Neque, inquit, propter eos ordines ita adferuntur arbores, ut adferuntur vites vlmis mariandis, quæ dicuntur propterea adfere vites. Compendiosè igitur suo more dixit, pro, Neque propter eos ordines cupressorum ita ponuntur vites, ut adfere solent vlmis, Hoc est, Non maritande sunt cupressi illis vitibus, sed inseriendi ordines vitium, ut vites non adfere ad cupressos videantur, quemadmodum ad vlmos solent, sed ut cupressos scandant, ut in rumpis et traducibus fieri solet.*

36 PVTA RI imprimis.) *Veteres libri, Putari in pratis, legendum putari vipretas. Nam vipres pro vepribus dicebant, ut ego sepe in veteribus manuscriptis codicibus memini me legere, quod cum multi librarii non assequerentur, pro Vipretas, In pratis scripsisse credibile est. Vepretam infæminino et myrretam pro vepreto et murreto dixisse annotat præter alios Priscianus. Atque adeo, ut nemo dubitet de hac castigatione, confirmatur ea Catonis auctoritate, à quo Varro hunc locum mutuo sumpsit: apud quem ita legitur, Viam publicam muniri, vepres recidi, ortum fodiri, pratū purgari, virgas vinciri, spinas runcari, &c. Sunt autem vepres ab Æolico dicti. Nam ἑσπῆτες ipsi dicuntur, qui alii, ἑσπῆτες, ut βεγαδιδὸν, βεγεῖος, pro βεγαδιδὸν, ἑσπῆτες. Et Alexander Ætolus apud Macrobiū dixit de Diana, ἑσπῆτες δις ἄν, hoc est, ἑσπῆτες. Sed transpositum puto et ita legendū, putari: circum vites ablaqueari: vipretas radices quæ in summa terra sunt, præcidi, Nam vepres non putantur, sed reciduntur.*

17 Ex altera parte.) Totus locus fœdè interpolatus. Vetus lectio vera est. Ex altera parte parit capreolum. is est colliculus viteus intortus, vt cincinnus. is enim vitis. Hoc est, Is enim vitis cincinnus, isque est in vite, qui in capite humano cincinnus. Sequitur, Quibus teneat id, qua serpit ad locū capiendum. *ὡς λαχὴ* generis, vt alibi. Nam nunc ad omnes cinnimos hoc pertinet, & est familiaris elegantia Varroni. vt infra de eadem pene re, cum loquitur de vicia, Quod item capreolos habet, vt vitis, quibus cum fusum vortum serpit ad scapum lupini, aliū quem, vt hæreat, id solet vincire. Nā τὸ id non respondet τῷ scapus. Præterea est mutatio partitū ex pronomine in adverbium loci, id, qua serpit. Sic infra, de insitiōnibus, Meliori genere vt sit furculus, quàm est quo veniat arbor. Porro Capreolum dictum à capiendo, nō magis mihi persuadebit Varro, quàm alia pleraque ab ipso perperā ἐπιμαρτυροῦν. nam lascinia quadam propter teneritū in uia dictus est, vt Greci nouellos ramos vocant ὑψευς. Eadem lascinia palmitem emeritum multi, que amissum induratum Draconem vocantur, siue à squamoso & aspero cortice, qualis est draconum cutis, seu à longitudine anguinea. Sanè Greci quicquid nouellum, vocant μύχον. vt Homerus, - μύχον λυγόν. Latini idem retinuerunt nam ab eo manifestū dictum est. Mustum, seu, vt nunc scribitur, Mustum, vt musta poma, musta etas Natio: mustum vinum. Nam vt ab ὄρος hortus, sic à μύχος, mustus, quia χ in τ, & uisum, mutatio est, vt Tarentini ὄρενχος dicunt, quod alii ὄρενας.

37 QVOD citat aluum bubus.) Plinius libro xv i i, capite xv i: Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato ocimum vocat, quo sistebant aluū bubus. Vbi manifestū legendum citabant. Deinde subsequitur apud Plinium, Id erat ē pabuli segete antequam gelaret. Que verba (vt & superiora) ex Varrone transscripta sunt. Sed illud gelaret non est nauici. Ita que legito, antequam genicularet. Nā si defecetur ex segete fabali. Varro vult id fieri ante quàm rignat siliquas. Plinius verò, quod de pabulo & farragine intelligit, vult defecari ante quàm in articulum peruenerit seges, id quod dicitur Geniculari.

37 I D E X pabuli segete.) Vetus scriptura, Ex fabuli segete. Que confirmatur ex ipso Varrone, ubi dicit, antequam

genat siliquas. Itē ex Plinio capite x i i & xv i, libro x v i i i. Hic locus admonet me, vt insignem aliū apud Catonem restitueram. Titulo de fundo suburbano, ubi præcipit, mala vt seranur. Eo locium, inquit, aut stercus ad radicē addere oportet, vt stabilia mala fiant. Que postrema verba cum iā suspecta haberem, suspicioni mee non parum momenti ex veteri lectione accessit. Ea habuit, vt i fabulim malorum. legēdum, aut fabulium alarum. Nam fabules alæ, sunt culmi fabales à veteribus dicti. Seruius grammaticus, Nonnulli, inquit, propriè calamos lupinorum alas dici putant, vt Ælius: alæ x lupino, surculi sine foliis. Cato in originibus, Alæ x lupino. Memini tamē Varronē de lingua Latina alam culmū fabæ dicere. Hactenus Seruius, cuius verba, quia nondum in lucem edita sunt, ex libro Danielis nostri citauit. Præcipit Cato stercus addere, aut fabales alas, que vicem optimi stercoreis prestare possunt: quod testatur Geoponici Commentarii, in quibus hæc ex Varrone transscripta leguntur: τὸ δὲ ἀλωεὶ (γλῶ) ἐπὶ αὐτῆς χιμῶνος ἕτερον στέρον κησας ἀστρούς μικροῦς ἀκροῦς ἑστῆται τὰς κἀλιον μὲν καμύοις, Reliqua perlege, si placet. Nam acus fabale in sterquilinum ingerebant, vt simul cum aliarum rerum cōgestiua colluue putresceret. Quod verò Cato ad radicem arborū acus fabale ingeri præcipit, id frequenter quoque in Geoponicis editur, & ἀλωεὶ καμύοις ἑστῆται τὰς κἀλιον μὲν καμύοις τὸ δὲ ἕτερον στέρον κησας ἀστρούς μικροῦς ἀκροῦς ἑστῆται τὰς κἀλιον μὲν καμύοις: Lucillii quoque versiculus per fabulum nihil aliud intelligit, quàm acus fabale,

Hic in stercore, humi, fabulōque, fimo, atq; succerda: Sed antequam huic animaduersuncule finem faciam, duorum commonefaciendus es: primum scripturae. Nam fabulia dicebant illi veteres, nō fabalia, vt semper in istis libris De re rustica. Deinde ἐπιμαρτυροῦν in loquēdo. nā dicit fabulium alarū in genitiuo casu, cum prius esset accusandi casu vsus. Qui est vetus Atticissimus quo prisca Latini saepe vtuntur, vt Varro ipse horum commentariorum libro i i i, Prope apponendū bene olentiam herbarum. στέρον κησας ἀστρούς μικροῦς ἀκροῦς ἑστῆται τὰς κἀλιον μὲν καμύοις.

38 CVM sit maturum.) Malo. Cū sit maturum,

39 E T E R A ad ea obrueda.) Lege, Necessè est terra adruenda puluinos fieri, ex veteri scriptura, hoc est, adruendo terram, vt Lucillus,

Aggere in iacinedo si quo est vincis actis opus. Hæc

est, in iaciendo aggerem.

41 **Q**UARE cum semina ferè quatuor sint generum.) *Mancus locus, nisi intelligamus id semen, quod primo loco dicitur, duplex: primum, quod prius quam satum, natum, secundum, quod non prius quam satum, natum. Aliter non erunt quatuor genera, quæ ipse proponit*

42 **N**ON enim galbuli.) *Pro galbulis, seu galgulis) nam utroque modo dicebant veteres) legendum censet globulis doctissimus Turnebus. Vide quam sepe specie recti decipiamur. Nam si globulos dixisset Varro, iam vsurpasset vocem etiam vulgo notissimam. Ergo non indigeret explanatione, quid enim globus sit, id et pueris eo tempore notum fuisse certo scio. sed cum πεζυγῆ σφῆρα utatur, cum galbulos interpretatur, tanquam pillas corticeas manifesto indicat vocem non omnibus notam se vsurpassisse, quæ opus habuerit interpretatione. Preterea in glossariis veteribus quæ penes me sunt, ita legitur, Galgulus bacca, καὶ γλῶβ. Vides eandem vocem designari? Quid igitur opus erat eam mutare?*

43 **T**ERTIVM genus feminis.) *Pestime multatus locus. Vetus scriptura, Quod ex arbore per furculos defertur in terram, si in humum demittitur, in quibusdam cum est videndum, &c. Primum pro defertur ego non dubito legere deferitur, quoniam tolerabilis aliquantum est vulgata scriptura) ut superius dixi de sua semina, pro taleolis, quæ in humum ex arbore depanguntur. Reliqua, quæ sequuntur usque ad distinctionem, addita sunt, ut solet. Nam qui interpretabatur illud, defertur, apposuit glossam, Si in humum demittitur. Quod et in lege x i i Tabularum apud Gellium commissum est. Nam cum ita concepta primum esset lex, Post meridiem presente ambobus litæ addidit: qui ἀμφὶ σμῶν, presente ambobus, interpretari voluit, adiecit, si ambo præsentis, Sed totam legem explicabimus in Gellianis animaduersionibus, Idem probabimus rectè à nobis restitutum esse cum aliis quæ in illa lege depravata sunt. Quod verè postea sequitur, in quibusdam cum est, est error errore commulatus. Nam et id appositum erat margini ad indicandum in quibusdam codicibus illud non esse: verbi gratia illud interpretamentum, quod iandum in ipso textu inoleuerat. Nam ita primò annotatum fuit, In quibusdam non est. In quibusdam, scilicet codicibus. Deinde irrepit in textum, et ita re-concinnatè ut legitur in Victoriano codice. Ergo ita scripsit Var-*

ro, Tertium genus feminis, quod ex arbore per furculos defertur in terram. Videndum, ut eo tempore sit deplantatum, quo oportet. Et sane nihil aliud postulat sententia. Et ita infra locus est, Quartum genus feminis, quod transit ex arbore in aliam. Videndum, qua ex arbore in quam transferatur. *Dicit autem furculos, ut Virgilius circlos,*

- suspende ex vimine circlos. Infinita talia in bonis auctoribus reperiuntur adulterina, et supposititia, quæ eodè in re ac legitima habentur. Sanè ea quæ hic apposta erant, ita inepta sunt, ut alias nobis conuincenda esse non putemus.

44 **D**EMVM in oleagineis feminibus.) *Vetus scriptura, Dum in oleagineis feminibus habet: non autem Demum. itaque rō Dum, est cauda præcedentis verbi: nā pro Demittit, legendum Demittendum. Ea, inquit, celeriter ante quam fucus exarescat, in terram demittendum. Quia Varro libentius dicit, demittendum ea, quàm, demittenda ea: et nusquam aliter ferè loqui solet: quoti secunquæ in id genus loquendi incidit, bāt imperitii homines, in eo semper interpolantur lectionem, ut infinitis locis in istis libris, quorum et aliquot nos attingemus. Sequitur ergo, In oleagineis feminibus arbores videndum est. Ne hic quoque locus à labe integer est. Nam illud arbores, ineptissimè hic nescio unde irrepsit: cum Varro haud dubiè scripserit, In oleagineis feminibus videndum ut fit de tenero ramo ex utraq; parte æquabiliter præcisū. Sed profectò vox Arbores huc oborto collo intrusa est, propter illa verba, quas alii clauolas, alii taleas appellant. Putabant enim illi boni viri*

si dictum esset. In feminibus, quas taleolas appellant. Ac utè quasi aliter loqui Latine potuerit Varro: et non de eo admonerent quotidie in scholis vulgus grammaticorum.

44 **D**E medica.) *Imo quedam, quæ statim sequuntur superioribus annexanda sunt, nam de femine oleæ sentit Varro, cum ait. In primis obserues, ne in terram nimium aridam, aut variam, sed temperatam semen demittas. Nam medicæ semen non demitti, sed spargi dicitur, ut frumentum, millium, et similia. Igitur transponendum lemma ita, De medica, in iugerū vnum. Fe fellit correctorem mos Varronis, qui lemma eius rei, de qua tractaturus est, præfigere solet ut fecit supra, De familia: Cato dirigit, &c. Et alibi sapius,*

45 BYZACIVM.) Mirum, cum Byzacium aliud sit, aliud Byzantium: alterum sit in Africa, alterum in Thracia: quare non distinxerit Stephanus, aut eius potius mutilator Hermolaus, Βυζαντιος, inquit, Λιβυος, & Καραδονα της Λιβυος ἑδος. ἀφ' ἧς ἡ πόλις Βυζαντιος. Βυζαντιοί τε Λιβύη. παρ' Ἡρώδοτος δὲ καλεῖται ἡ πόλις Βυζαντιος. At qui præter Plinium & alios, Byzacium, non Byzantium, vocat oppidū illud in Africa vetus inscriptio, P E R P R O V I N C I A S, P R O C O N S V L A R E M, E N Y M I D I A M, B Y Z A C I V M A C T R I P O L I V M. In altera verò tabula eiusdē exempli legitur, B Y Z A N T I V M, ut si in hoc variant vetera monumenta, mirandum non sit & in libris aliter atque aliter legi.

45 Inveruato.) Veruactū opponitur Restibili, Id vocat Columella veteretum, quod nomen hodiè que in Gallia retinetur. vocamus enim pars Gueretum pars Varetum: ut in Aquitania & in Tectosagibus. Quare admonēdus est lector, in Columella, ubi semper in excusis libris veruactū legitur, in calamo exaratis, semper sine ulla exceptione veteretum legi.

46 AERE frigidiorc tinguntur.) Lego, AERE frigido restinguntur.

46 NISI quo tempore peruenit fol.) Lego, Nisi quo peruenit fol, tum ex loci sententia, tum ex Theophrasti collatione, unde accepit Varro, ὅτι ἐς πλεονεχτα λαμβάνουσι ἐπίδος, ἢ ἢ ὁ ἥλιος ἐφικωῖται. Nam & ita Theophrasti locū, qui & ipse corruptus est, emendamus. Igitur τὸ tempore erat glossema.

48 PAEMINOSA.) Hunc locum ita cum Nonio lego, Ne, situ præminosa, &c. Est autem ἀρχαιοῦς, in quo frequens est Herodotus, Plautus, Cælius, alii. Pæminosa in eius rimis, siquidē referas ad terram, sed si ad grana, nullum erit ὄξιμα. quod magis probo. Est autem pæminesum: squalidum ut grana que sitū contraxerunt, quod aliter dicitur, pedidum, vel pedidum. Timinius. Rus detrudetur pedidosus, sordidus, ut malè Festus aut Ferrinus legerit pedicolus. nā vel syllaba ista repugnat

49 VT IN Bagienis.) Apud Plin. lib. III, Vagiemi: constitunturque prope Albam Pompeianam. Apud eundem lib, V, Bargenni sunt populi, sed Troglodytidis regionis. In vetustissimo glossario Varginna C. IV. B. 405 exponitur. Caper grana maicis. Quod verò sequitur, Vbi ea tecta, & loca calida, tecta vocat, quæ Theophrasto semper ἐπίδοτα.

50 EARVM scopi.) Scopos vocat pediculos, quibus adherent acini, Hos auctores Geoponicorum vocant κρημῶτες, sicut pomorum, πάλμετα, quæ Palladius tenacia: Ficum vero πείσματα. Quos verò Varro scopos, Cato scopiones. Sed depravatius est locus apud eum: & mendæ nota appesita. Legendum enim Tū acina de vuis miscellis decerpito de scopione. inde in dolium. Apud Columellam perperam legitur scopiones lib. XII, cap. XXXIX, Vbi, inquit, satis corrugata erunt acina, demito, & sine scipionibus in dolium coniecito. Itē cap. XLIII, Modicè separatis scipionibus, resolutaque intrita follicorū in dolio substernitur. Utrobique enim legendum, Scopionibus. Intelligit, inquam, racemum cum pediculis: à scoparum similitudine.

50 CIRCUNSIIVM.) Lege, Circuncisium, analogia ait postulante, & vestigiis prisca scripture. Cato Circuncidaneum vocat. Resipit ferum dixit, ut Dioscorides, ὑπόβρομος ἴσος.

50 DIGITALIBVS.) Lege ex veteribus libris, Digitalibus. Digitalibus, ut ignitabulum, acetabulum. Quod sequitur, quæ manu stricta melior ea, quæ digitis nudis legitur. Verbum legitur expungimus, Cuius rei non multo post ratione reddimus, ubi de Laudabilibus locis disputamus.

50 DURITIE enim eorum non solum. In veteri codice Victoriano, Durities enim eorum quod non solum. Oratio erat, Quod enim durities eorum non solum. Est idem modus loquendi qui & supra, Quod enim, quam recens, quod confracuit, melius. Id est, Vt pose enim durities eorum, Vide supra.

55 ALIA ad cibum eligitur.) Vetus scriptura, Alia ad cibum læditur. Sine ullo dubio τὸ læditur expungendum est cuius causā postea reddemus, Itaque lego, Olea, ut vva, per idē biuium redit in villam: alia ad cibū: alia, ut eliquescat. In quibus verbis, alia & alia, est τῆ μετ, τῆ δε. Habent enim vltimam naturā productam. Intelligitur enim, non olea, sed vva. Quod dicit biuium, in eo comprehendit viam: ut alibi cum alucarium, in eo intelligit alueos.

50 DEMITTATUR per ferias, ac vasa olearia.) Optimi exemplaris victoriani lectio aliter concepit, Demittatur per sena ad vasa olearia, ac tra peras, quæ res molæ olearię: &c. Quæ non dicā quæ vera sit, sed quam falsi coniecit

receptam lectionem. Senum singulari, vel plurali sena, in veteribus scriptis libris semper fere scribitur, non Sinum. quod vasis genus esse, nemo paulo humanior ignorat. Semperque in duobus Nonii exemplaribus que contulimus scriptum invenimus non sinum, sed senum, ut in illo versu Afranii, Aquam è cæno haurire, qui lauerent manus: erat scriptum seno. Et sane non hauritur aqua ex cæno, sed ex sino. Hic verò ἀρχαϊκῶς est εἰσαλλαγή Sinum enim dicitur, non sinus.

(1) IN quæ eam terent.) Flagro dignus erat qui ita ineptè hanc lectionem ausus est interpolare. Vetus enim recta fuit, Quæ res molè olearias. Nam traperas, seu traperas, quid sit exploras, ait esse molas olearias. Ita enim loquitur libro 11, Scyllæ medium conterunt cum aqua ad mellis crassitudinem, tū ea re naturam aquæ tangit. Eare, id est, scylla. Item lib. 111, Quos alii μελιωτόν, ὀψῆα appellant, eandem rem alii quidam mellaria. Item alibi de propoli, Quam rem etiam nomine eodem medici vtuntur in emplastris. Quam rem hoc est propolim. Ulpiam. l. V Qui posior, in pign. V eluti si naus fuit obligata, & ad armandam eam rem vel reficendam ego credero. Eam rem, id est, nauem.

(2) PAVIMENTA QVÆ L. laudabiliter faciunt.) Ita habet vetus scriptura. Sed illud Laudabiliter Varro nem unquam scripsisse putabimus. Minime gentium. Quom obicero locū hic habet? Quare rem tam anxie quaesitam eruditissimo Victorio, neque adhuc eidem maximo viro exploratam, nisi fallor, diuinauimus. Nam illa nota L, quæ toties hic inserta est, ac de qua idem Victorius amplius deliberandum pronuntiauit, nihil aliud est quam studiosi lectoris admonitio, qui in usum suum sententias, quas velle, ex hoc auctore annotabat. Vt enim Graeci, si quid probabant in auctoribus, χρησίμῃ & χρησίμῃ, aut χλευρά, quæ idem valet, apponebant, ut quoties opus esset haberem quod in usus Christianum & sententiarum depromere possent: sic quod insigne duxit & dignum notatu lector horum librorum, ad id vel notam compenariam L. laudabilis, hoc est, Locus laudabilis apposuit: aut L. quod id Laudabile, significari velle, vel Laudabiliter. Sane hoc ita esse ut iam admonuimus, patet ex commentariolo notarum Probi In eo enim legitur, L. L. locus laudabilis. quod nimirum esset

ea περὶ ἀπομνημονεύσεως annotata in veterum libris. Quid quod superior idem error est? si modo errorem vocamus, lectorum veterum studiosam & accuratam diligentiam. Nam ubi loquitur de olea stringenda, ita habebat Victorij codex, Quæ manu stricta, melior ea quæ digitis nudis laudabiliter L. quam illa quæ cum digitabulis. Nam illud laudabiliter, tā ineptum est, quam superfluum. Quia studiosus lector primum scripserat L. Laudabilis, hoc est, locus laudabilis: sed quia hic gradu comparandi melior scriptum erat, eodem gradu laudabiliter scripserat, qui putabant illud cum ipso contextu simul legendum esse. Sic & non multo post, ubi legimus, Olea, ut vua, per idem biuium redit in villam, alia ad cibum, alia, ut eliquiecat, versus codex habet, alia lædatur ad cibum. Vulgari verò, alia legitur ad cibum. Vtriusque lectio diminuta ex illa nota L. nō obscure possumus colligere ita primum scriptum fuisse, alia L. ad cibum. ex qua alii fecerunt Lædatur, alii Legitur. Denique considerata accuratius, ubicunque P. Victorius aut illam notam appositam fuisse, semper inuenies locum illum insignem, & annotatum dignum esse, propter quod notam indicem illi adiecit. Hoc legitur signo notabantur sententia ille, quæ simul cum auctore suo citabantur, ut hinc sententia ista Varronis de olea, ita citanda fuit, Varro dixit, oleam strictiorem meliorem esse, quæ digitis nudis, quam quæ cum digitabulis stringitur. Quæ Græcè dicuntur χρῆσιμῃ. ut chris est illa: Aristoteles dixit hominem esse ἄριστον τὸ ἄριστον μέγιστον, ἡμετέριον δὲ τὸ δεύτερον. Latini veteres vocarunt scita & oracula, ut oracula Catonis, quæ semper ad auctorem suum referuntur, quod Latini vocat Laudare. Laudare auctorem. Unde dicta sunt Laudabilis, & Loci laudabiles. Tales erant declinatorij sicut ab auctoribus excepti. Quintil. lib. 11, Unde, inquit, sic ut distibuta & ex diuersis cōgesta oratio coherere nō possit, similique sic commentariis puerorum, in quos ea, quæ aliis declamantibus laudata sunt, regerunt. Idcirco Suetonius Senecæ nihil aliud fuisse quam Laudabilia scolastica, attribuitur enim singula suis auctoribus. Quæ quare Suetonius inscribi debuerint, rationem nullam dispiciat Græci vocant, ut iam initio monuimus, χρῆσιμῃ, & χρῆσιμῃ, & χρῆσιμῃ. Sic Eustathius aliquando veterum auctorum testimonia producit, ut vocet ea χρῆσιμῃ. ut χρῆσιμῃ περὶ Αἰλίου Διονυσίου καὶ τῆς Κεραύου ἰστορίας. deinde

adfert versum Craxini, scolasticorum sine dubio sunt annotata, prout inter declamandum ab illis excepta fuerit: quæ & Quotidiana dicebantur. Sunt enim quæ puerili dictantibus magistri excipiunt. Itaque in veteribus Colloquiis puerilibus ait puer: Post hæc dimissus confedi meo loco. librū accepi. scripsi quotidiana. Quare Casius iuriscos. scripsit libros Aureorū, & Quotidianorū. hoc est. selectorū & laudabilū. Nā talia dicebantur aurea. Lucret. Omnia nos itidē decerpimus aurea dicta. Vt igitur ea selecta dicta, quæ vocabantur laudabilia, vel nota L, vel x Græco notabantur: ita etiam contrā, eā quæ improbabant, litera Θ designabant. Sidonius,

Isti qui volet exarationi

Ditricium bonus applicare Theta, Persius.

Et potis es vicio nigrum præfigere Theta.

Ad id enim referenda mens Persii. nā & eadē litera damnatos, item & mortuos milites significabant, ut est in inscriptionibus. Ea scripta quibus Theta iniustum, erat, dicebantur à grammaticis deculpata, ut apud Gellium libro XI. cap. X. Verbum deculpatum. Nam culpæ dicebantur annotamenta vitiorum in alieni scriptis, & ἀθεμιστας, ut loquuntur veteres critici. Hoc nos docet eodem Gellius libro XVII. cap. II. Quum, inquit, librum veteris scriptoris legebamus, conabamur postea memoriæ vegetandæ gratia indipisci animo, ac recensere quæ in eo libro scripta essent, laudis aut culpæ annotamenti digna. Vides nomine laudis, laudabilia intelligere: nomine culpæ, contraria. Ausonius de suis scriptis.

Palmas, non culpas esse putabo meas. Idē ad Theodosium peratorē, Inque tuis culpis tu tibi da veniā. Apud Horatiū ad Pisones: -allinet atrum

Transuerso calamo signum. Ibi Acro: Notam culpæ significat. Nam notare versum malè formatum dicimus. Hæc ille,

Critici in recensendis operibus Platonis culpas, hoc est τὰς ἀθεμιστάς, δὲ λέξις notarūt, laudabilia, hoc est τὰς ἐκλογὰς ἀρετῆς, ἢ ἀγαθῶν, & ἀθεμιστάς, quod nihil aliud significat quàm χρίσις, ut hic L nostrum, laudabile. Igitur hunc locum quem in manibus habemus, ita legimus: Idēōque in iis camaras marmorato, & parietes, pavimentaque faciunt, quæ frigidius sit.

50 IN PENSILIBVS iunctis.) Lege vindis. Pensilia vocat pomas, quæ suspenduntur biense ad seruandum, ut infra: Pensilia, ut vuae, mala, sorba. Et Plin. libro XI III, de vuis seruandis. Durant alia per hyemē, pensilia cōcamerata modo. Pensili modo concameratas vuis vocat, quæ Aquitani Plecas, à plicando. Melius tamen apud Plin. Pensilium quam pensilii legeretur.

LEVI IGNI.) Legi posset leni igni, nisi alius rei nos admoneret votus scriptura: leni lignis. Ex quo prius compendium scripturæ fuisse puto. lenib. lignis. Caro: lenibus lignis facito calefeat. Plin. lib. xxxvi, Lenibus autē, aridisque lignis coquitur. Vt lenia ligna sint, τὰ ἀρξενια, quæ Homerus ἀρξενια etiam vocauit scilicet quæ ἀριμύθητα ἄρξενια, non habent. Contraria enim lenē & δ' ἰω.

54 NON PROMEDUM dum feruet.) Locus leniter inquinatus. Ita lege: Non promēdum dum feruet, neque etiam dum processit ita ut sit vinum factum.

54 SI VETVS bibere velis.) Non parue macula huic loco asperse sunt: præsertim cum & sententia non constet, & aliter vetus lectio concepta sit. Ita enim antiquitas in membranis scriptum fuit: Si vetus bibere velis, quod non fit ante quàm accesserunt, anniculum promitto. Minimum mihi in hysce eluendis permittam, ut nemo de nobis iure conquere possit. Legimus igitur, Si vetus bibere velis, quod non fit ante quàm accesserunt, anniculū promitto. Nō sequēdi sunt, inquit, nostrates homines, qui non prius vetus doliare bibunt, quàm acuerit: quod ut ne fieret, anniculum promendum ceriseo. Præteritum ex presenti, aceso, accessui, vel acesi. Cui simile apud Catonem: Aures nobis calliscerunt ad iniuriam, à callesto, ut hic ab aceso. ut etiam legi possit acescerunt: & ita maluimus. Quoties veteres non mutarunt præteritum, & idem cum presenti fecerunt, ex sequenti mox annotatione apparbit. Est autem hic præterea ἐπαλαγῆ numeri, ut sepe alius. Cuius rei ignoratione multa perperam hic interpolata sunt.

56 NEC SI eum feruare non potuisset.) Dux negationes pro vna, Græcicè: quod & frequentissimum est apud Plautum. Apud Terentium: Faciunt ne intelligendo ut nihil intelligant. Ita enim interpretandus est ille versus, in

100 IOSEPHVS SCALIGER
 210 frustra comminiscitur vir doctissimus nescio quas interrogat
 nes, & ne pro ne. Quod sequitur, discedimus omnes
 est pro discessimus. Ita saepe apud Plautum accepimus per
 am pro Accedimus. Præteritum à presenti, ut diximus.
 Sic Vlpianus dixit Tollisse, à tollō: sic Tibullus, Atteruisse
 ab attero, non attrivisse. Sic Sallustius, Occanucere, ab oc-
 cano.

IOSEPHI SCALIGERI

NOTAE AD LIBRVM SECVNDVM M.
 TERTENTII VARRONIS DE
 RE RVSTICA.

57 COLONI, ut ea, quæ in agricultura.) Non video
 cur hanc interpolatam lectionem veteris scripturæ integritati præ-
 ponamus. Sic enim legi in illa nobis indicat P. Victorius: Colo-
 ni eque agricultura factum ut nascerentur: cõtra pasto-
 ris ea quæ nata ex pecore. Aequus, inquit, utriusque labor.
 colonis satagit ex terra fructus percipere: pastores ex peco-
 re.

57 INCAMPOS MACROS.) Dicuntur & Campi Ma-
 cre. Strabo lib. v. μετα τῶν δὲ Ἀλφειοῦ καὶ Πειραιῶς τὸ Μάκρος ἔστι
 χωρίον, ὃ πέρι τὸ Τόρπιον, καὶ τὸ Λιπυραῖος καὶ χελύται τῶν
 συρτῶν φέροι τοιοῦται. Sibi etiã hodieque verrius quæ sit ex pecu-
 ria copia, eoque nomine nũdina celeberrima. Celebratur etiã à Pli-
 nio & Martiali ingens casus Lunẽsis, argumentum & ipsum fer-
 uilitatis pecuarie.

37 INTER DELUM & SICILIAM.) Lege Ciliciam. In eo
 Piratico bello donatus est à Pompeio nauali corona ipse Varro.

57 CVM Menates discessisset.) Et sententia abrupta, &
 nota in veteri libro, de qua nos admonet P. Victorius, arguit hinc
 multa defidari.

58 CVM Petam fessum.) Si huc locum sanũ prestare ve-
 limus, reclamabit statim scripta lectio: Cum poetam fessum
 visere venissemus, ni medici aduentus nos inredisset. Nos

IN VARR. DE RE RVST. 215
 ita: Cum portam fessum visere venissemus, ni medici
 aduentus nos inredisset. Vbi primum portam venissemus
 pro, in portam venissemus. ut supra de olino: Itaque dominum
 & balneas & gymnasiũ sequitur. hoc est, in balneas, in gym-
 nasiũ. Fessum, professum: quia non geminabam litteras. Vis,
 pro vix. ita saepius in veterum libris. Turpilus Lindia.

Profecto, ut quisque minimo contentus fuit,
 Ita fortunatam vitam vixit maxime.

Vti philosophi aiunt isti, quis vis fat est.

Pro, vix fat est. E re venissemus, hoc est, commodũ venisse-
 mus. Ita & Plautus. Mens huius loci. Volo, inquit, mihi absolvas,
 quæ hic inceperat dicere tunc, cum tandem commodũ venisse-
 mus fessum ad portam, nisi medici aduentus nos quasi ad hanc di-
 sputationem currentes irredisset, ac retardasset. Nam Petra, quod
 hic legitur, non est nomen Romanum.

60 QUAS Latine rotas.) Sequor doctorum iudicium,
 qui πλατυκας rotas legunt. Quas Platycerotas vocant. In vici-
 na Gordianorum vocantur cervi palmati, nam, ut inquit Plinius,
 in palmas digiti & que eorum cornua sunt à natura facta. Falso Gal-
 li damas vocant, cum damae cornicula duo in aduersum adunca
 habeant, ut Rupicaprae in tergo. Damas galli non norunt, nisi
 Vastones, qui ad Pyrenæos habitant: easque Sarrios vocant: Ru-
 picapas autem Isardos. Reliqui Galli vocant cum fialis Ca-
 mozzos, vel Chamois.

60 RELIQUVM est de scientia.) Perplexus locus:
 quem nullo penè negotio ita legendum censemus: Reliquum est
 de scientia pastoralis: de qua est dicendum. Quod Scro-
 fa nofter, cui hæc ætas defert rerum rusticarum omnium
 palmam, quo melius potest, dic. Cum conuertissent in
 eum ora omnes, Scrofa, Igitur inquit, &c.

61 OLYS (PRO MONTE TAGRO.) Miror de hoc loco
 nihil monuisse virum diligentiss. Petram Victorium: cum men-
 dum sit in voce Tagro, legendum enim Sacro. Et Colum. quo-
 que, qui huius rei meminit, ita vocat. Aristor. dicit equas ἐξανα-
 μύξαι, cum innuit ex vento concipere.

6 SED ex his equis.) ἀοχι τῶς, hoc est equabus, ut in-
 fra lib. 11. Vt his diis Helicon atq; Olympum attri-
 buerunt homines. Diis, hoc est Deabus. Sic Plant. Siicho, fi-
 liis, hoc est filiabus.

Ego introibo & gratulabor voftrum aduentum filii.

62 EY quando non valet.) *Interpolata hæc sunt.* Nam recte scriptum fuerat in veteri membrana. Et quoniam non valet, sæpe magna afficiuntur calamitate. Petrus, inquit, quia umbicillum niuis est, & morbis obnoxium, propterea accidit ut diuersas offensiones incurrat. Non enim valet quod valetudinis incertæ est: cum leui momento huc & illuc impelli possit. Quod toties corruptis pendit hos libros ausum dedit, hic quoque non leuiter nocuit, nam ἐσθλα γὰρ numerorum, quæ offenderat correctores imperitos, pro solacioso accepta est. Atqui quoties ea usus sit Varro, superius docuimus. Sic infra, Nec multo aliter tuendum hoc pecus in pâstu, atque ouillum, quod tamen habet sua propria quadam, quòd potius siluestribus salibus delectatur quàm pratis. ἐσθλα γὰρ ἀπὸ μῶν, πρὸς τὸν πρῶτον frequentissimas esse apud Græcos, nusquamque potest colligere & ex eorum assidua lectione, & ex Dionysii Longini auctoritate, qui eas ornamenti præ orationi adferre, neque parum momenti ad eam conferre scripsit.

63 SIGNA autem sunt, vt eorum.) Non suspicatus essem de mendæ huius loci, nisi à veteri scriptura admonitus essem. Ea est: Qui si de labore febrem habent ad apertum humido spiritu, &c. Nos legimus, Signa autem sunt, vt eorum qui si vel ab ore feruēt, habent ad apertum humido spiritu. Nam scriptum prius suspicor ferbent, pro feruent, unde postea febrem. Signa, inquit, eadem, quæ in illis, quibus cum feruet os, solent illud aperire subinde effluentes. Hoc coniungit iis quibus iuris feruore os tactum est. Unde Plautus in eum qui inter loquendum os subinde aperiebat: Calidum, inquit, comedisti prandium: id frige factas. Sic canes, cum astant, rictum diducunt, & semper ferē leones, propter intestinum calorem. Intestino illi calori causam assignat Varro, cur aperiant os. Simile autem ait accidere ac iis quibus fernet os, nam & illi quoque coguntur illud aperire.

63 QVOT reiculæ.) Mirus hic omnium veterum librorum consensus, Quot epulæ, quod, quid verbi sit, nescio an, quot petilæ: Petilum veteres dicebant strig. sum, marvum, senue, exile. Lucillius, Insignis varis, & cruribus, atque petilis. Plautus Placional ita enim lego apud Nonium. Est enim ἀλωαδῶνς stuparū emptor) coloratam frontem habet, petilus, habrus. Festus

ex Neuis petilam suram interpretatur siccam & substrictam cuiusmodi qui habent equos κχιος κελῆς vocat Xenophon, quam apud eundem Scauola dicit ungulam equi albam ita dicitur. erunt igitur Petile oues, κχιόστροι καὶ ἐπιμλοι. An potius legendum, Quot tædulæ? Eæ sunt, quæ fastidiose, & quæ cibum respuunt. ἀποφοῖς & ὑφέ. Non quæ sunt, inquam, fastidiose ad tempus, nam eæ saluato rescinduntur, sed quæ ex intestina tæbe hoc patiuntur. Sed non dubium, quin pale antiquitus pro pullæ scriptum fuerit: quia literas non cecidabant. Quibus lanitium est curæ, illi pecudes pullas à grege spernunt, & vt Virgilius ait, diligerenter cauent, ne aries pullis maculis infuscet velleræ. Atque hæc est vera lectio.

64 IN SYRIA parere in Iudæa.) *Ita Petrus Victorius ex veteri lectione, in Iurea. Sed non male etiam legeretur Iturea.* Itureos taxi torquentur in arcus. Virgil, ubi Probus, Ituroi, populi Scythie, manifesto errore, legendum enim Syriae.

65 MINAM, id est ventre glabro.) Ego mina eadem quæ apud a. a. pica Græcum est: ἀπιος, hoc est glabra, Nam πῆτος, & πῆτος in neutro, idem quod πῆτος, masculino. Eas Aristoteles vocat κολέρας. Εἰσι δὲ, inquit, δυςχάμαρῶν τε καὶ ἀλαπῶν τε γοῖτες τῆς μακροῦτε καὶ καλέρας τῆς λαοῖον. Magis, altiose, inquit sunt oues minae, quàm hirtæ. Quin & Plautus ita vocat Truculentum, sed locus corruptus est. -ego perperaminas

Ouis in crumena hac in urbem detuli, legendum enim, -ego perperas, minas oues, &c. Perperæ, sunt ἀχεντοί. Est & Festo ἀσῖνα, mamma lacte deficiens. Contra elegantèr mammiſtem mammam vocat Plinius eam quæ lac præbet, libr. XI. cap. XL.

66 VT IVGYM continet sirpiculos.) *In ingo, hoc est ἐν τῷ ἔωγαι, sunt distantes sirpiculi, in callibus publici distantes pastiones.* Sirpiculorum in inguis, sen, carris, meminit Lucilius,

Tintinabulum abest hinc, sirpiculique olerorum. De quo in Co. iectancis.

66 CALLES duplice.) *Scribe, publicæ ἀρχαίχρος.*

67 ITA factis prægnantibus quod sunt molesti, ob sunt.) *Posterius verbum redundat. Neque dubium quin sit suppositum ab eo qui putauit in sententia aliquid desiderari: quæ tamen absque eo pulchre se habet: Cum omnes conceperunt*

rursus arietes fecernendi. ita factis pręgnantibus quod sunt molesti. Neque, &c. Est enim traiectio familiaris Varroni, pro Quod ita factis pręgnantibus sunt molesti.

68 AVT frigora se regerunt.) Recte, meo iudicio, suspicatur doctissimus Victorius hic legendum, fecerunt. Ego tamen puto Regere compositum ut Degere, hoc est imminuere. quo verbo usus est suprā lib. I. de anserca: duas partes quoad regerunt. Regere, eximere.

68 V E L lauari, ac parari.) Melis vetus scriptura, lauari, ac putari. Sic suprā dixit Sole puto.

69 CVM Homericō Melanthio Cordo.) Scribo, condo. Condus, ἡ ταμίαις. Nisi adscribamus veteri consuetudini Romanorum qui pro condolio dixerunt Coriolium (non enim à corde, & pro contumione, Contumionem, non enim ne id quoque à corde, ut vult Varro. Est enim Contumio, ΣΑΥΤΙΣΙΟΥΣ. Vnde & Contumax. Plura & eiusmodi passim apud veteres annotabis, ut Genimen, Germen.

69 DVAS mamulas penfiles.) Non colę vocantur papille quę ex faucibus caprarum dependent. Festus, nisi Næole legendum sit, quod sint ut nœuli, quomodo & cum de mamillis sermonem haberet loquitur Gellius.

6.) EX INSULA Media.) Mediam insulam, in fullor, vocat τὴν Μῆλον, ut suprā dixit Chiam & Coam insulam pro Chio & Coinsula. τὴν Κῶν τὴν Κᾶ. Pecuarie copia ei nomē dedisse videtur. Mediam autem, non Meliam dixit, propter familiarē veteribus commutationem τῆς λῖν δ. ut Melice contra Galinae dictę, quę Medice dici debebant.

70 ARCHELAVS scribit.) Non adducam quę Aristoteles non ex Archelao, sed ex Alcmacone in medium producit, quantum ad hunc locum fuit. Hoc addam tamen, egregium poetam Oppianum de capris siluestribus non absimile dixisse, non auribus quidem, ut hic Varro ex Aristotele, sed fistula quę à palato ad interstitium ipsorum cornuum pertinet, spiritum ducere. Quod nescio an alias vsquam veterum prodiderit. Eius versus sunt hi.

Αἰχέρονι δὲ πρὸς ἡνὶ ἀυτῆς ἀυλὸς ἰδύρωι

Δεπταλέης σποδὸς μεγγῶν μεσῶν, ἔρδειν ἐπατα

Αὐτῆς εἰς κερδῆλυ καὶ πλεῖστα εὐδὸς ἡσεί δ.

70 QVOD est aliosum.) Ex Aristotele, εἰ δὲ ἀφῆς

δὲς αἰγόνεσσι ἄφῆ δῖον.

70 ITEM vrin arietibus dictum.) Perperam hæc distincta sunt. Nam hunc ordinem postulabant: Desistente autumnō exigunt à grege in campos, hircos in caprilia, item vt in arietibus dictum. Quę concepit, &c. Superius enim fecernere arietes, à pręgnantibus præcipit.

71 SED quis è portu post Italico prodit.) Suspecta est mihi lectio hæc. Subolet nescio quid hic ἔσονται δῖν. Credo enim scribendum: Sed quis Epitoca post Italico prodit. Epitocas enim eos vocat in his libris qui pecuarii sunt studiosi.

71 CVM appeller Scrofa.) Aliam huius cognominis rationem adducit Macrobius cum facetissima narratiuicula. Fide petas licet.

72 VT AESTATE pariat.) Dissentit omnino ab Aristotele, lib. v. ἔσονται ἰσορῆας, τὰ δὲ ἔκγονα ἔσῃ μὲν ἡλικῶν βέλπτα εὐὰ ἀνὰ τῆς κατὰ δὲ τὰς ἀγῶνας, ὅσα τῶ χαίμῶνος ἀρχομένη γίνεται. χαίματα δὲ τῶ τρεῖν δὲ γὰρ μικρὰ ἢ λεπτὰ ἢ ὄρκα. Quod sanè aliter habere docet quotidie tum ipsa experientia (cui nulla ratione contradici potest) tum etiam Varro ipse alibi, Porci, qui nati hieme, fiunt exiles propter frigora. Sanè quomodo illum locum Aristotelis tueri possim, nescio.

71. CVM omnes conceperūt, rursus segtegant Verres.) Fronto, Græcus Varronis interpres, λῦγε δὲ συλλαβῶσ, πορὶ τῶσιν ἔσῃ ἀφῆ τὸς καίωσ.

73 PERMANET, vt id facere possit, ad primum.) Lege, ad trimum. Plinius de eadem re loquens, dixit ad trimatum. Mares, inquit, vltra trimatū non generant. Aristoteles quoque, vnde accepit Varro, καίωσ ἀγατὸς χυεῖν μὲ καὶ ἔσῃ τρεῖσῃσ. Modus loquēdi imposuit imperitis correctoribus, ad trimum, pro, ad trimatum. Atque ita loquitur alibi, vt de iunice: Quod à bima aut trima fructū ferre incipit. hoc est à bimatu, & trimatu. Item alibi. Sunt qui dicant post annum & sex menses equulum domari posse: sed melius post trimum. Plinius de equis, Itaque cum bimi in alio subigātur imperio, non ante quinquēnes ibi certamen accipi. hoc est, ante quinquennium. Aristoteles, μὲ καὶ ἔσῃ τρεῖσῃσ.

73 DEINDE iterro.) Et hæc & superius ad verbum ex Arist. καίωσ δὲ ἀγατὸς ἀγατὸς χυεῖν μὲ καὶ ἔσῃ τρεῖσῃσ τὸ δὲ καίωσ ἔσῃ τῶ χῆρα γίνεται τὰ ἔκγονα. ἢ γὰρ ἐπὶ γίνεται ἀφῆ ἔσῃ δῖον.

passuum, non huius passus. At mille argenti, aliud est, quippe nummos, aut simile, item mille vini: cados scilicet. mille frumenti: modios. Sic millia succidie, esset pondo succidie. quod ineptum est.

7374 Hoc etiam in vineta factū.) Lego Venetia quod & doctissimo Vitorio placere video. At, quod alii reponebant, in iuencar, ridiculum. Nam quod hic refert Varro, non in illis que seuum habent, sed in iis que pinguitudinem, accidere potest. Seuum enim, seu σέωμ, inter carnem & ossa. Contra pinguedo, seu πικρὸν, inter cutem & carnem. Et nemi, in hoc mirum videri debet. Nam & in Aquitania apud Niteobriges, in eorum civitate Agrimo, hoc accidisse supersum hodie qui testari possunt.

74 SED eos cum iam pasci possunt.) Vetus lectio, Secundo ea, cum iam pasci possunt. Secundo ea, est Secundū ea, ut Dato iri, pro datum iri Catoni, & Pandectis Florentinis. Secundum ea, hoc est, ἐν τέρσις. Lectio huic ad stipulatur vetus Varronis interpres Græcus Florentinus: ἐπιδὲ, δὲ μὲ, τὰ σὺ λη- φῶν τὴν ποτὶν, ἐδὲ σὺν τῆσδε τὰ ὑπὸ μὲ τῶν μὲν ἰσθμῶν, μετὰ τὰ πρὸς τῶν ἰσθμῶν. Veritū Secundo ea μετὰ τῶν ἰσθμῶν. Possem hic referre, quotiescunque veteres ea que in m desinunt, sequente vocali, sine ipso m referunt, sed & quoties que in um desinunt, sequente item vocali, per o efferunt, ut hic, Secundum ea Secundum ea Alii dicebant Secundum ea, & Dato iri, alii Dato iri, pro Datum iri. Sed ea in aliud tempus suo loco discutiendi differimus. Hoc tantum audacter dicam, apud Terentium, auctorem tritissimum & vulgatissimum, idem erratum commissum vid. ri, quavis ne de eo quidem moneat vetus interpres. Sed nulli sunt illi Commentarii: neque integri ad nos perueniunt. Verba Terentii sunt hæc,

Atque, ubi pari non poteris, cum nemo expetet,

Infecta pace vltro ad eam venies, Sane illud nemo expetet, scio quomodo excusuri passū quomodo scilicet puerum, si interroges de eo loco, respondēbit. Sed nihil ad mentem Terentii: Et possem ostendere quam inepta ea est lectio, si eam regnum obtinere apud Terentium sinamus. Quid egitur? Ego ausim asserere Terentium scripsisse, cum neno expetet, hoc est, cum nondū locus aut res aut tempus postulabit. Hoc enim vult apud veteres comicos verbum expetere, de quo alius apud Plautum dicemus. Ne-

no verò pro Nenum, quod & Nenu dicebant, etiam non sequente vocali. Lucillus,

Sed tamē hoc dicas, quid hoc est, si nenu molestū est. Varro epistola ad Fusium: Si hodie nenu venis, cras quidē veneris in eridie, natali Fortis Fortunæ. Ignorata est notio verbi expetere: tum & huius ἀπῆται ὑπερῆς, Nenu, vel Neno. Et hæc fuit erroris causa.

74 QV o alienos aspernantur.) Inepta & falsa lectio: Ineptam inconcinnus sermo falsam Columella conuincet, qui scripsit scrofam, cum decubuit, equi alieno ac suo prebere vbera. Ego autem confidenter lego, quo alienos spernant, id est, separent. Spernere enim apud veteres separare, secernere, spargere. Vult inguere singulas scrofas suis baris separari, ut ne alieni porculi immisceantur. Sed omnem dubitationem tollit Florentinus, Varronis interpretes, ἐξ ἐστὶν δὲ χοίρει τῆς σκῆς ἐσὶ δὲ χοίρει οὐ φῶν ἐκ τῆς σκῆς, ὅσῃ με μίγνεται τὰ ὄσῃ, ὅσῃ φῶν τῆς σκῆς. que penē ad verbum ex nostro Varrone interpretata sunt. Exemplum verbi spernere ex Ennio Heclores Lusitris,

Melius est virtute ius, nam saepe virtutem mali

Nanciscuntur ius atque æquom se à malis spernit procul.

Cui sententiæ grauisima similima est illa tragici cuiusdam,

Οὐκ ἐστὶν ὄσῃς δειλὸς ὁ δεινὸς ὄσῃς

Πρὸς τοὺς πολέμους δ' ἴσθι ἀνδρείας χρίεις. Ut verear ne hanc ipsam sententiam vererit Ennius. Porro τὸ spernere hæc primitiua fuit notio, nam Græcicum est: σπῆρα, σπῆρα. ἢ πῆρα, πῆρα. & similia. Quin & verbum conturbare, quod sequitur, id facile declarat. Est enim directio τῶν spernere oppositum.

74 NATURA diuisus carum annus.) Non potest dici quam eleganter & rotundè hæc reddiderit Fronto. τὴν δὲ μὲν ἐξ ἐκείνου, ὅσῃ τὸ πῆρα ἔστι τὴν ἰσθμῶν, ὅσῃ τὸ πῆρα ἔστι τὸ πῆρα. Quin & verbum conturbare, quod sequitur, id facile declarat. Est enim directio τῶν spernere oppositum.

75 VT CREBRO reditu lacte alere.) Tò lacte est glossēma, itaque dele.

75 CVPIVNT sequi matrem.) Elegantissimè vetus scriptura: capiuntur sequi matrem. hæc est, natura duce sequitur. Sic apud Plautum diuachmis: suapte culpa genere capiunt. Ego lego, capiuntur. hoc sensu: ut animā in natura prona, ipso cupi-

diuis impetu feruntur ad gignendum culpa sua. Nam gignere culpa sua, & vitio suo est, ut Lucretius loquitur, volginaga venere libero suscipere. Et filii vitio, sunt spurii, Et facere patrem vitio dicitur mæchus. Ouidius

Ut vitio factus sit pater ille meo. Hoc est: ut vitio patrem illum fecerim, scilicet falso patrem, qui vulgo dicitur putativus. Martialis,

Huic semper vitio pater fuisti. Si dicebatur Vitiligitare. Unde Cato dixit composita voce, Vitiligitatores, ex vitio scilicet, & litigatoribus, ut ait Plinius. Ergo & hî Capiuntus hoc est, naturali motu impelluntur.

75 UT DESIDERIVM possint ferre parentis.) Optimus codex Victorii addit, nutrices, parentis nutrices. Lege nutricis vocat suam nutricem, quàm aliam matrem, ut Columella.

76 BALATRONEs Balatrones,) inquit Festus, quod de calceamætorum coriis eraditur, nimirum ἀπὸ τοῦ ἐλάλει. Omnino sic puto quæcumque coriis refecantur, quæ Nicandrus dicitur λάθραροι,

Οἱ οὔτε πλάδαται ἀπὸ σκύλας ἢ δὲ γὰρ ἰσώων
Γραμψόλοφοι μὴ δῶσαν ὑπὲρ ἀρβήλοισι λάθραροι. Unde despicati & nugatori homines dicti Balatrones. Huic opinioni adstant ea quæ sequuntur: huc adferam meum corium & flagra, In Italia hodie quoque nuncietur, Belitroni, ut in Gallia Belitre. Tamen nihil dubium quin fuerit conuivium in eos abominabatur: & Baratrones prius dictos, tanquàm quos dignos quin baratrum coniscerentur: ex consuetudine Atheniensium, qui maleficos in baratrum, ut Lacones in κελιάδας, quæ erant ut Fuculi Romæ extra portam, conisciebant. Lucretius,

Aufer abhinc lacrimas baratro: compefice querelas, Romanis quoque in eundem sensum dicebantur Deturbati saxo: quod è saxo Tarpæio nefarii plerumque præcipitarentur. Nævius: Deturbate saxo, homo noui quisquilæ. Vbi homo non quisquilæ, est ut homo non nauis.

77 GRÆCI Ἑργότας appellarunt.) Non credo Græcis Ἑργότας dictas, sed potius Ἑργετας, & ita Varronem scripsisse. Callimachus,

Ἄρμεθα πειρὸς Λαυαῦ γῆς ἔτι Ἑργετας.
Quod autem Ἑργότας scripserint, in causa puto fuisse id quod sequitur

quitur, bugoniam, at ἡ Ἑργονία, rectè, nempe ἡ ἔργον γονία.

77 HINC Plautium locutum esse Latine.) Locum depravatisimum, cui opem nullam adferre possim. Turnebii aliquid conatur: sed longe à mente Varronis, quantum ego iudico. Nam ut Socrates de Deo dixit, ἔστιν μὲν ἕν, ἔστι δὲ ἕν, ἔστι δὲ ἕν, ἔστι δὲ ἕν, ἔστι δὲ ἕν: sic quid voluerit Varro, nescio, quid noluerit, scio.

77 QVAM iam expertæ.) Quàm inepta sit huius loci lectio, non est quod pluribus confirmatum eamus: cum id abundè præstiterit doctiss. P. Victorius. Cui quæ dignas grates referemus pro diligentia, & fidelitate, quæ in veteri lectione proponenda usus est? admonet enim nos, hic in veteri codice non Expertæ, ut in vulgatis, sed ex parte, scriptum esse. Quod certe leniusculum est mendam, quàm ut diuinari non possit. legendum enim, expartæ. Exparta est Efferta, idem ab eadem ratione. Veteres glossæ, quas penes me habeo: Exparta, partu vacua. Quin & Parta, ἡ ἔργος. Columella, lib. vii, Et parta nutrici consociata minus labore et in educatione fetus sui. Precipit igitur Varro ut integras potius quam verulas eligamus: sicuti de ouibus & capris, quæ neque vetule essent, neque merè agnæ.

77 NEQVE ingredientibus qui displodantur.) Hoc est, ut Florentinus vertit, ἢ πλάτωνος ἀγῶν.

77 COLORE potissimum nigro, dein rubeo. Caye rubeam pro rubro accipias. Id enim faciunt qui barbarè, non Latine loquuntur. Nam rubeus hic prius productus. Et veteres potius robeum scribebant, quod & robum dicebant. In veteri inscriptione, VT PRÆTOR, CUI HÆC REGIO SORTI OBVENERIT, LITATVRVM SE SCIA T, ALIVS VE QVIS MAGISTRATVS VOLCANALIBVS, X. CAL. SEPTEM. OMNIBVS ANNIS VITVLO ROBIO, ET VERRE. Sernius in illis, quæ ab hac in publicum vulgata non sunt, Nitela, inquit, mus agræstis robeus. Dicebatur & robus, ut est apud Festum: & in eiusdem Sernij nondum publicatis fragmentis, in illud, Sanguineis frontem moris. Multi, inquit, ob hoc dictum putant quod robus color deorum sit, Hinc robus boues à rusticis vocatos auctor Festus. hoc est ἔργος.

77,78 PRIOR quam posterior, melior.) *Repone veterem scripturam.* De mediis duobus prior, quam posterior in eo prior. *Ledit faciens senex.* De mediis, inquit, duobus coloribus, robo, & heluo, prior, hoc est robus, est quoque prior non solum loco, sed & bonitate. *αὐτῶν δὲ τῆ τὰ ζῆα ἢ τῆ ἀρετῆ.*

78 BONI enim generis in Italia.) *Locus interpolatus.* Ita restituendum est: Boni enim generis in Italia plerique Gallici ad opus: contra nugatoriij Ligusci. Gallici in Italia, nempe Piceni, aut Circumpadani: quos optimos esse scimus.

78 PAULO VERBOSIVS.) *Importune interrupta sunt hæc, quæ ita distinguas licet:* Paulo verbosus hæc, qui Manilij actiones sequuntur. Lanij, qui, &c.

78 HIEME cum hibernant.) *Posteriora duo puto interpretamentum prioris vocis.* Hieme, secundum mare, æstu abiguntur in montes frondosos.

79 DE QUIBUS admirandum scriptum inueni.) *Mirum genus loquendi, vacas statim concipere, & exemptis testiculis.* Debebat dicere, taurum exemptis testiculis statim vacas implere. *Aristotelis autem locus est: οἱ δὲ δόρυχαί βῆες δὲ τὰ ἀπὸ μὴ τῶν, φανεροὶ ἔπι γενῶσι.*

80 QVOD REMISSIONE laboris sit deterior.) *Scribe ex veteribus libris: quod remissione laboris sic deterior.* Ita enim sæpe loquitur. *Leuis error, sed quem in politissimo scripore negligere piaculum puto.*

81 PERORIGA enim appellatur.) *Inepta lectio, ac tanto scriptore indigna. Vetus habet: Peroriga misit appellatur quiqui admittit.* *Distungenda sunt tantum, quæ importune coaluerunt: & locum in pristinam integritatem restitnemus: admittere oportet, cum tempus anni venerit, bis die, mane & vespere perorigam.* Is ita appellatur, quiqui admittit. *Qui ἀρχαῖος, infinitis locis apud Plautum.* Oportet igitur, inquit, perorigam admittere. Ita vocatur is qui admittit. *Tempus anni dixit Grecanicè, αὐτῶν, hoc est ver.* Porro apud Plinium in veteribus exemplaribus nõ Perauriga, sed Pruriga legitur, quæ rectior est lectio,

à prurigine admissura. *Prurigam dicere mirum non est nam eo modo quo & claudus, claudus: & similia.*

83 NE vngulas comburat stercus, cauendum.) *Procauendum, vetus codex optimus. tenebat. Aliquod mendum late, quod tollere non possimus,*

84 PULLVM asinum subiiciunt equæ.) *Aristoteli ἰσποθῆλας ὄνος.*

85 IDEM QUE vtineat equas perorigas curamus.) *Mirum genus loquendi.* Hoc curamus, ut perorigæ dent operam asinos ad equas admittendi. *Hellenismus est. ἀσπιδὸς τοῦ ὄνου τῶν ἰσποθῆλας ὄνος τε ὄνου τῶν ἰσποθῆλας ὄνος.* Non esset durum genus loquendi, si verbum transitivum esset, ut loquuntur grammatici. Tunc enim referretur ad perorigam, ut si dixisset, iidemque vt admittant asinos ad equas perorigas curamus. qui modus loquendi Plauto familiaris est.

86 VT eius quod.) *Legendum, Vt enim quod.* Sic supra annotauimus, *Quod enim durities. ἀπὸ δὲ τῆς οὐκ ἀσπιδος.* Eleganter ergo, *Canis enim ita custos pecoris, vt enim quod eo comite indiget. ἀπὸ δὲ τῆς ἀπὸ τῶν τῆς αὐτῶν ὄνοθας.*

86 ET potius varis, quam vatiis.) *Varia est βλαψός, vt etiam testatur Fronto, qui venit βλαψός, hoc est exortosum flexis.* *Aristoteles enim ait curuatur à brachii humani εἰς πλεῖστον ἐβλαψόσας.* *Brachia autem cancorum βλαψοί.*

87 PASTORE SVT deducerent.) *Inquinatissimum locus si quis alius, cuius labe insignis species obliterata est. Sed scubi in emendatione horum librorum egregiam operam nauimus, sanè quod de hoc loco asserere possumus eum deprauatissimum esse, ita integritati suæ restitutum cerib præstamus.* *Apponam primum veterem lectionem, vt ex ea quam minimo labore hæc tam insignia menda tollantur.* Pastores vt dedurent, in metampinos saltus & traclepore, inde, &c. scribo, Pastores vt deduxent, in metampinos saltus & traclepere. *Quia sine pastoribus gregi canes accessissent, nolissent illi sequi gregem ad nouum dominum sine pastribus notis.* Ergo hoc cauit empor, vt ad fines suos vsque canes deducerent pastores ipsi. *Quos vt deduxissent, postea celeriter in saltus Metampines se sabiduxissent: ne furie canes*

adorati pastorum vestigia iterum ad eos reuertemur, si ipsos animaduertent. Metampinos saltus qui sint, tam otiosum poro querere, quam supra qui sint Gurgures montes. Traclepere pro transclepere, praeteritum a praesenti, ut saepe solet. ut apud Ciceronem de Legibus veteres libri habent, Sacrum sacrove commendatum qui cleperit, rapsitve. Sic Lucillus a scabescaberat,

Scaberat ut porcus contritis arbore costis. & similia, qua superius notauimus. Deduxit, deduxissent, et Oratio, Plautus, alius veteribus. A pastoribus ipsis, ut iam admonuimus, de cunctis esse canes apparet: deinde pastores se clepsisse, & fugisse in Metampinos saltus, ne illos sequerentur canes, quae gregi vendito accesserant:

87 INDE cum domum rediissent, qui ad locum deduxerant. Illa verba, Qui ad locum deduxerant, sunt glossifera. Itaque illa tollere nulla religio est: imo cavendum ne illorum contagio verba Varroniana aliquam labem & vitium contrahat. Quod assequemur, si ita legamus, pastores ut deduxerant in Metampinos saltus se traclepere. In de cum domum rediissent, est desiderio hominum diebus paucis postea canes sua sponte, &c. Tacere non possum egregiam huius loci restitutionem: non ut industriam nostram commendemus, sed ut ingeniosorum hominum studia ad similes exercitationes diligentia nostra prouocemus.

87 SEQUITUR quartum de emptione. Plures sunt in veterum scriptis loci, de quorum vitio suspicari ne in mentem quidem venisset, nisi veterum codicum iudicio de ea re commoveremur. Eiusmodi est locus iste quem in manibus habemus. Nam praese quidem ita uti vulgo editus est, nullum vitium praefert: veteris tamen scripturae ope vitiosum esse deprehendimus ex cuius auctoritate ita eum emendamus. Magni interest ex semine esse canes eodem: quod cognati maximè inter se sunt praesidio: sed quod, quarum, Sed, inquit, interest quod semen sit, & quarum canum. Elegantissime, meo iudicio, haec lectio habet & a nobis, ut legitimam veteris sedes afferenda. Sequitur De emptione: sit alterius. Ita enim distinguendum.

87 PASCITUR è culina.) Alit, ut iudico, habet virtus scriptura, Pascitur è curia. Nihil è culina recta est lectio Sic

loquitur Aristoteles, ut cum de vespa scribit, λυχνον δὲ δὸν, ἢ ὄρεας τὰ μεγαλειὰ ἐν τῆς ἰχθυίας, ἢ τῆς ρωαυτίου ἀπολασιν, ἡραπιμισ-
νας ὄρεσ πέταλα. Pascitur igitur, inquit, è culina, & osibus, os enim cibus caninus, unde elegantissimè Plato in Epigrammate,

Θυμὲ τί μὲν εἶς κούιν δέσπο; At Terentius parasiti cibum offum dixit eodem modo; quia parasiti, ut canes, affecte sunt mentium. Nam ignatum genus canum, quod non venationi, sed domestice custodice institutum est, vocantur τετραπέδες. Homero, ut ipsi quoque parasiti sunt τετραπέδες. Martialis,

Et maior rapuit canem culina Ergo dixit elegantissimè Terentius de parasito,

Viden, offum & cibus quid faciat alienus? Quod explicatur illo Martialis poetae,

Antiqua uenies ad ossa cœnz.

87 PROVERBIUM ut tollit antiquum. Prouerbiū, quod habebat in mente Varro, frustra alii quaerunt: ad eum ut hinc alieno loco inseruerint. Atqui Varro non posuit, sed indicat tantum, utpote vulgò tunc notissimum, Exstat autem apud Theocritum,

Θρέλαι τὸς λυχνίδης, θρέλαι κύναι, αἶς τὴ φάγορα. Tollere prouerbiū, est, ut, Tollere risum, Tollere gaudium alicui. Catullus,

Impia derisi gentillis gaudia tollens.

88 QUAE vocatur melium.) Apud Festum tamen legitur Millus, non Melium, ex oratione Scipionis A. Emiliani ad populum. Vobis reique publicæ praesidio eritis, tanquam millus cani. Sed puto verius esse Melium. Nam μέλι, Mellis ouilla ab illo omne scortum vocabant melinum. Unde apud Plautum melina, est scortica mantica, nam Turnebus aliter voluit interpretari. Cui sane viro, alioqui maximo, assentiendum hac in parte non est.

89 ET si alter indefinèter æger est. Itaque quæso Varronem nunquam locutū credid erim? Ne, quæso, tantam iniuriam tanto viro faciamus, ut hec illi adscribamus. Nam vetus scriptura habet Et si alter vidè iter: mendosa quidem illa, sed quæ minimo momento restitui possit, Et si alter itidem vter. Nam illud itidem, significat rationem secundam, quam praeter primam adfert, Est autem emesis, pro, Et si alter vter itidem

dem ager est. Quæ figura non raro videtur Varro, ut supra,
Excande me fecerunt: & are hos facies Et familiarem
Lucillio fuisse Aufonium doctissimus poeta, denotat his versuculis,
Lucani villa mox potieris aco.

Reciffo verbo dices componere versum.

Lucilli vatis sic imitator eris. Nam Lucillius tmesibus
aliquando vsus est. ut,

Illuices, scabies oculos huic, de que perigo

Conscendere. -- Nam deperigo dicebatur. Cato, Depe-
tigni porcæ brassicam imponito: sanum faciet. Ita enim
ex vestigiis pristæ lectionis legendum in Catone. At in eo versu
produciendo Perigo tantum agnosci. Nonius, non deperigo. In quo
sanè errat, ut in aliis multis non semel.

90 Cui potest cedere.) *Vetus scriptura*, Cui po-
tius cedere. Ego crediderim legendum, Qui potis cedere:
eodem sensu quidem sed longè concinniore & significantiore.

90 DENUTRICATV.) *Concisa & man-
ca sententia*: ad quam suppleendam non leuiter ope veteris scri-
ptura adiuri sumus, quæ pro Tremellium habet tantum sem-
mel. Itaque sic legendum est, De nutricatu. hoc dico, ead-
dem ferè & nutrices & matres esse melius. Simul adspi-
cit ad me. Nam illud simul non est initium alterius personæ,
sed eiusdem est cum *καταπερξαση*. Ut enim confirmaret senten-
tiam suam, adiuvat exemplo. Cuius testis, & conscius erat cum
Varrone.

91 ESSÆ LEUUCIDAS.) Non est quòd dubitemus legere,
ciuncidas, ut alibi: hoc est *ἔσσηνας*, & vescas,

91 NAM IN Illyrico hoc amplius.) Clemens Alexan-
drinus hoc Hispanis mulieribus attribuit: Strabo Ligusticis, lib.
II, ex Posidonio.

91 IN gregibus ouium sed magnis.) *Suspectum
hunc locum*: mihi facit *vetus scriptura*, Greges ouium, sed ma-
gnum. Ego libenter legerim, Greges ouium, sed in agnum.
In greges, inquam, non solum ouium, sed & agnorum quoque,
Et hanc correctionem veram esse confido. Agnum pro agno-
rum apud Plautum, & in Epigrammate, Custodes ouium-
tenezque propaginis agnum.

106 ID ALIBILE.) Hæc in nullo veterum inveniri te

stis P. Victorius: & ut videtur, glossema est: *in pote cum sine illo
constare possit verus lectio*. Sed Varro tripliciter hæc consideran-
dum proponit: *Ἐπερξαση*, vel alibile: *καταπερξαση*, vel quod est ad
perpurgandum. Vtrumque, ab una re, scilicet à passionibus, postre-
mo, boni: atem ipsius lactis, æmque à duabus rebus: à pecudum
natura. & à multu. A passionibus igitur primum, *Ἐπερξαση*, cū
ait, A passionibus: quod fit ab ordeo & stipula, & omni-
no arido & firmo cibo pecude pasta. Id suppleendum id quod
irreserat in textum, est alibile. Deinde *καταπερξαση*: ad per-
purgandū: ea quæ ab viridi pascuo, eo magis, si ex herba
quæ ipsa sumpta perpurgare solet corpora nostra. Salse
intelligit hibiscum: quæ in cibum sumpta perpurgare solet corpora
nostra. Nam & in eâ ouium & caprarum, agnorum & hedorum
gregem compellebant. Virgilius,

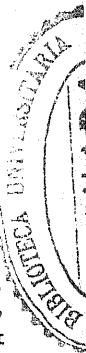
Hædorumque gregē viridi compellere hibisco. Porro
ita correximus sequenti veterem lectionem, quam Petrus Victo-
rius apposuit ex vetere codice. Tantum hoc concessimus nobis,
quòd ex pasco fecimus, ut est in vulgatis, pascuo, eo, &c. Item
vllæ, quòd ex priori & sequenti vocibus coaluerat, merito expun-
ximus. Igitur totum locum ita legimus, A passionibus: quod
fit ab ordeo, & stipula, & omnino arido & firmo cibo
pecude pasta. Ad perpurgandū: ea quæ ab viridi pascuo
eo magis, si ex herba, quæ ipsa sumpta perpurgare solet
corpora nostra. Quæ quia per se satis clara sunt, in eis explicãdis
non immorabor.

92 MAMMÆ enim rumis.) *Sequitur vestigia pristæ le-
ctionis*. Mamma enim Rumis, siue Rumin. ea re, ut ante,
dicebãt à rumi. Ait antiquius mammam rumim, siue rumim
vocari solitam. Nam indifferenter Rumin & Rummen dicebant,
ut germen, germin. *Aquamente*, inquit, pastores antea dicebãt,
à rumi. ut agnos depulso à rumi. quod postea dictum,
à mamma. Varro, Cato, de liberis educundis. Hicce manibus
lacte fir, non vino: cuninæ, propter cunas; Rum iæ, pro-
pter rumã. Id est prisco vocabulo mãma. A quo subri-
mi etiamnum dicuntur agni. Hæc ille.

92 ET INDE dicuntur subrumi agni lactentes, à
lacte.) *Illud postremum quòd est à lacte, substitutum est, nã est
glossema tẽ lactentes*.

93 ALRI velumina, de alo vellimina

A iij

93 SIC CAPRA pilos.) *Hæc ad verbum mutatus est Virgilius;*

Nec minus Intere a barbas incanâque menta,
Cinyphii tondent hirci, setâsq; ue comantes,
Vsum in castrorum, & miseris velamina nautis.

93. NE QVE ab hoc quod mutaret.) *Terentius: Nec commutatuos tria verba hodie. Quadrigrarius: Putabâtes eos qui foris, atque qui in arce erant, inter se cômütationes & cõsilia facere. Imitatû ex Grecis, quæ οὐραλλῶς ἴδονται. Fortasse apud Terentium in Hecyra idem est: Mutatio fit ea nos perturbat, Lache. Tamen non ignoro quomodo vulgus grammaticorum interpretetur, quod non displicet, & fortasse verius est.*

94 NIGER in Turrani nostri.) *Ita conatus est emendare P. Victorius. Vetus scriptura: Niger in Turrani in oste illi, &c. Fortasse, Niger in Turraniânos. Et illi. Ut Turraniâni horii fuerint Turraniânos familia, quales fuerunt Salustiani, Mæceatiâni. Aliud certi nihil adferre possum.*

IOSEPHI SCALIGERI NOTÆ

AD TERTIVM LIBRVM M. TERENTII VARRONIS DE RE RVSTICA.

95 VOCANT colles Tebas,) *Si verum est quod dicit Varro, ut Tebas colles vocarint ÆEoles Bæotii: mirum apud nulum veterem Græcum scriptorem ne eius quidem rei vestigia extare. Quod si, ut ille ait, sine afflatu Tebas vocarunt colles, non ergo Thebe cum afflatu significabunt colles, Et sanè reliqua mære nãra. Sed res ita se habet. Cadmus Thebarum conditor nomẽ ei oppido imposuit, a navicula, qua traiecerat, quemadmodum & prisca Latini nummum rate signarunt, quòd ea vecltus Saturnus in Latium pervenit. Theba enim Phœnicibus, navicula. Huic rei fidem faciunt & alia vetera Bæotia nomina. nam Cadmus ipse ad verbum est ἀνελυβός; quòd ex oriente venisset: hoc est, & Syria. Labdacus, est πειθευτός. Ino, ἠτοχίς, vel optius τὸ χυ. Ismenus ἀπυροός; Citharò, ἴστωάς; ἠώας, propter pineta. Et alia præterea*

multa, quæ, ne molestus sim, sciens prætereo. Ut appareat, Tebas à Syris conditas: & Syrum nomen eis impostum fuisse, aut frustra omnes vetustissimæ historie prodidissent Cadmus in Græciam venisse. Quòd cum ita sit, Thebe non dicuntur colles, ut vult Varro, neque apud ullum auctorem unquam reperies. Neque, si Sabini quosdam colles apud se Tebas vocarunt, propterea omnes colles lingua Sabina Thebe dicti, non magis sanè, quàm si Romanis calle Aventinum haberent, propterea alios omnes Aventinos vocarent. Sed non mirum hoc in Varro, cuius libri istiusmodi commentis referri sunt, quæ posteritas ita merita est, ut Brabantini & Flandri hodie origines Becceseleni sui adorant, καὶ μισοῦντες ἐντὶ τῶν ἐσθῶν.

96 TABELLA dum ita.) *Restituenda prisca scriptura, Tabula dimidiata. Qui aderant candidato, recipiebantur in idem tentorium ab ipso. Tentoria enim aut tabernula erigebantur in campo propter solem, aut pluviam, à candidato, ut ad eas se & fautores suos recipere. Ludit ergo, qui malè fultam aut malè telam tabernam vocet tabulam dimidiatam.*

97 ANTIPHILI.) *Parva dictu labes, sed quæ prætermittenda obiter non sit. Nam legendum Antiphilu ex veteri scriptura ante philu. ἄγχι ἀντιφίλης, Antiphilus faciebat.*

97 NVLLAM se accipisse villam.) *Lege, accessisse villam pro accessisse, ut supra, discedimus, pro discessimus. Sic apud iuriconsultum, relinquero, pro reliquero, de hoc superius.*

99 NON TIBI decoquet non ornithon.) *Est ἀναδιπλώσις. Non tibi non, inquam, decoquet ornithon.*

100 DE HIS sex partibus.) *Paulo inconcinnior locus qui tamen videtur suspitione caruisse, idèdque ab eruditiss. P. Victorio præteritus: cum ita legendus sit: De his sex partibus: ad hæc ista tria genera artificum paranda, aucupes, venatores, piscatores, aut ab his emenda, quæ tuorum feruorù diligetia tuearis in fœtura ad partus, & nata nutrices, saginésque Nam illud, saginésque ex veteri scriptura repomimus. Habet enim, nutricare, saginésque.*

101 IN QVIBVS stabulentur turdi, & pavones.) *Eandem rem conquerebatur senex quidam apud eundem Varro nem in Satyra Menippea, γερραθὶ δὶ δεισκάλλω.*

In quibus Libyssa citrus falciis cingit fores:

Vbi graues pascantur atque alantur pavonum greges.

Vel decem menses vbi vna sepiant granaria.

Vincis vbi ampla cella, torcularæ Pœnicum.

Detestatur enim luxuriam hominum temporis sui, qui villarum modum excederent.

101 AD IMMIDIUM HOSPITEM.) Columella loquens de eadem re. Numidium hospitem. Scio tamen Vmmidium esse nomen Romanum: ut apparet ex antiqua inscriptione. L. I. V. CEIO L. F. PAL. VMMIDIO.

101 ILLE, EGO VERÒ, INQUIT, UT AIUNT POST PRINCIPIA IN CASTRIS:) Ineptè sanè, cum legendum sit: Ille: Ego verò inquit, à post principis, ut in castris. Castris enim proverbium est, à post principis, incipere, in post principis stare, in post principis esse. Varro loquens de disciplinis Mathematicis apud Gellium: Sed hæc, inquit, aut omnino nō discimus, aut prius destitimus quā intelligamus cur discēda sint. Voluptas autē vel utilitas talium disciplinarum in post principis existit, cū perfectè absolutèque sunt. in principis verò ipsis ineptæ & insuaves videntur. Hactenus Varro: in quibus non solū usus huius proverbii patet, sed etiā explicatur proverbium ipsum. Et ipse Varro hic quoque exponit proverbium, cum subiungit: id est, ab his potius temporibus quā superioribus. Sed & Plautus in Persa idem usurpauit:

Atque edepol firmè ut quisque rem accurat suam,

Si ei procedunt post principia denique.

Si malus aut nequam est, male res vortūt quas agit. Nam malè hodie apud Plautum: Sic ei procedit post principia. Pluribus igitur monendi non sumus. doctissimum virum, cum hunc locum adduceret, perperam existimasse hæc distincta esse post principia, non autem vno verbo post principia. Vt taceam quòd locum corruptum esse non animadvertit.

103 QVOD COCHLEAM APPELLANT.) Quid sit, docet Columella: Sed ut quæque, inquit, fabricatum est, si semper influente gurgite riget, habere debet specus iuxta solum: eorumque alios simplices & rectos, quo secedāt squamosi greges, alios in cochleā retortos, nec nimis spatiosos, in quibus muræ delitescant.

103 IN HOC TECTO CAUEQUE.) Vetus lectio: In hoc tecto cauiis, quæ cauiis tabulata habeāt aliquod adportat

supplementum. Ex qua lectione, corrupta quidem illa, sed omnia integritatis suæ vestigia retinente, monstrum hoc lectionis vulgatae constat. Primum igitur membrum ita legitimus ex illa antiqua scriptura: In hoc tecto cauiisque auiis tabulata habeant aliquot. quæ sanè, nisi multum me fallit augurium meum legitima est & Varroiana lectio. Cauiis, hoc est Caneis, sic infra hoc tectum vocat etiam caneas. Auiis ἀρχαϊκῶς, hoc est aues. Tabulatum autē intellige, id quod Homerus vocat πτερυγοί: ubi insident aues vel exeuntes ex cauo suo, vel antequam cauum ipsum subeant, hoc enim solet in limine caui affigi, siue sit tabella, ut columbus solemus facere, siue peritica, ut gallinis. Hoc enim Homerus vocat πτερυγοί. Veniamus ad alterum membrum, in quo prodigiosa correctorum licentia apparet: adportat supplementum. Legendum enim: ad portæ sublimentum. Sed totam periodum iam apponemus, ut facilius emendationem nostrarum rationem edere possimus. In hoc tecto cauiisque auiis tabulata habeant aliquot. Ad portæ sublimentū. Contra hoc auarium est aliud minus. Veteres quæcumque per MEN declinabant, eadem & omnia per MENTVM quoque: ut documentum, documentum, monimen, monimentum: & similia. Sic carmen, carmentum, unde carmentæ, ut ἀοιδὸν, vel παρὰ. Sic limen, limentum: unde Deum liminum vocarunt Limentinum. Sublimentum etiam eodem modo. quod Propertius vocat Sublimen:

At nullo dominæ teritur sublimine amor, qui

Restat--

Nam ita potius quàm diuisim, sub limine legendum esse, facile sibi persuadebis quisquis attentè locum Propertii pensauerit. Cum igitur sit limen superius & inferius, hoc superius sublimen vocarunt. Vnde cælum sublimen vocat Ennius Thyeste:

Aspice hoc sublimen candens, quam inuocant omnes Iouem. Ita enim habent veteres libri Apulei. Quanquam si aliquis refragari velit, leuissimula immutatione, possumus in Varrone legere: Ad portam sublimentum. Hec tantum certè asserere possumus, limentum à Varro: se pro limine possum esse: & ita, ut ostendimus, interpungendum esse hanc lectionem. Lemen autem sepe scribebant illi, ut Menerva, & cætera. Ergo ex sublimentum fecerunt supplementum. Qui animadversione quantitate lucis accesserit tam deplorato Varroanis loco, nequa

non videt. Nec sum nescius quomodo doctissimus Turnebus conatus sit hunc locum emendare. Sed hoc ingenue pronuntiare possumus: nunquam illum tam dissimilem sibi esse, quam si quando in his De re rustica libris aliquid emendare conatur. In omnibus enim immane quantum eum fugerit ratio.

103 T V M mihi tu dic.) Non mihi videbantur hæc satis coherentere, cum suspicio mea annotatione P. Victorii aucta est. Nam admonet eruditus vir in illo peroptimo codice scriptum fuisse multum dic illud alterum. Facile est hæc sive integritati reddere ita: Sexaginta quævis millia statim in fœnus des licebit multum. Dic illud alterum genus, &c. hoc est, In fœnus multum des licebit.

103 T V M mihi dic.) Ex veteri codice tantum legimus, Dic illud alterum. Et inde à verbo Dic incipit pars altera huius capituli, in qua ornitheton describitur, nam quia superioris ornithonis describendi partes tradite sunt. Varro, & huius quoque describendi munus eidem, non expresso nomine, attribuitur.

104 A V I N I O fluuio.) Lege ab imo fluuio. Nā aucto, pro ab ima scriptum fuit, prava scilicet librariorum consuetudine, v. in b. & contra, mutandi. Ut supra scripserat librarius auiridi, pro ab viridi. Flumen, inquit, hoc à raris vicia directum ab insula que est ab imo fluuio, ubi est constitutum alterius amnis. ad summum fluuium, ubi est Museum, patet pedes C C C C L.

104 C V M capitulo.) Vocat capitulum appendiculam ligneam rotundam tabule quadratæ literariæ impactam, eamque perforatam, ut esset qui suspenderetur tabella à paxillo.

104 A B ornithone plumula.) Scribo indubitanter, Ab orithone, p. l. v. iii. via, in qua media sunt caueæ. Nam ex his notis melius plumula suppletur, quam ex p. viti. la. quia nunquam veteres per compendium scripserunt L A, cum latum vellent denotare. Sed neque hæc mendo carere: nam transposita sunt, legendum enim: Ab ornithone p. l. iiii. via, quater in aream est, in qua media sunt caueæ. Quæ facile fuit ex iis, literam, mitem, ex i, facere, cum id toties in veteribus libris contigerit?

104 Q V A iter in aream est.) Verus lectio, qua introitus itur in aream est. Tollo illud itur: nam constat est

ex cauda illius, introitus. Et ita lego: qua introitus in aream est.

105 S V B T E R (columnarum stilobatem est lapis) Lapis ἄρχεινος in sœminio. Ennius, Tanto sublata tunc agmine sunt lapides. Lapidem vocat qui pro stereobate substituitur stylobate. Falerc vocat id quod magis proprie esset pila. χάλυξ vocat Thucydides. Virgilius saxam pilam. Et verbum apud Lucretium oppilare:

oppilare ostia contra. Sustinet autem falere totum peristylis onus, & st. agno oppositum & oppilatum est. Fraque pila litonibus immobilis à veteribus propterea Faleria dicitur, quia antea Haleria dicerentur, πάλαι ἑλαιο. Argumento, quod Falerii populi ita dicti sunt quia apud eos sal ferret, prius Halerii dicti. auctor Festus. Nisi sit quod omnia alia Φάλαρα vocabant Greci. Culcitas vocat torosas stylobate proiecturas, extra solidum procedentes, ut est videre in peristylis monachorum, in quibus pulvinatae corone stylobatarum extra perpendiculum præbent opportunas sedes festis deambulando: quæ, quia pedibus calcari possunt, culcitas dicte. Sen, quod verius puto, quia similes sunt culcitarum toris in lecto conuolutis. Doctissimus vir quædam dixit de Falere: in quibus quod à candore dictum putat, mihi non persuadet. Sed quod Falercas lingua Normanorum à Faleribus dictas conatur probare, id homini vili Septentrionali non persuadebit. Interrogata enim de hoc vocabulo Saxonem hominem, aut Germanum, & quemvis ex illis partibus unde originem trahunt Normanni, statim respondebit Fales aut Fels esse rupem, neque aliud esse nisi id quod Normanni vocant Falerc.

105 V B I orbile solet esse acutum.) Nihil minus orbile est quam id quod vult doctiss. Turnebus. Nam proculdubio orbile vocat, quæ Greci στέγεια, & postea χυβίω. Id erat axis capituli seu cardo, quod in modiolis foramen conueniebat. Pro eo tabula casta ad modum tympani erat in summo impacta, quæ exciperet medium rotæ, ita ut modius ipse in eius canum iniret, ut in acetabulum. Quo nomine versatilem intelligamus. Atque ita, quantum possumus, receptam lectionem tuemur. Sed si propius inspiciamus, eam non carere vitio, haud dubie animaduertemus. Nam quid est, obsecro vos, ubi orbile solet esse acutum: nã orbile non ita desinit in macronem, ut acutum dici possit. Deinde quid erit illa tabula? an ita vili eius crescitudinibus esse potest, ut tam in excavetur quantum ad modum rotæ excipiendam sufficiat? Sed

quid cauillamur? legendum enim omnino: ita ut ad extremum, ubi orbile solet esse, acetabula cauata sit, ut tympanū in latitudinem duo pedes, &c. Nā columella, inquit, loco cardinis, qui conuenit in cauum modij, habet acetabulum, in quod potius ipsa rotæ modius conuenit. Acetabulā dixit, ut mandibulā, nō autē acetabulū, & p. xi. g. Itā fit ut quoties corruptas lectiones interpretari conamur, nihil aliud quā nos traducamus. Quod sane penē corrigisset nobis, nisi mendū odorati essemus, quāquā nihil absurdū in recepta lectione exposuimus. Cū tamē Adr. Turneb' nō solum nō falsū uocatur lectionē, sed & lōge aliena semētia exponat.

105 V T TYMPANVM.) Acetabulum illud, uel, ut ipse loquitur, acetabulam comparat tympano matris Ideæ, tergoze bubulo detractō, nam cauum omnino est. Nollem accidisse doctissimo viro, ut de tabula, quod habet vulgata lectio, ea referret, quæ ne ipse quidem, si diligentius rem examinasset, intelligere possit, sed, ut diximus, ex illo acetabula, factum ab imperitis libariis, acutum, tabula. Quorum errorē fouit & p. xi. g. u. ignoratio, qui non animaduertitur talia nomina veteribus etiam semimino genere enuciari. Vt Mandibulum, mandibula: Veribulum, veribula. M. anibulū, manibula: Decipulū, decipula, & infinita talia.

105 E X O R B I ligneo, mensāque.) Orbem intelligit eam rotam, de qua iam superius dixit, fuisse pro mensū columelle ipsam. Et ne quis dubita res, quasi ἐπιτονία, cum eundem orbem uocat mensam. Ad aliud refert doctissimus vir: ut sanē mirer quid in memem tanto viro uenerit, cū ea que melius taceri poterant, chartis suis illeuerit.

105 I N P R I M I S radiis.) Omnino legendum, in priuis radiis. Nam epitoniis (eæ sunt machine, puta rotæ, ad aquam exprimendam) uersis, ad unumquēque actum aqua frigida & calida ex ipsis radiis orbis, seu rotæ, quam mensam uocat, exprimebatur conuiuis, columellam enim, quæ sustinebat orbem, seu rotam, cauam fuisse oportet, quæ aquam infernè conceptam, quotiescūque epitonia uersarentur, superne per radios rotæ, qui & ipsi caui erāt emitteret in conuiuas, & quasi efflaret. fiebat enim in mechanicis expressionibus, Certè hac descriptione nihil planius, nihil lucidius: ut ne minimum quidem in ea assequenda laborauerimus. Priuum ueteres dixisse pro singulo, & pueri sciunt.

105 E S S E epitoniis uersis.) Illud esse insultum est hinc loco, quia male legebant factum, pro actum Legendum est enim,

in priuis radiis, epitoniis uersis, ad unūquēque actū, &c. Epitonia autem, ut diximus, sunt rotæ mechanice, quæ funibus intenduntur, aut aliud quid ad exprimendam aquam. Nam non semper rotas significat, ut in Vitruuio, lib. x. singulis autem canalibus singula epitonia sunt inclusa manubriis ferreis. Qui, quid est, non ad emittendam sed ad exprimendum aquam, fuisse, indicat etymon, quod non sine intentione hoc fieret. Vlpian. de Actionib. emp. uend. l. Fundi: Castella plumbea, putealia, epitonia fistulis adplumbata, &c. Igitur epitonia non semper rotas significare, uel ex loco iam Vitruuij prolato, item ex ipso Vlpiano patet, qui dixerit epitonia fistulis adplumbata.

105 S I C V T fluat in conuiuā.) Scriptum prius fuisse puto, sic adfluat in conuiuam. Nam at pro ad, & illud pro illud scripsisse libarios illos, uulgo notum est. Ergo non dubium est quin totus locus ita legendus sit. Cū & aqua calida, & frigida, epitoniis uersis, ad unūquemque actū, sic adfluat in conuiuam. Ad unumquēque actum, εἰς ἕνα πειραγῶν, nam uersabat rotam, quæ pro mensa erat, puer, quotiescūque nona ferula adferebat, quod sanē ex his que supra dicta sunt, confirmatur: Hæc ab vno puero, qui ministrat, ita vertitur, ut omnia vna ponantur & ad bibendū, & ad edendū, & ad mouendū ad omnes cōuiuas. Quomodo autem hæc legenda censeat maximus vir, & olim amicus noster Adrian. Turnebus, omnibus qui eius Aduersaria rerum, notum esse puto. De quibus nihil aliud dicam, quā nihil tam alienum esse à mente Varronis, quā quomodo ipse hunc locum reconcinnaui. Tamen nihil à tanto viro scriptum est, quod non libenter, propter existimationem, hominis, & amicitiam nostram, amplectamur.

105 C Y P R E S T E S.) Vitruuius lib. i. uocat Andronicum Cyrestem, loquens de eadem re. Cuius uerba hæc sunt Sed qui diligentius perquisierunt, tradiderūt eos esse octo: maxime quidē Andronicus Cyrestes, qui etiam exēplū collocauit Athenis, turrim marmoreā, octogonon, & in singulis lateribus octogoni singulorum ventorum imagines excultas cōtra suos cuiusq; flat' designauit, & que sequuntur. Cyrestes ergo dictus à Cyro urbe Syriæ, τὰ Κυρήνης est πολιτὴς Κυρήνης. Stephan. Sic apud Frontinū & ἐπιτονία primo mentio fit cuiusdam Phæni natione Cyreste.

106 F O R T A S S E ante eum duceret ferram.) Cū

fatis notum sit hunc locum depravatam esse, de eo nihil aliud dicam, quam duplicem eius castigationem à nobis afferri posse: quorum quam priore loco afferam, veram non putode altera quin vera sit, non dubito. Sed id in primis admonendum, ansam huic loco corrumpendo dedisse aduerbium fortasse an. quo utebantur veteres, ut est saepe apud Apuleium, Terullianum, alios. Ut eiusdem quoque aduerbii ignoratio Gellium corrupit libros xi. Critolaus, inquit, scripsit, legatos Mileto publicæ rei causâ venisse Athenas, fortasse an dixerit auxiliij petendi gratia. *Vbi illud dixerit expungendū est. Nā fortasse an, ut forsitan. Alibi idem Gellius usurpat, non semel. Item ipse Varro infra: De fructu, inquit, hoc dico, quod fortasse an tibi fatis sit, axi. Primū igitur, quod pollicitus sum, potest ita legi: fortasse an tecum duceret ferrā. Nam ducere ferrā cum aliquo, est altercari cum aliquo. Terullianus de corona. Quādiu per hāc lineam ferram reciprocabimus? Sic ferraculū ducere apud iurisconsultum ad legem Aquiliam, l. Quemadmodū, eadem mēte interpretatur iurisconsultorum phœnix Iacobus Cuiacius, doctor meus, multis nominibus de me optimē meritus. Tamen et altera lectio defendi potest apud eundem iurisconsultum, seruaculum ducere. Nam seruaculum est clauus navis. In veteri Glossario, quem nuper edidit Henricus Stephanus noster, inueni, πιδέλιον, Seruaculum. Altera coniectura, quā veriorē puto, hæc est, fortasse an tecū duceret fertā, hoc est, tecū particeps laboris esset. Sertā enim τὸ οὐριον, restis, funiculus. Palladius Marvius: Suspendendi grossi ex caprifico linea sertā pertusi, malè hodie in Palladij codicibus legitur, lino velut sertā, pro linea certa. Idem alibi, Cum sertā qua appēta sunt auferantur. Sertam ducere, ut Terentio, Restim ductitare. Saltamen enim, aliās τῆν κερσῶν χεῖρας (ut apud poetas Græcos) se tenebant, aliās restem tenentes hærebant. Horatius: Torum digna sequi potius quam ducere funem. Erat etiam similis ludus puerorum, qui ducebant sparteam restem, et tamdiu hærebant, donec aut rumpere, aut alteruter, omnia funis prehensione, in nates caderet. Cuius ludi meminisse Aristides sophista, sed, quia librum non habeo, locum non quæsiui: quem tamen aliquando in schedis meis aduersariis annotaueram. Alludit et Plautus Pænolo:*

-Iam tenetis, si tenetis, ducite. Caue dirumpatis, ad quod

quod genus lusus potius spectat hic locus Varronis. Quod sine ulla controuersia confirmatur ex Terulliano, libro de pudicitia. Sed nō decet, inquit, ultra de auctoritate scripturarū eiusmodi funem contentiosum alterno ductu in diuersa distēdere. Quare Sertam ducere cum aliquo, est, ut dixi, proverbiale: quousque contentionem intercedere cum aliquo denotamus. Neque dubito quin ita potius quam Serram ducere legendum sit.

106 REFERT inestabilem eā.) Lego, Refert intus stabilem eam. nā stabile, ut mobile, orbile. Mutatio autē generis hic facta est: et regimen, ut loquuntur grammatici; præpositionis intus: ut apud Plautum, Intus domum. sic mutato genere Plautus dixit bubilem, in Persa: ut possim in bubilem reicere. Stabile aut stabulum pannonis dicit eodē modo quo supra pannonis stabulari.

107 FENESTRIS Punicanis.) Pæni lignario opere claruerunt, unde multa fabricæ lignæ opera ab illis nominata. ut lecti Punicæ Plinio lib. xxxiii, cap. xi. Et hic, fenestræ Punicanæ. Et apud eundē, vineis ubi ampla cella, torcularē Pænicū: apud Catonem coagmēta Punicana: que fideliter hærebant, nec hiascebant. Itaque ab ea mente Plautus Mercatore, ubi vult ostendere ædium postes hiarē, ait non esse factos à Pæno fabro. non enim hiascerent commissuræ, si Pænus faber eadē conimixisset. Ita enim ait,

Nō enim hæc pultifagus opifex opera fecit barbarus. Per pultifagum enim lascinia comica intelligit Pænum. ut idē prologo Pænoli,

Carchedonius vocatur hæc comædia.

Latine Plautus, PATRVS PULTIFAGONIDES. Latine enim Plautus inscripsit Pænolum. Ergo pultifagus, Carchedonius, seu Pænus. Pænos pultifagos, ut Plautino vocabulo utar, fuisse, argumento est puls, que à Pænis Punicæ vocata est, cuius faciendæ rationem docet Cato. Non ergo pultifagus pro Romano intelligendus est apud Plautum (quod vult doctissimus Turnebus) sed Pænus, ut dixi.

108 E QVO foras euocare possint.) Puto: & quo factas euocare possint. Suprà autem, in certū locum, ratur in, dele.

108 P R O P T E R illicium.) Sic de apibus : apiastro perfricando: quod illicium hoc illis. Aliud in comuiis illicium, ut notum ex libris De lingua Latina: aliud in aucupis, in quo illices aues sunt quæ à Grecis πικροπικια, de quibus apud Aristophanem. Plantus: Lectus illex, efca est meretrix. apud Plinium de perdicibus: Capiuntur quoque pugnacitate eiusdem libidinis contra aucupis indicem. Lege, contra aucupis illicem.

110 E G G O quæ requiro farsuræ assuræ.) Ludit, videtur in actionibus cōducti locati fuisse, ut farsuræ recture prestare tur: aut non multum dissimile: id est, ut aliter in istem legibus dicitur, ut facta tecta insula aut ades prestarentur. Nam olim farsum pro fartum, ut farsum, pro fartum. Ergo ludit πικροπικια. nam quod diceretur in lege conductionis farturæ tecturæ, ludens in autum lege dixit, farsuræ assuræ, ut post eum aues ipse ad assandum nate sunt. Nam assura, quod prius diceretur arsuræ. Et quod dicimus nunc assum, prius erat arsum. Cum igitur tractatus de palumbis & gallinis hic desideraretur, vult hoc fartum sibi & integrum prestari Axius. Sed veram lectionem, ni fallor, conficiemus, si non farsuræ, sed farsuræ, legamus. Ita nihil dubii relinquetur, nam farsura, quæ de farsicendis gallinis & palumbis sermo instituitur. Quod autem assuram doctissimus vir interpretatur assiduitatem, lege fallitur, cum eum fugiat analogie ratio. Talia enim nomina à verbis, non à nominibus, Vsuræ, Cursuræ, Positura. Farsuram etiam inuenies apud eruditissimum scriptorem veterem Terullianum, libro contra Valentianos.

110 V T maximè factitauerunt Deliaci.) Plin. libro. x. Gallinas saginare Deliaci cæpere. Cic. Acad. ii. Vidēne ut in proverbio sit ouorū inter se similitudo: tamē hoc accepimus, Deli fuisse complures saluis rebus illis, qui gallinas alere permultas quaestus causa soterēt. hi, cum ouum inspexerant, quæ id gallina peperisset, dicere solebant. Columella, de gallinis: Huius igitur villarici generis non spernendus est reditus, si adhibeatur educandi scientia, quam plerique Græcorum, & præcipuè coluerunt Deliaci. Apud Arburum,

Molles, veteres, Deliaci manu recifi. Recifos manu Deliaci, vocat spadones. Nam capones Deliaci manu castrantur.

Deliacus enim, ut aperte videmus pro curatore gallinarū, vel potius Deliacus est venaliarius. Nam in Delo mancipia venunt ibant. Strabo.

110 S I N T licet generaci tria paranda.) Locus inquit natus. Ita legendus est. Qui spectat ut dicitur. Κορυθιον perfectū habeat, scilicet ei genera tria parādū, maximè villaticas gallinas. Equis, &c. Iam luce clarius hic locus.

110 P A L E A rubra subalbicans.) Eleganter hoc Græcus interpres, γέροντος ποδίσκος.

111 Q V A M in altitudine.) Scribe altitudinem.

111 Q V A Gallinarius curator earum.) Sine dubio due postreme vocis sunt interpretamentū prioris. Nam Gallinarius est gallinarum curator: ut Atellius, apud, infra. Sed hoc irreperunt ex margine, ubi erat oppositū stolidi, si amotamētum: qui videbat alibi curatorem vocari.

111 E X C V I P T A sicut cubilia earū.) Cato: Foramina longa p. iii. s. exculpta digitos vi. Redament tamen veteres libri, in quibus non exculpta, sed exclusa legitur. Sed perperam, ut puto. Sanè Cræcus interpres, cum hoc verteret, neutro usus est: ἐν τῷ τῶν τοῖς ἢ νεωτέρω νεωτέρω, eis τὸ αὐτὰς ἐν αὐτῶν τῶν.

111 P O T I V S vetulis quàm pullastris.) Vetus lectio, pullitris, quod verum est. Nam pullastra non ad ætatem refertur, sed ad magnitudinem. Pullastri enim in genere gallinæ, qui pumiliones in hominibus. Pullastra autem, vel pulletra (nam utroque modo scribebant) est quæ adhuc effæta non est. Sic à porca poretra, quæ non multum peperit: & opponitur strose, quæ multum peperit, ut est apud Gellium. Quæ necum facit Græcus Varronis interpres, ἐν τῷ πικροπικια τῶν πικροπικια, ἢ τῶν ἀλλοτῶν πικροπικια, ἢ τῶν πικροπικια. Itaque parū habens intellectus fuerat hic locus, qui tamen nos parū momenti erat. Nam quod doctissimus vir pullinos legendum censeat, nulla neque lingue Latine analogia, neque sententiæ congruentia, mihi non persuadet. An, si lingua Gallica vernacula hoc habet, propterea crediderim & in Latinam recipiendum? Minime gentium.

112 Q V O D in eis vitales venas confundant.) Veteres libri: Quod inanes vitales venas. Scribo, Quod inas vitales

confundant. Nam τὸ venas est glossema, quo quid sit ina ex-
ponbat studiosus lector. Inæ apud Latinos sunt iras, hoc est, sub-
tilissima intercursantes venæ: quales in chartis veterum, & ali-
quædo in nostris. Festus. Iliæ dicta ab ina, quæ pars chartæ
est tenuissima. Marcellus Empiricus cipite xxxi. Ad vlcera
in ano facta chartæ combustæ, seu inarum eius drach. i.
Quippe inæ sunt minuta filamenta fibrarum, quæ in illis videntur.
Neque dubium quin ita legendum sit. Inas autem vitales in
onis elegantissimè, vt alia, Græcus interpres vertit, τὸ ἰνῶδες ἢ
γόνιον.

112 ESSE ob inane.) Coniunge, obinane, ὑπόκειν.

112 VT SE volutare possint.) Vetus scriptura, vt vo-
lutare possint. Que lectio nihil aliud quàm præ se fert legen-
dum esse, VT volutare possint, hoc est aliud ἕωξ, vt, mare mu-
tat, non mutatur. mare turbat, non turbatur. Sed totus locus
ita legendus: Prodigendum in solem, & in sterquilinum,
vt voluptare possint, quòd ita alibi ores: sicut neque pul-
los tantum, &c. hoc est, Neque pullos tantum prodigendū, nam
perperâ legebatur Prodigendi. In qua consuetudine loquen-
dū semper in his libris cæcutiunt librarij. nam & id sequens accusa-
tiuus probat, Euitantem caldorem Prodigendum euit autem
caldorem: qui est Græcismus notissimus.
καὶ μὴ vel τὸ καὶ ὅτι.

113 SIMILES facie non his villaticis gallinis no-
stris). Atqui contra Columella ait similes villaticis, cum tamen
sermonem de gallinis per omnia à Varrone mutatus sit. Rusti-
ca, inquit, quæ nō dissimilis villaticæ, per aucupē decipi-
tur. Sed ἰμαίης ἀρχαίαι. Similes facie nō his villaticis, hoc
est, non solum his villaticis. Nam ita locutos esse veteres, iam de
Elijsimi nostri temporis annotarunt. Et nos scimus illum non so-
lum similem Numidicæ, seu Africanæ, quam Franci vocant Gal-
linulam Guineæ, sed etiam & nostratibus villaticis. Hoc vnum ex-
cipio, quòd Numidicæ gibberosæ sint.

113 NON HIS villaticis.) Id est, vt diximus, non solum
his villaticis. Vlpian. l. inuitū. D. de seuit. urb. præd. Inuitū au-
tem in feruitutibus accipere debemus, hō cum qui cō-
tradicit, sed eum qui nō consentit. Et alius locus in Pædētis
vt annotatur à doctissimo Antonio Augusto ino.

113 SED Africanis, aspectu ac facie incontamina-
ta.) Non solum depravata hæc sunt, sed & multa ab importunis
correctoribus addita. nam cum iam dixerit, similes facie, quid
hic sibi vult, aspectu ac facie incontaminata: quæ pulcherrime
sunt, quare eas vocat, contaminata facie, vt habent veteres
editiones? aut quid sibi vult incontaminata, vt habet Vistoria
na editio? Sed nolumus his dubitationibus frustra tempus conte-
rere. Scimus enim ita Varronem scripsisse: Gallinæ rusticæ
sunt in vrbe raræ: nec fere mansuetæ sine cauea videntur
Romæ: similes facie non his villaticis gallinis no-
stris sed Africanis. Vltima duo, aspectu ac facie, addititia
sunt: vt postea videbimus.

113 INCONTAMINATA.) Ex hac voce incontaminata,
quæ planè est totius sententiæ contaminatio, nihil, puto sani-
licere possis. Nam illa, aspectu ac facie, proculdubio irreptitia
sunt. Quid enim eis opus, cum iam dixeris, similes facie?
Atqui tota sententia ita concepta fuit à Varrone: Gallinæ rus-
ticæ sunt in vrbe raræ: nec fere mansuetæ sine cauea viden-
tur Romæ: similes facie, non his villaticis gallinis
nostris, sed Africanis. In conto miniato in ornatibus
publicis solent poni cum pstitacis. Nam quæcunque à ma-
gistratu populo exhibebatur, ea ministrari solita esse, ex veterum mo-
nimentis cognoscimus. Non solum enim conti, aut pertica, quibus
imponerantur aues raræ & peregrinæ, miniabantur, sed, & aues
ipse. In vita Gordianorum ita legimus: Struthiocameli Mauri
miniati exhibiti munere Circensi. Sic plerique apparatus
aditij miniabantur: sic triumphantes minio illinebantur. sic trium-
phans Camillus: urbem ingressus est. Inter raras igitur aues &
gallinæ rusticæ ponebantur, in apparatu spectaculorum ab edili-
bus. Vt pessimo flagitio correctores in conto miniato, muta-
runt in illam prodigiosam sententiam, incontaminata. Neque
hoc contenti, illa duo de suo addiderunt, quæ præcedunt, aspectu
ac facie: scilicet quo commentum suum commendarent. For-
tasse melius feceris si tres illas voces sustuleris, aspectu, ac facie
incontaminata.

113 GIBBERÆ, quas Meleagridas appellant.) Fal-
sum, alie sunt gibberæ Numidicæ, alie, Meleagrides. Gibberæ
Numidicæ sunt, quas nos Galli Pullas Guineas dicimus. Me-

cunfluxerit nos. quæ legittima est, modo illud, multitudo, quod pessimo iure hic irrepserit, expungatur: Vt tantū circunfluxerit nos ceruotum, aprorum, & cæterarū quadrupedum, vt nō minus formosum mihi, &c. Tantum ceruorum: vt Cæullus, Cum tantum sciet esse baskorum.

118 QYAM in circo maximo ædilitium.) *Ædilitium* ἀπὸ κοινοῦ spectaculum: sed nimis coactum puto. Vix aliter possum credere, quam Varronē scripsisse ædilitium: subintelligitur enim munus. Ita idem Varrō Satyra, Longe fugit qui suos fugis, Solus rex, solus rhetor, solus formosus, securus vel ædilitium: mundus, purus, putus, &c. Nam duo manuscripti Nonij codices, quos videre mihi contigit, habebant, ad ædilitium, mundus, &c. Nihil tamen ausim mutare.

118 FUGITIARIVS.) Vlpianus, Non enim anti-
bo pecuniā, ego & fugitiarius, deposuimus. Erat is qui mercede fugiuos ē fuga retrahabat.

119 EXGRVMINANTES.) *Lege, exruminantes.* Ab eodem verbo, sed nō composito, dixit Plinius libro xvii, capite lxxii, Si faucias recēti medicina mordeat quædā hiemis ruminatio. Propalam verō, inepta scriptura, pro propalam. quā tamē frustra doctissimus vir conatur defendere: vt non solum mediocriter doctos, sed & maximi quoque in literis nominis viros, falli sepe contingat. Sed de hoc alibi diximus.

120 CVM cumulatim positū est.) *Mendosa pronus & inquinata lectio.* Vetus habebat, Quibus in tenebris cumularim positum. vnus tantum literulæ additione egregie locus restituitur, Quibus in tenebris, cū aular impositū est, in doliis fiunt pingues. Aular, vel ollar, est aula seu olla operculum: vt puteal τὸ φρέατος ἑλνυμμα, ad exemplū τῷ Specular, Torcular, Lucar, & aliorum. Ergo aular secunda significatione, pro operculo cadi, aut doliis. De qua castigatione humanioris doctri-
ne viros mihi assensuros spero. Neque sum nescius doctissimum eumnebum ἀλαφρὸν legisse. Ego verō constanter affirmare audeo, neque Varronē hic bilineum esse voluisse: neque, si voluisset, cūm haberet ἑλνυμμα aut πῶμι, notissima & vsitatissima vocabula, quibus animi sui sensum explicare posset, iis quæ remotissima sunt & vetustissimis tantū poetis cognita, vt ausum fuisse. Nos verō nulla licentiā priscam lectionē erimus, cū nonnulli codices

habuerint Hylarim.

120 QVAVM alteram.) *Prima vox aut vocat, aut earum legendum est.*

120 Πεποιηθῆκε τέχνη.) *Doctissimus vir emendauit, πεποιηθῆκε. Et sane melius ab illo aut alio excogitari non potuit, sed reclamata vetus scriptura, Pepianam mina, profecto lege idem πεποιηθῆκε. Tantum exi, I fecimus, qui est veterum librariorū error vsitatissimus. Sicigitur,*

-- Εὐὸς Φτιλῶν πεποιηθῆκε τέχνη.

-- exanimi bouis errabunda propago.

Sequens versus Nicandri est, & hic locum non habet. Porro resti dixit, In epigrammate. Archelaus enim iste scripsit epigrammata de natura mira animalium, ad Ptolemaeum regem, Huc patet ex Anigoni Paradoxam libro. Cuius hec verba sunt Καὶ τις Ἀρχέλαος Αἰγυπτίος τῶν ἐπιγράμμασιν ἐξηγουμένῳ τὰ παλαιὰ διζῆτα τῶ Πτολεμαίῳ, ὅτι μὴ σκορπίοι ὕπνος εἴρηται, Εἰς ὕπνῳ, κρονοῦ δὲ λοιποὶ Φτιλῶν, διαλύει
Σκορπίον ἢ πάντα ζωῶν τεύχε φύσις.

Περί δὲ τῶ σφηγῶν,

Ἐκ νέκυος τεύτην ἴππου γράφαδε γένητ' ἄλλω

Σφῆγες ἰδὲ, ζωῶν οἷα τίθεισι φύσις.

Item alibi,

Καὶ τινὲς ἐπιγραμματικῶ ὅτι πεποιηθῆκε Ἀρχέλαος ὅτι ὅτι
τερον ἐμνησθῆκε ὅτι ὅτι θαυμάσιον ἔστι τούτο κρονοῦ τῶν
φύσις,

Πάντα δὲ ἀλλήλων ὁ πολὺς σφηγῶν ζεται αἰῶνι.

Ἀ ἰδὲ ὅτι γὰρ κοίτης ἐκ μελέθ' ἰσχυρῶς

Δεινὸς γίγεται ὄφεις, νέκυος δὲ τοῦ σκεπέθ' ἰσχυρῶς,

Ὅς νεὸν ἐκ τούτου πτωμα λάβ' ἰσχυρῶς

Τεθροῦτος, ἔστω ἔλκων φύσις. ἢ δὲ τὸ δ' ὅτι,

Ὅν θαύμα βλαστῶν τῶν διφύων Κέραια.

120 QVOD hic societas operis.) *Hoc vult dicere, quæ-
culos esse ἀγαλάγες quidem, non autem πολιτικούς, vt sunt apes. E-
iusmodi enim animalia πολιτικῶ vocat Aristoteles, vt apes, ves-
pas, crabrones, formicas Cicero 11. de Finibus. Quid si etiam
bestiæ multa faciūt duce sua quæque natura, partim in-
dulgeter, vel cū labore, vt in gignendo, in educādo: vt
perfacile appareat, aliud quiddam iis propositū, nō vo-
luptatem? partim cursu & peragratiōe letantur: con-*

gregatione aliarum cœtuum quodammodo ciuitatis imitatur. *Nā postrema verba nihil aliud sonant quam πολιτικὴ ζῶα quædam esse.*

121 NEMO has videt, vt illas in carne,) *Ex Aristotele, οὐδὲ σὺ δὲ ἴδεις καὶ θηλάει δὲ ὁ φάραγι. Quæ sequitur, ex eodem ferè ad verbum, Φέρε δὲ ἀπὸ πάντων ἢ μελιτῆρας ἔχει ἢ κελύκι ἀπὸ τῶν ἄλλων δὲ ὅτι ἀγαυώταται ἔχει. ἢ δὲνα ἐλάττωσαι κερταίον.*

121 DVM HÆC audit, physicam addiscat.) *Quid est quo magis dicitur hæc lectio, quam veteri scriptura? Apponam equur eam, ita uti eam nobis indicauit P. Victorius. Ea ita concepta est, Physicam achiscat. Minimum mihi permittam in vera lectione eruennda, Ne dū hæc audit physica, maciscat. Quæ sententia et lepidissima, et facerose dignissima est. Veror, inquit, ne dum hæc physica et historica de apibus audit, maciscat quia eius quod est, mentionem non facimus, scilicet melis. Quod pascat aures, tantum recitamus: nunc quod et palato sit, recitemus. Nam mel ad edendum: αἰσθητικὸν ἔστι. Φυσιολογία illa de apibus, ad audiendum tantum. Quis non tantum lepidam tanti scriptoris sententiam libens amplectatur? Maciscat autem et maciscat veteres dixisse testantur grammatici qui etiam e quarto De finibus, illud produciunt, Animam sui datam pro sale, ne putisceret.*

122 QUIDAM μέλιτι.) *Scribe ex veterib, libris. Mellina*

122 HIC ENIM sonus harum fugæ.) *Hæc ego non intellego: neque ab ullo, qui meliore sit ingenio, intelligi posse sperem. Nam et imperfecta est sententia, et quæ sequuntur, nullum bonum sensum efficiunt. Sed, vt puto, duo sunt quæ hunc locum laxauerunt, primum importuna distinctio; deinde vox corrupta procerum: quam ego in protelum traasformo, vel potius restituo. Et ita hæc periodus legitur sic: Hic enim sonus harum fugæ existimatur esse protelum. Esse oportet aere temperato, &c. Et quamuis temerarium est de eiusmodi rebus ferre sententiam: tamen non puto aliter Varroem scripsisse. Nam nullum verbum ei rei accommodatius potuit excogitari. Est autem Protelum continuatio ioculæ, vt alibi explicauimus, et Lucretianum versiculum adduximus:*

Vpdi que protelo telorum continuato. Itaque protelum fugæ est, cum prorsus aliquid longè trahitur, vt telum, quod

est ballista emittitur. Sonus earum fugæ protelum est. hoc est, eiusmodi imaginibus et sonis longè protelantur in segm. Sed quod plura colligo, quasi equiorum hominum iudicium desinam? Ipse Varro alibi ita locutus est: in dialogo, quem inscripserat *Caeterum de liberis educandis: Remotissimum ad discendum formido, nimius timor, & omnis perturbatio animi: contra, delectatio protelum ad discendum. Protelum hic, meramentum, vel potius impulsio: vt nulla prorsus de hac emendatione dubitatio relinquatur.*

123 TRIA genera cum sint) *Hæc male interpuncta obsecrum et perturbatum sensum efficiunt. Nam hæc est recta interpunctio: Et, vt quidam dicunt, tria genera cum sint ducuntur in apibus: niger, ruber, varius: vt Menecrates scribit, duo: niger, & varius: qui ita, melior. vt expeditur mellario, &c. Qui ita, hoc est, qui varius est, melior est. Fortasse, Vt Menecrates scribit, duo: ruber, niger, & varius. vt niger et varius, vnus tantum sit. Nam accepit ab Aristotele Menecrates Ephesus. Ita enim in libro τῶν αἰσθητικῶν ζῶων scriptum est ubi sermo est de duobus apibus, ὁ μὲν βακχίαν, τὸν ἄλλο δὲ ἐπιτοῖν, μέλιαι ἢ ποιικιλώτερος.*

123 ALTER est lato ventre.) *Imo scribe, Ater lato est ventre. quam emendationem nostram, confirmat Aristoteles, unde accepit Varro. τῆς δὲ, inquit, ὁ φάρος καὶ ἄλλος. ἔτος δὲ ἔστι μέλιαι ἢ παταγῶς. Sed quid istud obsecro vos, quod Varro scribit, fuit ab alio vocari ficum, cum fucus alius sit a fute? Arist. εἰ δὲ γένη μελιτῆρας ἢ μὲν ἀείτῃ, μεκῆ, ἢ τῶν γγύλων, ἢ ποιικίλη ἄλλη δὲ μεκῆ, ὁμοίᾳ τῇ ἀνθεῖνῃ. τῆς δὲ ὁ φάρος καὶ ἄλλος. ἔτος δὲ ἔστι μέλιαι ἢ παταγῶς. τέτατος δὲ ὁ κηφῶν, μεκῆ δὲ μὲν ἔτος πάντων, ἀνθεῖν δὲ ἢ τῶν τῆς. Sed puto si quis est Menecratem Varro, non Aristotelem.*

124 NECVM animaduertent.) *Quo propius ad finem accedimus, eo plura occurrunt quæ in petum legentis remouentur. Adeo sciant mendis vt ea præterire quam legere satius sit, meminimus tamē vos poluissimum scriptorem, atque ad Latinam linguam columen, prae omnibus habere: et cum a plurimis, quibus conspersus erat, maculis purgauerimus, hæc vnium superesse ne in cæteris despondeamus. Huius igitur tam deplorati loci scriptura vetus ita in V. Eboriano codice habet, Ne cum animaduertent aut inopiam esse dicitis ait, cum sunt apes, &c. Quæ quam perturbata sit, nemo non videt: sed ita tamen*

gregatione alie cœtū quodammodo ciuitatis imitatur. *Nā postrema verba nihil aliud sonant quam πολιτικὴ ζωὴ quaedam esse.*

121 NEMO has videt, vt illas in carne,) *vt Aristoteles, αὐτὸς οὐδέ τις δὲ ἐδενὸς κελύφῃ δὲ δ-φοφαγεῖ. Quæ sequitur, ex eodem serē ad verbum, Φέρε δὲ ἀπὸ πάντων ἢ μελιτῆται ἔσσι ἐχλὴν κελύφῃ ἀπὸ τῆς ἀλλοῦ δὲ ὅτι ἀν γλυκύτητι ἐχλὴν ἔσσι. Εὐλατῆσαι κερταί.*

121 DVM HÆC audit, physicam addiscat.) *Quid est quo magis dicitur hæc lectio, quam veteri scriptura? Appropinquamus eam, ita uti eam nobis indicavit P. Victorius. Ea ita concepta est, Physicam achiscat. Minime mihi permittam in vera lectione erranda, Ne dū hæc audit physica, maciscat. Quæ sententia est lepiatissima, & faceret o sene dignissima est. Veror, inquit, ne dum hæc physica & historica de apibus audit, maciscat, quia eius quod esu est, mentionem non facimus, scilicet nullis. Quod pascat aures, tantum recitamus: nunc quod est palato sit, recitamus. Nam mel ad edendum, αὐτὸς ἐπιπέδῃ φουραῖ illa de apibus, ad auiscandum tantum. Quis non tantum lepiatam tanti scriptoris sententiæ libens amplectatur? Maciscat autem & maciscat veteres dixisse testantur grammatice qui etiam e quarto De si apibus, illud produciunt, Animam sui datam pro sale, ne putisceret.*

122 QUIDAM μέλιτος.) *Scribe ex veterib, libris. Mellina*

122 HIC ENIM sonus harum fugæ.) *Hæc ego non intelligo; acque ab ullo, qui meliore sit ingenio, intelligi posse sperem. Nam & imperfecta est sententia, & que sequuntur, nullum bonum sensum efficiunt. Sed, vt puto, duo sunt que hunc locum laxarunt, primum importuna distinctio; deinde vox corrupta procerum: quam ego in protelum traasformo, vel potius restituo. Et ita hæc periodo legendæ sit: Hic enim sonus harum fugæ existimatur esse protelum. Esse oportet aere temperato, &c. Et quamuis temerarium est de eiusmodi rebus ferre sententiam: tamen non puto aliter Varroem scripsisse. Nam nullū verbum ei rei accommodatius potuit excogitari. Est autem Protelum continuatio iclus, vt alibi explicauimus, & Lucretianum versiculum adduximus:*

Vndique protelo telorum continuato. Itaque protelum fugæ est, cum prorsus aliquid longè trahitur, vt telum, quod

est ballista emittitur. Sonus earū fugæ protelum est. hoc est, eiusmodi imaginibus & sonis longè protrahuntur in seipm. Sed quod plura colligo, quasi æquiorum hominum iudiciū desudam? Ipse Varro alibi ita locutus est: in dialogo, quem inscripserat *Carmum de liberis educandis*: Remotissimum ad discendum formido, nimius timor, & omnis perturbatio animi: contrā, delectatio protelum ad discendum. Protelum hic, incitantium, vel potius impulsio: vt nulla prorsus de hac emendatione dubitatio relinquatur.

123 TRIA genera cum sint) *Hæc male interpuncta obsecrum & perturbatum sensum efficiunt. Nam hæc est recta interpunctio: Et, vt quidam dicunt, tria genera cum sint ducū in apibus: niger, ruber, varius: vt Menecrates scribit, duo: niger, & varius: qui ita, melior. vt expediat mellario, &c. Qui ita, hoc est, qui varius est, melior est. Fortasse, Vt Menecrates scribit, duo: ruber, niger, & varius. vt niger & varius, vnus tantum sit. Nam accepit ab Aristotele Menecrates Ephesius. Ita enim in libro ἱστωρίας ζωῶν scriptum est ubi sermo est de ducibus apum, ὁ μὲν βακχίαν, τὸν ἄλλο δὲ ἐπιπέδου, μέλας δὲ ποικίλωτερος.*

123 ALTER est lato ventre.) *Imo scribe, Ater lato est ventre. quam emendationem nostrā, confirmat Aristoteles, vnde accepit Varro. τριῶς δὲ, inquit, ὁ φάου κελύφῃτος. ἔσσι δὲ ἔστ. μέλας δὲ πικρὰ γάστωρ. Sed quid sit, obsecro vos, quod Varro scribit, fuit ab alio vocari ficum, cū fucus alius sit a fute? Arist. εἰ δὲ γένη μελιτῆται, ἢ μὲν ἀείτῃ, μακροῖ, δὲ τεργγύλη, δὲ ποικίλη ἄλλη δὲ μακροῖ, ὁμοία τῇ ἀνθεῖνῃ. τριῶς δὲ ὁ φάου κελύφῃτος. ἔσσι δὲ ἔστ. μέλας δὲ πικρὰ γάστωρ. τέταρτος δὲ ὁ κηφῶ, μεγέθει μὲν μέγιστος πάντων, ἀπειτέρως δὲ δὲ κατῆρος. Sed puto si quisus est Menecratem Varro, nō Aristotelem.*

124 NECVM animaduertent.) *Quo propius ad finem accedimus, eo plura occurrunt que in petum legentis remouentur. Adeo scaturit mendis vt ea præterire quàm legere satius sit. meminimus tamē nos politissimum scriptorem, atque ad Latinæ linguæ cument, præ m. nibus habere: & cum cum à plurimis, quibus conspersu erat, maculis purgauerimus, hæc vnū superesse in cæteris despondemus. Huius videtur tam deplorati loci scriptura vetus ita in Florentino codice habet, Ne cum animaduertent aut inopiam esse dicitis ait, cum sunt apes, &c. Quæ quam perturbata sit, nemo non videt: sed ita tamen*

ut nulla propè licentia in integrum restitutum iri confidam. Nam verus scribendi mos animum dedit errori, quippe aut pro haud scriptum, ut sepe in veteribus libris annotauimus. Et habuisse pro abiuisse: unde habuisse factum. Quare totam periodum, meo iudicio, ita legas licet, Nec, cum animaduertent, haud inopiam esse, abiuisse dicit. Is ait, cum sunt apes morbidae, &c. Nec apes, inquit, abiuisse dicit, cum animaduertent non esse inopiam cibi. Quis verò ad quem referendum sit illud $\alpha\pi\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$ dicit, obscurum est, propterea tantum tenebrarum huic loco offusum puto. Sed, nisi fallor, ad eundem, de quo antea locutus est, cum de apum genere differeret, Menecratem, referendam puto.

125 A V T eas sequatur.) Lege, ut eas sequatur. ut eas herbas sequatur captura. Aliter locus valde obscurus erat,

125 E X sifere flore.) Lege, Ex sifarae flore. quod ex Plinio cognoscimus. Sifara est Erica, quae aliter Atheniensibus dicebatur Terralica. Erat etiam Sifarra ouis maior. Vetus Glossarium: Sifarra, $\mu\alpha\lambda\alpha\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$ $\epsilon\sigma\tau$. Quam vocem puto fluxisse à Graecis. $\alpha\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$ enim $\alpha\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$. Argumento $\alpha\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$ id est, $\mu\epsilon\lambda\lambda\omega\tau\eta$, apud Aristophanem, & alios. Quare, ut Tarentini, quos Romani sequuti sunt, pro $\sigma\iota\sigma$, ut dicebant, sic pro $\alpha\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$ $\pi\iota\upsilon\sigma$ ut $\pi\iota\upsilon\sigma$ $\epsilon\sigma\tau$, $\tau\epsilon\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$. Vnde Peroriturum, genus carri quadrivarii. Nā $\pi\epsilon\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$ quatuor. Quare eruditissimus interpres Virgilij Seruius, eius commentariorum tantum hodie cadaver habemus ~~quod~~ ~~contaminatum~~ contaminatum: inquam, Seruius, rectè dixit, sectarium vernecem à Sicilia $\pi\iota\upsilon\sigma$ vocatum. In quo immeritò à morosis quibusdam reprehensus est. Recta enim est eius sententia, & vera. Nam satis ea quae iam diximus, probant. Praeterea in argumento cuiusdam eidyllij Theocritiani, quod scribitur $\pi\iota\upsilon\sigma$ $\epsilon\sigma\tau$ $\chi\upsilon\epsilon\iota\sigma$, id frustra est. Legendum enim $\chi\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$, non $\chi\upsilon\epsilon\iota\sigma$. Quare errant qui doctissimum grammaticum Seruium eo nomine carpunt quòd $\pi\iota\upsilon\sigma$ $\epsilon\sigma\tau$, vernecem sectarium interpretatus sit. Sifermarum cognomen Romae à Sifaris, hoc est ouibus, puto mansisse. Nam prius, Sifermas dictos fuisse, ut Perpernas primum, post, Perpernas, à perpero: de quo superius diximus, & in Plauti Truculentum amplius differemus. Vnde $\pi\iota\upsilon\sigma$ $\chi\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$ aut $\chi\upsilon\epsilon\iota\sigma$ dictus sit apparet: à Tityro scilicet potius, quam ille ab illo.

125 C I B I pars quod potio.) Neque distincta bene neque emendata lectio: quā quia, si propius inspiciamus, non ita difficilem

emendationem praese ferri, audeo profiteri ita legendum esse: Cibi pars quod potio: & ea iis aqualicula, unde bibant, esse oportet. eamque liquidam, quae praeterfluat. Oportet, inquit, esse aqualicula, de quibus bibant, eamque liquidam. Nam quia aqualicula ab aqua dicta sunt, propterea dixit, eam liquidam, ut intelligas aquam. Quod sepius faciunt veteres, praesertim Salustius, & Lucretius. Sic superius cum de alvearibus scriberet, praecipit eas utiles faciendas esse, eas, scilicet aluos, quia ab eis alvearia dicta. Hoc est sensus huius loci: quòd cibi pars potio, ideo iis aqualicula unde bibant esse oportet. Nisi potius cōsiderare manus legenti esse: Cibi pars quod potio, eius aqualicula. &c. Eius pro eis.

125 E T E A iis aqua liquida. Itā diximus, & ea iis aqualicula. Et ea, hoc est, & propterea. Ob eam rem dicebant Eaportet Nā ea est $\beta\eta\tau\alpha$ $\pi\eta\sigma\iota\sigma$ dictam, & ultimam producti. Aqualicula esse vasa aqualica, ut ego satis notum est.

125 C V M adnatæ prospere sint multæ.) Feliciter reddidit ex Aristotele $\beta\eta\tau\alpha$ $\epsilon\upsilon\delta\eta\mu\omega\sigma\iota$ $\pi\epsilon\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\sigma$, de sobole apum.

126 C V M plenas aluos habent. Nō est locus inquinatio isto. Et sane cum emendandi omnem prorsus spem abiici. Vetus scriptura: ex ipsis viris aluos habeat vem congerminari.

126 C V M remota sint.) Neque hic locus illo altero integrior, sed tamen, ut de eo emendando non omnino desperari. Vetus scriptura: Et si opercula aluum cum remor cissi. Nā ita puto, ad integritatem suam redibit: Et, opercula aluum cum remoueris, si fauorū foramina obducta videtur mellis membranis, cum sint repleti melle. In eximendo quidā, &c. Quae verba quauis per se satis plana sunt, tamen, ne illius dubitationem relinquamus, ea ex Columelle loci collatione, cum de easere loquitur, melius intelligitur. Ita enim scribit: Ergo cum rixam fucorū & apium sepius committi videris, adaperas aluos inspicias, ut siue semipleni faui sint, differatur: siue iam liquore completi, & superpositis ceris tanquam operculis obliiti demetantur. Quae per se ad verbum sententiā Varrouis interpretantur.

126 C V M sint repleta melle.) Osiendimus supra haec perperam a praecedentibus distincta esse. Continuanda enim sunt, & ita, ut iam ea perspicuis, legenda: si fauorum foramina obducta videtur mellis membranis, cum sint repleta melle. In eximendo quidam, &c.

127 **A**c tepido promū è die.) *Corruptus locus. Ita lege totam hanc periodum. Colligendū e as in vas aliquod, & reponendū in tecto loco, ac tepido. Promendē quam maximē tempestate bona & cinere factō è ficulneis lignis infriādum paulo plus caldo, quā tepidiore. Infriare est quod Greci θρυάω. Aristophanes, θρυάω τὸ ἀξυρίδι ἐστὶ θρυάω ἰνσperge. Varro Admirandus: infriasse papauerē. θρυάω ἰνσperge. Varro Admirandus: infriasse papauerē. θρυάω ἰνσperge.*

127 **A** PRAECONE renuntiare.) *Diversa vetus scriptura: à praecone recinii, lego, recini. Nam canere etiam verbū praeconis: sic cornicem dicitur canere collegium regis in acquisitione M. Sergii M. F. apud eundem Varronem lib. v. De ling. Lat.*

128 **Q**uos proinde.) *Totus hic locus ita interpungendus: Quos, proinde ut sacri sint, quā illi in Lydia, quos sacrificanti tibi, Varro, ad tibicinam Græcā gregatim venisse dicebas ad extremū litus, atque arā, quod eos capere auderet nemo, quum eodē tempore insulas Ludianorū ibi choreufas vidisses, sic hos pisces nemo cocus in ius vocare aucto.*

128 **Q**uam illi in Lydia.) *Id est: tam sacri sint, quā illi qui sunt in Lydia. Catullus,*

Secunda præda Pontica: inde tertia

Ibera, quā sit amnis aurifer Tagus. *Hoc est, et à pretiosa, quā sit ipse Tagus, qui aurum vehit. nam hodie ineptissime, quā sit amnis, quanquam utcumque excusari potest. Sed nos alibi docuimus quare ita legendum sit: ut ne taceam quod ex manu scripta lectione ita emendavimus.*

128 **A**D tibicinem Græcum.) *Repone ex veterib. libris tibicinam Græcam.*

128 **I**NSVLA S Ludinorum.) *Lege ex vestigiis veterum codicum: Ludianorum. Ludiani, ut Asiani, Adriani.*

128 **I**BI corrosas vidisses.) *Veteres libri: pars Circuas pars Corusas. Vt utraque retinet vestigia veræ lectionis. nam Choreufas legendū sine ulla dubitatione: hoc est, χορευτάς. In Lydia ἰνσperγε vocat, quas alii χορευτάς, Plinius saluares vocat li. i. i. cū scribit, Sūt & in Nymphæo parue, saltuares dicte, quoniā in symphonix cātu adictus modulātū pedum mouentur. Hunc locū habebat in animo Martianus Capella, cū scriberet. In Lydia Nympharū insulas dicit, quas etiā recetior afferētium Varro se vidisse testatur.*

quæ in mediū stagnum à continenti procedentes cantu tibiarum primo in circulum motæ, de hinc ad litora reuertantur. *Doctissimus Turnebus legendum putat: Concussas. sed (quod pace omnium illius viri studiosorum dicam) fallitur. neque quisquam huic maximi viri nomini & existimationi decedere putet, si quando non ei per omnia assentimur. Nam & si videret, ingenuè hæc mutaret, neque vltra cōtenderet, certò scio. Fuit enim, cū aliquando ego, qui vix tum ex ephelis exieram, de huiusmodi polioribus literis, ut sit, cū illo disputarem, & cū in quibuscūq; ego illi non assentiret, ipse vltro mutavit sententiam, neque grauatus sit etiam scriptis suis hæc testari. Quare nemo putet, me nisi omnia magna & honorifica de tanto viro & sentire & loqui.*

129 **C**VM mare turbaretur.) *Scribe, turbaret. quod iam est veteres libri præ se non ferrent, putarem tamen reponendum. Aliter enim qui Latine se loqui putat, & c. & c. & c.*

129 **I**N Baiano autem tanta arsit cura.) *Inuitatus est modus loquendi hæc in parte, & celo Latino in auditus, quo vtitur Varro. Sed non puto Varronianum esse, tanta arsit cura. Imo, cū veteres codices hic variant, puto reconci mandum. Illi habent ita: In Baiano autem ardis tanta, ut & c. Lego: In Baiano autem arsit tantu, ut architecto, & c. Tantū ut, pro tantum ut: quemadmodum supra: Secūdu ea, & datu iri, & talia. Atque hic cū Deo finem faciamus.*

FINIS.

S C R I P T O R V M E T L I B R O -
R V M N O M I N A Q V A E A V A R -
r o n e r e f e r u n t u r .

A		76, 123	In Bruto. 45
L. Atilius, 9, 26, 60,	Plauti aut librarii	Chryssip. 43, 46, 55, 138	
67, 69, 74, 76, 78,	mendum. 12	Chryssippus, homo acur-	
79, 80, 140	Aelius, 9, 10, 12, 16, 45	issimus, reliquit sex	
In Bruto. 21	L. Aelius Gallus, 9, 6, 35	libros mpti tms ava-	
In Philoctete. 67	C. Aelius Stilo, 16, 71	muclias. 101	
In carmine Priami.	Interpres carminis	Claudius. 76, 82	
70	Saliorum 65	Cleantis lucerna. 7	
fn tragœdiis. 140	M. Afranius. 12	Cofconius. 51	
M. Atilius Plautus, 24,	Allius in Bœotia. 62	In actionibus. 62	
72, 80, 81	C. Annius. 60	Crates. 97, 108	
In Amphitruone. 44,	Antipater. 43	Crates nobilis gram-	
74	Apollodorus. 27, 43	maticus contra ana-	
In Asinaria. 78, 45	Aprissinus in Bacche. 58	logiam scripsit. 101	
In Astraba. 59, 76, 78	Aristarchus, 97, 109,	D	
In Aulularia. 8, 42, 81	120, 129, 134	Democritus. 52	
In Casina. 82	pro analogia scrip. 101	Dionysius Sidonius, 127	
In Cistellaria. 20,	Aristarchei, 96,	E	
76, 81	Aristas. 141	Quintus, 89, 103, 13, 16	
In Curculione. 35, 75,	Aristocles. 141	17, 18, 23, 29, 39, 45	
76	Aristodemus. 141	56, 60, 68, 69, 70,	
In Epidico. 32	Aristoph. 43, 103, 140	71, 72, 73, 74, 77,	
In Menachmis. 75, 80,	Eius lucerna. 71	78, 79, 81, 123, 140.	
68	Aristoteles. 86, 127	In Alexandro. 61	
In Mercatore. 75	In libro Nomina Bar-	In Asto. 18	
In Milite glorioso. 18,	barica inscripto. 76,	In Epicharmo. 17, 19	
79	Arusinus. 141	In Medea. 67	
fn Mostellaria. 111	M. Asilius. 79	In Medo. 71	
In Parasuo pigro. 75,	Aurelius. 76, 82	Euripides. 78	
77	Aurelius Opilius. 74,	F	
In Persa. 73	76, 78	Fulvius Flaccus stampē	
In Pœnulo. 19, 76	Cecilius. 80, 81, 82	Martialis. 48, 50	
In Pseudolo. 78	Callimachus. 29, 72	H	
In Stichō. 19	L. Calpurnius Piso. 36	Hesiodus. 9	
In Trinummō. 75, 78	In Annalibus. 36, 39	Homerus. 72, 79	
In Truculento. 46	Cassius. 77	Q. Hortensius in pos-	
		C	

IN VARR. DE LING. LAT.

matris.	87, 141	CN. Neuius. 14, 16, 37	Pythag. Samius. 69
I	39, 58, 67, 69, 74, 75.	S	
Iphicrates, vel Iphicrates.	23	In Aemathia. 75	Sifenna. 98
Iunius. 13, 15, 16, 50		In Agidone. 82	Sopbron. 42
M. Iunius in cōm. 64		In Clastidio. 82, 117	Ser. Sulpic. Rufus 11
M. Iunius Brutus. 6		In Corellaria. 75	T
Iunius Gracchus. 50		In Demetrio. 82	T. Tacij votum. 20
Iuuenius Comic. 4, 7, 6		In Fretio. 76	P. Terentius Afer. 54
L		In Hemispherio. 66	58, 78
L. Livius Andronicus		In Lampadione. 83	M. Terentius Varro in
65, 79		In Romulo. 75, 82	lib. de astuariis. 205
Lucillius. 2, 14, 18, 57		In Therimo. 82	In libris Antiquita-
71, 4, 80, 81, 117.		P	tum. 46, 47
Lucillii urbs. 34		Nestocles Parmenifus.	In libris Tribuni. 16
Lucretius. 80		127	Oratio Varronis. 8
Libri XXI. Lucretii. 9		M. Pacuvius. 8, 12,	Librorum de lingua
Q. Lutatius Catulus.		17, 45, 69, 77, 79, 81	Latina ordo. 83
36, 44		In Bello Punico. 82	Libri de declinationi-
M. Iunius vel Manilius		In Hermiona. 63	bus. 97
13, 68, 70		In Mercatore. 75	V
CN. M. Iunius vel Mar-		In Tarenilla. 82	Valerius. 76, 140
cius vates. 80		Papini epigrammatiō.	Q. Valerius Soran. 71
Mucius Scaeuola. 6, 80		vel Pomponii. 70	Vergerii vel Virgilitii
82		Plato libro quarto. 72	Commentarius. 72
Q. Mucius Scaeuola		Polybius. 29	Voluntius Tuscus tra-
Pont. Max. 22, 50		Porcius. 39, 81	gicus. 16
N		M. Porc. Cato. 7, 17	Z
		Pracilius. 36, 27	Zenon Citiens. 17
		INCERTORVM.	
Actiones. 80		toria. 44	Colax. 82. Nauii &
Annales. 20, 26		sacrorū libri Athen. 25.	Plantii.
Atellane. 71, 79, 88		Saliorū carmē Numae.	Condatum. 77. Plauti
Augurum libri. 9, 74		tēpore. 28, 46, 61, 70	Cornic. 37, 74. Plautii
Canforia tabule. 61		Prima verba poetica.	Frisiolaria. 75. Plautii.
Comentaria Conf. 62		Latina Saliorum. 66	Fugitiui. 76. Plautii.
Comentariū vetus An-		Sturnium carmē. 72,	neruolaria. 76. Plautii.
tiquisitionis. 62, 63		73	Peribæa. 66. Pacuuii.
Lex duodecim tabula-		Sibyllini libri. 47	Phagon. 75. Plautii.
rum. 9, 34, 44, 74		Beotia. 62. Plautii.	Proserpine chorvs. 63
Lex Pretoria, vel Ple-		Cestio. 76. Plautii.	Sueliterg. 76. Plautii.

DEORVM ATQVE HOMINVM

NOMINA.

	A		
Acca Laurentia. 48		14	Deum Consentū ades.
Acca sepulchrum. 49		81	non deorum. 98
Achilles. 140	B		Confus. deus. 48
L. Aelius. 100	Bacchus Liber. 79		Cornelius. 44
Sex. Aelius Catus. 74	Bacchi comites Bac-		P. Cornelius Scipio. 71
Aeneas. 35, 56	che. 79		Scipionarii gladiatores
Aesopus. 82	Bacchi templa. 66		non Scipionii. 115
Agamemnon. 9	Bacchides, Bacchidæ, Crepusci.		44
Amili ab Amilio or-	Bacchidas. 140		Cretea. 58
ii. 8	Bellona. 20, 4		Cupedius. 35
Albius. 100	Bæbiei, Bæbie, Bæ-		Curtius Consul. 36
Alceo, Alcaoni, Alceo-	bis. 136		Cusiatii. 70
nem. 119	Boam. 77	D	
Alcaeus. 119	C		Decimus pronomē. 113
Alexander Paris. 78	Cecilius. 115		Dehebris rex Veien-
Alphena mulier. 129	Ceciliam gladiato. 115		tum, & Tiberis. 13
Ambiuus. 71	Cecina. 131		Demetrius rex. 74
Andromacha. 9, 66, 78	C. Calpurnius Cos. 62		Dei Fidei ades. 16
Angerona dea. 48	Calpurnius acetēsus. 62		Diana. 20
Apelles pictor. 103	Carinas. 100		Diana Apollinis. 19. Ti-
Aphoditi. 50	Carmens. 46		tanis Triuia. 68
Apollo. 23, 68	Caselia gladiat. 115		Diana templum. 14
Apollo sol. 19	Castor. 17, 20		Diuiana. 19
Latonius. 88	Ceres. 18, 47		Diespiter. 16. sine obli-
Apollinis cortina. 74	Chryfides, Chryfideis,		quis. 110. Diespiter
Aquilus. 115	Chryfidas. 110		minus ritum. 117
Aquiliam gladiato. 115	Cereris templum. 67		Diomedes, Diomedi-
Hic Argus. 119	Cæliei, Cælie, Cælieis		bus. 136
Arimnas pictor. 103	Cæles vel Cælius Vi-		Dion. 44
Aristarchus. 44	bennus Tuscus. 14		Diortz. 44
Artemis ab Artemido	Cæliani. 14		Diona. 92
ro. 88	Comitie vel commois		Dionem. 44
Astarte dea. 17	nymphæ. 15		Diores Pictor. 103
Atinia familia. 98	Concordia. 20		Diocorus. 19
Atrius. 100	Cocordie ades. 36, 37		Diui Fidius. 19
Attalus rex Pergæ. 47	A Concordia. 36		Duellona, Bellona. 20.
Auentinus rex Alba-	Dicōsētes, nō dei. 108		74

IN VARR. DE LING. LAT.

<i>ΔιωαGi Proi.</i>	17	<i>Hectora melia breui.</i>	na.	19
<i>E</i>		140	<i>Iuno est terra.</i>	19
<i>Egeria Egeria.</i>	73	<i>Hecuba.</i>	66,84	<i>Iunonis ades Larunij.</i>
<i>Epeus.</i>	72	<i>Heraclides Heraclide</i>	39	
<i>Epimenides post annos</i>		<i>cum e lōgoin vocan-</i>	<i>Iunonū sacellum.</i>	38
<i>quinquaginta exper</i>		<i>di casu.</i>	<i>Iuppiter quid sit.</i>	18
<i>rectus.</i>	70	<i>Hercules.</i>	117	<i>Iouis alitronantis.</i>
<i>Esculapii ades.</i>	75	<i>Hercules Arginū.</i>	14	<i>Iouū Capitolini ades.</i>
<i>Euander Arcas.</i>	9	<i>Sanctus</i>	19. A' λ' ε' i'	38,13
<i>Europa Tarentina.</i>	13	<i>xxvos.</i>	78	<i>Iouis Elicivata in A-</i>
<i>F</i>		<i>Hercules defensor ho-</i>		<i>uentino.</i>
<i>Falacer.</i>	74	<i>minum.</i>	78	<i>Iouis fugutalis sacel-</i>
<i>Dimus pater Falacer.</i>	23	<i>Herculis ara.</i>	54	<i>Sacri-</i>
<i>Fanni Latinarum de.</i>		<i>ficium. ibid. Decu-</i>		<i>Iuppiter Vminens.</i>
	72	<i>ma. ibid. Iouū Vinalia.</i>		47
<i>Faunus & Fauna.</i>	72	<i>Herculis iuuentam im-</i>		<i>Iouis sacellum.</i>
<i>Faustius.</i>	115	<i>molat pretor.</i>	54	<i>Iuppiter caret obliquū.</i>
<i>Faustiani.</i>	15	<i>Fanatur Herculi.</i>	54	94
<i>Faustini gladiatores.</i>		<i>Herculi & Herculi cla-</i>		<i>Iouis Iouem caret re-</i>
	115	<i>na.</i>	89	<i>clo.</i>
<i>Feronia.</i>	20	<i>Hercules Hercilibus.</i>		<i>Iuppiter non Iouū.</i>
<i>Fides dea.</i>	20	136		98
<i>Flara.</i>	20,74	<i>Honos deus.</i>	20	<i>Iouis Iouū.</i>
<i>Fortuna.</i>	24	<i>Honoris pila.</i>	16	<i>Iuppiter Iouū Ioui.</i>
<i>Fors Fortuna.</i>	20	<i>Tullus Hostilius rex.</i>	139	
<i>Eius dies.</i>	47	<i>Fanū</i>	37.	<i>Iouum & Iouerum nō</i>
<i>ibid.</i>		<i>I</i>		<i>dicitur.</i>
<i>Furina.</i>	23,48	<i>Ianus Geminius.</i>	37	<i>Iouis Filiū & Filiam,</i>
<i>G</i>		<i>Princeps.</i>	50	<i>non Iouē & Iouam</i>
<i>M. Genutius Cos.</i>	36	<i>Iani signum.</i>	39	<i>dici.</i>
<i>Geryon, Geryones, Ge</i>		<i>Iapetus.</i>	13	<i>Iouis agna facere.</i>
<i>ryonas.</i>	119	<i>Ilus.</i>	100	<i>Iuturna.</i>
<i>H</i>		<i>Ad Iunium.</i>	35	<i>Iuturna aqua.</i>
<i>Harpocrates.</i>	17	<i>Iuno Caprotina.</i>	51	<i>K</i>
<i>Hector Hectore.</i>	68	<i>Lucina.</i>	19	<i>Koirrios.</i>
<i>Hectorem, vt pratore</i>		<i>Iunonū Lucina luc?</i>	16	<i>L</i>
<i>nondici.</i>	98,140	<i>A Edes.</i>	15	<i>M. Porcius Leca.</i>
<i>Hectores, Hectoras.</i>		<i>Lucinam parientes</i>		<i>Popilius Lanus.</i>
	140	<i>innocant.</i>	19	<i>Lares vel Lasas.</i>
<i>Hectoris natus.</i>	140	<i>Iuno nonella.</i>	52.	<i>Regi-</i>
			44.	

INDEX.

<i>Lava de:</i>	20	<i>T. Manlius Cos.</i>	39	<i>O</i>
<i>Larunda.</i>	20	<i>Marcus, nō Marca.</i>	111	<i>Opeconsina dea.</i>
<i>Latona Titani filia.</i>	68	<i>Mars Martis.</i>	20,137	<i>Dies. ibid. eius sacra-</i>
<i>Apollinis & Dianæ</i>		<i>Marspiter caret obli-</i>		<i>rium.</i>
<i>mater.</i>	68	<i>quis.</i>	94,116	<i>Ops.</i>
<i>Lauerna ara.</i>	39	<i>Marspiter.</i>	91	<i>Ops terra & mater.</i>
<i>Lauinia Latini filia.</i>		<i>Marspiteris minū tri-</i>		18
	35	<i>tum.</i>	117	<i>Orcus.</i>
<i>Lasas.</i>	100	<i>Medea.</i>	19,60	<i>Orci templa.</i>
<i>Libentina.</i>	53	<i>Melicertes, Melicerte,</i>		<i>Orion, Orioma.</i>
<i>Liber pater Thriam-</i>		<i>um e breui vocandi</i>		<i>P</i>
<i>bus cognomento.</i>	58	<i>casu.</i>	120,97.	<i>Palatia Latini vxor.</i>
<i>Eiberi sacerdotes.</i>	46	<i>Sp. Melii domus.</i>	37	<i>Palatua.</i>
<i>Liberi sanum.</i>	8	<i>Menecimi gemini.</i>	92	<i>Pale.</i>
<i>Lucia Volymnia in Sa-</i>		133		<i>Pan.</i>
<i>liorū carminibus.</i>	113	<i>Menalippe.</i>	76	<i>Pantheris.</i>
<i>Lucij.</i>	44,135	<i>Metellus, Metella, non</i>		<i>Parca.</i>
<i>Lucianus.</i>	44	<i>Metellum.</i>	111	<i>Paris.</i>
<i>Lucretia.</i>	45	<i>Metius Curtius Sabi-</i>		<i>Peleus.</i>
<i>Lucumonū triūs.</i>	16	<i>nus.</i>	36	<i>Diū Penates, non dei.</i>
<i>Luna templum.</i>	19	<i>Meto, Metouis.</i>	119	98
<i>Luna trinia.</i>	68	<i>Minerva.</i>	20	<i>Penates.</i>
<i>Noctiluca.</i>	19,60	<i>Minervæ ades.</i>	47	<i>Deum Penatium ades.</i>
<i>Luna supercilia.</i>	19	<i>Sacellum.</i>	38	16
<i>Lysippus artificij prio-</i>		<i>Q. Mucius.</i>	100	<i>M. Perperna non Per-</i>
<i>rum ritioso non est</i>		<i>Mycon pictor.</i>	103	<i>pernus. 92,100,109</i>
<i>secutus sed artē.</i>	104	<i>Mymecidis opera ex</i>		131
		<i>M</i>		<i>Phaethon.</i>
<i>Macellus.</i>	35	113		<i>Philippi statua.</i>
<i>Mecenas.</i>	100	<i>N</i>		<i>Philolaches.</i>
<i>Magna matris templū.</i>		<i>Neptunus.</i>	20,48.	<i>Philomedes, Philome-</i>
	47	<i>Neptuni Salacia.</i>	20	<i>de cum e breui in</i>
<i>Diū magni.</i>	17	<i>Nestorem secundal on</i>		<i>rocādi casu. 97,120</i>
<i>Mamers.</i>	20,72	<i>ga non dici.</i>	106	<i>Philoptois.</i>
<i>Mamurinus Veterius.</i>	53	140		<i>Plautus, Plauti, Plau-</i>
<i>Manes dis seruales.</i>	49	<i>Nestores, Nestoras,</i>		<i>tius, Plautii.</i>
<i>Mania mater Larū.</i>	113	140		<i>C. Pætelius Pysolus</i>
<i>Manius.</i>	113	<i>Nouensiles.</i>	20	<i>Dictator.</i>
<i>Manius Postulio.</i>	36	<i>Numerius nō Nume-</i>		<i>Pol.</i>
<i>Mālius Manliorū.</i>	98	<i>ria.</i>	111	<i>Pollux.</i>
				17520.

IN VARR. DE LNG. LAT.

Polluces. 20	Romulus. 14, 36	Terentius, Terentii. 108
Πολυδῶνις 20	Romulus & Romus	Termin. n. pro termino. 9
Pomona pomorū pa-	ubi inuenit. 16	Terminus. 9, 20
trona. 74	Romuli ades. 16	Tertia prænomen. 113
Numa, Pōpilius 38, 89	S	Theon, Theona. 92, 109
Flamines fecit. 73	Salacia Nruptuni.	Thetis. 79
A Varrone ad Pom-	Salus dea. 20	Tiberinus deus, 13, 20
pulum septingenti-	Salutis ades. 16	Tiberinus rex. 13
anni. 65	Sancius deus. 19	Tiberius rex. 13
C. Popillius. 82	Singus. 19	Tullia Superbi vxor. 38
Portunni ades. 48	Sappho. 119	Ser. Tullio rex. 15, 47
Postuma prænomen. 113	Saturnus. 17, 18, 20	Tullus & Antonius
Postumus. 113	Saturni ades. 13, 43	Cos. 94
Diui Potes. 117	Fanum. 13	Tutelina dea. 39
Priamus. 85	Scatinia familia. 98	V
Priamides. 88	Secunda prænomen. 113	Vatinus, Vatiniorū.
Prima prænomen. 113	P. S. Optimus Quæstor	Vatinius, 106
Principes dei. 17	Varronis. 83	Vclinia. 20
Progne Attica. 21	Ser. pis. 17	Venilia. 20
Prometheus. 13	M. S. Regius Manii filio	Venus. 18, 50
Proserpina. 19	Quæstori. 62	Venus Caligena. 18
Protogeus pictor. 103	Sexus prænomen. 113	Venus Cloacina. 20. Libē-
Publicii Adiles ple-	Spurina. 131	bea. 37
bei. 38	Serenia vel Sterinia sa-	Vieta. 38
Purpurina. 103	cellum. 15	Veneris ades. 48
Pyrrhi bellum. 72	Sammanus deus. 20	Veneris Murtia sa-
Pythagoras pictor. 13	T	cellum. 37
Q	Taantes deus. 17	Ven ^o nata è spumis. 18
Quarta prænomen. 113	Tarpeia virgo Vesta-	Veneris corolla. 18
T. Quinctus Trognus	lis. 13	Veneris. 20
capitis accusatur. 62, 63	T. Tati ^o Rex. 15, 36, 38	Vesta. 20
Quinctus prænomen.	Terentius, Terentii. 87	Veste ades. 50
113, 136	Terentius vir, Terentia	Veturii Cicurini. 79
Quirinus. 20	f. mina, Terentium	Vfenas. 100
Quirini fanum. 15. Æ-	genus. 113	Victoria. 18
des. 16	Terentii filius & filia.	Victoria Caligena 18
R	Terentius & Te-	Victoria cū corona &
Rhea Romulimater 35	rentia. 111	palma. 16
Robigus deus. 47	Terentii. Terentii: Te-	Virtus dea. 20
	rentia, Terentii. 108	

INDEX.

Volcani templ. 67	Volturnus deus. 74	Vortumnus. 20, 48
Volcanus. 20	Voluptas facillum. 30	Ætruria deus. 14
SACERDOTVM ET MAGISTRA-		
TVVM ET EORVM MI-		
nistrorum nomina.		

A		
Accensus vel Adcen-	Consul. 22, 63	Falacer. 23, 74
sus. 22, 62, 75	Consules bini. 86	Floralis. 74
Accensus Consul. 62	Consules indices appel-	Furialis. 23, 48, 73
lati. 62	lati. 62	Martialis. 23, 73
A Edilis. 22	Consul auguri impe-	Palatialis. 73
A Edilis Plebei Pu-	rat. 64	Pomonalis. 74
blitici. 38	Exercitii imperat. 63	Quirinalis. 73
A Edituus. 15, 48	Ad Consulem mittere	Volcanalis. 23
A Edituus. 62	auspicium petitiū. 62	Volturnalis. 73
A Edituus ab ade &	Curatores omniū tir-	Fratres arvales. 23
tuendo. 96	uum. 62	H
Agonenses Sullii. 46	Curiones. 22, 53	Harnspex. 36, 79
Arvales fratres. 23	D	I
Augure. 5, 4, 9, 61, 71	De cūritū iudiciū. 119	Intervex potest conuo-
Augur Consuli ad est.	Decuriones. 24	care populum. 63
63 Præit. 63	Dialis Flamen. 23	Iudices pro Consul-
Augurum verba. 57	Dialis auspicatur vin-	hus. 62
C	demiam. 47	Lictores mutant vi-
Camilla. 71	Dictator. 21, 56, 63	stem. 72
Cælitum camilli. 71	Magister populi Di-	Luperici. 23, 46
Casimill ^o in nuptiis. 72	ctator. 22, 56	Luperici nudi. 51
Censores. 22, 46	Dictator & Consul	M
Censor potest conuo-	possunt exercitui im-	Magistri. 22, 31
care populum. 63	perare. 63	Magister equitum. 22
Censores inter se for-	E	Magister populi Dicta-
tiuntur, vter lustrū	Epulo. 61	tor. 22, 65
faciat. 62	F	Magistratus. 22, 23, 31
Censuram septem. 61	Fanorum seruis nomi-	Magistratus vitio
Clasificum redemptum	na imposta sine ra-	creatus. 50
de censoribus. 63	tione. 110	Magistratus mittit e-
Censoriū iudiciū ad æ-	Feciales. 23	quos ludis. 37
quum æstimatur. 58	Flamines. 22, 23	Ad Magistratus con-
Censura auspicatur	Flaminiū cognomina 73	spectum. 63
noctu. 61	Dialis. 23, 47	Magistratus nomina
		C iiiij

seui publici manu- misi accipiebāt. 100	se tertiam. 62	Agonenses Salii. 46
Martial. Flamē. 23, 73	Prætores ad Censores eunt. 62	Salii cātant Mam- vium. 53
P	Q	Servi pulci à liberti- nis orti, Romani no- minantur. 100
Palatinalis Flamen. 73	Questores. 22, 60	Servi publici manu- misi accipiebant ma- gistratus nomina. 100
Pomonalis Flamē. 74	Questor pro Questio- re. 62	Sodales Tittii. 23
Pontifices. 22	Quindecimviri. 79	T
Pontifices in sacrande fana santur finā. 54	Quirinalis Flamē. 73	Tribuni A. Erarii. 42
Pontifice præeunte. 56	R	Militum. 22, 24
Prætor. 22, 23	Res sacrificulus. 50	Plebei. 22, 62, 63
Prætor urbanus. 54	Rex ferias edicit. 46	Triumviri capitales. 22
Prætores santur. 50	49	Triumviri iudiciū. 118
Prætores santur verba legitima. 54	Rex in regia immolat. 46	V
Ad Prætozem mittere auspiciū petitur. 62	Ad regē conueniebat populus Nonis. 49	Vestales & iugines. 47
Prætor pronuntiai su- premam. 44	Sacerdos publicus. 48	48
Prætor iubet accenso inclamare horam of- Salii. 23	Sacerdotes. 22	Volcanalis Flamē. 23
	Sacerdotule. 32	Volturnalis Flamen
		23

ANIMALIVM NOMINA.

A	Apri. 93	auicella. 99
Agnus. 26	Aprinus porcus. 25	B
Alives. 21	Aquilia. 21	
Amia piscis. 74	Aquilamas & femina 85	Bestia proserpens. 19
Anas. 21	Aquila. 106	Bos. 25
Anquilla. 21	Aves pro aries. 25	Bos, non bus & bonus 98
Animales. 122	Aries. 25, 30	Bēs. 25
Animalia. 21	Armenta. 25	Boues & bouerum gre- ges. 98
Animantes. 122	Arviga. 25	Bos ambiegnā. 71
Animalium voces. 81	Arvignus. 25	Bos mutilus. 107
Animalia in ignem mittere. 48	Asillas piscis. 21, 125	Bos forda. 47
Aper mas & femina. 93	Aves, anium. 20	
	Hac aui & aue. 97	
	Auis, auicula, non	

INDEX

Bubo. 47	Elephantorum turres ornate. 73	Homo & homon. 117
C	Elephantor. 74	Homunculus. 87
Camelus. 26	Elephas. 74	Hominum propria. 69
Camelopardalis. 26	Equus. 66	Homini medicum non est umbilicus 68, 69
Cancer. 78	Equus & equa. 112	I
Canis. 26	Equus claudicans. 107	Itālos. 25
Canis & canes vna. 71	Equi natio. 102	Iumentum. 34
Canes feta. 71	Equorum cursus. 46	Iuencus. 25
Canis, catulus, catellus 116	Equorum pulli. 120	L
Canis caninā nō est. 71	Equi eadem facie. 120	Leo. 26
Canicula piscis. 21	in Equum ascendere. 36	Iuba leonis. 78
Capra. 25, 26	Equus publicus mille assarium, non assa- riorum. 98	Fremore est leonis. 81
Caprea. 26	F	Leena. 26
Kάσπεος. 26	Fedus pro hedus. 25	Lepus. 26
Κάσπεος πύραξ. 25	Ferarum vocabula. 26	Hic lepus. 10
Catulus. 26, 116	Fiber. 22	Lingulaca. 21
Cerceris. 21	Ficedula. 25	Locusta prius parietis cam bouem. 72
Cerui. 26, 30	Fircus, pro hircus Frendix. 82	Loligo. 21
Cervus & cerua. 93	Fringilla. 82	Lucas bos. 72
Cervus, cerue. 136	femina olim. 112	Lupum auribus teneo. 71
Columba. 21	Colūbus mas, columba femina. 112	Lupus piscis. 21, 74 106, 125
Columba mares & fe- mina olim. 112	Galeritus. 11	Lusciniā, vel lusiola. 21
Colūbus mas, columba femina. 112	Gallina. 21	21
Conchylia. 21	Γέρυρα. 21	Lytra. 22
Cornices non loquun- tur, sed santur. 55	Graculi. 21	M
Corvus auis. 55	H	Melaudria. 21
Corvus, non corua. 111, 112	Hædus & hædus. 25	Mergus. 21
Corui non loquuntur, sed santur. 55	Hulcedo. 21, 79	Merula 21, 139. non merulus. 111
Corvus piscis. 74	Halcyon. 21, 79	Merula piscis. 106
Crocodylus. 21	Αλκυών. 79	Miliarie. 21
Cuculus. 21	Halcyonis dies. 79	Motacila. 21
Cybium. 21	Humulus ex equo & asina. 106	Mulus & mula, ex e- qua & asino. 127
E	Hippopotamus. 21	Mutua muli. 71
Echinus. 21	Hircus. 25	
	Hirundo. 25	

IN VARR. DE LING. LAT.

Murena. 21, 106, 115	Piscium vocabula. 21	tur.	98
Murexiva. 21	Polypus. 21	Suis tergus.	28
Mures, pro Mures. 70	Porcus. 25	T	
Mustella piscis. 115	Pipus. 25	Taurus.	25
N	Porcus aprinus. 25	Taurus & vacca.	35
Nebulaca. 21	Porci triginta. 35	Testudo. 21, 30, 38	
Noctilucus. 26	Psobatev. 25	Thymus. 21, 74	
Noctua. 21	Pulli equorum. 120	Torpedo piscis. 21	
O	Pallorum pipatus. 81	Turdus, non turda. 111	
Ostrea. 21	Pullos facere. 79	Turdi. 106	
Ovis. 26	Q	Turdus piscis. 21	
Ovis ovis. 130	Quadrupes. 10	V	
Ovis mas. 26	Quadrupes maxima. 10	Vacca. 34	
Hac ovis & oue. 97	Qua. 72	Vermiculus pilosus. 21	
Oves, ovium. 106	Quaeredula. 21	76	
P	R	Vernex. 26	
Panthera. 26, 72, 111	Rana. 21	Vinulus. 25, 106	
Pantheris. 26	S	Vivula. 21	
Pano. 21	Sciurus vel surus. 97	Vmbra piscis. 21	
Pectunculi pisces. 21	Serpens. 19	Ungues pisces. 21	
Pecus. 6, 25, 26	Silurus piscis. 74	Uolpes. 26	
Pecudes. 25	Sirene, vel sirene pi-	Volucres. 21	
Pecus sus. 28	sces. 21	Volucrum analogia. 106	
Pecus ovilum. 26	Solea piscis. 125	Vpupa. 21	
Pecudis caro. 28	Sudis piscis. 21	Ureon. 21	
Pecus agitur passiv. 52	Sus pecus. 28	Vrsi. 26	
Peloris. 52	Sus alba. 34		
Pisces adlauant. 113	Sues, suum nondaci-		

ARBORVM, HERBARVM ET
FRVCTIVM NOMINA.

A	B	Cucumeres. 27
Abies vocabulum mi-	Bete pes. 55	Cupressus & cupressi. 117
liebre. 109	Brassica. 27	E
Adorea falces. 33	Bulbum. 13, 39	Elea. 28
Arbores fines constitui. 67	C	E ⁿ π ^o λλο ^r . 27
Asparagi. 27	Cicer, non cicera. 93	Esculus. 37
Asp ^o ex ^o s. 27	112, 137	F
	Corni abstisse. 36	Faba, non faba dicitur.

INDEX.

108, 143	L	Orchemora. 28
Faba vobitur. 34	Lactuca. 27	Orchitis. 28
Fagus. 36	Lapathium. 27	Ordeum sativum. 106
Far. 27, 33, 34	Laurea silua. 36	P
Far molitum. 27	Legumina. 57	Palma. 18
Far & sal. 27	Lentes. 107	Πάριον. 26
Ficus fici fico. 117	Lilium. 27	Pinus inglans. 26
Ficus & fici. 117	Lupinum. 107	Pirum ex ramo, ramus ex arbore, arbor ex radicibus. 66
Hei & he ficei. 117	M	Platanus & platani. 117
Ficci ficorum. 117	Μάλο ^r . 26	Poma. 28, 31
Has ficos, non ficos, 117	Malua. 27	Pomorum succus. 120
Ficus, ficuum, ficibus, non dicitur. 117	Malum Punicum. 80	R
Fructuum genera. 106	Mala gemina facie si militia negamus, sifa- pore sum alio. 120	Rapa. 28
Fruges. 27, 57	Medis & μέλις. 27	Raphanus radix. 27
Fruumentum. 27	Menta. 27	Rosa. 27
G	Milium. 27	S
Glans optima & maxima. 26	Murietum. 37	Serpyllum. 27
H	Myrris. 28	Sifer non sifera. 93
Hedera coronate anus. 46	N	Susimbrium. 27
I	Nux inglans. 26	V
Fuglans. 26	Nuci succus. 26	Vimineta. 15
Iunci. 34	Nuces purgare. 26	Virga è caprifico. 47
K	O	Virgultum. 26
Κόκκο ^r . 27	Olea. 25, 28, 57, 114	Virgulta. 45
Κορίανδ ^r ο ^r . 27	Ocymum. 26	Virgulta aspera. 27
Κύμμο ^r . 27	Olus lactuca. 27	Vitis. 11
	Olera. 28	Vue. 27
	Olerum copia. 35	Uas legere. 57

LOCA VRBIS ROMÆ.

A	Deum Penatum. 16	Romuli. 16
Acce sepulcrum. 49	Esculapij. 75	Salutis. 16
Ædes Concordie. 36, 37	Iouis Capitolini. 13, 38	Saturri. 13, 43
Dei Fidiij. 16	Iunonis Lucine. 15	Veneris. 48
Eius tectum perforatum. 19	Minervæ. 47	Vestæ. 50
Deum Cæsentiij. 98	Quirini. 15	Æquimelium. 37
		Ærarium. 43

IN VARR. DE LING. LAT.

Africanus vicus. 38	Ceroliensis. 14	Esquilie. 12, 13, 38
Antiqua vrbs. 15, 49	Cippi pomerii. 35	Esquilina secunda regio. 14, 15
Ara Consi. 48	Ciprius vicus. 38	Esquilina tribus. 16
Herculis. 54	Circus. 38	Esquilinus mons. 16
Fons Elicii. 63	Circus Flaminius. 37	Esquilinus lucus. 16
Lauerne. 39	Maximus. 35	Extra vrbe Romam factum Fortis Fortune. 47
Argaeorum sacraria. 14	Intimus. 36	
Argiletum. 38	In circo ara Consi. 48	
Armilustrum. 36, 48	Cis Tiberim. 22	
Ara vrbs. 15	Cispius mons. 15	
In arce sacra Teplum. 71	Clinus Capitolinus. 50	
In arce canit cornicem. 63	Proximus. 15, 38	
Atrium sutorium. 47	Publicius. 38	
Auentinus mons. 14	Cloaca in foro. 36	
	Cloaca maxima. 37	
	Caelius mons. 14	
	Caeliolus mons. 14	
	Collina tertia regio. 14	
	Collina tribus. 16	
	Collis Latiaris. 16	
	Mutialis. 16	
	Quirinalis. 15	
	Salutaris. 16	
	Viminalis. 15	
	Comitium. 37, 44, 50	
	In Comitio saltare. 23	
	Corneta. 35, 36	
	Cosconius vicus. 38	
	Cupedinis vel Cupidinorum forum. 35	
	Curia. 48, 53	
	Curie. 22, 37, 47	
	Curia Calabra. 37, 67	
	Hospitalia. 37	
	Curia veteres. 37	
	Doliola. 37	
	Esculetum. 36	
	Figulina. 17	
	Flaminius campus. 37	
	Circus. 37	
	Forum. 35	
	In foro cloacae. 36	
	Lacus Curtius. 36	
	Sub nouis. 59	
	Forum boarium. 35	
	Cupedinis, vel Cupidinorum. 35	
	Oltorium. 35	
	Piscarium. 35	
	Germalum. 16	
	Germalensis. 16	
	Græcostasis. 37	
	Honoris pila. 16	
	Hospitalia curia. 37, 67	
	Janualis porta. 39	
	Ianus Geminus. 37	

INDEX.

Ad Junium. 35	Ad Murium. 37	Porte intra muros. 39
Lacus Curtius. 36	Murus terreus carina rum. 15	Porta Iannalis. 39
Larum lucus, & sacellum. 14, 15	Muri postici. 14	Porta Iani clausa & aperta. 39
Latiaris collis. 16	Mustellarius vicus. 16	Porta Lanernalis. 39
Lauernalis porta. 39	Mutialis collis. 16	Mucionis. 39
Laureum vicus. 36	N	Nenia. 39
Lautola. 73	Nenia porta. 39	Pandanus, quæ Saturnia. 13, 14
Lucerum tribus. 22, 23, 24	Nenia nemora. 39	Rauduscula. 39
Lucus Esquilinus. 15	Naualis. 39	Romanula. 39, 49
Fagutalis. 15	Nova via. 14, 49, 56	Postici muri. 14
Fagutalis lucus. 15	Sub nouis. 56	Proximus clius. 15
Fanum Fortis Fortune. 47	O	Publicius clius. 38
Imonis Lucine. 15	Olitorium forum. 35	Publius vicus. 38
Larum. 14, 15	Opimia basilica. 37	Puticula. 12
P. Mephitis. 15	Oppidum Roma. 47	
Petilius, vel Paetilius. 15	Oppidum carceres. 18, 37	
	Oppius mons. 15	
	P	
	Pagus succusianus. 15	
	Palatium. 9, 19	
	Antiquum oppidum Palatii. 2, 3, 24	
	latium 51. Amca Balandium. 19	
	lantium. 19	
	In Palatio Luna templum. 19	
	In Palatio porta. 39	
	Palatium quarta regio. 16	
	Palatina regio. 14	
	Palatina tribus. 16	
	Caeliolus. 14	
	Petilius, vel Paetilius lucus. 15	
	Pila Navis, vel Honoris. 16	
	Piscarium forum. 35	
	Pomerium. 35	
	Pomerii Cippi. 35	
	Pons Sublucius. 22, 73	
	Rannium tribus. 22	
	Rauduscula porta. 39	
	In Regia Rex immolatus. 46	
	In Regia Opeconfusæ sacrarium. 48	
	Regiones vrbs, Suburana, Esquilina, Collina, Palatina. 14	
	Roma septem montium. 12	
	Romanula porta. 39, 49	
	Romilia tribus. 19	
	Romuli tribus Rannenes. 16	

IN VARR. DE LING. LAT.

Rostrum.	37	Sceleratus vicus.	33	tribus.	16
De Rostris comitia edicere.	63	Senaculum.	37	Romula tribus quinta	16
Ex rostris rudere.	81	Septimontium.	49	Tullianum.	36
Roma.	14	Sublicius pons.	22, 73	Turaculum.	16
Ruminalis ficus.	16	Sabonius.	56	Turicensis.	14
S		Sabura.	15	V	
Sacellum Iouis, Iunonis, Minervae in Capitolio veteri.	38	Suburana tribus.	16	Velabrum.	14, 49
Iouis Fagutalis.	36	Suensa.	15	Vicinus & minus.	37
Larum.	14	Satorium atrium.	47	Velia.	16
Querquetulanum	15	T		Velia.	16
Sterimie vel Sterimie.	15	Tarpeius mons.	13	Velia.	16
Veneris Murtia.	37	Tarpeium saxum.	13	Velia.	16
Voluptas.	39	Templum Dianae.	14	Velia.	16
Sacra via.	15, 36	Luna.	19	Velia.	16
Eius caput.	15	Tribus vnde.	16	Velia.	16
Sacrarium Opeconsiue.	48	Tribus tris.	22, 23, 24	Velia.	16
Sacraria Argeorum.	14	Romuli, Tatii & Lunae.	16	Velia.	16
Sacriportus.	16	Ramnesium vel Ramniam tribus.	22, 23, 24	Velia.	16
Salutaris collis.	16	Tatium vel Tatium tribus.	22, 23, 24	Velia.	16
Saturnia oppidum in monte Tarpeio.	13	Lucerum tribus.	22, 23	Velia.	16
Saturnia porta, quae Pandana.	13	Lucerum tribus.	22, 23	Velia.	16
Saturnus mons, qui Tarpeius, vel Capitolium.	13	Tribus multiplicatae.	16	Velia.	16
Saxum Tarpeium.	13	Tribus quattuor partium vrbis.	16	Velia.	16
		Suburano, Esquilino, quae edis sacrae rem-		Velia.	16
		Collina, & Palatina		Velia.	16

POPVLORVM, GENTIVM, LOCORVM, AQVAVM NOMINA.

A	Aegeum fretum.	69	Aegyptiacum vocabu-
Aborigenes.	16	Aegyptus.	21
Acherusia templa.	66	Aegyptii dei.	17
		Aegyptiacum vocabu-	la singulis casu. 97
		A Emilia basica Pra-	

INDEX.

nefte.	44	Hei Aegyptii.	119	num.	71
Aeoles.	12, 26	Argaei.	14, 73	Casimium, vel Casium	forum.
Aethiops.	109	Argeorum sacra, sacra-		num forum.	71
Aethiops albus, quod habet candidos dentes.	51	ria, & sacella.	14, 15	Chersonesice.	34
Aetholia terra.	69	Aricinus, ab Aricia.	10	Chio vinum alius generis, quam Lesbos.	
Ex Africa obsides.	38	Armenia lingua.	26		
Africana bestia.	73	Arvernus, Arverna.	114		
Alacus, vel Alaudus, & Alaca, vel Alauda.	97	Asia.	13	Cilicia.	8
Alba.	35, 93	Asia duplex.	8	Corudaba.	39
Alba longa.	35	Asiae flumina, lacus, montes, campi.	106	Creta.	94
Albae duae, quarum ciues Albanus & Albanus.		Asiaticus, ab Asia.	93	Crustumerina secessio.	
Albanus rex Auentinus.	14	Aternus amnis.	12	Curenses.	58
Albanus mons.	49	Athena.	69	Curetes.	15, 58
Albula Tiberis.	13	Athena trina, Athenas, Athenienses: Athenae-		Curienfis lacus.	20
Alexandria.	26	pelite ciues.	91	Cyrenus à Cyrico,	
Allie fluvius.	50	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		non Cyrenus.	100
Ambracia.	16	pelite ciues.	91	D	
Amiternum.	44	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Deli nati Apollo & Diana.	68
Amiternini.	12	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Delphi umbilicus terrarum.	69
Andrius ab Andro.	100	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Delphis in ede foramen umbilicus.	69
Antimne oppidum.	12	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		E	
Appulia.	10	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Ephesus in Ionia.	88
Appuli.	23	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Ephesus ab Epheso.	88
Appula lana pluris emitur quam Gallicana quia firmior.	108	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Etruria.	72
Aque calidae.	37, 114	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Etruria deus Voltumnus.	14
Ardea.	35	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Etruscus ritus.	34
Aradola.	35	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Europa.	13
Areopagus.	69	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Europa flumina, lacus, montes, campi.	106
Areopagita.	69	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		F	
Argivi.	72	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Falerii oppidum.	28, 39
Argus.	38	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Falscus cener.	28
Hoc Argos.	119	Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Faustinus libertinus à Faventia.	100
		Athenaeus rethor, & Atheniensis cuius ab Atheniensibus: Athenae-		Ficulcaes.	47

INDEX.

DIERV, LVDORVM, ET SACRO-
RVM NOMINA.

A			
	<i>Furinalia.</i>	48	<i>Paganicae feria</i> 49
<i>Accalia.</i>	48	<i>Furinales feria.</i>	23
<i>Agonales dies.</i>	46	<i>I</i>	47
<i>Agonia.</i>	46	<i>Ianuarius.</i>	50
<i>Alliensis dies.</i>	50	<i>Intercisi dies.</i>	50
<i>Angeronalia.</i>	48	<i>k</i>	
<i>Annales dies.</i>	49	<i>Kalende.</i>	49
<i>Annales feria.</i>	49	<i>L</i>	
<i>Apollinares ludi.</i>	48	<i>Latinae feria.</i>	49, 50
<i>Aprilis.</i>	50	<i>Lorentalia.</i>	48
<i>Armilustrum.</i>	48	<i>Lorentia feria.</i>	48
<i>Astri dies.</i>	50	<i>Liberalia.</i>	46, 91
C			
<i>Caprotine Nonae.</i>	47	<i>Lupercalia.</i>	23, 46
<i>Carmentalia.</i>	46	<i>M</i>	
<i>Cerialia.</i>	47	<i>Martius, primus mensis.</i>	50
<i>Circenses ludi.</i>	37	<i>Mazzalia.</i>	27
<i>Comitiales dies.</i>	50	<i>Meditrinalia.</i>	48
<i>Compitalia.</i>	49, 50	<i>Megalesia.</i>	47
<i>Conceptivae feria.</i>	49	<i>Miles.</i>	45
<i>Conceptivus dies.</i>	49	<i>Milonioia.</i>	45
<i>Consualia.</i>	48	<i>Montanorum feria.</i>	48
D			
<i>December.</i>	50	<i>N</i>	
E			
<i>Eidus.</i>	49	<i>Nefasti dies.</i>	50, 54
<i>Equiria.</i>	46	<i>Neptunalia.</i>	48
<i>Eⁿ d^y rea.</i>	45	<i>Nonae.</i>	49
F			
<i>Fasti dies.</i>	23, 50, 54	<i>Nonae quintanae & septimanae.</i>	49
<i>Februarius, duodies mensis.</i>	46, 51	<i>Nonis Februarii feria.</i>	46
<i>Felaria.</i>	46	<i>O</i>	
<i>Fontinalia.</i>	48	<i>Opalia.</i>	48
<i>Fordicidia.</i>	47	<i>Opeconfua dies.</i>	48
<i>Formacalia.</i>	46	<i>P</i>	
		<i>Paganalia.</i>	49
		<i>Portumnalia.</i>	48

INDEX.
GRÆCORVM VERBORVM.

<i>A'zēōs.</i>	10	<i>Analogia & anomalia sequenda illa, in naturalibus, in voluntaria declinatione.</i>	89	<i>Ἀναρπτικός.</i>	105
<i>Αἴτες.</i>	69			<i>Ἀρμονικός.</i>	139
<i>Αἰθήρ.</i>	9, 17			<i>Ἀρραβός.</i>	41
<i>Αἰθέριος.</i>	45			<i>Ἀσέτος.</i>	32
<i>Αἰών.</i>	46	<i>Analogia pollicesur ex duobus similibus similiter declinatis similia fore.</i>	106, 110	B	
<i>Ἀ'λοσα.</i>	11			<i>Βῆρ.</i>	45
<i>Ἀ'λφα, alpha, alpha-τοι, non dicitur fas.</i>	97			<i>Γ</i>	
<i>Ἀμαξα.</i>	77	<i>Analogiam sequi debemus universi simuli autem, si consuetudo patitur.</i>	125	<i>Γεγυσία.</i>	37
<i>Ἀμάλγει.</i>	64			<i>Γέρρα, gerrha.</i>	75
<i>Ἀμφοβία, amphibia.</i>	21			<i>Γεωδός.</i>	61
<i>Ἀμφικλος, amphimallon.</i>	40	<i>Analogia & anomalia in omnibus mundi partibus.</i>	125	<i>Γεωμέτρης, geometra.</i>	
<i>Ἀναλογία.</i>	88			<i>Γήρημα.</i>	64
<i>Ἐqualitas.</i>	89, 133	<i>Analogia in rebus, in vocibus, in utroque.</i>	101	<i>Γλώσσαι, glossa.</i>	67
<i>Ratio similitudinum.</i>	139, 141			<i>Γλώσσημα, glossema.</i>	71, 82
	102	<i>Analogia in rebus, in similitudinem argumenta.</i>	15	<i>Γεωμετρική, grammatica antiqua.</i>	6
<i>Analogie definitio.</i>	141			<i>Γεωμετρικός, grammaticus.</i>	134
<i>analogia perfecta.</i>	140			Δ	
<i>Analogia ex consuetudine nata.</i>	101	<i>Ἀνάλογον, analogon.</i>	90, 133	<i>Δεπίσκη.</i>	31
<i>Analogie fundamentū est natura.</i>	113			<i>Διαβάτης, diabathra in pedibus.</i>	75
<i>Similitudo.</i>	140	<i>Proporrio, 125 Ratio & proportio.</i>	133	<i>Διάστρος.</i>	74
<i>Analogie duo genera naturale, & voluntarium.</i>	107	<i>Si λόγον sustuleris, & analogon: si id, analogium.</i>	133	<i>Δομα.</i>	41
<i>Analogie fundamenta aut à voluntate hominum, aut à natura verborum aut ut utraque.</i>	136	<i>Analogia ab analogo.</i>	133	<i>Δομά, 41 Δομά, 64 Δόσις.</i>	41
		<i>Analogon quid sit.</i>	133	<i>Δραχμή, drachma.</i>	118
				<i>Δύπλο, èντερο.</i>	28
		<i>Ἀναλογικός, 91, 95</i>		<i>Δωρον.</i>	41
		<i>Ἀ'ιαπλήρω.</i>	42	<i>Δωπρη.</i>	48
		<i>Ἀ'ιδεῖ μωχεται.</i>	78	E	
		<i>Ἀνομαλία.</i>	89	<i>Ἐ'ψιλον, E breue.</i>	97
		<i>Ἐ'δω.</i>	124, 125	<i>Ἐ'δω.</i>	61
		<i>Ἐ'δω.</i>	101		

INDEX

<i>Ad mille.</i>	51	<i>Adverbium admini-</i>	<i>Aer aurefcit.</i>	78	
<i>Adminicula.</i>	65	<i>landipars.</i>	<i>Aera.</i>	41	
<i>Adminiculandi pars o-</i>		<i>Adumbratus, a, um.</i>	<i>Aera, pro Aerem.</i>	18	
<i>rationis.</i>	102	129,	132	<i>A Erataratis.</i>	69
<i>Adminiftr.</i>	72	<i>Ad unam. formam</i>	<i>A Erarie, non arelavi-</i>		
<i>Adminiftra.</i>	71	90	<i>nae.</i>	96	
<i>Adminiftrare.</i>	60	<i>Aduocare concionem.</i>	<i>A Erayii milites.</i>	42	
<i>Adminiftri.</i>	24	63	<i>A Eratus, a, um.</i>	39	
<i>Adoptare adminiftr.</i>		<i>Aduortere animum.</i>	<i>A Erca, cornua.</i>	30	
24		<i>Ædes.</i>	39	<i>A Erisodinae.</i>	6
<i>Adpatula.</i>	70	<i>Ædes facra, non tem-</i>	<i>A Es, pro a fribus.</i>	118	
<i>Adquirere.</i>	70	<i>plum.</i>	67	<i>Mille avis legaffe</i>	
<i>Aduadere.</i>	66	<i>Ædes facra, & primata.</i>	118		
<i>Adscribere inermes.</i>	75	22	<i>A Es militare.</i>	42	
<i>Adfcriptiui.</i>	75	<i>Ædificare publicè.</i>	38	<i>Hoc ab ere, eneque</i>	
<i>Adfequere.</i>	59	<i>Ædificia.</i>	34	<i>libra.</i>	18
<i>Adferere manum in li-</i>		<i>Ædificia bina coniu-</i>	<i>Æftus.</i>	17, 45	
<i>bertatem.</i>	57	<i>ta in balneo.</i>	34	<i>A Eftimatio.</i>	41
<i>Adfiduus.</i>	81	<i>Ædis facra.</i>	36	<i>Æftus in castris.</i>	39
<i>Adfignare.</i>	48	<i>Ægre fiftit.</i>	76	<i>Æftium.</i>	45
<i>Adfignare pecunia.</i>	42	<i>Ægrotat confuetudo.</i>		<i>Æftium cœnaculū.</i>	36
<i>Adfignificare.</i>	51, 76,	129	<i>A Eftus.</i>	69	
74, 118		<i>A Enea libra.</i>	118	<i>Æftus crefcūt fex ho-</i>	
<i>Adfimilem formam.</i>		<i>Ænea vafa.</i>	31	<i>rus, fex decrefcūt.</i>	105
90		<i>A Equaliter.</i>	27	<i>Ætas omnis.</i>	56
<i>Adfuetudo.</i>	104	<i>Æ Equatus, a, um.</i>	69	<i>Æ Euternum.</i>	46
<i>Adfumpta ad vitam.</i>		<i>Æ Equata domus pu-</i>		<i>affabile.</i>	53
83, 90		<i>blice.</i>	38	<i>Agendi tempus.</i>	45
<i>Adfumptus, a, um.</i>	131	<i>Æ Equè.</i>	60, 89, 126	<i>Ager.</i>	10
<i>Adtemerare imperium.</i>		<i>Ab æquinoctiali circu-</i>		<i>Ager cultus.</i>	11
23		<i>lo ad folfticiale,</i>		<i>Ager hofiticus.</i>	10
<i>Adtingere.</i>	63	<i>hinc ad feptentrio-</i>		<i>Ager incertus.</i>	10
<i>Adtributa pecunia.</i>		<i>nalem calum diui-</i>		<i>Ager incognitus.</i>	11
42		<i>fum.</i>	105	<i>incultus.</i>	ibid.
<i>Adtributum.</i>	29, 42	<i>A Equinoctialis circu-</i>		<i>Ager peregrinus.</i>	10
<i>Adtributum.</i>	48, 49	<i>lus.</i>	105	<i>Ager reftibilis.</i>	11
<i>Aduectus.</i>	104	<i>A Equinoctiū</i>	45, 68,	<i>Agere.</i>	59
<i>Aduectiuitibus.</i>	14	105		<i>Agere argurium.</i>	52
<i>Aduentare.</i>	80	<i>A Equor.</i>	69	<i>Agere cauffam.</i>	52
<i>Aduentitium.</i>	140	<i>A Equus, a, um.</i>	45	<i>Agere ex pifonfu.</i>	58

INDEX.

<i>agere gefum.</i>	52	<i>aliquid fingulare ha-</i>	<i>dicitur.</i>	96	
<i>agere in facris.</i>	24	<i>bere.</i>	13	<i>Ambuftum.</i>	61
<i>agere lege.</i>	50	<i>Aliter ac.</i>	122	<i>Amens.</i>	53
<i>in agendo fit aut di-</i>		<i>Aliter atque.</i>	63	<i>Amentia.</i>	81
<i>ci ur.</i>	43	<i>Aliter olim, & nūc.</i>	112	<i>Amfracta.</i>	68
<i>in agendo fieri.</i>	65	<i>Aliud atque aliud.</i>	51	<i>fn amfracto.</i>	68
<i>agitur pecus paftrū.</i>	52	<i>Aliunde.</i>	120	<i>Amictus.</i>	32
<i>agit fabulā actor, poe-</i>		<i>Alius generis.</i>	114	<i>Amictui habere.</i>	33
<i>ta facit.</i>	59	<i>Alligare.</i>	33	<i>Amictum.</i>	32
<i>Agit gefum tragæ-</i>		<i>Alligare pecuniam.</i>	42	<i>Amiffa querere.</i>	104
<i>du.</i>	66	<i>Alligatus fponfu.</i>	58	<i>Amisans ab amando</i>	
<i>Aggeres.</i>	34	<i>Alteri toridem.</i>	89	<i>non dicitur.</i>	96
<i>Agitari.</i>	7	<i>Altiores.</i>	131	<i>Amnis.</i>	12
<i>Agitatio.</i>	87	<i>Aluifonus.</i>	9	<i>Amor. amabor, amatus</i>	
<i>Agitatus.</i>	7, 5, 2, 77	<i>Altitudo.</i>	110	<i>sum.</i>	121
<i>Agitatus mentis.</i>	52	<i>Alterix terra.</i>	69	<i>Amouere mentem.</i>	53
<i>Agitatio rerum.</i>	85	<i>Altum.</i>	85	<i>Amplius.</i>	120
<i>Agitationes.</i>	85	<i>Alucoius.</i>	16	<i>Ancilia.</i>	73
<i>Agnatus pecori.</i>	26	<i>Alumen.</i>	12	<i>Ancilibus armati.</i>	48
<i>Agro.</i>	51	<i>Amans, & amaturus</i>		<i>Ancifus.</i>	73
<i>Agone?</i>	49	<i>carez serio, qui a-</i>		<i>angendo.</i>	35
<i>Agrarii.</i>	87	<i>manit.</i>	95	<i>Angiportum.</i>	35, 52
<i>Agreftria loca.</i>	67	<i>Amare,</i>	77	<i>Anguli laborant.</i>	12
<i>Agreftris.</i>	70	<i>Amator ab amando.</i>	95	<i>Angulus.</i>	52
<i>Agricola.</i>	8	<i>Amatus eram: sum, e-</i>		<i>Anima,</i>	17, 26
<i>Agricoltura.</i>	49	<i>ro.</i>	95	<i>Anima diuifa in octo</i>	
<i>Agreis.</i>	54	<i>Amaturus, amans, ama-</i>		<i>partes, quinque fen-</i>	
<i>Agrorum genera.</i>	10	<i>tus.</i>	124	<i>fus, & cogitandi, pro-</i>	
<i>Agrofus.</i>	8	<i>ambages.</i>	71	<i>generandi, ac voces</i>	
<i>Argumentum.</i>	29	<i>Ambagio.</i>	71	<i>mittendi</i>	106
<i>Albatus.</i>	22	<i>Ambe.</i>	71	<i>Anima & corpus.</i>	17
<i>Albus, albas, album.</i>	130	<i>Ambignabos.</i>	71	<i>Anima flatur.</i>	45
<i>Albus, albi, albo.</i>	130	<i>Ambiguus.</i>	116,	<i>Animaduuerfus, a, ū.</i>	131
<i>Album, albius, albiſſi-</i>		<i>ambio</i>	91	<i>Animo efferre.</i>	55
<i>mum.</i>	58	<i>Ambire.</i>	12	<i>Annulus.</i>	45
<i>Alia de cauffa.</i>	63	<i>Ambitiofus.</i>	71	<i>Annulli lorice.</i>	29
<i>Alia vrgent.</i>	87	<i>Ambitus.</i>	9, 12, 68,	<i>Annus.</i>	45
<i>Aliasum.</i>	42	<i>Ambitus muri.</i>	35	<i>Abnominius.</i>	95
<i>Alienogene.</i>	24	<i>Ambones.</i>	29	<i>Anſatus.</i>	31
<i>Aliquarum poteft.</i>	131	<i>Ambulatus ſum non.</i>		<i>Antica ad meridiū.</i>	66

IN VARR. DE LING. LAT.

Antiqua. verba. 732	Antiqui instituerunt. 50	Antiqui nostri. 55	Antiquum oppidum. 39	Antiquus seferius. 47	anus, ancilla, ancilla. 116	A parte. 34, 37	A parte tota. 69	A parte totura. 77	A perdit. 74	Aperta. 81	Apertus. 71	Apex abo. 29	Apes eminet in capite. 29	Apparet vox. 53	Appellandi partes quatuor : prouocabula, nomina, pronomina. 93	Appellandi partes singula triplices sunt, quo ad sexum, multitudinem, casum. 93	Apponere. 120	A principio. 25	Aprè cibum curare. 72	Aqua. 30	Aqua & ignis. 17	Aqua feruens. 27	Aqua hiberna. 16	Aqua uina. 30	Aqua lymphata. 79	Aquam concipere. 30	Aquam haurire. 30	Aqualis. 30	Aque fistula. 31	Aquarium vas. 30	Aquilo. 105	Arapura. 11	Arca deum. 11	Circù aras mittere. 62	Arationes. 11	Aratrum. 33	Aratri dens. 33	Aratro circumagere sistum. 34	Aratro circumducta. 35	Arbitrium. 75	Arboree falces. 33	Arca. acula. 133	Arca minorum. 42	Arceca. 34	Arcece. 36	Arcece hostes. 29	Ardor. 11, 17	Area. 11	Area pes magnus. 25	Areae differere. 57	Arefacere. 11	Arefcere. 12	Argenti non dicitur. 114	Argenti tabernaculo. 114	Argenti cludant. 63	Argentus. 114	Ex argento. 114	Argentifex non dicitur. 96	Argentifodine. 96	Argento abacus ornatur. 110	Argilla. 38	Argentus. 79	Arista inspicat horret. 53	Aritudo. 17	Arma. 29	Armamentarium. 32	Armamentum. 32	Armarium. 32	Armati ancilibus. 48	Armati priuati qui. 11	Arabo pecunia. 41	Arx. 24, 85	Artatio. 6	Articulatim. 141	Articuli. 94, 96, 107, 129	Articuli finiti, ut hic, hec, istius, ut quis, que. 132	Articuli sunt prouocabula, & pronomina. 93	Articulorum similium. 132	Articulorum due partes finita, & infinita. 129	Ab artifice. 142	Artifices. 24	Artifices egregii. 103	Arum. 11, 23	Arx. 36	As. 40	As, & asses. 118, 142	As librae pondus. 40	As ad semissem, ut libella ad sembellam. 13	As simplex. 118	Asse tenentes. 118	Ab asse ad centusis numerus. es ad significatum. 118	Assis dimidium. 40	Assibus stipata cella. 42
---------------------	--------------------------	--------------------	----------------------	-----------------------	-----------------------------	-----------------	------------------	--------------------	--------------	------------	-------------	--------------	---------------------------	-----------------	--	---	---------------	-----------------	-----------------------	----------	------------------	------------------	------------------	---------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------	------------------	------------------	-------------	-------------	---------------	------------------------	---------------	-------------	-----------------	-------------------------------	------------------------	---------------	--------------------	------------------	------------------	------------	------------	-------------------	---------------	----------	---------------------	---------------------	---------------	--------------	--------------------------	--------------------------	---------------------	---------------	-----------------	----------------------------	-------------------	-----------------------------	-------------	--------------	----------------------------	-------------	----------	-------------------	----------------	--------------	----------------------	------------------------	-------------------	-------------	------------	------------------	----------------------------	---	--	---------------------------	--	------------------	---------------	------------------------	--------------	---------	--------	-----------------------	----------------------	---	-----------------	--------------------	--	--------------------	---------------------------

INDEX.

Asena 70.	Aspicio. 61	Assarius. 23	Assarius. 24
Assa. 2 & 30.	Assarius. 98	Assarius. 67	Assarius. 77
Asseres. 34, 70	Asserens. 40	Asserens. 11	Asserens. 108
Assidendum. 28	Assidere. 28	Assidere. 94	Assidere. 114
Assiduum. 105	Assiduum. 105	Assiduum. 61	Assiduum. 61
Assiduum. 128	Assiduum. 128	Assiduum. 12	Assiduum. 12
Assiduum. 72	Assiduum. 72	Assiduum. 61	Assiduum. 61
Assiduum. 66	Assiduum. 66	Assiduum. 78	Assiduum. 78
Assiduum. 88	Assiduum. 88	Assiduum. 96	Assiduum. 96
Assiduum. 96	Assiduum. 96	Assiduum. 78	Assiduum. 78
Assiduum. 118	Assiduum. 118	Assiduum. 12	Assiduum. 12
Assiduum. 96	Assiduum. 96	Assiduum. 61	Assiduum. 61
Assiduum. 38, 90	Assiduum. 38, 90	Assiduum. 26	Assiduum. 26
Assiduum. 93	Assiduum. 93	Assiduum. 15	Assiduum. 15
Assiduum. 43, 82	Assiduum. 43, 82	Assiduum. 57	Assiduum. 57
Assiduum. 24	Assiduum. 24	Assiduum. 7	Assiduum. 7
Assiduum. 61	Assiduum. 61	Assiduum. 22	Assiduum. 22
Assiduum. 61	Assiduum. 61	Assiduum. 61	Assiduum. 61
Assiduum. 43	Assiduum. 43	Assiduum. 62	Assiduum. 62
Assiduum. 112	Assiduum. 112	Assiduum. 80	Assiduum. 80
Assiduum. 80	Assiduum. 80	Assiduum. 66	Assiduum. 66
Assiduum. 61	Assiduum. 61	Assiduum. 49	Assiduum. 49
Assiduum. 81	Assiduum. 81	Assiduum. 62	Assiduum. 62
Assiduum. 25	Assiduum. 25	Assiduum. 105	Assiduum. 105
Assiduum. 81	Assiduum. 81	Assiduum. 23	Assiduum. 23
Assiduum. 24	Assiduum. 24	Assiduum. 24	Assiduum. 24
Assiduum. 77	Assiduum. 77	Assiduum. 114	Assiduum. 114
Assiduum. 31	Assiduum. 31	Assiduum. 31	Assiduum. 31
Assiduum. 108	Assiduum. 108	Assiduum. 108	Assiduum. 108
Assiduum. 30	Assiduum. 30	Assiduum. 30	Assiduum. 30
Assiduum. 114	Assiduum. 114	Assiduum. 114	Assiduum. 114
Assiduum. 31	Assiduum. 31	Assiduum. 31	Assiduum. 31
Assiduum. 108	Assiduum. 108	Assiduum. 108	Assiduum. 108
Assiduum. 108	Assiduum. 108	Assiduum. 108	Assiduum. 108
Assiduum. 115	Assiduum. 115	Assiduum. 115	Assiduum. 115
Assiduum. 93	Assiduum. 93	Assiduum. 93	Assiduum. 93
Assiduum. 29	Assiduum. 29	Assiduum. 29	Assiduum. 29
Assiduum. 103	Assiduum. 103	Assiduum. 103	Assiduum. 103
Assiduum. 30	Assiduum. 30	Assiduum. 30	Assiduum. 30
Assiduum. 24	Assiduum. 24	Assiduum. 24	Assiduum. 24
Assiduum. 74	Assiduum. 74	Assiduum. 74	Assiduum. 74
Assiduum. 23	Assiduum. 23	Assiduum. 23	Assiduum. 23
Assiduum. 56	Assiduum. 56	Assiduum. 56	Assiduum. 56
Assiduum. 90	Assiduum. 90	Assiduum. 90	Assiduum. 90
Assiduum. 77	Assiduum. 77	Assiduum. 77	Assiduum. 77
Assiduum. 41	Assiduum. 41	Assiduum. 41	Assiduum. 41
Assiduum. 61	Assiduum. 61	Assiduum. 61	Assiduum. 61
Assiduum. 32	Assiduum. 32	Assiduum. 32	Assiduum. 32
Assiduum. 139	Assiduum. 139	Assiduum. 139	Assiduum. 139
Assiduum. 15	Assiduum. 15	Assiduum. 15	Assiduum. 15
Assiduum. 40	Assiduum. 40	Assiduum. 40	Assiduum. 40
Assiduum. 137	Assiduum. 137	Assiduum. 137	Assiduum. 137
Assiduum. 139	Assiduum. 139	Assiduum. 139	Assiduum. 139
Assiduum. 113	Assiduum. 113	Assiduum. 113	Assiduum. 113

IN VARR. DE LING. LAT.

<i>Cervices.</i> 87,	142	<i>Circumieclum.</i> 33	<i>Coalescere.</i> 11
<i>Cervix Horrensus di-</i>		<i>Circum ire.</i> 88	<i>Coelites.</i> 77
<i>xit.</i> 87,	142	<i>Circum latera reis.</i>	<i>Coeli in oleo.</i> 28
<i>Cessit, recessit, accessit,</i>	74	<i>Coctum libum.</i>	27
<i>abscessit, inaccessit, ex-</i>		<i>Coctus cibus.</i>	72
<i>cessit, successit, deces-</i>		<i>Cocus summicus.</i>	72
<i>sit, concessit, praeces-</i>		<i>Comisse.</i>	70
<i>sit.</i> 51, 52	68	<i>Coercere.</i>	36
<i>Chorda media.</i> 137		<i>Cogere.</i>	52
<i>Cibarius,</i> 18		<i>Cogere in publicum.</i>	
<i>Cibaria duplicia.</i> 24		<i>Cogitandi pars anime.</i>	
<i>Cibilla.</i> 30	99, 10	<i>Cogitare.</i> 52	
<i>Cibus apte curare.</i> 72		<i>Cogitatio est actio.</i> 52	
<i>Cibus.</i> 90		<i>Cognatio rerum.</i> 84	
<i>Cibus coctus.</i> 72		<i>Cognatio tanta.</i> 134	
<i>Cibus pristinus.</i> 103		<i>Cognatio verborum.</i>	
<i>Cicum.</i> 80		<i>Cognationes.</i> 85	
<i>Cicur.</i> 79		<i>Cognomina.</i> 115	
<i>Cicurare.</i> 79		<i>Cognominatus.</i> 11	
<i>Ciendo.</i> 79		<i>Cohors.</i> 23	
<i>Ciere.</i> 62		<i>Coisse locum.</i> 36	
<i>Cinctum gregibus op-</i>		<i>Colendi fructus causa</i>	
<i>pidum.</i> 51		<i>Collatio verborum.</i> 99	
<i>Cinctus.</i> 29		<i>Collecta.</i> 57	
<i>Cinerarius.</i> 32		<i>Collega.</i> 62	
<i>Cingulum.</i> 29		<i>Collegae.</i> 57	
<i>Cingulum bullatum.</i>		<i>Collegae rei vocantur</i>	
29		<i>Colles.</i> 11	
<i>Circi.</i> 45		<i>Colligare capillum.</i> 32	
<i>Circiter.</i> 51, 77		<i>Colloquium.</i> 55	
<i>Circites.</i> 45		<i>Colo, colui.</i> 123	
<i>Circivius.</i> 27		<i>Colo, colis.</i> 123	
<i>Circuli.</i> 27		<i>Coloni.</i> 9	
<i>Circulus equinoctialis.</i>		<i>Coloniae.</i> 35	
105. <i>Solstitialis, se-</i>		<i>Columella.</i> 31	
<i>ptentrionalis.</i> 105		<i>Coma.</i> 70	
<i>Circumagere.</i> 34			
<i>Circum aras mittere.</i>			
62			
<i>Circumducta aratro.</i>			
35			

INDEX.

<i>Come.</i> 79	<i>Compar.</i> 114	<i>Concubuisse.</i> 78
<i>Comicus.</i> 18	<i>Compendi.</i> 43	<i>Condecoratus.</i> 17
<i>Comissatio.</i> 79	<i>Compendium.</i> 43	<i>Condere lustrum.</i> 62
<i>Comitatus pro comitiis.</i>	<i>Compernis.</i> 103	<i>Condere oppida.</i> 34
24	<i>Competunt vie.</i> 49	<i>Conditio.</i> 28
<i>Comiter.</i> 79	<i>Compta.</i> 49	<i>Conditus, a. um.</i> 65
<i>Comitia centuriata.</i> 62,	<i>Comptum.</i> 52	<i>Conditus pro calato.</i> 38
63	<i>Complexi continere.</i> 8	<i>Conduci mercede.</i> 74
<i>Curata comitia.</i> 37	<i>Compluere.</i> 8	<i>Conferre controversias.</i>
<i>Comitia dicta aue fini-</i>	<i>Compluuium.</i> 31, 38	
<i>stra.</i> 80, 81	<i>Comportare fructus.</i> 34	<i>Confessus.</i> 55
<i>Ad comitia vocatur po-</i>	<i>Composita.</i> 55	<i>Confictitare.</i> 82
<i>pulus.</i> 63	<i>Composita vocabula.</i>	<i>Coningere.</i> 7
<i>Comitia edicere de vo-</i>	96	<i>Confinium.</i> 20
<i>stris.</i> 63	<i>Computatio.</i> 56	<i>Confineri.</i> 90
<i>Comitiis cornu canere.</i>	<i>Concepta mysteria.</i> 67	<i>Confluere.</i> 136
24	<i>Concepta verba.</i> 67	<i>Confusum.</i> 101
<i>Comitiis cum recitatur.</i>	<i>Concepte serie.</i> 50	<i>Congeneratus, a. um.</i>
73	<i>Conceptus.</i> 19	134
<i>Comitiare.</i> 50	<i>Concessit.</i> 52	<i>Congerro.</i> 75
<i>Commeatum petere.</i>	<i>Conche.</i> 106	<i>Congruens.</i> 20
62, 63	<i>Concide.</i> 81	<i>Coniecta.</i> 34
<i>Commentum.</i> 53	<i>Concidere.</i> 28	<i>Coniunctio.</i> 18
<i>Commisisci.</i> 53	<i>Conciliari.</i> 53	<i>Coniunctus.</i> 130
<i>Commixta stellis splen-</i>	<i>Concilium.</i> 53	<i>Coniurare.</i> 47
<i>didis.</i> 66	<i>Concinere.</i> 15	<i>Conlata forma.</i> 108
<i>Commodè.</i> 66	<i>Concima.</i> 76	<i>Conlisum.</i> 41
<i>Commodissime.</i> 73	<i>Concinnè loqui.</i> 55	<i>Conlocare.</i> 8
<i>Commota mente.</i> 79	<i>Concio.</i> 52	<i>Conquirere.</i> 25
<i>Commotus, vs.</i> 10	<i>Concionem adlocare.</i> 63	<i>Conruere spicas.</i> 34
<i>Commouere.</i> 112	<i>Concipere aquam.</i> 30	<i>Consat.</i> 22
<i>Communis casus.</i> 93	<i>Concipere bellum.</i> 23	<i>Co sectum.</i> 29
<i>Communitas.</i> 64	<i>Concipitur dies.</i> 49	<i>Consequenias casus se-</i>
<i>Communitabilis.</i> 121	<i>Concipitur templi ver-</i>	<i>qui.</i> 110
<i>Commutare.</i> 34, III	<i>bis.</i> 67	<i>Conserere manum.</i> 57
<i>Communitata res milita-</i>	<i>Conclavia gemina.</i> 90	<i>Considere.</i> 115
<i>ris.</i> 24	<i>Conclusum.</i> 41	<i>Consilium.</i> 53
<i>Commutaciones litera-</i>	<i>Concretionem.</i> 67	<i>In consilium vocati.</i> 62
<i>rum.</i> 24	<i>Concubitus.</i> 114	<i>Consistere pretium.</i> 8
<i>In comedis.</i> 38	<i>Concubium.</i> 45, 78	<i>Consolari.</i> 55

IN VARR. DE LING. LAT.

Confartes.	57	Contemplare.	65	convoluti crines.	81
Conspectus.	63	Contendit pontem.	69	copia verborum.	84
Conspectus oculorū.	67	Conterescendo.	78	bonā copiam iurare.	82
Conspicere.	67	Continuum.	45, 78	copie.	24
Conspicere.	67	Continere capillum.	32	copi. se loqui.	54
Conspicio.	61, 67	Cominere complexu.	9	copiosus.	24
Conspicione.	66	Continere.	126	copis.	24
Conspontus.	58	Continuē.	12	copula.	85
Conspontis.	58	continuitas.	82	copule nature, & sue.	
Constantia natura-		continuo.	68	101	
libus.	107	contra.	51	Multitudinis ac fi-	
Constare.	52	contra quam.	55	nis.	ibid.
Constat sibi.	116, 121	contra iuri.	67	Personarum.	ibid.
Consternere.	102	Contracta in unum lo-		copule urine.	101
Cōstitui fines arbor.	66	cum.	36	copule divisionum qua	
Consuere.	117	contremere.	66	dine.	132
Consuetudinem qui se-		controversia.	80	corbes.	34
quitur, sequitur ra-		controversias conferre,		corbule.	34
tionem.	102	35		corium.	78
suam Consuetudinem si		controdere.	90	corium crudum.	24
mala est corrigere		convallis.	9	corium crista.	28
quisque debet.	102	convenerere.	11	ē corio balneum.	29
ad Consuetudinem cō-		convenire inter se par-		cornicen ad privati ia-	
munē corrigere.	102	tes.	56	nuam, & in arce ca-	
Consuetudo declinatio-		convenire in unum lo-		nit.	63
num nata ex analo-		cum.	55	cornu bubulum.	30
gia.	101	conventio pro concione.		cornu canere comitibus.	
Consuetudo loquendi		62	24		
est in motu.	103	ad Conventionem vo-		cornua.	30, 70
Consuetudo cōmunis.	6	caus.	63	cornua area.	30
Consuetudo preceptis		conventionem habere.		cornua dentes.	72
non eget.	100	62		cornuata umbra.	70
Consuetudo prisca.	140	ad Conventionem voca-		cornuatas.	72
depravata Consuetudo		re.	62	cornuta quadrupes.	72
nō sequēda, nisi cum		ire.	ibid.	corolla.	42
fuerit necesse.	104	conusuriam.	81	corollarium.	414
Consultare.	55	conuuij causis.	40	corona.	16
Consultare populum, &		conuuium publicū.	31	coronas iacere in fon-	
populo.	22	comm.	29	tes.	48
Contaminatus.	104	conuocare exercitiū.	63	coronare puteos.	48

INDEX.

Corpus.	4	Cruda olera.	28	Humanas.	ibid.
Corpus atrum.	26	Cruda poma.	28	Curiosa comitia.	37
Correptus.	72	Crudum.	28	Curiosus.	33
Corrigere consuetudi-		Crudum corium.	29	Curram insidere.	37
nem.	101	Crus.	29	Curso.	39
Corrigere ad consuetu-		Crusta pultis.	28	Curso à curso.	130
dinem cōmunem.	102	Crustulum.	28	Cursor.	725
Corrigimus errata, non		Crux, crucis, ex c & s.	5	Cursores, à currenda	
sine consuetudine &	109	Cubatio.	4	Cursores sum, non dici-	
ratione.	102	Cubicularis gradus.	90	tur.	96
Corripere.	80	Cubiculum.	39	curuor.	27, 70
Corrupta figura.	138	Cubiculi à cubatione.		Curum.	33
Corina caua.	74	94		Custoditi obfides.	38
Coriario.	67	Cubiculi ad equale.	90	D	
Continuione.	67	Cubiculi cecum.	112	Dammum.	41
Cosuali.	70	Cubiculi surdum non		Danei casus.	91, 130
Couum.	33	dicitur.	112	Dare.	103
Coxendices.	76	Cubitum venire.	56	Alia de carissa.	63
Crassum intestinum.	27	Cudere.	55	Decemphasus.	52
Cruti.	75	Cuiusmodi.	44	Decernere.	60
creare.	60	Culcita.	40	Decessit.	58
creatio.	44	Culeus.	41	Deciens.	119
credo.	105	Culina.	30, 31	Declinabilis.	108
Crepare.	57, 113	Culmen	11	Declinare.	40
Vt crepat prima ad		Culmi.	11	Declinare in casus.	83
quartam, sic quarta		in culpa esse.	85	Declinare verba.	7
ad septimam.	135	Culpaudus.	103	Declinari verba ex ver-	
Creperae res.	44, 78	Culpo.	132	bis.	41
Creperum.	44	Cultura.	77	Quod quisq; caput per	
crepsulum.	44, 77	Cultus ager.	10	tenderit, sequi debet	
Crete pro creata.	68	Cum inquit.	110	eius cōsequentiā ca-	
Creteria taberna.	94	Cummerus.	72	sus in declinādo.	120
Creteo.	60	Cum muliere fuisse.	60	Declinat, quēadmodum	
Creui.	81	Cum prima luce.	60	vult natura.	137
Crimina.	102	Cupiditas.	35	Quadruplex forma ad	
Crimina soluere.	102,	Curā.	53	quam 100. declinan-	
108		Curare.	53	do accommodari de-	
Crines convoluti ad ver-		Curare cibum.	72	bent verba.	108
rocotula.	32	Curare res diuinas.	37	Declinantia verba.	51

IN VARR. DE LING. LAT.

Declinata. 55 Declinatus verborum Deierare pro iurare. 19
Declinata natura di- voluntarii, & na- Dein eps. 50. 121
uiduntur in paries terialis. 107 Dein actus, a, um. 115
quatuor: confus, tem- Declinatus quatuor. Delectus. 23
pora, utraque neu- 126 Deligere. 51
trum habentes. 129 Declinatus non omnis Deligare. 82
Declinata verba. 53, vox natura habet. Deliquim. 82
85 De neo. 79
Declinate voces. 85 Declinatus species qua Demere. 46
Declinatio? 84 tuor. 132 Deminutio. 41
Declinatio quid sit. 141 Declinatum bini or- Deminutus, a, um. 11
Declinatio a natura dines. 137 Demissior. 42
verborum. 136 Declinatus, a, um, 27 In demonstrando potius
Declinatio nominum du- Declinatus naturales. ab eo quod apertius
plex. vt Terentius, 142 est, quam quod prius
Terentii: & equus, Decoquere. 6 est. 137
equus. 87 Decrescere. 105 Dempitio. 63, 41
Declinationis similitu- Decus, sine decusis. Denarii. 41
do quid sit. 141 117 Denarii, victoriat, nu-
Declinationes. 101 Decurua. 41 mi. 118
Declinationes nothae, Decurie. 24 Sic est ad unum victo-
prius, minores, re- D curie sex numero- riatus denarius, sit-
centes. 140 rum. 119 ut ad alium victo-
Declinationibus. 51 rones. 24 riatum aliter dena-
Declinationibus verbo Decurrere. 136 rius. 134
rum quattuor res con- Decursio. 77 Duo millia denarium
tinentur. si ule & non denarii. 118
dissimile, ratio, pro- Decusis. 40 Mille denarium no de-
portio, consuetudo. 125 Dedicatur a magistra- narum. 98
Declinationum consue- tu. 56 Denarius numerus. 40
tudo ex analogia. 101 Deductus. 14 Denasei. 20
Declinationum genera Definitiones re inco- Denique. 91
duo: voluntarium, gnita propter sum- Postremo. ibid.
& naturale. 89 mam breuitatem no Dens arari. 31
facile perspicuntur. Densum. 29
Cur, in quo, & quem- Densum cicum. 30
admodum sit decli- Deformis oribus. 76 Dentalia. 33
natum. 84 Degustare. 43 Dentes cornua. 72
Declinatus, vs. 85, 110. Debisse terram. 36 Dentes regule. 33
111 Dei. 17, 19 Dentibus ferre. 29

Dntum

INDEX.

Dentum & dentes. 105 Dextra via. 75 dilectus. 57
Deo dare vinum. 31 Ferio in dextrum. 67 Diligens. 57
Deorsum. 38 Dibalare. 81 Diligens, diligentior,
Deorsum versus. 118 dicare. 56 vir & mulier. 99
Deorum liberi, 112 Dicendi pars orationis Diligentius. 132
Deorum mensa. 32 verbum. 102 Diligentius, quam aper-
Deperire. 17, 104 Dicere disparia. 103 tins dicta. 132
Depestra. 31 Dicere multam. 43 Dilucere. 57
Deponi, 24 Dici aut fieri cum tem- Dimidia pars. 33
Deprauare. 6 pore. 43 Dimidium affis. 40
Deprauata consuetu- Dicis caussa. 56 diminuere hostes. 24
do. 104 Dicis caussa facere. 64 Sub dio. 19
Deprauata crura. 103 Dicis immo. 56 Sub duo. 38
Deridiculum. 109 Dico. 56 Diabolares. 76
Defectum. 29 Dico, dicebam, dixeram. Directi declinationes.
Designare. 77, 100 107 234
Desistere. 64 Dico, verbum preteritis. Directior dines. 130, 134
Despicendus. 97, 103 50 In directo. 68
Despicio. 76 Dicta cata. 92 Dirigere. 130
Despondere. 58 Dicta ducum. 56 Discedere a mente. 53
Despondere animum. 58 Dictata in ludo. 56 Discere. 56, 121
Desponsa. 58 Dictiosus. 56 Discernendarum simili-
Desponsor, 58 Dictio audientes. 22 tudinum caussa. 120
Desponite exire. 58 Dictum in mimo. 56 Discernere. 32, 129
Despuere non licet. 38 Didiceram, didici, didi- Discerniculum. 32
Deterior. 104 cero perfecti, sunt. cum Discessum est. 90
Detricius. 104 121 Disciplina. 56
De tribus unus. 102 Diduci. 135 Disciplina originis ver-
De tribus unus. 102 Dixe auspicato. 35 borum. 91
De tribus terrium. 84 Dies. 19, 44 Disclusus. 14
Detrimentum. 41 Dies concipitur. 49 Discrepare. 98
Detritus, us. 41 Dies ex sole. 19 Discreti fines capilo-
Deuenire. 45, 77 Dies anni extremus. 45 rum. 60
Deum, 41 Diffusum latius. 53 Discretus. 79, 94
Dextrans. 41 Diffusum lumen. 73 Discrimen. 60
Dexterior pars. 107 Dignus Harpocratis. Discrimina. 82, 112
Ad dextram. 69 17 Discrimina vocis. 86
Dextra & sinistra. 70 Dimales seruales. 49 Discrimina in rebus,
Dextra ab occasu. 66 Digniora. 81 partim ad orationem
Dextra templa. 66 Dilatatus globus. 28 non attinet, partim

g

IN VARR. DE LING. LAT.

pertinent.	138	Ab isilem vocabulis	Do, dico, addico: verbis
In sua discrimina decli-		Disimilia fiunt, &	pratorum.
natio multiplex.	87	à dissimilibus eadē.	91
Discriminare. I 12, I 22		à similibus alia fiunt si-	Do ille.
Discriminari.	94	milis, alia dissimilia:	Doctiloqui.
Diversus.	57	item à dissimilibus.	Loctrina.
Disparēs figuræ.	90	91	Documenta.
Disparia & paria. I 10		Disimiliter. 90, 120	Dodr.ans.
Disparia incunda. 90		Disimilitudo. 90	Delium.
Disparia dicere. 103		Disimilitudo in pluri-	Polia quassa.
Dispariles. 108		bis. 91	Dolo, dolani.
Dispariles formæ. 86		ex Dissimilitudine plus	Dolo, dolas.
Disparilis. 97		voluptatis. 90	Dolosi.
Disparilitas. 133		Dissimilitudines. 109	Dolus malus.
Dispariliter. II 9, 136		Dissolucere. 22	Domare.
Dispēdēi. 2, 11		Dissolueretenebras. 60	Domesticus usus.
Dispēdēdo. 43		Dissolutinexi. 82	Domisua.
Dispēdium. I 7, 43		Distillare. 28	Dominari. 90, 91
Dispensator. 42		Distorte persone. 76	Dominatus, us.
Dispersus. 138		Distractio. 75	Dominatum ac verina-
Disponere. 57		Distrabuntur pulmo-	culum.
Disputare. 57		nes, 75	Domus. 38
Disputatio. 56		Distributa aspiciat. 61	Domus equata. 37
Dissensio. I 27		Diu minus. 123	Domus, ut subrecto in-
Disseptus, a, um. 39		Diversus, a, um. 43, 134	tissimus, & voluptas
Differendum. 101		Dividere. 126	retineatur. 90
Differere in areas. 57		Dives. 24	Donati civitate. 58
Differere partes. 57		Divinas res curare. 37	Dos pecunia. 42
Areas. ibid.		Diuinitus. 36	Due bigæ non dicitur,
Disimile quid sit. 126		Diviso prima, alia ver-	sed bina. 130, 139
ex duobus constat om-		ba non declinantur,	dubitationem habet.
ne simile, item Dis-		alia declinantur. 144	142
simile. 126		Diviso secunda, que	Duce natura. 86
ex duobus vocabulis si-		declinantur, aut à vo-	Ducenties. 40
milibus casus simili-		luntate, aut à natu-	Ducere. 56
ter declinatos similes		ra. 128	Ductor. 56
fieri. 111		Diviso tertia. 129	Duellum. 74
Disimiles res simili-		Dius. 19, 44, 78	Dulcis, dulcior, dulcif-
bis verbis notantur.		Diuus. 24, 72	simus. 99
101		Duo & tres carent sim-	

INDEX.

gulari.	143	Effervi.	38	Eradere.	33
Duodenarius numerus.		Effervescere.	69	Errant.	102
IO		Effusivus.	80	Errare.	64
hæc duo millia denarii		Effuticus.	80	Errata corrigere.	102
non duo millia dena-		Egomet.	74	Eruenta voluntas.	65
ri.	118	Egere præceptis.	91	Erverere.	33, 40
Duplex ricinium.	33	Egregij artifices.	103	Esca.	22
Duplicari.	24	Eheu.	80	Esca.	61
Duplicata scanio.	49	Ei pro I.	114	Escaria mensa.	30
Duplicia cibaria.	24	Ei ture.	28	Esulentum.	61
Dupondius. 40, 118		Eius viri, eius mulieris,		Eso.	70
Dupondius & dupon-		eius pabuli.	94	Esse pro edere.	27
dium. 118		Elata pluma.	21	Esse in culpa.	83
Dupondius, quod duo		Eliciendo.	63	Est, ac putant, aliter.	
asses pendebat.	118	Eliquatus.	82	122	
Dupondius & semis.	41	Elixa.	28	Est pro interest.	24
Dux.	56	Elixirum.	28	Esto.	134
Dux à duces.	138	Eloquens.	55	Esus, es, est, eram, eras,	
Dux luna nascentium.		Eloqui.	55	erat, ero, eris, erit.	
19		Eminet apex.	29	121	
Dux natura. 44, 86		Emittere verbum.	50	Eti item.	52
Ducum dicta. 86		Emittere vocē ore.	54	Etiā atque etiā.	77
		Emitur pluri, qui na-		Etiā sit.	54
E		sione est melior. 120		Etiā nunc.	31
		Enuntiare.	65	Et tantum.	105
Hoc E, huius E, huic E.		Eo.	48	Euanescere.	71
111		Epulas ferre ad sepul-		Euax.	80
Ebur.	90	chrum.	46	Euehitur stercus.	34
Eccum.	80	Eques.	66, 131	Euerrur stercus.	50
Edere.	61	Equidem.	106	Engē.	76
Edicere comitia.	63	Equile.	88, 94	Exaggerare.	34
Edicticaput.	63	Equitare.	66, 87, 31	Ex argento.	114
Ediscere.	85	Equitatus.	66, 81	Exbolis quassant.	82
Editus, a, um.	36	Equites.	22	Excalspereterram.	35
Edolia.	61	Equites ferentarij.	75	Excessit.	52
Edulium.	75	Equites triginta in tur-		Excidere.	66
Effata.	54	ma.	24	Excisa silua.	36
Effectus.	108	Equus publicus mille		Excitatum verberibus	
Efferre.	84	assarium, non assario-		corpus.	76
Efferre animo.	55	rum.	98	Excoctum.	28

IN VARR. DE LING. LAT.

Excohibe.	15	Explicatus, a, sum.	126	facere finem.	83
Excultus.	15	Exponere.	132	facere impressionem.	36
Exempla mala.	104	Expositus, a, sum.	84	facere, pro sacrificare.	
Exemplum sumere.	38	Expositus puer.	16	49	
Exercere iudicia.	22	Expurgare.	10	facere verba.	60
Exercitando.	23	Exquirere.	57	Facis.	120
Exercitatio in litteris.	65	Expectare.	61	facies rei.	60
Exercitus.	23	Exsuperare.	34	faciem imponere.	60
Exercitus ceteriatus.	63	Exsuperiore parte.	36	Facile fari.	54
Exercitum imperare.	62, 93	Extia.	28	Facilime.	36
		inter extia caesa, & por.		Facilis.	129
Exercitum urbanum con- vocare.	63	Extia cum mola.	27	Facit poeta, agit actor	
Exercitum fugato.	50	Extia in olla, aut in ve.		Facundo templo.	67
Exhalare auram.	12	Extia in olla, aut in ve.	26	Facta hostia.	50
Exigere pecuniam vel multam.	45, 42	Extia cognuntur.	26	Factiosa.	76
Exigere pecunia.	39	Extia cognuntur.	26	Factiosa.	76
Exilis littera.	65	Extrema luna.	45	Facula.	140
Exilium.	5	Extrema nox.	77	Facundus.	54
Exilium.	17	Extrema littera.	130	Famificia & fenificium.	
Exitus.	130, 138	Extrema littera.	130	Famificia & fenificium.	
Exitum non habere.	34	Extremum.	63	80	
Ex iure.	28	Extremum.	63	80	
Ex iure manu confer- sum vocare.	57	Extremum.	63	80	
Ex omni parte.	121	Extremum.	63	80	
Ex omni parte palam.	34	Extremum.	63	80	
Exorare.	59	Extremum.	63	80	
Exoriri.	105	Extremum.	63	80	
Exortu inubare.	77	Extremum.	63	80	
Expectata aduenis.	71	Extremum.	63	80	
Expediti.	132	Extremum.	63	80	
Expendere.	6	Extremum.	63	80	
Expensum.	42	Extremum.	63	80	
Experies.	105	Extremum.	63	80	
Expiare.	50	Extremum.	63	80	
Expirante wapore.	67	Extremum.	63	80	
Explicare capillum.	32	Extremum.	63	80	

INDEX.

Fantur pueri, non lo.	Ferendo.	95	62
quuntur.	55	Ferentarius.	75
Farcimen summum.	28	Feretrum.	40
Farcimina.	28	Feria concepta.	50
Fari.	54, 72	Feria instituta.	48
Fariquesitum.	55	Feria publica.	48
Farina.	27	Feria menstrua.	46, 49
Farium.	28	Feriam, ferio, feriebam.	figura corrupta.
Farura.	28	121	figura verbi.
Fas.	50	Feriatum.	46
fascet.	34	Ferio feriam, percussu,	figura simile.
Fasiola tasta.	32	non recte declinatur.	figura membrorum.
Fassus.	54	121	126
Fatales res.	54	Ferire dentibus.	29
Fatendi forma, lego, le-		ferme.	80
gis, legit.	122	Ferre.	64
Faticidi.	54	Ferre in ventre,	47
Fatisunt.	54	Ferre tunica lorica,	29
Fatue.	54	29	filum.
Fatum.	54	Ferri auspicia.	10
Fatus.	50	Ferrifidina non dicun-	108
Fatum.	54, 55	tur.	96
Fauces, non faux.	142	Ferrum.	74
Februatio.	46	ferrum aratri.	35
Februatur populus.	51	Ferto in dextrum.	67
Februatus dies.	46, 51	Ferto in sinistrum.	67
Februum.	46	Fertor.	95
Fecundum.	87	Feruens aqua.	27
Fecundus.	65	Feruere.	61
Femina, non feminus,		Festucas abrader.	33
nec feminum.	112	Fetus.	17
Femine ex maribus de fibra iecoris extremum.		Finit articuli.	132
clinantur.	85	22	Finita verba.
Femine sacrificantes ca-		Fibrum.	22
pita velant.	32	Fichilia.	31
Fenarie falces.	31	Victor.	60
Fenestrata triclina.	90	Victores.	73
Fenificia.	33, 88	Fidem implorare.	58
Fenus.	57, 80	fidem prestare.	12
Fer.	80	Fides & magistratus.	fixus, a, sum.

N VARR DE LING LAT.

<i>Flare animam.</i>	45	<i>Formula</i>	112, 135	<i>Fronde.</i>	82
<i>Flacti.</i>	131	<i>de formulis verborum.</i>		<i>Frux, frugis, ex g & f.</i>	
<i>Flexaminare.</i>	70	12		109	
<i>Flexura.</i>	131	<i>Fornices.</i>	138	<i>Fueram, fui, fuero.</i>	121
<i>Florales usus.</i>	38	<i>Fornices telis.</i>	9	<i>Fugato exercitu.</i>	50
<i>Flumen.</i>	12	<i>Fortuna infesta.</i>	80	<i>Fugitiva oblitio.</i>	6
<i>Flamina apud inferos.</i>		<i>Fortunatum felixque.</i>		<i>Fui, sum, ero.</i>	121
	72		61, 62	<i>Fulmin.</i>	20
<i>Fluvius.</i>	12	<i>Forum respuit.</i>	104	<i>Fulgor.</i>	20
<i>In Focum res.</i>	37	<i>Fossa.</i>	35, 81	<i>Fulgur.</i>	00
<i>Foculus.</i>	47	<i>Fossare.</i>	81	<i>Fulguratus locus.</i>	36
<i>Fodi fundamenta.</i>	13	<i>Fremere.</i>	57	<i>Fullo.</i>	53
<i>Fodi turrne? fodi turrne?</i>		<i>Fremore vitur.</i>		<i>Fumificus cocus.</i>	72
132		<i>Frequens.</i>	81	<i>Fundamenta.</i>	126
<i>Faestum.</i>	70	<i>Frequentare.</i>	81	<i>Fundamenta fodi.</i>	13
<i>Faxus.</i>	23	<i>Fretum.</i>	69	<i>Funditur aqua.</i>	31
<i>Fons.</i>	31	<i>Fretum ceruleum.</i>	74	<i>Fundule.</i>	35
<i>Fons & riuus.</i>	85	<i>Frigidum & humidum.</i>		<i>Fundulum.</i>	28
<i>Fons regnum.</i>	67	17		<i>Fundus.</i>	11, 27, 18, 35
<i>Fontes & fontes.</i>	97	<i>Fringitive</i>	82	<i>Funera dichua.</i>	38, 73
<i>Fontes.</i>	121	<i>Frodes.</i>	70	<i>Fanesta familia.</i>	10
<i>in fontes coronas iace-</i>		<i>Fronde.</i>	70	<i>Funestus.</i>	80
<i>re.</i>	48	<i>Frons, frondit.</i>	76	<i>Fungi munus.</i>	42
<i>Fonti & fonte.</i>	124	<i>Frons caperata.</i>	82	<i>Funiculi.</i>	50
<i>Foras fertur.</i>	53	<i>Fructus.</i>	11, 27	<i>Funus indicere.</i>	56
<i>Fores pendentur</i>	71	<i>Fructus cōportare.</i>	34	<i>Furcellatus.</i>	11
<i>motis seris.</i>	82	<i>Fructus maior</i>	15	<i>Furus, furi.</i>	141
<i>Foris.</i>	21, 87	<i>Frugalissimus, frugalif-</i>		<i>Fustes.</i>	34
<i>Foris ac palam.</i>	32	<i>sima.</i>	99	<i>Fusus aque.</i>	31
<i>Forma.</i>	130	<i>Fruges.</i>	11	<i>Futum.</i>	30
<i>Forma conlata.</i>	108	<i>Frugi rectus natura</i>			G
<i>Formam imponere.</i>	60	<i>frux, secundum con-</i>		<i>Galea.</i>	29
<i>Forme.</i>	55, 140	<i>suetudinem frugis.</i>		<i>Galearum pinna.</i>	34
<i>Forme vocabulorum.</i>	116			<i>Galerius</i>	29
	104	<i>Frugis, frugem, sine re-</i>		<i>Gannit odiosus.</i>	81
<i>Forme quatuor.</i>	91	<i>Et.</i>	116	<i>Garum, gara non dici-</i>	
<i>Forma terna, huma-</i>		<i>Frugus & fruga non</i>		<i>tur.</i>	114
<i>nus, humana, huma-</i>		<i>dicatur.</i>	99	<i>Gaudium.</i>	53
<i>num.</i>	93	<i>Fruvi.</i>	27	<i>Gannacuma</i>	40
<i>Eqmido</i>	53	<i>Frumenti granum.</i>	27	<i>Gemere</i>	57

INDEX.

<i>Gemina conclusia.</i>	90	<i>gignere.</i>	64	<i>Guttum.</i>	31
<i>Gemma dissimilitud-</i>		<i>Gladus</i>	29	<i>H</i>	
<i>nis.</i>	105	<i>Gladus & gladiu.</i>	118	<i>Habere cōventionē.</i>	62
<i>Gemini.</i>	92, 133	<i>Glabus principes pu-</i>		<i>Habere gradus.</i>	39
<i>Gemini, similis, qui pe-</i>		<i>grabant.</i>	24	<i>Habere se.</i>	54
<i>nē omnia habent ca-</i>		<i>Gleba.</i>	77	<i>Habere verba oratio-</i>	
<i>dem.</i>	126	<i>Gleba abiecta.</i>	10	<i>num publicē.</i>	73
<i>Genera</i>	88, 129	<i>Glebarii.</i>	77	<i>Habere, pro habitare.</i>	15
<i>Generatim.</i>	86, 102, 106	<i>Glabuli.</i>	28	<i>Habilis.</i>	90
<i>generatum discreti.</i>	83	<i>Globus.</i>	28	<i>Hac & he preponitur</i>	
<i>Generatio ornatum re-</i>		<i>Glossate.</i>	26	<i>maliebribus.</i>	109
<i>rum.</i>	17	<i>Glarus.</i>	54	<i>Harena.</i>	129
<i>Genca, dissimilitud.</i>	127	<i>Grata.</i>	58	<i>Hasta.</i>	29
<i>Generibus.</i>	132	<i>Grabatus.</i>	60	<i>Hastati.</i>	24
<i>Generū duorum pri-</i>		<i>Gradius.</i>	40, 119	<i>Haud.</i>	48
<i>cipia.</i>	128	<i>Gradius cubicularis.</i>	90	<i>Haurire aquam.</i>	31
<i>Genicula.</i>	103	<i>Gralus habere.</i>	39	<i>Hebe.</i>	80
<i>Genitabile.</i>	9	<i>Gradius scandere.</i>	115	<i>Heres cervit.</i>	81
<i>Genilis.</i>	85	<i>Gradius singularis ab</i>		<i>Heu</i>	80
<i>Genilitia nomina.</i>	113	<i>uno ad novem.</i>	119	<i>Hiatus.</i>	45
<i>Genilitius, a, um.</i>	123	<i>Gradius denarius à de-</i>		<i>Hiberna aqua.</i>	16
<i>Genilitis nominalis.</i>	11	<i>cem ad nonaginta.</i>		<i>Hiberna & aestiva in</i>	
<i>Genilitates.</i>	85	119		<i>castris.</i>	39
<i>Genis monumentum.</i>		<i>Gradius centenarius ad</i>		<i>Hibernacula.</i>	45
	35	<i>nonaginta.</i>	126	<i>Hibernum.</i>	45
<i>Hoc genus.</i>	54, 135	<i>Grallator.</i>	76	<i>Hibernum & aestivum</i>	
<i>Id genus.</i>	142	<i>Granarium.</i>	27	<i>cenaculum.</i>	39
<i>Id genus alii.</i>	81	<i>Grandis olea.</i>	28	<i>Hic & hec, articulus fi-</i>	
<i>Gestium & genteis.</i>		<i>Gradius ras.</i>	31	<i>nitus.</i>	132
	97	<i>Granum.</i>	27	<i>Hic & hi preponitur</i>	
<i>Gerere gradum.</i>	40	<i>Granum frumenti.</i>	27	<i>virilibus.</i>	109
<i>Gerere morum.</i>	43	<i>Grate.</i>	66	<i>Hiemps.</i>	17, 45
<i>Gerere, id, est, sustinere.</i>		<i>Gregatim.</i>	21	<i>Hila.</i>	29
	60	<i>Gregibus cinctam op-</i>		<i>Hilare.</i>	79
<i>Gerit res imperator,</i>		<i>pidam.</i>	51	<i>Hilum.</i>	17, 29, 111
<i>non facit, neque à-</i>		<i>Gubernator rationi ob-</i>		<i>Himb-r.</i>	12, 45
<i>git.</i>	60	<i>temperare debet, gu-</i>		<i>Humilitate.</i>	81
<i>Gerubulum.</i>	31	<i>bernatori unusquis-</i>		<i>Humilis.</i>	81
<i>Gerudi.</i>	127	<i>que in navi.</i>	102	<i>de Hisce rebus.</i>	64
<i>Gestum agere.</i>	52	<i>Gustare.</i>	61	<i>Hoc genus.</i>	54, 135

IN VARR DE LING LAT.

Homo est ex anima, li-	Huiuscemodi generi-	Iecur.	29	
cet sit ex corpore &	bus.	93 Iecoris extremum fr-		
anima.	101 Humanas res curare.	bra.	22	
Homo homini similis,	37	Ignes immortales.	17	
quod eandem figuram	Quoduis sitientis pocu-	Ignem semen.	18	
membrorum habent,	lum homini idoneū,	Ignis.	19	
que eos dividunt ab	humanitati nisi bel-	Ignis solis aureus.	78	
reliquorum specie.	lum, parum.	60 Ignis & aqua.	17	
Honera gerere.	59 Aliud homini, aliud hu-	Ignis mas, aqua femi-		
Honoratus.	20 manitati satis est.	na.	17	
Honestus.	20 Humare.	36 Ignis & humoris con-		
Honestè vestiti viden-	Humatus.	10 unctio.	18	
mur.	90 Humecta.	12 Illicite, illexit.	64	
Honos publicus.	22 Humida aurora.	12 Imago hominis	55	
Honos deæ.	48 Humidissimus.	12 Inburum.	31	
Honus.	20 Humidus & frigidus.	Immanis.	51	
Hora prima prius, nō	17	Immolare.	46	
magis horis, quam	Humilior, pro inhuma	Immolata hostia.	29	
secunda,	116	10	Immortalia.	17
Horæ lunares.	165 Humor.	12, 18	Impar.	102
Horrendo.	27 Humores.	19	Impendere.	104
Horrent pilis in corpo-	Humoris vis,	26	Impendere es.	42
re.	53 Humus.	10, 12	Impendum.	43, 57
Horret arista.	53	I	Imperandi declinatus	
Horreum.	27	Iacere coronas in fon-	132	
Hospita.	72	tes.	48 Imperantio, optando,	
Hostia facta.	50	Iacere vestem retro-	interrogando.	107
Hostia immolata.	29	sum	33 Imperare exercitum.	
Hostia piaculatis	50	Iacere umbra.	76	
inter hostiæ casum, &	Iaciuntur simulacra ho-	Imperare munus.	42	
exta porrecta.	50	minum in Tiberim.	Imperare presentis &	
Hostia.	70, 71	79	absenti.	122
Hostia canere.	63	Iactare.	34	
Hosticus ager.	10	Iaculum.	30	
Hostis, pro peregrino.	6	Ianitor.	70	
Hostes dominare.	24	ad lunam.	63	
Huiusce, pro huiusmo-	Id est, pro Id interest.	49	Imperator mutat ve-	
di	84	24.	stem.	72
Huiusce generis.	95	Id genus alii.	88	

INDEX.

nunt.	138	Indistincta signa.	72	Indistinctus.	108
Imperium populi.	23	Incipere locum diffi-		Indolentus.	96
Imperium populi mul-	127	plex.	129	Inducere.	56
plex.	129	Inclinare.	107, 108	Indulgentius.	64
Impero qua convenit	Inclinationes.	101	Industria.	66	
ad comitia & centu	Inclinationes verbo	Indutu comprehende-			
viata.	62	rum.	125	re.	32
Impius.	50	Inclinationes sequen-	Indutus, us.	32, 131	
Implicati.	131	da, quod patitur in	ea, & cum ea.	31	
Imploare fidem.	63	consuetudo.	101	in eamdem baranam	
Implacere.	38	Incommutabilia.	121	vocare pugnatum.	
Impluvium.	38	Inconcordie.	27	129	
Imponentium nomina	Inconscius ager.	11	In omniis.	79	
error.	85	Inconstantiâ in volunta	rosantes pueri.	54	
Imponere faciam.	60	ris.	107	Insecta omnia simpli-	
Imponere figuram.	60	Incrementum.	114	cia similia sunt.	121
Imponere formam.	60	Incrementum maius &	Insecte & perfecta res.		
Impos.	6	minus.	87	107	
Imposita vocabulare-	Incipitanda.	57	Infera loca	8	
bus.	8, 84	Inculcare.	40	Infera templa.	96
Imposita verba.	95	Inculus ager.	11	Inferi.	46
Impositio à voluntate.	Incuriosa.	76	Inferi dei.	61	
137	Incurus ceruicum pe-		apud inferos flumina.		
Impositio est in nostro	cus.	7	72		
dominatu.	137	Indagari.	25	Inferiores dies.	46
Impositivi casus.	138	Indeclinabilem causa.	Insesta fortuna.	80	
Impositor.	55	85	Infirma pars.	21	
Impressionem facere.	Indere nomen.	78	Infirmus.	12	
32	Index.	123	Infiniti articuli, & quis		
Improbudus.	103	Indicans scripta.	101	que.	132
Impudens fecit.	50	Indicare.	56	Infirmus nominatiuus.	
Impune.	102	Indicere.	56	129	
Inaqualitas.	89, 90	Indices.	104	Institui.	42
Inaqualitas, anomalia.	101	Indicio erit.	66	Instituentem non esse.	
101	Indicium.	56	60		
Inaugurare.	15	Indicium dare.	104	Informare.	60, 144
Inaurati clipei.	73	Indicium finis.	38	Insolitus, a sum.	38
Inceptis rebus.	59	73	Infer.	108	
Incertus ager.	10	Indigere nihil.	24	quæ infra	
Incessit.	52	Indilgens.	127	Infula.	70

IN VARR. DE LING. LAT.

Ingeniosus.	87	Inspicitur.	27	Intrigo.	41
Ingenium cicar.	79	Instar.	33	Introductus.	104
Inhumatus.	10	Instruere.	40	Introire in urbem.	115
Iniuria.	17	Instituere, proincipere.	32	Inuoluitus.	68
Iniuria liua.	39	27		Inuoluitus.	35
Iniuria.	111	Instrumentum.	27	Inuoluitus.	66
Iniuria.	114, 121	Instrumentum malicis.	32	Inuoluitus.	32
Iniuste facere.	80	ris.	105	Inuoluitus.	32
Inlicere populum.	62	Instrumenta rustica.	33	Inuoluitus.	32
Inliciatum populus.	63	Instituto nomine.	56	Inuoluitus.	60
		insula, quae commo-		Inuoluitus.	104, 138
Inlicium.	63, 64	tur.	20	Inuoluitus.	44
Inlicium fieri.	63	insulsum.	96	Inuoluitus.	61
Inlicium visite.	62	intempesta nox.	45, 77	Inuoluitus lecticam.	39
Inlicium vocare.	62, 64	intendere nervos.	96	Inuoluitus vestes.	32, 33
Inlicio.	63	interesse dicunt.	92	Inuoluitus.	58
Inlicius.	63	intercalare.	46	Inuoluitus.	59
Inlocabilis.	8	intercedit fas.	50	Inuoluitus.	84
Inlustre.	81	intercisum.	50	Inuoluitus.	33
Innumerabilis.	107	interdium.	9	Inuoluitus.	33
Innumerabilis numerus.	106	inter hostiam cesam eius pabuli.	94	Inuoluitus.	136
		& extra porrecta.	50	Inuoluitus.	136
Innumerabiles analogia.	105	inter id.	63	Inuoluitus.	66
Inops.	24	interior.	34	Inuoluitus.	10
Inpraesentia.	104	interitus.	17	Inuoluitus.	82
In primis.	65	intermitti.	11	Inuoluitus.	53, 64, 126
In primo.	65	internoscere.	112	Inuoluitus.	62
Inquam.	44	interpretari glossema-		Inuoluitus.	9, 11
Inquit.	110	ta.	71	Inuoluitus.	53, 57
Insanè bene.	79	interrogando.	107	Inuoluitus.	49
Inscius usus.	138	inter se conuenire.	55	Inuoluitus.	45, 77
Insecta caro.	28	inter se implicati.	130	Inuoluitus.	45
Inscia.	24	intrigo.	41	Inuoluitus.	57
Insidere.	68	intrumentum.	41	Inuoluitus.	28
Insidere currum.	37	intervalum.	44, 66	Inuoluitus.	56
Insignia.	72	interuenire.	44	Inuoluitus.	56
Insignia signa.	77	intestinum crassum.	28	Inuoluitus.	42
Insigniti.	34	intestinum tenuissimum.		Inuoluitus.	56
Insinuans.	17	farrum.	28	Inuoluitus.	22

INDEX.

Indicia quaestionum.	22	Letitia.	53	Larunculis ludere.	130
Ingerum.	10	ad Leuam.	67	Lauamur toto corpore.	67
Inguila.	74	Lamentari.	76	lauamus in partibus.	123
Ingulum.	74	Lana.	29, 119	Lauamus & lauamur	
Inguis.	33, 77	Lana carminatur.	75	in balineis.	123
Inguis medium.	33	Lana ad sepulcrum.		Lauantur pisces, non re-	
Inguis dicunt.	34	70		ctè.	123
Inguis.	33	Lana tonsa.	32	Lauat & lauatur disse-	
Inguis pars orationis		Lanam carere.	75	runt.	122
est connectio.	93	ab hac L. nce.	137	Lauat puerum nutrix,	
Inuiores.	50	Languescere.	129	& puer a nutrice la-	
Inuare bonam copiam.		Languila.	30	natur.	123
		Lanena, nō carnaria.	95	Laniorum canes.	71
non furandum sub re-		Laniorum canes.	71	Lauatio pedum.	30
cto.	19	Lapicide.	56	Lauatrina.	30
Inuere litigare.	80	Lapidea mensa.	31	Lauatrina antiqui bal-	
Inuere.	80	Lapidicium.	36	neii appellabant.	115
Inuergio.	80	Lapsi sum.	85	Lauatus sum.	123
Inuolentum.	30	Lapsus est.	78	Lauo manus, lauo pe-	
Inuoluitus.	46	Lapsus lubricus.	20	des.	113
Inuoluitus.	58	Lapsus.	29	Lauet obliuio.	60
Inuoluitus dicere.	56	Largius.	80	Lauo in balineis, non re-	
Inuoluitus est.	49	Latus sum.	95	ctè.	123
Inuoluitus non est.	54	Late mouetur.	19	Lauor in balineis.	125
ei iure.	28	Latebras relinquere.		lecte.	51
ex iure.	28, 57	128		lectipes.	54
Inustum lectum.	23	ad Latera habere ser-		lecti publice.	23
Inustus numerus.	23	uum.	74	lecti in castis.	40
		K		lecti ex ebore, & ex re-	
		Latere oculis & auri-		stidne.	109
		bus.	120	lecti tres pares in trili-	
		lo Iano Neulla.	49	nio.	103
		L		lecti alii cum sulero, alij	
Labendo.	53	Latitudo.	19	sine eo.	90
Lac.	27	Latius concipere.	30	lecti nō omnes pares ma-	
Lac coactum.	27	Latrare.	71	magnitudine ac figu-	
Lacuna.	12	Latratus.	71	ra.	20
Lacus.	12, 56	Latrocinatus.	74	lectica.	39
Lena.	33	Latrones.	74, 131	lectio.	51
Lena virorum.	33	Latrones milites.	75	lectissimè.	58
Letari.	53				

IN VARR. DE LING. LAT.

Lecti' aui.	132	legitur, ligo.	33	lidine natura.	138
Lector.	51	Legō, legis, legam.	86	Libido, pro voluntate.	
Lector, à legendo.	95	lego, legis, legit.	106	137	
Lectuli.	39	lego & legam, inchoa-		Libra aenea.	118
Lecturus.	51	um significat.	121	Libra equinoctium si-	
Lectus mortui.	40	Leguli.	57	gnat.	68
Lectus.	40	Legulus.	25	Libram vandusculo se-	
Lectus, lectulus.	116	Lepidè.	81	rito.	39
Legati.	57	Letum.	73	pe Libram & as.	82
Legati nationum.	37	ab hoc levi.	139	Libram pondo as vale-	
legat' s.	23	Leuia volant.	34	bat.	40, 42
Legere agere.	50	Leuis, non asper.	27	Librarii.	94
legere, legito, legat.	112	Leuiter loqui.	57	Libum.	27
legebam, lego, legam.		leuiter barere.	104	Licet animaduertere.	
106		Lex fini.	54	79	
quam rationem habet le-		lex mancipiorum.	59	Licet videre.	79
gebam ad lego, hanc lex		Pletoria.	59	Lienes necant.	75
habet lego ad legam, lex		praediorum urbano-		Ligna.	57
rum.		Lignea vasis.	12	Lignicide non dicuntur.	20
135		lex conditionis.	59		
legens.	51	Liba.	46, 74	96	
legere.	57	Libanenta.	54	Ligo.	33
legere milites.	23	Libare.	18, 30, 49	Lima.	76
legere oleam.	57	Libella.	41	Limax limida.	76
legere oratores.	73	Liber.	44	Lumen cali.	67
legere stram-ma.	39	liber operas in seruitute		Limare iter.	9
legere vinum.	47	nectit.	82	Limo, limabo.	128
Leges.	68	liber pollicitus est demò-		Linum.	111
leges edificiorum.	14	stratorum.	125	Linus.	76
leges lecta.	57	Liberanominia.	112	Linea media cali ac ter-	
leges veteres abrogatae		Liberè.	53	re.	69
nonis cedunt.	104	Liberi deorum.	112	Lineas transilire.	102
Legi, à lego.	32	Libertini à municipio		Lingere.	64
Legi, perfectum signifi-		cat.	121	manuisti habent no	82
cat.		Lingula.		Lincum.	9
Legio.	135, 57	Lingula.		Liquor aqua.	28
legio trium millium.	23	Lingula.		Lis.	80
ad legionem.	73	Lingula.		corrigitur, non ab li-	80
Legitima.	56	Libido.	53, 138	rem siue Litem.	80
legitima verba.	54	libido humana à natura			
legitimus numerus.	42	corrigitur, non ab li-			

INDEX.

Litices.	24	quor.	96	austram, & regress-	
Luigare.	80	loqui.	55	tur inde.	105
ubicunque commouen-		loqui concime.	55	luna menses.	19
tur littere, extreme		Lora.	29	luna motus.	45
& proxima littere		Lorica.	29	lanare shore.	105
animaduertende.		Lorum.	86	Luo, luam.	92
130		Lubenter.	79	Luscus homo.	107
littere & syllabe habet		Lubrica mens.	53	Luscus, luscior, luscissi-	
singulos casus.	130,	lubricus lapsus.	20	mus non dicitur.	115
142		lubricus locus.	127	Lustrare.	63
Litterarum commuta-		Lucania.	28	lustrare tubas.	47
siones.	6	Lucem capere.	38	lustrum.	46, 48
Lixule.	27	lucenatus.	113	lustrum condere.	62
Loca aggressiua.	67	cum prima luce.	63	Lux dies.	19
loca deserta.	67	lacere.	60	lux prima.	44
loca duo.	8	Lucerna.	30, 110	Luxuria.	32
loca & in locis.	16, 17	Lucerna in tenebris alla-		Lympha.	20, 79
loca pura.	11	ta.	109	Lymphatus.	79
locare, pro conlocare.	8	Lucifer stella.	77	lymphata aqua.	79
locarium.	6	Lucrum.	41		
locat preco.	6	luctuose canere.	21	Macer, macri.	120
locelli.	34	Luctus.	21, 76	macer, macellus, non ma-	
loci muliebres.	6	lucubratio.	65	criolus.	98
locos.	67	Lucus.	60	macer, macrior, macer-	
locus.	8	in Ludo dictata.	56	rimus.	109
locus difficilis.	127	Luere.	41, 46, 48, 40	macri.	53
locus nomini, tempus		Luere, pro soluere.	33	Macule.	26
verbo iungitur.	87	Luit, in preterito &		Marebar.	80
Longa nauis.	70	presenti.	122	Merere.	53
Longabo.	29	Luit in preterito, vlon-		Meror.	53
Longinquus.	103	go.	122	Magida.	30
Longiores.	151	Lumarie falees.	33	Magis incondite.	27
Loquax.	55	Lumecta.	33	magis varium.	109
Loquela.	55	Lumen habere.	112	magis vespere.	116
in Loquendo partim se-		Luna.	19, 20	Magistratus mitti t-	
quende consuetudo, lana		extrema.	46	quos.	37
partim ratio.	104	luna prima.	46	ad magistratus conse-	
non loquuntur pueri, sed		luna à sole discedit ad		ctum.	63
sanctur.	55	aquilonem, & redit		magistratus vitio rec-	
loquens, iocaturus, à lo-		& iterum fertur ad		ius.	50

IN VARR. DE LING. LAT.

Magmentum. 29	Manica. 61	rius prima, alterius
Magnetes lapides. 120	Manicula. 33	extrema. 135
Magnitudinis vocabula. 99	Manipularis miles. 61	media nox. 134
	manipuli castrenses. 56	Medicamentum. 48
Magnum faciunt. 52	manipulus. 61, 22	Medici septimus dies ob-
Maiores quinquatrus. 50	maurelium. 61	fruantur quarto die.
	Manu adferere. 57	135
Maius. 50	Manubie. 87	medicina ars. 24
Malacia. 18	Manubrium. 61	medicus. 24
Maleficia cōquirere. 21	manubrium cavum. 30	medicus e longinqua ma-
Mali. 69	Manu facta. 27	la consuetudine agris
Malum. 25	manu factum. 42	in meliorem tradit.
malum casurum. 53	Manuum bonum. 44	108
malum, malius, malissimum, non dicitur. 99	manu mittere. 50	in Medio. 38
malum, peius, pessimum. 59	manu parata. 41	Medi. cri ritus. 12
	Manupretium. 41, 41	Mel, mellis, melli, melle. 96
Mamma. 87	manus. 23, 61	Melios. 70
Mammosa. 87	Manus, pro cohorte. 14	melius. 99
Manat dies ab oriente. 44	Mappe trichinaria si-	Membra signorum. 117
	niles. 110	Membrana. 80
Mancipi. 81, 82	Marcere. 53	meminisse. 52, 53
Mancipio dare. 83	Marcescere. 53	memorare. 9
Mancipiorum lex. 59	Marcor. 53	memorari. 74
Mancipium. 61	Maris analogia. 105	memoria. 53
Mancupes. 11	maris motus. 105	memoria cogitatur. 53
Mancupia vetera. 39	Mas & femina. 18	memoria nostra. 52
Mandendo. 80	mas & femina dei. 17	mea memoria. 55
Mandier. 80	mas aut femina aut neu-	memoriae causa. 53
Manducare. 80	trum. 112	mens. 17
Manducum. 80	Matellia. 30	mens tenet. 53
Mane. 44	Materia. 90, 110, 123	mensa decorum. 31
mane & vesperi. 50	Matres familias. 73	mensa escaria. 29, 30
mane magis & minus	Matronae. 27	mensa in castris. 29, 30
esse non potest, ante	Matula. 30	mensa vasorum. 31
& post potest. 116	Mea memoria. 55	mensa vinarum. 30, 31
mane manius mansi-	Mederi. 29, 79	mensis. 73
me. 116	ad Medendum medici-	Mensis. 45
mane, manius, mansi-	na. 66	Mensis acti. 18
num, non dicitur. 93	Media chorda est alte-	mensis lanae. 189

INDEX.

mensis constituit. 73	hoc Mille denarium. 118	Mole. 34
mensium nomina. 50	hoc mille denarium, non	Mole oleariae. 34
Mense strue feriae. 46	denarii. 118	Molere. 34
mensurae feriae primae. 49	Mille denarium, non de-	Monere. 53
	nariorum. 58	Monimenta. 53
Mensura. 114	Mille legis legasse. 118	Monitor. 25
Mensus, a sum. 30	Milia denaria, v. l. e-	Monte. 124
Mentis agitata. 52	narium. 118	Montes. 124
in mente agere. 52	Miliarie decurie tres. 119	Mordere terram. 33
à mente discedere. 53	Mimo dactum. 56	Morem gerere. 43
mentem amovere. 53	Minimam duo. 111	Mortales. 18, 21, 53
mentium & mentes. 97	Mimum ex duobus. 116	Mortalia. 87
Meco meas. 124	Ministerium. 72	Mortalis. 67
Me puero. 31	Ministratores. 75	Morticinium. 79
Mera, id est sola. 21	Minus fieri. 43	Mortuos conlaudat. 76
Meres. 14, 41, 46, 74	Minus illustres. 24	Mota mens. 53
Meres, à merendo. 88	Minus loci. 42	Motus. 73, 104
Mereve. 42	Minus nullo. 24	Motus astrorum. 105
Merevericulum ducere. 73	Minus, pro non. 96	Motus maris quotidie
Merviliem clamant accen-	Minus trita verba. 107	quater se mutant.
sus. 62	Minus valens. 103	105
Meridies. 44, 134	Minuatim. 24	Motus solis. 45
Mesis. 9	Minuatim fundere &	Mouere. 140
Messor. 95	sumere. 31	Mox. 128
Meta. 66	Minutum ferrum ducunt	Mugit tibicina. 81
Meta in capite. 73	magnetes. 120	Mugitus. 39
Metae. 37, 90	Mira, id est monstra. 76	Mulgere. 64
Metendo. 95	Miracule. 76	Mulieribus loci. 9
Metometis. 119	Miriones. 76	Mulieribus. 91, 132
Metuere. 53, 54, 59	Miser. 24	Mulieribus nomina, non
hic Miles legionis. 111	Mittere. 63	mulierum. 121
Militaris res commuta-	Mittere equos. 37	Muliercule. 82
ta. 24	Mittere carpentum. 38	Mulier habet calceos vi-
Militaris. 24	Mittere voces. 106	riles. 109
Milites. 25	Modestia. 60	cum Muliere fuisse. 60
Milites ararii. 42	Modice. 104	Molio. 32
Militaria ornamenta. 72	Modo, pro tantum. 49,	Multa olea non dicitur.
ho. Mille, & huius mille. 112	94, 121	114
	Mania. 34	Multa. 48

IN VARR. DE LING. LAT.

Multa vnum.	4	Natione melior emitur.	Negant.	111
Multam dicere.	41	pluris.	120	Nemo lusco magis lu-
Multa pecore.	25	Natura.	13	scus.
Multitudo.	51	natura dux.	443, 6	Nemora.
2		natura in corrupta ple-		hoc Nemus.
3		rumque nisi quiescam		Neopnes.
Multitudines.	114	visu inficio deprava-		Nequam.
in Multitudinis.	97	uit.	138	Neque non.
Multitudinis, pro plura-		natura omnis.	137	Nequid scortum a. ibi-
li numeris.	91	natura sermonis.	89	beatur.
Multitudo vnum, an		natura versa.	16	Nequire.
plura significet.	39	natura vniuersa.	137	Nequitia.
Multo pro opis nobis.		natura infinite.	84	Nervus equinus.
66		naturale declinationem		Nervos inuenere.
		genus.	89	Neurosum nature.
Munditia.	32	naturale discrimen cali.		Nexi dissolui.
Mundus muliebris.	32	46		Nexum.
Municeps.	42	naturales casus.	138	Nexus.
Munire.	42	in naturalibus constan-		Niger, nigellus, non ni-
Munitissimus locus.	36	tia.	113	gricolus.
Munitus esse.	34	naturalis declinatio.	89	Nihili.
Murmur.	42	naturalis declinatio in		hic homo Nihil, est hu-
Murmuratur.	57	tempora & casus.		ius hominis nihili,
circum Muros ire.	63	108		hunc hominem nihili,
Murba vnguentis vn-		naturalis declinatio re-		111
guntur censes.	62	fertur ad rationem.		hic Nihili.
Murtatum.	29	118		Nihili pendere.
Murus.	34	naturaliter.	80	Nihili patricus casus.
Muscare.	81	naturarum genera duo:		111
Mutat.	40, 113	quod per se videtur,		nilo magis.
Mutuum.	42	quod adsumpta alia		nihilominus.
Mutus animus.	42	re videtur.	131	nihilofecius.
Mysteria concepta.	67	Natus Hectoris.	140	Nihilum non dicitur.
		Navis longa.	70	Nec bilum.
Nare, pro Natate.	21,	Nec dispendi facit hi-		Nimbi.
74		lum.	111	Nimum aut parvi pro-
Narrare.	54	Nec multa.	65	ducere lectum.
Narratio.	54	Necatus sum.	135	nimum loqui.
Natar.	25	Nectere.	72	nimum novus.
Nati.	17, 18	Nefas.	50, 53	nimum otiosus.

Nimus

INDEX.

Nimus ardor.	17	Nominatus, us.	130, 132	Novenaria regula.	19
Nisi etiam negabunt.		à Nominibus.	95	Novitii ferui.	85
109		Nominum analogia.	129	Novitius.	56
Nisi enim ita esset fa-		de Nominum declinatio-		Novissimus.	55, 116
ctum.	75	ne.	87	Novitas.	56, 104
Nisi se non.	101	Novæ.	49	Novus vetus vinum.	48
Niide.	81	Nona caprotina.	61	Novum verbum ratio-	
Nixus, a, vno.	101	Nona quintane & se-		ne introductum vi-	
Nobiles.	79	primane.	49	tare non debemus.	
Nobilis mysteria.	69	Nomis Februarius ferie		Novus, novior, novissi-	
Nobilis.	87	edicuntur.	46	mus.	
Nolo, ex Non & Volo.		Non est mirum.	85	Novus annus.	
142		Non sit item.	115	49. Sol.	
Nomen indere.	78	Nonius.	112	ibid. mensis ibid.	
Nomen an vocabulum.		Non modo, pro non mo-		Nox.	
92		do non.	102	44, 45	
Nomen ponere.	56	Nominaquam.	85	Nox extrema.	
Nome prius quam ver-		Non parum multa.	45	77. In-	
bum.	87	Non plane.	31	tempore 45, 77. Me-	
Nomini locus, tempus		Non-genta millia.	119	dia.	
verbo iungitur.	87	Nonusis.	40	134	
Nomenclator.	25	Notare.	60, 85	Nubes.	
Nomina & verba.	85	Nothe declinationes.		20	
Nomina imponendum	100, 142	Notus ex peregrino		Nugarium.	
error.	84	Notus.	140	76	
Nomina imponunt decli-		Notum.	140	Nullus nostrum.	
clinant imperite.	129	Novas fabula.	55	111	
Nomina sunt vocabula,		Novas luna.	45, 49	Numeri à duobus sur-	
& nomina.	93	Novas nomina.	85	sum versus multi-	
Nomina vt finita.	93	Novas verba.	2	divis sunt.	
Nomina gentilicia.	113	Novatis.	56	114	
Nominatis.	85	Novatis ager.	54	Numerorum analogia.	
Nominandi casus.	92,	Novare.	11	119	
117, 130		Novas verbi declina-		Nunquam.	
Nominare.	56	tionis boni poetæ ma-		41, 117-118	
Nominaciones.	120	xime scenci intro-		Nunquam denarius.	
Nominatisi.	122	ducent.	104	49	
Nominatisi pro nomi-		Novena verba infecti,		Nunc iam.	
nibus.	96	novena perfecti.	122	2	
Nominatisus.	94, 129	Novena verba infecti,		Nuncupare.	
		novena perfecti.		56	
				Nuncupate res.	
				56	
				Nuncupate pecunie in	
				legibus.	
				56	
				Nuncupavero.	
				67	
				Nunciare.	
				55	
				Nunquam de celo.	
				61	
				Nunquam.	
				23, 55	
				Nuptia nuptie.	
				139	
				Nuptie.	
				20	

F

IN VARR. DE LING. LAT.

Nuptia trime, nontres.	Obsidere.	23	Olla ver arbor.	67		
139	Obsides.	37	Olli.	73		
Nuptius ignis & aqua.	Obsidium.	24	Ollus leto datus est.			
17	Obsoloscere.	104	73			
Nuptus, us.	Obsonium.	80	Olor.	61		
19	Obtemperare.	102	Ollus olera.	136		
Nusquam.	94, 128	Obuiolare.	60	Omen.	29, 59, 81	
Nusquam inueni.	50	Ocasus solis.	44, 74	Omen bonum.	58	
Nutare.	121	Ocludere.	63	Omnis.	71, 79	
Nutrix pueros à lacte	nō subito euellit.	104	Ocludere.	63	Omnis repudiandum	
Nuus.	79	Oculorum.	70	est artis.	124	
O	Occupat rubigo segetes.		Omnia uniuersa discrimina.	127		
	47		Omnicarpe.	25		
Oberatus.	82	Ocrea.	29	Opera.	23, 41	
Obcanare.	76	Octona partes.	106	Opercula.	40	
Obiurgare.	80	Octonarius.	119	Operum.	40	
Obligare per libram.	Oculorum conspectus.		Operum munire.	34		
82	67		Operimentum.	40		
Obliquæ declinationes.	Odor.	61	Operiri.	40		
135	Odorares.	61	Opime res.	24		
Obliguus casus.	84, 35, 94	Odorari.	61	Opinio.	53	
		Odores.	12	Opis.	24, 34	
Oblitterare.	16	Offa minima.	28	Oppidum.	33, 4	
Oblitteratus.	104, 105	Offendere.	85	Oppidum uocabulum est		
Oblinua uerba.	7	Offensio.	112, 104	129		
Oblinuo lauer.	60	Officij causa datum.	12	Oppilatur.	33	
Oblinuo fugitiua.	6	Offula.	28	Optando.	107	
Oblongus.	33	Olea grandis.	28	Optima & maxima		
Obnubere.	20	Olea multa non dicitur.		glans.	26	
Oboli bini.	76	116	Opimum.	99		
Obriescere.	44	Oleam legere.	57	Optiones.	24	
Obrua ueritate.	44	Oleatum legulus.	25	Opulentus.	24	
Obuentus.	81	in Oleo costum.	28	Opus est.	18, 34	
Obscæne.	81	Olearia mole.	34	Opus operis.	18	
Obscænus.	81	Olere.	61	Opus non extrat.	60	
Obscuritas origines uerborum.	51	Olior.	112	Orando auspicio.		
Obscuritas.	141	Oliores feriat.	48	62		
Observandus.	90	Olla.	28	Orare.	59, 73	
Observare.	57	Olla centuria.	73	Oratio.	59	

INDEX.

Oratio aperta, ut intelligatur.	89	59	Ore facere auspicio.	Palam.	52, 34			
Oratio breuis, ut intelligatur.	89	in quo, & quid	Oratio debet dirigi ad utilitatem.	89	Origenes uerborum.	63		
Oratio natura tripartita.	137	Origo recte capta.	128	Oriri.	51	Palantes.	16	
ita.	84	Oritur fremor.	57	Oris.	32	Palla.	32	
Oratio soluta.	64, 65	Ornamentum.	59	Oris sole.	45	Pallia.	40	
139	Ornare capillum.	32	Ornatus.	32	Oris humilis.	69	Pallium.	89, 110
Oratio utilis est aperta, & breuis.	89	Orsa ratio.	128	Ortus.	19, 26, 35, 77	Paluda uirago.	72	
orationem apertam facit consuetudo.	89	Ortus uentis.	89	Os, oris.	32	Paludamentum.	72	
Orationem breuem facit temperantia loquentis.	89	Os mortui.	6	Oscalana.	75	Paludatus.	72	
Orationis analogia.	106	Oscalana.	75	Oscalingua.	71	Palus.	12, 37	
Orationis partes quatuor: casus, temporum, neutrum, utrumque habentes.	93	Oscilingua.	71	Oscia.	75	Palustris locus.	36	
Orationis partes, unde declinationes orationum.	86	Oscia.	75	Oscines.	59	Panarium.	27	
Orator.	59, 73	Oscines.	59	Osculum.	59	Panduntur fores.	82	
Orator non debet in omnibus rei analogia si sine offensione facere non potest.	101	Osculum.	59	Oscus.	71	Panus.	27	
Orator obscurus & loquus est odio.	90	Oscus.	71	Oscum.	59	Pannus.	29, 104	
Orbem facere.	31	Oscum.	59	Oscum.	59	Panuelum.	29	
Ordines bini.	130	Oscum.	59	Oscum.	59	Pappus mesus & me- sus.	80	
ordine tertio triarii.	24	Oscum.	59	Oscum.	59	Par.	114	
Ordini.	83, 137	Oscum.	59	Oscum.	59	Par, impar.	102	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Parari.	1, 2	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Partius.	54	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Parentare.	46, 48, 51	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Parentis, & parentis.	97	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Paries partes.	105	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Paria duo simplicia.	33	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Paria & disparia.	109	
		Oscum.	59	Oscum.	59	110		
		Oscum.	59	Oscum.	59	Paries uocabulum uiri-		
		Oscum.	59	Oscum.	59	le. 109		
		Oscum.	59	Oscum.	59	88		
		Oscum.	59	Oscum.	59	Parilis.	105, 141	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Pariles similitudines.		
		Oscum.	59	Oscum.	59	ibid.	106	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Parire.	17	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Parum.	29	
		Oscum.	59	Oscum.	59	à parte.	54, 57	
		Oscum.	59	Oscum.	59	à parte totum.	69, 77	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Parta manus.	42	
		Oscum.	59	Oscum.	59	Parti ibi.	133	

IN VARR. DE LING. LAT.

Participia habent casus & tempora. 95	Pauperrimus, pauperri- ma. 99	Pensaria calla. 39
Participia multa desunt. 95	Pausum facere. 75	Pendere stipem. 42
Particula. 135	Pecare. 103, 135	Pennis. 121
Particulam. 10	Peccati genera duo de- clinationum. 103	Pensio prima. 42
Partus ex viro & mu- liere. 106	Peccatum. 41, 138	Pensura. 42
Passus mille abest. 60	Pecten. 32	penus. 39
Pastorum primum pul- mentarium. 28	Pectinis dentes. 29	Pera. 69
Pastorum verba. 24	Pectoralia. 29	Peragi lege. 50
Pastum agitur pecus. 52	Pectus capere. 32	Percellere crimen. 117
Pataginata. 32	Peculatoria oues. 25	Percubuit. 110
Patefacere. 18	Peculatus. 25	percupit. 108
Patefieri. 74	Peculium. 25	Percurrere. 75
Paxilla. 30	Pecunia. 24, 75	Percurvi. 124
Pater. 19	Pecunia in iudicium ve- ni in libris. 42	Percussi, percussio, per- cutiam. 121
Patera. 30	Pecunia imperata. 42	per delicias. 101
Pater familias non fa- milie. 98	Pecunie signata vocu- bula. 39	perduelles. 46
Patiendi. 132	Pecuniam alligare. 42	perduellus. 2
Patina. 30	Pecuniosus. 24, 87	perduellum. 74
Patres censeant. 63	Pecus exigere. 39	peregre. 23
Patres familiās, non fa- miliarum. 98	Pede plano. 38	Peregrina verba. 40
Patricius casus. 97, 115, 116	Pedem ponere. 25	per grina vocabula. 26
Patronus. 105	Pedica. 25	ex peregrino natus, no- thus. 140
Patulus, a, um. 30	Pedisequus. 25	perfecta duplicia inter se paria. 121
Patulus locus & rectus. 38	Feius pessimum. 99	Peregere. 7
Pauere. 53	Pelagus sermonis puri. 107	periculum auertere. 81
Pavola res. 14	Pelles. 78, 95	periti. 41
Pavulum. 12	Pelle suina, non pellaria. 95	perlucere. 34
Pavor. 55	Pellexit. 63	permultas ac magnas. 94
Pausper. 24	Pelliculam adducere. 94	Perna. 28
Pausper, non paupera. 99	Pellis. 99	perorare. 59
	Pellule. 40	perpascere. 52
	Peluis. 30	perpauca. 112

INDEX.

perperam. 102, 103	Pia. 50	Plus literarum. 43
perpetratus, a, um. 83	Pila terra. 68	Plus vomere. 33
persecidit. 11	Pilani. 24, 29	Plusima. 70
persequi animo. 134	Pili horrent. 53	Pluvia. 38
Perseuerantia. 1	Pilum. 29, 34	poella argentea. 115
persibus. 82	Pinnae. 45, 6	Pocillum. 115
persolvere. 46	Pinsere far. 34	Pocula. 31
persona distorta. 76	Pinstant. 10	Poculum. 62, 90
persone terne. 122	Pipatus pullorum. 81	Pœna. 41
persone tres, quis, de quo ad quem. 88	Pipulo. 81	pœna adficere. 103
personarum trium ver- ba. 106	Pistes adlanant. 123	Pœnitere. 41
perspicere. 119	Pisciceps, piscicnem non dicitur. 96	Pœta quam orator li- berius sequitur ana- logias. 125
perspicuus, a, um. 49,	Piscina, piscinula, pisci- nella non dicitur. 116	Pœta error. 133
81	Pistrinum. 27, 34	Pœta multum pessum, ut verba melius, aut deterius dicantur. 104
perstare. 1	Pistrix. 33	Placenta. 28
perstitit. 110	Placenta. 28	Pletoria lex. 44
pertendere. 120	Placenta. 28	Placenta. 28
perinacia. 1	Placenta. 28	Placenta. 28
peruade pulum. 68	Placenta. 28	Placenta. 28
peruehi. 37	Placenta. 28	Placenta. 28
peruetustus. 56	Placenta. 28	Placenta. 28
peruidere. 101	Placenta. 28	Placenta. 28
pervigilium. 60	Placenta. 28	Placenta. 28
peruium non est iter. 34	Placenta. 28	Placenta. 28
peruolare. 53	Placenta. 28	Placenta. 28
per urbem. 58	Placenta. 28	Placenta. 28
perurendo. 68	Placenta. 28	Placenta. 28
pes. 25	Placenta. 28	Placenta. 28
pes magnus. 25	Placenta. 28	Placenta. 28
pes noster. 55	Placenta. 28	Placenta. 28
pessimum. 99	Placenta. 28	Placenta. 28
petere commeatum. 62	Placenta. 28	Placenta. 28
peti um auspiciū mit- tere. 62	Placenta. 28	Placenta. 28
piacularis hostia. 50	Placenta. 28	Placenta. 28
piaculum. 54, 50	Placenta. 28	Placenta. 28
	Placenta. 28	Placenta. 28

IN VARR. DE LING. LAT.

Populus si perperam est consuetus, debet corrigere se ipse.	81	praesidium.	24
102	praecipis egere.	91	praestolare.
populus uniuersus debet in omnibus uerbis uti analogia.	102	praecessit.	52
populi imperium.	23,	praeco censoris.	62
129	praeco indicit funus.	38	praenertia.
Porca in agro.	11	praeco reu uocat de mu-	51, 161
poridus.	21	ris.	62
Porrectus, a, um.	47, 50,	praeco locat.	8
54	praeconi imperato.	61	praecari.
Porriciendo.	54	praeda.	42
Porro.	118	praeda a praedando.	88
Porta.	34	pretium.	41
Portus.	35	Prades.	11
Pos.	6	praedia.	11
Postere.	78	praedicere diem.	56
Postere potum.	31	praedumare.	34
Possessor.	104	praedium, praedii, praedio.	31
Posterior.	87	97	primigenia uerba.
Postica ad septentrione.	66	praefatio.	77
66	praefata.	76	primigenius, a, um.
Postremo.	91	praefatus.	77
Postridie Kalendas, No-		praefatus.	76
uas, Idus.	49	praefatus.	76
Potare.	61, 64	praefatus.	76
Porat.	79	praefatus.	76
Potatio.	31, 61	praefatus.	76
Potentia.	6	praefatus.	76
Potestas.	56	praefatus.	76
Potio.	31, 61	praefatus.	76
Potio circumfertur.	31	praefatus.	76
Potis est.	79	praefatus.	76
Potum postere.	118	praefatus.	76
Potura.	11	praefatus.	76
bene potus.	77	praefatus.	76
Potus.	31	praefatus.	76
pra.	111	praefatus.	76

INDEX.

Priora & posteriora vo-	cabuli & uerbi.	86	Proinde.	110	Proscindere.	77				
Prisca consuetudo.	140	Prouide.	87, 142	Prosectum.	28	Prosequi.	65			
Priscus, a, um.	65	Prouide ut.	54	Proserpere.	19	Prosperere.	93			
Pristinus.	103	Prolabere.	54	Prostrare.	82	Prostratus.	82			
Prinati armati.	62	Proludere.	15	Prostratus.	82	Prostratus.	82			
Primatorum balnei &	baeae.	114	Promiscue.	5, 60	Prouersus.	78	Prouidere.	64		
Pro, id est ante.	55	in promptu.	40	Prouocabula.	93	Prouocabula infinita.	93			
Proemptores sacrificantes.	46	Pronomina.	111	in Pronuntiando in o-	93	Pronomina finita.	93			
Pro infano.	91	ratione.	103	in Pronuntiando in o-	93	Prouocabula infinita.	93			
Pro nihilo habere.	81	Pronuntiare.	52, 55	Pr. ximè addicere ad id	126	Prouocabula infinita.	93			
Pro se, sine altero.	62	propagatus, a, um.	84	Pr. ximè addicere ad id	126	Prouocabula infinita.	93			
Pro uniuersa analogia.	113	Propagines.	86, 89	Pr. ximè addicere ad id	126	Prouocabula infinita.	93			
102	Propago omnis naturae	Publicae.	37, 38	Pr. ximè addicere ad id	126	Prouocabula infinita.	93			
Procare.	78	secunda.	84	Pr. ximè addicere ad id	126	Prouocabula infinita.	93			
Procreans.	120	Propè.	49	Pr. ximè addicere ad id	126	Prouocabula infinita.	93			
Procreare.	106	Propè adgreditur.	66	Pr. ximè addicere ad id	126	Prouocabula infinita.	93			
Procludendum.	83	in Publicum cogere.	25	Pr. ximè addicere ad id	126	Prouocabula infinita.	93			
Procurare aedes.	21	Propè ad senem, puellae	ad animum.	89	Pr. ximè addicere ad id	126	Prouocabula infinita.	93		
Prodere.	36	Propinquiora genere.	127	Pueri non loquuntur,	55	Prouocabula infinita.	93			
Prodicere diem.	56	multo Propius nobis	sed sanus.	55	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93		
Prodigium.	35	66	Puerorum remedia.	82	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93		
Producere lectum.	102	Proposere.	109	Pueros in ludis mittere,	55	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	
Productio syllaba.	6	Proportio.	126	ut discant scribere.	55	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	
Profanatus, a, um.	54	Proportione.	93, 102, 42,	103	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93		
Profanum.	54	106	Pugil.	24	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93		
Profanum, id est ante-	funum.	54	Proportionem reddere.	87	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93		
funum.	54	95	Pugnari.	132	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93		
Profari.	70	Proposum.	85	pullos facere.	93	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	
Professus.	55	Proposui habere.	101	pulmentarium.	27	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	
Profluere.	96	Proprium habere.	232	pulmentarii primus.	27	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	
Progenerare.	106	Proprium nomen.	55	pulmentum.	27	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	
Progenerandi pars anti-	mae.	106	Proprium uocabulum.	27	pulmones distribuitur.	75	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93
mae.	106	49	Puls.	30	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93
Progenies.	134	Propterea quod.	55	puls antiquissima.	28	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	
Progressus, a, um.	113	Prosus.	47	puls & placentia.	26	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	
Prob. Jupiter.	67	Prosa.	137	puls calda.	31	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	
Proiecta cadauera.	12	Prosapia.	77	pulsare pedibus olyn-	31	Prouocabula infinita.	93	Prouocabula infinita.	93	

IN VARR. DE LING. LAT.

<i>pum.</i>	69	<i>Qua conuenit.</i>	62	<i>Quaqua.</i>	66
<i>Pulvinar.</i>	114	<i>Quadrans.</i>	40	<i>Quarta chorda.</i>	135
<i>Pulvini tricliniarij pa-</i>		<i>Quadrans ratiuis.</i>	14	<i>Quarticeps.</i>	15
<i>res.</i>	110	<i>Quadrans uolture</i>		<i>Quarticepsos.</i>	15
<i>Puncto temporis.</i>	53	<i>carissa.</i>	14	<i>Quas infra.</i>	74
<i>Pungebam, pungo, pu-</i>		<i>Quadrata mensa.</i>	30, 31	<i>Quasi temo.</i>	33
<i>gam.</i>	121	<i>Quadratus comicus ver-</i>		<i>Quassa dolia.</i>	33
<i>Purgo, purgam, pupu-</i>		<i>sus.</i>	15	<i>Quassare.</i>	85
<i>gi.</i>	121	<i>Quadricepsos.</i>	15	<i>Quaterni casus.</i>	111
<i>he Puppeis & puppes.</i>		<i>Quadrigea.</i>	139	<i>hei quatuor, he qua-</i>	
	97			<i>tuor, hoc quatuor.</i>	118
<i>Pupugeram, pupugi,</i>		<i>Quadrigea.</i>	95, 130	<i>quatuor casuum, ut</i>	
<i>pupugero.</i>	112	<i>Quadrigea agitantur.</i>		<i>mel.</i>	96
<i>Pupus senex.</i>	71		52	<i>& quatuor ad centum</i>	
<i>Pura ara.</i>	11	<i>Quadrigea bina, nodua.</i>		<i>triplices habent for-</i>	
<i>Pura loca.</i>	11		139	<i>mas.</i>	118
<i>Pura verba.</i>	57	<i>Quadrigea dse non di-</i>		<i>quis pro quibus.</i>	65
<i>Pura arboris.</i>	56	<i>citur.</i>	130	<i>Quis pro qui.</i>	94
<i>Purgamentum.</i>	46	<i>Quadrigea initiatoru.</i>	39	<i>Qui dicunt.</i>	110
<i>Purgare familiam.</i>	10	<i>Quadrime copule.</i>	132	<i>Quibus nox queis.</i>	98
<i>Purpura.</i>	29	<i>Quadrupartita forma.</i>		<i>Quibuscum.</i>	98
<i>Purum facere.</i>	32		136	<i>quid noctis.</i>	177
<i>Purus sermo.</i>	107	<i>Quadrupartitio.</i>	7, 66	<i>quidquid est.</i>	67
<i>Pusa.</i>	71	<i>Quadrupartitus.</i>	32, 94	<i>Quinarij.</i>	41
<i>Pusillus.</i>	30	<i>Quadruplicatus.</i>	106	<i>Quingenta millia dis-</i>	
<i>Pusius.</i>	71	<i>Quadrupes cornuta.</i>	71	<i>crimina.</i>	51
<i>Putare.</i>	56	<i>Quadruplex.</i>	135	<i>quingentum millium.</i>	
<i>Putator.</i>	56	<i>Quadruplex fons.</i>	150		51
<i>Putatur ratio.</i>	56	<i>Quadruplex forma.</i>	108	<i>Quinquages ceni h mil-</i>	
<i>Puteos coronare.</i>	48	<i>Querere.</i>	60	<i>lia discrimina.</i>	52
<i>Putescere.</i>	12	<i>Questio.</i>	60	<i>quinque Kalis Iano no-</i>	
<i>Puteus.</i>	12, 61	<i>Questionum iudicia.</i>	22	<i>uella.</i>	51
<i>Puticuli.</i>	12	<i>Quam ad finem.</i>	108	<i>Quinquennale tempus.</i>	
<i>Putidus.</i>	12	<i>Quam circum.</i>	7		46
<i>Putus purus.</i>	56	<i>Quam late quidque pa-</i>		<i>quinquennialis.</i>	63
		<i>teat.</i>	132	<i>Quinquefossos.</i>	16
		<i>Quam paucissima.</i>	85	<i>Quintus, quinti, quinto,</i>	
		<i>Quam rem siue litem.</i>		<i>quintum, quinte.</i>	96
<i>in Qua harum parte</i>			80	<i>Quiritare.</i>	57
<i>cunque sit.</i>	140	<i>Quanta multitudo.</i>	51	<i>quis alius.</i>	44

INDEX.

<i>quis mulier.</i>	56	<i>Ratio.</i>	125	<i>Referunt libri.</i>	69
<i>quis, que, articulus in-</i>		<i>ratio poscitur.</i>	92	<i>Reficere.</i>	79
<i>quis.</i>	132	<i>ratio uerborum.</i>	95	<i>Refugit mens.</i>	71
<i>Quoad.</i>	101	<i>ratione coniunctus.</i>	84	<i>Regij elypei inaurati.</i>	
<i>Quocirca.</i>	72, 122	<i>rationem dari.</i>	62		73
<i>Quocum.</i>	130	<i>Ratis erata.</i>	69	<i>Regio.</i>	23, 88
<i>quo discernitur homo.</i>		<i>ratis nauis longa.</i>	69	<i>Regiones.</i>	67
	68	<i>Ratitus quadrans.</i>	14	<i>Regis latera.</i>	74
<i>quo nomine.</i>	90	<i>Ratum ac rectum.</i>	79	<i>Regnum occupare.</i>	37
<i>quod aiunt.</i>	109, 110	<i>Raudus es.</i>	39	<i>Regredi.</i>	105
<i>quod bonum, fortunatum,</i>		<i>Raudusculo libram se-</i>		<i>Regula aratri.</i>	33
<i>felixque salutareque</i>		<i>rito.</i>	39	<i>regula cum dentibus.</i>	33
<i>siet.</i>	61	<i>Recemes.</i>	140	<i>Rei colligae.</i>	63
<i>quod dicitur.</i>	109, 111, 116	<i>Recessit.</i>	52	<i>Reique publice.</i>	62
<i>quod rogant.</i>	108, 130	<i>Reciprocare.</i>	78	<i>Reicere.</i>	33
<i>quod ammodo.</i>	85	<i>Reciprocus.</i>	78	<i>reicis religionem.</i>	76
<i>Quoi.</i>	94	<i>Recitare.</i>	73	<i>Relatum.</i>	36
<i>Quouis.</i>	94	<i>Reclusum.</i>	33	<i>Reliquum.</i>	41
<i>Quondam.</i>	69	<i>Recordari.</i>	53	<i>Reloqui.</i>	55
<i>Quotannis.</i>	23, 54	<i>Recta consuetudo se-</i>		<i>Remanere in mente.</i>	53
<i>Quotquot annis.</i>	9, 11,	<i>quenda.</i>	104	<i>Reminisci.</i>	53
	105	<i>recte facere.</i>	58	<i>Renes dolent.</i>	75
<i>Quotquot mensibus.</i>		<i>recti casuum.</i>	136	<i>Repente.</i>	47
	14	<i>rectissime.</i>	67	<i>Repentibus ratiuis.</i>	69
<i>Quotus quisque.</i>	105	<i>rectum, homo obliquum,</i>		<i>Repertire.</i>	66
		<i>hominis.</i>	84	<i>Repertum.</i>	52
		<i>rectum ante declinatum</i>		<i>Repetere.</i>	53
		<i>84</i>		<i>repetere ab origine.</i>	
<i>R pro S.</i>	70	<i>rectus & obliqui casus.</i>	128	<i>repetere res.</i>	23
<i>Radices.</i>	51	<i>85, 95</i>		<i>Reponere.</i>	117
<i>radices in agrum profes-</i>		<i>rectus casus.</i>	51	<i>Repotatio.</i>	61
<i>se.</i>	31	<i>rectus casus singularis.</i>		<i>Repudiandus.</i>	90, 124
<i>Rape, rapito.</i>	131	<i>110</i>		<i>Reputari.</i>	137
<i>Raritudo.</i>	32	<i>rectus casus Amilius</i>		<i>Requirere.</i>	105
<i>Rastelli.</i>	33	<i>85</i>		<i>Rem siue litem.</i>	80
<i>Rastri.</i>	33	<i>Redemptum classicum</i>		<i>Rerum natura & usus</i>	
<i>Rastri.</i>	33	<i>de censoribus.</i>	63	<i>subesse oportet, ut sit</i>	
<i>Ratisimus.</i>	43	<i>Redigere.</i>	102, 103	<i>analogia.</i>	22
<i>Ratibus adueli.</i>	14	<i>Redux.</i>	117	<i>rerum natura tres: si-</i>	
<i>ratiuis repentibus.</i>	69	<i>Referre in litteras.</i>	127		

IN VARR. DE LING. LAT.

mile, assimilabile, neutrum.	Roris, rorem, sine recto.	differunt.	122
126	116	Sacrificio, sacrificabo sed	
rerum quae verbis significatur, partes.	Ros, roris.	116	sacrificandus, aut sacrificatus sum non dicitur.
86	Rostrata trabes.	71	123
Res militaris.	Rotunda mensis.	28, 30	123
24	Rotunda stagna.	12	in Sacris.
Refarrire.	Rubigo.	47	in sacris nostris.
82	Rudentissibilis.	6	ex sacris carnem petere.
Referi agrum.	Rudet ex rostris.	81	re.
11	Ruere.	28, 13	sacculum.
Respicio.	61	62, 46	79
Respondebo.	121	79	79
109	78	26	26
respondendum.	120	64	sagorum extrema fimbriae.
respondere, 58, 59,	134	64	22
Responsum.	36	11	40
Resquit forum.	104	11	sagum in calcita.
hae Restis & restes.	97	53	28
Restibilis ager.	21	45	93
Restipulari.	42	70	93
Rete.	32	77	29
Reticulum.	32	26	23
Retractandum.	79, 84	1	1
Retrabere.	6	122	20
Retro.	137	33	20
Retro era dicit.	40	78	95
Retorsum.	33	78	86
Revocare.	138	33	86
Revocare in cor.	53		86
Reus parum idoneus.		S	66
59		S pro l.	34
Rica.	32	Sacellum.	78
Ricinium.	32	Sacer, magis sacer, sacrificum.	99
Ricinium mulierum.	33	cerinum.	99
Rite.	80	Sacra annua instituta.	103
Ritus.	21, 32, 70, 79	47	103
Rimus.	85	Sacramentum.	42
Rogant.	109	Sacrarium.	55
Rorarij.	75	Sacrificando deis.	31
Rorat antequam pluit.		Sacrificio, & sacrificior	49

INDEX.

Sationes.	105	Scops.	76	seges.	11, 83
Satis est.	45	Scopae.	128	segestria.	40
Satis facere.	66	Scortari.	78	segetes.	106
Satus.	11, 17	Scortea.	78	selibra.	40
Scabellum.	40	Scortum, pellis.	79	seliquastrum.	32
Scana.	80	Scranii.	66	sella.	32
in Scena actores.	131	Scroando.	76	sembella.	41, 133
Scene ostia dexteriore parte, & sinistro.		ut est Scribo, scribam, semen.			11, 49
89	89	scido, dicam.	89	semen ignem.	18
Scenici poetae.	104	Scripturani.	131	semen ignis.	18
Scenicle.	26	Scriptor.	64	sementes.	12
Scenium nugarium unguentum.	78	Scriptor ab scribendo.	95	semilixule.	87
Scerpea.	78	Scriptores discrepant.	124	seminaria.	11
Scerpeum & scerpeum.		Scrupea.	76	semis tertius.	41
80	80	Scrupede.	80	semis quartus.	41
Scane bone caussa.	80	Scrutando.	65	semita.	10
Scana sinistra.	80	Scrutari.	89	semotus.	40
Scenium bonum omen.		Scutum.	29	semuncia.	40
80	80	se.	40	sene partes.	130
Scale.	114, 115, 137	secedere.	36	senatus consultum.	39
non scala.	141	secepit.	68	108	6
Scalpere.	64	secretus, a, um.	112	senectus.	6
Scammum.	40	sectura.	29	senescendus.	46
Scandendo.	115	seculum.	33	senescens mensis.	45
Scandere.	40	seculem.	46	senex amicus.	70, 71
Scansio duplicata.	40	secundi, tres.	83	seniores.	38
Scansio simplex.	40	secundum pariterem.	78	sensus.	105
Scapus.	27	secundum segetes.	47	sensus quinque.	60, 108
Scavere.	113	secundum viam.	53	sententiam efferre.	84
Scelerosus homo.	63	secuti.	52	separatim.	96, 133, 140
Scient.	45, 81	scelere in templo.	62	septemtriones.	77
Scienti.	60	sedes.	32	septem Kalo Iuno novella.	49
Scerpeum & scerpeum.		sedes dei.	37	septemtrionalis circulus.	
80	80	sediculum non dicitur.			
Scientia.	25	4	105		
Scientiam aucupari.	7	sedile.	32	septuagesimus.	15
Scindere analogiam.	14	seditantes non dicitur.	96	septima chorda.	135
Scirpea virgulta.	75	sedulitas.	6	septunx.	40
Scotina.	76	sedum.	32	sepius.	30, 66

IN VARR. DE LING. LAT.

ad Sepulchrum epulas dibus.	119	aut simile est, aut non est.	129
ferre.	46	Sexans.	40
ad sepulchrum Lane.	70	sexii casus desinunt in similia non solum à facie, sed à coniuncta vi, & potestate.	120
Sequens.	71	A, E, I, O, V.	138, 39
Sera.	82	Sexticepsos.	15, 16
Serendi causâ.	33	Sextula.	40
Serius.	57	Saxus virilis, mulieris, neuter.	102
series casuum.	116, 142	Sibi non constat.	93
Seriturne? Serituræ?	132	Sibilus.	6
Sermo.	57	Sicitiidem.	51
Sermo purus.	107	Sicati.	130
in sermone.	91	Sidera.	68
Sermones scribere.	101	Siet.	62
Seros, seror.	95	Sigilatim.	29, 93
Serperastrâ.	103	Signa cata.	11
Serpere.	19	signa quotannis eodem modo exoriuntur.	108, 133
Serpunt spina.	33	Signa, sidera.	68
Serra.	82	signa canere.	71
ferre leues.	33	signa dare.	71
Serta.	57	signa incinuerunt.	72
Servi priscis nominibus.	104	signa, que non habent capit.	117
in servis gentilitia nomen non subest in r. su.	112	Significabilem.	54
Servolus.	86	Signitentes.	9
Servorum liberi.	112	Signum candens.	68
Servorum sanorum nomina.	100	signum dare.	26
Societatum.	bid.	Silentium noctis.	45
Servorum nominum posita à dominis.	88	Silva excisa.	36
Servus, servus.	136	Silvestres loci.	72
Serviles dii manes.	48	Simile quid sit.	125, 126
Sesterius.	42	Simile verbum eodem genere & figura.	92
Sete nigra.	65	simile & dissimile ex genere & figura.	92
Sex casuum, ut unus.	97	duobus constat.	126
sex decurie tribus gratia.		similes res dissimilibus verbis notantur.	101
		quodcumque conferat.	101
		similitudines poetarum.	130
		similitudo.	108, 133
		similitudo verberum.	133
		in multis verbis.	133
		Simulacrum.	31
		Simulacra.	77
		Sine controversia.	88
		Sine dentibus latrat.	71
		sine dubio.	111
		sine dubitatione.	85
		Singula, multa.	42
		à singulari in multitudine.	133
		dira debuit analogia.	137
		Singulari verbum casu.	111
		Singularis res.	85
		in singulari.	97
		Singularia verba.	138
		Singularia auspicia.	10
		Singularis aliquid.	113
		Singularis casus.	71

INDEX.

in singulos annos.	63	Solvere per trinita.	43	Spontio	58
Smisferior pars.	107	Solvere à soleo, Cato & Ennius.	123	Sponsor,	58, 59
Smistra & dextra.	70	Solum.	44	sponsu agere.	58
smistra ab oriente.	72	Soluta oratio.	64, 65	sponsus.	58
smistra bona auspicia existimantur.	80, 81	Soluta oratione locuti.		sponsus rogatus.	82
ferto in smistrum.	67	Sponte.		Sponte.	58
Smam.	31	Sonant arma.	57	sponte dicere.	58
smas.	31	Sonitus.	57	Sponte sinate.	58
smas vas.	103	Sorbere.	61	sine sponte sua.	59
Sirpare.	33	Sors.	43, 57	Sponsa sue sinem.	59
Sirpata dolis.	33	Sortes.	57, 74	Spurcicia lane.	75
Sirpea.	34	Sortilegi.	57	St.	71
Sirpices.	33	Spatium.	24	Stc.	17
Sirpicula.	33, 35	Species.	95, 108	Stadium.	7
Sistere.	45	Species aliene.	17	Stagnum.	12
Sitiens.	90	Specillum.	61	Stamen.	29
Situs, am.	48	Specio.	32, 61	Stans.	29
Socer, soceri.	120, 142	Spectacula.	35	Status.	7
Socrus.	142	Spectare.	61	Statuti dies.	49
in Societate venire.	38	Spectionem habere.	61	Stella prima exorta.	
Societatem servorum nomina sine proportionem.	100	Speculo.	32	44, 45	
si hominas sustuleris.	100	Speculator.	61	Stella quot in Orionis signo.	74
Sodales sustuleris: si sodales, sodalitatem.	134	Speculum.	31, 61	Stella iubata.	45
Sodalitas.	134	Sperare.	59	Stercus eubitgr.	34
Sola terra.	9	Sperata.	56	Enervitur.	50
Solarium.	44	Spes.	56	Sterile.	86
Solis ignis aureus.	78	Spexit.	61	Sternere.	40, 64
Solis & luna cursus.	44	Spica.	11, 53	Stillicidium.	12
Solis motus.	45	Spica aret.	17	Stipare.	42
Solitus sum à soleo.	123	Spicas conruere.	34	Stipatio.	74
Solum.	31	Spiclegium.	83	Stipatores.	74
Solstitialis circulus.	112	Spinajora.	94	Stipendia facere.	42
Solstitium.	45	Splendida stelle.	66	stipendiarii.	42
Solvere crimina.	102	Sponden tuâ grâ.	58	Stipendium.	42
		Spondere.	58	Stipula.	83
		Sponsa.	58	Stipula.	83
		Sponsa pecunia.	58	Stipulari.	42
		Sponsalis dies.	38	Stipulari liberum.	68

IN VARR. DE LING. LAT.

Stipulae.	85	Sublime cogens.	77	Sulfur.	11
Stiva.	33	Sublimes lecti.	39	Sum, olim esum.	121
Stola mulierum.	131	Sub mensuram ac pon-		Sunto.	67
stola mulierum.	101	dera succedunt.	114	Sum, sui genero.	121
st. l. pallio dissimilis.	89	Subscribere.	82	Sumere similitudines.	
Stragulum.	40	Subsedere.	14	120	
Stramentum esegere.	39	Subsellium	32	Summa.	101
Strangulare.	64	Subsistere.	24	summa duplex.	90
Strictum.	108	Subsidium.	24	summa muri.	34
Strigula.	76	Subsidere.	32	summa pars.	21
Strigare.	76	Subsistere.	37	summa potestas.	22
Strigilando.	76	Substructus locus.	37	summa pura.	57
Stridens, ab stridite.		Substem.	29	summa terra.	9
Stridens.	87	Subtilis.	133	ad quamcumque sum-	
Strigulae.	117	Subtus.	31	mani in dicendo re-	
strigulae, non strigulae.	93	Subucula.	32	feram.	102
Struis, strui, struem.		subucule uxoris non		summatim.	86
struum.	93	paros.	109	in Summo.	77
Stultie dicere.	109	Subulo.	72	summum caelum.	8
Stultus, stultior, stultif-		Subuolare.	21	summum dei.	44
sonus.	113	Subcesere.	80	ad summum peruen-	
Stas sponte.	38	Succesit.	52	re.	99
Stapes sponte.	59, 118	Succi parum.	28	summus campus.	12
Sub armis.	60	Succidere.	22	Sunto.	67
sub dextra.	37	Succulita.	28	Suo quisque ritu sacri-	
sub dno.	19	Succurrit.	59	fium faciat.	79
sub duo.	38	Succidere.	29	Supellex.	90
sub sensum venire.	60	Sucus adest.	28	supellex districta ex e-	
sub tecto.	90	Sudor pro hembre.	12	borr, a'is que rabus.	
sub tecto non iuran-		Suere.	24, 127	90	
dum.	19	Suffibulum.	48	supellex figure noua.	
sub terra templum.	66	Suffendo.	48	105	
sub verbo populi.	47	Suffragium ferre.	50	Supra loca.	8
Subesse.	65	Sui cuiusque temporis		Superare.	77
Subigere aures populi.		verba.	123	superior domus.	39
104		Suis, a' sue.	94	Superrimus.	44, 574
Subiungere.	80, 139	Suis, a' sue & a' sue		Supparus.	31
Sublati reni.	70	127		Suprema.	44
Sublatis.	57	Salsus.	113	Suppositi.	57
Subluculum.	48			Supra & sultus.	31

INDEX.

Supremum tempus.	Tellus.	19	temporum triu' verba.
44, 574	tellus vincula celo.	18	106
Supernus.	Teno.	33, 77	7, 44
Surdum theatrum.	Temperantia.	89	tempus uerbo iungi-
Surgere magis mane.	Tempestas.	77	tur.
116	tempestas pro tempo-		tempus supremum.
Sursum versus.	24	74	74
Suscepta ferre.	49	tempestas suprema dies	Tenebras dissoluere.
Suspendere.	80	74	Tener, tenerus, tener-
Suspirantes.	76	tempestiuus.	44
Suspicio.	12	Templa cali.	66
Suspicio.	66	templa aeterna cali.	46
Sustinere tempore.	20	templa adfari.	54
20	templa dextra.	66	Terere.
Sustollere.	11	templi partes.	66
Sutor.	24	in templo aspici sed.	Termentarium.
Sutina.	24	62	Terra.
Surina, non calcearia.	95	in templo inbeas adesse	a' terra terris non dici-
95	homines.	63	tur.
Syllaba, habet singu-	templum concipere.		in terra.
los casus.	111	67	ab hac terra.
T	templum.	96	terra altera.
Talla.	26	templum circum septu.	terra unde.
Taberna rimaria, creta-	67	terra & caelum dei.	17
ria, argentearia.	94	templum factum est.	62
Argentariorum.	63	templum tectumque.	terra inuat, & luca.
Taberne aedes.	38	67	terra mundi media.
Tabernacula.	15	templum unius intri-	in terris.
Tabula, in qua latum-	130	67	territorium.
culi inditur.	42	Tempora, casus, neu-	Verucuppos.
tabula.	32, 94	rum verba signifi-	41
Tangere.	134	cant.	86
Tanta cognatio.	75	tempora tria, praeteri-	Testa vel testus.
Tantale.	72	tum, praesens, futu-	Testa.
Tantulum.	43	rum.	88
Tantum acuminis.	84	temporalia verba.	125
Tantum numerus.	107	temporalis.	132
Tardus.	19, 90	temporum vocabula.	30
sub Tecto.	26	43	Tibia.

IN VARR. DE LING. LAT.

tribiceni.	96	Tranare.	29	figura.	118
tribicina.	81	Tranquillo mari.	79	Triclinium conserrere.	
tribicines.	77, 72	in Transeundo.	131	re.	102
tribicines foriati.	47	Transilire.	102	Tricliniorum ammalogia.	103
Tigum.	34	Transiibus.	139, 137	Triens.	42
Timor frigidus.	53	Transitio.	122	Triga.	95
Timere.	64	Transitus.	120	Trina bige, non tres.	
Tiue aues.	23	Translata.	81, 140	Trina copule.	101
Toga.	29	Traslatiua verba.	57	Triones.	6, 77
toga leta.	33	60		Triplicia.	30
toga praetexta.	48	translatitium nomen.	13	Triplices radices.	94
toga virilis.	110	translatio.	55	Triplicia.	30
toga virilis tunica muliebri dissimilis.	89	translatum.	60	Triplicia.	30
Tollere.	111	transuersa regula.	33	Triplicia.	30
Tomentum.	40	transuersi ordines.	130	Triplicia.	30
Tonsura inuenta.	16	transuersus.	76, 78	Tripportenta deum.	95
Torale.	40	Trapetes.	34	Trita semita.	6
Torinus.	40	Transolare.	30	Tritani mater.	66
Torulus.	40	Tremo.	53	Tritanus.	66
Torus.	40	Tremuisti, id est, timuisti.	53	Triticum.	27
Torus.	35, 40	sti.	53	Triticum iactum.	105
Tote, pro toti.	81	Tres bige non dicitur.		Tritura.	96
Totidem.	89, 96	sed trine.	139	Tritusa, am.	41
Trabes una.	71	Tressis.	118	Triuim.	68
Trabs, a trabes.	138	40, 118		Triumphare.	58
Tradite historie dua.	38	Tribus.	42	io Triumphoio.	58
traditum est memorie.	39	Tributa quinto quoque anno.	46	Triuolum.	9
traducere.	103	Tributum.	42	Triua.	30
Traduclus.	15	Tributum.	42	Trulla.	30
Tragula.	29, 34	Tricesis.	40	Trullum.	30
Trahere plastrum.	33	Triclinia hiberna & estina.	90	Trutina.	43
trahi per terram.	34	Fenestrata. ibid.	90	Tuba.	30
trahere.	29	Triclinaris gradus.	90	tube sacrorum.	47
Trama.	29	Triclinarie mappae.	110	Tubicines.	24
Trames.	76	Triclinii lecti pares matri.		tubicines sacrorum.	30
trames.	6	terti, alitundines & Tundo, tundam, tundu-		Tuber.	30

IN VARR. DE LING. LAT.

gunica virilis.	110	in vestitu, & supel-	Velom.	32
tunica pignula angustis claus aut talis.		lectili.	109	Venabulum a venatu-
117		magis Varium.	109	re
tunica virilis & multibris, quam habere ex instituto debent.	131	Vas.	59	Venans, venaturus, a venor.
tunica mulebris.	89	Vasaquarium.	30	venor.
tunicam consuere.	117	Vasa argenteum.	114	Venator.
tunicam relicere.	58	Vasa ad victum habilia & figura bella.	90	Venditionis fundi. lax.
Turbulentus, a tum.	129	Vasa. res.	31	V. ner.
Turdarius.	44	Vasa anni.	105	Ventilabrum.
Turdus.	44	Vasa succa.	31	Ventilatio.
Turra.	25	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Ventre ferre.
Turmarum decuriones terni.	24	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Venus.
Turpiculares in collo puerum.	80	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Ver.
Turres.	33	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Ver omnia aperit.
Tutela.	69	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verba ut finita aut in finia.
Tuto.	90	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verba facere.
Tutulati.	73	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verba habens tempora & personas, non casus.
Tutulus.	73	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verba significant casus, tempora, numerum.
		Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verba non verba.
Vacia.	103	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verba, ut amittunt, aut commutant.
Vaden' ne posceret, nec dabitur.	59	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verba, ut legitur & currit.
Vades ne darent.	56	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verba sibi imposita rebus ut ea significant.
Vadimonium promittere pro altero.	59	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verba proinde ac cognominata.
Vagati.	47	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verborum declinatum species sex.
Vagat clamor.	81	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verborum declinantium genera quatuor.
Valens oratio.	103	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verborum divisiones.
Valentes.	77	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	Verborum principia duo.
Valium.	30, 34	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	
Valuata triclinia.	90	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	
Vannum.	34	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	
Varicare.	30	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	
Variedas sacunda.	109	Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	
Varietate delectamur.		Vasorum in situata forme recentes a Graecis a late.	104	

INDEX.

verborum genera duæ	Vesperugo.	44,74	Videre.	61,72		
facendum, sterile.	Vestibulum.	78	Videre domi.	67		
Verborum declinatio.	Vestigator.	25	Videre.	18		
eur.	88	Vestigia fuga huius	Vigiare.	60		
Verbum quid sit.	141	diei.	47	Villa.	11,23	
Verbum aut vox, quam	Vestigium manet.	43	Ville edes.	38		
audimus: aut quod ea	Vestimenta.	102	Villam iuveni.	68		
significat: aut utru-	Vestimentū.	29,57,141	Vinaria mensa.	30,51		
que.	92	Vestimentum apud sal-	Vinaria taberna.	94		
Verbum emitte.	50	lonem cogitur.	53	Vinaria trulla.	30	
Verbo tempus, locus no-	Vestitur, ut vitemus	31	Vinariū vas.	31		
mini iungitur.	87	frigus, & honestè ve	Vincire.	18		
Vere.	116	stiti videamur.	90	Vinctio.	18	
Vereor ne.	82	Vstis.	32	Vinctura.	18	
Vergilia.	45,74	Vestiacere retrorsum.	Vinculum capiti.	18		
Veritas petias, quam	33	Vestit mutas impera-	Vindemia.	11		
consuetudo sequenda.	103	tor.	72	Vindemiam auspicatur		
Vernacula verba.	55,53	Vestispica.	68	Dialis.	47	
Vernacula vocabula.	31,27	Vestitus, us.	27,89	Vindemiator.	25	
Vernaculum ac domi-	140	Vetera verba.	6	Vinea.	33,34	
natum.	140	Vetus.	44	Vinea.	11,30	
Verba natura.	26	Vetus vetuior, Veter-	Vincta.	11		
ab hac Verbu.	139	rimus.	59	Vinum.	11	
Versum.	105	Vestitus.	44	Vinum Deo dat magi-		
Versura loci.	76	ad Vexillum ducere	56	stratus.	31	
Versus, a, um.	36,45	Via.	7,9,11,34	Vinum, vina.	214	
Versus in.	29	Via dextra.	76	Vinum legere.	25	
Vercendo.	81	Vibices.	76	Vinum nouum.	47	
Vertere.	45	Vicena partes.	126	Vinum nouum & ve-		
Vertex.	6	Vicesis.	40	tus.	48	
Vern.	26,32	Victitare.	17	Viocurrus.	6	
Vesana mens.	54	Victoriati.	121,134	Violare virginem.	60	
Vespe rnonissimum.	116	Victus, us.	21,27,36	Violentia.	20	
Vesper.	45,74	Vicus.	7,35	Vir habet calceos mu-		
magis vespere.	116	Vicus constat ex domi-	bus.	38	Virere.	45
Vespere.	74	Vide circum.	8	Virge.	34	
Vesperis.	50	Videndum ut satis sit	Virgulta.	73		
Vesperis tempus.	116	Veruendi.	129	Viridis.	26	

IN VARR. DE LING. LAT.

Virile nomen & mu-	gionibus.	114	mundi.	94	
liebre.	34	Unguentaria taberna.	vocabulū & nomē.	129	
Viriles calcei.	108	95	Vocalis oratio.	141	
viriles species.	17	Unguentum.	94	vocandi casus.	92,109,
Virilia.	132	Unguentum, unguen-	131	vocare in harem.	129
Virilitas.	20	ta.	114	vocem emittere ore.	
Vis.	18,104	Vni alteri.	130	54	
Vis & potestas.	120	Vni, vini, quarrini.	95	voces declinata.	85
Vis, recto & obliquo ca-	Vnitus.	84	Vniuersa analogia.	89	
su.	85	Vniuersa lana.	32	voces mittendi pars a-	
Vis humoris.	26	Vniuersa natura ver-	39	nime.	106
Visenda.	60	borum.	137	vocitare.	55
Vista.	62	Vniuersus, a, um.	39	vocatus.	19
Visus maximus sensus.	60	Vniuersus casus littere.	21,34,53	volo.	53
Vita vnde.	18	97	à volo, volare & velle.		
Vita insepulta.	117	Vnius casus littera.	97	122	
Vitare.	56,117	Vniuersi, 121, 127	122	volsellis pugnare.	107
Vitiare.	60	Vnuculus.	7,77	vols. 17	
Vitia.	26	Vnum & mongena ab	17	volumen non patitur.	
Vitium manumissio-	Vna sunt natura no-	uenaria.	119	44	
nis.	50	vnius, vnus, vni, vnum,	volantaria declinatio		
Vitulantes.	82	vne, vno.	97	ad consuetudinē re-	
Vitua aqua.	31	Vocabula & reliqua	128	fertur.	
Vix.	129	verba.	56	voluntaria declinatio	
Vix notum paucis.	48	Vocabula & verba par-	107	impofitorum.	
Vliginosus ager.	12	tes orationis.	86	voluntarium.	
Vlulans.	81	Vocabula, ut homo &	90	voluptas.	
Vmbilicus.	69	equus.	86	voluerat filum.	
Vmbo.	28	Vocabula rebus impo-	81	volutare.	
umbra cornuata.	70	nunt imperiti.	138	romer.	
Vmbra iacere.	70	vocabula ut infinita.	93	romere terram.	
Vna, bine, trina bige.	113	de vocabulo potius	56	rotata noua suscipi.	
113	quam de re contro-	urbanus.	88		
Uncia.	40	versia.	127	urbes.	
Vnde est illud.	67	vocabulorum declina-	32	urbium.	
Vnde sit, quid sit, cuius-	126	tionum genera qua-	37		
modi sit.	132	sac: nominandi, ca-	88,104		
Vngo, vngor.	132	suale, augendi, mi-	31		
Vnguents alba ex re-					

INDEX.

Vinator.	31	cas.	88	ratio	est	resimenda.
Vina.	31	de loqui.	55			110
Vina prima.	41	Ut multa.	34, 37, 77	Vilitatis	caussa	que
Vitrarium.	31	Ut pronomen.	120	que res	est	inuenta.
Vitor.	132	ut res postulat.	126			89
Vsque dum vivunt.	123	Vter.	114	Vtque.		67
Vsque eo.	71	Vtilis & necessaria de		Vt ubique.		133
Vsq; quasque.	73	clinatio.	84	Vuidum.		28
in Vsum additus.	56	Vtilitas non similitudo		Vuaris.		12
Vsura.	43	queritur in rebus		Vxor.		27
Vsuspandum erit.	54	vsus cassam-		Vxorcularis.		76
Vsurpandus.	93	uentis.	89			
Vsus simplex.	84	Vtilitas & elegancia con				X
Vt.	81, 91	sideranda.	50			
ut cuiusque talis volum-		Vilitatis causa facta o-		X pro C S.		109, 138

SCRIPTORVM NOMINA QVO-
RVM AVTORITATE IN SVIS
IN M. VARRONEM CON-
iectancis & notis Iosephus Scali-
ger vsus est.

A	Artemidorus.	29, 91, 116, 118, 132, 136, 101, 203, 229,		
Ælianus.	129	Atellane.	132	248
Æschylus.	27, 31, 44,	Athenens.	17, 41, 5,	Catulli versus corri-
	49, 83, 93, 108, 110,		47, 53, 61, 63, 67, 90,	guntur. 17, 90, 115,
	111, 112, 118, 115, 119,		138, 139, 155, 160, 200,	147
	246	Attius.	3, 87, 94, 95,	Censorinus. 2, 9, 72, 84
Æschyli versus ab En-			106, 107, 110, 149, 57	Charisius. 26, 59
mio Latini facti.	110	Attii versus emen-		Cicero. 61, 8, 13, 4, 9, 2, 93,
Africanus.	80, 81, 138, 210	dari.	9, 11, 199	10, 5, 106, 109, 121, 131
Alaman.	111	Attii versus ex Euri-		15, 18, 21, 97, 200, 228
Almanis apud Plutar-		pide translati.	87,	242, 24, 74,
chum locus corrigi-			84, 100, 111, item ex	versus apud Cice-
tur.	195	Soph. cle	10, 102	ronem non animadu-er
Alexis comicus.	155, 159	Ausonius.	24, 40, 146,	si. 10, integritati res-
Amphis comicus.	190		189, 212, 230	stituti. ibidem.
Anacreon.	107			Clemens Alex. 22. 45,
Antipater.	180	B		114, 148, 160, 163
Antiphanes.	105	Bacchylides.	189	Columella. 4, 1, 98, 215
Apitius.	46, 71			223, 225, 234, 242,
Apollonius.	49, 81, 143,			244, 253
	148, 158	C		Columelle locus
Eius interpres.	108, 120	Cacilius.	93, 114, 118,	corrigitur. 209
Aratus.	111		158	Cornificius. 105
Aristophanes.	12, 41, 49,			D
	52, 55, 66, 67, 81, 90,	Callimachus.	25, 40, 72,	Democritus. 31
	123, 141, 184, 252		88, 106, 224	Demosthenes. 46, 74,
Aristoph. interpres.		Cassius Hemina.	33	85
	160	Cato.	21, 33, 47, 48, 58	Diodorus. 67, 89
Aristoteles.	50, 69, 190,		68, 128, 146, 198, 202,	Diogene Laert. 26
	211, 215, 217, 218, 219		203, 243, 221, 222, 230,	Diomedes. 152, 158, ver-
	226, 229, 251		223	sus Ennii apud Dio-
Aristotelis la us expli-		Catonis loci restitu-		medem perperam legi-
catur.	156	ti.	205, 209	tur. 14. Ibidem M. Attii.
Arnobius.	71, 141	Catullus.	53, 108, 111,	150

INDEX,

Pl. corrigiur.	26	Seneca.	18, 71, 82,	Turpilius.	74, 159, 182,
Plutarch.	1, 30, 65, 70,		103		215
	74, 75, 83, 85, 95, 103,	Serenus.	146, 157		
	109, 110, 122, 123,	Seruius grammaticus.		V	
	149, 158.		146, 205, 215, 252	Valerius Flac.	10, 104
Plutarchi locus emenda-		Sidonius.	112		113
tus.	115	Silus Ital.	51, 17	Varro.	11, 13, 20, 22, 27
Poeta Gr incerti locus.		Sophocles.	7, 78, 101,		28, 33, 32, 36, 49, 53,
	83		108, 112, 144, 152		54, 55, 58, 62, 56, 8,
Pollux.	10, 45, 2, 35,	Sophoclis versus cum	71, 74, 80, 84, 92, 121		
	67, 68, 69, 129, 136	Attianis conferuntur.	12, 129, 130, 142, 146		
	14, 143		101, 102		148, 116, 180
Polybius.	119, 188	Stasius.	32, 36, 50, 124,		197, 198, 202, 206,
Pomponius.	17, 24,		142, 153		210, 219, 222, 211
	45, 150, 158	Stephanus.	11, 208		23, 239, 248, 250, 255
Pomponii vel Papinii e-		Strabo.	19, 37, 104, 110,		
pigrammaton	130			Uarronis locus emen-	158
Pontificalia indigistamē-		Succius vetus poeta.		Varronis versus apud	
ta.	30		221	Natum corrupti cor-	
Porphyrio.	66	Sudas.	61, 69, 148	rigitur.	27, 139, 5, 157
Porphyrius.	70	Suetonius.	1, 9	Varronis Græcus inter	
Posidippus.	63			pres.	219, 222, 23, 225
Priscianus.	27, 112, 117,	T		Varro Stoica sectæ ad-	
	132	Tacitus.	95, 129	dictus fuit.	191
locus resistuus.		Terentianus.	70	Vegetius.	198
	150	Terentius.	34, 56, 140,	Virgilius.	3, 74, 98,
Probus.	29, 81, 91, 122		213, 222, 229, 232		10, 112, 115, 122, 13,
	14, 217	Theophrastus.	4, 333		1, 3, 107, 1, 232
Properius.	2, 26, 32,	Terullianus.	25, 178	Virgilius à Varrone	
	162, 202, 135		240	quædam mutatus.	
		Tibullus.	117, 203		232
Q		Theocritus.	64, 123, 149	Virgilius versus ex En-	
Quadrigenarius.	232	locus emendatus.		nio desumptus.	
Quintilianus.	211		252		21
Quintus Smyrneus.		Theognis.	105	Virruuius.	198, 239
	102	Tullius.	40, 52, 82,	Vipianus.	132, 210, 239
			157, 1, 2, 208		244, 148
S		Tragici incerti locus.		X	
Salustius.	214		146	Xenophon.	56, 68, 70

INDEX QVORVNDAM QVÆ IO-
SEPHI SCALIGERI CONIECTA-
neis in M. Varronem De lingua
Latina, & eiusdem Notis in
libros De re rustica,
docentur.

A	Aes contrarium.	195	Α'ραγορεια	122	
	Aetas musta.	204	Α'νελabra.	124	
	Aggeres.	183	Α'νcularæ.	124	
A	Abitis, promor.	123	Α'νευς.	31	
Accas.	78	Α'γυλομυτις.	105	Α'ngenora.	78
Accedisse, pro Accessisse.		Α'γλαδι' ο'ζον.	108	Α'νimalia πολιτικα.	
	232	Α'γνος.	43		249
Accensi.	130	Α'ι'ε, pro meretricæ.	134	Α'νimus latrat.	154
Accescere.	213	Α'ι'ε, pro μεμε'τη.	98	Α'ννuit.	164
Acetabula in fæm. gen.		Α'ι'ε, pro ο'ζον.	200	Α'ννυς.	73
	247	Α'λα.	205	Α'νquisere capitis.	95
Α'α'εω.	31	ale fabules.	205	Α'ντιστοιχα.	195
Α'α'εω.	66	Albicare.	146	Α'ντιπροπαν.	195
Acus.	66	Albogalerus.	125	Α'ντιπροπον.	195
Acus fabule.	205	Alliui, pro Allexi.	112	Α'ντισπουδι.	195
Α'δ'ηφαγία.	132	Alteræ aues.	153	Α'ντισαυμο'σθεσ.	195
Α'δ'ηφαγος.	132	Aluearium.	200	Α'ντισαυμο'σθεσ.	195
Adicere conuivium.		Α'μαδρυάδες.	22	Α'πιμος.	217
	118	Α'μα'ζα.	144	Α'pello.	201
Adiucialis cena.	118	Ambecisu.	190	Aper.	241
Adorea antiquis Roma-		Ambidentes.	43	Α'pes.	250
nis omnis ex agris pro-		Ambigere, in iudicio.		Α'pica ouis.	217
uentus.	16		81	Α'pices.	124
Adruere terram.	205	Α'μ'βωνες.	50	Α'φ'ετρος.	23
Adsellare.	198	Ambub.	54	Α'piculum.	125
Adstare vites.	205	Amburuaræ.	55	Α'πιοι ο'ρροννυται.	65
Ad te, pro, penes te.		Ambustum.	57	Α'πιαγ'εσι.	201
	107	Amitermini.	20	Α'φ'ι'εσ. extorris.	23
Ædirinium.	220	Α'μ'ιες.	43	Α'πολι'εδα, denasici.	33
Ædium cauum.	64	Α'μφι'αλλον.	67	Α'πο'λια, Α'π'β'λια.	
Æquidule.	73	Α'μφι'ε'ρμυες.	20	Ζοτ.	
Æquinoctium.	73	Α'μφι'αλις πα'ς.	120	Α'πολι'ε'ς γενιτιυς Α'π-	
Æquora terre.	16	Α'ναδ'ι'α'ωσις.	233	iquis pro Apollini.	2, 347

I N D .

Apollinæres ludii.	76	Assant tibicines.	121	autumnus.	74
Apollinæris collis.	23	Asidela.	122	axies mulieres.	149
Appotus.	144	Asiduus.	153	axioſe.	139
Α ποσροφία Venus	29	Aſtu, pro Haſta.	50		
Aquale.	28	Α τρεάδην.	133		
Aquaticula.	253	Aſtartes, Aſtarot.	25	B pro V in manu ſcri-	
Aquæ ſtatine.	20	Α τρεpes.	107	ptis libris.	11
aquæ caduce.	20	Α τρυ, χερ' Εχοχλῶ,	206	Bagienni.	206
Aranens.	47	Α τρηens.	183	Βάλαροι.	247
Arbitrari, Cenfere.		αι pro Ad.	239	Balatrones.	224
130		Α τρεξ.	77	Βαυβαζιαν.	119
Arca.	55	Α τρη.	77	Bambancar.	139
Arcedera.	74	Α τρη dies.	81	Baratrones.	124
Αρχησιμοι. 94, 98, 143		Α τρηbia pecunia.	70	Βαρυβαρυξιόμιμα.	142
184, 194, 197, 200,		Α τρηium.	64	Bardi.	122
285, 217, 226, 235,		Α τρηs, Α τρηs.	185	Βάσκατος.	97
257		Α τρηo εἰς auſculto dif-		Batiillum.	53
Arcele aues.	153	ferunt.	93	Batualia.	64
Arenifodine.	197	Areninus.	178	Batuatores.	64
Areopagitica petra.		Augumentum.	47	Batuere.	64
201		Auguraculum.	24	Batuera.	64
Arferia aqua.	74	Augures publici.	15	Belitre.	224
Arferre.	74	Augurum precatio.	85	Belli gemina porte.	65
Argiletum.	184	Auis, pro aues.	235	Beſtiarum diuerſitas.	
A'εχη	42	aues ſiniſtre.	153	250	
Arimaſpi.	143	aues arcule, chuiæ, remo		Βιάζουθαυ τιλι παρθη-	
Aringa.	42	res.	153	ροι.	91
Α'ρραβοί.	69	inebra, enebra.	ibid.	Bidentes.	43
Aryſum.	242	altere, volſtre.	ibid.	Bilbit amphora.	45
Aryſura.	242	Aula.	113	Betere.	161
A'εϋs.	45	Aular.	248	Biuium.	209
Arvenire.	74	affamenta dicta.	121	Βλαυός.	227
Aruga perperam pro		aruum, pro auuato arcu.		Βλαυίδες.	135
Aruga.	41	115		Blitera meretrix.	135
Α'ουκρίδες.	138	auſculto εἰς audio diffe-		Blitum.	135
Aſcaripeda.	138	runt.	93	Bos.	41
Aſſa, Aſſeſtrix mulier.		Αυτῶελαυεει.	90	bos Luca.	189
121		Αυτῶελοι.	90	Bῆs.	41
αſſa vox, aſſa tibia.	121	Αυτῶελοι.	90	Εῆs περιλῶs.	43
Aurea dicta.	212	Αυτῶελυτῶs.	90	Βυγαίης.	224

I N D E X.

Βυτρεφιδδν χράφαι.		Καλοβάται.	141	Καρίαι.	143
74		calpar.	73	Carmenæ.	235
Βυτταναια.	110	Κάμουες.	62	Carminare.	129
Βεῶπις Α Eolicè, pro		Κάμουον.	127	Caro ſtrebola.	141
εῶπις.	203	Camelopardalis.	44	Caron, pro Charon.	
Buceta, Bucisa.	184	Camillus.	120	189	
Buccina.	97	Campas equos marinos		carpa.	41
Bucco.	152	olim vocabant.	35	Capreolus.	204
Buco.	185	Camphora.	35	Casii populi.	117
Bulbum.	48	Camozzi.	215	Casius Caſcam ducit.	
Burrunica potio.	79	campi etymologia inepta	117	Κάσμιλος, Ε'ρμῆs.	
Bυρῶν.	97	16		Καμπο's.	201
Byracium.	208	Καμπο's.	201	120	
Byzantium.	208	Καμπο's Siculis circus,		Cafeale.	198
		aut hippodromus.	16	Καρυς etymon.	44
C pro G.	186	Καμπη, metæ.	16	Casus Lumenſis.	214
Κάβαρι.	25	Καυδῶν.	67	Casus, pro riui.	148
Cabir.	25	Canere.	254	Casnares.	117
Cabiri tres.	104	Canina, pro pelle.	116	Casus εἰς αλλαγή.	205
Cacabum.	55	Canis.	43	Cata dicta.	125
cadaueroſa facies.		Canis, vinculi genus,	44	Κάταροι.	52
147		Canes, veteres voca-		Καταφαγῶν ἀργύριοι.	
Cadmus Thebarum cō-		bant euſtodes.	44	155	
ditior.	232	Capedines, Capedum-		Κατῶματα.	37
cadmῶ ἀνελιός.		cule.	53	Catulina, pro carne.	
132		Capere ſticulum, radi-		118	
Caduce aque.	20	ces, granum.	12, 18	cauadium, cauum adiu.	
Celare, à celo.	177	Καπιλευειν.	61	13, 64	
Celi fretum.	127	Καπιδῶν.	53	cauiar.	13
celi templa.	97	Capitium.	53	Cauiio.	13
Celigena Venus.	28	Capitulum.	226	Caulle.	13
Celus pro Deo.	179	Καπιποφόρος equi.	107	Καυτάκη.	67
Ceruleum fretum.	127	Capro.	41	Capro.	65
Καυίδες.	224	Καυφῶν.	220	Cauponari.	61
calabra curia.	80	Κάυρος.	42	Κεοίεs vacans Greci	
Calces, Calcul.	186	Κόπτεσθαυζωόσῆαι.		ſepulcrales temias.	
Calende.	81	123		114	
Calis.	43, 47	Carere.	53	Καλευτῆs, Porſiſculus.	
Καλλιπλόκεμος.	136	Καυρεται.	138	188	
Καλλιφουρος.	136	Carere lanam.	129	Καυρετα.	147

INDEX.

Censere, arbitrari. 130	Χρῶν.	237	Comisse, pro Comeffe.	189
Καρτωαῖδα.	17	Χρῶν ἀπρω.	72	Comitiales dies.
Centurialium.	66	Choreuse.	254	Comitiales dies.
Ceres pro pane.	77	Χρῶν.	318	Comitari canam.
Ceres à cer. o, non à Χρῶν.			211	Commutare verba.
goro, et Varro et Ci. Χρῶν, Pythagora.	187	Compertis.	146	Compertis.
cero.	30, 91	Cicum.	149	Conciliare.
Κεραῖδες.	43	Ciere calces.	156	Conrimme.
Cereos proceribus mitte.		Cicunare.	149	Condalium.
bant pauperes clientes Κηλῶνας.		Toleno.		Condus.
Saturmalibus.	180	155	Conferre ratem.	113
Cereri.	147	Κηρῶν λαμπας.	Conferri raris.	113
Cerialis pompa.	197	180	confractis.	198
Κεραδαλλίς.	36	Κηρῶν.	149	Congenare.
Cerno.	91	Κηρῶν.	53	Corregione.
Cerritus.	88	Cilbanium.	53	Conscriptum, pro Con-
Cerriti.	147	Cincinnati.	204	scriptum.
Cereus, Cere.	91	Κιλίνα.	81	Contra aurum venire.
Cerui.	51	Circi.	206	195
Cerui etymon.	44	Circus.	63	Contrahere rugas.
cerui palmati.	215	Citheron.	80	Coniurax.
Ceruis manum.	116	Κηρῶν.	231	Conturbare.
Cerus manum.	91	Κηρῶν.	94	Conuentio pro Concio.
Cerufes.	189	112	Clausus.	192
Cessoribus veteri consue			Κληται βόσποροι.	112
rudine scribēdi pro Cē-			Κληται ποτα.	112
foribus.	95		Cinella.	133
Χ in T.	204		Cinix ames.	153
Χ nota, quid designat.	211		Κηρῶν.	105
Χαλκίμβολος.	113		Κηρῶν.	160
Χαμεινίδες.	65		Κηρῶν.	10
Χαμεινίαι.	65		Κηρῶν.	63
Χαμεινία.	65		Κηρῶν.	241
Chamois	215		Κηρῶν.	46
Χηρῶν, tanquam			Κηρῶν.	86
Χηρῶν.	86		Κηρῶν.	93
Χηρῶν.	93		Κηρῶν.	119
Chermes.	119		Κηρῶν.	28
Χηρῶν.	28		Κηρῶν.	22
Χηρῶν.	22		Κηρῶν.	43

INDEX.

Cosaulle pro corolla. 116		D	Dies asri.	81
Conella Iuno.	81	D in L mutatum.	90	dies comitales.
Conium veteribus caelum		Δακτύλιος.	74	Diffindere.
81		Δακτύλιος φυσικοί.	160	Digitabulum.
Κύτταρον.	141	Δαδύλος.	90	Dignorare.
Κυορῶν.	110	Dagon.	25	Δημήτηρ.
Craber.	37	Dama.	215	Δημήτηρ ἡ δὲ μήτηρ.
Creber.	37	Dapatica, Dapattia.	189	καί.
Crucere.	37	Datio.	247	Διίπετες.
Κραμαστῆρες.	209	Daucus.	90	Diobolares.
Cribrum.	37	Deci, ulum, Decipula.		Διόβολοι.
Crimen, à crico.	92	238	Deculpatum.	112
crines, à crino.	92	Deculpatum.	112	non enuntiabant, sed à
Croculum.	136	Deflocatufenes.	49	simpliciter.
Κροκώδες, κρέμας.		Degumare, non Degu-		Διόβολοι.
137		neve.	151	Διόβολοι ἰων.
Κροκώδες, κρέμας.		Deio, δαίμων.	39	Discedinus, pro discepsi-
17		Deliauis.	243	nis.
Κροκώδες.	58	Densici, δέντινες.	33	Disco, εἰ δὲ αὐτὸς ἴσως.
Crufula crotila, crocoti-		Deorsum habuare.	17	Diui potes.
la, todalia.	136	Depontani senes.	113	Diuiana luna cur dica-
Cube.	65	Δεοχέτω, Δεοχέτης.	25	tur.
Culcita.	66	Dermio, pro Dormio.	16	Diuidere, à ciuidendo.
Culcitra.	237	Desperere.	60	Dium mare.
Culpa.	211	Deserere.	203, 206	Dium deum.
Culpa sua rignere.	224	Desi, a femina.	203, 206	per Dium Fidium subie-
Cypra, Cypro.	61	Deurbani saxo.	224	elo iurare non licebat.
Cupeia.	61	Deuotionis formula.	62, 32	
Cupeianis forum.	61	63	Doces, à δοκέω.	85
Cuprum.	64	Δεωποποι.	129	Docti, loqui oratores.
Curius lacus.	61	Diababrua.	127	Dolitare, pro Dolere Ca-
cusiones, pro Curiones.		Διακαλαμύσσητες.		toni.
181		129	Δολοκλήσις.	105
Cutiliensis lacus.	31	Διαφθαρεῖ τῶν παρ-		Dormio.
Κελεῖται.	55	τέων.	91	Δοῖς.
Κύκλωψ.	143	Dibalare.	155	Draco.
Κύλιξ.	41	Dicu imo.	85	Δεγαυῶδες πῶδες.
Κύωρ.	43	Dico, Δέχο.	85	136
Cyrestes.	239	Dicta cata.	125	Duonius.
		Dicteria.	84	189

INDEX.

Μονοί aprī.	42	Νεμ...	33	compositus.	122
Μορμολυκεορ.	150	Νέποδς.	40	Obferre vitium.	91
Μορμύρες.	135	Νερότες.	40	Οίσεια.	18
Morticinum.	147	Νερίνυς hippopotamis		Οβείχηλα.	18
Mortualia.	143	vehitur.	36	Obvagulari.	154
Μορχίαι.	159	Νιδίαιλοι.	125	Obscenum.	152
Μόχοι, tenelli rami.		Νιδίαλας.	142	Obstata loca.	33
204		ηλιαρες..	142	Ocrea.	51
Μόχοι.	204	Νιυυελίξιας.	142	Ocris.	51
Mustum, seu Mustum.		Νηίται.	127	Offendices.	125
204		Νηφάλια sacra.	29	Ογκαν.	153
Μυ.	154	Νοβίλνκα.	32	Οίος Χίοςτες.	191
Mugonis porta.	185	Noctulugui.	44	Οίπολιαν.	200
Mulciber.	37	noctunigula.	33	Οίπόλος.	200
Mulgeo ab ἀμέλω. I 6		Νωδός.	157	Οισάπι.	129
Mulieres.	140	Νόμνκα βαρβαρικέ.		Οισύπος.	129
mulare.	60	142		Οισοσκοπίο.	24
Mullei calcis.	60	negatio Non, gemina-		Ολαλας.	73
Mullea.	70	eur.	233	Olla frutiles.	77
Multare.	70	Νοσάμνκατα, pro τοσολοί.		Olla ver.	186
Muri ratis.	189	135		Ollar.	248
Muriatica.	127	Νοσά νία.	21	Olluxcaτ' έξοχλώ pro	
Murtatum.	47	Nucis etymon.	44	brassica.	198
Mussare.	154	Nugae.	143	Olympus pro caelo.	111
Mutialis collis, perpe-		Nugavii unguentum.		Ομαλήπιδες.	56
ram, pro Martialis.	23	136		Ομβείχηλοι δαίται.	18
Mutare.	232	Nugatorium unguen-		Ομβείχηλοι.	201
Mutare.	119, 154	tum.	136	Ομβείχηλα.	17
Μυλάτ.	59	Nugiuendus.	136	Omniscaprae caprae.	41
Myrieta.	204	Nuncupare, pro Incla-		Ομφαλοί.	110
N		mare.	84	Oncare.	158
Nenia.	142, 143	Numeri διαλλαγή.	200	Οπιδός.	40
Nenola.	218	213		Οπώοι.	40
Narita.	127	Nummus.	69	Opilio.	200
Nestendis & Nestren-		nummus rate signa-		Opidium, ab ope.	138
das.	157	tus.	232	Opidi appellatione Pa-	
Negationes duae pro v-		Nuptic.	33	latinum κατ' έξοχλώ	
na.	213	O		intelligitur.	185
Nego, quasi non ago.	90	Ο in E.	201	Opiperata, pro Opipa-	
Nenialois.	46	Ob pro Ad in verbis		rata.	194

INDEX.

Opiperum, pro Opipa-		Πάνθηως Venus.	28	Πείσματα.	209																																																																																																																																																																								
rum.	194	Panice.	45	Πέλεκυς.	58																																																																																																																																																																								
Oppilare.	27	Panicula.	45	Πέλματα.	209																																																																																																																																																																								
Opis.	31, 201	Panior.	45	Pelvis.	52																																																																																																																																																																								
Ops.	31, 201	Πανός.	45	Πέλυς.	52																																																																																																																																																																								
Ω'εα' έτους.	2261	Πανέχλιοι.	50	Pensilia.	213																																																																																																																																																																								
ώεα τελασφόρος. 7 4		Pannulium.	50	Perauriga.	226																																																																																																																																																																								
Oracula.	211	Panula.	50	Perbitere.	161																																																																																																																																																																								
Orhile.	237	Pannus.	45	Perdepere.	60																																																																																																																																																																								
Orbis.	238	Παφλάζει λοπάς.	45	Πελοχουδειν.	154, 155																																																																																																																																																																								
Ω'ράϊν, Ω'ράϊα.	35	Pappus mesius.	511	Πελοχουλακισμός.	118																																																																																																																																																																								
Oratores doctiloqui.		Pappus senex.	117, 15	Peristromata.	68	123		Παράφελμοι.	85	Permolere.	59	Orcus.	32	Parapechy.	57	Peroriga.	226	Orcus, inferorum deus.		Paria.	57	Perna.	47	180		Paria & imparia in su-		per sibe.	160	Orcum, inferorum lo-		pellectile familiari		Pertendere.	9	cus.	180	que dicuntur.	57	Pertinacia.	9	Ο'εμνξες, Tarent. pro		parmensis lana.	191	Perticacia.	9	δενίτας.	204	parva, ή τοχξες.	225	peruolgare litus, sidera.		Os terminatio antiqua		parthenius.	25	147		pro vs.	38	pascale pecus.	128	res, pro Fundamēto.	40	Oscula lana.	129	patagium.	192	res magnus.	40	Othyes.	201	πάταγος.	192	Petalais bones.	43	Ούραϊα.	35	patagus.	192	Πέτρυγο.	235	Ούραϊα. Venus.	18	patales bones.	43	petile ones.	217	Ouum.	49	Πατάων.	52, 97	penilum.	216	Ovis in circo notata		patina.	52, 97	Pēeres.	252	curriculum spatia.	196	peculatoria ones.	41	petoritum.	252	Οξίται.	58	peculatum.	41	phago.	132	P		peculium.	41	Φάληρα.	237	Pedidum.	208	Pecunia attributa.	70	Φαλλός.	66	Premiosum.	208	Pecus.	39	phelq.	58	Paganalia & Paganica		Pecudes ποσίδες dictae.		phobae.	46	feriae differunt.	79	39		Φόβητρα.	135	Πάσάμφιδάλης, 1 20		Pecudes indomite.	202	Φοεαίδες, forde bones		Πάδες.	41	Pecuscum.	24	75		Palavia.	63	Pedidum.	208	Φρίαπ.	93	Palatina eribus.	21	Πένος.	217	Φοειαμωτ.	55	Paluda Virago.	122	Πένος.	217	phryges proprie Bar-	
123		Παράφελμοι.	85	Permolere.	59																																																																																																																																																																								
Orcus.	32	Parapechy.	57	Peroriga.	226																																																																																																																																																																								
Orcus, inferorum deus.		Paria.	57	Perna.	47																																																																																																																																																																								
180		Paria & imparia in su-		per sibe.	160																																																																																																																																																																								
Orcum, inferorum lo-		pellectile familiari		Pertendere.	9																																																																																																																																																																								
cus.	180	que dicuntur.	57	Pertinacia.	9																																																																																																																																																																								
Ο'εμνξες, Tarent. pro		parmensis lana.	191	Perticacia.	9																																																																																																																																																																								
δενίτας.	204	parva, ή τοχξες.	225	peruolgare litus, sidera.																																																																																																																																																																									
Os terminatio antiqua		parthenius.	25	147																																																																																																																																																																									
pro vs.	38	pascale pecus.	128	res, pro Fundamēto.	40																																																																																																																																																																								
Oscula lana.	129	patagium.	192	res magnus.	40																																																																																																																																																																								
Othyes.	201	πάταγος.	192	Petalais bones.	43																																																																																																																																																																								
Ούραϊα.	35	patagus.	192	Πέτρυγο.	235																																																																																																																																																																								
Ούραϊα. Venus.	18	patales bones.	43	petile ones.	217																																																																																																																																																																								
Ouum.	49	Πατάων.	52, 97	penilum.	216																																																																																																																																																																								
Ovis in circo notata		patina.	52, 97	Pēeres.	252																																																																																																																																																																								
curriculum spatia.	196	peculatoria ones.	41	petoritum.	252																																																																																																																																																																								
Οξίται.	58	peculatum.	41	phago.	132																																																																																																																																																																								
P		peculium.	41	Φάληρα.	237																																																																																																																																																																								
Pedidum.	208	Pecunia attributa.	70	Φαλλός.	66																																																																																																																																																																								
Premiosum.	208	Pecus.	39	phelq.	58																																																																																																																																																																								
Paganalia & Paganica		Pecudes ποσίδες dictae.		phobae.	46																																																																																																																																																																								
feriae differunt.	79	39		Φόβητρα.	135																																																																																																																																																																								
Πάσάμφιδάλης, 1 20		Pecudes indomite.	202	Φοεαίδες, forde bones																																																																																																																																																																									
Πάδες.	41	Pecuscum.	24	75																																																																																																																																																																									
Palavia.	63	Pedidum.	208	Φρίαπ.	93																																																																																																																																																																								
Palatina eribus.	21	Πένος.	217	Φοειαμωτ.	55																																																																																																																																																																								
Paluda Virago.	122	Πένος.	217	phryges proprie Bar-																																																																																																																																																																									

INDEX.

bari dicuntur. 142	Πολίος.	66	Præteritum à præsen-
Pbrigio. 49	Poliv.	66	ti. 228, 233
Πήγερον. 45	Polie.	67	Primum pro singula
Pinguedo. 222	Politiones.	67	veteres dixere. 238
Πλωιον.	45	Πόλιος.	45
Πλωιον.	45	Proctia.	66
Πλέζαν.	82	Poma mista.	204
Πίλλυρα.	66	Πομφολυγίτι.	54
Pinsere terram. 14	Por.	41	Προλογία. 75
Pipare. 154	Πόρ.	41	Prosu pro prorsu. 64
Pipula differre. 154	Porcetra.	243	Procellum. 250
Piscis, pro lupo. 198	Πόριος.	42	proseclaus. 146
Piscios. 32	Porcus.	42	proverbia. 17, 33, 54,
Πίττα.	93	Porcus Catullo & rom-	58, 68, 70, 118, 119,
Πιδογία.	75	poni pinguis. 17	202, 233, 240.
Plage pregnantis. 133	Porta Fanualis.	65	proverbiale dictum.
Platonis τετραλογίας	portifculus, κελωτής.	190	
libri à criticis digesti.	288	proverbialis sena-	
189	Postant.	185	rins. 181
Platycerote. 215	Postilio, pro Postula-	226	pruriga. 226
Pleca. 213	no ver. 183	Πυλομαχίαι.	121
Πλείρες, κακοί.	124	Πύριπριπία.	234
Πλαζελίδες. 220	à Post principis	134	publipor. 41
Πλατβία. 67, 98	Postulionem postula-	41	puer. 41
Πλακωίος. 216	re. 62	publici augures. 15	
Poetarum Latinorum	Ποτήρ.	93	pelle Guineæ. 245
in transferendo de	ποτήρ, quæ πύρα-		pullastri, 743
Græcis licentia. 131,	πύρα pectas. 19		pullistra. 243
144	Ποτίττα.	93	pulletra. ibid.
Poete Latini errave-	Præf. a, Pbrigum in		pulmentum. 416
runt in verendis	usum. 142		puls. 45
Græcis fabulis. 88	Præfissim.	152	Pulsifagi pæni. 241
poeta cuiusdam ve-	Pregnantes plage.		purpærei rami. 108
teris de Hæspetra-	133		putare rationem. 85
te verus. 24	Præna verba.	96	putcal. 158
Πουλοφάγος. 41	Premissum.	75	putci etyrlogia. 18
Πύριος. 39, 217	Præperavo.	94	putcoli. 19
Polæ, Polula.	66	Præp.	80
Πολέμος πύλη.	65	Præteritū Discendum;	Πιδογί.
Polimenta.	66	à præsentī.	214

INDEX.

Q	Reperare.,	194	Sabulum, genus orga-
Quam ἐπιπλήξος o-	Reperitara. 209, seu Re-		ni musci. 122
mittitur. 201	paritare. 159		Saburra. 151
Quercina corona deo-	è Re venire. 215		Saburratæ mulieres. 151
rum inferiorum. 108	Resecta loca. 208		sacra via. 21, 196
Quercinetula. 36	Regis est, Rex sum. 11		Sacrimsa. 75
Quæquetulæ v. c. 22	Rica. 56		Sadon. 54
Quæ, pro Qui. 143	Rica, Ricula. 182		Sagaris. 152
Quiquæ, pro Qui.	Ringere. 119		Σάλαξ. 32
Qui.	226	P' uer, metaphoricās.	Sagum. 67
Quis itio. 199	134		Salacia. 180
Quisquis, genere fami-	P' iuæ.	34	Salicium. 202
nino. 99	Robeus & Robus. 225,		Salii. 55
Quimpor. 41	226		Saliorum carminum in-
Quod enim, ætæ di. 227	Robi boues. 225		terpretatio difficilis.
Quom.	32	Roma in quat. urbanas	116
Quotidiana. 212	tribus distributa. 21		Salus Fullonius. 82
R	Rorarii. 130		Salutaris collis. 23
R caninum. 119	Rude quid significet.		Sambuca. 54
R à Phans. 47	197		Σαυφώγα. 107
Rape etymon. 47	Rudentisibilus. 9		Samoibracia. 25
Rapit, præteritū forma	Rudere. 15, 18		Samoitracii anuli. 161
rum à præsentī. 228	Ruere. 58		Sanctus. 32
Rapo. 132	Rumen vel Rumin. 231		Sancus. 32
R' a p' l. 68	Rumicestri. 58		Saperde. 126
R' a p' o. 47	Runcastri. 58		Sanguis portæ. 32
Rastelli. 58	Ruminare. 97		Sarculum. 57
Rationem putare. 85	Rupicapre. 215		Sarrui. 215
Ratis etymon. 113	Rura ab Æpæ. 16		Sarsum. 242
Ratus muri. 183	Russens, Ἰανός. 147		Saturni etymon. 30
Rediculum sanum. 65	Russens. 147		Sauies, pro Sauiere ver.
Regere, eximere. 218	Rusta. 45		dixerunt. 147
Reice, pro Reice. 177	Rutilus. 145		Scaber. 37
Rei, pro Reii. 199	rutilus, πρὸς. 147		Scæna bona, & mala. 51
Religionem à se reicere.	Rurum. 58		Σαυφώγα. 51
139	P' uerum. 97		Σαυφώγα. 51
Relinquo, pro relique-	S		Scarrosus. 37
ro. 233	S pro R in Saliari cur		Scarpipeda. 136
Re noves aues. 153	mine. 116		Σαυφώγα. 220
Reno. 46	Sabeca. 54		Schænicole. 134

INDEX.

Σχοινίαιες.	135	Septimonium.	178	Sperata, ἡ μηπευομένη.	
Scopi.	209	Ser Fos, pro seruos.	85	89	
Scopiones.	209	Sermo.	85	spernere, pro Secernere	
Scracere.	137	Serraculū ducere.	240	ἀρχιχρῶς.	273
scrancia.	138	Serram ducere.	240	Σπῆρω.	223
Scrantic.	137	Serta.	240	Σπῆρω.	223
Scripta mulier.	137	Sertam ducere.	240	ΣΦῆΞ, ΣΦηχῶδεις.	37
Scrutare.	139	Seruaculum.	240	S T.	24
Scrupes.	139	Seruus, à seruando.	85	siabile.	241
Scrupula.	137	Sesum, pro Sessum.	215	stagnum à στεγνόν.	19
Scutale.	67	Seuum.	222	statine aqua.	19
Scutule.	67	Sexagenarios de pomie.		Στέμματα.	37
Scutulatum sagum.	67		118	stillicidia.	20
Scutum.	50	Sibi.	160	Στέραςος.	66
Σκουζῶν.	43	Sicca mulier.	138	Σπῆρῶν.	20
Σκύντρα	ωθησιφά-	Sidera.	107	Σπῆῶδεις.	65
λαία.	66	Sigalion.	24	stipis etymon.	70
Σκυντός, pro πυρρός.		Siliculam capere.	202	strebola caro.	141
147		Simpo.	182	stria, & stritare.	144
Secundo, pro secundum.		Simpulum.	54	stribligo.	141
222		Singillatim.	49	strictipelle.	137
Secundum ea: ἑπὶ του-		Sinistra aues.	153	strictinelle.	137
ροis.	223	Σίφων.	182	striones.	144
secūdum Tiberim.	61	Σιφῶνιζατ.	182	strubilla.	137
secūdum Tiberim pro		Sirpare.	60	stritare.	139
Vlra.	76	Sirpea.	60	stritavus.	139
Sediculum.	191	Sirpi.	60	structare.	139
Se gestria.	65	Sirpices.	58	strufertarij.	33
Selecta.	212	Sirpiculi.	217	Suaforia.	211
Selle.	198	Sisara.	252	subare.	220
Sella familie.	198	Sisarra.		ibid. suber.	37
familiarica.	198	Sistere sana.	83	sublimen & sublimen-	
Seminum quatuor ge-		Sol occasus suprema te-		tum.	235
nera.	206	nera.	128	subulo.	121
Semo pater.	32	Σολοχισμός.	141	subulones.	59
Sempel.	54	Solfitium.	27	suburana tribus.	21
Senes deflocati.	49	Solum.	13	sucrotillue.	136
Senes depontani.	118	Solum, solem.	71	suffibulum.	77
Senum.	209	Solox lana.	129	suffimenta.	75
Sephel.	54	Somnum diffundere.	195	suidon.	54

INDEX.

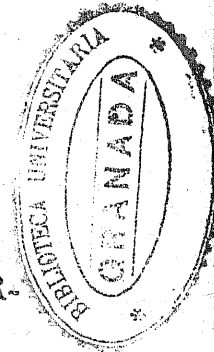
Supernacanea, quæ.		Taratica confuta.	68	Tina.	54
194		Taratius.	78	Titani.	139
Suppera vestis.	194	Tarmes.	133	Tippulæ.	139
Supplicæ pro supplic-		Taruntius.	68	Ticulina.	64
ter.	116	Taruntius.	ibid.	Tittus.	252
Suvel.	116	Teba.	132	Tinesis vitur Varo.	
Surdum theatrum.	153	Teda, etymon.	106	230	
Surire.	210	Teges.	66	Todi.	136
Surus.	164	Τελασφόρος ἄρε.	74	Τείχοι τῆς νεῶς.	188
Sus.	41	Τεμάχι.	220	Telieno.	55
Sus nutritæ.	224	Τεμῶνιζατ.	83	Τολύπαι.	45
Sues volutares.	159	Templa cali.	28	Tomacina.	220
Susus.	64	Templa effari.	83	Tomentum.	66
Susum.	64	Tempus anni, Ver.	226	Τόμοι.	220
Su pro tu.	252	temporum.	ἑσθλαγῆ.	Τόποι.	98
Σύλχορτα ποδία.	38	215		Toral.	66
Συμπατισσῶν.	82	Tenacia.	209	Torulle.	61
Συμπιλέν.	84	Tensaria.	100	Torus.	68
Συβάειν πῆν.	84	Testipellum.	138	Τορῶν.	61
Συβαλλόσται.	232	Terminus unde dedu-		Traclepere.	217
Σύριγγ.	237	catum.	13	Tractatio, pro Traiccta	
σύριγγες.	73	Terra Pythagora.	187	tio.	177
		terra etymon.	105	Trabea.	60
		Tesca.	185	Trabula.	60
T pro D.	239	τεπίνοθρος.	137	Trama.	49
Tm L.	246	Tetralice.	262	Trames.	133
Θ nota, quid designat.		τετραλογία, Platonis		Τραπέαι.	59
ΖΙΖ		libri à criticis dige-		Trapeta.	208
Taantes.	24	sti.	189	Trapetes.	59
Taberna casearia.	198	Θάμοι.	44	trapetes impares.	194
Tac.	192	Theatrum surdum.	163	Τραπέτες.	229
Tadule oues.	217	Theba quid.	232	Θείαμοι.	89
Tania.	114	τελένη αἰθῆρος.	57	Τελαγία.	189
Tanæa sepulcrales.	114	Θεὶ μεγάλοι.	25	Τελιδίης.	108
Tansaca.	220	Tesera.	84	Triones.	144
Tagema.	127	Thita.	212	Τείπαις, Corsina.	127
Tali exiriti.	136	Θρίαμβος.	80	Θείψ.	133
extorti.	ibid.	Θρύπος.	71	Θείωλαξ.	73
Tamias.	218	Thunno capro coruam		Τριτατ.	139
Tantus vt, pro Tantum		excludēdu seras.	190	Trisicum.	46
78.	255	Θυάι.	220	Τυῶν.	52

I N D E X.

Τρυφή, τὸ κινῶν.	52	Uteri non potuerit. 81	Vitium obferre.	91		
Truina.	97	Veneris tuiele horti af-	Vitio suo gignere.	224		
Τρόφιμα κερκευδόν.	146	signantur.	76	vitulantes.	159	
Τρυπίλα.	52	Veneres plures.	29	vixit, pro vita cefit.	123	
Τρυπίλας.	107	Venilia.	180	Vmber.	201	
Τρυπίλας.	97	venilia etymon.	33	Vmbri.	17	
Τυβερ.	37	Venus pro aere.	31	Vmbilicus.	110	
Τυβερ duo significat.	105	ventum facere, τὸ πιπ-	Umbones.	50		
Tullia.	72	Lev.	34	Vmbram iacere.	115	
Turunda.	247	Depres.	203	Vnguētum nugarū.	136	
turundi.	247	Veprata.	103	nugatorium.	137	
Turanus.	65	Versus, Verfura.	73	Vncia.	69	
Tullina.	64	Verribulum, Verribula.	Volguaga	Venus.	29	
Tutulatus.	124	238	Volfes.	143		
Turulus.	124	Vestis.	66	Volfre aues.	153	
	V	Veteres quacunq; per	Voluitares fues.	156		
V in B, & contrá.	236	MEN, eadem per	Vorticordia venus.	29		
V pro B, librariorum	errore.	161	MENTVM decli-	Vrbum.	55	
V pro B imperitos li-	brarios decepti.	38	nabant.	135	Vrinare.	55
venire contra aurū.	195	Veteretum.	208	Vrpices.	58	
Valga.	136	Veruactum.	208	Vrumm.	55	
Valli.	202	Vespera.	128	Vt, pro vbi.	203	
Vallum.	51	Via sacra, Via noua.	21	Vt enim quod, &c.	227	
Vallus.	60	Vibices.	133	Vti proportione.	200	
Varetum.	208	Vila, pro villa.	221	Vtiliter.	195	
Vari.	51	Vindicare.	246	Vua concamerate.	213	
Vacia.	136	Vindicta.	246	Vua cuerquetulana.	22	
Vaticingri.	83	Vinum Chio.	191	Vxorulare.	140	
Vaticinium carmine he-	xametro.	23	vinum inferium.	75	X	
Velabrum.	21	Vipres.	105	Y		
Velamenta.	37	Virgatum figum.	67	Υ	ὑδρατιρεδαι.	6, 13
Velata colus.	37	Virgulum.	44	Υ	ὑδρας.	20
velat is manibus orare.	37	Dis, pro vix in vet. lib.	Υ	ὑδρας.	26	
Vellemina, Vellimina.	179	215	Υ	ὑδρας.	41	
Venus, pro aleribus.	76	Virrus.	34	Z		
cur mēfts à Ven. nomi		Vitiligatores.	224	Zd γυλα.	58	
		Vitiligare.	224	Zancula.	58	

M. TERENTII VAR-
ronis De re rustica

LIBRI III.

M. TERENTII VARRO-
NIS DE RE RVSTICA
LIBER I.

qui est de agricultura.

Qui Graeci de agricultura scripserint. C A P. I.

TI V M si essem consecutus Funda-
nia, commodius tibi hæc scriberem,
quæ nunc, vt potero, exponam: co-
gitans esse properandum, quòd (vt
dicitur) si est homo bulla, eo magis
senex. annus enim octogesimus admo-
net me vt sarcinas colligam ante quam proficif-
car è vita. Quare, quoniam emisti fundum quem
bene colendo fructuosum cõficere velis, meque vt
id mihi habeam curare roges, experiar: & nõ solũ
vt ipse quoad viuã qui fieri oporteat vt te moneã,
sed etiam post mortẽ. Neque patiar Sibyllã non so-
lũm tecinisse quã; dũ viueret, prodesset hominibus,
sed etiam quã cum perisset ipsa, & id etiam ignotif-
simis quoque hominibus. ad cuius libros tot annis
põst publicẽ solemus redire, cum desideramus quid
faciendum sit nobis ex aliquo portent o: me, ne dum
vivo quidẽ, necessariis meis quod profit facere. Quo
circa scribã tibi tres libros indices, ad quos reuertarẽ,
si qua in re quẽres quemadmodũ quidq; te in co-
lẽdo oporteat facere. Et quoniã (vt aiunt) dei facien-
tes adiuuant, prius inuocabo eos: nec, vt Homerus
& Ennius, Musas, sed x i i deos, consentis. neque
tamen eos vrbano, quorum imagines ad fornũ
auratũtant sex mares, & femina; totidem, sed
illos x i i deos qui maximẽ agricolarum duces

*vt adhi-
beat cu-
ram.*

4 sunt. Primum, qui omnes fructus agriculturæ calæ & terra continet, Iouem & Tellurem. itaque duò hiparentes magni dicuntur: Iuppiter, pater appellatur. Tellus, terra mater. Secundò, Solem & Lunam quorum tempora obseruantur; cum quædam feruntur & conduntur. Tertio, Cererem & Liberum, quod horum fructus maximè necessarij ad vitum. Ab his enim cibus & potio venit è fundo. Quarto, Robigum ac Floram: quibus propitijs, neque rubigo frumenta atque arbores corrumpit, neque non tempestiue florent. Itaque publicæ Robigo ferix, Robigalia, Floræ, Iudi Floralia instituti. Item adueneror Mineruam & Venèrem, quarum vnus procuratio oliueti, alterius, hortorum: quo no mine rustica vinalia instituta. Nec non etiam precor Lympham ac Bonum euentum, quoniam sine aqua omnis acida ac misera agricultura: sine successu ac bono euentu, frustratio est, non cultura. His igitur deis ad venerationem aduocatis, ego referam sermones eos quos de agricultura habuimus nuper ex quibus quid te facere oporteat animaduertere poteris: in quæ non inerunt & quæ res, indicabo à quibus scriptoribus reperias, & Græcis, & nostris. Qui Græcè scripserunt dispersim alius de alia re, sunt plus quinquaginta. Hi sunt quos tu habere in consilio poteris cum quid consulere voles, Hierò Siculus, & Attalus Philometor. de philosophis, Democritus physicus, Xenophon Socraticus, Aristoteles & Theophrastus peripaterici, Architas Pythagoreus, itè Amphilochns Athenièsis, Anaxipolis Thasius, Apollodorus Lemnius, Aristophanes maleotes, Antigon^{us} Cymeus, Agathocles Chius, Apollonius Pergameneus, Aristadrus Athenièsis, Bacchius Milesius, Bion Soleus, Cheresteus & Chæreas, Athenienses, Diodorus Priènius, Diò Colophonius, Diophanes Nicènsis, Epigenes Rhodius, Euagon Thasius, Euphranii duo, vnus Athenièsis, alter, Amphipolites, Hegesias Maronites, Menàdri duo, vnus Prièngus, alter, Heracleotes, Nicèsius Maronites, Py

Bonum
uentum

repetas

chiò Rhodius. De reliquis, quorù quæ fuerit patria non accipi, sunt, Androtion, Æschrius, Aristomenes, Athenagoras, Crates, Dadis, Dionysius, Euphiotò, Euphorion, Eubolus, Lyfimachus, Mnascas, Meustratus, Pleuthiphæes, Persis, Theophilus. Ii, quos dixi, omnes soluta oratione scripserunt. eadè res etiam quidam versibus, vt Hesiodus Alcraus, Menecrates Ephesius. Hos nobilitate Mago Carthaginiensis præterit Pœnica lingua, quod res dispersas cõprehendit libris xxi, quos Cassius Dionysius Viteñsis vertit libris xx, Græca lingua, ac Sextilio prætori misit: in quæ volumina de Græcis libris eorum quos dixi, adiecit nõ pauca, & de Magonis dempsit instar librorum vii. Hocce ipsos vtiliter ad vii, libros redegit Diophanes in Bithynia, & misit Deiotaro regi. Quo breuius de ea re conor tribus libris exponere, vno de agricultura, altero de re pecuaria, tertio de villaticis passionibus. Hoc libro circuncisis rebus, quæ nõ arbitror pertinere ad agriculturam. Itaque prius ostendam quæ secerni oporteat ab eorum de his rebus dicam, sequens naturales diuisiones. Ea erunt ex radicibus trinis, & quæ ipse in meis fundeis colendo animaduerti, & quæ legi, & quæ à peritis audii.

Quæ diuigenda sunt ab agricultura.

C A P. II.

SEMENTI VI Sferiis in ædè Telluris veneram rogatus ab æditimo, vt dicere didicimus à patribus nostris: vt corrigimur à recentibus vrbanis, ab æditimo. Offendi ibi C. Fundanium, socerum meum, & C. Agrium, equitem R. Socraticum, & P. Agrasium, publicanum, spectantes in pariete pictam Italiam. Quid vos hîc, inquam, num ferie^{sementi-} tinae otiosos huc adduxerunt, vt patres & auos solebant nostros: Nos verò (inquit Agrius) vt arbitror, eadè causa, quæ te, rogatio æditimi. Itaque si ita est vt annuis, morere oportet nobiscum, dum ille reuerteretur. Nam accersitus ab ædile, cuius procuratio huius templi est, nõdum rediit,

aa iij

& nos, vt expectaremus se, reliquit qui rogaret. Vultis igitur interea vetus prouerbiū, quod est, Romanus sedendo vincit, vsurpemus, dum ille venit? Sanè inquit Agrius: & simul cogitans, portam itineri dici longissimam esse, ad subsellia sequentibus nobis procedit. Cùm confedissemus, Agrastus, Vos, qui multas perambulastis terras, ecquā cultiorem Italia vidistis? inquit. Ego verò, inquit Agrius, nullā arbitror esse quæ tam tota sit culta. Primum cùm orbis terræ diuisus sit in duas partes ab Eratosthene, maximè secundum naturam ad meridiem versus, & ad septentriones. Et sine dubio, quoniā salubrior pars septentrionalis est quàm meridiana: & quæ salubriora, illa fructuosiora: dicendum magis eam fuisse opportunam ad colendum quàm Asiā, ibique Italiā. primum, quod est in Europa: secundo, quod hæc temperatior pars est quàm interior. nam intus penè sempiternæ hiemes. Neque mirum, quod sunt regiones inter circulum septentrionalem, & inter cardinem cæli vbi sol etiam sex mensibus continuus non viderur. Itaque in oceano in ea parte ne nauigari quidem posse dicunt propter mare congelatū. Fundanius, En ibi tu quicquam nasci putas posse, aut coli natum? Verum enim est illud Pacuui, Sol si perpetuo sit, aut nox flammeo vapore, aut frigore, terræ fructus omnes interire. Ego hinc, Vbi nox & dies modicè redit & abit, tamen æstiuo die, si non diffunderem meo institio sommo meridie, viuere non possem: illic in semestri die, aut nocte, quemadmodum quicquam seri, aut alescere, aut meti possit? Contra, quid in Italia vrensile non modò non nascitur, sed etiam non egregium sit? Quod far conferam Campano? quod triticum Appulo? quod vinum Falerno? quod oleum Venasro? Non arboribus consista Italia est, vt tota pomarium videatur? An Phrygia magis vitibus cooperta, quam Homerus appellat ἀμπελόεσσιν, quàm hæc? aut Argos, quod idem poeta

salubrior,
illa fructuosior:
magis Europa
vopā fuit
se

desendere
rem me
in æstiuo
sum me-
ridiem,

πολύτιμοι 29), in qua terra iugerum vnum denos & quinque denos culleos fert vini. Quot quædam in Italia regiones? Annon M. Cato scribit in libro Originum sic? Ager Gallicus Romanus vocatur, qui virgatum cis Ariminum datus est vltra agrum Picentium. In eo agro aliquot fariam in singula iugera dena cullea vini sunt. Nonne item in agro Fauentino, à quo triceniaria appellatur vites, quod iugerum tricenas amphoras reddat? Simul aspicit me, certè, inquit, L. Martius præfectus fabricum tuus, in fundo suo Fauentia hanc multitudinem dicebat suas reddere vites. Duo in primis spectasse videntur Italici homines colendo, possentne fructus pro impensa ac labore redire, & verum saluber locus esset an non. quorum si alter utrum decoctat, & nihilominus quis vult colere, mente est captus, atque ad agnatos & gentiles est deducendus. Nemo enim sanus debet vel impensam ac sumptum facere in culturam, si videt non posse resciri. Nec si potest rescirere fructus, si videt eos fore vt pestilentia dispereant. Sed opinor qui hæc commodius ostendere possint adfunt. Nam C. Licinium Stolonem, & Cn. Tremelium Scrofam video venire: vnum cuius maiores de modo agri legem rulerunt. Nam Stolonis illa lex, quæ vetat plus D. iugera habere ciuem R. & qui propter diligentiam culturæ Stolonum confirmauit cognomen, quod nullus in eius fundo reperiri poterat stolonem, quod effodiebat circum arbores, è radicibus quæ nascerentur è solo, quos stolones appellabant: eiusdem gentis C. Licinius tribunus plebis. cùm esset post reges exactos annis CCC. XV, primus populum ad leges accipiundas in septem iugera fonsensia è comito eduxit. Alterum collegam tuum, C. X. vir qui fuit; ad agros diu idundos Campanos, video huc venire Cn. Tremelium Scrofam, virum omnibus virtutibus politum, qui de agricultura Romanus peritissimus existimatur. Annon iure inquam? fundi enim eius propter culturam iucundiore spectaculo sunt multis, quàm regiè po-

Vide
castig.

comitiis
trium vir

lita ædificia aliorum: cum huius spectatum veniāt villas, non ut apud Lucullum, ut videant pinacothecas, sed oporthecas. Huiusce inquam pomaria summa sacra via, ubi poma veneunt, contra aurcam imaginem. Illi interea, ad nos. Et Stolo, Num cœna comesta, inquit, venimus? nam non L. videmus Fundilium, quinos aduocavit. Bono animo esse, inquit Agrius. Nam non modò ouum illud sublatum est, quod ludis Circensibus nouissimi curriculi finē facit quadrigis, sed ne illud quidem ouum vidimus, quod in Cereali pompa solet esse primum. Itaque dum id nobiscum vna videatis, ac venit æditimus, docet nos, agricultura quam summā habeat, vtilitatemne, an voluptatem, an vtrumque. ad te enim rudem esse agriculturæ nunc, olim ad Stolonem fuisse dicunt. Scrofa, Prius, inquit, discernendum, vtrum que serantur in agro, ea sola sint in cultura, an etiam quæ inducantur in rura, ut oves & armeta. Video enim, qui de agricultura scripserunt, & Pœnicæ & Græcæ & Latine, latius vagatos quam oportuerit. Ego, verò, inquit Stolo, eos non in omni re imitandos arbitror, & eo melius fecisse quosdam qui minore pomerio finierunt, exclusis partibus quæ non pertinent ad hanc rem. quare tota passio quæ contungitur à plerisque cum agricultura, magis ad pastorem quam ad agricolam pertinere videtur. Quocirca principes qui vtrique rei præponuntur vocabulis quoque sunt diuersi, quod vnus vocatur villicus, alter magister pecoris. Villicus agri colendi causa constitutus, atque appellatus à villa, quod ab eo in eam conuehantur fructus, & euehantur cum veneunt. A quo rustici etiam nunc quoque viam, veham appellant, propter vecturas: & vellam, non villam, quod vehunt, & vnde vehunt. Item dicuntur, qui vecturis viuunt, yllanuram facere. Certè, inquit Fundanius, aliud passio & aliud agricultura, sed affinis: & ut dextera tibia, alia quam sinistra, ita ut tamen sit quodammodo coniuncta, quod est altera sius sedm carminis modorum incentiua, alte-

*Ille int.
ad vos
cum Sto-
lone,
cœna
esse
nondum*

*hic nob.
vna à sede-
ris, adue-
niatque
rudes a-
gric. n. o.
ad St. i-
uisse*

ra succentiua. Et quidem licet adicias, inquam, pastorum vitam esse incentiuam, agricolarum succentiua, auctore doctissimo homine Dicæarcho, qui Græciæ vita qualis fuerit ab initio, nobis ita ostendit, ut superioribus temporibus fuisse doceat, cum homines pastoritiam vitam viuerent, neque scirent etiam arare terram, aut serere arbores, aut putare, ab his inferiore gradu ætatis susceptam agriculturam. Quocirca & succinit pastorali, quod est inferior, ut tibia sinistra à dextræ foraminibus. Agrius, Tu, inquit, tibicen nō solūm adimīs domino pecus, sed etiam seruis peculium, quibus domini dant, ut pascant, atque etiam leges colonicas tollis: in quibus scribimus, Colonus in agro furculario ne capra natum pascat, quas etiam astrologia in cælum recepit, non longè ab Tauro. Cui Fundanius, Vide, inquit, ne agri istuc sit ab hoc: cum in legibus etiam scribatur, pecus quoddam. Quædam enim pecudes culturæ sunt inimicæ, ac veneno, ut iste, quas dixisti capræ. eę enim omnia nouella fata carpando corrumpunt, non minimum vites atque oleas. Itaque propterea institutum diuersa de causa, ut ex capri no genere ad alii dei aram hostia adduceretur, ad alii non sacrificaretur: cum ab eodem odio alter videre nollet, alter etiam videre pereuntem vellet. Sic factum ut Libero patri repertori vitis hirci immolarentur, proinde ut capite darent pœnas. Contrà, ut Mineruę carini generis nihil immolarent, propter oleam: quod eam quam læserit fieri dicunt sterilem. eius enim saliuā esse fructuis venenum. Licinius, Hoc nomine etiam Athenis in arcem non inigi, præterquam semel ad necessarium sacrificium: ne arbor olea, quæ primum dicitur ibi nata, à capra tangi possit. Nec vllę, inquit, quam, pecudes agriculturę sunt proprię, nisi quæ agrum opere, quo cultior sit, adiunare, ut eę que iunctę arare possunt. Agrarius, Si istuc ita est, inquit, quomodo pecus remoueri potest ab agro, cum sterces, quod plurimum prodest, greges pecc-

*capras
compa-
scat:*

*inquit,
operæ
que
possint.*

rum ministrant: Sic, inquit Agrius, venalium greges dicemus agriculturam esse, si propter istam rem habendum statuerimus. Sed error hinc, quod pecus in agro esse potest, & fructus non in eo agro ferre, quod non sequendum. Nam sic etiam res aliæ diuersæ ab agro erunt assumendæ: vt si habeat plures in fundo rectores atque institutos histonas, sic & alios artifices. Scrofa, Diuingamus igitur, inquit, passionem à cultura, & si quis quid vult aliud. Anne ego, inquam sequar Safernarum patris & filii libros: ac magis putem pertinere figlinas, quemadmodum exerceri oporteat, quam argenti sodinas, aut alia & alia metalla, quæ sine dubio in aliquo agro sunt: Sed vt neque lapidicinæ, neque arenariæ ad agriculturam pertinent, sic figlinæ: neque ideo non in quo agro idoneæ possunt esse, non exercendæ, atque ex eis capiendi fructus: vt etiam si ager secundum viam, & opportunus viatoribus locus, ædificandæ tabernæ diuersoriarum, quæ tamen quantum sunt fructuosæ, nihilo magis sunt agriculturæ partes. Non enim si quis propter agrum aut etiam in agro profectus domino, agriculturæ acceptione ferre debet, sed id modò quod ex satiatione terra sit natum ad fruendum. Suscipit Stolo, Tu, inquit, inuides tanto scriptori, & obstrigillandi causa figlinas reprehendis, cum præclara quædam, ne laudes, prætermittas, quæ ad agriculturam vehementer pertineant. Cùm subrisisset Scrofa, quod non ignorabat libros, & despiciebat, & Agrarius se scire modò putaret, ac Stolonem rogasset vt diceret, cœpit, Scribit cimices quemadmodum interficere oporteat, his verbis, Cucumerem anguinum condito in aquam, eamque infundito quò voles: nulli accedent. Vel fel bubulum cum aceto mixtum, vnguito lectum. Fundanius aspicit ad Scrofam, & tamen verum dicit, inquit, hic, vt hoc scripserit in agricultura. Ille. Tam hercle, quam hoc, si quem glabrū facere velis, quod iuber ranam luridam conuicere in aquam, vsquequo ad tertiam partem decoxeris, eoque vngere cor-

pus. Ego, quod magis, inquam, pernicat ad Fundanii valitudinem, & in eo libro est, satius dicam. Nam & huiusmodi pedes solent dolere, in fronte contrahere rugas. Dic sodes, inquit Fundanius. Nam malo de meis pedibus audire, quam quemadmodum pedes heraceos feri oporteat. Stolo subridens, Dicam, inquit, eisdem, quibus ille verbis scripsit, "vel Tarqueuā audiui, Cùm homini pedes dolere cœpissent, qui tui meminisset, ei mederi posse. ego tui meministi, medere meis pedibus. Terrapestē teneto: salus hic maneto in meis pedibus. Hoc ter nouies cātare iubet, terram tangere, despuere, ieiunium cantare. Mula inquam, item alia miracula apud Saernas inuenies: quæ omnia sunt diuersa ab agricultura, & ideo repudianda. Quasi verò, inquam, non apud ceteros quoque scriptores talia reperiantur. Annon in magni illius Catonis libro qui de agricultura est editus, scripta sunt per multa similia, vt hæc: quæ ad modum placentiam facere oporteat, quo pacto libi, qua ratione pernas salire. Illud non dicit, inquit Agrius, quod scribit. Si velis in conuiuio multum bibere canarēque libenter, ante esse oportet brassicam crudam ex aceto, & post, "alia folia v.

Artem esse agriculturam.

C. A. P. III.

IGITUR, inquit Agrarius, quæ diiungenda essent à cultura, cuiusmodi sint, quoniam discretum, de iis rebus dicendum quæ scientia sit, & quid in colendo nos docet: ars an sit, an quid aliud: & à quibus carceribus decurrat ad metas. Stolo cum aspexisset Scrofam, Tu, inquit, & atate & honore & scientia quod præstas, dicere debes. Ille nō grauatus, Primum, inquit, non modò est ars, sed etiam necessaria ac magna. eaque est scientia quæ docet quæ sint in quoquo agro "serunda ac factunda, quæque terra maximos perpetuò reddat fructus.

Agriculturæ quod sit initium, & quis finis.

C. A. P. IIII.

EIVS principia sunt eadem, quæ mundi esse

Ennius scribit: aqua terra, anima, & sol. Hæc enim cognoscenda prius quam iacias semina, quod dicitur initium fructuum oritur. Hinc profecti agricolæ ad duas metas dirigere debent, ad utilitatem & voluptatem. Utilitas quærit fructum, voluptas delectationem. Priores partes agit quod utile est quam quod delectat. nec non ea quæ faciunt cultura honestiorem agrum, pleraque non solum fructuosiore eundem faciunt, ut cum in ordinem sunt constituta arbutta atque oliueta: sed etiam vendibiliorem, atque adiciunt ad fundi pretium. nemo enim eadem utilitate non formosius quod est, emere mauult pluris, quam si est fructuosius turpe. Utilissimus autem is ager qui salubrior est, quam alii, quod ibi fructus certus, contraque in pestilenti, calamitas, quamuis in feraci agro, colonum ad fructus peruenire non patitur. Etenim ubi ratio cum orco habetur, ibi non modò fructus est incertus, sed etiam colentium vita. Quare ubi salubritas non est, cultura non aliud est atque alea domini vite, ac rei familiaris. Nec hæc non diminuitur scientia. ita enim salubritas, quæ ducitur è cælo ac terra, non est in nostra potestate, sed in naturæ: ut tamen multum sit in nobis, quod grauiora quæ sunt, ea diligentia leuiores facere possumus. Etenim si propter terram, aut aquam, odoremve, quem aliquo loco eructat, pestilentior est fundus, aut propter cæli regionem ager calidior sit, aut ventus non bonus flet: hæc vitia emendari solent domini scientia ac sumptu. quod per magni interest, ubi sint positæ villæ, quantæ sint, quod spectent, porticibus, ostiis ac fenestris. Annon ille Hippocrates medicus in magna pestilenti a, non vnum agrum, sed multa oppida, scientia seruauit? Sed quid ego illum voco ad testimonium? non hic Varro noster, cum Corcyræ esset exercitus ac classis, & omnes domus repletæ essent ægrotis ac feueribus, immisso fenestris nouis aquilone, & obstructis pestilentibus, ianuâque permutata, cæteraque eius generis diligentia, suos comites ac fa-

*Hæc vero
dicitur*

miliam in aulones reduxit?

Quot partes habeat disciplina culturae agri.

CAPIT V.

Sed quoniam agriculturæ quod esset initium & finis dixi, relinquitur quot partes ea disciplina habeat, ut sit videndum. Equidem innumerabiles mihi videntur, inquit Agrius, cum lego libros Theophrasti complures, qui inscribuntur, *“Quæ sunt in colas, & alteri quæ sunt in agris.”* Stolo, Isti, inquit, libri non tam idonei sunt qui agrum colere volunt quam qui scholas philosophorum. neque eò dico quod non habeant & vtilia & communia quædam. quapropter tu potius agriculturæ partes nobis expone. Scropha. Agriculturæ, inquit, quattuor sunt partes summe: è quæis prima, cognitio fundi: solum, partemque eius quales sint. secunda, quæ in eo fundo opus sunt ac debeant esse culturæ causa. tertia, quæ in eo prædio colendi causa sint faciunda. quarta, quo quicque tempore in eo fundo fieri conueniat. De his quattuor generibus singulæ minimum in binas diuiduntur species. quod habet prima, ea quæ ad solum pertinent terræ, & quæ ad villas & stabula. secunda pars, quæ moueantur, atque in fundo debeant esse culturæ causa, est item bipartita: de hominibus, per quos colendum, & de reliquo instrumento. tertia pars quæ de rebus, diuiditur: quæ ad quamque rem sint præparanda, & ubi quæque faciunda. quarta pars de temporibus, quæ ad solis circuitum annum sint referenda, & quæ ad lunæ menstruum cursum. De primis quattuor partibus prius dicam, deinde subtraham de octo secundis.

De solo fundi quæ sint videnda. C. A. P. VI.

IGITUR primum de solo fundi videndum hæc quattuor, Quæ sit forma, quo in genere terræ, quantus, quam per se tutus. Formæ cum duo genera sint, vno quam natura dat, altera quam sationes imponunt: prior, quod alius ager bene natus, alius male: posterior, quod alius fundus bene confitus est, alius male: dicam prius de naturali. Igitur cum tria ge-

*de qvæ
17. & de
qvæ ajr.*

soli fundi

nera sunt à specie simplici agrorum, campestre, col-
linum, & montanum: est ex iis tribus quartum, ut in
eo fundo in quo hæc duo vel tria sunt, ut multis
locis licet videri. E quibus tribus fastigiis simplici-
bus, sine dubio infimis, alia cultura aptior quam
summis, quod hæc calidiora quam summa: sic col-
linis, quod ea tepidiora quam infima, aut summa.
Hæc apparent magis ita esse in latioribus regio-
nibus, simplicia cum sunt. Itaque ubi lati campi,
ibi magis æstus, & eò in Apulia loca calidiora ac
graviora. Et ubi montana, ut in Vesuvio: quod le-
viora, & ideo salubriora. Qui colunt deorsum, ma-
gis æstate laborant: qui sursum, magis hieme. Ver-
no tempore in campestribus maturius eadem illa
feruntur, quam in superioribus, & celerius hæc quam
illuc coguntur. nec non sursum quam deorsum tar-
dius feruntur ac metuntur. Quædam in monta-
nis prolixiora nascuntur ac sumiora, propter fri-
gus: ut abietes ac sappini. Hic, quod tepidiora, po-
puli ac salices: sursum fertilia, ut arbutus ac quer-
cus: deorsum, ut nuces Græcæ ac mariscæ sci. In
collibus humilibus societas maior cum campestri
fructu quam cum montano: in altis contra. Propter
hæc tria fastigia formæ, discrimina quædam sunt
fationum, quod segetes meliores existimantur esse
campestris, vineæ collinæ, sylvarum montanæ: plerun-
que hiberna iis esse meliora qui colunt campestris,
quod tunc prata ibi herbose, putatio arborum tole-
rabilior. Contra æstiva montanis locis: commo-
diora, quod ibi tum & pabulam multum, quod in cam-
pis arer: & cultura arborum aptior, quod tum illic
irigidior aer. Campester locus is melior qui totus
æquabiliter in vnam partem vergit: quam is qui est
ab libellam æquus: quod is, cum aquæ non habent
delapsum, fieri solet vliginosus. eo magis si quis
est inæquabilis, eo deterior, quod fit propter la-
cunas aquosus. Hæc atque huiusmodi tria fa-
stigia agrî ad colendum dispariter habent mo-
mentum.

*Quis sit ager optimus, & quis ab eo proximus, & quis
deinceps.*

CAP. VII.

STOLO, Quod ad hanc formam naturalem per-
tinet, de eo non incommodè Cato videtur dicere,
cum scribit optimum agrum esse qui sub radice
montis situs sit, & spectet ad meridianam cæli par-
tem. Subiicit Scrofa, De formæ cultura hoc dico,
quæ specie sicut venustiora, sequi ut maiore quoque
fructu sunt: ut qui habent arbuta, si fata sunt in quin-
cicem, "propter ordines atque intervalla modica.
Itaque maiores nostri ex aruo æquè magno, sed
malè confito, & minus multum & minus bonum
faciebant "vinum & frumentum: quod quæ suo
quicque loco sunt posita, ea minus loci occupant,
& minus officit aliud alii ab sole, ac luna, & vento.
Hoc licet coniectura videre ex aliquor rebus: ut, nu-
ces integras, quas vno modo comprehendere possis,
quod putamina suo loco quæque habet natura com-
posita, cum easdem si frigeris, vix sesquimodio cõ-
cipere possis. Præterea quæ arbores in ordinem
sate sunt, eas æquabiliter ex omnibus partibus sol
ac luna coquunt, quo fit ut vna & oleæ plures nas-
cantur, & ut celerius coquantur. quas res duas se-
quuntur altera illa duo, ut plus reddant musti & olei
& pretii pluris. Sequitur secundum illud, quali terra
solum sit fundi, & à qua parte vel maximè bonus
aut non bonus appelletur. Refert enim, quæ res
in eo feri nascique, & cuiusmodi, possint. Non enim
eadem omnia eodem agro rectè possunt, nam
ut alius est ad vitem appositus, alius ad frumentum,
sic de cæteris alius ad aliam rem. Itaque Cretæ ad
Cortyniam dicitur platanus esse quæ folia hieme
non amittat: itémque in Cypro, ut Theophrastus
ait, vna. Item Sybari, qui nunc Thurii dicuntur, quer-
cus simili esse natura, quæ est in oppidi conspectu.
Item contra atque apud nos fieri ad Elephantinen,
ut neque ficus neque vites amittant folia. Propter
eamdem causam, multa sunt bifera, ut vites apud
mare Smyrnæ: malus bifera, ut in agro Con-

Arelino

lentino. Idem ostendit, quòd in locis feris plura ferunt: in iis quæ sunt culta, meliora: eadem de causa sunt quæ non possunt viuere nisi in loco aquosus: aut etiam in aqua: & id discriminatum, vt alia in lacubus, vt arundines in Arelino: alia in fluminibus, vt in Epeiro arbores alni; alia in mari, vt scribit Theophrastus palmas & squillas. In Gallia transalpina, intus ad Rhenum, cum exercitum ducerem, aliquot regiones accessi, vbi nec vitis, nec olea, nec poma nascerentur, vbi agros stercorearent candida fossilia creta: vbi salem nec fossitium nec maritimum haberent, sed ex quibusdam lignis combustis, carbonibus salis pro eo vterentur. Stolo, Cato quidem, inquit, gradatim præponens, alium alio agrum meliorem dicit esse in nouem discriminibus. quòd sit primus, vbi vineæ possint esse bono vino & multo: secundus, vbi hortus irriguus: tertius, vbi salicta: quartus, vbi oliueta: quintus, vbi pratium: sextus, vbi campus frumentarius: septimus, vbi cædua sylua: octauus, vbi arbutum: nonus, vbi glandaria silua. Scrofa, Scio, inquit, scribere illum: sed de hoc non consentiunt omnes, quòd alii dant primatum bonis pratis, vt ego quoque: à quo antiqui prata parata appellarunt. Cæsar Vopiscus edilitius, causam cum ageret apud Censores, campos Roseæ Italiæ dixit esse fumen, in quo relicta pertica postridie non appareret propter herbam.

Roseæ

Vineæ multas esse species. CAP. VIII.

recta

CONTRA, vineam sunt qui putent sumptum fructum deuorare. Refert, inquam, quòd genus vineæ sit: quòd sunt multæ species eius. alia enim humiles ac sine ridicis, vt in Hispania: alia sublimes, vt quæ appellantur iugate, vt pleræque in Italia. quarum nomina duo, pedamenta, & iuga, quibus stat rectis vinea, dicuntur pedamenta. quæ transversa iunguntur, iuga: ab eo quoque vineæ iugate. Iugorum genera ferè quatuor, pertica, arundo, restes, vites, pertica, vt in Falerno: arundo, vt in Arpino: restes, vt in Brundisino: vites, vt in Mediolanensi. Iugationis species

species duæ, vna, directa, vt in agro Canusino: altera, compluuiata in longitudinem & latitudinem iugata, vt in Italia pleræque. Hæc vbi domo nascuntur, vinea non metuit sumptum: vbi multa ex propinqua villa, non valde. Primum genus quòd dixi, maximè quærit salicta: secundum, arundineta: tertium iunceta, aut eius generis rem aliquam: quartum arbuta, vbi traduces possint fieri vitium: vt Mediolanenses faciunt in arboribus, quas vocant opulos: Canusini in harundulatione in ficis. Pedamentum item ferè quatuor generum. vnum, robustum, quòd optimum solet afferri in vineam, è quæ ac iunipero, & vocatur ridicia: alterum, palus è pertica, melior è dura, quòd diuturnior: quem cum infimum terra voluit, puter euertitur, & sit solum summum. tertium, quòd horum inopia subsidio misit arundinetum. inde enim aliquot colligatas libris dimittunt, in tubulos fistiles, cum fundo pertuso, quos cuspides appellant, qua humor aduertius transire possit. Quartum est pedamentum natuum eius generis, vbi ex arboribus in arbores traductis vitibus vinea fit: quos traduces quidam rumpos appellant. Vineæ altitudinis modus, longitudo hominis. Interualla pedamentorum, quæ boves iuncti arate possint, ea minus: sumptuosa vinea, quæ sine iugo ministrat: acrato phoro vinum. Huius genera duo. vnum, in quo terra cubilia præbet vuis, vt in Asia multis locis, quæ sæpe vulpibus & hominibus sit communis. nec non si parit humus mures, minor sit vindemia: nisi rotas vineas oppletis muscipulis: quòd in insula Pandatharia faciunt. Alterum genus vineti, vbi ea modò remouetur à terra vitis, quæ ostendit se afferre vnam. Sub eam, vbi nascitur vua, subiiciuntur circiter bipedales è furculis furcillæ, ne vindemia pereat, & vindemia facta denique discat pendere in palmam, aut funiculo, aut vinetu: quòd antiqui vocabant cestum. Ibi dominus simulac vidit occipitium vindemiatoris, furcillas reducit hibernatum in recta, vt sine sum-

acrato-phoro

ptu eorum opera altero anno uti possit. Hac con-
suetudine in Italia utitur Reatini. Hæc ideo varie-
tas maximè, quòd terra cuiusmodi sit refert, ubi e-
nim natura humida, ibi altius vitis tollenda, quòd in
partu & alimonio vinum non ut in calice. querit a-
quam, sed solem. itaque ideo (ut arbitror) primum è
vinca in arbores ascendit vitis.

De terre discriminibus.

CAP. IX.

TERRA, inquam, cuiusmodi sit refert, & ad quã
rem bona, aut nõ bona sit. Earribus modis dicitur,
communi, proprio, & mixto. Communi, ut cum di-
cimus orbem terræ & terrã Italianam, aut quam aliã.
in ea enim & lapis, & arena, & cetera eius generis
sunt in nominando comprehensa. Altero modo di-
citur terra proprio nomine, quæ nullo alio vocabulo
neque cognomine adiecto appellatur. Tertio
modo dicitur terra quæ est mixta, in qua feri quid
potest & nasci, ut argillosa, aut lapidosa. sic & aliæ:
cum in hac species non minus sint multæ quàm in
illa communi, propter admixtiones. in illa enim
cum sit dissimili vi ac potestate, partes permulte: in
que is, lapis, marmor, rudus, arena, sabulo, argilla, ru-
brica, puluis, creta, glareæ, carbunculus. id est, quæ so-
læ perferue ita fit, ut radices satorum comburat. Ab
iis, quæ proprio nomine dicitur terra, cum est
admixta ex his generibus aliqua res, tum dicitur aut
cretosa, aut glareosa: & sic ab aliis generum discrimi-
nibus mixta, & uti horum varietates, ita genera
hæc, ut præterea subtiliora sint alia. nam mini-
mum in singula facies terna: quòd alia terra est val-
de lapidosa, alia mediocriter, alia propè pura. Sic
de aliis generibus reliquis, admixtæ terræ tres gra-
dus ascendit eisdem. Præterea hæ ipsæ ternæ spe-
cies ternas in se habent alias: quòd partim sunt hu-
midiores, partim aridiores, partim mediocres. ne-
que non hæc discrimina pertinent ad fructus ve-
hementer. Itaque periti in loco humidiorè fer-
torem potius ferunt quàm triticum: contra

*perferuet
is*

in aridiorè hordeum potius quàm far: in mediocri
vtrumque. Præterea etiam discrimina omnium
horum generum subtiliora alia: ut in sabulosa ter-
ra, quòd ibi refert, sabulo albus sit, an rubicundus:
quòd "subtilis ad ferendos iurculos alienus, con-
tra rubicundior appositus. Sic magna tria discrimi-
na terra, quòd refert vtrum sit macra, an pinguis,
an mediocritas. quo ad culturam, pinguis fecundior
ad multa, macra contra. Itaque " in iis, ut in
Pupinia, neque arbores prolixas, neque vites fera-
ces, neque stramenta videre crassa possis, neque si-
cum mariscam, & arbores plerasque, ac prata re-
torrida & muscosa: contra in agro pingui, ut in
Hetruria, licet videre segetes fructuosas ac restibi-
les, & arbores prolixas, & omnia sine musco. In me-
diocri autè terra, ut in Tyburii, quòd propius acce-
dit ut non sit macra, quàm ut sit ieiuna eo ad omnes
res commodior, quàm si inclinavit ad illud quòd de-
terius. Stolo, Non malè, inquit, quæ sit idonea terræ
ad colèdum, aut non, Diophanes Bithynius scribit
signa sumi posse aut ex ipsa, aut ex iis quæ nascun-
tur ex ea. ipsa, si sit terra alba, si nigra, si leuis, quæ
cum fodiat, facillè frietur, naturaq; nõ sit cineritia,
nève vehemèter dèsa. Ex iis autè quæ enata sūt fera,
si sūt prolixa, atq; ea quæ ex iis nasci debèt, earum feru-
feracia. Sed quod sequitur tertium illud de modis, dice
*De modis quibus metiebantur rura. & de illorum nomi-
nibus.*

CAP. X.

ILLI, Modos, quibus metirentur rura, a-
lius alios constituit. nam in Hispania vltorio: e-
meriuntur iugis, in Campania versibus: apud nos
in agro Romano ac Latino iugeris. Iugum vo-
cant, quod iuncti boues vno die exarare possint.
Versum dicunt centum pedes quoquoersum qua-
dratum. Iugerum, quod quadratos duos actus ha-
beat. Actus quadratus, qui & latus est pedes
c x x, & longus totidem, is " modus acnua Lat-
nè appellatur. Iugeris pars minima dicitur ser-
pulum, id est, decem pedes in longitudinem &
bb ij

*sabulo
albus*

in Pupa

*mo lins
ac muna*

latitudinem quadratum. Ab hoc principio mensores nonnunquam dicunt in subsidium esse unciam agri, aut sextantem, aut quid aliud, cum ad iugerum peruenerunt. id habet scrupula CCXXXVII, quatum as. Antiquus noster ante bellum Punicum pendebat bina iugera, quod a Romulo primum diuisa dicebantur virgum: quæ quod heredem sequeretur heredium appellarunt. Hæc postea æcentum, Centuria dicta. Ceturia est quadrata in omnes quatuor partes, ut habeat latera longo pedum ∞ ∞ D. Hæc porro quatuor ceturia cõiuncta, ut sint in vtranque partem binæ, appellantur in agris diuisis virgum publicè factus.

De villa.

CAP. XI.

IN modo fundi non animaduerso lapsi sunt multi, quod alii villam minus magnam fecerunt quam modus postulat, alii maiorem: cum vtrunque sit contra rem familiarem ac fructum, maiora enim secta & ædificamus pluris, & tuemur sumptu maiore: minora cum sunt quam postulat fundus, fructus solent disperire. Licinius, Dubium, enim nõ est quin calla vinaria maior sit faciunda in eo agro vbi vinea sint ampliora: ut horrea, si frumentarius ager est. Villam ædificandam potissimum, ut intra septa villæ habeat aquam: si nõ, quam proximè. Primum, quæ ibi sit nata: secundum, quæ insuat perennis. Si omnino aqua non est viua, cisternæ faciundæ sub cæcis, & lacus sub dio: ex altero loco ut homines, ex altero ut pecus uti possit.

Vbi ponenda sit villa.

CAP. XII.

DANDA opera ut potissimum sub radicibus montis siluestris villam ponas, vbi passionibus sint laxæ, ita ut contra ventos qui saluberrimi in agro habunt. Quæ posita est ad exortus equinoctiales, aprissima, quod estate habet umbram, hieme solem. Sin cogare secundum flumen ædificare, curandum ne aduersum eum ponas, hieme enim fiet vehementer frigida, & estate non salubris. Aduertendum etiam si qua erunt

Quantum
astinet ad
antiquos
mestros
ante,

In villa
ædifican-
da hoc
potiss.

lat.e
flabii, spo-
sta, str.
Ad e-
xort.
Eum.

loca palustria, & propter easdem causas, & quod auferunt, & quod in iis crescunt animalia quædam minuta, quæ non possunt oculi cõsequi, & per aera intus in corpus peros ac nares perueniunt, atque efficiunt difficiles morbos. Fundanius, Quid potero, inquit, facere, si istiusmodi mi fundus hæreditate obuenerit, quo minus pestilentia noceat? Istuc vel ego possum respondere, inquit Agrius, Vendas quot assibus possis: aut, si nequeas, relinquas. Ac Scrofa, Vitadum, inquit, ne in eas partes spectet villa, ex quibus vetus grauior assilare solet: ne ve in cõuali caua: & ut potius in sublimi loco ædifices, qui quod perfatur, si quod est quod aduersarium inferatur, facilius discitur. Præterea, quod ab sole toto die illustratur, salubrior est, quod & bestiole, si quæ propè nascuntur & inferuntur, aut efflatur, aut aritudine citò pereunt. Nimbi repentini ac torrétes fluii, periculosi illis qui in humilibus ac cauis locis ædificia habent: & repentinæ prædonum manus quod improuisos facilius opprimere possunt. Ab hoc utroque superiora loca tutiora.

De iis que in villa sunt ædificanda.

CAPVT XII.

IN villa faciunda stabula, ita ut bubilia sint ibi, hieme quæ possint esse calidiora. Fructus, ut est vinum & oleum, loco plano in cellis, item ut vasa vinaria & olearia, potius faciendum: aridus, ut est faba & fœnum, in tabulatis, Familiæ vbi versetur prouidendum, si fessis opere, aut frigore, aut calore, vbi cõmodissimè possint se quiete recipere. Villici proximè ianuam cellam esse oportet eumque scire qui introcat aut exeat noctu, quid ve ferat: præsertim si ostiarius est nemo. In primis, culina videnda ut sit admota: quod ibi hieme antelucanis temporibus aliquot res conficiuntur, cibus paratur ac capitur, Faciendum etiam plaustris, ac cætero instrumento omni, quibus calum pluuium inimicum, in chorte ut satis magna sint recta. hæc enim si intra clausum in concepto, & sub dio, fu-
bb iij

fluii,
ac torrenses,

sed aduer-
sum.

conculca-
ta.

xx
M. VARRONIS
rem modò non metunt, " aduersus tempestatem nocentem non resistunt. Chortēs in fundo magno, duæ aptiores vna, vt interius compluuium habeat lacum, vbi aqua saliat, qui intra stylobatas cum venit, fit semipiscina. Boves enim ex aruo æstate reduti hic bibunt, hic perfunduntur: nec minus à pabulo dum redierunt asferes, sues, porci. In chorte exteriore lacu esse oportet, vbi maceretur lupinum: item alia, quæ demissa in aquam, ad vsum aptiora sunt. Chors exterior crebro operta stramentis ac palea, "occulcata pedibus pecudum, fit sinistra fundo, ex ea quòd euehatur. Secundum villam duo habere oportet sterquilinia, aut vnum bifariam diuisum: alteram enim partem ferri oportet è villa nouam. alteram veterem tolli in agrum. quòd enim infertur recens, minus bonum: id cum flacuit, melius. nec non sterquilinum melius illud cuius latera & summum virgis ac fronde vindicatum ab sole. Non enim succum quem querit terra, solem ante exugere oportet. itaq; periti (qui possint) vt eò aqua influat, eo nomine faciunt. sic enim maximè retinetur succus. In eoque quidam fellas familiaricas ponunt. Edificium facere oportet, sub quod tectum totam fundi subiicere possis messem: quod vocant quidam nubilarium. Id secundum aream faciendum, vbi triturus sis frumentum, magnitudine pro modo fundi, ex vna parte apertum, & id ab area, quo & in trituram prouere facile possis, & si nubilare ceperit, inde vt rursus celeriter reuicere. Fenestras habere oportet ex ea parte, vnde comodissimè perflari possit. Fundanius, Fructuosior, inquit, est certè fundus propter edificia, si potius ad antiquorum diligentiam, quam ad horum luxuriam, dirigas ædificationem. Illi enim faciebant ad fructuum rationem, hi faciunt ad libidines indomitas. Itaque illorum villæ rusticæ erant maiores quam vrbane, quæ, nunc sunt pleræque contrà. Illic laudabatur villa, si habebat culinam rusticam bonam, præsepas laxas, cellam vinariam & oleariam ad modum agri a-

gram, & pauimento procliui in lacum, quod sæpe, vbi conditum nouum vinum, orca in Hispania feruore musti ruptæ, neque non & dolia in Italia. Item cætera vt essent in villa huiusmodi quæ cultura quæreret, prouidebant. Nunc contrà, "villam vrbana^{ut villæ suburb.} nam quam maximam ac politissimam habeant, dant operâ: ac cum Metelli & Luculli villis pessimo publico ædificatis certant. "quo hi laborant, vt spectet^{quo elab.} sua æstiuâ triclinaria ad frigus orientis, hyberna ad solem occidentem potius quam, vt antiqui, in quam partem cella vinaria aut olearia fenestras haberet, cum fructus in ea vinarius quærat, "ad dolia æra fri^{ut dol.} gidiorè, "ita olearia calidiorem. Item videre oportet, si est collis (nisi quid impedit) vt ibi potissimum ponatur villa. ^{item vt ol. cal. habeat.}

De sepris quæ tutandi causæ sunt.

CAP. XIII.

NUNC de sepris, quæ tutandi causæ fundi aut partis, siant, dicam, Earum tutelarum genera IIII. vnum, naturale: alterum, agreste: tertium, militare: quartum, fabrile. Horum vnum quodque species habet plures. Primum naturale sepimentum, quod obferi solet virgultis aut spinis, quod habet radices, ac viuæ sepris, prætereuntis lasciu non metuet facem ardentem. Secunda sepes est ex agresti ligno, sed nõ viuunt. Fit aut palis statutis crebris: è virgultis implicatis, aut latis perforatis, & per ea foramina traiectis longioribus ferè binis aut ternis: aut ex arboribus truncis demissis in terram, deinceps constitutis. Tertium militare sepimentum est fossa, & terreus agger. sed fossa ita idonea, si omnem aquam, quæ è celo venit, recipere potest: aut fastigium habet, vt exeat è fundo. Agger is bonus, qui intrinsecus iunctus fossa, aut ita arduus vt eum transcendere non sit facile. Hoc genus sepes fieri secundum vias publicas solent, & secundum amnes. Ad viam Salaria in agro Crustumino videre licet locis aliquot coniunctos aggeres cum fossis, ne flumen agris noceat. Aggeres qui faciunt sine fossa, eos quidam

notissimum
 vocant muros, vt in agro Reatino. Quartum fa-
 brile sepimentum est, nouissimum, maceria. Huius
 ferè species quatuor: quòd sunt è lapide, vt in agro
 Tusculano: quòd è lateribus costilibus, vt in agro
 Gallico: quòd è lateribus crudis, vt in agro Sabino:
 quòd ex terra, & lapillis compositis in formis, vt in
 Hispania, & agro Tarentino.

De finibus tuendis.

CAP. XV.

habeo
 quòd ibi
 pullulas
 maximè,
 et ubi
 est c. n. p.
 arbor se-
 visor:
 PRAETEREA sine septis fines prædii, ratio-
 nis, notis arborum tutiores fiunt, ne familia rixen-
 tur cum vicinis, ac limites ex litibus iudicem que-
 rant. Serunt alti circum pinos, vt habet vxor in Sa-
 binis. alii cupressos, vt ego habui in Vesuuiio. alii vi-
 mos, vt multi habent in Crustumino: quòd vbi id
 pote, vt tibi: quòd est campus, nulla potior serenda,
 quòd maximè fructuosa, quòd & sustinet sepem, ac
 colit aliquot corbularum, & frondem iucun-
 distimam ministrat ouibus ac bubus, ac virgas præ-
 bet sepibus, & foco ac furno. Scrofa, igitur primùm
 hæc quæ dixi, quatuor, videnda agricolæ, de fundi
 forma, terræ natura, de modo agri, de finibus tuendis.
 De iis quæ extra fundum commoda sunt, aut incommoda.

CAP. XVI.

RELINQUITUR altera pars, quæ est extra
 fundum; Cuius appendices vehementer pertinent
 ad culturam, propter affinitatem. Eius species totid-
 em: Si vicina regio est infesta. si quòd neque fructus
 nostros exportare expediat, neque inde quæ opus
 sunt, apportare. tertium, si viæ, aut fluiui qua portè
 tur, aut non sunt, aut idonei non sunt. quartum, si
 fundi
 quid ita est in cõfinibus fundis, vt nostris agris pro-
 sit aut nocèat. E queis quatuor, quòd est primũ: re-
 fert infesta regio sit, necne. Multos enim agros e-
 gregios colere non expediat, propter latrociniã vici-
 norum: vt in Sardinia quosdam qui sunt prope Ce-
 licem, & in Hispania prope Lusitaniam, quæ vicini-
 tatis inuectos habet idoneos, quæ ibi nascuntur
 vbi vendant, & illine inuectos opportunos ad ea
 quæ in fundo opus sunt, quòd propterea sunt fru-
 secundũ,
 quæ v. i.
 h. i. v. i.
 quæ in a-
 gvis nasc.
 ubi v.

ctuosa. Multi enim habent prædia quibus frumen-
 tum, aut vinum, aliudve quid desit importandum:
 contra, non pauci quibus aliquid sit exportandum.
 Itaque sub vrbe colere hortos latè expedit, sic vio-
 laria ac rosaria, item multa quæ vrbs recipit: cum
 eadem in longinquo prædio, vbi non sit quòd deferri
 possit venale, non expediat colere. Tertiam est i-
 tem, si ea oppida aut vicinix, aut etiam diuitum co-
 piofi agri ac villæ, vnde non carè emere possis que
 opus sunt in fundum, quibusque quæ super sint veni-
 re possint: vt quibusdam pedameta, aut perticæ, aut
 arundo: fructuosior sit fundus, quàm si longè sint
 importanda: nonnunquam etiam quàm si colendo
 in tuo ea parare possis. Itaque in hoc genus coloni
 potius anniuersarios habent vicinos, quibus impe-
 rent medicos, fullones, fabros, quàm in villa suos ha-
 beant: quòd nonnunquam vnus artificis mors tol-
 lit fundi fructum, quam partem lati fundi diuites
 domesticæ copix mandare solent. Si enim ab fundo
 longius absunt oppida aut vici, fabros parent, quos
 habeant in villa. sic ceteros necessarios artifices, ne
 de fundo familia ab opere discedat, ac profectis die-
 bus ambulet feriata, potius quàm opere faciundo
 agrum fructuosiorè reddat. Itaque et ideo Safernæ li-
 ber præcipit, nequis de fundo exeat præter villicum
 & promum, & vnum quem villicus legat. si quis con-
 tra exierit, ne impunè abeat: si abierit, vt in villicum
 animaduertatur. Quod potius ita præcipiendum
 fuit, nequis iniussu villici exierit, neque villicus ini-
 iussu domini longius quàm vt eodem die redierit:
 neque id crebrius quàm opus esset fundo. Quartò,
 eundem fundum fructuosiorè faciunt vecturæ, si
 viæ sunt quæ plausura agi facillè possint: aut flumina
 propinqua, quæ nauigari possit. quibus vtrisque re-
 bus euehi atque inuehi ad multa prædia scimus. Re-
 fert etiã ad fundi fructus, quemadmodũ vicinus in
 consuetudo constitum agrum habeat. si enim ad limi-
 tem quercetum habet, non possis rectè secundum
 eam siluam serere oleam, quòd vsque eò est contra-

rium natura, vt arbores non solum minus ferant, sed etiam fugiant, vt introrsum in fundum se reclinant: vt vitis ad sita ad olus facere solet. vt quercus, sic iuglandes magna & crebra finitima, fundi oram faciunt sterilem.

Quibus rebus agri colantur. CAP. XVII.

DE fundi *III* partibus, quæ cum solo hærent, & alteris *III*, quæ extra fundum sunt, & ad culturam pertinent, dixi. Nunc dicam agri quibus rebus colantur. quas res alij diuidunt in duas partes, in homines, & adminicula hominum: sine quibus rebus colere non possunt. Alij in tres partes, "instrumenti genus vocale, & semiuocale, & murum. vocale, in quo sunt serui: semiuocale, in quo sunt boues: muti, in quo sunt plaustra. Omnes agri coluntur hominibus seruis, aut liberis, aut vtriusque. Liberis, aut cum ipsi colunt, vt plerique pauperculi cum sua progenie: aut mercenariis, "cum conducticiis liberorum operis res maiores, vt vindemias ac scenificia, "administrant: illique quos obæratos nostri vocitant " & etiam nunc sunt in Asia atque Ægypto, & in Illyricæ complures. De quibus vniuersis hoc dico: grauius locavtilius esse mercenariis colere quam seruis: & in salubribus quoque locis opera rustica maiora, vt sunt in condendis fructibus vindemiæ, aut messis. De his, cuiusmodi esse oporteat, Cassius scribit hæc: Operarios parandos esse, qui laborem ferre possint: ne minores annorum *xxi*. & ad agriculturam dociles. Eam coniecturam fieri posse ex aliarum rerum imperatis, & more incolarum è nouitijs requisito, ad priorem dominum quid factitarent. Mancipia esse oportere neque formidolosa, neque animosa. Qui præsent, esse oportere qui literis sint & aliqua humanitate imbuti, frugis ætate maiore quam operarios, quos dixi. Facilius enim his quam minoribus natu sunt dicto audientes. Præterea potissimum eos præesse oportet, qui periti sint rerum rusticarum. Non solum enim debere imperare, sed etiam facere, vt facientem imitetur, & vt animadu errant eum cum

*scilicet
in voc.*

*cond.
adm. is
quos
vt etiam*

causa sibi præesse, quod sciëntia præstet & vsu. Neque illi concedendum ita imperare, vt verberibus coherceat potius quam verbis, si modò idem efficere possis. neque eiusdem nationis plures parados esse. ex eo enim potissimum solere offensiones domesticas fieri. Præfectos alacriores faciendum præmiis: dandaque opera vt habeant peculium, & coniuñctas conseruas, è quibus habeant filios. eo enim sunt firmiores ac coniuñctiores fundo. Itaque propter has congnationes epiroticæ familiæ sunt illustrior es ac chariores. Ad iniiciendam voluptatem his præfecturæ, honore aliquo habedi sunt: & de operariis, qui præstabunt aliqui, communicandû quoque cû iis quæ faciunda sunt opera, quod ita cûm fit, minus se putant despici, atque aliquo numero haberi à domino. Studiōsiores ad opus fieri, liberalius tractando, aut cibariis, aut vestitu largiore, aut remissione operis, concessione ve, vt peculiare aliquid in fundo pascere liceat, aut huiusmodi rerum aliis: vt quibus quid grauius sit imperatû, aut animaduersû, qui cõsolado eorû restituat voluntatē ac beneuolentiã in dominû.

De familia, & quot operis quisque agri modus coli possit.

CAP. XVIII.

FAMILIAM Cato dirigit ad duas metas, ad certû modû agri, & genus sationis: scribens de oliuetis & vinctis, vt duas formulas. vnã, in qua præcipit quomodo oliuetum agri iugerû *ccxl* instruere oporteat. Dicit enim in eo modo hæc, mancipia *xiii* habeda, villicû, villicã, operariosv, bubulcos *iii*, asinariû *i*, subulcû *i*, opilionem *i*. Alterã formulam scribit de vinearum iugeribus centû, vt dicat haberi oportere hæc, *xv* mancipia, villicum, villicam, operarios *x*, bubulcû, asinariû subulcum. Saferna scribit satis esse ad iugera *viii* hominē vnû: ea debere eû fodere diebus *xlv*, tamen si quaternis operis singula iugera possit. sed relinquere se operas *xiii*, valetudini iugera possit, inertia indulgentia. Licinius, Horû neuter satis dilucidè modulos reliquit nobis. quod Cato si voluit (vt debuit) vti proportione, ad maiorē fundû

vel minorem adderemus, vel demeremus, extra familiam debuit dicere villicum & villicam. Neque enim si minus c c x l iugera oliueti colas non possis minus vno villico habere: nec, si bis tanto amplior fundum, aut eo plus colas, ideo duo villici aut tres habendi fuere. Operarij modò & bubulci portione demendi vel addendi ad minores maiorève modos fundorum. hi quoque, si similis est ager. Sin est ita dissimilis vt totus arari non possit, vt si sit confragosus atque arduus cliuis, minus multi opus sunt boues & bubulci. Mirro illud, quòd modum neque vnum nec modicum proposuit c c x l iugerum. Modius enim ceturia, & ea c c iugerum è quo quò sexta pars sit ea x l, que de c c x l demuntur, nò video quemadmodum ex eius præcepta demam sextam partem: & de x l i mancipiis nihilo magis si villicum & villicam remouero, quemadmodum c x x i, sextam partem demam. Quod autem ait in c iugeribus vinearum opus esse xv mancipia, si quis habebit centuriam que sit dimidium vinei, & dimidium oliueti, sequetur vt duo villicos & duas villicas habeat: quòd est deridiculi. Quare alia ratione modus mancipiorum generatim est animaduertendus, & magis in hoc Salserna probandus, qui ait singula iugera quaternis operis vno operario ad conficiendum satis esse. Sed si hoc in Salsernæ fundo in Gallia satis fuit, non continuo idem in agro Ligustico montano, Itaque de familiarum magnitudine & reliquo instrumento commodissime scies quantum pares, si tria animaduertes diligenter. In vicinitate prædia cuiusmodi sint, & quanta, & quot queque hominibus colantur: & quot additis operis aut demptis, melius aut deterius habeas cultum. Biuium enim nobis ad culturam dedit natura, experientiam & imitationem. Antiquissimi agricolæ tentando pleraque constituerunt, liberi eorum magnam partem imitando. Nos vtrunque facere debemus, & imitari alios, & aliter vt faciamus experientia tentare quædam, sequentes

Modica

habere
debeat

non aleam, sed rationem aliquam. vt si alius restitinauerimus aut minus quàm alii, quod momentum ea res habeat, vt fecerunt ii, in faciundo iterum & retrid, & qui instriones ficulnas ex verno tēpore in estiuum contulerunt.

Quot iugis boum quisque agri modus coli possit.

C A P. XIX.

DE reliqua parte instrumenti, quod semiuocate appellatur, Salserna ad iugera c c arari, boum iuga duo satis esse scribit. Cat. in oliuetis c c x l iugerum, boues trinos. ita sit vt Salserna dicat verum, ad centum iugera iugum opus esse: si Caro, ad octogena. Sed ego neutrum horum ad omnem agrum conuenire puto, & vtrunque ad aliquem, alia enim terra facilior aut difficilior est alia. Terram boues proficere nisi magnis viribus non possunt, & saepe fracta bura relinquunt vomeres in aruo. Quo sciendum nobis in singulis fundis, dum sumus nouitii, triplici regula, superioris domini instituto, & vicinorum, & experientia quadam. Quod addit asinos, qui sterco veitent, tres, in vinea iugerum c, iugum boum, asinorum iugum, asinum molarium. in hoc genere semiuocalium, adiciendum de pecore: ea sola que agri colendi causa erunt, vt solent esse pecuaria, pauca habenda, quo facilius mancipia, que solent se tueri, & assidua esse possint. In eo numero non modò qui prata habent, vt potius oues quàm sues, habeant, curant, sed etiam qui prata non habent: quia non solum pratorum causa habere debent, sed etiam propter sterco.

Terram
duram
prose-
nisi bo-
mag.

De bubus ad arandum idoneis, & de iuuenis domandis atque assuefaciendis.

C A P. XX.

IGITUR de omnibus quadrupedibus prima est probatio, qui idonei sint boues, qui arandi causa emuntur: quos rudes, neque minores trinos, neque maiores quadrimos parandum. vt viribus magnis sint, ac pares, ne in opere firmior imbecillioem coniciat. amplis cornibus, & nigris potius quàm aliter: vt sint lata fronte, naribus simis, lato pectore, crassis

incidit,
vit.

leui, fr-
mul ar-
re faci-
ant.

pr.
terram,
dum cō-
suefcant.
Quos

Cauto
agris

Vide
castig.
pec. in-
structo
cani-
bus, hoc
faci.
quod di-
xi. Si

coxendicibus. Hos veteranos ex campestribus locis emendum, non in dura ac montana: nec non, ita si "incidit, vt sit vitandū. Nouellos cūm quis emerit iuuenecos, si eorum colla in furcas desituras incluserit, ac dederit cibum, diebus paucis erunt mansueti, & ad domandum proueni. Tum ita subigendum vt minutatim assuefaciant, & vt tironem cum veterano adiungant. imitando enim, facilius domantur. & primum in æquo loco, & sine aratro, tum eo "leui, & principio per arenam, aut molliorem "terram. Quos ad vecturas, item instituendum, vt inania primum ducant plaustra: & si possis, per vicum aut oppidum creber crepitus, ac varietas rerum consuetudine celerissima ad vtilitatem adducit. Neque pertinaciter, quem feceris dexterum, in eo manendum. Quod si alternis sit sinister, sit laboranti in alterutra parte requies. Vbi terra leuis (vt in Campania) ibi non bubus grauibus, sed vaccis aut asinis quod arant, eo facilius ad aratrum leue adduci possunt, ad molas, & ad ea, si quæ sunt, quæ in fundo conuehuntur. In qua re alii a fellis, alii vaccis ac mulis vtuntur: exinde vt pabuli facultas est. nam facilius a fellis quam vacca alitur, sed fructuosior hæc. "In eo agricolæ hoc spectandum, quo fastigio sit fundus. in confragoso enim ac difficili hæc valentiora parandum, & potius ea quæ plus fructum reddere possint, cūm idem operis faciant.

De canibus.

CAP. XXI.

CANES potius cum dignitate & acres paucos habendum quam multos. quos consuefacias potius noctu vigilare, & interdum clausos "dormire. De indomitis quadrupedibus, ac "pecore faciendum. Si prata sunt in fundo, neque pecus habet, dāda opera vt pabulo vendito alienum pecus in suo fundo pascat, ac stabulet.

De muto instrumento.

CAP. XXII.

DE reliquo instrumento muto, in quo sunt corbulæ & dolia, & alia: hæc præcipienda. Quæ nasci in fundo ac fieri à domesticis poterunt, eorum ne quid

ematur. vt ferè sunt quæ ex viminibus & materia rustica fiunt: vt corbes, fiscina, tribula, mallei, rastelli. Sic quæ fiunt de cannabino, lino, iunco, palma, scirpo: vt fenes, restes, tegetes. Quæ è fundo sumi non poterunt, ea si empta erunt potius ad vtilitatem quam ob speciem, sumptu fructum non extenuabunt. eo magis, si inde empta erunt potissimum, vbi ea & bona & proximè & vilissimo emi poterunt. Cuius instrumenti varia discrimina, ac multitudo agri magnitudine finitur, quod plura opus sunt, si fines distant late. Itaque, Stolo inquit, Proposita magnitudine fidi, de eo genere Cato scribit, Oliueti iugera cxxl qui coleret, eum instruere ita oportere, vt faceret vasa "olearia, iuga v. quæ membratim enumerat vt ex are athena, yrceos, nassiternam: item alia, sic è ligno & ferro, vt plostra maiora tria, aratra cum vomeribus sex, crates stercorarias quatuor, item alia. Sic de ferramentis, quæ sint, & quorū opus ad multitudinem, "vt ferreas octo, surcula totidem, dimidio minus palas, item alia. Item alteram formulam instrumenti fundi vinarii fecit, in qua scribit, si sit centum iugerū, habere oportere vasa torcularia instrumta trina, dolia cum operculis culleorū octingentorum, acinaria xx, frumentaria xx. Item eiusmodi alia: quæ minus multa quidè alii, sed tantum numerum culleorum scripsisse puto, ne cogeret. quorū annis vendere vinū. Verè enim quàm noua, & eadem alio tēpore quàm alio pluris. Item sic de ferramentorum varietate scribit permulta, & genere, & multitudine quæ sint, vt falces, palas, rastros. Sic alia quorum nonnulla genera species habent plures: vt falces, nam dicuntur ab eodem scriptore vineaticæ opus esse sex, sirpiculæ v, siluaticæ v, arborariæ iii, rusticæ & "rustariæ x. Hic, hæc. At Sorosa, Instrumentum, & ris supellectilem rusticam omnē oportet habere scri- vrbe do- pram in "vrbe & rure dominum, villicum contra ea mini, rurū omnia certo suo quæq; loco ad villā debēt esse ruri villis posita. Quæ nō possūt esse sub clauis, quàm maximè cū. atque facere vt sint in cōspectu oportet: eo magis ea quæ in ea omnia

rariore sunt vsu, vt quibus in vindemia vtuntur, vt corbula, & sic alia. Quæ enim res quotidie videntur, minus metuunt furem;

Quæ & quo quidque loco maximè expedit serere.

CAP. XXIII.

Svscipit Agrasius, Et quoniam habemus illa duo prima, ex diuisione quadripartita, de fundo, & de instrumēto quo coli solet: de tertia parte expecto. Scrofa, Quoniam fructum, inquit, arbitror esse fundi, eum qui ex eo satus nascitur utilis ad aliquam rem: duo consideranda, quæ & quo quidque loco maximè expedit serere. Alia enim loca apposita sūt ad fenu, alia ad frumētū, alia ad vinū, alia ad oleū. Sic ad pabulum quæ pertinent: in quo est ocymum, farrago, vicia, medica, cytisum, lupinum. Neque in pingui terra omnia feruntur rectè, neque in macra nihil. Rectius enim in tenuiore terrā, ea quæ non multo indigent succo, vt cytisum, & legumina. præter cicer: hoc enim quoque legumen, vt cetera quæ velluntur è terra, non subsceantur, quæ quòd ita leguntur, legumina dicta. In pingui rectius quæ cibi sunt maioris, vt holus, triticum, siligo, linum. Quædam etiam ferenda non tam propter præsentem fructum, quàm in annum prospicientem, quòd ibi subscecta atque relicta terram faciunt meliorem. Itaque lupinum, cum necdum siliculā cepit, & non nunquam fabalia, si ad siliquas non ita peruenit vt fabam legere expedit, si ager macrior est, pro stercore inarare solent. Nec minus ea discrimināda in conserundo, quæ sunt fructuosa, propter voluntatem: vt quæ pomaria ac floralia appellāntur. Itē illa quæ ad hominum victum ac sensum delectationemque non pertinent, neque ab agri utilitate sunt diiuncta. Idoneus locus eligendus vbi facias salictum & arundinetum, sic alia quæ humidum locum quærunt. Contrā, vbi fegetes frumentarias, ibi fabam potissimum seras. Item alia quæ arida loca sequuntur: sicut vmbrosis locis alia seras, vt corruda, quòd ita petat asparagus: & apricis, vt ibi seras violam,

neque
subse-
cantur,
succum
collunt.
quæ
subiecta

ab iis
quæ
sunt
propt.

lam, & hortos facias: quòd ea sole nutricantur. Sic & alia alio loco serunda, vt habeas vimina, vnde vtendo quid facias: vt sirpeas, vallos, crates. Alio loco vt seras ac colas siluā cæduā, alio vbi aucupare. Sic vbi cannabim, linum, iuncum, spartum, vnde nectas vnde libubus paleas, lineas, restes, funes. Quædam loca ea vnde nectas, alia ad ferendū idonea, nā & in recentibus pomariis, desitis seminibus, in ordinemque arbusculis, primis annis ante quàm radices longius pro-
cedere possint. alii conserunt hortos, alii quid aliud. vnde nectas, neque, cum conualuerunt arbores, idem faciunt, ne violæ tradites. Stolo, Quod ad hæc pertinet, Cato non malè quod scribit de sationibus, Ager crassus & lætus, si sit sine arboribus, eum agrum frumentarium fieri oportere. Idē ager si nebulosus sit, rapa, raphanos, mulium, panicum.

Olea in quali agro ferenda sit.

CAP. XXIII.

IN agro crasso & calido oleam conditaneam, radium maiorem, Sallentinā, Orchitem, Poſeam, Sergianam, Colminiam, Albicerem: quam earum in his locis optimam dicent esse, eam maximè serere. Agrum oliueto conserundo, nisi qui in vctum Fauonium spectet, & soli ostentus sit, alium bonum nullum esse. Qui ager frigidior & macrior sit, ibi oleam Licinianam ferri oportere. Si in loco crasso, aut calido posueris, hostum nequam fieri, & ferendo arborem perire, & muscū rubrum molestum esse. Hostum vocant, quod ex vno facto olei reficitur. Factum dicunt, quod vno tempore conficiunt, quem alii c l x aiunt esse modiorum, alii ita minus magnū vt ad c x x descēdat, & exinde, vt vasa olearia quot & quanta habeant, quibus conficiunt illud. Quod Cato ait, circum fundum vltimos & populos, vnde frons ouibus & bubus sit, & materies ferri oportere. Sed hoc neque in omnibus fundis opus est, neque in quibus est opus, propter frondem maximè, sine detrimento ponuntur ab septentrionali plaga, quòd nos officiant soli. Ille adicit

ab eodem scriptore, Si locus humectus sit, ibi cacu-
mina populorum serunda, & arundinetum. Id prius
bipalio verti, ibi oculos arūdinis pedes ternos alium
ad alio feri, ibi quoq; corrudam, vnde asparagi fiant,
apram esse vtrique eandem ferē culturam. Salicem
Græcam circum arundinetum feri oportere, vti fit
qui vitis alligari possit.

Quo in agro serenda sit vinea.

CAPVT XXV.

VINEA quo in agro serunda sit, sic obseruandū.
Qui locus optimus vino sit, & ostentus soli, Aminæū
minuscū, & geminum Eugencū, & heluēolum
minuscū feri oportere. Qui locus crassior sit,
aut nebulosus, ibi Aminæum maius, aut Murgenti-
num, Apicium, Lucanum feri. Cæteras vites, & de
his miscellas maximè, in omne genus agri conue-
nire.

Quo loco ridice in vinea figi debeant.

CAP. XXVI.

IN omni vinea diligenter obseruant vt ridica
vitis ab septentrione versus tegatur. & si cupres-
sos viuas pro ridicis inserunt, alternos ordines im-
ponunt: neque eas crescere altius quàm ridicas pa-
tiantur. neque propter eas adferunt vites, quòd in-
ter se hæc inimica. Agrius Fundanio, Vereor, in-
quit, ne ante æditimus veniat huc, quàm hic ad
quartum aësum. vindemiam enim expecto. Bono
animo es, inquit Scrofa: ac fiscinam expedi &
vnam.

*De solis cursu annali in certas partes diuiso: & de his
que in quaque fieri oportet.*

CAP. XXVII.

ET quoniam tempora duorum generum sunt
vnum, annale, quod sol circuitu suo finit: alterum,
menstruum, quod luna circumiens comprehen-
dit: prius dicam de sole. Eius cursum annalis pri-
mum ferè circiter ternis mensibus ad fructus est
diuisus in IIII partes: & idem subtilius sesqui-
mensibus, In VIIII. in quatuor, quòd diuiditur

*Fundani
hinc ad
q. act. acce-
damus.
fiscinas
expediat
ac;*

ad sept.

in ver, & æstatem, & autumnum, & hiemem. Vere
stationes quædam sunt. terram rudem proscinde-
re oportet. quæ sunt ex ea enata, prius quàm ex iis
quid seminis cadat, vt sint extradicata, & simul gla-
bis ab sole percale factis aptiores facere ad accipiē-
dum imbrem, & ad opus faciliores, relaxatas. ne-
que ea minus bis arandum, ter melius. Æstate fieri
messes oportere. Autumnno ficcis tempestatibus vin-
demias, ac siluas excoli commodissimè: tunc præci-
di arbores oportere secundam terram. Radices au-
tè prioribus imbribus vt effodiantur, nequid ex his
nasci possit. Hieme putari arbores, duntaxat his tē-
poribus cum gelu cortices & imbribus careant &
glacie.

*Quotenus dies habeat quodque tempus anni diuisi in quatuor
partes.*

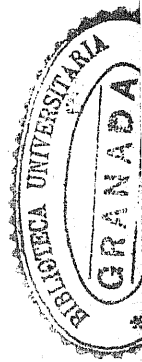
CAP. XXVIII.

DIES primus est veris in Aquario, æstatis in
Tauro, autumnus in Leone, hiemis in Scorpione. Cū
vniuscuiusque horū quatuor signorū dies tertius &
vice simus, quatuor temporum sit primus, efficitur
vt ver dies habeat xci, æstas xciv, autumnus xci,
hyems xxci. Quæ redacta ad dies ciuiles nostros,
qui nunc sunt primi verni temporis, ex a. d. v. II.
Id. Febr. æstiu ex a. d. v. II. Id. Maii. autumnales
ex a. d. vii. Id. Sext. hiberni ex a. d. iv. Id. No-
uemb. Subtilius discretis temporibus obseruanda
quædam sunt, eaque in partes VIIII. diuiduntur.
Primum à Fauonio ad æquinoctium vernum dies
xli. hinc ad Vergiliarum exortum dies xlii. ab
hoc ad solstitiū dies xlii. inde ad Caniculæ signū
dies xxix. dein ad æquinoctium autumnale dies
lxvii. ex in ad Vergiliarum occasum dies xxxii.
ab hoc ad brumam dies lvi. inde ad Fauonium
dies xlv.

*Primo intervallo inter Fauonium & æquinoctium vernum
que fieri oportet.*

CAP. XXIX.

IN primo intervallo inter Fauonium & æqui-
ccij

noctium vernum hæc fieri oportet. Seminaria omne genus vt ferantur, putari in primis, circum vires ablaqueari: radices, quæ in summa terra sūt, præcidi: prata purgari, salicida feri, segetes sarire. Segetes dicitur, quod aratū fatum est: aratum, quod aratum, nec dum fatum est. Noualis, vbi fatum fuit antequam secunda aratione renouetur. Rursū terram cum primū arant, profcindere appellant: cum iterum, offringere dicunt: quod prima aratione glabæ grandes solent excitari, cum iteratur, offringere vocant. Tertio cum arant iacto semine, boues lirare dicuntur: id est, cum tabellis additis ad vomerem, simul & fatum frumentum operiunt in porcis, & sulcant fossas, quod pluuia aqua delabatur. Nonnulli postea, qui segetes non tam latas habent (vt in Apulia) id genus prædii per saritores occare solent, siquæ in porcis relictae grandiores sunt glabæ. Quæ aratum vomere: lacunam Istriam fecit, sulcus vocatur. Quod est inter duos sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit. Sic quoque exta deis cum dabant, porricere dicebant.

lacunam fecit.

Secundo intervallo inter vernum æquinoctium & Vergiliarum exortum, quæ fieri oporteat.

CAP. XXX.

SECUNDO intervallo inter vernum æquinoctium & Vergiliarum exortum, hæc fieri: Segetes iuca ri, herbam è legetibus expurgari, boues terram profcindere, salicem cardi, prata defendi, quæ superiore tempore fieri oportuerit, & non sunt absoluta antequam gemmas agant & florescere incipiant, fieri. Quod siquæ folia amittere solent, ante si ondere inceperint, statim ad ferendum idoneæ non sunt. Oleam feri interpretari que oportet.

Tertio intervallo inter Vergiliarum exortum & solstitium quæ fieri oporteat. Item, De vineis nouellis. De pampinazione. Qualis sit capreolus in vine. De pabulo sciando. De irrigatione.

CAP. XXXI.

TERTIO intervallo inter Vergiliarum exortum & solstitium hæc fieri debent. Vineas nouellas fodere, aut arare: & postea occare, id est cōminuere, ne sit glabæ. Quod ita occidit, occare dicunt. Vites pampinari, sed à sciēte, nam id, quā putare, manus: neque in arbusco, sed in vinea fieri. Pampinare est ex farmæto colēs qui nati sunt, de iis qui plurimum valent, primum ac secundum, nonnunquam etiam tertium relinquere, reliquos decerpere: ne relictis colibus farmætu nequeat ministrare succum. Ideo in vitario primitus cum exit vitis, tota resecuri solet, vt firmiore farmæto è terra exeat, atque in parietis colibus vires habeat maiores. Eiunciū enim farmætu propter infirmitatem sterile, neque ex se potest eicere vitem: quam vocat minorem, flagellum: maiorem etiam vnde vuz nascitur, palmam. Prior, litera vna mutata, declinata à viti flatu, similiter flabellū ac flagellum. Posterior, quo ea vitis immititur ad vuas parietas, dicta primo videtur à parietis parilema: exin mutatis literis (vt in multis) dici cœpta palma. Ex altera parte caprea dicta, quod parit capreolum. is est coliculus viteus, intortus vt cincinnus. is enim vites vt teneat, serpit ad locū capiundū, ex quo à capite lo capreolus dicitur. Omne pabulū, primum ocimum, farraginem, viciam, nouissimè foenū fecari. Ocimum dictū à Græco verbo *oxénes*, quod valet citō. Sumiliter quo ocimum in orto. Hoc amplius dicitur quoque ocinū, quod citat aluū bubus, & ideo iis datur vt purgetur, id ex pabuli segete viride sectū antequam id genus genat siliquas. Cōtrā, ex segete, vbi sata admixta orpabuli deū & vicia, & legumina, pabuli causa viridia. Quod sum sefar ferro cæsa, farrago dicta, aut nisi quod primum geses vici in farracia segete feri cœptum. Ea equi & iumenta des, secte cætera verno tempore purgantur ac saginantur. Vicia dicta à vinciendo, quod item capreolos habet vt vitis, quibus cum sursum vorsum serpit ad scapum calamū, lupinū aliumve, quem, vt hæreat, id solet vincire. Si ad quem prata irrigua habebis, simulac foenum sustuleris, ir- vt eum rigare. In poma, quæ iusta erunt, siccitatibus aqua solet

38 M. VARRONIS
addi quotidie à quo, quòd indigent potu, poma dicta esse possunt.

Quarto interuallo inter solstitium & Caniculam quæ fieri oporteat. CAP. XXXII.

QVARTO interuallo inter solstitiũ & Caniculam plerique messem faciunt: quòd frumentum dicant quindecim diebus esse in vaginis, quindecim florere, quindecim exarescere, cùm sit maturũ Arationes absolui, quæ eo fructuosiores fiunt, quo calidior terra aratur. Cùm prosideris, offringi oportet, id est iterare, vt frangantur glæbæ, prima enim aratione grandes glæbæ ex terra scinduntur. Serendum viciam, lentem, cicerculam, eruilam, cæteraque quæ alijs legumina, alijs (vt Gallicani quidã) legaria appellant, vtraque dicta à legendo, quòd ea non secantur, sed vellendo leguntur. Vineas veteres iterum occare, nouellas etiam tertio, si sunt etiam tum glæbæ.

Quinto interuallo inter Caniculam & æquinoctiũ quæ fieri oporteat. CAP. XXXIII.

QVINTO interuallo inter Caniculam & æquinoctium autumnale oportet stramenta defecari & acruos construi, aratro offringi, frondem cædi, prata irrigua iterum fecari.

Sexto interuallo ab æquinoctio autumnali vsque ad brumam quæ fieri oporteat. CAP. XXXIII.

SEXTO interuallo ab æquinoctio autumnali incipere scribũt oportere serere, vsque ad diẽ xci post brumam, nisi quæ necessaria causa coegerit, non serere: quòd tantum interfit, vt ante brumam sata, septimo die: quæ à bruma sata, xci die vix existant, neque ante æquinoctium incipi oportere putant: quòd, si minus idoneæ tempestates sint consecutæ, putrescere semina soleãt. Fabam optimè feri in Vergiliarum occasu. Vuas autem legere, & vindemiam facere inter æquinoctium autumnale & Vergiliarũ occasum. Dein vites putare incipere, & propagare, & serere poma. Hæc aliquot

DE RE RVST. LIB. I. 39

regionibus, vbi maturius frigora sunt asperiora, melius verno tempore.

Septimo interuallo inter Vergiliarum occasum & brumam quæ fieri oporteat. CAP. XXXV.

SEPTIMO interuallo inter Vergiliarũ occasum & brumam, hæc fieri oportere dicunt. Serere lilium & crocum, quod iam egit radicem: "rosam, ea conciditur radicibus in virgulas palmares, & obruitur. hæc eadem postea transfertur, facta viuiradix. Violaria in fundo facere nõ est vtile, ideo quòd necesse est è terra ad ea obrueda puluinos fieri: quos irrigationes & pluuiæ tempestates abluunt, & agrum faciunt macriorem. Ab Fauonio vsque ad Arcturi exitum rectè serpullum è seminario transferri: quod dictum ab eo quòd serpit. Fossas nouas fodere, vtereres tergere. vineas arbutũque putare, dum in xv diebus ante & post brumam, vt pleræque ne facias: nec non tum aliquid rectè feritur, vt vlini.

Octauo interuallo inter brumam & Fauonium, quæ fieri oporteat. CAP. XXXVI.

OCTAVO interuallo inter brumam & Fauonium hæc fieri oportet. De segetibus, siqua est aqua, deduci: si siccitates sunt, & terra teneritudinem habet, sarire. vineas arbutũque putare. Cùm in agris opus fieri nõ potest, quæ sub tecto possunt, tũ conficienda antelucano tẽpore hyberno. Quæ dixi, scripta & posita habere in villa oportet, maximè vt villic⁹ norit.

De lunariis diebus. CAP. XXXVII.

DIES lunares quoque obseruandi, qui quodammodo bipartiti. Quod à noua luna crescit ad plenã, & inde rursus ad nouam lunam decrescit, "quod veniat ad inter mēstruũ: è quo die dicitur luna esse extrema, & prima. à quo eum diem Athenis appellant *ἐξω γῆς ἴσαν, ἡπικραξέει* alii. quædam facienda in agris potius crescente luna quàm senescente: quædã contrã, "quæ metas vt frumenta, & cæduam syluam. Ego ista etiam, inquit Agrasius, non solum in ouibus rondendis, sed in meo capillo, à patre acceptum seruo, "in decrescẽte luna tõdens caluus fiam. Agrius, ne

cc iij

Rosa etiam
concidit.

quoad

vt quæ
metas,
frumentis,

Quemadmodum, inquit, luna quadripartita: & quid ea diuisio ad agros pollet? Tremellius, Nisquam rure audisti, inquit, octauo ianam lunam & crescentem, & contra senescentem, & quæ crescente luna fieri oporteret, & tamen quædam melius fieri post octauo ianam lunam, quàm antea & si quæ senescente fieri conueniret, melius quanto minus haberet ignis id astrum? Dixi de quadripartita forma culturæ agri. Stolo, Est altera, inquit, temporum diuisio, cõiuncta quodammodo cum sole & luna. quæ in sex partita: quòd omnis ferè fructus quinto denique gradu peruenit ad perfectum, ac videt in villa dolium ac modium. vnde sexto prodit ad vsum. Primo præparandum, secundo ferendum, tertio nutricandum, quarto legendum, quinto condendum, sexto promendû. Ad alia in præparando, faciendi scrobes, aut repastinandum, aut sulcandum: vt si arbutum aut pomarium facere velis. Ad alia arandum aut fodiendum, vt si segetes instricuas. Ad quædam bipalio vertenda terra, plus, aut minus. alia enim radices angustius diffundit, vt cupressi: alia latius, vt platani: vsque eo vt Theophrastus scribat, Athenis in Lyceo, cum etiam tunc platani nouella esset, radices trium & triginta cubitorum egisse. Quædam si bubus & aratro profcideris, & iterandum antequam semen iactes. Idem præparatio si quæ sit in pratis, id est vt defendantur à passione. quòd ferè obseruant à piro florente, si irrigua sunt, vt tempestiuè irrigentur.

De stercoreatione.

CAP. XXXVIII.

Quæ loca in agro stercoreanda, videndum, & qui & quo genere potissimum facias. nam discrimina eius aliquot. Stercus optimum scribit esse Cassius volucrium, præter palustrium ac nantium. De hisce præstare columbinum, quòd sit calidissimum, ac fermentare possit terram. Id, vt semè, aspergi oportere in agro, nõ, vt de pecore, aceruatum poni. Ego arbitror præstare ex auariis turdorum ac merularum, quòd non solè ad agrum vile, sed etià ad cibum, ita bubus ac suibus, vt fiant pingues. Itaque qui auaria

educunt, si caueat dominus, sterces vt in fudo maneat, minoris conducunt quàm ij quibus id accedit. Cassius secundum columbinum scribit esse hominis: tertio caprinum, & ouillum, & asininum. Minimè bonum equinum, sed in segetes. in prata enim vel optimum, vt ceterarum veterinarum, quæ ordeo pascuntur, quòd multam facit herbam. Sterquiliniû secundum villam facere oportet, vt quàm paucissimis operis egeratur. In eo si in medio robusta aliqua materia sit depacta, negant serpentem nasci.

Quatuor esse genera seminum: & quæ quo tempore & loco debent feri.

CAP. XXXIX.

SATIONIS autem gradus secundus hanc habet naturam, ad quod tempus cuiusque seminis apta sit ad ferendum. Nam refert in agro ad quam partem cæli quisque locus spectet, sic ad quod quæque tempus res facillimè crescat. Nonne videmus alia flore verno tempore, alia æstiuo: neque eadem autumnali, quæ hyberno? Itaque alia feruntur, atque inseruntur, & metuntur ante aut post, quàm alia: & cum pleraque vere melius quàm autumno inserantur, circiter solstitium inseri ficos, necnõ brumalibus diebus cerasos? Quare cum semina ferè quatuor sint generum, quæ transferuntur è terra in terram, viuidices: quæ ex arboribus dempra demittuntur in humum, quæ inseruntur ex arboribus in arbores: de singulis rebus videndû, quæ quoque tempore locoque facias.

Quæ sint genera seminum, & quemadmodum propagari debeant: & quibus temporibus quoque loco ponenda sint.

CAP. XL.

PRIMUM semen, quod est principium generandi, id duplex, vnum quod later nostrum sensum: alterum, quod apertum. Later, si sunt semina in aere, vt ait physicus Anaxagoras: & si aqua quæ influit in agrum, inferre solet, vt scribit Theophrastus. Illud quod apparet ad agricolas, id videndum diligenter. quædam enim ad genendum propterea vsque adeo parua, vt sint obscura: vt cupressi. non enim galbuli qui nascuntur, id est, tanquàm pile

que vna
tr. è t. in
terram,
sed per se
sunt à
natura.
alia ex
industria
vt faciunt
vini.

caest.

parua corticiz, id semen, sed in iis intus primigenia femina dedit natura. Reliqua inuenit experientia coloni. Num prima, quae sine colono, priusquam fata, nata: secunda, quae ex iis collecta, neque priusquam fata, nata. Prima semina videre oportet, ne vetustate sint exsucta, aut ne sint admixta, aut ne propter similitudinem sint adulterina. Semen vetus tantum valet in quibusdam rebus, ut naturam commutet. nam ex semine brassicae vetere fato nasci aiunt rapa, & contra ex raporum, brassica. Secunda semina videre oportet, ne vnde tollas, nimium cito aut tarde tollas. Tempus enim idoneum, quod scribit Theophrastus, vere, & autumno, & Caniculae exortu. Neque omnibus locis ac generibus idem. In sicco & macro loco & argilloso, vernum tempus idoneum, quo minus habet humoris. In terra bona ac pingui, autumno, quod vere multus humor. quam saturationem quidam metiuntur ferè diebus xxx. Tertium genus feminis, quod ex arbore per furculos defertur in terram, sic in humum demittitur, ut in quibusdam tamen sit videndum ut eo tempore sit deplantatum quo oportet. Id enim sit ante quam gemmare aut florere quid incipit: & quae de arbore transferas, ut ea deplantes potius quam defringas: quod plantae solum stabilius, quo latius, ut radices facilius mittat. ea celeriter atrequam succus excreseat, in terram demittunt. Demum in oleagineis seminibus arbores videndum, ut sit de tenero ramo ex utraque parte aequabiliter praecisum, quas alii clauolas, alii taleas appellant, ac faciunt, citè iter pedales. Quartum genus feminis, quod trahitur ex arbore in aliam. Videndum, qua ex arbore in quam transferatur, & quo tempore & quemadmodum obligetur. non enim pirum recipit quercus, neque enim si malus pirum. Hoc sequuntur multi, qui aruspices audiunt multum, a quibus proditum in singulis arboribus quot genera insita sint, vno icu rotulmina fieri illud, quod fulmen concepit, si in pirum syluaticam in seueris pirum quamuis bonam, non fore tam iucundum quam si in eam quae siluestris non sit. In

quacunque arborum inferas, si eiusdem generis est duntaxat, ut si utraque malus, ita inferere oportet referentem ad fructum, meliori genere, ut sit furculus, quam est, quo veniat arbor. Est altera species ex arbore in arborem inferendi nuper animaduersa in arboribus propinquis. Ex arbore, e qua quis vult habere furculum. in eam, quam inferere vult, ramulum traducit, & in eius ramo praeciso ac diffluo implicat. cum locum qui contingit ex utraque parte, quod intro est falce extenuatur, ita ut ex vna parte, quod caelum visum est, corticem cum cortice ex quo quatum habeat. Eius ramuli, quem infereret, cacumen ut directum sit ad caelum, curat. Postero anno cum comprehendit, vnde propagatum est, ab altera arbore praecidit. De temporibus in transferendorum furculorum: & quae sunt post saturationem obseruanda.

CAP. XLI.

Quo tempore quaeque transferas, haec in primis videnda: quod quae prius verno tempore inferebantur, nunc etiam solstitiali ut ficus: quod densa materia non est, & ideo sequitur caldorem. A quo fit ut in locis frigidis ficera fieri non possint. A qua recenti insito inimica, tenellum enim cito facit putre. Itaque quod inferitur Caniculae signo, commodissime existimatur inferi. Quae autem natura minus sunt mollia, vas aliquod supra alligant, vnde stillent lente aqua: ne prius exarescat furculus quam coalescat. cuius furculi corticem integrum seruandum, & eum sic exacuendum, ut non denudes medullam. ne extrinsecus imbres noceant, aut nimius calor, argilla oblinendum, ac libro obligandum. Itaque vitem triduo antequam inferant, desceant, ut qui in ea nimius est humor diffluat ante quam inferatur. at in qua inferunt, in ea paulo infra quam insitum est, incidunt: vnde humor aduentitius effluere possit. contra in fico, & malo punica, & si qua etiam horum natura aridiora, continuo. In aliis translationibus, videndum ut quod transferat in cacumen, habeat gemmam, ut in ficis. De his primis quatuor generibus seminum, quaedam quod tardiora, sur-

tū ramus?

li loc. q.

c. ex v. p.

qua fissu-

ram in-

tras, sal-

ce ext. i.

ut ex v.

p. q. c. vi-

surus est,

culis potius utendum, ut in ficetis faciunt. Fici enim semen naturale intus in ea fico quam edimus. quæ sunt minuta grana è quibus paruis, quod enasci colliculi vix queunt. Omnia enim minuta & arida, ad crescendum tarda: ea quæ laxiora, & fecundiora: ut femina, quam mas. ex proportione in virgultis ite. Itaque ficus malus punica, & vitis, propter feminam mollitiam ad crescendum prona: contra palma, & cupressus, & olea in crescendo tarda. in hoc enim humidiora quam aridiora. quare ex terra potius in seminariis surculos de ficeto, quam grana de fico expedit obruere: præter si aliter nequeas: ut si quando quis trans mare semina mittere, aut inde petere vult. tum enim resticulas per ficos quas edimus, maturas perferunt, & eas cum inaruerunt, cõplicant, ac quod volunt mittunt, vbi obruta in seminario pariant. Sic genera ficorum, Chia, ac Chalcidica, & Lydiæ, & Africanæ, ite cætera transmarina in Italiã perlata. Simili de causa oleæ semè cum sit nucleus, quod ex eo tardius enascebatur colis quam è calcis, ideo potius in seminariis calcas, quas dixi, ferimus.

De medica.

CAP. XLII.

DE medica in primis obserues, ne in terram nimium aridam, aut variam, sed temperatam, semen demittas. in iugerum vnum, si est natura temperata terra, scribunt opus esse medicæ sesquimodium. id feritur ita ut semen iactatur, quemadmodum scilicet cum pabulum & frumentum feritur.

De cytiso.

CAP. XLIII.

CYTISVM feritur in terra bene subacta tanquam semen brassicæ: inde differtur, & in sesquipedem ponitur. aut etiam de cytiso duriore virgulæ deplantantur, & ita pangitur in ferendo.

Quotiens modii ferantur in iugero, fabæ, tritici, hordei, farris.

CAP. XLIIII.

SERVNTVR fabæ modii IIII in iugero, tritici v, ordei v, farris x. sed nonnullis locis, paulo amplius, aut minus. si enim locus crassus, plus: si macer, mi-

nus. quare obseruabis quantum in ea regione consuetudo erit ferendi: ut tantum facias quantum valet regio, ac genus terræ. ut ex eodem semine aliubi cū decimo redeat, aliubi cum quinto decimo: ut in Hertruria, & locis aliquot in Italia. In Sybaritano dicunt etiam cum centesimo redire solitum. in Syria ad Garada, & in Africa ad Byzacium item ex modio nasci centum. Illud quoque multum interest in rudi terra, an in ea seras quæ quotannis obsita sit, quæ vocatur restibilis: an in veruacto, quæ interdum requirit. Cui Agrius, In Olynthia quotannis restibilia esse dicit, sed ita ut tertio quoque anno vberiores ferat fructus. Licinius, Agriū alternis annis relinquere oportet, aut paulo leuioribus sationibus serere, id est, quæ minus sugunt terram. Dicitur (inquit Agrius) de tertio gradu, De nutritionibus, atque alimentis corū. Licinius, Quæ nata sunt (inquit) in fundo alescunt, adulta concipiunt, prægnantia cum sunt matura pariunt poma, aut spicam: sic alia simile ei, à quo profectum, redit semè. Itaque si florem, ac cerbumve pirum, aliudve quid decerpseris, in eodẽ loco, eodem anno, nihil renascitur, quod prægnationis idem bis habere non potest. ut enim mulieres habent ad partum dies certos, sic arbores ac fruges.

Sata quoto quæque die prædeant è terra.

CAPVT XLV.

PRIMUM plerunque è terra exit ordeum diebus VII, nec, multo post triticum. Legumina ferè quadrado, aut quinque diebus, præterquam faba. ea enim serius aliquanto prodit seges. Ostendit idem milium, & sesama, & cætera similiter æquis ferè diebus, præterquam si quid regio, aut tempestas vitii attulerit, quo minus ita fiat. Quæ in seminario nata, si loca erunt frigidiora, quæ molli natura sunt, per brumalia tempora regere oportet fronde, aut stramentis: si erunt imbressecuti, videndum necubi aqua consistat. venenum enim gelum radicibus tenellis sub terra, & supra virgultis, quæ nec eodem tempore quæ crescunt. nam radices autumno aut hieme ma-

Byradi-
um

reddunt

dum idè

ringum-
tur.

gis sub terra quàm supra adolefcunt quòd recte ter-
ræ tēpore propagantur, supra terram aere frigidio-
re“tinguntur. idque ita esse docent siluestria, ad quæ
fator non accessit. nam prius radices quàm ea quæ
ex iis solent nasci, crescunt. neque radices longius
procedunt, nisi quo tempore venit sol. his duplex
causa, quòd & radicem materiam aliam quàm aliam
longius proicit natura: & quòd alia terra, alia faci-
lius viam dat.

Ex quibus foliis cognosci possint anni tempora.

CAP. XLVI.

PROPTER eiusmodi res admiranda discrimina
sunt naturalia, quòd ex quibusdam foliis, propter
eorum versuram, quòd sit anni tempus dici possit:
vt olea, & populus alba, & salix. Horum enim folia,
cùm conuerterentur se, solstitium dicitur fuisse. Nec
minus admirandum quòd sit in floribus quos vo-
cant heliotropia, ab eo quòd ad solis ortum ma-
ne spectant, & eius iter ita sequuntur ad occasum,
vt ad eum semper spectent.

Quemadmodum sata sint tuenda. CAP. XLVII.

sam ar.

quin

IN feminario quæ furculis confita, & eorum mol-
liora erunt natura cacumina, vt olea, ac ficus. Ea
summa integenda binis tabellis dextra & sinistra
deligatis, herbaque elidendæ, & dum tenere sunt
vellendæ: prius enim aridæ factæ, rixantur, ac cele-
rius rumpuntur quàm sequuntur. Contra herba in
pratris ad spem fœnificiæ nata, non modò non euel-
lenda in nutricatu, sed etiam non calcanda. quo &
pecus à prato ablegandum, & omne iumentum, ac
etiam homines. solum enim hominis exitium her-
bæ, & semitæ fundamentum.

Quæ in spica sunt vocabula, & causæ eorum.

CAP. XLVIII.

mutica

IN segetibus autem frumentum, quòd culmus
extulit. Spica ea quæ mutilata non est, in ordeo &
tritico tria habet continentia, granum, glumam, a-
ristam: & etiam primitus spica cùm oritur, vaginâ.
Granum dictum, quòd est intumum solidum. Gluma,

qui est folliculus eius. Arista, quæ, vt acus tenuis, lon-
ga eminet è gluma. proinde vt grani theca sit glu-
ma, & apex arista. Arista & granum omnibus ferè
notum: gluma paucis. Itaque id apud Ennium solû
scriptura scio esse in Euhemeri libris versis. videtur
vocabulary etymon habere à glubendo, quòd co-
folliculo deglubitur granum. Itaque eodem voca-
bulo appellant fici eius quam edimus, folliculum.
Arista dicta, quòd arefcit prima. granum, à gerendo.
id enim feritur vt spica gerat frumentum, non vt
glumam, aut aristam gerat: vt vitis feritur non vt
pampinum ferat, sed vnam. Spica autem quam rusti
ci, vt acceperunt antiquitus, vocant specam, à spe vi-
detur nominata. eam enim quòd sperat fore, ferunt.
Spicia mutica dicitur, quæ non habet aristam. eæ
enim quasi cornua sunt spicarum, quæ primitus cùm
oriuntur, neque planè apparent, qua sublatent herba,
ea, vocatur vagina, vt qua latet conditum gladium,
Illud autem summa in spica iam natura, quòd est mi-
nus quàm granum, vocatur frit. Quod in infima
spica, ad culmum stramenti summum, item minus
quàm granum est, appellatur vrruncum.

De fructibus maturis capiendis.

CAP. XLIX.

CUM conticuisset, nec interrogaretur de nutri-
catu, credens nihil desiderari, Dicam, inquit, de fru-
ctibus maturis capiendis. Et ille, Primum de pratris
summissis, herba cùm crescere desit, & æstu arefcit,
subsecari falcibus debet: & quoad perarefcit, furcil-
lis versari. cùm peraruit, de his manipulos fieri, ac ve-
hi ad villam. tum de pratris stipulam rastellis eradi,
atque addere fœnificiæ cumulum. Quo facto ficili-
enda prata, id est, falcibus cõsectanda, quæ fœnificiæ
querunt campum. A qua sectione arbitror dictum
ficilire pratrum.

*De messe, & causis huius vocabuli: quare messis appellata
sit, item quare palea appellata.*

CAP. V. L.

MESIS proprio nomine dicitur in iis quæ me-

fœnificiæ

timur, maxime in frumento: & ab eo esse vocabulo declinata. Frumenti tria genera sunt messionis. vnum, vt in Vmbria, vbi falce secundum terram succidunt stramentum: & manipulum, vt quæque subsecuerunt, ponunt in terra. vbi eos fecerunt multos, iterum eos percenferent, ac de singulis fecant inter spicas & stramentum. spicas coniciunt in corbem, atque in aream mittunt: stramenta relinquunt in segete, vnde tollantur in acruum. Altero modo metunt, vt in Piceno, vbi ligneum habet incuruum battillum, in quo sit extremo ferrula ferrea hæc cum comprehendit fascem spicarum defecat, & stramenta stantia in segete relinquit, vt postea subsecentur. Tertio modo metitur, vt sub vrbe Roma, & locis plerisque: vt stramentum medium subsecent, quod manu sinistra summum prehendant: à quo medio messem dictam puto. Infra manum stramentum quod terræ hæret, postea subsecatur. Contra, quod cum spica stramentum hæret, corbis in aream deferitur. vbi discedit in aperto loco palam: à quo potest nominata esse palea. Alij stramentum à stando, vt stamen, dictum putant. Alii ab stratu, quod id substernatur pecori. Cum est matura seges, metendum, tùm in ea iugerum ferè vna opera propemodum in facili agro satis esse dicatur: messas spicas corbis in aream deferre debent.

Aream vbi & qualem esse oportet. CAP. LI.

AREA esse oportet in agro, sublimiori loco, quam perflare possit vêtus. Hanc esse modicam pro magnitudine segetis, potissimum rotundam, & mediam paulo extumidam (vt si pluerit, non consistat aqua, & quam breuissimo itinere extra aream defluere possit. Omne porrò breuissimum in rotundo è medio ad extremum) solida terra pauitã: maxime si est argilla, ne æstu peminosa, in rimis eius grana oblitescant, & recipiant aquam, & ostia aperiant muribus ac formicis. Itaque amurca solent perfundere. ea enim herbarum est inimica & formicarum: & talparum venenum. Quidam aream vt habeant soli

quam paulo

vires

foli

solidam, muniunt lapide, aut etiam faciunt pauimentum. Nonnulli etiam tegunt areas, vt in Bagrenis, quod ibi sæpe id tēporis anni oriuntur nimbi. vbi ea resecta, & loca cauda, prope aream faciendum vmbacula: quò succedant homines in æstu tempore meridiano.

In semen quemadmodum spicas secerni oporteat: & de tritura. CAP. LII.

QVAE seges grandissima atque optima fuerit, seorsum in aream secerni oportet spicas, vt semen optimū habeat. E spicis in aream excuti grana, quod sit apud alios iumentis iunctis, ac tribulo. id fit è tabula lapideis aut ferro asperata: quæ imposito auriga, aut pondere grandi, trahitur iumentis iunctis, vt discutiat è spica grana: aut ex assibus dentatis cum orbiculis, quod vocant postellum pœnicum. In eo quis sedeat atque agitet quæ trahant iumenta: vt in Hispania citeriore & aliis locis faciunt. Apud alios exteritur grege iumentorum inactio, & ibi agitate pericis, quod vngulis è spica exteruntur grana iunctis, oportet è terra subiaceri vallis, aut ventilabris. cum ventus spirat lenis, ita fit vt quod leuissimum est in eo, atque appellatur acus, euannetur foras extra aream, ac frumentum quod est ponderosum, purum veniat ad corbem.

De stipula. CAP. LIII.

MESSE facta, spicilegium venire oportet, aut domi legere stipulam: aut si sunt spicæ raræ, & operæ caræ compasci. Summa enim spectanda, ne in eare sumptus fructum superet.

De vindemia faciendâ. CAP. LIIII.

IN vindemia, vna cum erit matura, vindemiam ita fieri oportet, vt videas à quo genere vuarū, & à quo loco vinei incipias legere, nam & præcox, & miscella, quæ vocant nigram, multo ante coquitur, quo prior legenda: & quæ pars arbuti ac vineæ magis aprica, prius debet descendere de vitæ. In vindemiâ diligentius vna non solum legitur ad bibendum,

dd

50 M. VARRONIS
sed eligitur ad edendum. Itaque lectius defertur in
forum vinarium, vnde in dolium inane veniat: ele-
cta in seceram corbulam, vnde in ollulas addatur,
& in dolia plena vinaceorum contrudatur. alia, quæ
in piscinam in amphoram picatam descendat. alia,
quæ in aram, vt in carnarium ascendat. Quæ calca-
tæ vuæ erunt, earum scopi cum folliculis subiticien-
di sub prelum, vt siquid reliqui habeant musti, ex-
primatur in eundem lacum. Cùm desit sub prelo
fluere, quidam circuncidunt extrema, & rursus pre-
munt: & rursus, cùm expressum, "circuncisitu" appel-
lant, ac seorsum, quod expressum est, seruant, quod
resipit ferrum. expressi acinorum folliculi in dolia
coniciuntur, eoque aqua additur: ea vocatur lora,
quod lota acina, ac pro vino operariis datur hie-
me.

circunci-
sitiu

ans
inuarescit

De olea legenda.

CAP. LV.

DE oliueto, oleam quam manu tangere possis
è terra, "ac scalis, legere oportet potius quam qua-
tere, quod ea quæ vapulauit, "macescit, nec dat tan-
tum olei, quæ manu stricta, melior ea quæ digitis
nudis legitur, quàm illa quæ cum digitalibus. Duri-
cies enim eorum non solum stringit bacam, sed se-
tiã ramos glubit, ac relinquit ad gelicidiiu resectos.
qui manu tangi non poterunt, ita quati debent vt
arundine potius quàm pertica feriantur. grauior e-
nim plaga medicu quærit. Qui quatiet, ne aduersam
cædat: sæpe enim ita percussa olea secum defert de
ramulo "plantam, quo facte, fructum amittunt po-
steri anni. nec hæc non minima causa quod oliueta
dicant alternis annis nõ ferre fructus, aut non aqùe
magnos. Olea, vt vna, per idem biuium redit in
villam: alia ad cibum eligitur, alia vt eliquescat, ac
non solum corpus intus vnguat, sed etiam extrin-
secus. Itaque dominum " & balneas & gymnasium
sequitur. Hæc, de qua fit oleum, congeri solet acer-
uatim per dies singulos in tabulata, vt ibi me-
diocriter fracescat, ac primus quisque aceruus de-

parietem

ad
bal.
ad gym.

DE RE RVST. LIB. I. 51

mittatur per ferias ac vasa olearia ad trapeta, in que
eam terent molæ oleariæ è duro & aspero lapide.
Olea lecta si nimium diu fuit in aceruis, calore fra-
cescit, & oleum foetidum fit. itaque si nequeas ma-
rter conficere, in aceruis iactando ventilare opor-
tet. Ex olea fructus duplex: oleum, quod omni-
bus notum: & amurca, cuius vtilitatem quodd igno-
rant plerique, licet videre è torculis oleariis fluere
in agros, ac non solum denigrare terram, sed multi-
tudine facere sterilem: cùm is humor modicus, cū
ad multas res, etiam ad agriculturam pertineat vehe-
menter, quod circum arborum radices infundi so-
let, maximè ad oleam, & vbicunq; in agro herba
nocet.

De sano condendo.

CAP. LVI.

AGRIVS, Iandudum, inquit, in villa sedens ex-
pecto cum clauite Stolo, dum fructus in villam re-
feras. Ille, Em quin adsum. venio inquit, ad limen,
fores aperit. primùm scenificiæ conditur melius sub
tecto quàm in aceruis, quod ita fit iucundius pa-
bulum ex eo intelligitur quod pecus utroque posi-
to libentius est.

De tritico condendo.

CAP. LVII.

AT triticum condi oportet in granaria sublimia,
quæ perflentur vento ab exortu, ac septentrionum
regione, ad quæ nulla aura humida ex propinquis
locis aspiret. Parietes & solum opere tectorio mar-
morato loricandi: si minus, ex argilla, mixto acere è
frumento & amurca: quod murem & vermè nõ pa-
titur esse, & grana facit solidiora ac firmiora. Quidã
ipsum triticum conspergunt, cū addant in circiter
mille modium quadrantal amurcæ. Item alius aliud
adfriat, aut asbergit, vt Chalcidicam aut Caricam
cretam, aut absynthium: ite huius generis alia. Qui-
dam granaria habent sub terris, "speleas, quas vo-
cant *σπηλας*, vt in Cappadocia ac Thracia. alii, vt in
Hispania citeriore, puteos, vt in agro Carthagi-
nensi & Oscensi. Horum solum paleis substernunt:
& curant ne humor aut aer tangere possit,

missel.

ad ij

52
nisi cum promitur ad usum. quod enim spiritus non peruenit, ibi non oritur curculio. Sic conditum triticum manet vel annos quinquaginta: milium vero plus annos centum. Supra terram granaria in agro quidam subitima faciunt, ut in Hispania citeriore, & in Appulia. Quidam que non solum a lateribus per fenestras, sed etiam subtrus a solo ventus cregerare possit.

Regitare.
Regelare

De faba & leguminibus & vniis condendis.

CAP. LVIII.

FABA, legumina in oleariis vasis oblita cinere per diu incolumia seruantur. Cato ait, vnam amineam minusculam & maiorem, & apiciam, in ollis commodissimè cōdi. eadem in sapa & multo rectè. quas suspendas opportunissimas esse duracinas, & amineas, & scantianas.

De pomis condendis.

CAP. LIX.

DE POMIS: conditiua mala struthæa, cotonea, scætiána, qui in iana, orbiculara, & que antea mustea vocabát, nunc melimela appellant. Hæc omnia in loco arido & frigido supra paleas posita seruari rectè putát. Et ideo oporothecas qui faciunt, ad Aquilonem, ut fenestras habeant, atque ut ea perficiantur, curant, neque tamen sine foriculis, ne, cum humorè amiserint, pertinaci vento vieta fiant. Ideoque in iis camaras marmorato, & parietes, pauimentaque laudabiliter faciunt quod frigidius sit: in quo etiam quidam trichini sternere solent cœnædi causa. Etenim

frigidior locus.
si in quibus.
c. in p.
faciunt.
mittantur

subulis,

in quibus luxuria concesserit, ut in pinacotheca faciant, quod spectaculum datur ab arte, cur non quod natura datum utantur in venustate disposita pomorum? præsertim quidem, cum id non sit faciendum quod quidam fecerunt, ut Romæ coempta poma rus intulerint in oporothecam instruendam, conuiuii causa. In oporotheca, mala manere putant satis commodè, alii in stabulis, ut in opere marmorato: alii substrata palea, vel etiam floccis. Mala purica de missis suis furculis, in dolio are-

na. Mala cotonea, struthæa, in pensilibus iunctis. Contra in sapa condita manere pira anicia. & se. ^{sementi-} mætiua. Sorba quidam dissecta, & in sole macerata, ^{ma.} ut pira & sorba, per se, vbiunque sint posita, in arido facillè durare. Seruare rapa confecta in sinape, nuce iuglandes in arena, punica mala & in arena iam decerpta, ac matura, ut dixi, & etiam immatura. cum herent in sua virga, si demiseris in ollam sine fundo eamque si conieceris in terram, & obueris circum rammam, si extrinsecus spiritus afflet, ea non modò integra eximi, sed etiã maiora quàm in arbore vnquam pependerit.

De olea condenda.

CAP. LX.

DE OLIVITATE: oleas esui optimè condi scribit Cato, orchites, & paufeas aridas, vel virides, in muria vel lentisco contusas. Orchites nigras, sale si sint conficatur, dies quinque, & tum sale excusso, bidaum si in sole posita fuerint, manere idoneas solere: easdem sine sale in defrutum condire.

De amurca condenda.

CAP. LXI.

RECTE amurcam periti agricolæ tam in dolis condunt, quàm oleum aut vinum. Eius conditio, cum expressa effluxit, quod statim de ea decoquantur duæ partes, & refrigeratum conditur in vasa. Sunt item aliæ conditiones, ut ea in qua adicitur mustum.

expressa
olea quod
st. effluxerit
vit de ea,

De promendis frugibus tuendi causa.

CAP. LXII.

QVOD nemo fructus condit, nisi ut promat, de eo quoque vel sexto gradu animaduertenda pauca. Promunt condita, aut propterea quod sint tuenda, aut quod vrenda, aut quod vendenda. Ea que dissimilia sunt inter se, aliud alio tempore tuendum & vrendum.

Quemadmodum frumentum promendum sit.

CAP. LXIII.

dd iij

TVENDI causa promendum id frumentū quod curculiones exesse incipiunt. id enim cūm promptū est: in sole ponere oportet aquæ catinos, quod eō conueniunt, vt ipsi se necent, curculiones. Sub terra qui habent frumentū in iis quos vocāt *σφοδρς*, quod cum periculo introitur recenti apertione, ita vt qui bulsdam sit interclusa anima, aliquanto post promere, quām aperueris, oportet. Far, quod in spicis condideris per messem, & ad vsus cibatus expedire velis, promendum hieme, vt in pistrino pisetur ac torreatur.

De amurca tuenda & promenda.

CAP. LXIII.

AMURCA cūm ex olea est expressa, qui est humor aquatilis, ac retrimentum conditū in vas fictile, id quidā sic solent tueri, diebus xv, eo quod est leuissimū, ac summum deflatū, vt traiciāt in alia vasa, & hoc idem interuallis duodecies, sex mensibus proximis item faciant. Cūm id nouissimē, potissimū traiciant, cūm senescit luna: tunc decoquunt in ahenis leui igni duas partes, quoad regerunt: tum denique ad vsum rectē promitur.

De vino promendo.

CAP. LXV.

QUOD mustum conditur in dolium, vt habemus vinū, non promendum, dum feruet, neq; etiam cūm processit ita vt sit vinū factum. Si verus bibere velis, quod non fit ante quā accesserit annus, tum, cūm fuerit anniculum, prodit. Si verō est ex eo genere vix quod maturē coacescat, ante vindemiam consumi aut venire oportet. Genera sunt vini, in quo Falerna, quæ quanto plures annos condita habuerunt, tanto, cūm prompta sunt, fructuosiora.

De olea promenda.

CAP. LXVI.

OLEA s'albas, quas condideris nouas, si celeriter promas, nisi condieris, propter amaritudinem illas respuit palatum. Item nigras, nisi prius eas sale maceraris, vt libenter in os recipiantur.

De nucce & palmula & fico promendo.

CAP. LXVII.

NVCEM iuglandem, & palmulam, & ficum Sabinam, quāto citius promas, iucūdiore vtare: quod vetustate ficus fit pallidior, palmula cariosior, nux aridior.

De visis & malis & sorbis pensilibus promendis.

CAP. LXVIII.

PENSILIA, vt vix, mala & sorba, ipsa ostendunt quando ad vsum oporteat promi: quod colore mutato, & contractu acinorum, si non dempseris adendum, ad abiiciendum descensurum se minitantur. Sorbum maturum mite conditum citius promi oportet, acerbum enim suspensum lentius est, quod prius domi maturitatem assequi vult, quam nequit in arbore, quā mitescat.

De tritico condendo.

CAP. LXIX.

MESSVM far promendum hieme in pistrino ad torrendum, quod ad cibatum expeditum esse velis. Quod ad sationem, tum promendum cūm segetes maturæ sunt ad accipiendum. Item quæ pertinent ad sationem, suo quoque tempore promenda. Quæ vendenda, videndum quæ quoque tempore oporteat promi. Alia enim, quæ manere non possunt, ante quā se commutent, vt celeriter promas, ac vendas. Alia quæ seruari possunt, vt tum vendas cūm caritas est, Sæpe enim diutius seruata non modō, vsuram adiiciunt, sed etiam fructum duplicant, si tempore promas. Cūm hæc diceret Stolo, venit libertus æditumi ad nos flens, & rogat vt ignoscamus quod simus retenti, & vt ei in funus postridie prodeamus. Omnes consurgimus, ac simul exclamamus, *Quid in funus? quod funus? quid est factum?* Ille flens narrat, ab nescio quo percussum cultello concidisse, quem qui esset, animaduerrere in turba non potuisse, sed tantummodo exaudisse vocem, perperam fecisse. Ipse, cūm patronum domum sustulisset, & pueros demississet vt medicum requirerent, ac maturē adducerent: quod

Id nos
mol.

potius illud administrasset, quam ad nos venisset, æquum esse sibi ignosci. Nec, si eum seruare non potuisset, quin non multo post animam efflaret, tamen putare se fecisse rectè. Non molestè ferentes descendimus de æde, & de casu humano magis querentes, quam admirantes id Romæ factum, dicimus omnes.

M. TERENTII VARRO-
NIS DE RE RVSTICA

LIBER II.

Qui est de re pecuaria.

IRI magni nostri maiores non sine causa præponebant rusticos Romanos vrbanis. vt ruri enim, qui in villa viuunt, ignauiores quam qui in agro versantur in aliquo opere faciundo: sic qui in oppido sederent, quam qui rura colerent, desidiores putabant. Itaque annum ita diuiserunt, vt nonis modò diebus vrbanas res vsurparent, reliquis vii, vt rura colerent. Quod dū seruauerunt institutū, vtrūque sunt consecuti, vt & cultura agros fecundissimos haberēt, & ipsi valetudine firmiores essent: ac ne Græcorū vrbana desiderarēt gymnasia, quæ nunc vix satis singula sunt nec putant se habere villam, si non multis vocabulis retineant Græcis: quū vocēt particulatim loca, *περιουσιονα, περιαισται, αποδυστιλαια, περιουλει, διοιδωια, περιπεροδια, οπωροθηλυ.* Igitur quod nunc intra murum serè patres familie correperit, relicta falce & aratro, & manus mouere maluerit in theatro ac circo, quam in fegetibus ac vineis, frumentum locamus qui nobis aduehat,

qui saturi siamus, ex Africa & Sardinia: & nauibus viandemiam condimus ex insula Cæa & Chia. Itaque in qua terra culturam agri docuerunt pastores progeniem suā, qui condiderunt vrbem, ibi contra progenies eorum, propter auariciam, contra leges, ex fegetibus fecit prata. ignorantibus non idem esse agriculturam & pastionē. alius enim opilio, & arator: nec, si possit in agro pasci armentarius, non aliud ac bubulcus. Armentū enim id quod in agro natum nõ creat, sed tollit dēribus. cōtra, bos domitus causa fit vt cōmodius nascatur frumentū in fegete, & pabulū in nouali. Alia in quā ratio ac sciētia coloni, alia pastoris. Coloni, vt ea quæ in agricultura nascantur, terra fructum faciant: contra pastoris, vt ea quæ nata ex pecore. Quarum quoniam societas inter se magna, propterea quod pabulum in fundo compascere, quam vendere, plerūque magis expedit domino fundi, & sterco ratio ad fructus terrestres aptissima, & maxime ad id pecus appositum: qui habet prædium, habere vtrūque debet disciplinā, & agriculturæ, & pecoris pascendi, & etiam villatica pastionis. Ex ea enim quoque fructus tolli possunt non mediocres, ex ornithionibus, ac leporariis, & piscinis. E quibus quoniam de agricultura librum Fundaniae vxori propter eius fundum fecit tibi Nige. Turrani noster, qui vehementer delectaris pecore, propterea quod te emprurientem in campos macros ad mercatum adducunt crebrò pedes, quo facilius sumptibus multa poscentibus minuitres, quod eo facilius faciam, quod & ipse pecuarias habui grades, in Apulia ouarias, & in Reatino equarias. Quæ de re pecuaria breuiter ac summatim percurram, ex sermonibus nostris coliaris cum iis qui pecuarias habuerunt in Epeiro magnas, tum cum piratico bello inter Delum & Siciliam Græciæ classibus præessem. Incipiam hinc.

De origine ac dignitate rei pecuarie.

CAP. I.

CVM Menares discessisset, Cossinius mihi, Nos

te, non dimittemus, inquit, ante quam tria illa explicaris quæ cœperas nuper dicere, cum sumus interpellati. Quæ tria? inquit Murrius. An ea, quæ mihi heri dixisti de pastoricia re? Ista inquit ille, quæ cœperat hic differere, quæ esset origo, quæ dignitas, quæ ars: cum Petam fessum visere venissemus, ni medici aduersus nos interrupssisset. Ego verò, inquam, dicam duntaxat quod est *ἱστορικόν*, de duabus rebus primis, quæ accepti, de origine & dignitate. de tertia parte, ubi est de arte, Scrofa *ἱσχυριάζομαι* ut semigræcis pastoribus dicam Græcè, *-ἱσχυρὸν μὲν πολλὸν ἀμεινωρ*. Nam is magister C. Lucilii Hipri, generi tui, cuius nobiles pecuariæ in Brutiis habentur. Sed hæc ita à nobis accipietis, inquit Scrofa, ut vos, qui estis Epirotici, pecuarii athletæ, remuneremini nos, ac quæ scitis, proferatis in medium. nemo enim omnia potest scire. Cum accepissem conditionem, ut meæ partes essent primæ, non quò non ego pecuarias in Italia habeam, sed non omnes qui habent citharam, sunt citharædi. Igitur, inquam, & homines & pecua cum semper fuisse sit necesse, natura (siue enim ali-quod fuit principium generandi an in alium, ut putauit Thales Milesius, & Zeno Citrius: siue contra, principium horum exiit nullum, ut credidit Pythagoras Samius & Aristoteles Stagiritæ) necesse est humanæ vitæ à summa memoria gradatim descendisse ad hanc ætatem, ut scribit Dicæarchus: & summum gradum fuisse naturalem, cum uiuerent homines ex *ἑ* iis rebus quæ inuoluta vltro ferret terra, ex hac vita in secundam descendisse, pastoriciam, è feris atque agrestibus, ut ex arboribus ac virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, pomâ. que colligeret ad vsum: sic ex animalibus, cum propter eadẽ utilitatem quæ possent siluestria deprehenderent, ac concluderent, & mansuescerent. In queis primùm non sine causa putant oues assumptas, & propter utilitatem, & propter placiditatem. maximè enim hæc natura quietæ, & aptissimæ ad vitam hominum. Ad cibum enim lacte & caseum ad-

*suscipiet
ἱσχυρὸν
ἑ. v.
semig.*

his que

hibitum, ad corpus vestitum & pelles attulerunt. Tertio denique gradu à vita pastorali ad agriculturam descenderunt. in qua ex duobus gradibus superioribus retinuerunt multa. & quò descenderat, ibi procefferunt longè, dum annus perueniret. Etiam nunc in locis multis genera pecudum ferarum sunt aliquot: ut in Phrygia ex ouibus, ubi greges videntur complures: ut in Samothrace, caprarum, quas Latine roras appellant. Sunt enim in Italia circum *ἑ* Fissellum & Tetricam montes, multæ. De suis nemini ignotum, nisi qui apros nõ purat sues vocari. Boues perferi etiã nunc sunt multi in Dardania, & Media, & Thracia. Asini feri in Phrygia & Lycania: equi feri in Hispaniæ citerioris regionibus aliquot. Origo, quam dixi: dignitas, quam dicam. De antiquis illustrissimus quisque pastor erat, ut ostendit Græca & Latina lingua, & veteres poetæ; qui alios vocat, *πολυαρνας*, alios, *πολυμήλεις*, alios, *πολυέπαις* qui ipsas pecudes propter caritatem aureas habuisse pelles tradiderunt, ut Argis Atreus, quã sibi Thyestẽ subduxerunt: ut in Cholcide Æta, ad cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ: ut in Lybia ad Hesperidas, vade a urea mala, id est, secundum antiquam consuetudinem, capras & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. Ea enim sua voce Græci appellatũ *μήλα*. Nec multo secus nostri ab eadẽ voce, sed ab alia *ἑ* litera. vox carũ nõ ME, sed BEE sonare videtur. oues belalare vocem efferentes: à quo belare dicunt, extrita litera, ut in multis. Quod si apud antiquos non magna dignitatis pecus esset, in cælo describendo astrologi non appellassent eorum vocabulis signa: quæ non modò non dubitarunt ponere, sed etiam ab his principibus x i i signa multi numerant: ut ab arietæ & tauro, cum ea præponerent Apollini & Herculi. ij enim dij ea sequuntur, *ἑ* sed appellatur Gemini. Nec satis putarunt, de x i i signis sextam partem obtinere pecudum nomina, nisi adiecissent, ut quartam tenerent, capricornum. Præterea

Vide
castig.

Fissellum.

*litera be-
ta voca-
rum. nota
enim
in B, sed
BEE s. vi-
dentur
o. v. effer.*

ἑ ap.

à pecuariis addiderunt capram, hœdos, canes. Annò
 etiam item in mari terræque ab his regionum nota:
 à pecore in mari, quod nominauerunt à capris Ægeu
 pelagus: ad Syrtam, montem Taurum: in Sabinis
 Cantorium montem: Bosphorum, vnum Thracium,
 alterum Cimerium. Nōne in terris multa, vt oppi-
 dum in Græcia: *ἄγριος ἄγριος*? Denique Italià à vitulis
 vt scribit Piso. Romanorum verò populum à pasto-
 ribus esse ortum quis non dicit? quis Fastulum ne-
 scit pastorem fuisse nutricium, qui Romulum & Re-
 mum educauit? nō ipsos quoque fuisse pastores ob-
 tinebit, quòd parilibus potissimum condidere vr-
 bem: non idem, quòd multa etiam nunc ex vetere
 instituto bubus & ouibus dicitur? Et quòd æs anti-
 quissimum, quod est flatum pecore, pecore est no-
 tarum? Et quòd vrbs cum condita est, tauro & vac-
 ca, qui essent muri & portæ definitum? Et quòd pop-
 Rom. cum iustratur, "suouitaurilibus" circummagun-
 tur verres, aries, taurus? Et quòd nomina multa ha-
 bemus ab utroque pecore: à maiore & à minore? A
 minore, Porcius, Ouinius, Caprilus: sic à maiore, E-
 quitius, Taurus, cognomina adsignificari: quòd di-
 cuntur vt Annii Capræ, Statilii Tauri, Pomponii Vi-
 ruli: sic à pecudibus alii mulii. Reliquum est de sciē-
 tia pastoralis, de qua est dicendum, quòd Scrofa no-
 ster, cui hæc ætas defert rerum rusticarum omnium
 palmam, quo melius potest dici, cum conuertissent
 in eum ora omnes. Scrofa, Igitur, inquit, est scientia
 pecoris parandi, ac pascendi, vt fructus quam possint
 maximi capiatur ex ea, à quibus ipsa pecunia nomi-
 nata est. nam omnis pecuniæ, pecus fundamentum.
 Ea partes habet nouem discretas ter ternas: vt sit
 vna de minoribus pecudibus: cuius genera tria, o-
 uis, capra, sus. altera de pecore maiore, in quo sunt
 item "ad tres species natura discreti, boues, asini,
 equi. tertia pars est in pecuaria, quæ non paratur
 vt ex his capiatur fructus, sed propter eam, aut
 ex ea sint, muli, canes, pastores. Harum vnaqueque
 in se generâles partes habet nouenas. quarum in

conf. *antiquis*
pec.

soli: auvi-
libus

alæ tres
sp. di-
cretæ
ea

pecore parando necessariæ quatuor: altera in pa-
 scendo totidem, præterea communis vna. Ita fiunt
 omnes partes minimum octoginta & vna, & qui-
 dem necessariæ, nec paruæ. Primum vt bonū pares
 pecus, vnum scire oportet, qua ætate quamque pe-
 cudem parare haberetque expediat. Itaque in bubu-
 lo pecore "minoris emitis anniculam & supra decē
 annorum, quòd à bina aut trimâ fructum ferre in-
 cepit, neque longius post decimum annum procedit.
 nam prima ætas omnis pecoris, & extrema, sterilis. E-
 quatuor altera pars, est cognitio formæ vniuscuius-
 que pecudis qualis sit. Magni enim interest, cu-
 iusmodi quæque sit, ad fructum. Ita potius bonem
 emunt cornibus nigrantibus, quàm albis: capram
 amplam, quàm paruum: sues proceros corpore, capi-
 tibus vt sint paruus. Tertia pars est, quo sint seminio
 querendum. Hoc nomine enim asini Arcadici in
 Gercia nobilitati, in Italia Reatinis, vique eo, vt mea
 memoria asinus venierit sextentiis milibus L X, &
 vnæ quadrigæ Romæ constiterint quadringentis
 milibus. Quarta pars est de iure in parando, quem-
 admodum quamque pecudem emi oporteat ciuili
 iure. Quod enim alterius fuit, id vt fiat meum, ne-
 cesse est aliquid intercedere. Neque in omnibus sa-
 tis est stipulatio, aut solutio numerorum, ad muta-
 tionem "domini. In emptione aliàs stipulandum
 statim esse è valetudinario, aliàs è sano pecore, aliàs
 è neutro. Alteræ partes quatuor sunt, cū iā emeris,
 obseruandæ: de pastione, de fertura, de nutritu,
 de sanitate. Pascendi primus locus qui est, eius ratio
 triplex. In qua regione quanque potissimū pascas,
 & quādo. è queis, vt capras in montosis porius locis
 & fructibus quàm in herbidis campis: e quas cōtrā.
 Neque eadem loca, æstiuæ & hiberna, idonea omni-
 bus ad pascendum. Itaque greges ouium longè abi-
 guntur ex Appulia in Samnium æstiuatum, atque
 ad publicanum proficuntur, ne, si inscriptum pecus
 pauerint, lege Censoria committant. Muli è Rosæa
 campestri, ætate exiguntur in Gurgures altos mon-

nec mi-
nor emi-
tur anni-
cula, nec
quæ est
supra de-
cem annos.

domini.

res. Qui potissimum quæque pecudum pascatur, habenda ratio. nec solum quod fœno sit factura equa, aut bos, cum fues hoc virent, & quærant glandem: sed quod ordeum & faba interdum sit quibusdam obiciendum: & dandum bubus lupinum, & lactariis medica, & cytisum. præterea quod ante admiffurâ diebus xxx arietibus ac tauris datur plus cibi, ut vires habeant: fœminis bubus demitur, quod macescentes melius concipere dicuntur. Secunda pars est de fœtura. Nunc appello fœturam à conceptu ad partum: hi enim prægnationis primi & extremi fines. Quare primum videndum de admiffione, quo quæque tempore ut ineant facere oporteat. Nam, ut fuillo pecori à Fauonio ad æquinodium vernum putant aptum, sic ouilli ab arcturi occasu, vsque ad aquila occasum. Præterea habenda ratio, quâto ante quàm incipiat admiffura fieri, mares à fœminis secretos habeant: quod ferè in omnibus binis mensibus ante faciunt & armentarii & opiliones. Altera pars est, in fœtura quæ sint obseruanda, quod alia alio tempore parere solet. Equa enim ventrem fert xii menses, vacca decem, ouis & capra quinos, sus quatuor. In fœtura res incredibilis est in Hispania, sed est vera: quod in Lusitania ad Oceanum in ea regione ubi est oppidum Olyssippo, môte Tagro, quædam è vento concipiunt certo tempore equæ: ut hic gallinæ quoque solent, quarum ova *ὄρνιθια* appellant. Sed ex his equis qui nati pulli, non plus triennium viuunt. Quæ nata sunt matura, & chorda, ut purè & molliter stent, videndum, & ne obterantur. Dicuntur agni chordi, qui post tempus nascuntur, ac remanserunt in voluis intimis. vocant *χορδοί*, à quo chordi appellati. Tertia res est de nutricatu, quid obseruari oporteat: in quo, quot diebus matris fugeat māmā, & id quo tempore, & ubi: & si parum habet lactis mater, ut subiiciat sub alterius mammam, qui appellatur subrumi, id est sub māmā. antiquo enim vocabulo māmā rumis, ut opinor. Ferè ad quatuor menses à māmā non diiunguntur agni: hædi,

res: porci, duo. è queis, quoniā puri sūt ad sacrificiū, ut immolentur, olim appellari sacres. quos appellat Plautus, cum ait, Quanti sunt porci sacres? sic boues atiles, ad sacrificia publica saginati, dicuntur opimi. Quarta pars est de sanitate: res multiplex ac necessaria, quod morbosū pecus & vitiosum, & quādo non valet, sæpe magna gregē afficit calamitate. Cuius sciantia genera duo: vñ, ut in hominē, ad quem adhibendi medici: alterū: quo ipse etiam pastor diligens mederi possit. Eius partes sunt tres. nam animaduertendū quæ cuiusque morbi sint cause, quæque signa earum causarū sint, & quæ quenque morbum ratio curandi sequi debeat. Ferè morborum cause erunt quod laborat propter æstus, aut propter frigora, nec non etiam propter nimium laborem, aut contrā, propter nullam exercitotionem, aut si, cum exercueris, statim sine interuillo cibum aut potionem dederis. Signa autem sunt, ut eorū, qui siue ex æstu siue è labore febrem habent, ad apertum os humido spiritu crebro, & corpore calido. Curatio autem, cum hic est morbus, hæc perfunditur aqua, & perungitur oleo & vino tepéfacto, & item cibo sustinetur, & iniicitur aliquid ne frigus cædat: sitienti aqua tepida datur. Si hoc genus rebus non proficitur, dimittitur sanguis, maximè è capite. Item ad alios morbos aliæ cause, etiam alia signa in omni pecore: quæ scripta habere oportet magistrum pecoris. Relinquitur nonnum, quod dixi de numero vtriusque partis commune. Nam & qui parat pecus, necesse est cōstituat numerum, quot greges & quanto sit pasturus, ne aut salus defint, aut supersint, & ideo fructus dispereant. Præterea scire oportet in grege quot fœminas habeat quæ parere possunt. quot arietes, quot vtriusque generis soboles, quot reiculæ sint alienandæ. In alimoniis si sunt plures nati, ut quidam faciunt, sequendum. ut quosdam subducas quæ res facere solet ut reliqui melius crescant. Vi de (inquit Atticus) ne te fallat, & nouenē istæ partes nō exeant extra pecoris minoris ac maioris nomen,

Quo pacto enim erunt in multis & pastoribus no-
uena parics, ubi nec admitturæ nec fœturæ obser-
uantur? In canibus enim video posse dici. Sed do-
cti in hominibus posse nouenarium retineri nume-
rû, quod in hybernis habent in villis mulieres, qui-
dam etiam in æstiu s: & id pertinere putant, quo fa-
cilius ad greges pastores retineant, & puerperio fa-
miliam faciant maiorem; & rem pecuariâ fructuo-
siorum. Si, inquit, uam, numerus non est, ut sit adamus-
sim, ut nō est cum dicimus mille naues iisse ad Tro-
iam, centumuirale esse iudicium Romæ: deme si
vis) duas res de mulis, admitturam & parturam. Va-
rrius, Parturam inquit: proinde ut non aliquoties di-
catur Romæ peperisse mulam. Cui ego ut succine-
rem, subiticio, Magonem & Dionysium scribere, mu-
lam & e quâ, cum conceperint, duodecimo mense
parere. Quare non, si hic in Italia cum peperit mula,
sit portentum, adfentiri omnes terras. Neque enim
hirundines & ciconæ quæ in Italia pariunt, in om-
nibus terris pariunt. Non scitis palmulas, caryotas
in Syria parere in Iudæa, in Italia non posse? Sed
Scrofa Si exigere mauis sine mularum fœtura &
nutricatû numerum octoginta & unum, est qui ex-
pleas duplicem istam lacunam: quod extraordinarię
fructuû species due accedunt magnæ, quarum vna
est, tonfura, quod oues ac capras detondent aut vel-
lunt: altera, quæ latius patet, est de lacte & casco,
quam scriptores Græci separatim *τυροποιον* appel-
lauerunt, ac scripserunt de ea re permulta.

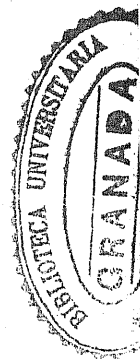
De pecudibus, arietibus, & agnis. CAP. II.

Si d quoniam nos nostrum pensum absolui-
mus, ac limitata est pecuaria quæstio: nunc rursus
vos reddite nobis, ò Epeirota, de vnaquaque re, ut
videamus, quid pastores à Pergamide Maledôve
potis sint. Atticus, qui tunc T. Pomponius, nunc Q.
Cæcilius cognomine eodem, Ego opinor, inquit, in-
cipiam primus, quoniam in me videre cōieçisse ocu-
los: & dicam de primigenia pecuaria. E feris enim
pecudibus primum dicitur oues comprehensas ab ho-
minibus

est ad-
amissim

parere, in
uectas in
Italiam,
admis-
sura &
fœtura
num.

minibus ac mansuefactas, has primum oportet bo-
nas emere. quæ ita ab ætate, si neque vetulæ sunt
neque meræ agnæ: quod alteræ iam nondum, alteræ
iam non possunt dare fructum, sed ea melior ætas
quam sequitur spes, quàm ea quæ mors. De forma,
ouem esse oportet corpore amplo, quæ lana multa
sit & molli, villis altis & densis toto corpore, maxi-
mè circum ceruicem & collum: ventrem quoque
ut habeat pilosum. itaque quæ id non haberent, ma-
iores nostri apicas appellabant, ac reiciebant. esse
oportet cruribus humilibus, caudis obseruare ut sint
in Italia prolixis, in Syria breuibus. In primis vidē-
dum ut boni seminis pecus habeas. id ferè ex dua-
bus rebus potest animaduerti, ex forma & proge-
nie. Ex forma, si arietes sint fronte lana vestiti bene,
tortis cornibus pronis ad rostrum, rauis oculis, lana
opertis, auribus amplis, pectore & scapulis, & clu-
nibus latis, cauda lata & longa. Animaduertendum
quoque linguam nigra aut varia sit: quod ferè qui
ea habent, nigros aut varios procreant agnos. Ex
progenie autem animaduertitur: si agnos procreant
formosos. In emptionibus iure utimur eo quod lex
præscripsit. in ea enim alii plura, alii pauciora exci-
piunt, quidam enim pretio facto in singulas oues, ut
agni chordi duo pro vna oue annumerentur, & si
cui vetustate dentes absunt, item binæ pro singulis
ut procedant. De reliquo antiqua ferè formula uti-
tur. cum emptor dixit, Tanti sunt mi emptæ: & ille
respondit, Sunt, & expromisit numos: emptor stipu-
latur prisca formula sic, Illasce oues, qua de re agi-
tur, sanas rectè esse, uti pecus ouillum, quod rectè
sanum est, extra luscam, surdam, minam, id est, ven-
tre glabro: neque de pecore morbofo esse, haberè-
que rectè licere. hæc sic rectè fieri spondes? Nec cū
id factum est, tamen grex dominum non mutauit,
nisi sit æs adnumeratum. Nec non emptor pote ex
empto vendito illum damnare, si non traderet, quan-
uis non soluerit numos: ut ille emptorem simili iu-
dicio, si non reddit pretium. De alteris quatuor re-

expromisit

bus deinceps dicam, de pastione, foetura, nutritio, sanitate. Primum prouidendum ut totum annum recte pascatur intrus & foris, stabula idoneo loco ut sint ne vetosa: quae spectent magis ad orientem quam ad meridianum tempus. ubi stent, solum oportet esse eruderarum, & proclium, ut euerrit facile possit ac fieri purum: non enim solum ea vligo lanam corrumpit ouium, sed etiam vngulas, ac scabras fieri cogit. Cum aliquot dies steterunt, subiicere oportet virgulta alia, quo mollius requiescant, purioresque sint: libentius enim ita pascuntur. Faciendum quoque septa secreta ab aliis, quod incientes secludere possis, item quod corpore egro. haec magis ad villaticos greges animaduertenda. Contra illae in saltibus quae pascuntur, & a testis absunt longe, portant secum crates, aut retia, quibus cohortes in solitudine faciant, caeteraque utensilia. longe enim & late in diuersis locis pasci solent, ut multa millia absint saepe hybernarum pastiones ab aestiuis. Ego vero scio, inquam: nam mihi greges in Appulia hybernabant, qui in Reatinis montibus aestiuabant. Cum inter haec bina loca, ut iugum continet sirpiculos, sic colles publice distantes pastiones, exque ibi ubi pascuntur in eadem regione: tamen temporibus distinguunt, ut aestate, quod tum prima luce exeunt pastum, propterea quod tunc herba rosida, meridianam, quae est aridior, iucunditate praestat. Sole exorto puto propellunt, ut redintegretes rursus ad pastum, alacriores faciant. Circiter meridianos aestus, dum deferuescant, sub vmbriferas rupes & arbores patulas subiiciunt: quoad refrigerato aere vespertino, rursus pascant ad solis occasum. Ita pascere pecus oportet ut aduerso sole agar. caput enim maxime ouis molle est. Ab occasu paruo intervallo interposito ad bibendum appellant, & rursus pascunt, quoad contenebrauit. iterum enim tum iucunditas in herba redintegruit. haec ab Vergiliarum exortu ad aequinoctium autumnale maxime obseruant. Quibus in locis melle

sunt factae, interest vtile duplici de causa: quod & caduca spica saturantur, & obritis stramentis & stercoracione faciunt in annum segetes meliores. Reliquae pastiones hiberno ac verno tempore hoc mutant, quod pruina iam exhalata propellunt in pabulum, & pascunt diem totum, ac meridiano tempore semel agere potum satis habent. Quod ad pastiones attinet, haec ferè sunt. quod ad foeturam, quae dicam. Arietes, quibus sis vsurus ad foeturam, bimestri tempore ante secernendum, & largius pabulo explendum. Cum redierunt ad stabula è pastu, ordeum si est datum, firmiores fiunt ad laborem sustinendum. Tempus optimum ad admitendum, ab Arcturi occasu ad Aquilae occasum: quod quae postea concipiunt, fiunt vegrandes atque imbecillae. Ovis praegnans est diebus c. l. itaque fit parrus exitu autumnali, cum aer est modice temperatus, & primitus oritur herba imbribus primoribus euocata. Quandiu admissura fit, eadem aqua uti oportet: quod commutatio & lanam facit variam, & corrumpit vterum. Cum omnes conceperunt, rursus arietes secernendi. Ita factis praegnantibus quod sunt molesti, obsunt. Neque pari oportet minores quam bimas saliri: quod neque natum ex his idoneum est, neque non ipse fiunt etiam deteriores & non meliores quam trimae admissae. deterrent ab saliendo fiscellis è iunco, aliaue qua re, quod alligant ad naturam. Commodius seruantur, si secretas pascunt. In nutritio cum parere ceperunt, inigunt in stabula ea quae habent ad eam rem seclusa, ibique nata recentia ad ignem propè ponunt; quoad conualuerunt biduum aut triduum retinent, dum agnoscant matrem agni, & pabulo se saturent. deinde dum matres cum grege pastum prodeunt, retinent agnos: ad quos cum reductae ad vesperum, aluntur lacte, & rursus discernuntur, ne noctu à matribus conculcentur. Hoc item faciunt mane ante quàm matres in pabulum exeant, ut agni satulli fiant lacte. Circiter decem

dies cum præterierunt, palos offigunt, & ad eos alligant, libro aut qua alia re leui distantes, ne toto die cursantes inter se teneri, delibent aliquid membrorum. Si ad matris mammam non accedet, admo- uere oportet, & labra agni vngere butyro, aut adipe suilla, & olfacere labra lacte. Diebus post paucis obicere his viciam molitam, aut herbam teneram, an tequam exeunt partum, & cum reuerterunt, & sic nutricantur quoad facti sunt quadrimestres. Interea matres eorum his temporibus non mulgent quidam, qui ut melius, omnino perpetuo, quod & lanæ plus ferunt, & agnos plures. Cum depulsi sunt agni à matribus, diligentia adhibenda est, ne desiderio fenescant. itaque deliniendum in nutrita u pabuli bonitate: & à frigore & æstu ne quid laborent, curandum. Cum obliuione iam lactis non desiderant matrem, tum denique compellendum in gregem ouium. Castrare oportet agnum non minorem quinque mensium, neque ante quam calores aut frigora se fregerunt. Quos arietes submittere volunt, potissimum eligunt ex matribus que geminos parere solent. pleraque similiter faciendum in ouibus pellitis, que propter lanæ bonitatem, (ut sunt Tarentinæ & Atticæ) pellib' integuntur, ne lana inquinetur, quominus vel infici recte possit, vel lauari ac parari. Horum præsepia ac stabula, ut sint pura, maiorem adhibeant diligentiam quam hirtis. Itaque faciunt lapide strata, ut vrina necubi in stabulo consistat. his quæcunq; iubentur, vescuntur, ut folia ficulnea, & palea, & vinacea: surfures obiciuntur modice, ne parum aut nimium saturentur. utrunque enim ad corpus alendum inimicum, at maxime amicum cytisum & medica. nam & pingues facit facillime, & genit lac. De sanitate sunt multa: sed ea (ut dixi) in libro scripta magister pecoris habet: & quæ opus ad medendum, portat secum. Relinquitur de numero: quem faciunt alij maiorem, alij minorem. nulli enim huius moduli naturales: Illud ferè omnes in Epeiro facimus, ne minus habeamus in cen-

tenas oues hirtas singulos homines: in pellitas, binos.

De capris, hircis, & hædis.

CAP. III

Cvi Cossinius, Quoniam satis balasti, inquit, à Faustule nostro, accipe à me cum Homericò Melanthio chordo de capellis, & quemadmodum oporteat breuiter dicere, discere. Qui caprinum gregem constituere vult, in eligendo animaduertat oportet, primum ætatem: ut eam paret quæ iam ferre possit fructum: & de iis eam potius quæ diutius. nouella enim quam vetus utilior. De forma videndum, ut sint firmæ, magne; corpus lene ut habeant, crebro pilo: nisi si glabræ sunt. duo enim genera earum. Sub rostra duas ut mammulas pensiles habeant: quod ege fecundiores sunt: vberè sint grandiore, ut & lac multum & pingue habeant proportionè. Hircus molliori pilo & potissimum albo, ac ceruice & collo breue, gurgulione longiore. Melior sit grex, si non est ex collectis comparatus, sed ex consuetis vnâ. De seminio dico eadem que Atticus in ouibus. hoc aliter, ouium semen tardius esse, quo hæ sint placidiores. contra caprile mobilius esse. de quarum velocitate in Originum libro Cato scribit hæc, In Sauracti "Fiscello capræ ferè sunt, quæ saliant è saxo pedes plus sexagenos. Oues enim quas pascimus, quæ sunt ab ouibus feris: sic capræ quas alimus, à capris feris sunt ortæ: à queis propter Italiam Caprasia insula est nominata. De capris quod meliore semine eæ quæ bis pariant, ex his potissimum mares solent summitti ad admitturas. Quidam etiam dant operam ut ex insula media capras habeant, quod ibi maximi ac pulcherrimi existimantur fieri hædi. De emptione "aliter dico atque sit: quod capras sanas sanus nemo promittit. nunquam enim sine febris sunt. itaque stipulantur paucis exceptis verbis: ac "Mamilius scriptum reliquit sic, Illas capras hodie rectè esse, & bibere posse, haberèque rectè licere, hæc spondè sine? De quibus admirandū illud, quod etiam

Fiscelio

*aliter at-
que de o-
mmib. di-
co: quod
Mamilius*

tius ab lanario, quàm ex domestico fundo? Ergo qui suum gregem vult habere idoneum, eligere oportet primum bona etate, secundo bona forma. Ea est cum amplitudine membrorum, præterquam pedibus, capite unicoloris potius quàm variis. Cui hæc eadem ut habent verres videndum, tum utique sint ceruicibus amplis, boni seminis. Sues animaduertuntur à facie, & progenie, & regione cæli. A facie, si formosi sunt verres & serosa: à progenie, si porcos multos pariunt: à regione, si potius ex his locis, vbi nascuntur, amplas quàm ex illis pararis. Emi solent sic, Illæc sues sanas esse, haberéque rectè licere, noxisque præstare, neque de pecore morbofo esse, spòdésne? Quidam adiiciunt, perfunctas esse à febre, & à foria. In pastu locus huic pecori aptus vliginosus, quòd delectatur non solum aqua, sed etiam luto. itaque ob eam rem aiunt lupos cum sint nasci sues, trahere vsq; ad aquam, quòd dentes feruorem carnis ferre nequeant. Hoc pecus alitur maximè glande, deinde faba, & ordeo, & cætero frumento. Quæ res non modò pinguitudinem efficiunt, sed etiam carnis iucundum saporem. Pastum exigunt ætate mane, & ante quàm æstus incipiat, subigunt in vmbrosum locum, maximè vbi aqua sit. Post meridiem rursus lenito feruore pascunt. Hiberno tempore non prius exigunt pastum quàm pruina euauit, ac colliquefacta est glacies. Ad ferturam verres duobus mensibus ante fecernendi. Optimum ad admissuram tempus à Fauonio ad æquinoctium vernum: ita enim contingit vt ætate pariat. quatuor enim menses est prægnans, & tunc parit cum pabulo abundat terra. Neque minores admittendæ quàm anniculæ. Melius xx menses expectare, vt bimæ pariant. Cum cœperunt, id facere dicitur vsque ad septimum annum rectè. Admissuras cum faciunt, prodigunt in lutosos limites ac iustra, vt volentur in luto: quæ est illorum requies, vt lauatio, hominis. Cum omnes conceperunt, rursus segregant verres. Verris octo mensium incipit

fallite: permanet, vtid rectè facere possit, ad primū deinde id retro, quoad perueniat ad lanium. Hic enim cœciliator suille carnis datus populo. Sus Græcè dicitur *βου*: olim thyfus dicitur, ab illo verbo quod dicunt *θύω*, quod est immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumptū videtur: cuius vestigia, quòd initius Cereris porci immolatur, & quòd initius pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur: & quod nuptiarum initio antiqui reges ac sublimes viri in Hetruria in coniunctione nuptiali, noua nupta & nouus maritus primum porcum immolant. Prisci quoque Latini & etiam Græci in Italia idem factitasse videntur, nam & nostræ mulieres, maximè nutrices, naturam, qua foeminae sunt, in virginibus appellantur porcum, & Græcæ *πυγ*: significantes esse dignum insigni nuptiarum. Suillum pecus donatum ab natura dicunt ad epulandum. itaque iis animam datam esse proinde ac sale, quæ seruet carnem. E queis succidias Galli optimas & maximas facere consueuerunt. Optimarum signum, quòd etiam nunc quotannis è Gallia apportantur Romam pernae tomacinae, & taniacæ, & perasiones. De magnitudine Gallicarum succidiarum Caro scribit his verbis, in Italia in scrobes terna atque quaterna millia aulia succidia. Vere sus vsque adeo pinguitudine crescere solet, vt se ipsa sustinere non possit, neq; progredi vsquã. Itaque eas, si quis quòd traicere vult, in plostrum imponit. In Hispania vltiore in Lusitania sus cum esset occisus, Attilius Hispaniensis, minimè mendax, & multarum rerum peritus in doctrina, dicebat L. Volumnio Senatori missam esse offulam cum duabus costis, quæ penderet lxx & xx pondo: eiusque suis à cute ad os pedem & lxx digitos fuisse. Cui ego, Non minus res admiranda, quum mi esset dicta: in Arcadia scio me esse spectatum suem, quæ præ pinguitudine carnis non modò surgere non posset, sed etiam vt in eius corpore forex exarsa carne nidum fecisset, & perperisset mures. Hoc etiam in

porcano

qui

quàm
quæ nunc
est dicta.
in Ar.
si esse spe-
ctatam.

inuenta
quoniam

74

M. VARRONIS

“vineta factum accipi. Sus ad ~~scopuram~~ ^{scopuram} quæ sit fecunda, animaduvertunt ferè ex primo partu: quòd non multum in reliquis mutat. In nutritatu, quam porculationem appellabant, binis mensibus porcos finit cum matribus: sed eos, cum iam pasci possunt, secernunt. Porci qui nati hieme, sunt exiles propter frigora, & quòd matres aspernantur, propter exiguitatè lactis, & quòd dentibus sauciantur propterea mamma. Scrofa in sua quæque hara suos alat oportet porcos, quo alienos aspernantur: & ideo si conturbati sunt in scetura, sit deterius. Natura diuisus eius annus bifaria, quòd bis parit in anno, quaternis mensibus fert vètrem: binis, nutritat. Haram facere oportet circiter trium pedum altà, & latam amplius paulo: ea altitudine abs terra, ne, dum exillire velit prægnàs, aborter. Altitudinis modus sit, vt subulcus facilè circunspicere possit nequi porcellus à matre opprimatur, & vt facilè purgare possit cubile. In haris ostium esse oportet, & limen inferius altum palmipedale, ne porci ex hara, cum mater prodit, transilire possint. Quotiescunq; haras subulcus purgat, toties arenà iniicere oportet, aut quid aliud quòd exugat humorem in singulas iniicere debet: & cum pepererit, largiore cibatu sustentare, quo facilius lac suppeditare possit. In quibus hordei circiter binas libras aqua madefactas dare solent: & hoc quoque conduplicant, vt sit mane & vesperi, si alia quæ obiciant non habuerint. Cù porci depulsi sunt à mãma, à quibusdam delici appellantur, neque iam lactentes dicuntur. Qui à partu decimo die habentur puri, ab eo appellatur ab antiquis sacres, quòd tum ad sacrificium idonei dicuntur primùm. Itaque apud Plantum in Menæchmis, cum insanum quem putat, vt pectur in oppido Epidamno, interrogat, Quanti hic porci sunt sacres? Si fundus ministrat, dari solèt vinacea, ac scopi ex vuís. Amisso nomine lactentis, dicuntur nefrendes, ab eo quòd nondum fabam frondere possunt, id est frangere. Porcus Græcum est no-

scopi

DE RE RVST. LIB. II. 75

men antiquum, sed obscuratum, quòd nunc eum vocant ~~scrofa~~ ^{scrofa}. In eorum scetu scrofa bis die vt bibant, curant, lactis causa. Parere tot oportet porcos quot mammas habeat. si minus pariat, fructuariam idoneam non esse: si plures pariat, esse portentum. In quo illud antiquissimum fuisse scribitur, quòd sus Aneæ Lauinii x x x porcos pepererit albos. Itaque quod portenderit, factum x x x annis, vt Lauinienes condiderint oppidum Albam. Huius suis ac porcorum etiam nunc vestigia apparent Lauinii: quòd & simulacra eorum aenea etià nunc in publico posita, & corpus matris ab sacerdotibus, quod in saltura fuerit, demonstratur. Nutricare octonos porcos paruulos primò possunt: incremento facto à peritis dimidia pars remoueri solet. quòd mater neque potest sufferre lac, neque congenerati à lèscendo roborari. A partu decem diebus proximis non producant ex haris matrem præterquam potum. Præteritis decem diebus sinunt exire pastum in propinquum locum villæ, vt crebro reditu lacte alere possit porcos. Cùm creuerunt, cupiunt sequi matrem pastum: domique secernunt à matribus, ac seorsum pascunt, vt desiderium ferre possint parentis. quòd decem diebus assequuntur. Subulcus debet consuefacere, omnia vt faciant ad bucinam. Primò cum incluserunt, cum bucinatū est, apperit, vt exire possint in eum locum vbi ordeum fustum in longitudine. Sic enim minus disperit quàm si in acervos positum. & plures facilius accedunt: ideo ad x i r cōuenire dicitur, vt siluestri loco dispersi ne dispereant. Castratur verres cōmodissimè anniculi, vtiq; ne minores quàm semestres: quo facto nomen mutant, atq; è verribus dicuntur maiales. De sanitate suum vnum modò exempli causa dicam. Porcis lactantibus si scrofa lac non poreft suppeditare, triticum frictum dari oportet (crudum enim soluit aluum) vel ordeum obici ex aqua, quoad fiant trimestres. De numero: in centum sues, decem verres satis esse putant. quidam etiam hinc de-

ant. Greges maiores iniquabiles habent: sed ego modicum puto centenarium. Aliquot maiores faciunt, ita ut ter quinquagenos habeant. Porcorum gregem alij duplicant, alij etiam maiorem faciunt. Minor grex quam maior minus sumptuosus, quod comites subulcus pauciores querit. Itaque gregis numerum pastor ab sua utilitate constituit, non ut quot verres habeat: id enim a natura sumendum. Hæc hic,

De bubus & vaccis.

CAP. V.

At Q. Lucienus Senator, homo quantum humanus ac iocosus, introiens, familiaris, omnium nostrum, *συνηπιεῖσθαί*, inquit, *χρειρεσι*: & Varronem nostrum, inquit, *πολύσι λαῶν*. Scrofam enim mane salutavi. Cum alius eum salutasset, alius conuiciatus esset, qui tam sero venisset ad constitutum, Videbo iam vos, inquit, balatrones, & huc afferam meum corium & flagra. Tu vero Murri veni mi aduocatus, dum asses soluo Palilibus, si postea a me reperant, ut testimonium perhibere possis. Atticus Murrio, Narra isti, inquit, eadem: qui sermones sint habiti, & quid reliqui sit, ut ad partes paratus veniat: nos interea secundum actum de maioribus adtexamus. In quo quidem (inquit, Vaccius) meæ partes, quoniam boues ibi. Quare dicam de bubulo pecore quam acceperim scientiam: ut si quis quid ignorat, discat: si quis scit, nunc ubi labor obseruet. Vide quid agas, inquam. Vacci, nam bos in pecuaria, maxima debet esse auctoritate: præsertim in Italia, quæ a bubus nomen habere sit existimata. Græcia enim antiqua (ut scribit Timæus) tauros vocabant *ἰταῖους*, a quorum multitudine & pulchritudine, & foetu vitulorum, Italiam dixerunt. Alij scripserunt, quod è Sicilia Hercules persecutus sit eò nobilem taurum, ut diceretur Italus. Hic socius hominum in rustico opere, & Cereris minister. Ab hoc antiqui manus ita abstineri voluerunt, ut capite sanxerint, si quis occidisset. Qua in re testis Atice, testis Peloponnesos, nam ab hoc pecore Athenis Buzuges nobilitatus, Argis *δύρυρες*

qui dice-
verunt

Noui, inquit ille, maiestatem bouum, & ab his dici pleraque magna, ut *εἰσσυτοί*, *εἰπαῖδα*, *εἰλίμοι*, *βοῶπι*. vnam quoque bumammam. Præterea scio hunc esse in quem potissimum Iuppiter se conuertit, cum exportauit per mare è Phœnice amans Europam. Hunc esse qui filios Neptuni è Menalippa seruarit, ne in stabulo infantes grex bouum obtineret. Denique ex hoc putrefacto nasci dulcissimas apes, mel-
lis matres: a quo ea s Græci *βυβύνας* appellant, & hinc Plautium locutum esse Latine. Cum Hirrium præ-
torem renunciatum Romam in Senatam scriptum habere. Sed bono animo es: non minus satisfaciam
tibi, quam qui bugoniam scripsit. Primùm in bubulo genere, ætatis gradus dicuntur quatuor. Prima vitulorum: secunda, iuuenorum: tertia, bouum nouellorum: quarta, verulorum. Discernuntur in prima vitulus & vitula: in secunda, iuuenus & iuuenca: in tertia & quarta, taurus & vacca. Quæ sterilis est vacca, taura appellata: quæ prægnans horda. Ab eo in factis dies hordicalia nominantur, quod tunc hordæ boues immolantur. Qui gregem armentorum emere vult, obseruare debet primùm ut sint hæc pecudes ætate potius ad fructus ferendos integræ quam iam expertæ: ut sint bene compositæ, ut integris membris oblongæ, amplæ, nigrantibus cornibus, latis frõtibus, oculis magnis & nigris, pilosis auribus, compressis malis, submissis, gibberis, spina leuiter remissa, aperis naribus, labris subnigris, ceruicibus crassis ac longis, a collo palearibus demissis, corpore amplo, bene costatis, latis humeris, bonis clunibus, caudam profusam vsque ad calces: ut habeant inferiorem partem frequentibus pilis subrispam, cruribus potius minoribus, rectis genibus, eminulis, distantibus inter se: pedibus non latis, neque ingredientibus qui displodantur: nec cuius ungulæ diuarent, & cuius ungues sint leues & pares: corium attractu non asperum ac durum: colore potissimum nigro, dein rubeo, tertio, heluo, quarto, albo. mollissimus enim hic, ut durissimus primus. De mediis duobus prior quam

Hirrium

copactis
cr. potius
breuiori-
bus quam
longis, rectis.

posterior melior, utriusque pluris quam nigri & albi. Neque non præterea, ut mares seminis boni sint, quorum & forma est spectanda, & qui ex his orti sunt, ut respondeant ad parentum speciem: & præterea quibus regionibus nati sunt, refert. Boni enim generis in Italia plerique Gallici ad opus: contra iugatorij Ligustici. Transmarini Epirotici, non solum meliores totius Græciæ, sed etiã Italiæ. tamen si quidam de Italicis, quos propter amplitudinem præstare dicunt, ad victimas faciunt, atque ad decorum seruant supplicia, qui sine dubio ad res diuinas, propter dignitatem amplitudinis & coloris, præponendi. Quod eò magis fit, quod albi in Italia non tam frequētes quam qui in Thracia ad μέλας κόλπος, ubi alio colore pauci. Eos cum emimus domitos, stipulamur sic, Illósce boues sanos esse, noxísque præstari? Cum emimus indomitos, sic, Illósce iuuenos sanos rectè, de que pecore sano esse, noxísque præstari spondésne? Paulo verbosius hæc, qui Mamilij actiones sequuntur lanij, qui ad cultrum bouem emunt, & qui ad altaria hostiæ sanitatem non solent stipulari. Pascuntur armenta commodissimè in nemoribus, ubi virgulta & frons multa. Hieme cum hibernant secundum mare, æstu abiguntur in montes frondosos. Propter fœturam hæc seruare soleo. ante admiffuram mensem vnum ne cibo & potione se impleant, quod existimantur facilius macræ concipere. Contrà, tauros duobus mensibus ante admiffuram herba & palea ac feno facio pleniores, & à fœminis secerno. Habeo tauros totidem quor Atticus, ad matrices lxx, duo: vnum, anniculum, alterum, bimum. Hoc secundum astri exortum facio: quod Græci vocant λύγες, fidem nostri. tum denique tauros in gregè redigo. Mas an fœmina sit cœcepta, significat descensu taurus cum inuit. si quidem, si mas est, in dexteriore parte abire: si fœmina, in sinistriori. Cur hoc fiat, vos videritis (inquit mihi) qui Aristotелеm legitis. Non minores oportet inire bimas, ut trimæ pariant: eo melius si quadrimæ. Ple-

æque pariunt in decem annos, quædam etiã in plures. Maximè idoneum tempus ad cœcipiendum à delphini exortu vsque ad dies xi, aut paulo plus. quæ enim ita conceperunt, temperatissimo anni tempore pariunt. Vacca enim mensibus decem sunt prægnantes. De quibus admirandum scriptum inueni: exemptis testiculis, si statim admiseris, concipere. Eas pasci oportet in locis viridibus & aquosis. Cauere oportet ne aut angustius stent, aut feriãtur, aut concurrant. Itaque quod eas estate tabani concitare solent, & bestiolæ quædam minutæ sub cauda, ne concitentur, aliqui solent includere septis. iis subiterni oportet frondem, aliudve quid in cubilia, quo mollius conquelescant. Æstate ad aquam appellendum bis, hieme semel. Cum parere cœperunt, secundum stabula pabulum seruari oportet integrum, quod egredientes degustare possint: fastidiosæ enim fiunt. Et prouidendum, quod recipiunt se, ne frigidus locus sit: algor enim eas & famis macrescere cogit. In alimonis armentitium pecus sic contuendum, lactentes cum matribus ne cubent: obreruntur enim. ad eas mane adigi oportet, & cum redierunt è pastu. Cum creuerunt vituli, leuandæ matres, pabulo viridi obiiciendo in præsepis. Item his, ut ferè in omnibus stabulis, lapides substernedi, aut quid item, ne vngulæ putrescant. Ab æquinoctio autumnali vnâ pascantur eã matribus. Castrare nõ oportet ante binarum, quod difficile, si aliter feceris, se recipiunt. Qui autem postea castrantur, duri & inutiles fiunt. Itè ut in reliquis gregibus pecuariis, delectus quotannis habendus, & reticulæ reiciundæ, quod locum occupant earum quæ ferè e possunt fructus. Si quæ amitte vitulum, eis supponere oportet eos quibus nõ satis præbent matres. Semestribus vitulis obiiciunt fures triticeos, & farinam ordeaceam, & teneram herbam: & ut bibant mane & vesperi curant. De sanitate sunt complura quæ exscripta de Magonis libris armentarium meum crebro ut aliquat

legat curo. Numerus de tauris & vaccis sic habendus, ut in sexaginta vnus sit anniculus, alter bimus. Quidam habent aut minorem aut maiorem numerum gregum. nam apud eum duo tauri in septuaginta matribus sunt. Numerum gregum alius facit alium. quidam centenarium modicum putant esse, ut ego. Atticus centumviginti habet, ut Lucienus. Hæc ille.

De asinis.

CAP. VI.

AT Murrius, qui, dum loquitur Vaccius, cū Lucieno rediisset, Ego, inquit, de asinis potissimum dicam: quòd sum Reatinus, vbi optimi & maximi sūt, è quo seminio ego hic procreavi pullos, & ipsis Arcadibus vendidi aliquoties. Igitur asinorū gregem qui facere vult bonum, primūm videndum ut mares sceminasque bona ætate sumat, utique ut quamdiuissimè fructum ferre possit, firmos, omnibus partibus honestos, corpore amplo, seminio bono: ex his locis vnde optimi exeunt, quod faciunt Peloponnesii, cūm potissimum eos ex Arcadia emebant, in Italia ex agro Reatino. Non enim si murenæ optimæ fluat sunt in Sicilia, & ellops ad Rhodon, continud hi pisces in omni mari similes nascuntur. Horum genera duo. vnum ferum, quos vocant onagros: in Phrygia & Lycaonia sunt greges multi. alterum mansuetum, ut sunt in Italia omnes. Ad seminationem onagrus idoneus, quod è fero sit mansuetus facilè, & è mansueto ferus nunquam. Quòd similes parentum genuntur, eligendi & mas & scemina cum dignitate ut sint. In mercando item (ut ceteræ pecudes) emptionibus & traditionibus dominum mutant, & de sanitate ac noxa solet caueri. Commodè pascuntur farre & surfuribus ordeaceis. Admittuntur ante solstitium, ut eodem tempore alterius anni pariant. Duodecimo enim mense conceptum semen reddunt. Prægnantes opere leuant. venter enim labore natione reddit deteriore. Marem nõ diiungunt ab opere, quòd remissione laboris fit deterior. In pastu eadem ferè ob-

domi-
simus.

abovnis
ovnis.

obseruant quæ in equis. Secundum partum pullos anno non remouent à matre. Proximo anno notibus patiuntur esse cum his, & leniter capistris aliaue qua re habent vinctos. Tertio anno domare incipiunt ad eas res ad quas quisque eos vult habere in vsu. Relinquitur de numero: quorum greges non sanè fiunt, nisi ii qui onera portent. ideo quòd plerique deducuntur ad molas, aut ad agriculturam, vbi quid vehendum est: aut etiam ad arandū, vbi leuis est terra, ut in Campania. Greges fiunt ferè mercatorum, ut eorum qui è Brundisino aut Appulia asellis dossuariis comportant ad mare oleum, aut vinum, itémque frumentum, aut quid aliud.

De equis & equabus.

CAP. VII.

LUCIENVS, Ego quoque adueniens aperiam carceres, inquit, & equos emittere incipiam, nec solum mares, quos admiffarios habeo, ut Atticus, singulos in sceminas denas: è queis sceminas Q. Modius Equiculus vir fortissimus, etiã patre militari, iuxta ac mares habere solebat. Horum equorū & equarum greges qui habere voluerint (ut habent aliqui in Peloponneso & in Appulia) primūm spectare oportet ætatem quam præcipiunt. Videndū ne sint minores trimæ, maiores decem annorum. Ætas cognoscitur equorum, & ferè omnium qui vngulas indiuisas habent, & etiam cornutarū: quòd equus triginta mensium primūm dentes medios dicitur amittere: duos superiores, totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum, itidem eiciunt & totidem proximos eorum quos amiserūt: & incipiunt nasci quos vocant columellares. Quinto anno incipienti, item eodem modo amittere binos, quos caninos habent: tum renascentes eis, sexto anno impleri: Septimo omnes habere solent renatos & completos. His maiores qui sunt, intelligi negant posse, præterquam cūm dentes sunt facti brocchi, & supercilia cana, & sub ea lacunæ, ex obseruatu dicunt eum equum habere annos se-

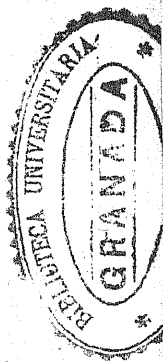
decim. Forma esse oportet, magnitudine modica: quod nec vastos nec minutos decet esse. Equas clunibus ac vetricibus latis. Equos ad admitturam quos velis habere, legere oportet amplo corpore, formos, nulla parte corporis inter se non congruenti. Qualis futurus sit equus, è pullo cõiectari potest, si caput habet non magnũ, nec membris cõfisis, si est oculis nigris, naribus nõ angustis, auribus applicatis, non angusta iuba, crebra, fusca, subcrispa, subtenibus fetis implicata in dexteriores partem cervicis, pectus latũ & plenũ, humeris latis, ventre modico, lumbis deorsum pressis, scapulis latis: spina maximè duplici, sin minus, nõ extanti. coda ampla, subcrispa: cruribus rectis & equalibus, genibus rotundis, nec magnis, nec introrsus spectantibus: vngulis duris, toto corpore vt habeat venas, quæ animaduerti possint: quod qui huiuscemodi sit, & cũ est eger, ad medendũ est appositus: corpore multo. De stirpe magni interest qua sint, quod genera sunt multa. Itaq; ad hoc nobiles à regionibus dicuntur. In Græcia Thessalici equi, à terra Appuli, ab Rosca Roscani. Equi boni futuri signa sunt, si cũ gregalibus in pabulo cõtredidit, in currẽdo, aliãve qua re, quo potior sit: si cũ flumẽ trauehẽdũ est, gregi in primis prægreditur, ac nõ respectat alios. Emptio equina similis ferè ac boum & asinorũ, quod eisdẽ rebus in emptione dominũ mutat: vt in Mamiliĩ actionibus sunt perscripta. Equinũ pecus pascendum in pratis potissimũ herba, in stabulis ac præsepibus, arido sæno. Cũ pepererunt, ordeo adiecto bis die danda aqua. Horum fœturę initium admissiois facere oportet, ab æquinoctio uerno ad solstitium, vt partus idoneo tempore fiat. Duodecimo enim mense, die decimo aiunt nasci. Quæ post tempus nascuntur, ferè vitiosa atque inutilia existunt. Admittere oportet, cũ tẽpus anni venerit, bis in die, mane & vespere. Peroriga enim appellatur quisquis admittit. eò enim adiutante equæ alligatæ, celerius admittuntur, neq; equi frustra cupiditate impulsĩ semẽ ci-

extenta

dominium
mutatur:

ciunt. Quoad satis sit admitti ipsæ significat, quod se defendunt. Si fastidium salendi est, scillæ medicum conterunt cum aqua ad mellis crassitudinẽ: tum ea re naturam equæ, cũ menses ferunt, tangunt: contrã, ab locis equæ nares equi tangunt. Tametsi incredibile quod vsu venit, memoriã mandãdum: Cũ equus matrem vt saliret adduci non posset, & eum capite obuoluto peroriga adduxisset, & coegisset matrem inire, cũ descendẽt de-
pisset ab oculis, ille impetum fecit in eum, ac mordicus interfecit. Cũ conceperunt equæ, videndũ ne aut laborẽt plusculum, aut ne frigidis locis sint: quod algor maximè prægnatibus obest. Itaque in stabulis ab humore prohibere oportet humum, clausa habere ostia, ac fenestras, & inter singulas præsepibus interiicere logurios, qui eas discernant, ne inter se pugnare possint. Prægnatẽm neque implere cibo, neque esurire oportet. Alternis qui admittunt, diuturniores equos & meliores pullos fieri dicunt. Itaque vt restibiles segetes essent exuctiores, sic quotannis quæ prægnantes fiant. In decem diebus secundum partum cum matribus in pabulum prodigendum. Ne vngulas comburat stercus cauendum. Quinquemestribus pullis factis, cũ redacti sunt in stabulum, obiciendum farinam ordeaceam molitam cum furfuribus, & siquid aliud terra natum libenter edent. Anniculis iam factis dandum ordeum & furfures, vsque quoad erunt lactentes. Neque prius biennio confecto à lacte remouendum. Eosque, cũ stent cum matribus, interdum tractandum, ne, cũ sint diiuncti, extereantur. Eademque causa ibi frenos suspendendũ, vt equuli consuescant & videre eorum faciem, & è motu audire crepitus. Cũ iam ad manus accedere consuerint, interdum imponere iis puerum bis aut ter, pronum in ventrem, postea iam sedentem. hæc facere cũ sit trimus: tum enim maximè crescere, ac lacertosum fieri. Sunt qui dicant post annum & sex menses equulum domari posse: sed

medicum

velum
demp.

melius post trimum : à quo tempore farrago dari solet. Hęc enim purgatio maximè necessaria equino pecori. quod diebus decem facere oportet, nec pari alium vllum cibum gustare. Ab undecimo die vsque ad quartumdecimum dandum ordeum, quod tidie adiiciendo minutatim. Quod quarto die feceris, in eo decem diebus proximis manendum. ab eo tempore mediocriter exercendum, & cum sudarit perungendum oleo. Si frigus erit, in equili faciendus ignis. Equi, quod alii sunt ad rem militarè idonei, alii ad vecturam, alii ad admistruram, alii ad cursum, non item sunt spectandi atque habendi. Itaque peritus belli alios eligit, atque alit, ac docet: aliter quadrigarius, ac desultor. neque idē qui vectarios facere vult, ad ephippium aut ad prædā: quod vt ad rem militarem, quod ibi ad castra habere volunt acres. Sic contrā in viis habere malunt placidos: propter quod discrimen maximè institutum vt castrentur equi. demptis enim testiculis fiunt quietiores: & ideo quod femine carent, ii canterii appellati, vt in suis, maiales: gallis gallinacis, capi. De medicina: vel plurima sunt in equis & signa morborum, & genera curationum, quæ pastorem scripta habere oportet. Itaque ob hoc in Græcia potissimum medici pecorum *inziatēgi* appellati.

cursum,
alii ad
prædam,
num
ii. s. sp. ad
quæ haberi
dis?

inziatēgi

De mulis & hinnulis.

CAPVT VIII.

CUM hæc loqueremur, venit à Menate liberatus, qui dicat liba absoluta esse, & rem diuinam paratam. si vellent, venirent illuc, & ipsi pro se sacrificarentur. Ego verò, inquam, vos ire non patiar antequam mihi reddideritis tertium astū, de mulis, de canibus, de pastoribus. Breuis oratio de istis, inquit Murrius. nam muli & hinni, bigeneri atque instii, non suopte genere ab radicibus. ex equa enim & asino fit mulus: contrā ex equo & asina hinnus. Vterque eorum ad vsum vtilis, partu fructus neuter. Pullum asininū à partu recentem subiciunt equæ, cuius lacte ampli-

res fiunt, quod id lacte, quàm asininum ac alia omnia, dicunt esse melius. Præterea educant eum paleis, fæno, ordeo. Matri supposititiæ quoque inferuiunt, quo equa ad ministerium lactis cibum pullo præbere possit. Hic ita eductus à primo, potest admitti. neque enim aspernantur, propter consuetudinem equinam. Huac minorem si admiseris, & ipse citius senescit, & quæ ex eo concipiuntur fiunt deteriora. Qui non habet eum asinum quem supposuerunt equæ, & asinum admistrarium habere volunt, de asinis quem amplissimum formosissimumque possunt, eligunt: quique seminio natus sit bono: Arcadico, vt antiqui dicebant: vt nos expertifumus, Reatino: vbi tricenis ac quadrigenis millibus admistrarii aliquot venierunt. quos emimus itē vt equos, stipulamurque in emendo, ac facimus in accipiendo idem quod dictum est in equis. Hos pacimus præcipuè fæno atque ordeo, & id ante admistruram largius facimus, vt cibo suffundamus vires ad fæturam. Eodem tempore quo equos adducētes, iidēque vt incant equas *perorigas* curamus. Cum peperit equa mulum aut mulam, nutricas res educamus. Hi, si in palustribus locis atque vliginosis nati, habet vngulas molles. Iidē si exacti sunt æstiuo tempore in montes (quod fit in agro Reatino) durissimis vngulis fiunt. In grege mulorum parando, spectanda ætas & forma, alterum, vt vecturis sufferre labores possint: alter um, vt oculos aspectu delectare queant. Hisce enim binis coniunctis omnia vehicula in viis ducuntur. Hęc me Reatino auctore probares *mihi*, inquit, nisi tu ipse domi equarum greges haberes, ac mulorum greges vendidisses. Hinnus, qui appellatur, est ex equo & asina: minor quàm mulus corpore, plerunque rubicundior, auribus vt equinis, iubam & caudam similem asini. Item in ventre est, vt equus, menses duodecim. Hosce item vt equulos & educant & alunt, & ætatem eorum ex dentibus cognoscunt.

per peror.

mi, Asine,
ce, nisi

De canibus.

CAP. IX.

RELINQUITUR, inquit Atticus, de quadrupedibus, quod ad canes attinet, maximè ad nos, qui pecus pascimus lanare. Canis enim ita custos pecoris, ut eius, quod eo comite indiget ad se defendendum, In quo genere sunt maximè oves, deinde capræ. Has enim lupus captare solet, cui opponimus canes defensores. In suillo pecore tamen sunt quæ se vindicent sues, verres, maiales, scrofae. prope enim hæc apris, qui in siluis sæpe dentibus canes occiderunt. Quid dicam de pecore maiore? cum sciam mulorum gregem, cum pasceretur, eoque venisset lupus, vltro mulos circumfluxisse & vngulis cadendo eum occidisse? & tauros solere diversos assistere clunibus continuatos, & cornibus facillè propulsare lupos? Quare de canibus, quoniam genera duo, vnum venaticum, & pertinet ad feras bestias ac siluestres: alteri, quod custodiæ causa paratur, & pertinet ad pastorem: dicam de eo ad formam artis expositam in nouem partes. Primum ætate idonea parandi, quod catuli & vetuli neque sibi neque ouibus sunt præsidio, & feris bestiis nonnunquam prædæ. Facie debent esse formosi, magnitudine ampla, oculis nigrautibus aut ravis, naribus congruentibus, labris subnigris aut rubicundis, neque resimis superioribus, nec pendulis subtus, mento suppresso, & ex eo enatis duobus dentibus dextra & sinistra, paulo eminentibus superioribus, directis potius quam brochis: acutos quos habeant, labro rectos: capitibus & auriculis magnis ac flaccis: crassis ceruicibus ac collo: internodiis articularum longis: cruribus rectis & potius varis quam variis: pedibus magnis & altis, qui ingredienti ei displodantur: digitis discretis: vnguibus duris, ac curuis: solo, nec ut corneo, nec nimium duro, sed ut fermentato ac molli: à feminibus summis corpore suppresso: spina neque seminula neque curua: cauda crassa: latratulgravi: hiatu magno: colore repositissimum albo, quod in tenebris specie leonina. Præterea feminas voluit esse mamosas, æqualibus

papillis. Item videndum ut boni seminii sint. itaque à regionibus appellantur Lacones, Epirotici, Sallentini. Videndum ne à venatoribus aut lanis canes emas. alteri, quod ad pecus sequendum inertes: alteri, si viderint leporem, aut ceruicem, quod eum potius quam oves sequetur. Quare aut à pastoribus empta melior, quæ oves sequi consuevit: aut sine vlla consuetudine quæ fuerit, canis enim facilius quid assuescit, eaque consuetudo firmior quæ sit ad pastores, quam quæ ad pecudes. P. Aufidius Pontianus Amerininus, cum greges ouium emisset in Umbria vltima, quibus gregibus sine pastoribus canes accessissent: pastores ut deducerent in Metapontinos saltus, & Heracleæ emporium: inde cum domum redissent qui ad locum deduxerant, è desiderio hominum diebus paucis postea canes sua sponte, cum dierum multorum via interesset, sibi ex agris cibaria præbuerunt, atque in Umbriam ad pastores redierunt. Neque eorum quisquam fecerat quod in agricultura Salserna præcepit, qui vellet se à cane sectari, uti ranam obiciat coctam. Magni interest ex semine esse canes eodem, quod cognati maximè inter se sunt præsidio. Sequitur quartum de emptione: fit alterius, cum à prioris domino, secundo traditum est. De sanitate & noxa stipulationes sunt eadem quæ in pecore: nisi quod hic vtiliter exceptum est. Alii pretium faciunt in singula capita canum: alij, ut catuli sequantur matrem: alij, ut bini catuli vnus canis numerum obtineant, ut solent bini agni, ouis. Plerique, ut accedant canes qui consueverunt esse vnus. Cibatus canis propior hominis quam ouis. Pascitur enim è culina, & ossibus non herbis aut frondibus. Diligenter ut habeant cibaria prouidendum. fames enim hos ad querendum cibum ducet, si non præbebitur, & à pecore abducet. Nisi si (ut quidam putant) etiam illuc peruenerint, prouerbum ut tollit antiquum: vel etiam ut non aperiant de Aetæone, atque in dominum afferant dentes. Necnon ita panem ordecaceum dandum, ut non potius eum in lacte des

*quæ ferunt.**antiquum,**Ευλιμο,**Χύαρ,**aperiant:*

inritum: quòd eo consueti cibo uti, à pecore non citò desciscunt. Morticinæ ouis non patiuntur vesci carne, ne ducti sapore minus se abstineant. Dant etiam ius ex ossibus, & ea ipsa ossa contusa. dentes enim facit firmiores, & os magis parulum. propterea quòd vehementius diducuntur malæ, acrior èsque fiunt, propter medullarum saporem. Cibum capere consuecunt interdum, ubi pascuntur: vesperi, ubi stibulantur. De fœtura, principium admittendi faciunt veris principio. tunc enim dicuntur catulire, id est, ostendere velle se maritari. Quæ cum admixta, pariunt circiter solstitio, prægnantes enim solent esse ternos menses. In fœtura dandù potius ordeaceos quàm triticeos panes. magis enim eo aluntur, & lactis præbent maiorem facultatem. In nutritu secundum partum si plures sunt, statim eligere oportet quos habere velis, reliquos abiicere. Quàm paucissimos reliqueris, tam optimi in alendo sūt propter copiam lactis. Substernitur eis acus, aut quid item aliud, quòd molliore cubili facilius educatur. Catuli diebus xx videre incipiunt. Duobus mēsi-bus primis à partu non diiunguntur à matre, sed minutatim desuefiunt. Educunt eos plures in unū locum, & irritant ad pugnandum, quo fiant acriores neque defatigari patiuntur, quo fiant segniore. Cōsue quoque faciunt ut alligari possint, primū leuibusc vinclis: quæ si abrodere conantur, ne id cōsuecant facere, verberibus eos deterrere solēt. Pluviis diebus cubilia substernenda fronde aut pabulo: duabus de causis, ut ne oblinantur, aut perfrigescant. Quidam eos castrant, quòd eo minus putant relinquere gregem: quidam non faciunt, quòd eos credunt minus acres fieri. quidam nucibus Græcis in aqua tritis perungunt aures, & inter digitos: quòd muscæ, & ricini, & pulices soleant (si hoc vnguine, non sis vsus) ea exulcerare. Ne vulnerentur à bestiis imponuntur his collaria, quæ vocantur maliū, id est, cingulum circum collum ex corio firmo, cū clauulis capitatis: quæ intra capita insuitur pellis

numellis:
quas

millum

cui intra

mollis ne noceat collo duritia ferri. Quòd si lupus aliūve qui his vulneratus est, reliquas quoque canes facit, quæ id non habent, ut sint in tuto. Numerus canum pro pecoris multitudine solet parari. Ferè modicum esse putant, ut singuli sequantur singulos opiliones: de quo numero alius alium modum cōstituit. Quòd si sunt regiones ubi bestiarum sint multæ, debent esse plures. quod accidit iis qui per calles siluestres longinquos solent comitari in æstiva & hiberna. Villatico verò gregi in fundum satis esse duo, & id marem & fœminam. Ita enim sunt assiduiore, quòd cum altero idem sit acrior: &, si alter indefinenter æger est, ne sine cane grex sit. Cùm circumspiceret Atticus nequid præterisset, Hoc silentium, inquam, vocat alium ad partes.

De pastoribus.

CAP. X.

RELIQVVM enim in hoc actu, quot & quod genus sint habendi pastores. Cossinius ad maiores pecudes, ætate superiores: ad minores, etiam pueros: & utroque horū firmiores, qui in calibus versentur, quàm eos qui in fundo quotidie ad villam redeant. Itaque in saltibus licet videre iuuenturæ, & eam ferè armatam, cū in fundis nō modò pueri sed etiam puellæ pascant. Qui pascunt eos, cogere oportet, in pastione diem totum esse, pascere communiter. Cōtra, pernoctare ad suum quenque gregem, esse omnes sub vno magistrato pecoris: eum esse maiorem natu potius quàm alios, & peritiore quàm reliquos: quòd iis qui ætate & scientia præstāt, animo æquiore reliqui parēt. Ita tamen oportet ætate præstare, ut ne propter senectutē minus sustinere possit labores. Neque enim senes neque pueri callium difficultatē, ac motiū, arduitatē atque asperitatem faciliè ferunt. quod patiendū illis qui greges sequuntur, præsertim armentitios, ac caprinos, quibus rupes ac siluæ ad pabulandum cordi. Formæ hominum legendæ, ut sint firmæ, ac veloces, mobiles, expeditis membris: qui non solum pecus sequi possint, sed etiā à bestiis ac prædonibus

collibus
& quot.

Qui pas-
in salti-
bus, gre-
ges cogere
op.

collibus

defendere, qui onera extollere in iumenta possint, qui excurrere, qui iaculari. Nō omnis a praetura natio ad pecuariam, quōd neque basculus, neque turdulus idonei: Galli appositiissimi, maximē ad iumenta. In emptionibus dominum legitimum sex ferē res perficiunt, si hæreditatem iustam adiit: si, ut debuit, māncipio ab eo accepit a quo iure ciuili potuit: aut si in iure cessit cui potuit cedere, & id ubi oportuit: aut si vsu cepit: aut si è præda sub corona emit: tumve cum in bonis sectionēve cuius publicē venit. In horum emptione solet accedere peculium, aut si excipiet stipulatio, intercedere sanū eum esse, furtis noxiisque solurum. Aut si mancipio non datur, dupla promitti: aut, si ita pacti, simpla. Cibus eorum debet esse interdium separatim vni vsuiusque gregis. Vespertinus in cœna, qui sunt sub vno magistrō, communis. Magistrum providere oportet ut omnia sequantur instrumenta quæ pecori & pastoribus opus sunt, maximē ad victum hominum & ad medicinam pecudū. ob quam rem habent iumenta dossuaria domini, alij equas: alij pro his quida aliud quod onus dorso ferre possit. Quod ad fœturā humanā pertinet pastorum, qui in iūdo perpetuō manent, facile est, quōd habeant conseruam in villa. nec hac venus pastoralis longius quid querit. Qui autem sunt in saltibus, & siluestribus locis pastunt, & non villa sed casis repentinis imbres vitant: his mulieres adiungere, quæ sequentur greges, ac cibaria pastoribus expediant, eosque assiduiores faciant, vile arbitrari multi. Sed eas mulieres esse oportet: firmas, nō turpes, quæ in opere (ut in multis regionibus) non cedant viris, ut in Illyrio passim videre licet. quōd vel pascere pecus, vel ad focum afferre ligna, ac cibū coquere, vel ad casās instrumētū seruare possunt. De nutricatu hoc dico, easdē ferē & nutrices & matres. Tremellius simul aspicit ad me, Et ut te audij dicere, inquit, cum in Liburniam venisses, te vidisse matres familiās eorū afferre ligna, & simul pueros quos alerent, alias singulos, alias bi-

nos, quæ ostenderent fœtas nostras, quæ in conopeis iacent dies aliquot, esse leuuncidas ac contēnendas. Cui ego, Certē, inquam, nam in Illyrico hoc *luridas*,
amplius: prægnantem sæpe, cum venit paricendi tē- *muscidus*,
pus, non longē ab opere discedere, ibique enixam *et com.*
puerum referre, quem non peperisse, sed inuenisse putes, nec non etiam hoc, quas virgines ibi appellāt, nonnunquam annorum xx, quibus mos eorum nō denegauit ante nuptias ut succumberēt quibus vel-
lent, & incomitatis ut vagari liceret, & filios “ habe- *haberent*
re. Quæ ad valetudinem pertinent hominum, “ ad *e quibus*
pecoris, ut sine medico curari possint, magistrū scri- *vellet*
pta habere oportet. Is enim sine literis idoneus non *ae*
est, quōd rationes dominicas pecuarias cōficere ne-
quicquam rectē potest. De numero pastorum alij angustius, alij laxius constituere solēt. Ego in o-
ctogenas hirtas oues singulos pastores constitui, Atticus in centenas. In gregibus ouium, sed magnis, quos milliarios faciunt quidam, facilius de summa hominū detrudere possunt, quā de minoribus, ut sunt & “ Attici & mei. Sepringenarii enim mei: tu o *Attici.*
opinor, octingenarios habuisti. Nec tamen non ut Tremel-
nos arietum decimam partem. Ad equarum gregē *lins, Se-*
quinq; uagenariū bini homines. utique vterque ho- *ping.*
rum ut secum habeat equas domitas singulas in iis regionibus, in quibus “ stabulari solent equas abige *stabula-*
re: ut in Appulia & in Lucanis accidit sæpe. *rii*
De lacte, caseo, lana. CAP. XI.

Q V O N I A M promissa absoluimus, inquit, camus. “ Siquidem, inquam, adieceritis de extraor- *Sed, in-*
dinario pecudum fructu, ut prædictum est de lacte *quam, st-*
in eo, & tonsura lanæ. Est omnium rerum, quas cibi *quid*
causā capimus, liquentium maximē alibile: & id, *aliec.*
ouillum, inde caprinum. Quod autem maximē perpurget est equium, tum asininum, dein bubulum, tum caprinum. Sed horum sunt discrimina quedam, & à pastionibus, & à pecudum natura, & à multu. A pastionibus: quod fit ab ordeo, & stipula, & omnino arido & firmo cibo pecude pasta,

id alibile, ad perpurgandum, id quod à viridi pascuo, & eo magis fluxè ex herba, quæ ipsa sumpta perpur-gare corpora nostra solet. A pecudum natura, quod lac melius est à valentibus, & ab iis quæ nondū ve-teres sunt, quàm si est contrā. A mulgēdo atque or-tu optimum est id quod neque emūctum longè ab-est à mulso, neque à partu continuò est sumptum. Ex hoc lacte casei qui fiunt, maximi cibi, sunt bu-buli, & qui difficillimè transeant sumpti. Secundò, ouilli, minimi cibi: & qui facillimè deiciantur, ca-prini. Est etiam discrimen vtrum casei molles ac re-centes sint, an aridi & veteres. Cū molles sunt, ma-gis alibiles, in corpore non refides: veteres & aridi, contrā. Caseum facere incipiunt à Vergiliis vernis exortis ad æstiuas Vergilias. Mulgēt vere ad ca seū faciundem mane: alius temporibus, meridianis hor-is: tametsi propter loca & pabulum disparile, non vsquequaque idem fit. In lactis duos cōgios addūt coagulū magnit udine oleæ, vt cocat, quod melius leporinum & hœdinum, quàm agninū. Alii pro coa-gulo addunt de fici ramo lac, & acetum. aspergunt item aliis aliquot rebus: quod Græci appellant alii *δρακίον*, alii *δρακονογ*. Nō negarim, inquā, ideo apud di-
πυρ
πυρ
uæ Rumix facellum à pastoribus satam sicum. Ibi enim solent sacrificari lacte pro vino, & pro lacten-
tes
tibus, mammæ enim rumis, siue rumæ (vt ante dice-bant) à rumi: & inde dicuntur subrumi agni: lacten-tes, à lacte. Quin aspergi solent sales: melior fossilis quàm marinus. De tonsura ouiu, primū animad-uerto ante quā incipiā facere, nū scabiē aut vlcera habeā: vt si opus est, ante curētur quā tondeantur. Tōsuræ tēpus inter æquinoctiū vernū & solstitium, cū sudare incōpērūt oues, à quo sudore recēs lana tōsa, fucida appellata est. Tonsas recētes eodē die perīgūt vino & oleo: nō nemo admixta cera alba & adipe suillo. Et, si ea tecta solet esse, quam habuit pellē iniectam, eam extrinsecus eadem reperinū-gunt, & regūt rursus. Si qua in tōsura plagā accepit, eum locū oblinūt pice liquida. O ues hirtas tōdēt

citer ordeaceam messē: in aliis locis ante scēni-ficia. Quidam has in anno bis tondent, vt in Hispa-nia citeriore, ac semestres faciunt tonsuras. Dupli-cem impendunt operam, quod sic plus putant fieri lana: quo nomine quidam bis secant prata. Diligen-tiores tegeticulis subiectis oues tondere solent, ne-qui flocci intereant. Dies ad eam rem sumūtur sere-ni, & iis id faciunt ferè à quarta ad decimam horā: quoniam sole calidiorē tonsa, ex sudore eius lana fit mollior & ponderosior, & colore meliore. Quam demptam ac conglobatam, alii vellera, alii *velumina* appellat. ex quorum vocabulo animaduerti licet, prius lanæ vulsuram quàm tonsuram inuen-tam. Qui etiam nūc vellunt, antè triduo habent ie-iunas, quod languidæ minus radices lanæ retinent. Omnino tonsores in Italia primū venisse ex Sici-lia dicuntur post R.C.A.C.C.C.L.I.I.I.I, vt scriptum in publico Ardeæ in literis extat: eosque adduxisse P. Ticinium Menam. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorū statua, quod plerūque ha-bent capillum & barbam magnam. Suscipit Cossini-us, Vt fructum ouis è lana ad vestimentum, sic ca-pra pilos ministrat ad vsum nauticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia vasa. Neque non quædam na-tiones harum pellibus sunt vestitæ, vt in Getulia & in Sardinia. Cuius vsū apud antiquos quoque Græ-cos fuisse apparet, quod in tragœdiis senes ab hac pelle vocantur *δρακίον*: & in comœdiis, qui in rusti-co opere morantur: vt apud Cæcilium in Hypobo-limæo habet adolefcens, apud Terentium in Hea-
δρακίον
δρακίον
tontimorumenō senex. Tondentur, quod magnis villis sunt in magna parte Phrygiæ: vnde cilia & cerera eius generis ferri solent. Sed quod primū ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas adieccisse dicunt. Illi hoc, neque ab hoc quod muta-ret Cossinius. Et simul Vituli libertus in vrbem ve-niens ex hortis diuertitur ad nos, Et ego ad te mis-sus, inquit, ibam domum, rogatum ne diem festum faceres breuiorē, & maturè venires. Itaque disce di-

Vitulum
Nigrum
Turrani-
um. Ad ore
illi

94

M. VARRONIS
mus ego & Scrofa in hortos ad "Vitulum:Niger in
Turrani nostri. Illi partim domū, partim ad Lenatē,

M. T E R E N T I I V A R R O -
N I S D E R E R V S T I C A
L I B E R I I I .

Qui est de villaticis pastionibus.

De pastione villatica, & de agresti, quæ etiam pecuaria ap-
pellatur. CAP. I.

locus
V M duæ vitæ traditæ sint hominum,
rustica & urbana, Q. Pinni, dubium nõ
est quin hæ non solum "locum discre-
tæ sint, sed etiam tempore diuersam
originē habeant, antiquior enim multo
rustica, quod fuit tempus cum rura co-
lerent homines, neque urbem haberent. Etenim ve-
rustissimum oppidum cum sit traditum Græcum,
Bœotia Thebæ, quod rex Ogyges ædificavit: in agro
Romano Roma, quam Romulus rex. Nam in hoc
nunc denique est ut dici possit, non cum Ennius
scripsit,

Septingenti sunt, paulo plus aut minus, anni;

Augusto augurio postquã inclita cõdita Roma est.
Thebæ, quæ ante cataclysmum Ogygi conditæ di-
cuntur, æ tamen circiter duo millia annorum &
centum sunt, quod tempus si referas ad illud prin-
cipium quo agri coli sunt cõcepti, atque in casis & tu-
guriis habitabant, nec murus nec porta quid esset
sciebant: immani numero annorum urbanos agri-
colæ præstant, nec mirum, quod diuina natura dedit
agros, ars humana ædificauit vrbes. cū artes omnes
dicantur in Græcia intra mille annorū reperitæ; agri

DE RE RVST. LIB. III. 95

nunquam non fuerint in terris qui coli possint. Ne-
que solum antiquior cultura agri, sed etiam melior.
Itaque non sine causa maiores nostri ex vrbe in
agris redigebant suos ciues, quod & in pace à rusti-
cis Romanis alebantur, & in bello ab his tuebatur.
Nec sine causa Terram eandem appellabant ma-
trem & Cererem, & qui eam colerent, piam & vti-
lem agere vitam credebant, atque eos solos reliquos
esse ex stirpe Saturni regis. Cui consentaneum est
quod initia vocatur potissimum ea quæ Cereri fuit
sacra. Nec minus oppidi quoque nomen Thebæ
indicant antiquiorem esse agrum, quod ab agri ge-
nere, non à conditore nomen ei est impositum. Nã
lingua prisca & in Græcia Æoleis Bœotia sine afflatu
vocat collis Tebas: & in Sabinis " quæ è Græcia
venerunt Pelasgi, etiã nunc ita dicunt. Cuius vesti-
gium in agro Sabino via Salaria non longè à Reate
milliarius cliuus appellatur Thebæ. Cum agricul-
turam primo propter paupertatem maximè indis-
cretam haberent, quod à pastoribus, qui erant orti
in eodem agro, & serebant & pascebant: qui postea
creuerunt, peculia diuiserunt, ac factum ut diceret-
ur alii agricolæ, alii pastores. Quæ ipsa pars du-
plex est, tamen si ab nullo satis discreta: quod altera
est villatica pastio, altera, agrestis. Hęc nota & no-
bilis, quod & pecuaria appellatur, & multum homi-
nes locupletat, & ob eam rem aut conductos aut
emptos habet saltus. Altera, villatica, quod humilis
videtur, à quibusdam adiecta ad agriculturam, cum
esset pastio: neque explicita tota separatim, quod
sciam, ab vlllo. Itaque cum putarem esse rerum rusti-
carum quæ constituta sunt fructus causa tria ge-
nera, vnum de agricultura, alterum de re pecuaria,
tertium de villaticis pastionibus: tres libros institui
è queis duo scripsi. primum ad Fundani am vxorem
de agricultura, secundum de pecuaria, ad Turraniũ
Nigrũ: qui reliquus est tertius de villaticis fructibus,
in hoc ad te mitto, quod visus sum debere pro no-
stra vicinitate & amore scribere potissimum ad te.

Cum enim villam haberes opere rectorio & intesti-
no ac pauimentis nobilibus lithostrotis spectan-
dam, parum putas esse nisi tuis quoque literis exor-
nati parietes essent. Ego quoque, quo ornatiores ea se
posset fructu quam factu, quoad facere possem,
hec ad te misi, recordatus de ea sermones, quos
de villa perfecta habuissimus. De quibus exponen-
dis initium capiam hinc.

*Rursum de duobus passionum generibus, item de
villa.*

CAP. II.

COMITIIS adilitiis cum sole caldo ego &
Q. Axius fenator tribulis suffragum tulissimus, &
candidato, cui studebamus, vellemus esse praestito, cum
domum rediret: Axius mihi, Dum diribentur, inquit,
suffragia, vis potius villeg publicae utamur umbra,
quam priuati candidati tabella, dum ita edificemus
nobis? Opinor, inquam, non solum quod dicitur, Ma-
lum consilium, consultori est pessimum: sed etiam
bonum consilium, qui consulit, & qui consulitur, bonum
habendum. itaque, inquit, uenimus in villam. Ibi Appium
Claudium augurum sedentem in subelliis, ut
consulimus, siquid uisus poposcisset, esset praestito. Sedebat
ad sinistram ei Cornelius Merula, consulari familia
ortus, & Fircellius Pauo Reatinus: ad dextram Mi-
nutius Pica, & M. Petronius Passer. Ad quem cum ac-
cessimus, Axius Appium subridens, Recipis nos, in-
quit, in tuum ornithona, ubi sedes inter aues? Ille,
Ego uero, inquit, te praesertim, cuius aues hospitales
etiam nunc ructor, quas mihi apposuisti paucis ante
diebus in villa Reatina, ad lacum Velini eunti de
controversiis Interamnatum & Reatinorum. Sed
non haec, inquit, villa, quamquam edificarunt maiores
nostri, frugalior ac melior est quam tua illa perpo-
lita in Reatino. Nunc ubi hic uides citrum, aut au-
rum? num miniu, aut armenium? num quod emble-
ma, aut lithostrotum? quae illic omnia contra. Et cum
haec sit communis uniuersi populi, illa solius tua:
haec, quod succedant de campo ciues, & reliqui omnes,
illa, quod equae & asini: praeterea cum ad Rem. ad-
ministran-

ministrandum haec sit utilis, ubi cohortes ad dele-
ctum consili adductae confidunt, ubi arma osten-
dant, ubi censores censu admittant populum: tua,
inquit, haec in campo Martio extremo utilis, & non
deliciis sumptuosior quam omnes omnium Reatinae:
tum & oblita tabulis est pictis, nec minus signis orna-
ta. Ad mea, uestigium ubi sit nullum Lykippi, aut
Antiphili, sed crebra fatoris & pastoris, cum villa non
sit sine fundo magno, & eo polito cultura, tua ista
neque agrum habet ullum, nec bouem, nec equam.
Denique quid tua habet simile villae illius quam
tuus auus & proauus habebat? Nec enim ut illa, se-
nificia uidet arida in tabulato, nec uindemiam in
cella, neque in granario messim. Nam quod extra
urbem est aedificium, nihil magis ideo est villa
quam eorum aedificia qui habitant extra portam
flumentanam, aut in Emilianis. Appius subridens,
Quoniam ego ignoro (inquit) quid sit villa, uelim
me doceas ne labor imprudentia, quod uolo eme-
re a M. Seio in Ostiensi uillam. Quod si ea aedificia
uillae non sunt, quae asinum tuum, quem mihi qua-
draginta millibus emptum ostendebas apud te,
non habent, metuo ne pro uilla emam Ostiae in li-
tore Seianae aedes. Quod aedificium hic me L.
Merula impulit ut cuperem habere, cum diceret
nullam se accepisse uillam qua magis delectatus es-
set, cum apud eum dies aliquot fuisset. Nec tamen
ibi se uidisse tabulam pictam, neque signum ahe-
neum, aut marmoreum ullum: nihil magis torcula
uasa uindemiatorea, aut serias olearias, aut t'ape-
tas. Axius aspexit Merulam. Et quid igitur (inquit)
est ista uilla, si nec urbana habet ornamenta, neque
rustica membra? Cui ille, Non minus uilla tua
erit ad angulum Velini, quam neque pictor
neque rector uidit unquam quam in Rosea,
quae est polita opere rectorio eleganter, quam
dominus habes communem cum asino. Cum si-
gnificasset nuda, nihil minus esse uillam eam
quae esset simplex rustica, quam eam in qua esset

At meam
uestigium
v. s. n. L.
aut A. v. s.
debis, sed
crebrum
haec ut
illa

erit uil-
la ad
ang.
quam
illa in

vrunque, & ea & vrbana, & rogasset quid ex his rebus colligeret, Quid, inquit, si propter pastiones tuus fundus in Roſea probandus ſit: & quod ibi paſcitur pecus, ac ſtabulatur, rectè villa appellatur? Hæc quoque ſimili de cauſa debet vocari villa, in qua propter paſtiones fructus capiuntur magni. Quid enim reſert vtrū propter oues an propter aues fructus capias? Anne dulcior eſt fructus apud te ex bubulo pecore, vnde apes naſcuntur, quàm ex apibus, quæ ad villā in alueariis opus faciunt? & num pluris nunc tu è villa illic natos verres lanio vendis, quàm hinc apros? macellarios Seiūs: Qui minus ego, inquit Axius, iſtas habere poſſum in Reatina villa? niſi ſi apud Seium Siculum ſit mel, Corſicū in Reatino: & hic aprum glans cum paſcit empyritia, ſacit pinguem, illic gratuita exilem. Appius, Poſſe ad te fieri, inquit, Seianas paſtiones non negauit Merula: ego non eſſe ipſe vidi. Duo enim genera cum ſint paſtionum: vnum agreſte, in qua pecuarix ſunt: alterum villaticum, in quo ſunt gallinæ, ac columbæ & apes, & cætera quæ in villa ſolent paſci: de quibus & Pœnus Mago & Caſſius Dionyſius, & alij quid ſeparatim ac diſperſim in libris reliquerunt, quos Seiūs legiſſe videtur, ideo ex his paſtionibus ex vna villa maior fructus capere, quàm alij faciunt ex toto fundo. Certè, inquit Merula. Nam ibi vidi greges magnos anſerū, gallinarum, columbarū, gruum, pauonum, nec non gliſrium, piſcium, aprorum, & cætera venationis, ex quibus rebus ſcriba librarius libertus eius qui apparuit Varroni, & me ablente patrono hoſpitio accipiebat, in annos ſingulos plus quinquagena millia è villa carpere dicebat. Axio admiranti, Certè noſti inquam, mare treræ meæ fundum in Sabinis, qui eſt ad quartum & viceſimum lapidem via ſalaria à Roma. Quid niſi inquit, vbi æſtate diem meridie diuidere ſoleam, cum eo Reate ex vrbe, aut cum inde venio hieme noſtu ponere caſtra. Atque in hac villa qui eſt ornithon, ex eo vno quinq; millia

millia-
rios emiſ?

apud te

cætera.

ſcio veniſſe turdorum denariis ternis, vt ſexaginta milia ea pars reddiderit eo anno villæ, bis tantum quàm tuus fundus ducentum iugerū Reate reddit. Quid ſexaginta? inquit Axius. L. x. l. x. derides? ſexaginta inquam. Sed vt ad hunc bolū peruenias, opus erit tibi aut epulū, aut triumphus alicuius, vt tunc fuit Scipionis Metelli, aut collegiorum cœnæ, quæ tūc innumerabiles excandefaciebāt annonam macelli. Reliquis annis omnibus & hæc expectabis ſummam: ſpero non tibi decoquet nō ornithon. Neque hoc accidit his moribus, niſi rarò, ſc vt decipiaris. Quotus quiſque enim eſt annus quo nō videas epulum, aut triumphum, aut collegia non epulari, quæ nunc innumerabiles incendunt annonam? Sed propter luxuriā, inquit, quodāmodo epulū quoridianū eſt intra ianuas Romæ. Nōne itē L. Albutius, homo (vt ſcitis) apprimè doctus, cuius Luciliano charactere ſunt libelli, dicebat in Albano fundū ſuum paſtionibus ſemper vinci à villa? agrū enim minus dena millia reddere, villam plus vicena. Idem ſecūdum mare quo loco vellet, ſi paſſet villā, ſe ſupra centum millia è villa recepturum. Age non M. Cato nuper, cum Luculli accepit tutelam, è piſcinis eius quadraginta millibus ſextertiis vendidit piſces? Axius, Merula mi, inquit, recipe me quaſo diſcipulū villaticæ paſtionis. Ille, Quia ſimulac promiſeris minerua, incipiā, inquit: id eſt cœnam. Ego verò nō reuſo, vel hodie ex iſta paſtione crebro. Appius, Credo ſimulac primūm ex iſto villatico pecore mortui erunt anſeres, aut pauones. Cui ille, Quid enim intereſt vtrum morticinas editis volucres, an piſces, quos niſi mortuos eſtis nunquam? Sed oro te, inquit, induce me in viam diſciplinæ villaticæ paſtionis, ac vim formamque eius expone Merula non grauate.

ne decip:

Que in villa circūm ve eam ali vel paſci poſſint.

CAP. III.

PRIMUM, inquit, dominum ſcientem eſſe oportet earum rerum, quæ in villa circūmve eant

ali ac pasci possint, ita vt domino sint fructui ac delectationis. Eius disciplinae genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscinae. Nunc ornithones dico omnium alitum quae intra parietes villae solent pasci. Leporaria te accipere volo, non ea quae tritauum nostri dicebant, ubi soliti lepores sunt, sed omnia septa afficta villae quae sunt, & habent inclusa animalia quae pascantur. Similiter piscinas dico eas, quae in aqua dulci aut salta inclusos habent pisces ad villam. Harum singula genera minimum in binas species diuidi possunt. In prima parte vt sint quae terra modò sunt contenta: vt sunt pauones, turture, turdi. Altera species sunt, quae non sunt còtèta terra solùm, sed etiam aquam requirunt: vt sunt anferes, querque dulcè, anatès. Sic alterum genus illud venaticum duas habet diuersas species: vnà, in qua est aper, caprea, lepus. Altera item extra villam, quae sunt, vt apes, cocleae, glires. Tertii generis aquatilis item species quae, partim quòd habent pisces in aqua dulci, partim quòd in marina. De his sex partibus adhuc ista tria genera artificium paranda, aucupes, venatores, piscatores: vt ab his emèda, quae tuorum seruorum diligentia tuearis in sectura ad partus, & nata nutrire saginarèque, in macellum vt perueniant. Neque non etiam quaedam assumenda in villam sine retibus aucupis, venatoris, piscatoris: vt glires, cocleae & gallinae. Earum rerum cultura instituta prima, ea quae in villa habentur, non enim solum augures Romani ad auspicia primum parauerunt pullos, sed etiam patres familiae rure. Secunda, quae macerig ad villam venationis causa clauduntur, & propter alucaria, apes enim subter subgrundas ab initio villatico vsè tecto. Tertia, piscinae dulces fieri coeptae, & è fluminibus captos recèpere ad se pisces. Omnibus tribus his generibus sunt binus gradus, superiores, quos frugalitas antiqua: inferiores, quos luxuria posterior adiecit. Primum enim ille gradus antiquus maiorum nostrum erat, in quo essent auaritia duo durtaxat, in plano cohors in qua

nostrorum

pascebantur gallinae & earum fructus erant oua & pulli. Alter sublimis, in quo erant columbae in turribus, aut summa villa. Còtra, nunc auaritia sunt nomine mutato, quòd vocantur ornithones, quae palatium suae domini parauit, vt tecta maiora habeat, ^{habebant totae villae,} quàm tunc habebant, rotas villas, in quibus stabulantur turdi ac pauones. Sic in secunda parte, ac leporario, pater tuus, Axi, praeterquam lepusculum è venatione vidit nunquam. Neque enim erat magnus id septum, quòd nunc, vt habeant multos apros ac capreas, còplura iugera maceris concludit. Non tamen, inquit, mihi, cum emisti fundum Tusculanum à M. Pisone in leporario apri fuerunt multi. ^{multi?} In tertia parte quis habebat piscinam, nisi dulcem, & in ea duntaxat qualos ac mugiles pisces? Quis contra nunc Rhinthon non dicit sua nihil interesse, verum iis piscibus stagnum habeat plenum, an ranis? Non Philippus cum ad Immidium hospitem Casini diuertisset, & ei è tuo flumine lupum piscem formosum apposuisset, atque ille gustasset, & expuisset, dixit, Peregrini piscem putavi esse? Sic nostra aetas, inquam, luxuria propagauit leporaria, ac piscinas protulit ad mare, & in eas pelagios greges piscium reuocauit. Nò propter hos appellati Sergius Orata, & L. Murena? Quis enim propter nobilitatem ignorat piscinas Philippi, Hortensii, Lucullorum? Quare vnde velis me incipere Axi, dic.

De auibus in genere.

CAP. IIII.

ILLAE, Ego vero, inquit (vt aiunt) post principia in castris, id est, ab iis potius temporibus, quam superioribus: quòd ex pauonibus fructus capiuntur maiores quàm è gallinis. Atque adeo nò dissimulabo, quòd volo, de ornithone primum, quòd lucri fecerunt hoc nomen turdi, sexaginta enim millia Fircellina excaude me fecerunt cupiditate. Merula, Duo sunt, inquit, ornithonis genera vnum delectationis causa, vt Varro hic fecit noster sub Casino, quòd amat res inuenit multo: alterum fructus causa, quòd genere macellarij, & in vrbe quidam habet loca clau-

gg ij

sa, & rure maximè cōducta in Sabinis, quòd ibi propter agrī naturā frequētes apparēt turdi. Ex his tertii generis voluit esse Lucullus coniunctū auariū, quod fecit in Thusculano, vt in eodē tecto ornithonis inclusum triclinium haberet, vbi delicatè cōnitaret, & alios videret in mazonomo positos coctos, alios volitare circum fenestras captos. Quod inutile inuenerunt. Nam non tantū in eo oculos delectant intra fenestras aues volitantes, quātū offendit, quòd alienus odor opplet nares.

De turdis.

CAP. V.

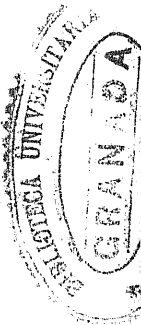
S E D quòd te malle arbitror Axi, dicam de hoc ornithone, quod fructus causa faciunt, vnde non vbi sumuntur pingues turdi. Igitur testudo (vt peristylum rectum tegulis, aut rete) fit magna, in qua millia aliquot rurdorum, ac merularum includere possint. Quidā cum eo adiciunt præterea aues alias quoque, quæ pingues veniunt carè, vt miliaria ac coturnices. In hoc tectum aquam venire oportet per fistulam, & eam potius per canales angustas serpere, quæ faciliè extergeri possint. Si enim latè ibi diffusa aqua, & inquinatur facilius, & bibitur inutilius. & ex eis caduca, quæ abundat per fistulam exire, ne luto aues laborēt. Ostium habere humile & angustum, & potissimum eius generis quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea: in qua tauri pugnare solent. Fenestras raras, per quas non videantur extrinsecus arbores, aut aues, quòd earum aspectus ac desiderium macrescere facit volucres inclusas. Tantum luminis habere oportet, vt aues videre possint vbi assident, vbi cibis, vbi aqua sit. Tectorio tacta esse leui circum ostia, ac fenestras, ne aqua intrare, mus, aliāve quæ bestia possit. Circum huius aedificii parietes intrinsecus multos esse palos, vbi aues assidere possint. Præterea è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & in eis transuersis gradatim modicis intervallis perticis annexis ad speciem cancellorum sceniorum ac theatri. Deorsum in terram esse aquam

est pertica, inclinatās ex h. a. p. & in e. transuersas a lias gr. m. s. an. 10 mas

quam bibere possint. Cibari offas positas: eæ maximè glomerātur ex ficis & farre mixto. Diebus viginti antequam quis tollere vult turdos, largius datur cibum, quod plus ponit, & farre subtiliore incipit alere. In hoc tecto caueaque tabulata habeant aliquot, ad perticæ supplementum. Contra hoc auarium est aliud minus, in quo quæ mortuæ ibi sunt aues, vt domino numerum reddat, curator seruare solet. Cū opus sunt ex hoc auario vt fumantur idoneæ, excluduntur in minusculum auariū, quod est coniunctum cum maiore ostio, lumine illustriore, quod secluforium appellant. Ibi cū eum numerum habet exclusum, quem lumere vult, omnes occidit. Hoc ideo in secluso clām, ne reliqui, si videāt, despondeant animum, atque alieno tēpore venditoris moriantur. Non vt aduenæ volucres pullos faciunt, in agro ciconiæ, in tecto hirundines, sic aut hinc aut illic turdi, qui cū sunt: nomine mares, re vera feminae quoque sunt. neque id non securum vt esset in merulis, quæ nomine feminino mares quoque sint. Præterea volucres cū partim aduenæ sint, vt hirundines & grues: partim vernaculæ, vt gallinae ac columbae: de illo genere sunt turdi aduentitio, ac quotannis in Italiam trans mare aduolant, circiter æquinoctium vernum. Et alio tempore turtures ac coturnices, immani numero. hoc ita fieri apparet in insulis propinquis: Pontiiis, Palmariæ, Pandarariæ. Ibi enim in primavolarura cū veniāt morantur dies paucos requiescēdi causa. Idēque faciunt cū ex Italia trans mare remerant. Appius Axiō. Si quinque millia huc conieceris, inquit, & erit epulum ac triumphus, sexaginta millia quæuis statim in scenus des licebit. Tum mihi, Tu dic illud alterū genus ornithonis, qui animi causa constitutus à te sub Casino fertur: in quo diceris longè vicisse non modò archetypon inuentoris nostri

Deo. po. P. a. r. i. M. L. an. i. Strabonis, qui Brundisii hospes noster primus in peristylo habuit exhedra con-

gg iij

deprehensum tesseras cōniciētem in loculum, eum ad consulem tractum à fautoribus competitorum. Pavo surgit, quod eius candidati custos dicebatur deprehensus.

De pauonibus.

CAP. VI.

AXIVS, De Pauone, inquit, liberè licet dicas: quoniā discessit Fircellius, qui secus siquid diceret de iis gentilicis causa, fortasse ante eum diceret ferram. Cui Merula De pauonibus nostra memoria, inquit, greges haberi cœpti, & venire magno. Ex is M. Aufidius Lurco supra sexagena millia nummum in anno dicitur capere. Ii aliquāto pauciores esse debent mares, quā mares, si ad fructū spectes. si ad delectationē, contrā: formosior enim mas, Pauonum greges agrestes transmarini esse dicuntur in insulis Sami in luco Iunonis. Item in Planasia insula M. Pisonis: Hi ad greges cōstituendos parantur bona ætate & bona forma. Huic enim natura formæ volucris dedit palmā. Ad admittendam hæc minores bimæ non idoneæ, nec iam maiores natu. Pascuntur omne genus obiecto frumento, maximè ordeo. Itaque Seius iis dat in menses singulos ordei singulos modios, ita ut in fœtura det vberius, & ante quā salire incipiāt. Is à procuratore ternos pullos exigit, eosque cum reuerūt, quinquagenis denariis vedit, ut nulla ovis hūc assequatur fructū. Præterea oua emit, ac supponit gallinis, ex quibus ex iis excusos pullos refert: in restabilem eam in qua pauones habet, quod rectum pro multitidine pauonum fieri debet, & habere cubilia discreta, testorio leuata, quod neque serpens, neque bestia accedere vlla possit. Præterea habere locū ante se, quod pastum exeat diebus apricis. Vtrunque locum purum esse voluēt hæ volucres. Itaque pastorem earum cum batillo circumire oportet, ac stercus tollere ac conferuare: quod & ad agriculturam idoneū est, & ad substramen pullerum. Primus hos Q. Hortensius augurali adiciali cœna posuisse dicitur. quod protinus factū tā luxuriosi quā seueri boni

*
in dte-
Etum in
quo

viri laudabant. Quem citò secuti multi, extulerūt eorum pretia, ita ut oua eorū denariis veneāt quinis, ipsi facillè quinquagenis: grex centenarius facillè quadragena millia sextertia ut reddat: ut quidem Albutius aiebat, si in singulos ternos exigeret pullos, perfici sexagena posse.

De columbis.

CAP. VII.

INTEREA venit apparitor Appii à consule, & aures ait citari. Ille foras exit à villa. At in villam intro inuolant colūbæ: de quibus Merula Axio, Si vnquam *ἀετῶν τῶν φεῖν* cōstituisse, has tuas esse putares, quanuis fere essent. Duo enim genera earū in *ἀετῶν τῶν φεῖν* esse solent. Vnum, agreste: ut alij dicunt, saxatile, quod habetur in turribus ac columinibus villarū: à quo appellatæ colūbæ, quæ propter timorem naturalem summa loca in tectis captant. Quo fit ut agrestes maximè sequantur turres, in quas ex agro euolant suapte sponte, ac remeant. Alterū genus illud columbarum est clementius, quod cibo domestico contentum intra limina ianuarū solet pasci. Hoc genus maximè est colore albo. Illud alterum agreste, sine albo, vario. Ex his duabus stirpibus fit miscellum tertium genus fructus causa, atque incedunt in locum vnū, quod alij vocant *ἀετῶν*, alij *ἀετῶν τῶν φεῖν*: in quo vno sæpe vel quinquagena millia sunt incluse. *ἀετῶν* fit ut testudo, magna camera tectus, vno ostio angusto, fenestris punicanis, aut latioribus, reticulatis vtrinque, ut locus omnis sit illustris: neve quæ serpens, aliudve quid animal maleficum introire queat. Intrinsicus quā leuissimo marmorato toti parietes ac cameræ oblinuntur, & extrinsecus, circum fenestras, ne mus aut lacerta qua adrepere ad columbaria possit. nihil enim timidius colūba. Singulis paribus columbaria sunt rotunda, in ordinem crebra. Ordines quā plurimi esse possunt à terra vsque ad camerā. Columbaria singula esse oportet, ut os habeat quod introire & exire possit. Intus ternorū palmarū ex omnibus partibus sub ordines singulos tabulæ fictæ,

puram esse
op. que

si col.

matres.

quod interci-
peresol.

immittunt,
parantque
et nec p. n.
ve, r. m. q.
shabent.

vt sint bipalmes, quo vitatur vestibulo, ac prodeant. Aquam esse oportet, quod insuat: unde & bibere & vbi lauari possint. permunda enim sunt hae volucres. Itaque pastorem columbarium quorquor mensibus crebro oportet euertere. Est enim quod eum inquinat locum appositum ad agriculturam, ita vt hoc optima esse scripserint aliquot, siue que columba quid offenderit, vt medeatur: si qua perierit, vt efferatur. Siqui pulli idonei sunt ad vendendum, promat. Item quae ferre sunt, in certum locum vt disclusum ab aliis rete habeant, quod transferantur, e quo foras euocare possint: matresque. Quod faciunt duabus de causis: vna, si fastidium aut inclusae confesunt: quo libero aere, cum exierint in agros, edintegrentur: altera de causa, propter illud: ipsa enim propter pullos quos habet, vtique redeunt, nisi a cornu occisae, aut ab accipitre interceptae. Quos columbarii interficere solent, duabus virgibus viscatas defixis in terram, inter se curuatis, cum inter eas posuerint obligatum animal: quod item petere soleant accipitres, qui ita decipiuntur, cum se obleuerunt visco. Columbas redire solere ad locum licet animaduertere, quod multi in theatro e sinu missas faciunt, etque ad locum redeunt: quoniam si reuerterentur, non emitterentur. Cibus apponitur circum parietes in canalibus, quam extrinsecus per fistulas supplent. Delectantur milio, tritico, ordeo, pisco, faseolis, eruo. Itaeferas has in turribus ac summis villis, qui habet agrestes columbas, quoad possunt immittendum in *perages* et tate bona. parandum neque pullos, neque vetulas, toride matres quos feminas. Nihil columbis fecundius. itaque diebus quadragenis concipit. & parit, & incubat, & educat: & hoc fere totum annum faciunt. Tantummodo interuallum faciunt a bruma ad æquinoctium vernum. Pulli nascuntur bini, qui simulac creuerunt, & habent robur, cum matribus pariunt. Qui solent saginare pullos columbinos, quod plaris vendant, secludunt eos, cum

iam pluma sunt testii. Deinde manducato candido faciunt pane. hieme hoc bis, æstate ter, mane, meridie, vesperi. hieme demunt cibum medium. Qui iam pinnas incipiunt habere, relinquunt in nido illis eruribus, & matribus, vberius vt cibo vti possint, obiciunt. Eo enim totum diem se & pullos pascunt. Qui ita educantur, celerius pinguiores sunt quam alii, & candidiores. parentes eorum Romæ, si sunt formosi, bono colore, integri, boni seminis, paria singula vulgo veneunt ducenis numis, nec non eximia singulis millibus numum: quas nuper cum mercator tanti emere vellet a L. Axio equite Rom. minoris quadringentis denariis daturum negauit. Axius, Si possem emere, inquit, *deperda* factum, quem admodum in edibus cum habere vellẽ, emi scitilia columbaria, iam iussem emptum, & misissem ad villem. Quasi vero, inquit Pica, non in vrbe quoque sint multi. An tibi colubaria qui in tegulis habent, non videtur habere *deperda*, cum aliquot supra centum millium sextarium habeant instrumentum: de quibus alicuius rotum emas censeo, & ante quam ædifices ture, magnum condiscas hic in vrbe quotidie lucrum *ex affe* alienum semissem condere in loculos.

De turribus.

CAP. VIII.

TVM Merula, Perge deinceps. Ille, Turribus item, inquit, locum constituendum proinde magnum, ac multitudinem alere velis. Eumque item, vt de columbis dictum est, vt habeat ostium, ac fenestras, & aquam puram, ac parietes, ac camaras multas testorio. Sed pro columbariis in pariete multos, aut palos in ordinem, supra quos regeticulae canobinae sint impositae. Infimum ordinem oportet abesse a terra non minus tres pedes, inter reliquos dodrantes, a summo ad camaram ad semipedem, æque latum ac mutulus a pariete extare potest: in quibus dies noctesque pascuntur. Cibatum quod sit, obiciunt triticum siccum, in centenos vicenos rurrures ferẽ semodiam: quotidie enerrentes eorum stabula, a stercore ne offendantur, quod item seruauit

tur ad agrum colendum. Ad saginandum appositissimum tempus circiter melleo. Etenim matres eorum tunc optimæ sunt, cum pulli plurimi gignuntur, qui ad farturam meliores. Itaque eorū fructus id temporis maximè consistit.

De gallinis.

CAP. IX.

A X I V S, Ego quæ requiro carfura assura membra de palumbis, de gallinis dic sodes Merula: rum de reliquis, si quid idoneū fuerit, racemari licebit. Igitur sunt gallinæ quæ vocantur, generum trium, villaticæ, & rusticæ, & Africanæ. Gallinæ villaticæ sunt, quas deinceps rure habēt in villis. De his qui *de pulis* instituire volunt, iidem adhibita scientia ac cura, ut capiant magnos fructus (ut maximè factita uerūt deliaci) hæc quinque maximè animaduertāt oportet. De emptione, cuiusmodi quàm multas parent. De fetura, quemadmodum admittant & pariant. De ouis, quemadmodum incubent & excudent. De pullis, quemadmodum & à quibus excudentur. Hisce appendix adiciatur, pars quinta, quemadmodum saginentur. E queis tribus generibus proprio nomine vocantur fœminæ quæ sunt villaticæ, gallinæ, mares, galli: capi, semimares, quod sunt castrati. Gallos castrant, ut sint capi, cādenti ferro inurentes ad infima crura, usque dum rum-patur, at quod extat uleus, oblinūt siglina creta. Qui spectat ut *de pulis* perfectū habeat, sint licet genera ei tria paranda, maximè villaticas gallinas: è queis in parādo, eligat oportet fœcūdas, plerunq; rubicūda pluma, nigris pinnis, imparibus digitis, magnis capitibus, crista erecta ampla. Hæ enim ad partiones sunt aptiores. Gallos salaces, qui animaduertūt si sūt lacertosi, rubētī crista, rostro breui, pleno, acuto, oculis ravis aut nigris, palea rubra subalbica, collo vario aut aureolo, feminibus pilosis, cruribus breuib; vnguib; longis, caudis magnis, frequentibus pinnis. Item qui elati sunt, ac vociferāt sepe, in certamine pertinaces, & qui animalia quæ

*
farturæ à
sura

incentes
calcariā
ad

nocēt gallinis, non modò non pertimescant, sed etiā pro gallinis propugnent. Nec tamè sequendū in seminio legendo, Tanagricos ac Medicos, & Chalcidicos: qui sine dubio sunt pulchri, & ad præliandū inter se maximè idonei, sed ad partus sunt steriliores. Si ducentas alere velis, locus septus attribuendus in quo duæ caueæ coniunctæ magnæ constituendæ, quæ spectent ad exorientem versus, utraq; in longitudinè circiter decem pedes, latitudine dimidio minores, quàm in altitudine. paulo humiliores. utraq; fenestra lata tripedali, & eo pede altiores, è viminibus factæ raris: ita ut lumē præbeant multū neque per eas quicquam ire intrò possit, quæ nocere solent gallinis. Inter duas ostium sit, quæ gallinarius curator earū ire possit. In caueis crebræ perticæ traiectæ sint, ut omnes sustinere possint gallinas. Contra singulas perticas in pariete exculpta sint cubilia earum: ante sit (ut dixi) vestibulū septū, in quo, diurno tempore esse possint, atque in pulvere voluari. Præterea sit cella grandis, in qua curator habitet, ita ut in parietibus circum omnia plena sint cubilia gallinarū, aut exculpta, aut afficta firmiter, motus enim cum incubant nocet. In cubilibus, cum parturient, acus substernendum: cum pepererunt, tollere substramen, & recens aliud subicere: quod pulices & cætera nasci solent, quæ gallinam conquiescere non patiuntur. ob quā rem oua aut inæquabiliter maturescunt, aut consenscunt. Quæ velis incubet, negant plus xxv oportere oua incubare, quanuis propter fœcunditatem peperit plura. Optimum esse partum æquinoctio verno, & ad autumnale. Itaque quæ ante aut post nata sunt, & etiam prima eo tempore, non supponenda: & ea quæ subicitas, potius, vetulis, quàm pullastris, & quæ rostra aut vngues non habeant acutos: quæ debent potius in cœcipiēdo occupata esse quàm in cubādo. Appositissimæ ad partū sūt anniculæ, aut bimæ. Si oua gallinis pauonina subicitas, cum iam decē dies pa-

altitu-
dine
paulo
humil.
v: r: si que
fenestre.
latitudi-
ne tr.
quod no-
cere soler.

posita.

aut au-
tumnali
è ven:
quàm e
pulla
stris, &
quibus
subicitas
rostra.

110 M. VARRONIS
tur ad agrum colendum. Ad saginandum appositi-
simum tempus circiter mensem. Etenim matres eo-
rum tunc optimæ sunt, cum pulli plurimi gignun-
tur, qui ad faruram meliores. Itaque eorū fructus
id temporis maximè consistit.

De gallinis.

CAP. IX.

Axi v s, Ego quæ requiro⁶ faruræ assuræ mem-
bra de palumbis, de gallinis dic sodes Merula: tum
de reliquis, si quid idoneū fuerit, racemari licebit.
Igitur sunt gallinæ quæ vocantur, generum trium,
villaticæ, & rusticæ, & Africana. Gallinæ villaticæ
sunt, quas deinceps rure habet in villis. De his qui
ἐπιτολοσμεῖον instituire volunt, iidem adhibita sci-
entia ac cura, vt capiant magnos fructus (vt maxi-
mè factita verūt deliaci) hæc quinque maximè ani-
maduertit oportet. De emptione, cuiusmodi quàm
multas parent. De sætura, quemadmodum admit-
tant & pariant. De ouis, quemadmodum incubent
& excudant. De pullis, quemadmodum & à quibus
excudentur. Hisce appendix adiicatur, pars quinta,
quemadmodum saginentur. E queis tribus generi-
bus proprio nomine vocantur femina quæ sunt
villaticæ, gallinæ, mares, galli: capi, semimares, quod
sunt castrati. Gallos castrant, vt sint capi, cādenti
ferro⁶ inurentes ad infima crura, vsque dum rum-
parur. at quod extat vlcus, oblinūt siglina creta. Qui
spectat vt τὸν τολοσμεῖον perfectū habeat, sint licet ge-
nera ei tria paranda, maximè villaticas gallinas: è
queis in parādo, eligat oportet fœcundas, plerunq; ru-
bicūda pluma, nigris pinnis, imparibus digitis, ma-
gnis capitibus, crista erecta ampla. Hæ enim ad par-
tiones sunt aptiores. Gallos salaces, qui animaduer-
tūt si sūt lacertosi, rubētī crista, rostro breui, pleno,
acuto, oculis ravis aut nigris palea rubra subalbica
ti, collo vario aut aureolo, feminibus pilosis, cruri-
bus breuibibus, vnguibus longis, caudis magnis, fre-
quentibus pinnis. Item qui elati sunt, ac vociferāt
sepe, in certamine pertinaces, & qui animalia quæ

*
faruræ à
sura

incentes
calcaria
ad

DE RE RVST. LIB. III. 111
nocēt gallinis, non modò non pertimescant, sed etiā
pro gallinis propugnent. Nec tamē sequendū in fe-
minio legendo, Tanagricos ac Medicos, & Chalci-
dicos: qui sine dubio sunt pulchri, & ad præliandū
inter se maximè idonei, sed ad partus sunt sterilio-
res. Si ducentas alere velis, locus septus attribuendus
in quo duæ caueę coniunctæ magnæ constituendæ,
quæ spectent ad exorientem versus, vtræque in lon-
gitudine circiter decem pedes, latitudine dimidio
minores⁶ quàm in altitudine. paulo humiliores.
vtræque fenestra lata tripedali, & eo pede altiores,
è viminibus factæ raris: ita vt lumē præbeant multū
neque per eas quicquam ire intrò possit⁶ quæ no-
cere solent gallinis. Inter duas ostium sit, quod galli-
narius curator earū ire possit. In caueis crebræ per-
ticæ traiectæ sint, vt omnes sustinere possint galli-
nas. Contra singulas perticas in pariete exculpra
sint cubilia earum: ante sit (vt dixi) vestibulū septū,
in quo, diurno tempore esse possint, atque in pulue-
re voluari. Præterea sit cella grandis, in qua cura-
tor habitet, ita vt in parietibus circum omnia⁶ ple-
na sint cubilia gallinarū, aut exculpra, aut afficta fir-
miter. motus enim cum incubant nocet. In cubili-
bus, cum parturient, acus substernendum: cum pe-
pererunt, tollere substramen, & recens aliud subii-
cere: quod pulices & cætera nasci solent, quæ galli-
nam conquietere non patiuntur. ob quā rem oua
aut inæquabiliter matureseunt, aut consenesunt.
Quæ velis incubet, negant plus xxv oportere oua-
incubare, quanuis propter fœcunditatem pepe-
rit plura. Optimum esse partum æquinocætio verno, &
autumnale. Itaque quæ ante aut post nata sunt, &
etiam prima eo tempore, non supponenda: & ea
quæ subiciās, potius⁶ vetulis, quàm pullastris, & quæ
rostra aut vngues non habeant acutos: quæ debent
potius in cœcipiēdo occupata esse quàm in cubādo.
Appositissimæ ad partū sūt annicula, aut bima. Si o-
ua gallinis pavonina subiciās, cum iam decē dies pa-

albita-
dine
paulo
humil.
vtrisque
fenestra.
latitudi-
ne tr.
quod no-
cere solet.

posita.

aut au-
tumnali
è ver:
quàm e
pulla
stris, &
quibus
subiciās
rostra.

uonina fouere cœpit, tum denique gallinacea sub-
 licere, vt vnâ excudant. Gallinaceis enim pullis his
 deni dies opus sūt, pauoninis, ter noueni. Eas inclu-
 dere oportet, vt diem & noctem incubent, præter
 quàm mane & vespere, dū cibus ac potio his detur.
 Curator oportet circumeat diebus interpositis ali-
 quos, ac vertere oua, vt æquabiliter cōcalefiāt. Oua
 plena sint atque vtilia necne, animaduerti alit̄ pos-
 se, si demiseris in aquam, quod inane, natar: plenum,
 desidit. Qui (vt hoc intelligant) conuertiant, errare
 quod in eis vitales venas confundant. In his idem
 aiunt, cum ad lumen sustuleris, quod perluceat, id
 esse ob inane. Qui hæc volunt diutius seruare, per-
 fricant sale minuto, aut muria, tres aut quatuor ho-
 ras, eaque abluta cōdūt in sulfures, aut acus. In sup-
 pondō, oua obseruant vt sint numero imparia. Oua
 quæ incubantur, habeantne semen pulli, curator,
 quadriduo postquam incubari cœpit, intelligere po-
 rest: si contra lumē tenuit, & purum vniufmodi esse
 animaduertit, putant efficiendum, & aliud subiiciē-
 dum. Excussos pullos subducendum ex singulis ni-
 dis, & subiiciendū ei quæ habeat paucos. Ab eaque,
 si reliqua sint oua pauciora, tollenda, & subiicienda
 aliis quæ nondum excuderunt, & minus habent
 xxx pullos. Hoc enim gregem maiorem non faci-
 endum. Obiiciendum pullis diebus xv primis mane
 subiecto puluere (ne rostris noceat terra dura)
 polentam mixtam cum nasturtii semine, & aqua
 aliquanto antè facta intrita, ne tum denique in eo-
 rum corpore turgescat, aqua prohibendum. Quan-
 do de clunibus cœperint habere pinnas, è capite &
 è collo eorum crebrò eligendi pedes, sæpe enim
 propter eos confesunt. Circum caueas eorum
 incendendum cornū cernuinū, ne quæ serpens acce-
 dat: quarum bestiarum ex odore solent interire.
 Prodigint in solem & in sterquilinum, vt se volu-
 tare possint, quod ita alibiores fiunt. Neq; pullos
 tantum sed omne *γενεθολογία*, cum æstate, tū vi-
 que cum tēpestas sit mollis, atque apricum: inten-

to supra rete, quod prohibeat eas extra septa euo-
 lare, & in eas inuolare extrinsecus accipitrem, aut
 quid aliud: euitantem caldorem & frigus: quod
 vtrunque his aduersum. Cū iam pinnas habebūt,
 consuesfaciendum vt vnā aut duas sectentur gal-
 linas. Ceteræ vt potius ad pariēdū sint expedite quā
 in nurricatu occupatę. Incubare oportet incipere
 secundum nouā lunā, quod ferè quæ ante, pleraque
 non succedunt. Diebus ferè xx excudūt. De quibus
 villaticis quoniā vel nimium dictū, breuitate reli-
 qua compenfabo. Gallinæ rusticæ sunt in vrbe rare
 nec ferè mansuetæ sine cauea vidētur Romæ: simi-
 les facie non his villaticis gallinis nostris, sed Afri-
 canis aspectu, ac facie incōtaminata. In ornatibus
 publicis solent poni cum psittacis, ac merulis albis,
 item aliis id genus rebus inuitatis. Neque ferè in
 villis oua ac pullos faciunt, sed in siluis. Ab his galli-
 nis dicitur insula Gallinaria appellata, quæ est in
 mari Thusco, secundum Italiā, contrā montes Li-
 gusticos, Intemeliū, Albiū, Ingaunum. Alii ab his
 villaticis inuectis à nautis, ibi feris factis procreatis.
 Gallinæ Africanæ sunt grādes, variæ, gibberę, quas
μελαγελιδας appellant Græci. Hæ nouissimæ in tri-
 cliniiuganariū introierūt è culina, propter fastidiū
 hominū. veniūt propter penuriā magno. De tribus
 generibus, gallinæ saginātur maxime. Eas includūt
 in locū tepidū & angustū, & tenebricosum, quod
 motus earū & lux pinguitudini inimica, ad hanc rē
 electis maximis gallinis, nec continuo his quas me-
 licas appellant falso: quod antiqui vt thetin thelim
 dicebant, sic medicam melicam vocabāt. Hæ primò
 dicebātur, quia ex Media propter magnitudinem
 erant allatæ, quæque ex iis generatæ postea pro-
 pter similitudinem. Amplas omnes ex iis, euulsis ex
 alis ^{pinnis} & è cauda farciunt turundis ordeaceis
 partim admixtis ex farina loliacea, aut semine lini
 ex aqua dulci. Bis die cibum dant, obseruantes ex
 quibusdam signis, vt prior sit concoctus quàm
 secundum dent. Dato cibo, cū perpurgantur ca-
 pite, ne quos habeāt pedes, rursus eas concludunt.

*euitare
item cald.
fr. oportet, quæ*

*pinnis est
cauda;*

uonina fouere cœpit, tum denique gallinacea subiicere, vt vndexcudant. Gallinaceis enim pullis bis deni dies opus sũt, pauoninis, ter noueni. Eas includere oportet, vt diem & noctem incubent, prater quàm mane & vespere, dũ cibis ac potio his detur. Curator oportet circumeat diebus interpositis aliquot, ac vertere oua, vt æquabiliter cõcalefiãt. Oua plena sint atque vtilia necne, animaduerti aũt posse, si demiseris in aquam, quod inane, natar: plenum, desidit. Qui (vt hoc intelligant) concutiant, errare: quod in eis vitales venas confundant. In iis idem aiunt, cum ad lumen sustuleris, quod perluceat, id esse ob inane. Qui hæc volunt diutius seruare, perfricant sale minuto, aut muria, tres aut quatuor horas, eaque abluta cõdũt in surfures, aut acus. In supponẽdo, oua obseruant vt sint numero imparia. Oua quæ incubantur, habeãtne semen pulli, curator, quatri duo postquam incubari cœpit, intelligere potest: si contra lamẽ tenuit, & purum vniusmodi esse animaduertit, putant eiiciendum, & aliud subiiciẽdum. Excussos pullos subducendum ex singulis nidis, & subiiciendũ ei quæ habeat paucos. Ab eaque, si reliqua sint oua pauciora, tollenda, & subiicienda aliis quæ nondum excuderunt, & minus habent xxx pullos. Hoc enim gregem maiorem non faciendum. Obiiciendum pullis diebus x v primis mane subiecto puluere (ne rostris noceat terra dura) polentam mixtam cum nasturtii semine, & aqua aliquanto antẽ facta intrita, ne tum denique in eorum corpore turgescat, aqua prohibendum. Quando de clunibus cœperint habere pinnas, e capite & e collo eorum crebrò eligendi pedes, sæpe enim propter eos confenscunt. Circum caueas eorum incendendum cornũ ceruinũ, ne quæ serpens accedat: quarum bestiarum ex odore solent interire. Prodigendi in solem & in sterquilinum, vt se voluntare possint, quod ita alibiliores fiunt. Neq; pullos tantum sed omne *genus* cum æstate, tũ vti que cum tẽpestas sit mollis, atque apricum inten-

to supra rete, quod prohibeat eas extra septa euolare, & in eas inuolare extrinsecus accipitrem, aut quid aliud: euitantem caldorem & frigus: quod vtrunque his aduersum. Cum iam pinnas habebũt, consuefaciendum vt vnam aut duas sectentur gallinas. Ceteræ vt potius ad pariẽdũ sint expedite quã in nurricatu occupatę. Incubare oportet incipere secundum nouã lunã, quod ferẽ quæ ante, pleraque non succedunt. Diebus ferẽ xxx excudũt. De quibus villaticis quoniã vel nimium dictũ, breuitate reliqua compenfabo. Gallinæ rusticæ sunt in vrbe rarę nec ferẽ mansuetæ sine cauea vidẽtur Romæ: similes facie non his villaticis gallinis nostris, sed Africanis aspectu, ac facie incõtaminata. In ornatis publicis solent poni cum psittacis, ac merulis albis, item aliis id genus rebus inuisitatis. Neque ferẽ in villis oua ac pullos faciunt, sed in siluis. Ab his gallinis dicitur insula Gallinaria appellata, quę est in mari Tusco, secundum Italiã, contra montes Ligusticos, Intemeliũ, Albiũ, Ingaunum. Alii ab his villaticis inuectis à nautis, ibi feris factis procreatis. Gallinæ Africanæ sunt grãdes, variæ, gibberę, quas *μεγαλειδας* appellant Græci. Hæ nouissimæ in triclinitũ ganeariũ introierũt e culina, propter fastidiũ hominũ. venerũt propter penuriã magno. De tribus generibus, gallinæ saginãtur maximẽ. Eas includũt in locũ tepidũ & augustũ, & tenebricosum, quod motus earũ & lux pinguitudini inimica, ad hanc rẽ electis maximis gallinis, nec continuo his quas melicas appellant falso: quod antiqui vt thetin thelim dicebant, sic medicam melicam vocabãt. Hæ primò dicebãtur, quia ex Media propter magnitudinem erant allatæ, quæque ex iis generatæ postea propter similitudinem. Amplas omnes ex iis, euulsis ex alis, pinnis, & e cauda farciunt turundis ordeaceis partim admixtis ex farina loliacea, aut semine lini ex aqua dulci. Bis die cibum dant, obseruantes ex quibusdam signis, vt prior sit concoctus quàm secundum dent. Dato cibo, cum perpurgantur caput, nequos habeãt pedes, rursus eas concludunt.

*euitare
item cald.
fr. oportet. quod*

*pinis epi
cauda*

Hoc faciūt vsque ad dies xx v. tunc deniq; pingues fiunt. Quidam ex triticeo pane intrito in aquā, mixto vino bono & odorato, farciūt, ita vt diebus xx pin-gues reddant ac tenera. Si in farciendo nimio cibo fastidiunt, remittendum in datione “proportione: ac decē primis processit, in posteriorib. vt diminuat eadem ratione, vt vigesimus dies & primus sit par. Eodem modo palūbes farciunt ac reddūt pingues.

propor-
tione, si
cui decē
pr.

De anseribus.

CAP. X.

TRANSI, inquit Axius, nunc in illud genus quod vos philograci vocatis ἀνερῶν, quod non est villa villa ac terra contentum, sed requirit piscinas: “in quibus vbi anseres aluntur, nomine ἀνερῶν appellatis. Horum greges Scipio Merellus & M. Seius habent magnos aliquot. Merula, Seius, inquit, ita greges cōparauit anserū, vt hos quinque gradus obseruaret quos in gallinis dixi. Hi sūt de genere, de fœtura, de ouis, de pullis, de sagina. Primum iubeat seruū in legendo obseruare vt essent ampli & albi: quod plerunque pullos similes sui faciunt. Est enim alterum genus varium, quod ferum vocatur, nec cum iis libenter congregatur, nec æquē fit mā-suetum. Anseribus admittēdi tempus est aptissimū à bruma: ad pariendum & incubandum à Kal. Martii vsq; ad solstitium. Saliunt ferē in aqua, “inungē-tur in flumen, aut piscinam. Singulæ non plus qua-ter in anno pariunt. Singulis, vbi pariant, faciendū haras quadratas circum binos pedes & semipedē. Eas substernendū palea. Notandū earū oua aliquo signo, quod aliena non excudunt. Ad incubandum supponunt plerunque x aut xi. Qui hoc minus, v i i: qui hoc plus, x v. Incubat tempestatibus dies xxx, tepidioribus xx v. Cū excudit, quinque die-bus primis patiuntur esse cum matre. deinde quo-tidie serenum cūm est, producunt in prata, itē pis-cinas aut paludes: iisq; faciunt haras supra ter-ram aut subtrus, in queis includant plus videnos pul-los. Easque cellas prouident ne habeant in solo humorem & vt molle habeant substramen è palea, aliāve quare nēve qua eò accedere possint muste-

quas,
quia
ibi

dū seme-
gūt in flu-
men

læ, aliæ ve bestia quæ noceant. Anseres pascūt in hu-midis locis, vbi pabulū ferunt, quod aliquē fructū ferat: ferūtque his herbā quæ vocatur seris, quod ea aqua tacta, etiam cūm est arida, fit viridis. Folia eius decerpentes dant, ne, “si eo inegerint vbi nascitur, aut obterendo perdant, aut ipsi cruditate pe-reant. voraces enim sunt natura. Quo temperandū iis qui propter cupiditatem sepe in pascendo si ra-dicē prenderunt, quam educere vclint è terra, abru-punt collum: perimbecillum enim id, vt caput mol-le. S hæc herba non est, dandum ordeum, aut frumētum aliud. Cūm est tempus farraginis, dandum vt in feri dixi. Cūm incubant, ordeum iis intritū in aqua apponendū. Pullis primūm biduo poleata aut ordeum apponitur, tribus proximis nasturtium vi-ride confectum minutatim ex aqua in vas aliquod. Cūm autem sunt inclusi in haras, aut speluncas, vt dixi, viciui obiciunt his polentam ordeaceam; aut farraginē, herbām ve tenerā aliquam concisam. Ad faginandum eligunt, pullos circiter sexquimense “qui sunt natu: eos includūt in faginario, ibique po-lentam & pollinē aqua madefacta dant cibum, ita vt “per dies saturent. Secundum cibum largē vt bi-bāt faciūt potestatiē. Sic curati, circiter duobus mē-sibus fiunt pingues. Quotiescunque sumpserunt, locus solet purgari: quod ipsi ament locum purum, neque ipsi vllum, vbi fuerint, relinquunt purum.

si comederint
vbi nasci.

quinasi
sunt
perinde
se sat.

De anatibus.

CAP. XI.

QUI autem volunt greges “anatum habere, anatum ac constituere ἀνατοῦ ποταμῶν, primūm, locum (cui est facultas) eligere oportet palustrem, quod eo maximē delectantur. si id non, potissimūm ibi vbi sit naturalis aut lacus, aut stagnum, aut manu-facta piscina: quod gradatim descendere possint. Sep-tum altum esse oportet, vbi versentur, ad pedes xv, vt vidistis ad villam, Sei: quod vno ostio clau-datur. circum totum parietem intrinsecus crepido lata, in qua secundum parietem sint tecta cubilia, ante eas vestibulum carum exæquatam tectorio opere testaceo. In eo perpetua canalis, in quam &

cauēst.

cibus ponitur iis, & immititur aqua: sic enim cibi capiunt. Omnes parietes tectorio læuigantur, ne fæles, aliæque bestia introire ad nocendum possint. Idque septum torum rete grandibus maculis integitur, ne eò inuolare aquila possit, neve ex ea euolare anas. Pabulum iis datur triticum, ordeum, vinacei, vna, nonnūquam etiam ex aqua cammari, & quædam eiusmodi aquatilia. Quæ in eo septo erūt piscinæ, in eas aquam largè influere oportet, vt semper recens sit. Sunt item non dissimilia alia genera, vt querquedula, phalarides, sic perdicæ: quæ (vt Archelaus scribit) voce maris audita, concipiunt. Quæ vt superiores, neque propter fecunditatem, neque propter suauitatem saginantur, sed sic pascendo fiunt pingues. Quod ad villaticarum pascionum primum actum pertinere sum rarus dixi.

De leporibus.

CAP. XII.

INTEREA redit Appius, & percunctari nos ab illo & ille à nobis, quid esset dictum ac factū, Appius, Sequitur, inquit actus secūdi generis, afficitus ad vilā qui solet esse, ac nomine antiquo à parte quadā leporarium appellatū. Nam neq; solum lepores eo includuntur silua, vt olim in iugero agelli, aut duobus, sed etiā cerui aut capreæ in iugeribus multis. Q. Fuluius Lippinus dicitur habere in Tarquiniesi septa iugera xli, in quo sunt inclusa non solum ea quæ dixi, sed etiam oues feræ: etiam hoc maius hic in Statonensi, & quidam in locis aliis. In Gallia verò transalpina T. Pompeius tantum septum venationis, vt circiter ∞ ∞ ∞ ∞ passuum locum inclusum habeat. Præterea in eodem conspecto ferè habere solēt, de animalibus coclearia, atque aluaria, atque etiā dolia vbi habeant conclusos glires. Sed horū omnium custodia, incrementum & pascio aperta, præterquam de apibus. Quis enim ignorat septa è maceris ita esse oportere in leporario, vt tectorio tecta sint, & sint alta: alterū, ne fælis, aut malis, aliæque bestia introire possit: alterū, ne lupus transilire. Ibi que esse latebras vbi lepores interdum delitecant in virgultis atque herbis & arbores pa-

*leporarium
dic. h. in
T septum
iugerum*

culis ramis, quæ aquilæ impediunt conatus. Quis item nescit, paucos si lepores, marces vt foeminas, intro miserit, breui tempore fore vt impleatur? tanta fœ: unditas huius quadrupedis. Quatuor modò enim intro misit in leporarium, breui solet reple-
Quat. enim modo si intro miseris in lepor.
ri. Fit enim sæpe cum habent catulos recentes, alios vt in ventre habere reperiantur. Itaque de his Archelaus scribit, annorum quot sint si quis velit scire, inspicere oportere foramina naturæ: quæ sine dubio alius alio habet plura. Hos quoque nuper institutum vt saginarent pleraque, cum exceptos è leporario concludant in caueis, & loco clauso faciant pingues. Eorum ergo tria genera ferè sunt. vnum, Italicum hoc nostrū, pedibus primis humilibus, posterioribus altis, superiore parte pulla, ventre albo, auribus longis: qui lepus dicitur, cum prægnans sit, tamen concipere. In Gallia transalpina & Macedonia sunt permagni: in Hispania & in Italia, mediocres. Alterius generis est quod in Gallia nascitur ad Alpes: qui hoc ferè mutant, quod toti candidi sunt. hinc rarò perferuntur Romam. Tertii generis est quod in Hispania nascitur, simile nostro lepori ex quadā parte, sed humile: quæ cuniculū appellant: L. Aelius putabat ab eo dictum leporè: à celeritudine, quod leuipes esset. Ego arbitror à Græco vocabulo antiquo, quod eū Aoles Bœotii λέπεις appellabāt. Cuniculi dicti ab eo quod sub terra cuniculos ipsi face-
AEoles,
re soleāt, vbi lateāt in agris. Horū omnium tria genera, si possis, in leporario habere oportet. Duo qui de vtiq; te habere puto, & quod in Hispania annis ita fuit multis, vnde te cuniculos persecutos credā.

De apris.

CAP. XIII.

APROS quidem posse habere in leporario, nec magno negotio ibi & captiuos & cicures, qui ibi nati sunt, pingues soleri fieri, scis inquit Axi. Nam quæ fundum in Tusculano emit hic Varro à M. Pupio Pisone, vidisti ad buccinam inflatam certo tempore apros & capreas cōuenire ad pabulum: cum è superiore loco è palestra apris effunderetur glans, capreis vicia, aut quid aliud. Ego verò, inquit ille,

hh iij

Q. Hortensium cum in agro Laurenti essem, ibi istuc magis *καταξος* fieri vidi. Nam silua erat (vt dicebat) supra quinquaginta iugerum maceria sepra, quod non leporarium, sed *καλιοντοφάνω* appellabatur. Ibi erat locus excelsus, vbi triclinio posito cœnabamur. Quintus Orphea vocari iussit: qui cum eo venisset cum stola & ci thara, & cantare esset iussus, buccinam inflauit: vbi tanta circumfluxit nos ceruorum, aprorum, & ceterarum quadrupedum multitudo, vt non minus formosum mihi visum sit spectaculum quam in circo maximo ædiliū sine Africanis bestiis cum fiunt venationes.

De Cocleis.

CAP. XIII.

AXIUS, Tuas partes (inquit) subleuauit Appius, ð Merula noster, Quod ad venationē pertinet, breuiter secūdus transactus est actus. Nec de cocleis ac gliribus quæro, quod reliquū est. neq; enim magnū emolumentū esse potest. Nō istuc tam simplex est, inquit Appius, quam tu putas ð Axi noster, nam & idoneus sub dio sumēdus locus cocleariis: quē totū, circum aqua claudas, ne quas ibi posueris ad partū, non liberos earum, sed ipsas quæras. Aqua, inquam, “finiendæ, ne fugitiuarius sit parandus. Locus is melior, quem & non coquit sol, & tangit ros. Qui si naturalis non est (vt ferē non sunt in aprico loco) neque habeas in opaco, “ vt facias, vt sunt in rupibus ac montibus, quorū alluant radices lacus ac fluuii, manu facere oportet roscidum, qui sit, si eduxeris fistulam, & in eam “mammillas imposueris tenues, quæ eructent aquā, ita vt in aliquē lapidem incidat, ac late dissipetur. Paruus iis cibus opus est, & is sine ministratore. Et hunc, dum serpit, non solum in area reperit, sed etiā, si riuus nō prohibet, in parietes stātes inuenit. Denique ipsæ exgruminantes ad propalāvitā diu producunt, cum ad eā rem pauca laurea folia intericiant, & aspergant furfures nō multos. Itaque coquus has viuas an mortuas coquat, plerunque nescit. Genera coclearū sunt plura vt minutæ albæ, quæ afferuntur è Rætino: & maxime, quæ de Illyrico apportantur: & mediocres, quæ

non sine

indende

vbi

papillas

ex Africa afferuntur. Non quo non in his regionibus quibusdam locis eæ magnitudinibus non sint dispariles. nā & valdæ ample sunt. quanquam ex Africa, quæ vocantur solitannæ, ita vt in eas LXXX *dames* quadrantes conici possint & sic in aliis regionibus eadem inter se collatæ, & minores sunt ac maiores. Hæ in cœtera pariunt innumerabilia. Earum semen minutum, ac testa molli, diurnitate obdurefcit: magnis insulis in arcis factis, magnum bolum defecerunt æris. Has quoque saginare solent ita, vt ollam cum foraminibus incrustent sapa & farre, vbi pastantur, quæ foramina habeat, vt intrare aer possit. Viuax enim hæc natura.

De gliribus.

CAP. XV.

GLIRARIUM autem dissimili ratione habetur: quod non aqua, sed maceria locus sepitur. Tota leui lapide aut tectorio intrinsecus incrustatur, ne ex ea crepere possit. In eo arbusculas esse oportet quæ ferunt glandem. quæ, cum fructum nō ferunt, intra maceriam iacere oportet glandem & castaneam, vnde satiri fiant. Facere his “cauos oportet laxiores, vbi pullos parere possint. Aquam esse tenuem: quod ea non vtuntur multum, & aridum locum quærunt. Hi saginantur in doliis, quæ etiam in villis habent multi, quæ figuli faciunt, multo aliter atque alia: quod in lateribus eorum semitas faciunt, & cauū vbi cibū constituāt. In hoc doliū addunt glandē aut nuces iuglandes, aut castaneam. Quibus intenebris, cum cumulatim positum est in doliis, fiunt pingues.

De apibus.

CAP. XVI.

APPIUS igitur. Relinquitur, inquit, de pastione villatica, tertius actus de piscinis. Quid tertius? inquit Axius. An quia tu solitus es in adolescentia tua domi mulsū nō bibere, propter parsimoniā, nos mel negligemus? Appius. Nobis verū “dicit, inquit. Nā cū pauper cū duobus fratribus & duabus fororibus essem relictus, quarū alterā sine dote dedi Lucullo, à quo hæreditate me cessa primū & primus multum domi meæ bibere cœpi ipse, cum interea

h h iij

nihilominus penè quotidie in cōuiuio omnibus darem mulsam. Præterea meum erat, non tuam, eas nouisse volucres, quibus plurimū natura ingenij atque artis tribuit: itaque eas melius me nosse quàm te, vt scias, de incredibili earū autū naturas audi. Merula, vt cætera fecit, ἴσθ' οὐχ ὄσθ' εἰς, quæ sequi meliturgi soleant, demonstrabit. Primum apes nascuntur partim ex apibus, partim ex bubulo corpore patre facto. Itaque Archelaus in epigramate ait eas esse, ἑοῦς φθινομήνης πεπονημένα τέχνη. Idē, ἰππῶν κροσφῆνας γενέσθαι λέγουσι δὲ μέλιτος αἶμα. Hæ apes nō sunt solitaria natura, vt aquilæ, sed vt homines. Quod si hoc faciunt etiā graculi, at non idem: quod hic, societas operis & edificiorum: quod illic nō est. Hic ratio atq; ars ab his opus facere discit, ab his ædificare, ab his cibaria condere. Tria enim harum, cibus, domus, opus, neque idē quod cibus ceram: nec quod ea, mel: nec quod mel, domus. "nō in fauo sexagulis cella toridē quot habet ipsa pedes (quod geometre ἑξάγωνο fieri in orbi rotūdo ostendūt) vt plurimum loci "inclu datur. Foris pascūtur "intus opus faciūt: quod dulcissimū quod est, & diis & hominibus est acceptū: quod fauus venit in altaria, & mel ad principia conuuij, & in secundā mensā administratur. Hæ vt hominū ciuitates, quod hic est & rex, & imperiū, & societas: quod sequūtur omnia pura. Itaque nulla harum assidit in loco inquinato, aut eo qui malè olet, neque etiā in eo qui bona olet vnguenta: itaque his vnctus qui accessit, pungunt. Non vt muscæ liguriunt, quod nemo has videt (vt illas in carne, aut sanguine, aut adipe. Ideo modò cōsidunt in quo est sapor dulcis. Minimè malefica, quod nullius opus vellicans facit deterius. Neque ignaua, vt non, quicquid opus conetur disturbare, resistat. Neque tamen nescia suæ imbecillitatis, quæ cum cauta Musarum esse dicantur volucres, quod & si quando displicatæ sunt, cymbalis & plausibus numero redeūt in locum vnū. Et vt his diis Heliconæ atque olympū attribuerunt homines, sic his floridos & incultos natura attribuit montes. Regem suum sequuntur

Nam in
f. cella ex
angulis
tor.
includūt
intus fa-
uos melle
farciunt:
q. d. qui-
dam est,
& d. &
h. acc.

quocūque it, & festum subleuant: & si nequit volare, succollant, quod eum seruare volunt. Neque ipsæ sunt inficientes, nec non oderunt inertes. Itaque insectantes à se eiiciūt fucos, quod hi neque adiuuant, & mel cōsumūt: quos "vocificātes plures persequūtur, etiam pauca. Extra ostium alucei obturāt omnia, quā venit inter fauos spiritus, quam ἐμβαίνει appellant Græci. Omnes vt in exercitu viuunt, atque alternis dormiunt, & opus faciūt pariter, & vt colonias mittunt. Hicque duces consiciunt quædā ad vocem, vt imitatione tubæ. tum id faciūt, cum inter se signa pacis ac belli habeāt. Sed, ô Merula, Axis noster ne, dū hæc audit, physicam addiscat, quod de fructu nihil dixi, nunc cursu lampada tibi trado. Merula, De fructu, inquit, hoc dico, quod fortasse an tibi satis sit, Axis, in quo auctorē habeo nō solum qui alucearia sua locata habet quotannis quinque milibus pondo mellis, sed etiā hunc Varronē nostrū: quē audiui dicentē, duo milites se habuisse in Hispania fratres Veianos ex agro Falisco locupletes, quibus cum à patre relicta esset parua villa, & agellus non sanè maior iugero vno, hos circum villā totam aluceariam fecisse, & hortum habuisse, ac reliquū thymo & cytiso obseuisse, & apiastro, quod alii μέλιφυλλος, alii μέλιτοφόλλος, quidā μέλινοι appellāt. Hos nunquā minus, vt præterea quæ ducerent dena milia sextertia, ex melle recipere esse solitos, tum eos & velle expectare, vt suo potius tempore mercatorum admitterent, quàm celerius alieno. Dicitur inquit, vbi, & cuiusmodi facere oporteat aluceariū, vt magnos capiam fructus. Ille, μελιτῶνας ita facere oportet, quos alii "μελιτοφάνα appellant, eandē rem quidam mellaria. Primum, secundum villam, potissimum vbi non resonent imagines: hic enim sonus harum fugæ causa existimatur esse. Procerū esse oportet aere temperato, neque æstare ferui do, neque hieme non aprico, vt spectet potissimum ad hibernos ortus: quæ prope se loca habeat, ea vbi pabulum sit frequens, & aqua pura. Si pabulum naturale non est, ea oportet dominum

voci-
ficantes

μελιτῶ-
νας

ferere, quæ maximè sequuntur apes. ea sunt, rosa, ferpyllum, apiastrû, papauer, faba, lens, pisum, ocy-
mû, ciperum, medica: & maximè cytifum, quod va-
lētibus vtilissimum est. Etenim ab æquinoctio ver-
no florere incipit, & permanet ad alterum æquino-
ctium autumnii. Sed vt hoc aptissimum ad sanitatē
apiû, sic ad mellificium thymum. Propter hoc Si-
culum mel fert palmam, quodd ibi thymû bonum &
frequens est. Itaque quidam thymum contundunt
in pila, & diluunt in aqua tepida: eo conspergunt
omnia seminaria consita apium causa. Quod ad lo-
cum pertinet, hoc genus potissimum eligendum
iuxta villam: non "quo non in villæ porticu quo-
que quiddã quo tutius essent) alucaria collocarint.
"Vbi sint, alii faciunt ex viminibus rotundas, alii
è ligno ac corticibus, alii ex arbore caua, alii ficti-
les: alii etiam ex ferulis, quadratas, longas pedes
circiter ternos, latex pedem: sed ita vt cum parû sit
qua cõpleant, eas coangustent, ne in vasto loco & i-
nani despondeat animum. hæc omnia vocat à mellis
alimonio, aluos: quas ideo videntur medias facere
angustissimas, vt figuram imitentur earû. " Vitiles
simo bubulo oblinunt intus & extra, ne asperitate
absterreantur, easque aluosita collocant in mutulis
parietis, vt ne agitentur, ne ve inter se contingat. ù
in ordinē sint posite, sic interuallo interposito alte-
rum & tertiu ordinem infra faciunt, & alunt potius
hinc demõ oportere quã addi quartû. Media " aluo
in qua introeant apes, faciunt foramina parua dex-
tra ac sinistra. Ad extrema, qua mellarii fauum exi-
mere possint, opercula imponunt aluis. Optime fiunt
" corticæ: deterrimæ fictiles, quodd & frigore hie-
me, & æstate calore vehementissimè hie cõmouetur.
Verno tẽpore & æstiuo ferè ter in mense mellarius
inspicere debet fumigans leuiter eas, & aspurcitiis
purgare aluum, & vermiculos eiicere. Præterea vt
animaduertat ne reguli plures existant. inutiles e-
nim sunt propter feditiones, & vt quidam dicunt,
tria genera cum sint ducum in apibus, niger, ruber,
varius: vt Menecrates scribit, duo niger, & varius,

ea consp.

quod

Aluos,
ubi.

Fictiles

aluo, qua

cortice

qui ita melior, vt expediat mellario cum duo sunt
eadem aluo, interficere nigrum, quem scit cum al-
terorege esse feditiosum, & corrumpere aluû: quodd
fugiet, aut cû multitudine fugetur. De reliquis api-
bus optima est parua, varia, rotunda. Fur qui vocatur
ab aliis fucus, alter est lato ventre. Vespa, quæ simi-
litudinem habet apis, neque socia est operis, & no-
cere solet morfu, quam apes à se secernunt. Eæ diffè-
runt inter se, quæ feræ & cicures sunt. Nunc feras
dico quæ in siluestribus locis pascit: cicures, quæ
in cultis Siluestres, minores sunt magnitudine, &
pilosæ, sed opifices magis. In emendo emptorem vi-
dere oportet valeant an sint ægræ. Sanitatis signa, si
sunt frequentes in examine. & si nitidæ: & si opus
quod faciunt est æquabile ac leue. Minus valentium
signa, si suppilosæ & horridæ, vt puluerulentæ: nisi
opificii eas vrget tempus. tum enim propter labo-
rè asperatur ac macescunt. Si transferedæ sunt alui
in aliû locû, id facere diligenter oportet: & tempora
quibus id potissimum facias, animaduertendum: &
loca, quod transferas, idonea prouidendum. Tempo-
ra, vt verno potius quàm hiberno: quodd hieme dif-
ficulter cõsuecunt, quod sunt trãslatè manere: itaque
fugiunt plerûque. Si è bono loco transtuleris eõ v-
bi idonea pabulatio non est, fugitiuæ fiunt. Nec si
ex aluo in aluû in eodem loco traicias, negligenter
faciendum. Sed si transturæ sunt apes, ea apia-
stro perfricada, quodd illicium hoc illis: & faui mel-
liti intus ponendi, à faucibus non longè, ne, cû ani-
maduerterint, aut inopiam escæ habuisse dicatur,
aut cum sunt apes morbidæ propter primores ver-
nos pastus, qui ex floribus nucis Græcæ & cornu
sunt, celiacas fieri, atque vrina pota resciri. De his
propolim vocat, è quo faciunt ad foramè introitus
protectum in aluum maximè æstate. " Quam
rem etiam nomine eodem medici vruntur in em
plastris. Propter quam rem etiã carius in sacra via
quàm mel venit. Erihacen vocat, quo fauos extrẽ-
mos inter se conglutinant, quod est aliud " melle, melius
propolitaque in hoc vim esse illiciendi. Quocirca prop.

Quam
ob rem.

melius

prop.

examen ubi volunt considerare, eum ramum aliamve quam rem oblinūt hoc, admixto apiastro. Fauus est, quem fingūt multicauatum è cera, cū singula caua fena latera habeāt, quot singulis pedes dedit natura. Neq; quæ afferuntur ad quatuor res faciendas, propolim, erithacem, fauū, mel, ex iisdē omnibus rebus carpere. *dicūtur simplex.* quod è malo punico & asparago cibū carpant solum, ex olea arbore cerā, è fico mel, sed nō bonū. *ministe- rium,* Duplex ministeriū præberi, *quod* vt è faba, apiastro, cucurbita, brassica, ceram & cibū. Nec non aliter duplex, quod fit è malo & piris siluestribus, cibum & mel. Item aliter duplex, quod & papauere cerā & mel. *triple* ministerium quoque fieri vti ex nuce Græca, & è lapsana, cibū, mel, cerā. Itē ex aliis floribus ita carpere, vt alia ad singulas res fumant, alia ad plures. Necnō etiā aliud delictum sequitur in captura, aut eas sequatur, vt in melle, quod ex alia re faciunt liquidū mel, vt ex *stifere* flore: ex alia contra, spissum, vt è rore marino. Sic ex alia re, vt è fico mel insuaue, è cytho bonū, è thymo optimum. *pars* Cibī pars, quod potio, & ea iis aqua liquida, vnde bibāt esse oportet: cāmque propinquā, quæ præterfluat, aut in aliquē locū influat, ita vt ne altitudine ascendat duo aut tres digitos: in qua aqua iaceant testæ aut lapilli, ita vt extēt paulū, vbi assidere, & bibere possint. In qua diligenter habēda cura, vt aqua sit pura: quod ad mellificium bonū vehementer prodest. Quod non omnis tēpēstas ad pastū prodire longiū patitur, præparandus his cibis, ne tum melle cogātur solo viuere, aut relinquere exinanitas aluos. Igitur ficorum pinguiū circiter decē pondo decoquunt in aquæ congiis sex: quas coctas in offas propē apponunt. Alij aquā mulsam in vasculis propē vt sit curant. In quæ addunt lanā purpuream, per quam sugant: vno tēpore ne potu nimium impleantur, aut ne incidant in aquam. Singula vasa ponunt ad aluos singulas, & hac suppleunt. Alij vā passam & ficum eūm pinserunt, affundunt sapā, atque ex eo factas offas *appo- nunt.* apponunt ibi, quum foras hieme in pabulum procedere tamē

possint. Cū examen exiturum est, quod fieri solet *tempeste* cum adnatæ prosperè sunt multæ, ac progeniem *hibus* veres emittere volunt in coloniam: vt olim crebro *hieme* Sabini factauerunt propter multitudinē libero- *cū in* rū. *pr. non* huius quod duo solēt præire signa, scitur. Vnū, *possunt.* quod superioribus diebus maximè vespertinis, multæ ante foramē, vt vna, aliæ ex aliis pendent *duo sol.* conglobatæ. Alterum quod cū iam euolaturæ sunt, *pr. signa.* aut etiā inceperunt, consonant vehemēter, proin- *Vnum,* de vt milites faciunt cū castra mouēt. Quæ primò tum exierunt, in conspectu volitant, reliquas quæ nondū congregatæ sunt, spectātes, dū cōueniāt. Cū à mellario id fecisse sunt animaduersæ, iaciūdo in eas puluerem, & circumtinniendo are, perterritas quò voluerit perducet. Non longè *inde ra- mum vel* oblinunt erithace, atque apiastro, ceterisque rebus *quid aliud* quibus delectantur. Vbi confederunt, afferunt alium propē eisdem illicis illitam intus, & propē *leni* apposita, fumo *leni* circumeundo cogunt eas intrare: *vt in n.* vt quæ in nouā coloniam cū introierunt, *c. cūm* permanent ad eō libētē, vt etiam si proximam *introia- riant per-* potueris illā alium vnde exierunt, tamen nouo domicilio potius sint contentæ. Quod ad pastiones pertinere sum ratus, quoniam dixi, nunc iam cuius causa adhibetur ea cura, de fructu dicā. Eximēdorū fauorum signū sumunt ex ipsis, cū plenas aluos habent, & cū illos geminauerint, ex apibus coniecturā capiunt, si intus faciunt bombū, & cū introeunt, ac toras trepidāt, & si opercula alui cū remota sint, fauorū foramina obducta vidētur mellis mēbianis. Cū sint repleti melle, in eximēdo quidā dicunt oportere nouem partes tollere, decimam relinquere. Quod si omne eximas, fore vt discedāt. Alii hoc plus relinquunt quàm dixi: vt in aratis qui faciunt restibiles segetes, plus tollunt frumenti ex interuallis: sic in aluis, si non quorannis eximas, aut non quoque multum, & magis his assiduas habeas apes, & magis fructuosas. Eximendorum fauorum primum putant esse tempus vergiliarum exortu. Secundum, si tate acta, ante quàm totus exortatur ar-

ordeo non multo, aqua domestica, meos multinos alo afinos: Hortensius, primum, qui ministrarent, piscatores habebat complures: & ij pisciculos minutos aggerebat frequenter, ut à maioribus absumeretur. Præterea salsameta in eas piscinas empetitia cõiciebat cum mare turbaretur, ut per tēpestatem suis piscibus è macello cetariorum, uti è mari obsoniū præberet, cum neque euerriculo illi in litus educere possent viam sagine plebeiz cœnæ pisces. Celerius volūrate Hortensii ex equili educeres rhedarias, ut tibi haberes, mulas, quā è piscina barbarum mullum. At, inquit ille, non minor cura eius erat de ægrotis piscibus quā de minus valētibus seruis. Itaque minus laborabat ne seruus æger, quā in aquam frigidam biberet sui pisces. Etenim hac incuria laborare aiebat M. Lucullū, & piscinas eius despiciebat, quod æstiuaria idonea non haberet, ac in residem aquam & locis pestilentibus habitarent pisces eius. Contrā ad Neapolim L. Lucullus, posteaquam perfodisset montē, ac mariuma flamina immisisset in piscinas quæ reciproce fluerent, ipse Neptuno non cederet de piscatu. iactum esse enim ut amatos pisces suos videatur propter æstus eduxisse in loca frigidiora: ut Appuli solent pecuarii facere, quod propter calores in mōtes Sabinos pecus ducunt. In Baiano autem tāta ardebat cura, ut architecto permiserit ut suam pecuniā consumeret, dummodo perduceret specus è piscinis in mare, obiectaculo quo æstus bis quotidie ab exorta luna ad proximam nouam introire ac redire rursus in mare posset ac refrigerare piscinas. Nos hæc. At strepitus à dextra, & eecum recta candidatus noster designatus ædilis. Cui nos occurrimus, & gratulati in Capitolium prosequimur, ille inde eundo suam domum, nos nostram. Opinioni nostræ sermonem de passione villatica summatim hunc, quem exposui, habeto,

rhedarios
ut tibi h.
mullos,

INDEX IN VARRONIS

DE RE RVSTICA: QVI ET

quædam eius vocabula habet.

<i>Abstinthium.</i>	51	quis deinceps.	11	Agriculturæ partes summe quatuor.	13
<i>Accipites quomodo intercipientur.</i>	108	Ager macer pinguis que que ferat.	9, 19	Agriculturæ principia & fines.	11
<i>Acnuæ.</i>	19	Ager virginosus.	14	Agriculturæ laudes.	95
<i>Acrasophorū vinum.</i>	17	Ager quot stimulis operis collatur.	27	Alba conditio.	75
<i>Actus quadratus, quid.</i>	19	Ager Gallicus.	25	Alea vite.	12
<i>Adfrare.</i>	51	Agri mediendi ratio.	20	Aleam sequi.	29
<i>Admissura pecoris.</i>	62	Agri discrimina nouæ.	16	Aliquot sariam.	15
<i>Admissarius equus.</i>	81	Agro in eodem nõ ea dem omnia.	15	Atiosum, quid.	70
<i>Asinus.</i>	85	Agrum alternis annis relinqui.	45	Atiles bones & opimines.	63
<i>Adorei satio.</i>	103	Agro crasso & solido que ferantur.	33	Atinates oues.	68
<i>Aduæ volucres.</i>	103	Agri quibus rebus colantur.	26	Aluearia ubi locada.	122
<i>Ædilis.</i>	5	Agrorum à specie simplicia tria genera.	14	Atui quomodo fiant, & qua forma, eorūque denominatio.	123
<i>Ædiuinus, Æditus.</i>	51	Aggeres quomodo fiant.	23	Atusi trāsferantur.	124
<i>Ægeum mare.</i>	60	Agne mare.	65	Atus Bior.	114
<i>Æne suis prodigium.</i>	75	ad Agnatos & gentiles deducendus.	7	Amphilocheus Atheniensis.	5
<i>Æquinoctium vernum inter & Vergiliarum occasū, quid agēdū.</i>	37	Agui ut admatri matrem accedant.	68	Amureca quomodo condenda.	53
<i>ab Æquinoctio autumni ad brumā, quid fieri oporteat.</i>	39	Agnorum educatio.	67	Amureca ut tueatur, & promatur.	54
<i>Æs antiquissimum pecore notatum.</i>	60	Agnorum depulso & castratio.	68	Amureca herbarum inimica, formicarum & vulparum venenū.	48
<i>Æschriæ.</i>	5	Agri quæ fiant.	34	Amureca visus.	51
<i>Æstas quot dierum, & quando, & in quo signo incipiat.</i>	35	Æstinare.	66	Amures, 115. harum partium.	5
<i>Æstare qua fiant.</i>	34	Africane gallina.	113	Anaxagore physici sententia de seminibus.	41
<i>Æstinare.</i>	66	Agulocles Chius.	4	Anaxipolis Thasius.	5
<i>Agricane gallina.</i>	113	Ager quis optimus, & quis ei proximus, & agriculturæ quid.	11	Androton.	5
<i>Agulocles Chius.</i>	4			Annale tempus.	37
<i>Ager quis optimus, & quis ei proximus, & agriculturæ quid.</i>	11			Anima pro sale.	73

IN VARR. DE RE RVST.

Anitiana pira. 52
 Anni diuisio. 35
 Anni tempora ex foiss quibusla cognosci. 45
 Annum quomodo diuiserunt Romani. 56
 Anseres quot onas, & quando incubent. 115
 Anseres aliena oua non excudunt. 114
 Anseres natura retraces. 115
 Anserum sagina, hars, genera, admissura, partus, postus, educatio, plumarum rursura factura. 114, 115
 Anseru gen^o optimu 114
 Anseru duo genera. 114
 Anserum pulli vs saginentur. 115
 Antigonus Cymeus. 4
 Apes quomodo & unde generentur. 77, 110
 Apes in loco inquinato non asidunt. 121
 Apes, imbre prostrate, quomodo curentur. 127
 Apes regem habet, imperium, & societatem. 121
 Apes cymbalis in unu reduciuntur locum. 121
 Apium pastiones,uales. 122, 122
 Apium duces ac reges, corumque forma. 123
 Apium fidelitas in opere, & quid quoque tempore faciant. 102

Apis suat imaginum concanarum tuis ius resnans. 122
 Apium curator quid circa eas facere debeat. 123
 Apium genera. 123
 Apium natura non malefici. 121
 Apium comparandarum formula. 124
 Apu sanitatis & morbis signa. 124
 Apium fugam resciscere, ab eaque redire. 125
 Apium pugna, ab eaque inhibitio. 128
 ab Apibus discunt homines. 120
 Apiastrum, quid. 122
 Apice oues. 85
 Apollodorus Lemnius. 5
 Apollonius Pergameneus. 78
 Appendices. 24
 Apri qui, & que circa ipsos cura. 118
 Apulie loca calidiora, grauioraque. 14
 Appulum triticum. 6
 Appulegum. 82
 Aqua viua. 20
 Aqua recentis insitio cur inimica. 43
 Aquae commutatione in admissura onium lanam variam fieri, & teretisque corumque pi. 66
 Aquilo granariis ap-

ins & pro genie dignoscitur. 63
 Argilla. 18
 Argonautae. 76
 Arista. 47
 Aristandrus Atheniensis. 4
 Aristomenes. 5
 Aristophanes Maleotes. 4
 Aristoteles Peripateticus. 4
 Armentitius grex. 89
 Armentorum gregem si quis emere velit. 77
 Arandinetum quo loco instrui debeat. 34
 Arundo, vitis genus. 17
 Asinum stercus. 41
 Asinum lac, vt equinum, maxime purgat. 91
 Arundinis oculi. 34
 Aruum, quid. 36
 Aselli desuauis. 81
 ex Asina & equo, hinnitus. 84, 85
 Asinus 12 mense conceptum reddit. 81
 Asinus remissione operis deterior. 80
 Asinus seminio Arcadico natus. 84
 Asinus Axii memorabilis. 97
 Asini ubi nobilitati & pretii maximi. 61
 Asini ubi optimi & maximi. 81
 Asini feri & mansueti. 80
 Asini feri, ubi. 59

ins 51
 Arandi tempus. 36, 38
 Aratra. 31
 Aratur asinis in Campania. 30
 ex arbore in arborum duplex inferendi modus. 42, 43
 Arborum seminariu cura. 42, 43
 Arbor inter se dissum 25
 Arporum tenesiva insitio. 41, 42
 Arbores in mari uasari. 19
 Arbores, vt mulieres, ad parus certos habere diis. 45
 Arbusta quando putanda. 55
 Arcadic animi, & eoru pretium. 1185
 Archetypus. 104
 Archelai sententia de caprarum spiratione per aures. 70
 Archelai epigramma de apibus. 120
 Archytas Pythagoreus. 4
 Arcula loculata. 128
 arcuitas monium. 89
 Arce stens & constructio. 49
 Arida & minuta ad crescendu tarda. 44
 Arietes ad scitram,uales. 67
 Arietu admissura. 62, 67
 Arietu benignas ex fer-

INDEX.

Asinorum etas forma seminium, admissura, rursura, partus, partus. 80
 Asinorum vsus. 72
 Asinorum emendorum formula. 80
 Asinorum numerus in gregem. 80
 Asinus in Campania aratur. 30, 81
 Asparagus. 33, 34
 Asiduior. 89
 Athenagoras. 5
 Attalus philometor. 4
 Attilius Hispaniensis. 73
 Aufidius Lurco. 106
 Auiaria. 100
 Auiaru minusculi. 103
 Auitium rete. 104
 Auium in genere consideratio. 101
 Aures mala Hesperidam. 59
 Autumnus que fiant. 35
 Autumnus quot dierum, & quado, & in quo si quo incipiat. 35, 36
 Accu asinus. 97
 Axis. 105

B
 Bacchius Milesius. 4
 Batriones. 76
 Basculus ad pecnaria ineptus. 90
 Batillus. 48
 Bee, vox ouium. 59
 Beelare & belare. 59
 Bitaces pedes. 11
 Bifera multa. 15

Bion Soleus. 4
 Bium ad culturam dedit natura. 28
 Bolus. 99, 119
 Bombus apium. 125
 Byres apes. 77
 Bonus ueniens rusticorum deus. 4
 Bosmas an semina concepta sit, taurum induare. 78
 Boves qui eligendi, autroque domati. 29
 Boves altiles & opimi. 93
 Boves feriz ubi. 59
 Boum etas, forma, partus, admissura, scitura, domatio. 77
 Bonum comparandoru formula. 77
 Boum dignitas. 77
 ex Brassica semine uere rapa nascis, & contra. 42
 Brocchi dentes. 81, 86
 Bubiia. 21
 Bubui generis etatis quatuor gradus. 77
 Bubuli casei maximi cibi. 92
 Buccinare. 75
 ad Buccinam facere. 75
 Conuenire. 118
 Bumamma uua. 77
 Bua. 29

C
 Caduca spica. 67
 G ij

IN VARR. DE LING. LAT.

Calliaca apis. 124
Calvesiti qui decreverunt 105
et luna condetur. 40
Camara. 52
Camera columbariorum. 107
Cammarum. 114
Campanum far. 6
Campester ager. 14
Campistrum locus quis melior. 14
Capestres feraces meliores. 14
Canini dentes in equis. 81
Canicula signo com- modissima insisio. 43
Caniculam inter & equinoctium autum- ni, quid agendum. 38
Canis, custos pecoris. 86
à Canes quis se sectari velit. 87
Canes, quales habendi. 30
Canis à venatoribus & laiciis quare non emendi. 87
Canes nec à muscis, pu- llicibus, vicinis & sca- bicinis sententur. 103
Canes, an c. strandi. 89
Canis epimi, unde. 87
Canes femine, quales esse debeant. 93
Canis etas & forma. 86
Canum admixtura. 87
Canum cibatus. 87
Canum comparandorum formula. 87
Canum cubilia. 88
Canum duo genera. 86
Cantrices aues. 105
Canterus equi. 84
Capri. 84, 110
Capri semimares. 110
Capilli quando ton- dendi. 39, 40
Capitulum. 104
Capra unde dicta. 70
Capra nunquam caret febre. 69
Capra ventrem fert. 5
Capra cultura inimi- ca. 97, 70
Capra in calum uare ceptis, ut extralim- bum sint. 70
Capravum emenda- rum formula. 25
Caprarum salina, vene- num. 9
Capravum etas, forma, fatuus. 69
Capravum pastus, sta- bulatio, fatura. 70
Capravum tonsura. 93
Capras auribus spiritum ducere, non naribus. 69
Caprinus grex quomo- do continendus. 69
Caprinum stercur. 41
Caprinus pelibus que nationes vestiantur. 93
Capravus. 71
Coprasia usi a rbi, & unde nomen sumpsit. 69
Coprea unde dicta. 37
Copreolus. 37, 118
Carbunculus. 18
Caryota palma. 64
Cassius quando fiat. 92
Cassorum discrimina. 92
Cassius Dionysius V- ticus. 6
C. Strandium tempus. 79
Cataclismus sub O- gysce. 94
Catalire. 88
Cauta, quid. 102
Cella pulci rbi statu- da. 21
Cilla vinaria & olea- ria. 22
Centuria, quid. 20
Cera ex quibus fiat floribus. 125
Cerasus quando inse- renda. 41
Cestus quid. 117
Charesius, & Chz- reas Athenenses. 4
Chalidici alb. 111
Chores, & porcus. 73, 74
Chorus agni, qui & vn- de. 62
Chores. 62
Chores duo in villa. 22
Cicer rbi feratur. 32
Cicercala quando se- renda. 38
Cicereis apris. 118
Cilieta unde fiant. 93
Cimices ut interfician- tur. 10, 11
Circuncisium quid. 30
Cisterne. 20
Citharados non omnes esse qui citharam ha- bent. 58

INDEX.

elaule, qui. 42
En. Tremulus. 8
Coaculum. 92
Coagulum que sup- plant. 92
Cochlea, ostii genus. 101
Coelae quomodo nu- triantur: earum se- me, fatura, sagma. 118, 119
Colectarium genera. 119
Colectaria. 118
Coda equorum. 82
Cohors. 100
Cohortes ut fiant in solitudine. 66
Coler, qui. 42
Collaria curum. 88
Collinus ager. 14
Colini, qui. 57
Coloni scientia & ra- tio. 17
Colonica leges. 9
Columbe unde dicta. 107
Columbe saxatiles seu- greites. 107
Columbariis cubis. 108
Columbarum duo ge- nera. 101
Columbarum precium. 170
Columbarum signa, co- lor, fecunditas par- tus. 107
Columbis nihil fecun- dius. 109
Columbarum stercur. 41
Columbini pulli quo- modo saginentur. 109
Colubaria in tegulis. 80
109
Columbariorum posi- tio. 107
Columbarii. 108
Columnella. 105
Columbarum dentes. 81
Columbarum rila. 107
Comunis terra, quid. 17
Compascere. 57
Conditanea olea ferenda. 33
Coservae pastorum. 92
Corbis. 31
Corbula. 32
Corvudae ubi ferenda. 32, 34
Cotonea mala ut con- ni. 3
Cotones duntur. 33
Coturnices. 113
Crassius ager. 33
Crates de re rust. scri- ptis. 5
Crates. 33, 66
Crates stercoraria. 31
Crepido. 116
Creta. 18
Crocum quando seren- dum. 39
Cubilia boum. 79
Cubilia boum. 80
Culma. 21
Cullea. 75, 31
Cuniculis unde. 118
Cupressus ad crescen- dum tardae. 44
Cupressis semen, galbuli- seu pileae. 42
Cupressis vidicarum lo- cus. 34
Circuliones quomodo necentur. 53
Ubi non nascantur. 52
Cuspide, quid. 17
Custos pecoris, canis. 86
Cyprestes. 122
Cyusi satio. 32, 44
Quando florere in- cipit. ibid.
Cyusium ad fontem apium aptissimum. 122
D
Dadus. 5
Deolare. 7
Dei rbi in rusticana. 3
Disfacientes adiuvant. 3
Delici porci. 74
Delphinus, astrum. 78
Democritus physicus. 4
Deorum supplicia. 78
Despondere animum. 103, 123
Dica archus. 9
Digitalia. 50
Diodorus Prieneus. 4
Dian Colophonius. 4
Dionysius. 4
Diophanes Nicensis. 4
Displodere. 78
Dinariare. 77
Dolia. 23
Dominum legitimum sex perficiunt. 90
Dossuarium. 90
Duum tria genera in apibus. 123
G iij

IN VARR. DE RE RVST.

E	83	Excudunt ova sua aufer-
Egestas M.ironites.	4	Equi ubi nobilitati. 82
Eiunciadu sarmeticum.	37	Equi cur castrentur. 56
Ellops, pfi. is.	80	Equi feri, ubi. 52
Emblema.	96	Equorum atas, quomodo cognoscatur ex dentibus. 81
Emptronis cuium formula. 65, Boum. 78. Asinorum. 80, Equorum. 82. Suum. 72. Apium. 123		Equorum forma. 82
Empurive.	57	Equorum emendoru forma. 82
Ennius Euhemeri libros vertit.	47	Equorum equarumque grex quomodo constitiendus. 81
Epigenes Rhodius.	4	Equos admittendi modus. 82
Epirotice familia.	27	Equorum diuersitas. 84
Epirotici canes.	87	Eratosthenes orbem terrarum in duo diuisit. 6
Epist. minum.	100	Eriothace, et S. d. a. m. 121
Epistylum.	104	Eruderationum solum. 66
Equa fert ventrem. 12 mensis.	62	Erulia quando serenda. 18
ex Equa & asino, mulus.	85	Euagon Thestus. 4
Equa à conceptu quomodo curande.	83	Eubolus. 4
Equarum forma.	82	Euphorion. 4
Equas è vento concipere.	62	Euphranii duo, Atheniensis unus, alter Amphipolites. 4
Equaria.	57	Euentus bonus, rusticorum deus. 4
Equile.	84	Euhemeri libri ab Ennio versi. 47
Equinum lac, vt asinum, maxime purgat.	92	Eurpa salubrior Asia. 6
Equinum stercus ubi optimum.	41	Europa salubrior Asia, & fructuosior. 6
Equulus quando domandus.	83	ex pullo cognosci. 83
Equus qualis futurus sit, & fructuosior.	83	Eurus. 20
Equi boni futuri signa.	82	Examen epium. 124
Equum non salire matrē.		E' G' a' v' o' r' i' s' . 120

F

Faba & alia legumina quomodo seruentur.	52
Faba ubi serenda.	31, 33
Faba agru stercoreat.	32
Fabam quando serere oportet.	38
Faba quot modis seruntur in iugero.	44
Fabrile sepimentum.	26
Faciēs Dei adiunant.	38
Factus quid.	3
Falces vineaticæ, stirpium, syluaticæ, arborarie, rusticariæ.	33
Falere.	105
Falerna vint.	6, 54
Familie numerus in agro colendo.	27, 28
Familiarie selle.	22
Far. 37, 54, Eius satio.	18
Far quando promendum.	55
Far adorem.	55
Farrago, pabuli genus.	31
Farrago vnde dicta.	37
Farragine purgatur equinum pecus.	84
Faxonium inter, & equinoctium vernum qua agenda.	35
Fausculus pastor, qui Romulum & Remum educant.	60

INDEX.

Fanus quid.	124	Fænum pabuli genus.	41	ouibus.
Fauorum excimendorum tempus.	114	quando secandum, ibid.		G
Febris signa in pecore.	63	Fænum quomodo condendum.	51	Galbuli in cupressu.
Febre nunquam carent capre.	69	Fætura quid.	62	Gallus ager.
Fel habulum cum aceto mixtum cimices interficiunt.	10	Foliorum quorundam verisura anni tempora indicari.	46	Galli ad pecuariam appositi.
Fenestre in villa.	21	Folia.	21	Galli, & eorum castratio.
Feria sementinæ.	6	Foricula.	52	Galli Tanagrici, Medicæ, Chalcidici.
Ficeta ubi faciendæ.	7	Formicarum & talparum venenum, amurca.	110	Gallorum elegendorum forma.
Ficus cur ad crescendum pronæ.	44	Forum vinarium.	50	Gallina quot ova & quando incubet.
Ficus cur apud Rumiæ scellum sasa.	92	Fosilis sil.	91	Galline rusticæ, villaticæ, Africane.
Fici surculos potius quam semen obruere cur expedit.	43	Frendere.	74	Galline ubi vento concipiant.
Fici semen naturale.	44	Fructuaria sus.	75	Gallarum saginanda rum modus.
Ficorum genera.	44	Fructuosior fundus fiat.	22	Gallarum cubilia.
Ficorum insitio.	41, 44, 47	Fructus fundi.	32	Gallarum in parando quas elegas.
Ficus Sabine quæ lo promende.	55	Fructus qui sint, & quomodo reponendi.	21	Gallarum infusa.
Fisina.	31	Frumentum, quid.	46	Gallarum ubi fiant.
Flabellum.	37	Frumentum ubi serendū.	33	Gallinarii officium.
Flageillum.	37	Frumentum ubi promatur.	54	Gemini in signifero circulo.
Flora dea rusticorum.	4	Frumenti mestioni tria genera.	48	Gibberi.
Floralia.	4, 32	Flocci.	108	Glabro ventre ouis.
Fæminam an marem conceperit vacca, taurum iudicare.	78	Fucus.	123	Glandaria filia.
Fæminas boues macescens res melius concipere.	61, 45	Fundi solum, & quot & que in eo dispicienda sint.	13	Glarari um vt constratur.
Fænisicie ubi condendæ.	17	Fures.	31	Glorium sagina.
	53	Fur in apibus.	123	Cibus.
		Furca ferrea.	31	Gloria quid & vnde.
		Furcille.	17	Graci ambroses qui de agricultura scripserunt.
		Furfures cur obiciantur.		Granarii positio.

IN VARR. DE LING. LAT.

Gregales.	82	Hircus cur libero patri	Insitio cōmodissima quo
Gur ures montes.	65	immoletur.	9 tempore facienda. 43
H		Hirte oues, & earum	Insitio ex arbore in ar-
Heredium.	20	torsura.	92 borem, duplex. 42, 43
Hare porcorum positio.		Holus in pingui terra	Instrumentum vocale.
74		seratur.	32 26
Hare anserum.	115	Hono bulla.	Instrumentum semiu-
Harcondulatio.	17	Hædi trimestres sub-	cale. 29
Heliotropia, unde.	46	mittuntur.	70 Instrumentum mutum.
Helum color.	77	Homerus Phrygiam	26, 30
Herbarum mimica, a-		μαπελοσας nominat	Insule in area. 119
mura.	56	Hominis solum, exitium	Intermentrum. 39
Herba exitum, hominis		herbae.	46 Internodia articularum.
solum.	46	Horda quid.	77 86
Hercules ex hortis he-		H rde boues.	77 Ἡρκαίος βοῖς. 84
speridum quid expor-		Hordicilia.	77 Italia unde dicta. 76
tauit.	59	Horologium Cyprestis.	Italia tota pomerio si-
Herculis taurus.	76	105	milis. 6
Hesiodus Ascreus.	5	Horrentu piscine.	128 Ital. e laudes. 6, 7
Hesperus, stella, quæ		Hortus sub urbe colere	Ἡρτοί. 76
Lucifer.	105	expedit.	25 Italus, Hercules taurus.
Hiems quot dierum, quã		Hestus, quid.	33 76
do, & in quo signo in-			Iuga. 16
cipiat.	36		Iuga bouum quot iugeri-
Hieme qua agenda.	35	Jana luna.	40 bus satii sint. 29
Hieron Siculus.	4	Illium.	21 Iugum. 29
Hinnus ex equo & a-		Illyrice mulieres.	90 Iugata vinee. 17
sina.	84, 85	Imitatio.	28 Iugationis duæ species.
Hinni educatio, admis-		Immolandi initium à	17
sura.	84	suillo pecore sumptum.	Iugerum, quid. 19
Hinni bigeneres & in			Iuglandes finitimã fun-
sitiu.	84	Incentiua tibia, & suc-	di oram sterilem fa-
Hinnimullis minores.	85	ciunt.	9 61
Hinnorum emendorum		Incrustari.	119 Iuglandes nuce quom-
formula.	85	Incubandi tempus.	113 modo seruamur. 53
Hinnorum etas quomodo		Inducere in viam.	99 Quando premendæ
cognoscatur.	85	Indesmenter.	89 55
Hippocrates in magna		Initia que vocentur.	Imuenta desuaria. 90
pestilentia multa op-		Initia que vocentur.	28 Iupiter, rusticorum deus.
pida conseruauit.	12	Insitio, quid, & que in	5
Hirci forma, seminiu.	9	ea obseruanda.	42, 43 Ius ex ossibus datur ca-

INDEX.

nibus.	87	xibero patri hircus cur	Lutum porcorum re-
L		Liber, deus rusticus.	4 quier. 72
Lac liquentium omnium		immoletur.	9 Lux pinguitudini inimi-
maximè albile.	91	Liburnica mulieres.	13 ca. 113
Lactis varia discrimina.		Liinia lex.	78
91, 92		Ligur. re, muscarum.	121 Lysimachus. 5
Lactarius medicam cy-		Lilium quando ferendu.	M
tisimque lac submini-			39
strare.	62	Lineæ.	33 Maeria, quid. 24
Lacome canes.	87	Lingua in ouibus potif-	Macellarij. 101
Lacume in equis.	81	stium inspicienda.	65 Maccenses boues me-
Lac compluuius.	21	linisatio.	49 lius concipere. 62
Lacus sub prelo.	50	Lirare, quid.	36 Macras boues citius con-
Lampada cursu tradere.		Lichostrotum.	95, 96 cipere. 78
122		Lolulæ arcule.	128 Magister pecoris. 89
Lana ouium lanugine		Loculata piscine.	128 Mago Carthaginiensis. 5
corruptitur.	66	Locus campester quis me-	Malium. 88
Lana succida.	92	lor.	14 Maliales sues. 75, 84, 86
Lanare pecus.	86	Longurie.	23 Mala punica. 52
Lauatio, homini requies.		Longurii.	23 Mallei. 31
72		Lora, quid & quomodo	Malum consilium con-
Laxiora ad crescendo		fiat.	50 sulcori pessimum. 96
proriora quam arida		Lucifer, stella, quæ &	Malus bifera, ubi. 15
& minuta.	44	hesperus.	105 Mammule pensiles in ca-
Legaria quid, & unde		Luna, dea rustica.	4 Mancipia, qualia sunt.
dicta.	38	Luna extrema & prima	26
Legumina unde dicta.		quæ dicatur.	59 Mare congelatum. 6
32, 38		cum Luna que fiant	Marem an feminam cõ-
Legumina in qua terræ		operi.	59 ceperit vacca, taurum
feri debeant.	32	Iunares dies obseruandi.	indicare. 78
Legumina quando so-		renda.	38 Materies quando tem-
renda.	38	Iunares dies bipartiti.	39 pestiua. 39
Lenisatio.	7	Marices.	78
Lepus, unde dicta.	117	Lupinum ad pabulum	Maxonomum. 101
Leporum genera, indicia		pertinet.	32 Medica, pabuli genus. 38
atatis fecunditas, si-		Lupus in sues.	73 Medicaefatio. 44
gina.	117	Luporum dentes suillæ	Medica pinguem facit
L. pores canduli.	117	carnis feruorem ferre	pecudem, & gignit lac.
Lepor. vitu quomodo con-		non possunt.	72 68
struatur.	116	Lupus piscis.	16 Medici galli. 111
ad Libellam equus.	14	Lusta cutis.	65 Mel ex quibus conficitur

IN VARR. DE RE RVST.

tor floribus. 122	Milliarius grex ovium 98	Muscus ruber oleæ mole-
Mel ubi optimum. 122	91	sius. 33
Mel diis ac hominibus gratum. 120	Milliarii apri. 98	Muscæ liguriunt. 121
Mellis usus. 121	65	Museum. 104
Μελαργεῖδες galline. 113	Miserua rusticorum dea. 3	Mustum. 54
Meles. 117	Minerue nihil caprini generis immolatur. 9	Mutuli. 109, 113
Melica galline. 113	Mineral. 99	Mutum instrumentum. 26
Melimella. 52	Miscella nigra. 49	N
Μελινοῖ. 122	Miscellum columbarum genus. 107	Nasiterna. 32
Μελιόσφουλλοι. 122	Minas. 5	Naturam commutat se-
Μελιτροφέα. 122	Minas. 5	men vestis. 42
Μελιτροφές. 122	Modius Equiculus. 81	Naturalis sepimentum. 25
Melisurgi. 120	Mole olearie. 51	Nesfrendes porci, qui. 74
ΜελιΦυλάξ. 122	Montana localeniora. 12	Nesoro τρυφάοι quo lo-
Mellificium. 122	Morticina ouis. 88	ro cõstitui debeat. 115
Mellaria. 122	Mortuus ager. 14	Niceus Moronites. 4
Mellarij officium. 122	Mortuus ager. 14	Nigra vna, seu miscel-
123	Mortuus ager. 14	la. 50
Mellit favi. 122	Mortuus ager. 14	Nonarum insititio. 56
Menalippe fabula. 77	Mortuus ager. 14	Nonalis quid. 36
Meneerates Ephesus. 5	Mortuus ager. 14	Nobilarij constructio. 30
5	Mortuus ager. 14	Nuces Græcæ. 88
Menstruatus. 5	Mortuus ager. 14	Nuces inglandes quomo-
Menstruum tempus. 34	Mortuus ager. 14	do afferuntur. 61
Merale alba. 113	Mortuus ager. 14	Nuces inglandes quan-
Merularij stercore boues suæque pinguescere. 40	Mortuus ager. 14	do promende. 53
Mesfionis frumenti tria genera. 48	Mortuus ager. 14	Nunelle. 89
Mesfis, quid, & unde dicta. 47	Mortuus ager. 14	Numinariastica. 4
Mesfis tempus. 38	Mortuus ager. 14	Nutricatus pecoris. 62
Mila. 59	Mortuus ager. 14	O
Milii satij. 33	Mortuus ager. 14	Oadis. 5
Milii quandiu doret. 52	Mortuus ager. 14	Oberati. 26
Ministratus. 30, 84	Mortuus ager. 14	Obstrigilare. 10
Milliaria, aues. 102	Mortuus ager. 14	Occare quid. 37
Militare sepimentum. 23	Mortuus ager. 14	Ocimum ad pabulum per-
Milliarius cliuus. 25	Mortuus ager. 14	tinet. 32, 37
	Mortuus ager. 14	Ocimum in horto. 37
	Mortuus ager. 14	Ocimum unde dictum. 37
	Mortuus ager. 14	Officæ ficis et farre. 102

INDEX.

Offringere, quid. 35	Orchites oleæ ut con-	112
Ogyges. 94	denda. 52	P
Olea cur in crescendo tarda. 44	Ordeum quoto die exit è terra. 45	Pabulum quo loco feratur. 32
Olea quo tempore feri debeat, & interpretari. 37	Ordei satio. 19	Pabulum quando secandum. 37
Olea quâdo legèda. 49	Ordei quot modii scribuntur iniugero. 44	Pabulum apium. 122
Olea varia genera, & quali in agro horum nunquodque serendo. 33	Ορνιθοσοκῆνοι. 93, 110, 112	ad Pabulum que periteneant. 32
Olea fructus duplex. 41	Ornithones. 96, 98, 101	Pacuuilocus. 6
Olea fuscus potius quam nucleus cur ferendus. 44	Ornithonis duo genera. 15, 17, 104	Palea unde dicta. 48
Olea contraria querens. 26	Ορνιθοσοκῆνοι. 103	Palea in gallis. 110
Olea alba & nigra. 54	Ouariæ. 30	Paleæ. 33
Olagina femina qualis esse debent. 41	Ovillum lac maxime albibile, inde caprinum. 91	Palma cur ad crescendum tarda. 44
Oleum venustum. 6	Ovillum sterco. 41	Palma in vite unde dicta. 37
Olei conficiendi ratio. 59	Ovilli pecoris admissura. 62, 66	Palmaria insula. 103
Olivetum quomodo inferendum. 27	Ovis pregnans est, diebus. 66	palmula quando promenda. 55
Olivetum. 53	Ovis hirtæ. 50	Palumbes ut reddantur pingues. 114
Olus viti inimicum. 24	Oves lactantes nõ vulgæde. 66	Palus. 17
Onagri, asinerum genus. 80	Oves lactantes nõ vulgæde. 66	Pampinare. 37
Onagrus è foro mansuetus. 16	Oves lactantes nõ vulgæde. 66	Pandatharia insula. 17,
Operarios quales esse oporteat. 16	Ovis viti inimicum. 24	103
Opimi boues. 63	Ovis vilis & placiditas. 58	Panicum ubi feratur. 33
Oporthæce. 7, 6, 2, 6, 3	Ovis pastio æstivo tempore. 60	Papille. 118
Ops. 92	Ovis emendarum forum. 60	Parilema. 36
Opus testorium & in testinum. 96	Ovis emendarum forum. 60	Partiones. 110
Orbile. 105	Ovis emendarum forum. 60	Partura pecudum. 64
Orbiculata mala. 52	Ovis emendarum forum. 60	Pasturæ. 123
Orce. 25	Ovis emendarum forum. 60	Pastionum genera. 62
	Ovis emendarum forum. 60	Pastio agrestis & villatica. 98
	Ovis emendarum forum. 60	Pastor erat illustrissimus quisque de antiquis. 59
	Ovis emendarum forum. 60	Pastoris ratio & scientia. 57
	Ovis emendarum forum. 60	Pasturam ætas, forma,

IN VARR. DE RE RVST

Serben <i>vetus naturam commutat.</i> 42	Sol <i>sex continuis mensibus, ubi nō videatur.</i> 5	Strylobate. 22, 104
Semina quatuor generū. 41	Solis <i>curfus annalis in quatuor tempora diuisur.</i> 34	Subgrunde. 100
Sementina ferie. 5	Solstitium <i>inter canisur.</i> 38	Subrumi agni, qui. 61
Seminariarum arborum curā. 42	Solstitium <i>inter caniculam, quid agendum sit.</i> 38	Succentina tibia, & incensua. 8
Semipiscina. 22	Solstitium <i>foliis quibusdam indicari.</i> 48	Succida lana. 93
Seminocale instrumentum. 26	Solitane cocleae. 119	Succidiam in carnario ab lanario suspendere. 71
Sepes <i>ad quid inuēre.</i> 23	Solum <i>fundi, & quot qua in eo dispicienda.</i> 14	Suggestum faleris. 105
Sepimentum. 25	Solum <i>erudendum.</i> 66	Sullis pecoris admissura. 62
Sepimentum <i>fabrile.</i> 23	Sorba <i>dissecta ut serues.</i> 33	Suillo <i>pecore initium immolandi.</i> 71
Sepimentum <i>militare.</i> 23	Sorba <i>quādo promēda.</i> 35	Sulcus, quid. 36
Septentrionalis pars meridionali salubrior & fructuosior. 6	Spartum. 33	Sumen <i>ftalicae.</i> 16
Septem <i>venationis T. Pompeij.</i> 116, 117	Spica <i>rufsticis, quid.</i> 47	Suonitaurilia. 77
Septem <i>qua fundi tutandi gratia fieri debeant.</i> 23	Spica, <i>quid, & unde dicta.</i> 47	Surculi <i>deplantati ut inueniantur.</i> 43
Serenti <i>tempus.</i> 39	Spica <i>mutica.</i> 47	Suiculi <i>in humum demittendi quo tempore deplantari debeant.</i> 43
Seris <i>herbae qua pasuntur asinae.</i> 115	Squalus, <i>piscis.</i> 101	Surculorum <i>ex arbore in arborem insitio.</i> 43
Serpyllū <i>unde dictū.</i> 39	Squillus <i>in mari nasci.</i> 16	Surculorum <i>transferentiam situs.</i> 66
Sesona. 45	Stabula <i>in villa.</i> 21	Surculorum <i>transferentiam situs.</i> 66
Sibyllini libri. 3	Sorum <i>situs.</i> 66	Surculorum <i>transferentiam situs.</i> 66
Siculum <i>mel cur optimū.</i> 122	Stabulare. 30	Surculorum <i>transferentiam situs.</i> 66
Silicula. 32	Stercus <i>optimum.</i> 40, 41	Surculorum <i>transferentiam situs.</i> 66
Silivie <i>pratens.</i> 47	Stercoris <i>varia genera.</i> 40, 41	Surda <i>ovis.</i> 66
Siliginis <i>satio.</i> 32	Stercoris <i>herbam multam faciens.</i> 41	Sus <i>Latine, Graece dicitur.</i> 65, 73
Silva <i>glandaria, & cedua.</i> 16, 33	Stercoris <i>animum sues bovesque pinguescere.</i> 41	Sus <i>in anno bis parit.</i> 57
Silva <i>montana melior.</i> 16	Sterquilinum. 22, 41	Sus <i>quot porcos nutricat.</i> 49
Sirpea. 33	Stipula <i>legenda.</i> 49	Sus <i>re pestit.</i> 75
Sifer. 125	Solonis <i>lex.</i> 16	Sus <i>Arcadica admiranda.</i> 73
Sol, <i>rusticorum deus.</i> 4	Siramentum <i>unde dictum.</i> 48, 49	Sus <i>in Lusitania memo-</i>

INDEX.

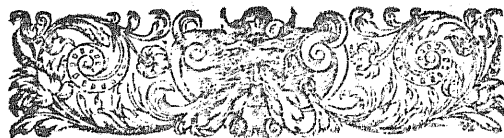
vabilis. 23	Terra, <i>mater & Ceres dicta.</i> 95	Triticis <i>satio.</i> 32
Suis <i>Aeneae prodigiū.</i> 75	Tesserulas <i>conicere in loculum.</i> 106	Triticis <i>quot modi seruntur in iugero.</i> 45
Sues <i>ut lacte abūdet.</i> 76	Thaeridae. 105	Tritiva <i>granorū.</i> 48, 49
Sues <i>& apri.</i> 59	Thiba <i>Bæotiae.</i> 95	Tubuli. 17
Summ <i>grecæ, forma, passus, stabulatio, volutatio, fœtura, admisura, parus, fecunditas, proculatio, de nominatio.</i> 72, 74, 75	Thelis <i>olivi, nunc Threicis.</i> 113	Turdorum <i>cura & saginata.</i> 102, 103
Summ <i>comparandarum formula.</i> 71	Theophilus. 5	Turdorum <i>adulatus, reuolatusque.</i> 103
Suis <i>lunæ requies.</i> 72	Theophrastus <i>Peripateticus.</i> 5	Turdorum <i>stercore bones sueque pinguescere.</i> 40
T	Theophrasti libri <i>de re rustica, & de re uisiva.</i> 13	Turdulus <i>ad pecuariam ineptus.</i> 89
Tabani <i>bubus infestus.</i> 78	Theophrasti <i>sententia de semibus.</i> 41	Tursurum <i>cabatus & sagina.</i> 110
Taleæ, <i>quid.</i> 41	Thessalici <i>equi.</i> 81	Tusellarum <i>fundi genera quatuor.</i> 25
Talearum <i>insitio.</i> 44	Tholus. 104	Tympanum. 105
Talparum <i>& formicariū venenum, amurca.</i> 48	Thymum <i>ad mellificium aptissimum.</i> 122	Tresmitia. 64
Tanagrici <i>galli.</i> 111	Thymo <i>abūdat sicilia.</i> 122	U
Tabula <i>literaria.</i> 104	Tamiae. 73	Vagina, <i>quid.</i> 64
Tamiae. 73	Tarentinae <i>oues.</i> 68	Vacca <i>ventrem fert.</i> 10
Taurinae <i>oues.</i> 68	Taurae. 79	Vaccas <i>menses.</i> 62
Taurae. 79	Taurum <i>etiam excisis testiculis generare.</i> 79	Vacca <i>marem ac saminam conceperit, taurū indicare.</i> 78
Taurum <i>etiam excisis testiculis generare.</i> 79	Taurum, <i>mas an fœmina cōcepta sit, indicare.</i> 78	Varro <i>quoto ataii sue anno libros De re rustica scripserit.</i> 3
Taurum, <i>mas an fœmina cōcepta sit, indicare.</i> 78	Tauri <i>quomodo lupos proprimū insitiosa.</i> 93	Varronis <i>auilgentia in petrae sita, quid.</i> 95
Tauri <i>quomodo lupos proprimū insitiosa.</i> 93	Taurorum <i>admissura.</i> 60	Vasa <i>olearia & vinaria.</i> 20
Taurorum <i>admissura.</i> 60	Tebes, <i>sive statua, quid.</i> 95	Vasa <i>torcularia, atinaria, frumentaria.</i> 31
Tebes, <i>sive statua, quid.</i> 95	Tegeres. 31	Vestarii <i>equi.</i> 84
Tegeres. 31	Tegenticule. 93	Vestura <i>ad villam.</i> 25
Tegenticule. 93	Tellus <i>dea & mater.</i> 5	Vegrandes <i>oues.</i> 67
Tellus <i>dea & mater.</i> 5	Triticum <i>quandiu seruetur.</i> 52	Veiba. 8
Tempesates. 39	Triticum <i>quoto die exitur.</i> 52	
Temporis <i>diuisio.</i> 34	Terra <i>quot modis dicatur.</i> 18	
Terra <i>quot modis dicatur.</i> 18	Triticum <i>quomodo conatur.</i> 51	
Terrarum <i>diuersitas.</i> 45		

IN VARR. DE LING. LAT.

vellatur a facere, quid.	44	Villae quis esse debeat	Vites quando putandae
Vellera unde dicta.	93	modus, & quae in illa	& propagandae. 39
Vellamina.	93	facienda.	20, 21 Vituli quomodo nutriantur.
Venantrum oleum.	6	Villa quo potissimum loca ponenda.	20
Vendendum quando curas est.	55	Villarustica, urbana & suburbana.	23
Vendibilior ager.	12	Villatica pastio.	95, 96
Venti qui & quomodo in adificanda villa observanda.	97	Villis.	8
Ventorum octo orbis.	105	Villici officia.	21, 31
Ventilabra.	49	Vinalis.	4
Venus rusticorum dea.	3	Vindemia quando & quomodo facienda.	38, 49
Vernis tempore que fiat.	35	Vindemiatoria vasa.	97
Ver quot dies habeat, & quando, & in quo signo incipiat.	35	Vinea quo agro ferenda.	34
Vergiliarum inter exortum ad solstitium, quae fieri debeant.	37	Vineae species mulae.	16
Verris quando castrandi.	75	Vineae collinae meliores.	14
Verris quales deligendi.	72	Vinctus, quid.	17
Verris quando salire incipiunt.	72	Vinctus quomodo instruendum.	27
Versura foliorum quorundam quid indicet.	46	Vinum quaevis solem.	18
Vervatum quid.	45	Vinum quando promenduntur.	52
Vespa.	123	Vinum Falernum.	6
Vicia unde dicta.	37	Viola ubi ferenda.	33
Vicia quando ferenda.	57	Violaria.	39
Vicia ad pabulum pertinet.	32	Vitiarium.	37
Villa.	98	Vitis antequam inferatur irriguo desiccanda.	43
		Vites trienariae.	7
		Vites biferae, ubi.	15
		Vitium genera.	37, 38
		Vltimatio.	34, 39
		Vltimorum utilitas.	24
		Vltimacula in area.	49
		Vltima agri.	20
		Vltimulae dispendentes & dinaricantes.	77
		Vltimura.	103
		Vltimale instrumentum.	26
		Vltimucres aduene & vernaculae.	103
		Vltimae.	31
		Vltimuncum, quid.	47
		Vltimae quando legendae.	38
		Vltimae quae & quomodo condantur.	52
		Vltimae quomodo suspendantur.	52
		Vltimae spremendi modus.	50
		Vltimura lanae.	93
		X	
		Xenophon Socraticus.	
		Y	
		Ymirica ova.	62
		Y. Latine Sus.	73

PETRI VICTORII
Explicationes suarum in Var-
ronem castigationum.

PETRI VICTORII EX-
plicationes suarum in Varronis libros
De re rustica castigationum.

IN M. VARRONIS LIBRVM I.
De re rustica.

ACCÉSSIT tribus libris, quorum fidem maximè in Catone expurgando secutus sum, quartus quidam amici & familiaris hominis: qui in Varrone comes illis adiungitur, & non negligenter à nobis in hoc munere observatus est. Illum autem, quamvis prisca temporibus exaratus non fuerit, parvis faciendum non putavit: nam domi doctissimi & clarissimi viri (ut in eo quoque adnotatum est) Guarini Veronensis, Ferrariae exscriptus fuit: ut facilius etià à natali loco fides ei habenda sit. Non enim ab iis scè exemplaribus, quibus nostri, profectus esse potest: aut, quando cum libris nostris consentit (quod saepenumero facit) id astute facere, & consilio aliquo fraudis cum illis initio existimari debet: sed ut incorruptus testis, quòd in veritate ab aliis pravè discrepare nolit. De aliis plurimis, qui aut ex eodem fonte orti, aut mendosè scripti sunt, mentionem non faciam: nam aut ambitiosus in citandis testibus viderer, aut studiosis sine ulla utilitate fastidium adferrem.

Inscriptionem trium M. Varronis librorum à me in optimis codicibus inventam secutus sum, nam indices quibus declaratur quid singulis partibus horum sermonum contineatur, non omnes veteres sunt. Primi enim tantùm libri in manus scriptis exemplaribus reperiantur, & ii loco quo à me positi sunt collocati: secundi ac tertii indicum in iis scè vestigium nullum. & sanè si quis accuratè animadvertat, non valde elegantes sunt. Quare à recentioribus additos puto: ob idque ad eos,

ut adulterinos, notam adposui.

Pag. 3 Quoad viam.) In antiquissimo exemplari hic & aliis locis passim Quaad, pro Quoad: ut in hoc libro, Et quaad perar escat furcillis versari. In II, capite II, Quaad refrigerat aere vespertino. Paulo post, Et rursus pascunt quaad cõtenebrauit, Nec multò infra, Quaad conualuerunt. Rem novam hic adnotasse cententes, nihil immutavi.

4 INDICABO à quibus scriptoribus reperias.) Optimi exemplaris diversitas, locutionisque novitas scrupulum mihi iniecerunt, ne aliquod hic mendum lateat. sed ne antiqua quidem scriptura omni labe vacat. Reperitas enim habet. Quare videant eru diti an Repetas legentium sit: ipsis enim rem dubiam incertam relinquo.

5 D A D I S, Dionysius, Euphiton, Euphorion.) Duo, nisi fallor, erant in his verbis magna errata: nãque, Oades, Dionysius & Euphiton, &c. antea legebatur. Reverti autem scriptores rei rustice per ordinem literarum. Vera igitur est antiqua lectio, nisi aliquid mendii in tertio nomine sit. nam proprium nomen illud esse omnino credo, nec & Euphiton illo pacto legi debere puto. Idem error apud Columellam erat: qui totum hunc locum à Varrone acceptum, si silem penè verbis pertractat: nisi quod in manu scriptis Columelle exemplaribus non Euphiton, sed Euethon, est. Maluimus tamen in re incerti: neque enim in nomen huius rerum rusticarum auctoris nunquam incidi. In Varronis codicum fidem sequi, quam Columelle. illos enim fideiores experti sumus.

6 S E M E N T I V I S feriis, &c.) Ita semper scriptum in his libris inveni, nam paulo item post, Num feriæ sementiæ. Apud Catonem etiam, Pira Volema, Anitiana, & Sementiua.

7 S O L I si perpetuo sit, aut nox.) Eundem locum, quem hic adducit Varro, intelligit (ut opinor) Sext. Pompeius, cum inquit, Torrens principaliter pro exurens ponitur. ut est apud Pacuuium in Antiopa, Flammeo vapore torrens terræ factus exullerit. Verba tamen non parum diuersa.

8 S I N O N diffinderem meo insititio somno meridie.) Hic locus turpiter sedatus erat in omnibus excelsis li-

bris: nos in manus scriptis antiquioribus penè integrum inuenimus. Hoc tantum in illis vitium erat, quod Somnu pro somno, scriptum erat: quam maculam dum tollere voluerunt suuistri quidam emendatores, magis locum inquinarunt. Elegantis horum verborum, & sententia etiam ipsius splendor hanc sine multo nostro labore castigationem confirmat. insititium somnum uerbi Porcygo appellat, meridianum, qui tanquam insertitur & adnectitur longo illi somno noctis. nam Diffinderem, diuiderem significare, perspicuum est. Eandem sententiam, parum immutat si verbis, pronuntiauit lib. II. cum inquit, ubi est ate diem meridis diuidere soleam.

9 Q V I viritum cis Ariminum datus est.) Sic locum castigauimus. Antiqua lectio, Cæsarem in undatus est. Excursi antea codices inter se discrepabant. in aliis enim, Cæfennatibus datus est: in aliis, Cæsare iubente datus est, legebatur. Eruditi & ingeniosi viri nunc cogitabunt nostram coniecturam meliorem sit. nam aliquid omnino libertatis ad sumendum fuit, si locum corrigere velles. depernatus enim manifesto erat. nos autem modice ea, ut opinor, vsi sumus.

10 C O N T R A auream imaginem.) Optimum omnium codex hac parte mendosus est. sic enim in illo, Contra aurum imago. Receptam lectionem retinui: veterem tamen notam studiosis esse volui.

11 I L L I interea ad nos. Et Stolo, Num &c.) Multa hic restitimus, secuti fidem optimorum codicum, in quibus aliqua licentia vsi sumus, nunc exponemus: ne si nostra sedulitas probata non fuerit, nostra culpa vetusti libri infametur.

12 N A M non modò ouum illud.) Antiqua lectio, Nam nò modò cum illud. Ouum castigauimus, ex his que sequuntur. Credimus enim in hac re iocari Varronem, siue Agrium potius, qui loquitur. Quod si ritum illum apud alium auctorem expositum inueniremus; manifestius tota res intelligeretur.

13 D V M id nobiscum vnà videatis.) Antiqua hec est lectio, ne minimum quidem immutata. id autem ouum, intelligi debere arbitror, VIDEATIS. Nam paulo ante, Sed ne illud quidem ouum vidimus. Ambae autem hæ re-

6
es in excusis libris immutatae erant.

8 AD TE enim rudem esse.) *Vetus haec est lectio, fortasse ad te, pro Apud te: ut in 11 De oratore, Tum cum ille dubitaret, quod ad fratrem promiserat. Nam quod huius sententiae respondeat, paulo post fuisse, ex iisdem antiquis legimus.*

9 COLONUS in agro furculario ne capra natum pascat.) *Ita emendavi ex vetusto codice, & ex illo loco libri 11, Ne colonus capra natum in fundo pascat. Nam veteres libri aliquantulum depravati. sic enim habent, Ne capra tum pascat. Primi igitur syllaba huius verbi Natum, defecerat.*

9 IN ARCEM non inigi.) *Inigi, quemadmodum est in antiquis libris scriptum, quo verbo saepe M. Varro usus est. Sex. Pompeius, Inigere pecus, est agere.*

10 AVT alia metalla.) *Veteres libri hac parte inquinati, Alia & alia & alia, castigavimus, Alia & alia metalla. est enim non parum elegans modus dicendi. Catullus, Haec atque illa dies, atque alia, atque alia.*

10 SED id modo quod ex fatiōne.) *Ita coniectura docti emendavimus, recepta lectio sententiae repugnare videbatur. Hic locus in eodem hoc libro non parum iudicium nostrum adiuvat. Quoniam fructum, inquit, arborum esse fundi eum qui ex eo situs nascitur vult ad aliquam rem. Doctiores tamen hoc videbunt.*

11 VEL Tarquennam audiui.) *Vetus haec est lectio. Tarquenna, nomen, ut arborum proprium agnoscite.*

11 IN MEIS pedibus.) *Quoniam hic manu scriptos cum excusis codices consentire inveni, quod tamen ipse cogitavi, aliis narrare libet. Vereor ne tres haec voces abundant, & potius declaratio adverbii illius quod paulo ante positum est, quam Varronis verba fuerint, ut cum ante dixerit, Salus hic maneto: aliquis supra mediam vocem, ut ubi salutem manere vellet aperius intelligeretur, addiderit, In meis pedibus. Iudicium etiam meum, ut opinor, adiuvat, quod si haec voces illinc desiciantur, duo illa membra cautionis parem prope numerum syllabarum habebunt, & similiter desinent: quae res in huiusmodi rebus curiose quari solent.*

13 QVI inscribuntur *φωτὶς ἰσοειας, & αλγερι φουτιζοῦ*

di πῶρ.) Vetus haec est lectio, ne parum quidem a nobis immutata. Ita saepe a veteribus auctoribus libri Theophrasti citantur, quod ex Athenaeo multis locis cognosci potest: quoniam nunc in excusis libris aliam inscriptionem habeam.

14 QVI sursum magis hieme.) *In manu scriptis hic Susum & Deosum sine r, quemadmodum fere semper nos consuetudinem nostri temporis secuti sumus. Docet tamen grammaticus & Sursum & Susum veteres dixisse.*

17 AC RATOPHORON vinum.) *Antiqui libri veram lectionem retinent, Acratophoro. Est autem Acratophoron vastis genus. Cic. de Finib. lib. 11, Ne hoc ephippiis & acratophoris potius quam proegmenis & apoproegmenis concedatur.*

19 ITA QVE in Veiiis, ut in Pupinia.) *Veteres libri hac parte corrupti. communem lectionem multis de causis non probamus, eamque ab aliquo emendatore positam arbitrari. Modus loquendi quo infra vitur Varro, aperit hic aliter legi debere: ut cum ait, In agro pingui, ut in Hetruria, & in mediocri autem terra, ut in Tiburti. Nec tamen locum restituere potuimus. M acrum sterilemque agrum esse Pupiniam, docet Cicero contra Rullum.*

19 IS MONVS acnuā appellatur.) *Hanc lectionem in omnibus antiquioribus libris inveni, nam communem perambulatumque, inane puto. Columelle veteres codices in illo loco libri v, Sed hunc actum provinciae Bæticae rustici agnam vocant: scriptum habent agnuam: id est, eodem modo quo hic Varronis pristini codices. nam C in G. ac contra, facile commutabant veteres librarii. Veterem igitur scripturam illic quoque restitui. Quod nisi addidisset Columella, actum illum a rusticis provinciae Bæticae ita appellatum, cum M. Varro vidat Latine acnuam vocari, omnia, ut arbitrator, convenirent. Ego quod potui ad hunc locum illustrandum prestavi.*

20 QVOD habet scrupulac *CLXXXVIIII*, quantum as.) *Hæc est vetus eademque sincera lectio. Quam corrupta communis esset, facile perspicere potest. nam hunc locum restitutum mirifice a diuivare studiosos literarum in ponderibus ac mensuris intelligendis perspicuum est. Vnciam *XXIIII* scrupu-*

eos in excusis libris immutatae erant.

8 AD TE enim rudem esse.) *Vetus haec est lectio, for-
tasse Ad te, pro Ad te: ut in 11 De oratore, Tum cum il-
le dubitaret, quod ad fratrem promiserat. Quod quod hinc
sententiae respondeat, paulo post fuisse, ex isdem antiquis li-
gimus.*

9 COLONUS in agro surculario ne capra na-
tum pascat.) *Ita emendandi ex vetusto codice, & ex il-
lo loco libri 11, Ne colonus capra natum in fundo pascat,
Nam veteres libri aliquantulum depravati. sic enim habent,
Ne capra tum pascat. Prima igitur syllaba huius verbi Na-
tum, defecerat.*

9 IN ARCEM non inigi.) *Inigi, quem admodum est
in antiquis libris, scripti: quo verbo sepe M. Varro usus est. Sexi.
Pompeius, Inigere pecus, est agere.*

10 AVT alia metalla.) *Veteres libri hac parte inquina-
ti, Aliam & aliam & alia. casti. uimus, Alia & alia metalla.
est enim non parum elegans modus dicendi. Catullus, Haec atque
illa dies, atque alia, atque alia.*

10 SED id modo quod ex fatione.) *Ita coniectura
ducti emendavimus, recepta lectio sententiae repugnare videbatur.
Hic locus in eodem hoc libro non parum iudicium nostrum adiu-
vat. Quoniam fructum, inquit, arborum esse fundi eum qui ex
eo factus nascitur utilis ad aliquam rem. Doctiores tamen hoc
videbunt.*

II VEL Tarquennam audiui.) *Vetus haec est lectio.
Tarquenna, nomen (ut arborum) proprium anagnostae.*

II IN MEIS pedibus.) *Quoniam hic manu scriptos cum
excusis codices consentire inuenerim, quod tamen ipse cogitavi,
aliis narrare libet. Vereor ne tres haec voces abundant, & po-
tius declaratio aduerbi illius quod paulo ante positum est, quam
Varronis verba fuerint, ut cum ante dixerit, Salus hic ma-
nento: aliquis supra mediam vocem, ut ubi salutem manere
vellet aperius intelligeretur, addiderit, In meis pedibus. Iudi-
cium etiam meum, ut opinor, adiuuat, quod si haec voces illinc de-
iciantur, duo illa membra cautionis parem prope numerum syl-
labarum habebunt, & similiter desinent: quae res in huiusmodi
rebus curiose quari solent.*

13 QVI inscribuntur φουδῖς ἰσοείαις, & αἱ ἕτεροι φουδῖς

αἱ ἄλλοι.) *Vetus haec est lectio, ne parum quidem a nobis immutata.
Ita sepe à veteribus auctoribus libri Theophrasti citantur quod
ex Athenaeo multis locis cognosci potest: quoniam nunc in excusis
libris aliam inscriptionem habeant.*

14 QVI sursum magis hieme.) *In manu scriptis hic
Sufum & Deosum sine r, quem admodum fere semper nos consue-
tudinem nostri temporis secuti sumus. Docet tamen grammaticus
& Sursum & Sufum veteres dixisse.*

17 ACRATOPHORON vinum.) *Antiqui libri veram
lectionem retinent, Acratophoro. Est autem Acratophoron
vitis genus. Cic. de Finib. lib. 11, Ne hoc ephippiis & acratio-
phoris potius quam proegmenis & apoproegmenis
concedatur.*

19 IΓΑΟΥΕ in Veis, ut in Pupinia.) *Veteres libri
hac parte corrupti. communem lectionem multis de causis non
probamus, eamque ab aliquo emendatore repositam arbitramur.
Modus loquendi quo infra videtur Varro, aperit hic aliter legi de-
bere: ut ait, In agro pingui, ut in Hetruria, &c. in me-
diocri autem terra, ut in Tiburti. Nec tamen locum resti-
tuere potuimus. Macrum ferilemque agrum esse Pupiniam, docet
Cicero contra Rullum.*

19 IS MODVS acnuā appellatur.) *Hanc lectionem
in omnibus antiquioribus libris inueni. nam communem per-
tulratamque, inane puto. Columella veteres codices in il-
lo loco libri v, Sed hunc acum provinciae Bæticae rustici
agnam vocant: scriptum habent agnuam: id est, eodem
modo quo hic Varronis pristini codices. nam C in G. ac contra,
facile commutabant veteres librarii. Veterem igitur scriptu-
ram illic quoque restitui. Quod nisi adlisset Columella, a-
ctum illum à rusticis provinciae Bæticae ita appellatum, cum
M. Varro tradat Latine acnuam vocari, omnia, ut arbi-
tror, conuenirent. Ego quod potui ad hunc locum illustrandum
prestiti.*

20 QVOD habet scrupula CCLXXXVIIII, quan-
tum as.) *Hæc est vetus eademque sincera lectio. Quam corrupta
communis esset, facile perspicere potest. nam hunc locum restitui-
tum mirifice adiuuare studiosos librarum in ponderibus ac men-
suris intelligendis perspicuum est. Vnciam XXIIII scrupu-
la IIII*

la habere, omnes nouerunt, & ex XII iugis, quæ affecit conficiunt, summam illam scripturæ confici, patet. Vnde verè M. Varro tradidit iugerum habere scriptura CCLXXXVII, quantum as. Quod tamen ad orthographiam pertinet, ambobus locis scripturam, non u. prima syllaba habet.

20 ANTIQVVS noster ante bellum Punicum, &c.) Lacus, ut arbitror, egregiè restitutus, in antiquioribusque libris fideliter conseruatus. Vnum tantum erat quod improvidos lectores turbare potuit, & ut suspicor, ansam tot erroribus præbuit. Antiquos enim scriptum erat antiqua consuetudine, quæ multum in his libris retenta est: nam Ouom, Auos, Equos, passim pro Ouum, Auus, Equus, scriptum est. De sententia dubitari non potest: nam Sext. quoque Pompeius inquit, Centuriatus ager in c c iugera descriptus, quia Romulus ceteris ciuibus ducena iugera tribuit.

20 QVÆ duplicata est quadrata in omnes quatuor partes.) Manu scripti libri, Ceteruia est quadrata &c. Quæ semendo vacat lectio, intelligit M. Varro centuriam illam quæ vetus nomen habebat, quamuis summam iugerum duplo maiorem haberet. Et sanè verisimile est ita loqui Varronem, quemadmodum etiam Sext. Pompeius facit. quamuis enim non ostendat se loqui de duplicata, ea illi tribuit quæ duplicata conueniunt. tunc enim omnes, centuriam cum audiebant, duplicatam (quamuis nihil adderetur) intelligebant. Centuria, inquit Sextus, in agris significat ducena iugera. In v de lingua Latina M. Varro, quo loco rationem nominis reddere debuit, totam rem explicauit: Centuria prima centum iugeribus dicta, post duplicata retinuit nomen. Ut arbitror, nonnulli correctores, cum centuria nomen attenderent, nec cogitarent Varronem consuetudine laquendi sui temporis uti, mendum esse suspicari, verba commutarunt. Nam vix fieri posse puto ut in aliquibus peruulgatam lectionem manu scriptis codicibus inserturus non fuerim, si illa verè huius loci ac germana esset. Quod volent tamen de hac re docti viri indicabunt.

20 LATERA longa pedum ∞ ∞ C.) Cum studium meum exprimendæ antiquitatis non bene percepissent opera quæ postea libros excuderunt, integrum hunc locum deprauarunt. Quibus enim notum summa pedum, quæ centuriam

conficiunt, in optimo exemplari descripta est, isdem in nostro codice designari volebam. Sic autem in illo scriptum est, Pedum ∞ ∞ C. D. typographi priores lineam qua postrema litera dissecta est, lituram esse credentes, ut arbitror, literam totam tanquam à me deletam, reliquerunt, falsumque numerum pedum posuerunt. Neque hoc tantum hoc loco fecere, sed in tertio etiam libro in eadem re lapsi sunt, quo facilius quid eos deceperit suspicari potui. Ita enim ille quoque locus legi debet, cap. 5 Longum P. DCCCCL. Non solum autem hanc notam in fidelissimo Varronis codice, sed in aliis etiam pristinis monumentis inueni: ut Rome in vetere lapide, qui laudes Dioclis agitatoris exculptas habet. Est autem in volumine Epigrammat. ant. urb. 17, exscriptus. Duo igitur hi loci corrigendi: nec sedulitas mea studiumque renouandæ vetustatis reprehendendum: quamuis res hic aliorum culpa nãdè cesserit.

20 SIN COGARE secundum flumen ædificare, curandum ne aduersum eum ponas.) Ita habent antiqui libri: quæ si recipitur lectio, respondit M. Varro alio genere ac supra usus fuerat flumini. nam magis v. si. ad dixisset ID, non E V M, tanquam si fluumium aut amnem antea posuisset. Sententia sanè idonea est. Idem etiam significare volens Plinius, inquit, neque iuxta paludem ponendam esse, neque aduerso amne. In peruulgata lectione mendum esse facile omnes qui attente perspiciant, videbunt. nam & rei ipsi & iis quæ supra tradiderat Varro sententia ipsius repugnat. dixerat enim vultum ad exortus æquinoctiales apertissimam esse. Eorum autem ab ortu solis flare quis nescit? ventis que inde spirant saluberrimos esse? In secundo etiam libro Geoponicon Didymi nomine hæc leguntur: τὸ δὲ πᾶν ὀξυμὰ τῆς οἰκίας ὡς ἐστὶν ὁ πλάς ποικίλοι, καὶ τῆς ἴσχυος. αἱ γὰρ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἔνεμει πικρῆτες, ὀξυμότεροι.

21 FRVCTVS, vt est vinum, &c.) Totum locum ad veterem lectionem reduximus.

21 SE QUIETE recipere.) Antiqua hæc lectio: quæ (ut arbitror) multo elegantior est illa quam deiecit. Recipere v. resicere hic significat.

22 QVOD enim infertur recens minus boni.) Longè diuersa prisca lectio, vel potius totus locus in antiquis

inquinatus, eam notam faciemus, si forte exiis vestigiis restitui locus possit. Quis enim sit an communis haec & per uulgata ex ingenio reposita sit, quod sepe in his libris factum animaduertimus: Quod enim quam recens, quod confacuit melius. Ita in melioribus, ut in semiuetere pro Confacuit, legimus, Confacuit. cetera eadem erant.

23 ET PAVIMENTO procliu in lacum, quod sepe, &c.) Antiqua haec lectio, nam quae in medio plura verba posita erant, in nullis à nobis manuscriptis inuenta sunt. ea declarationem alicuius fuisse arbitramur. Quod tamen verbis illis declaratur, sine ipsis intelligi pulchre posse manifestum est.

23 PRAETEREVNTIS lasciuia non metuet facem ardentem.) Verbum Diuoris, quod ante vocem praeterevntis erat, inde sustulimus, nam in veteribus libris à nobis inuentum non est, & hic positum nimis otiosum foret, nam sine illo Praeterevntis idem significat. Libro VI de lingua Latina M. Varro, Et ideo secundum viam, quod praeterevntis admonent, & se fuisse & illos esse mortales.

24 NE FAMILIAE rixentur cum vicinis.) In excusis omnibus & manuscriptis ita legi: verum si Nonium audiens, aliter locus legi debet. affirmat enim ille M. Varro, hic Rixent scripsisse, cum enim de contrariis generibus verborum à Nerere, docuit Rixat, pro Rixatur, à veteribus positum fuisse: pluresque locos Varro, ut hoc probaret, ad testimonium vocavit. postremum autem hic est, Ne familiae rixentur cum vicinis. Quamvis enim in excusis, De rerum natura lib. primo, scriptum sit, lapsus hic fuit librarii: & Rerum rusticarum lib. primo, manifesto legi debet. nam ita sepe in inscriptionibus librorum, & aliis etiam partibus, apud Nonium peccatum est: ut huiusmodi menda minime perturbare nos debeant.

24 QVOD ubi id pote, ut ibi: quod est campus, nulla potior.) Ita habent antiqui libri: quam veram esse lectionem puto, etsi diligens librarius mendosum putavit, ad eamque notam adposuit: potest tamen fieri ut falso eam suspectam habuerit. Durius, ut sane locutio, quales non paucae sunt, huius auctoris sententiam tamè & plenam & bonam habet: nam Pote appellasse sepe veteres, quod posteriores Possibile dixit.

vunt satis planum est.

24 ACCOLIT aliquot corbularum vararum.) Apud Nonium, qui hunc locum adducit, Cogit, legitur: mendose tamen, ut puto, nullus enim liber tot mendis scateret quos Nonius.

26 VT QVERCVS, sic iuglandes, &c.) Ita ex ingenio emendavi spero sane castigationem hanc studiosis viris probatam iri. Volei tamen pusillum licentiae, quo usus fueram, aperire, nam in antiquissimo & optimo libro Jugulandes scriptura observavi: ut in illo etiam loco in eodem hoc libro, Nuces iugulandes in harena.

26 QVOS obaratos nostri vocitarunt.) In manuscriptis Obararios: mendose tamen, ut puto, itaque receptam lectionem conseruavi, li. VII de lingua Latina, Vt ab ere oberatus.

26 ET MORE incolarum è nouitiis requisito.) Corruptissimus locus in antiquis exemplaribus, & quae in illis leguntur, non parum ab his diuersa sunt. Omnibus ingenii viribus contendendi, ex prisca vestigiis veram lectionem indagare, nec quicquam tamen profeci, sagacioris ingenii alii, quod adipisci non potui, fortasse consequentur. Vetus lectio, Et in coeorum è nouitiis reliquitiis ad priorem, &c.

26 FACILIVS enim his quam minoribus narum.) Veteris libri hac parte perturbati, & fortasse vitiosi, Facilius enim hi, quam minore, & c. nisi, ei quam minori, legendum sit: quod tamen durum esset. antea enim numero multitudinis de villicis locutus fuerat, & id statim etiam fecit. Praeterea infra, ubi de operariis sermo est, & nitatis numero in illis legitur imitetur & Anima duertat. ubi autè de his qui praesunt, non multo post, Illis, & Coerceat: contra ac in impressis, quae nos omnia reliquimus, & tamen adnotare volumus.

27 AD INICIENDVM voluptatem.) Idè de hoc loco aicere possum quod de proximo superiore. Verus lectio, Iniciendum voluptatem praefectorum honore aliquo habendo, & de operariis qui praestabunt alios. Fortasse pro Voluptate, legendum est Voluntatem, has enim voces sepe imperii librarii confundebat, ut in Quimiliano quoque lib. VIII (ita enim arbitror locum illum legendum) Quae corrupti specie summi hominis tam obuia voluntate non possent. Et in Laetio. nonnisi sic locus depravatus in secundo libro, restitui debet,

Libera per terras, vnde hæc animantibus extat,
Vnde est hæc, inquam, satis auulsa voluntas?

Per quã progredimur, quò ducit quenque voluptas.
Eadem igitur hic quoque voces inter se locum commutarant, & in cunctis impressis libris vitium antea erat, quod sententiam per se parum planam magis etiam obscurabat. Agit enim summa eloquentie & artis poëta, de declinatione atomorum, qua Epicurus semper æternum motum intrinsecus, & animus hominum libertatem acquisiuerat. Voluntatem huc liberam appellat Lucretius, quod Greci τὸ ἐκὸν νοῦν vocant, per quam fati necessitatem & perpetuam illam casuum seriem resellit. Cum enim homines illuc se ferre possunt quò animos inclinat, atque inde discedere vnde iam auertit, omnis illa vis fatalis inanis esse intelligitur. Plurima autem de causis, ac promaximarum rerum introductione, declinationem hanc excoGITANT Epicurus non minimam, ut improbis ac facinorosis hominibus facilius sui purgandi rationem eriperet: illuc enim omnes confugere consueverunt, & suorum flagitiorum culpam in fatum reuincunt: quod sibi necessitatem peccandi impostam esse dicant, nec se illo pacto posse contra fati leges repugnare. Veritus igitur ille in facinoribus suis homines hoc pacto veniam impetrarent, fatum sustulit, & animos nostros liberos esse declarauit, quod Lucretius postremo versu significauit,

Per quam progredimur, quò ducit quenque voluptas. Per quam, liberam scilicet voluntatem, deserimur illuc quò appetitio & alicuius rei desiderium nos rapit. Huius eundem me admonuit Franciscus Medicus, iuuenis ingenio, doctrina, probitate insignis, & qui ad magnarum rerum atque artium scientiam, aliumxit hanc quoque elegantissimi poëte cognitionem nam eum accuratè legit, & vnus omnium omnes ipsius sensus optimè percepit. quod verius me asserere posse arbitror, cum & ipse quoque in Lucretii lectione ac Epicuri decretis mediocriter versatus sum. De hac autem corporum individuorum motione, quam ἁπλοῦς ἀπερὶστα Epicurus appellabat, & Cicero in primo *de natura deorum*, & in libro de fato copiosè disseruit: & Plutarchus in commentario, quo ostendit Stoicos ea decreuisse que inter se non bene haberent, ac vita etiam factisque eosdem à decretis suis dissen-

dire: & in illo sermone quo dissonantes ingeniosos viros inducit, vitæ animantes prudentiores, que in terrane aqua in aqua degant: necnon in alio etiam commentario, quem scripsit de ortu animi, à Platone exposito in Timæo. Quibus omnibus in locis Stoicos accessit, quòd cum pusillam rem, tenuemque, atomum scilicet vnam, minimo loci spatio de vita exire, concedere Epicuro nolint, ut plurima atque vtilissima res fiant, ipsi absurda multa ac hominibus incommoda molestaque effingant. Quauis enim Epicuro Plutarchus aliis temporibus non valde æquus esset (ut qui tamen maiore odio aduersus Stoicos flagraret) rem quã non valde probat, contra illos defendit, ac multo tolerabiliorem quàm commenta istorum esse tradit.

17 DE FAMILIA: Cato dirigit.) In antiquissimo libro, & hic, & aliis in locis, hoc verbum & in prima syllaba habet, quemadmodum sæuè veteres scribebant, cuius rei argumentum etiam est etymon quod habet verbum Decretarii, id autem in x. v. libro Pandectarum est, De extraordinariis criminibus L. Sacularios, Item qui decretarii appellantur: hoc est, hi qui in aliena cœnacula se dirigunt furandi animo, plus quàm fures puniendi sunt.

18 VITÆ sit confragosus, &c.) Antiqua lectio dicitur, Quod si confragosus atque arduus cliuis, receptam tamen retinuit.

18 IN AGRO Ligustico montano.) In optimo & antiquissimo codice nunquam Ligustico, sed aut Ligusco, aut Ligusto, hic Ligusco. In 11 libro Ligusti, de bubus sermo est. In 111, iterum Liguscos, legitur, Secundum Italiam cõtra montes Liguscos. Nihil in his tribus locis variatui, præscam tamen scripturam notam facere volui. Querendum an Liguscos, ut Hæruscos, vetusti scriptores dixerunt.

29 IN VINEA iugerum c, asinorum iugum, asinum molarium.) Ex vetere scriptura locum restituumus, vnde tantum reliquimus. Molendarium enim pro Molarium, vetustissimum exemplar habebat, apud Catonem tamen de olariis hinc enim ipsius locum exprimit, Asinos plostariorum 11, asinũ molarium. In semiveteri codice Molendinarium, quo verbo iuriconsulti etiam vsi sunt, & hæc fortasse verba M. Varronis lectio, quantum enim sementias Catonis recitet, nõ tamen ipsè semper verbu referunt supra. Cato enim asinos plostariorum 11, c. aræ,

A sinorum inquam dixit.

29 **SED ETIAM** qui non solum, &c.) *Lectionem eam reitui quam formis olim in hac urbe excusis libri habebant, eandem enim in manu scriptis inueni, & in peruerso in primis, cuius maxime auctoritatem sequor. Nec me latet, Venetis excusos ualde ab hac dissentire, opinor autem, cum locus obscurus sit, & forsasse decurtatus, aliquem, qui corrigere uoluit, ut illi codices haberet, ex ingenio restituisse. Cum multa autem illic & addita & immutata sint, tam liberè mihi à priscis vestigiis discedendum non putavi.*

30 **NEC NON** ita si incidit, ut sit vitandum.) *Antiquissimum fidelissimumque exemplar dissentit ab hac lectione, quam & in aliquibus excusis & in semiueteri etiam inueni, non tamen & ipsum mendo uacat, aut certam aliquam sententiam habet. Animaduertendum tamen an uere germanaque lectionis vestigia illa sint, nam hac quam supra posui, non ualde delector: & eam etiam nonnulli (rabili tamen melius adserentes) uariant. Est igitur haec optimi codicis lectio, Nec nota si incidit, &c. Ut autem nihil relinquam quod possit studiosos adiuuare, uidentium est an uisus literarum immutatione ita legi debeat, Nec contra si incidit ut sit vitandum: hoc sensu, Quemadmodum ueterani boues & campestris in montana loca non deducendi, ita contra ex duris & asperis locis non reformidandum in plana & campestria deducere. Hoc enim à nostris etiam agricolis diligenter obseruari solet.*

30 **IN FURCAS** destitutas inclusit.) *Manu scripti omnes quos uidi, ita habent, nam forsitas antea excusi Destinatæ mendose legunt. Nonius docet, Destitui, uetustis scriptoribus significare etiam rursus statui: atque id exemplo N. cuius gymnastico confirmat, In alto nauē iubet destitui anchoris, & Cecili Symbolo, Destituit omnes seruos ad mensam ante se. Uidentium autem an locus antiqui poetæ qui adducitur à Cicerone in eruditissima epistola ad Pætium, eodem intellectu hoc uerbum habeat: Ita me destituit nudum, quod tamen non assero, ut de re ualde incerta & obscura.*

30 **ET INTERDUM** clausos dormire.) *Verba quae haec in excusis olim sequebantur, in manu scriptis non leguntur: ea autem sunt, Cathena iunctos, ut solum acriores fiant. Uidentium igitur an noua sint, & ab aliquo correctore aut de-*

claratore addita.

31 **UT FVNES, REFTES, TEGETES.**) *Totum hunc locum Nonius adducit. Tegetes, inquit, à tegendo. Varro de Re rustica libro 1, Sic quæ sunt de canna, bino, iunco, &c. M. edose tamen apud eum, de cannebino iunco legitur.*

31 **VINEATICÆ** opus esse sex, sirpiculæ V.) *Emendandum. Vineaticæ opus esse XL. Haec enim summa apud Catonem est, prater ea in optimo exemplari huius lectionis non parua uestigia remanent, Esse exi sirpiculæ. Enim uera in uulgariter iterata est, & ex I, quod est post X, faciendum L. ita erit XL. & cum Catonis summa congruet.*

32 **QVÆ CIBI** sunt maioris.) *In excusis antea libris, Succi: in manu scriptis omnibus Ibi scriptum inueni, quare una addita litera, Cibi, castigauit. In semiueteri codice post Maioris Virtutis, additum erat, audacter tamen & barbarè, supra enim neque Suci, neque Cibi habebat, quare ita locum supplendi.*

32 **CVM** necdum filiculam caput.) *In cunctis manu scriptis, Cum dominus filiculam, inueni: quæ scriptura uisum omnino habet, nec tamen temerè omnes arbitror antiquos ab impressis dissentire.*

33 **VND E** uendo quid facias.) *Uendo legi debere ostendit Nonius, qui vim huius uerbi declarans, auctoritate M. Varronis uirur, & hunc ipsum locum adducit. Peruersus igitur etiam codex hac parte mendosus est, in quo Vtendo, legitur. Sed aliud etiam quod non minus perturbat, in eo hic est, nam post Utendo L. presitū est, Vnde utēdo L. quid facias, & contra ea uerba in margine mendæ nota adposita. Hec (fatcor) me res multum torset, ac diu sollicitum habuit, nec aliquid quod probarem, unquam excogitare potui. Antea ubi Licinus nomen, in antiquissimo L. tantum, ut ibi, Fructus solent disperire L. dubium enim &c. Item de numero rusticorum. Tempestati, inertia, indigentia L. horum neuter, &c. quod quamuis rationem non habeat, & culpa omnino librarii commissum sit (neque enim L. Lucilus significat) tamen tolerari potest, nam sermone ab alio suscipi significat, hic locum non habet. Hoc in aliis etiam locis inueni, quæ indicabo cum ad ea peruenero: neque enim nunc magis turbare lectorem uolo.*

33 **DESTITIS** seminibus.) *Antiqui libri Destitis. Receptam lectionem suspectam habeo, nondum tamen, quod libenter sequar, inuenio.*

locus ille scriptus est. Et nonnunquam fabulia, in excusis autem, Fabalia.

37 ANTEQVAM genat filiquas.) In excusis Gerat, mendoſcin manu ſcriptis omnibus Genat, rectè. Hunc locum depravarunt qui Geno Latinum eſſe verbum neſciunt, & à vetuſtiſſimis crebro ſurpatum. Præſtantiſſimus lib. x. Cigno genui, pro quo Genovetuliſſimi protulerūt. Varro in Andabata, Sed quòd hæc loca aliquid genuit. Cuius infiniti paſſivum Lucretius in III protulit, tanto magis inſiciendum, Totum poſſe extra corpus durare, genique. In libro quoque xxx. Pandeclarum, De legatis & fidei commiſſ. I. Qui filiabus, ſic locus ille legitur in Florentino exemplari, Si quis ita legauerit, ſi qua filia mihi genitur, ei hæres me uſcētum dato. Plurimis autem locis hoc verbum apud Varronem temerè ſublatur fuerat.

38 AQVO quòd indigent potu, poma dicta eſſe poſſunt.) Nomen Potui hic à Varrone ſcriptū fuiſſe tradit, de numeris & caſibus. 1414. Datus pro ablatiuo. Siſenna Hiſtoriarū libro III, Alii ſaltu ac velocitati certare. Varro de Re ruſtica libro primo. A quo quòd indigēt potui poma dicta eſſe poſſunt. Communiem lectionem conſeruauit, quam etiam in antiquis libris repperi. Habent autem illic hic etiam L. de quo ſuprà locutus ſum: que nota fortaiſſe aliqua fuit, quales multas in antiquis libris veteres ponebant. Potuit etiam illa hanc nouam lectionem quam adnotauit Nonius, indicare.

Quod ad veterem orthographiam pertinet, duo hic admonere poſſumus, Reſicari, & Sicari, hoc capite contra huius temporis conſuetudinem in antiquis libris ſcriptum eſſe: quemadmodum etiā hoc ipſo in libro, ubi de meſſionis generibus agit. Et manipulum, ut quæque ſubiſcuerunt. & eodē loco, Ut ſtramētum medium ſubiſcent. nam eandem rationem habet, quod (ubi de modis quibus metirentur rurā agit) in perueſta ſcriptum eſt. In ſubiſcium eſſe vnciam agri: pro Inſubiſcium & quod contrariam rationem habere videtur, Sagenantur, pro Saginantur.

38 XL DIE vix exiſtant,) Hæc eſt vetus lectio. antea in excusis, Excant: quemadmodum ſine alibi quoque M. Varro locutus eſt, ut hoc ipſo in libro. Primum plerūque è terra exit

hordeum diebus VII. Potuit tamen orationem velle variare, nam Exiſtere præclare hoc etiam ſignificare arbitror. Cuius de diminutione li. II. Tages quidā dicitur in agro Tarquinieſi, cū terra araretur, & ſulcus altius eſſet impreſſus, extitit repente.

39 TERRA ad ea obruenda puluinos fieri.) Antiqui libri hac parte perturbati, quare communi lectione conſeruata, veterem nunc notam faciam, ſi poſſit aliquā vilitatem afferre, Terra adruenda puluinos. &c. Cætera hic reſtituta, ex iſdem libris ſumpta ſunt, & vitio carent.

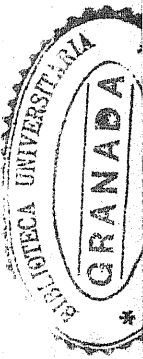
39 TPAZGAE alii.) Hanc lectionem reſtitui è vetuſtis libris, in quibus ſine vlla macula conſeruata eſt: eam autē verā eſſe facile omnes intelligere poſſunt. Quem Athenienſes dicunt ἐπὶ τῶν ῥῖνων appellat, inquit Varro alii Græci τῶν ῥῖνων de vocat, & Triſtophanes lepidiſſimus poeta in hac voce iocatus eſt, in fabula quā ῥῖνός τις inſcripta: ἐν ῥῶπ τῶν ῥῖνων τῆς ἡμέρας. Imperpreſſimus multa de omni hac re & conſuetudine Athenienſium enumerandi dies menſis expoſuit. Quæ ſubmodum autem apud Laetium legitur, primus Solon τῶν ῥῖνων de ἐπὶ τῶν ῥῖνων appellauit.

39 NI DECRESCENTI luna tondens caluos ſiam.) Antiqua lectio reſtituta, niſi quòd veteri more ſcribendū illi: Tondens caluos habebat: ſed ut ſæpe relinquere ſolebant: ut Pregnas, pro Pregnans: contra autem quædam doque addere, ut in Theſauris, & Caluos, ut Equos, Auos, ſingulari numero, nominandi caſu ſcriptum fuit.

40 AD ALIA in preparando.) Ita locum reſtitui ex antiquis libris, ſic etiam infra loquitur, Ad alia arandum, nec multo poſt, Ad quædam bipalio vertenda terra. Deceperat librarios, quòd hic præpoſitio Ad, per ſcripta eſt, At: ut duobus etiam locis qui conſequentur. At agit tamen peccarunt quòd Alia hinc ſuſtulerunt.

40 FACIENDI ſcrobis.) Scrobis hic Varro vitiū genere dixit, quemadmodum Nomen veteres etiam alios ſciſſe oſtendit, nam muliebri quaque genere vocabantur, ubi autem de hac re diſſeruit, inquit, Varro ruſticarum rerum libro primo, Scrobiculum dicit. Scrobiculum Varro ex iſtis in his libris appellatū nō meminimè legiſſe, quare aut ſub aliquo mōdo hoc nomē eodē libris Varronis laterat, aut memoria Nonii vacillauit.

40 VSQVE eò ut Theophrastus ſcribat.) Locus

Non enim truncos, surculos appellat: id enim nimis durum esset, sed ὀλεστροί τινες sive stipes truncos, oleastro vocat: docetque magnopere peccare illos qui oleastro insereunt: cuius rei causam reddidit copiosus. Sylvestris pyrus aliisque feræ arbores rectè inseruntur: sunt enim ab hoc periculo cui obnoxie sunt oleæ, vacuæ oleastrum tanto labore excedere nimis periculosum est propter eas susincendii. Quod si foliis in incendio consumptum fuerit, quod hoc vitio non laborat, id duntaxat tempus reparare consuevit. vitæ enim arbor olea, & non facile tota interimitur. pullular enim è radicibus & rursus sylvam conficit, nam in oleastro etiam infra olea fructuatur. Sed in sylvestri arbore nata stirpes, & ipse sylvestres sunt, aque et nullum fructum agricole gignere possunt: quod satis plerè in extrema parte declaratum potest, nam inquit, Infelix superat foliis oleaster amaris. Hoc præceptum vtile esse, experimentum nobis demonstravit, nam cum suburbani nostri agri longo bello vastati essent, & omnes arbores excisæ, olea renixerunt: & non multo annis post, aliquos fructus dominis ferè caperunt. taleis enim apud nos ferè serabes feruntur. Quod si oleastro insit conspici agri fuissent, duntaxat acceptum tempore instaurari non potuisset. Hanc sententiam Vergilius fuisse, existimasse Servium manifestum est, inquit enim, Non quod non prodest, sed propter casum incedii. Nonnulli hoc periculum non cogitantes, aut non reformidantes, studiosè oleastro inferebant. non à dicitur autem, ut Pollux docet, ille appellabatur. Nam oleastro firmius suis radicibus terre herent, & succum alimentumque uberius ducunt, unde speciosior arbor fit. Theophrastus hoc scilicet nonnullis accuratè his de causis præcipere, in primo libro φυτῶν ἀπὸ τοῦ docet. Quare accuratius poeta noster, ut hunc errorem alius eriperet, de hac re differuit. Nam qui in olea ex oleastro surculos insereret, frustra laboraret, nec ex suo studio fructum aliquem caperet. Hoc enim etiam addit Theophrastus, ἐπεὶ εἴη τις ἀνάπαλιον τὸ ἄγχιον εἰς τὸ ἡμετέρον ἐμβαλλῆσαι ὄλεστρον ἑὸν πῦρα ποιῆσαι, καλλίωτον δὲ ἔχει.

42 DE MYM in oleagineis seminibus.) Nihil hic variam, dicitur si tamen sunt antiqui codices, & locus fortasse vitæ aliquid habet: pro Demum igitur in illis Dum: ac non multo post, ubi in impressis, Alii clauolas: in istem, Alii clauolas.

Fortasse, Alii siluolas, legendum est. A Nonio hic locus adducitur, Taleas scissiones lignorum, vel prælegmina Varro dicit de Re rustica libro primo, &c. Hæc verba ita apud eum leguntur, Quas alii clabulas, alii taleas appellant.

43 QVOD inseritur Caniculæ signo commodissimum.) Vetus lectio, Qui fit Canicula, &c. Totum autem capitulum è Theophrasto translato, libro primo φυσικῆς ἰστορίας, cap. 113. τὸ δὲ ἕδωκ' ἐπὶ τῷ ἐπιφύλλῳ τὸ πολέμων: οὐκ ἔπει γὰρ ἐστὶ ἀπολλυτοῦ, τὸ ἄλλο δὲ τῶν ἀδύνατον. διὸ καὶ ἐν κνί δονεὶ ἀσφάλατον ἴσται.

43 VAS aliquod supra alligant.) Theophrastus, εἰ δὲ ἔδωκ' ὡς ἐσθ' ἀλλοῦσι ὕδατος, ὥστε ὑπερὶ μολῶν ἐπιπέσει.

44 VT NON denudes medullam.) ὥστε μὴ γυμνῆν τὴν μίτρην.

43 ITA QVE vitem triduo ante, &c.) Theophrastus, 124. διὸ καὶ τῶν ἀμπέλων ὡσαυτὲν ἡμέρας πρὶν ἐπιπέσει, ἵππος ὡσαυτὸν τὴν δεικνύει. In excusis sane Theophrasti colicibus ἡμέρας πρὶν mendose, ut Varronis confirmatione cognoscimus.

43 CONTRA in fico & malo punica, &c.) ῥόα δὲ καὶ σκῆλη, ἔσσι τὸ πῶν ὅτι ἕρῳ τεταρ, τὸ ἕρῳ χρεῖμα.

44 PROPTER femineam mollitiem.) Ita habent antiqui libri: non mollitiem, ut in excusis. Cicero in Partitionibus, Et lenitatem mollitia animi. Hic etiam locus totus è Theophrasto est translatus, φαιρῶς δὲ καὶ ἐν τῷ ἄλλοις ζῴων τῶν συμβαίνει, καὶ μολῆται ἐν τῷ ἀθροῦσιν. ὡσαυτὲν ἕρῳ γὰρ τῶν ἰάλας τῶν ἀρῶσιν. ὡσαυτὲν καὶ μολῆται τῶν φύσιν ὄντων. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀθροῦσιν δεικνύει ῥόα καὶ σκῆλη καὶ ἀμπέλων, ὡσαυτὲν φῶνι καὶ καπνῶν τῶν καὶ δεικνύει καὶ ἐλεῖα, ὡσαυτὲν.

44 DE MEDICA in primis obserues.) Prima duo verba in nullis antiquioribus sunt: manu scripti proximis temporibus tanquam inscriptionem capituli illa habebant, nam (ut antea ostendi) ante singulos libros, de quibus rebus illic ageretur adnotatum erat: nec postea in partibus ipsis aliquid adscriptum: secundi autem ac tertii libri inscriptiones perie-

runt. quare ex indice illo intelligi olim potuit, medica hic dis-
plinā tractari. Quod si titulos veteres Varronis haberemus, sine
ulla ne cessitate huc inculcata esse hec verba cognoscere mus.

Quamquam alia etiam ratione (de qua post disputabo) si in ma-
nu scriptis codicibus inuenirentur, hic recte collocata esse pos-
sent.

44 QVEMADMODUM scilicet cūm pabulum.)
Proficiscet, in manu scriptis codicibus est nota illa de qua his
antea locutus sum: que quid significet, nondū percepi: Quomā-
dum. L. cūm pabulum.

45 ET IN Africa ad Byzacium.) Sic habent antiqui
libri, non ut ante excusi omnes Byzacium. Plinius lib. xv i i.
cap. 5. cūm inquit, Contra in Byzantio Africæ illum cete-
na & quinquagena fruge fertilem campum (εἰς) εἰδὲ
locum aut oppidum, de qua hic loquitur Varro, intellexit: mēdum
tamen in ea voce est.

45 QVAE nata sunt inquit.) Ante hec verba in excu-
sis, Licinius in vetustissimis libris, Illici infra post Pregnātia,
eadem illa litera, que nobis sepe molesta est, antiqua enim lectio
hec, Pregnantia L. cūm sunt. Præerea ad hunc locū in mar-
gine optimi exemplaris mendā nota adposito.

46 AERE frigidiore tinguntur.) Manuscripti libri
sic habent. Excusi vero, Ringuntur. Neutra lectio satis plana:
nec enim sine hoc, sine illo modo legas, verba hec inter se diuersa,
quod plerunque consueverunt, significare videntur. Fortasse
Tinguntur legi debet. Id est, feruntur, cādunturque: hoc enim
verbo iniuriam frigoris significauit in xi libro, cūm de pecoris
sanitate loqueretur. Et iniicitur aliquid, ne frigus cedat.
Sēntentia huius loci valde aperta, & à Theophrasti primo libro
expressa. ubi enim querit, an simul fruentur superne inferne-
que stirpium partes, de his omnibus rebus plenius, vberiusque
differit: πὰ μὲν ἕνω χροῦνται διὰ τῶν ἀέρων. Ἐχρὸν ὄντα.
Nā prior etiā pars huius sententiæ ab eodē accepta, τὰς μὲν ρίζας
αὐτὰν ἔδωκε μὲν ἕνω καὶ χροῦνται. Que infra etiā Varro tra-
didit, inde quoque sumpsi: Nā prius radices etc. εἰς ἐκείνην γὰρ
τὴν ῥίζαν ὡς τὸ γῆ τὸν βλάστην ἀφίεται πᾶντα. Nec non quod
sequitur, Neque radices lōgus ἢ εἰς πλεονεχταλα μὲν ἄνω καὶ
βλάστος ἢ ὁ ἕλος ἀφίεται πᾶντα. πᾶντα ἐὰν ποὺ τὸ πὸς εὐδίοδος ἢ. Que

loco animaduertendū quā eleganter hac extrema verba reddi-
derit Varro, quod alia terra alia facilius viam dat.

46 QVOD ex quibusdam foliis propter eorum ver-
suram.) Locus translativus à Theophrasto, illius enim hec verba
sunt in primo εἰς τὸν ἵσθρον, sic δὲ τὸ τὴν ἰσθρὸν τὴν Φι-
λίππας τὴν πῆλκας τὴν λαυκὰν αὐτὴν ὄντων. Ἐπέφαι γὰρ δὲ αὐτὴ
πὴν ἰσθρὸν τὴν πῆλκας ἔχει τὴν τὴν γροῦν ἕνα ἢ πὴν ἰσθρὸν
ταύτην. In 11 etiam libro εὐπερὶ ἀπὸ πᾶν, ca. 156. Non tamē
est sic omnes quas Theophrastus appellat M. Varro: nā pro tiliā
εἰς ὄνομα, quas vetulit Græcus auctor, noster salicō pomū. Plinius
easdem quas Theophrastus nominauit. Illud hic admonere iu-
sum est, recentiores omnes in magno errore versatos, qui credide-
runt duo esse solstitia, & alterum æstiuum, alterum hybernium
appellari, cūm veteres cuncti boni auctores solstitium, quem-
admodū hic facit Varro τὰς ἑσθρὸν τὴν ἰσθρὸν solum vocent: ἑσθρὸν
autem χειμαρῶδες, brumam, Lucretius, Virgilius, M. Varro,
Cicero, Plinius hoc semper obseruauerunt. Cur tantum consensus
optimorum scriptorū Columella reliquerit, non video, ille enim so-
lus (quod sciam) æstiuum solstitium, & solstitia numero multi-
tudinis utrasque ἑσθρὸν appellat. Seruius etiam Virgilij inter-
pres hoc non animaduertent, & huius rei ignorantia turpiter
lapsus est in illius loci declaratione, Humida solstitia. Quāuis
enim numero multitudine loquatur poeta, non debet existima-
ri duo esse solstitia voluisse, sed auctor fuit agricolis, ut vasis
illud anni tempus singulis annis humidum poscerent: quod si im-
petrarent à diis immortalibus, magnos fructus ex agricultura
esse capturos. Possem hoc plurimis optimorum scriptorum te-
stimoniis comprobare, rem tamen indicasse, ut arbitror,
satis fuit, exempla vnicuique iure qui accurate leges, occur-
rent.

47 EA QVAE mutilata non est.) Antea hī, Muti-
ca, vetustissimum exemplar, Mutilata, una detracta litera
Mutilata emendavi, quam veriore puriore esse lectionem, & ex
prius vestigiis, & ex sententiā etiam ipsa. Sed hanc ipsam quam
me restituisse dico in Gallicano etiam codice sine ulla vitio inueni.
Spica enim mutica, ut ipse docet, est que non habet aristas, po-
test tamen nos omnia illa tria habere, nec arista carere, ut cūm
ad integrum spica nō peruenit, nec grana perfecta habet. Ea au-
tem recte, cum aliquo trium illorum caret, Mutilata dice-

retur. Cicero *Mutilatum* vocat exercitum, male acceptum in prelio, & qui integrum militum numerum non haberet.

47 **L A T E T** conditum gladium.) *Vetus* haec est lectio quam restitui. *Neuro* genere ab antiquis *Gladium* appellatum esse, *Nonius* docet, & exemplo *Lucili* confirmat. Item etiam *Quintilianus* ostendit, cuius haec sunt verba. e' primo libro, Et gladia qui dixerunt, genere exciderunt. Sed etiam ipse *M. Varro* huius rei testis est in ix, lib. de lingua Latina. Quod dicitur à multis duobus modis, hic *Dupondius*, & hoc *Dupondium*: ut hoc *Gladium*, & hic *Gladius*.

47 **V E R V M** cum denutricatu conticuisse *Licinius* &c.) *Vetustissimus ac fidelissimus codex*, quem multi manu scripti sequuntur, ita habet, Conticuisse, nec interrogaretur de nutricatu, credens nihil desiderari dicā, inquit de fructibus. *Minoris vetustatis liber*, à Gallo homine scriptus communem lectionem habet.

47 **A C Q V A S I** herba tuberosum reliquerunt campum.) *Pro herba excusis alii*, barba, mendose habebant in aliis vox illa plane desecerat. *Reposui* ex antiquis libris, herba. *Paulo* item supra *Fœnifecet* pro *Fœnifecæ*, nam *Fœnifecet* veteres etiam dixisse planum est.

47 **I N I S** quæ metimur.) *In excusis* antea *Metitur* manu scripti omnes habent, *Metimur*: quam lectionem postquam in optimis libris inveni, non improbo. *M. Varro* in ix de lingua Latina libro, eodem pacto locutus est, Et cumicem ea quæ metimur, atque ea quæ numeramus dici purēt oportere, &c. *M* estis vocabulum *Varro* vult declinatum esse à verbo *Metior*, quod significat mensuro: eamque proprie dici in his quæ mensurant homines: quævis de aliis etiam quæ nō mensurantur, dici solent: id tamen improprie fit. *Metior* mensum facere apertum est, à quo *Varro* *messum* factam vult, id enim est declinari, ut *Lectio* etiam ab *Lego* declinari ab eo dicitur, nam quod inquit, *Messum* maxime in frumento esse, adiuvat, nisi fallor, veterem scripturam hoc enim verbo vii consueverunt. In *Verrem*, *Coge* ut ad aquam tibi id quod summi iuris est, *Ennonfes* frumentum metrantur.

48 **M A X I M E** si est argilla, ne estu peminosa.) *Vetus* haec lectio, quam imperiti & audaces sustulerunt, pessimo cō-

silio, quo consueverunt quæcumque non intelligunt commutare: eā in cunctis manu scriptis inveni. *Obsolevit* nunc hoc verbum est. *Nonius* vim eius exponit, & unde derivatum sit, docet, atque hunc ipsum *Varronis* locum adducit. *Apud Nonium Siliu*, pro *A Estu*, legitur in reliquis illi cum *Varrone* convenit: & id quoque culpa librarii commissum puto.

48 **E A E N I M** herbarum est inimica.) *Pestrema* duo verba in manu scriptis non inveniuntur, sed pro illis, *De amurca*, scriptum est: quid mei iudicij sit exponam. *De amurca*, declarationem olim cuiuspiam fuisse puto, qui *amurce* hic à *Varrone* mentionem fieri in margine sui libri adnotavit. eam autem rem postea ab imperitiis librariis huc inculcatam. *Ad locum* autem purgandum, satis fortasse est duo illa verba tollere, nec necessarium pro illis aliquid reponere, sententiæ enim nullo adiuncto verbo plena & absoluta est. *Et* enim *herbarum* & *formicarum* & *talparum* venenum. *Nihil* tamen certi de hac re statui potest, nam cum antè etiam eodem modo loquendi usus sit, nunc altera harum vocum, ad rem exponendam, contentus fuit, nunc ambas coniunxit, quas hic in excusis codicibus habemus. *Talpas* autem magna incommoda afferre solere agris, *Theophrastus* etiam docuit in epistola quam à rustico homine scriptam fingit, et dicitur εἰ δὲ τῆ ἀσπλάγγου λέξις αἰεὶ φερέται γὰρ τῶ γεωργίῳ τὸ κενὸν, καὶ δὲ αὐτῶν γὰρ τὸ πλεον.

49 **A C** tribulo, id est. *Locus* hic ad testimonium vocatur à *Nonio*, cum probare vult veteres scriptores non solum muliebri genere *Tribulas* appellasse, sed etiam *neuro*. *Inquinatus* autem apud eum nunc est, ita tamen emendandus, nam in manu scriptis, ut in excusis *Varronis* libris, eodem pacto legitur. *Quomodo* autem muliebri genere *Vergilium* usum hoc verbo *Nonius* dicat, quærendum, nam in omnibus nunc libris, *Tribulâque* traheaque legitur: quo exemplo ille vitatur.

49 **E V A N N A T V R** foras extra aream.) *Pernotissimum exemplar* *Euannuarug* habet. *Hic* etiam locus adducitur à *Nonio*, apud quem, ut in excusis *Varronis* libris, recte legitur. *Euannetur*, inquit *Nonius*, dictum est *Ventiletur*, vel mouet ut: à *Vanno*, in qua legumina ventulantur &c. *Vannum* autem in *Rustico* carmine appellasse *Vergilium* notum omnibus est: qui tamen dum *agricolarum* instrumentum hoc esse videret, docuit in aë-

etiam vsu illud in heri solitum, & in rebus de diuinis, maxime Libri parisi, frequens esse consueuiss. Eruditissimus enim poeta, quod ipse se iebat, aliis quoque in τὰ γὰρ γὰρ notum esse voluit. Intellegit autem, vt opinor, v. vnum quod λίαν ἔχει Greci vocant, instrumentum ad cuncta penē sacrificia idoneum, vt veteres grammatici tradunt: vnde qui illud gerebat in sacris, λίαν φέρον vocabatur. Plutarchus in Alexandro cum de Olympiade, ipsius matre loqueretur, quæ Bacchi superstitionibus addicta esset, & menadum more dracones etiam aleret, inquit de illis loquens, οἱ πολλοὶ ἐκ τῆς λίαν φέροντος ἀπέθανον τὴν ἐξωδὸν ὑπέρουσαν, ἀφελαιτὸν ἔμενοι τοῖς θυρίοις τῆς γυναικὸς ἢ τοῖς περὶ αὐτοῦ ἀπέπλητον τοῦ ἀιδίου. Nam Vergilius etiam mysticum v. vnum, ille mystica licentia, vocauit.

50 ICA QVE lectius defertur.) Ita scriptum in omnibus antiquis libris inueni. emendarunt ex ingenio nonnulli, vt opinor, Lecte ius.

50 CVM expressum circuncisum appellant.) In manu scriptis vna syllaba productus verbum, Circuncisum.

50 QVAE cum digitalis.) Optimum exemplar, Digitalibus. Est in eo aliud etiam quod explicare non possum, i. in qua, sic enim habet, Quæ digitis nudis laudabilior. Quam illa quæ cum digitabilis. En sane totus mihi locus vehementer suspectus, nam Laudabilior hic, cum supra Melior posuisset non valde necessaria vox videbitur.

50 DVRTIES enim eorum quod non solum stringit, &c.) Locum hunc valde mendosum habemus in codicibus Nonianis ab eo enim adducitur in dictione Stringere. Varro de Re rustica lib. xi. quod non solum celeriter præterire stringere vocant, sed etiam te transgubit. In excusis M. Varronis codicibus, Quod non erat: in optimo tamen ac vetustissimo, eodem loco positum inuenitur. Duo illa quæ apud Nonium sunt verba, Celeriter præterire, vnde fluxerint nescio, apud Varroem certe, nec in impressis, nec in manu scriptis eorum vestigium vllum. nam Vacant, ex Vacam factum esse affirmarim, in eodem enim fidelissimo codice per u, id verbum & hic & aliis multis locis scriptum est. Extrema etiam dictiones huius loci apud Nonium deprauate, quæ in cunctis manus scriptis Varronis libris eodem pacto leguntur.

50 DE RAMVLO plantam.) Ita habens manu scripti codices, non Partem, vt excusi. Vergilius idem etiam Plantam, vt opinor, appellauit.

- Nec summa defringe ex arbore plantas.

Ambo autem plantas vocantur quas Theophrastus θαλαίας: nam ab eo scriptore hic quoque locus sumptus est, libro primo φυτῶν πᾶσι, καὶ ἄλλα θαλάσσιον ποιεῖ καὶ κατακρημαδύνη τις θαλαίας, ἀπὸ τῆς ἕως γὰρ μὴ ἔτι συλλεγῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ πᾶσι τῶν ἀποφθεύσσει ἀποσειοῦντις, ἐπεὶ το φερεῖν φασα μὲν αὐτῶν.

50 ALIA ad cibū eligitur.) Maculam habet optimus codex. Laxatur enim hic scriptum est. Quomodo ex vetere lectione locus corrigi debeat, si per vulgata mendum continet, docti viri cogitabunt.

50 ITAQVE dominū, & balneas & gymnasiū sequitur.) Vetus hæc est lectio, quæ & elegans & erudita videtur, vt hic sensus horū verborū sit, Cibis necessarium est, & balneas, & gymnasis: nec sine oleo hæc manere possunt: sed vbi hæc sunt oleum illic etiam necessarium est. Vnde qui tantas olei utilitates esse sciebat, prudensissimus ac fortissimus totius Græciæ vir Epaminondas Thebanus, magnopere excanduit, cum magistratum gerens in rationibus relatis audiret magnam vim olei assumptam esse. Quod cum mirarentur collegæ, causam reddidit sui doloris, docuitque eum non ab angusto ipsius animo proficisci, quod indigentes sumptus reformidaret, sed ægrè se ferre, tantum olei intra corpus receptum esse, nam in gymnasis oleum, corporibusque exercendis haberi solitum, nemo est qui nesciat. Vnde Strabo libro xiiii. docet Boethum Tarsetensem, improbum cinem, eundemque malum poetam, causam dixisse apud M. Antonium, quod cum in patria voluntate Antonij loci gymnasiarche teneret, fideique ipsius omnes sumptus gymnasi commisi essent, & alia multa & oleum etiam surripserat. Nec tamen negarim, posse ex communi lectione sensum elici, & eum quidem non insulsus, sed veteri etiam locum esse ostendere volui.

51 PER SERIAS ac vasa olearia.) Hic locus in manu scriptis codicibus valde perturbatus est. Optimum exemplar ita habet, Per senaad vasa olearia ac trapetas que res mole &c. In semiuetero alio, qui Galli hominis manu exaratus est, Seria.

reliqua omnia ut in vetustissimo. Receptam lectionem cōservauit: pristinam tamen omnibus adponere voluit.

51 **EM, QV** IN ADSUM.) In excusis antea Enganti qui libri Em, ut Alciac. us codex in epistola Ciceronis ad Casarē Dīctatōrē Em, hic est ille. Pronuntiata haec sunt & ἔκτατος.

51 **QV** ID A M ipsum triticum conspergunt.) Consuetudinem nostrorum temporum in hac recustodiu. Nolui tamen praeferre quin veterem orthographiam notam facerem. Hic enim in optimo exemplari, Conspargant: & non multum post Aspargit, omnibus denique in locis ubi hoc verbum est apud Varronem Catonemque in compositione, eandem vocalem primam litteram habet quam simplex: ut si à Quero Disquero singulas: quod vetustissimi etiam poetae protulisse dicuntur. Apud Catonem etiam in Decerpo id seruatum est illo loco, Tum acina de vuis miscellis decarpito. Potuisse in finitibus locis hoc ad naturae semel tamen hoc, in illo perpetuo custoditum, indicare satis habui.

51 **AVT** absinthium. Item huius generis alia.) Quae tam medio erant verba, in nullo antiquo à nobis inuenta sunt. ea autem abundare credimus.

51 **QV** AS vocant sros.) Ita scribendum hoc nomen, quod à Columella etiam usurpat: & sumè in vetustissimo libro rectè scriptum est, in excusis tamen antea y psillon habebat in prima syllaba. Apud Grecos (Graeca enim vox est) fere habet e. nam Attici sive diphthongo protulerunt. Grammaticique tradunt sros esse ὄριγματα εἰς δρόσον αἰσιν ἡ γαῖαν ἀλλ' οὐ σπέρματι. In commentariis Simplicii in 11 naturalis auscultationis, ubi de fortuna agit, mendo si haec vox est, verba magni illius doctoris haec sunt, γὰρ ὄριμα εἰς δρόσον αἰσιν ἡ γαῖαν ἀλλ' οὐ σπέρματι. Καλαί, καὶ ἔδωρ ἐρείθῃ διαχέουσα, ἡ σπρόδ' ἡ τειφοί ποίησαι.

52 **V** ENTYS regelare polsit.) Ira castigauit, in manu enim scriptis Regerare. Unde etiam nonnulli antea Regirare fecerant, hanc tamen veriorē lectionem puto, quod etiam verba, quae supra restituta à me sunt, ostendunt.

52 **C** ONDITIVA mala strutha:) Ante haec verba in vetustissimis libris, De pomis scriptum est: quod aut inscriptionem fuisse arbitror, quae ostenderet de quo hic ageretur: aut ea ratione dictum esse quae, nō multo post declarabo. Hic paulo infra Quiriniana, in a: & quis non inueni, sed pro illa voce, Scādiana

Id autem culpa librarii factum puto, qui idem verbum una tantum immutata littera, aut ne immutata quidem, iteravit: cum aut Quiriniana scribendum esset, aut statim ad orbiculata transferendum. Fieri enim potest ut Quiriniana ab emendatore aliquo huc inculcatum sit.

52 **P** AVIMENTAQVE laudabiliter faciunt.) In optimo codice, Pauimentaque L. laudabiliter faciunt, quo frigidius fit. Nam pro, Frigidior locus, quod in excusis erit, Frigidius, in cunctis antiquis inueni. Alii ex ingenio, ut puto, scripserant, Qui cameras marmorato, & parietes pauimenta que inducunt laudabiliter &c. Nullum enim manu scriptum cū illis facere animaduerti.

52 **V** T ROMAE coempta poma.) Ex horum hominum numero fuerat qui confecit tetrasium in custodem hortorum: cuius duo postremi versiculi sunt,

Que que tibi posui tanquam vernacula poma,
De Sacra nulli dixeris esse via.

Nam M. Varro antea hoc ipso in libro docuit pomae vendi solita summa sacra via.

53 **I** N PENSILIBVS iunctis.) Veteres libri, Vinetis. Quidam emendarum Iunctas.

51 **O** LEAS esui optime.) Ante haec verba in antiquissimo exemplari, De oliuitate, scriptum est: quod inscriptionem titulumque fuisse puto. Possunt tamen rectè in contextu sermonis eiusdemodi locutiones eo locata esse: ut ita dicta sunt, quem admodum inquit Q. Cicero in epistola ad Tironem; De patre no, Marcus est adhibendus. Et hic ipse scriptor in 11, de equis loquens, De stirpem agni interest qua sint. Et eodem capite, De medicinis: vel plurima sūt &c. Quod etiā confirmat Nonius qui cū quid Oliuitas sit, declararet, & locum hunc Varronis adduceret, ita eum legit ut in peruerso codice scriptum illum inueni. Non tamen omnino macula carent verba Nonii, nam in excusis, de Rep. libro primo: pro, de re Rustica libro primo, legitur, duorum autem capitum verba ab eo confusa fuisse verisimile non est. haec autem ille ponit, Non modo inuerga eximi, sed etiam maiora quam in arbore unquam pependerunt. De oliuitate, oleas esui optime condi scribit Cato. Quare maior hinc etiam apud nos auctoritas antiquissimi exemplaris esse debet, in quo sermo Varronis, siue eorum

quos de rebus rusticis differentes inducit, nunquam capitibus distinctus aut interruptus est.

53 TAM in dolis condunt.) Antea, In ollis: Veteres libri, In oleis: castigant, In dolis, verum tamen quia parua licentia usus sum, si forte receptus es sem, volui totam rem indicare. Animaduerti tibi in optimo codice Doles, pro Dolis scriptum esse, ut in III, ubi de gliribus loquitur, Cum pestum est in oleis sunt pingues. Praeterea oleum ac vinum in dolis, non in ollis condit constat.

54 V T E A in qua adiciunt mustum.) Vetusissimus liber, In qua adicitur L. mustum. Saepi enim notam illam inueni, nec tamen adhuc quam vim illa habeat suscipiari possum.

53 P R O M V N I condita aut &c.) In cunctis, quos vidimus manu scriptis, Primum condita, legi. Receptam lectionem confirmavi, hoc tamen studiosos litterarum admonere non inconmodum esse iudicavi.

54 V T I N pisirino pisatur ac torreatur.) Vetus le-
dlio. Apud Nonium, qui hunc locum adducit, legitur, Pisetur. Pisare frangere, vel tundere. Varro de Re rustica libro I. Promendum hieme, ut in pisirino pisetur ac torreatur.

54 Q V I est humor aquatilis ac retrimetum.) Peru-
tiusus liber, Reccrimentum, corrupte, ut puto. Quia tamen aliquis reccrimentum ex antica scriptura legi posse fortasse non inconmode existimaret, volui illam notam facere. Hoc ipso verbo Varro etiam Prometheo libro II. ut apud Nonium legitur, usus est. Reccrimenta cibi, quo exierunt per posticam vallem, feci. Intelligit autem quae apud Graecos appellat. Cicero reliquias cibi appellauit, in re parum honesta non obscena voce usus. Reliquias etiam, nihil addens, quandoque idem vocauit.

54 Q V O B est leuissimum ac summum depletur.) Omnes manu scripti De flatum habent: quem admodum etiam primis temporibus excusis libri, ex quo intelligitur ita ab nouis correctionibus locum castigatum fuisse. In optimo omnium codice ita totus locus legitur, Diebus xv, eo quod est leuissimum ac summum de flatum.

54 T V N c decoquunt in alienis.) Totus locus in optimo exemplari ita scriptus, Tum de cocut in alienis: leni lignis duas partes quoad regerunt. Aliis nunc rebus relicta, quae parum in illo diuersa sunt, quae modo illic Leni lignis, scriptum sit
que

querendum accurate puto.

54 N E Q V E etiam cum processit, nisi prius, &c.) Valde diuersa vetusta lectio, et sane extrema haec pars libri aliquantulum inquinata. Neque etiam cum processet, ita ut sit, &c.

54 A N T E Q V A M accesserit annus.) Totus hic locus ita legitur in antiquis codicibus, Antequam accesserunt an-
niculum promitto.

54 Q V A dum maturefcit, coacefcatur.) In cunctis manu scriptis, Quod mature coacefcant.

54 O L E A s albas, quas condideris nouas, sic celeriter promas.) Quidam formis excusis libri ita habent: in aliis locis valde variatus: culpa tamen, ut puto, eorum qui id commiserunt: nimis enim licenter a veteri scriptura discessere. In optimis, ab hac quam hic adposuimus, hoc tantum mutatum inuenio, quod Conderis, in illis pro Condideris, legitur: verbo negligentia librarij imminuto, quod si postremam litteram aduerbis Sic, sustuleris, ac si, feceris, puto locum satis purgatum esse.

55 Q V A M nequit in arbore ut inde promatur ad escam.) Vetus lectio, Quam nequit in arbore quam mitefcatur.

56 I D N O S molestè ferentes.) Haec erat peruulgata lectio, quae si veterem contra se non haberet, facile locum suum tueretur: nunc illa repugnans omnia confundit, in manu enim scriptis, Non molestè ferentes legitur. Accommodata autem hic etiam vetus esse potest, et fortasse verior est, Non molestè ferentes, scilicet, nos esse retentos, ita enim plene sermoni liberti responsum fuerit. Poscebat enim veniam sibi dari, quod in magno patrum negotio occupatus, ad illos, ut debebat, non venisset: statim omni timore illo liberato, de infelici conditione hominum, quae tot casibus exposita esset, loqui inter se coeperunt. Est tamen hic etiam illud quod saepe nos molestos habuit: L. enim ante hanc partem in contextu sermonis constituta est, praeterea mendii nota hic in margine adposita.

IN M. VARRONIS LIBRVM II De re rustica.

57 C O L O N I ut ea quae in agricultura nascantur.

Receptam lectionem retinui, nunc veterem hic adponam, quæ à communi valde diuersa est, possum tamen & illa accepta, quod etiam diligens librarius cognouit: notam enim meridi ad eam adposuit, Coloni æque agricultura factum ut nasceretur è terra cõtrapastoris ea, quæ nata ex pecore quarû, &c. Statuent nunc studiosi perungatane lectio probari debeat, an pro desperato hic locus haberi.

58 QVA de re pecuaria.) Omnes quos vidi codices cõsentiuunt, quare temere aliquid variare hic nolui, nunc quid suspicer, me posse sine culpa proferre arbitror. Cuius commutatio ordine verborum. Quare de pecuaria, legi debere, nec tamen ita meam sententiam amo, ut non doctiorum iudicia in hac re sequi malim.

58 CVM Mænates discessisset.) Ante hunc locum in optimo codice maioribus literis hæc verba scripta sunt, HIC INTERMISSVS. In cunctis etiam aliis manu scriptis ita inueni. Quid illis significare librarius voluerit, affirmare non a-sum. Verum ne aliquid hic deesse ostendam, nam initium huius sermonis nimis abruptum videtur.

58 CVM petam festum.) Maculosus hic locus in antiquis exemplaribus est, & in omnium optimo nota ad; est a, damnatus. Receptam hic etiam lectionem conseruaui, veterem nunc, cuiusmodi illa est, studiosis exponam. Cum poetam festum visere venissemus ne medici aduentus nos inredisset.

58 QUI estis Epirotici pecuarii.) Auxilio fidelissimi codicis hic locus, turpiter in excusis diuulsus ac fœdatus, restituitur. Ne quis autem me addidisse aliquid aut distorsisse putet, veterem scripturam adducit, Qui estis pecuarii thietæ remu ne remininos ac, &c. Quam posuit sine ullo periculo ita corrigi, facile omnes videre arbitror, una tantum in parte industria opus fuit, ut ex Athietæ, Athleta fieret. Maxime autem me confirmauit, quod animaduerti aibi id verbum idem vitium habere, quod in excusis integrum erat, nam in eodem exemplari ita locus ille tertii libri legitur, Nos athietæ comitiorum, &c. pro Athietæ. Hoc autem & in insæ scripturæ & locutionis Varroni familiaris aptissimum exemplum est, qui libenter hoc vocabulum Athleta ad alias res trãserret. Sed hæc antea mēdossima, omni nunc macula carent, & aperta sunt: quare ad

alia veniamus.

58 AC QVA scitis proferatis in mediam.) Eligentissimus motus loquendi, & quo sæpe etiam Cicero usus est: ipsum autem aut à Græcis Latini scriptores acceperunt, aut natura dicit eandem sententiam eadem figura protulerunt. Xenophontis certe ita in Symposio locutus est, ut M. Varro ab ipso hunc sermonem expressisse videatur. *ἔτι ἄνδρα ἕωρα, ἰφῆς ἐσὶν ἡμῶν ἀπάρτας οὐς μέσση φέρειν ἔ, π' ἔσῃσιν ἄνδρα ἀπάρτας.*

58 ET HOMINES, & PECUA.) Pecua habent antiqui libri, non pecunies: id autem veteres crebro usurpabant: nec se ab eo verbo abstinuit etiam Cicero, quem admodum testimonio Nonii interpretis comperimus. is enim super illo Vergilio,

mitte iu Venere pecuaria primus:

inquit: nam Pecus ut ait in Pompeiana Cicero, ab eo quod est pecus venit, ut à genu genita. Intellegit autem locum illum, qui nunc mendose in cunctis impressis legitur. Etiam si irruptio talis nulla sit, tamen pecora relinquuntur,

58 DECERENDO glandem.) In vetustissimo Decarpendo, eadem ratione quæ ante ostendimus semper Aspargo & Cuspargo in eo scriptum esse: & apud Catonem etiam hæc ipsam verbum Decarpo, contra nostram temporum consuetudinem.

58 AD CIBVM ENIM lacte, & caseum.) Sunt excusis etiam libri in quibus ita legitur: nam in aliis Lac, mendose legitur, hæc enim vetus est scriptura. Et iudicio Nonij & aliorum grammaticorum cognoscimus, M. Varronem alias ita locutum esse: ut Andabatis, Candidum lacte papilla cum fuit.

59 IBI processerunt longè, dum ad nos perueniret.) Ita coniectura ductus emendavi, ante in excusis & manu scriptis, Dum annus perueniret, ex qua lectione nullum idoneum sensum elicere poteramus: ex hac autem (nisi fallor) egregium. Queritur occulte M. Varro de meribus sui teporis, quem admodum etiam in prima huius libri parte, cum enim vitam superiorem hominum explicasset, & quibus rebus illi resisterentur locuisset, addidit in tertio grad: eos longè processisse, nec in primis agrico-

larum institutis mansisse, sed ad peiora semper delicatioraque venisse, donec huc inquit, res deducta est, nam supra etiam, A summa memoria gradatim descendisse ad hanc etatem, Donec ad nos pervenirent, inquit, ut hoc in libro, cum de verre ageretur, Quoad perveniat ad lanium. & in v de lingua Latina, Hinc ad pecudis carnem pervenitum est, necnon in VIII, non longe ab initio, Id non pervenit ad nos. Qui nostram coniecturam non probabunt, sedulitatem fidemque verè accusare non poterunt.

59 CIRCVM Fiscellum & Tetricam montes.) Antea in excusis mendose Fiscellum, veterem igitur scripturam reposui, nam in illo etiam loco huius in iisdem antiquis libris ita legitur, In Sauracti Fiscello caprae fere sunt, apud Plinium eius libro tertio capite XII, E monte Fiscello labens iuxta Vacuna memora.

59 QVAM sibi Thyestem subduxe queritur.) In antiquis libris immutato verbo Subduxe, legitur. Apud Terentium quoque Adelpis hoc verbum ὑπεστυνῶν pronuntiatum fuit: Nō tu eum tuis hinc modò produxe aiebas? Pacuvii versus, quibus fratrem accusat, & hanc iniuriam queritur, apud Ciceronem sunt in I I I de Natura deorum.

59 V O X earum non me, sed be, &c.) Totum hunc locum è vetustis libris restitui. Laudat qui vocem ouium secuti Bellare illas dixerunt, nam Graeci, qui à voce eas μῆλα appellarunt, non tam commode vocem earum expresserunt: non enim me, sed be, sonare videntur, inquit Varro. Nec tamen Graeci ignorabant voces be, non me, sonare. Id intelligitur ex versiculo Cratini comici poetae, qui adducitur ab Eustathio in IX librum Iliadis. Eruditi ac copiosi interpretis verba haec sunt, οἱ δ' αὖτοι Φασι μῆλας μὴ πῶς ἔσθ' ἢ, ἔ μὴ βαι, μὴ μὴσι ἀπὸ βῆται Φασι, Κεκοῖνος. Οὐδ' ἄλλως ἀπὸ τῶν βῆται ἔσθ' ἢ λέγον βῆται.

61 QVOD dicuntur anni caprae.) Verus lectio, ut animi caprae. Id autem quod hic à Varrone traditur, Fenestella quoque diligens rerum Romanarum auctor docuerat. Ostendit hoc Plutarchus in commentario quo veteres ritus Romanorum explicavit, διότι ἡ δὲ ἐπιείκεια πολλὰ τῶν παλαιῶν συνέμειοι καὶ ἐπέλοι καὶ πῶς οἱ ἴσταν, ὡς Φαίεσι μῆλας ἐπὶ πῆται.

61 ITAQUE minoris emitis anniculam.) Quam fecimus sum lectionem, & excusis nonnulli habebant, & manu

scripti omnes, quidem tamen, ut arbitror, dum corrigere voluerunt, depravarunt. Ea mihi sanè correctione egere non videretur, in vetustissimo hoc tantum diversum erat, quod Empitii, pro Emitis, in eo scriptum est: mendose tamen, ut puto.

61 ASINI Arcadici.) In manu scriptis Arcadi: Arcadii, ex antiqua scriptura legi posset, ut supra Pecuari, pro Pecuarii. Statili, pro Statilii, nam hoc etiam veteres librarii hic servabunt, quod poetae in secundo casu illorum nominum quae geminatum literam illam haberent, frequenter usurparunt, alterum enim I subtraherent. ea enim ratione ab optimo poeta, Tuguri, Peculi, Patavii, Oxi, dictum est, nam Arcadium etiam ab Arcadia declinari eiusdem poeta versu hoc confirmari potest.

Tempus & Arcadij memoranda iuventa magistri.

61 ALIAS stipulandum statum esse è valetudinario.) In nullis manu scriptis postrema haec duo verba invenimus: nec tamen è nostris scriptis ea deiecit, quid è illis existimandum sit, studiosi viri videbunt.

61 ET QVANDO, è quis.) Locus depravatus corrigi debet ut in optimo exemplari aliisque nonnullis legitur, Et quando, & qui ut, &c. Qui Varro medium ac rationem vocat, nam patissimos scriptores Qui, pro Quo modo, passim ponere notum est. Ostenderit, in pastione tria observanda esse: primum, loci: secundum, tempus: tertium, modum ac rationem alendi. Infra etiam, postquam quod ad locum tempusque anni pertinebat, exposuit, inquit, Qui potissimum quaeque pecudum pascat, habenda ratio. In perculgata lectione triplicis rationis, quae necessaria esse dicitur, tertium membrum uon invenitur: quare pro mendosa illa habenda est.

61 LEGE censoria committant muli è Rosea campestri, &c.) Hunc locum fide inquirit unus, nisi fallor, egregie restitui, atque id parva licentia usus. Ut autem hoc facilis intelligatur, veriusque de sinceritate huius loci indicetur, veterem scripturam adferam. Tenuissimum exemplar. Mulieros & à caestri, &c. nā in aliis corruptior illa pars est, Mulieres enim habent. Quemadmodum igitur vides, verba confusa distinxit, vnamque tantum literam inde sustulit, verum sensus praeclarus totam rem, ut spero, illustrabit, & castigationem meam constituet: nam quia perculgata lectio mendosissima fuerit, neminem.

dubitare puto. Locuste etiam in hoc libro mirifice coniecturam nostram adiuvat, ubi de multis agit Varro, Idem si exacti sunt æstiu tempore in montes, quod fit in agro Reatino, durissimis vngulis fiunt. Rosicam autem apestrem fuisse declarat etiam vox valde celebrata Caesaris Vapilli, qui campos Rosete, Italiae dixit esse sumer. Committere leges, ut arbitror dixit Varro, quod Cicero sæpenumero, Committere contra legem.

61 IN GVRGVRES, altos montes. Gurgures in manus scriptis inueni, antea excusi Barbures habebant.

62 VBI est oppidum Olyssippo. In optimo exemplari Olyssippo. apud Plinium tamen, ut in excusis li. III, capite XXII Olyssippo equorum i Fauonio vento concipitur, nebile.

63 ET QUANDO non valet sepe magna gregem, &c.) Receptam lectionem retinui, vinctam nunc studiose exponam, quam scire mendum aliquod continere omnino credo: contra autem peruulgata plana est, id tantum mali in illis, quod ab antiqua dissentit. Et quoniam non valet sepe magna adficiuntur calamitate.

63 QVI siue exactu, siue ex labore. Vtiosi sunt hac parte antiqui codices, communis lectio aperta si modo illa vera est, & non ab aliquo correctore conformata. Qui si è labore febrè habent, ad aptum humido spiritu, &c.

63 QVOT reiculae sunt alienandae. In cunctis manus scriptis Quot epule scriptum inueni, quod non parum miratus sum quomodo idem mendum in tot bonis libris inoleuisset.

94 IN IVDÆA an Italia nõ posse. Vetus lectio. In iurea, castigant ex ingenio, rem ipsam scutus, In Iudæa Plin. lib. XIII, capite III, Iudæa in Iudæa est vel maxime palmis. Item sunt quidem in Europa, vulgòque Italia, sed steriles.

64 A PERGAMI DE Maledóc.) Hic locus ante mendosissimus & erat & existimabatur, nota etiã adposita damnatus fuerat: ipse veterem lectionem reposui, quam integram esse arbitror: ut Pergamus, Maledócque, nomina locorum in Epiro sint. Respondet autem superiori illi qui nostra item opera emendatus est. Dixerat enim Scrofa, Sed hæc a nobis ita accipietis, ut vos qui estis Epirotici pecuarii, &c. Idè igitur nunc ait, nunc rursum vos reddite nobis, ò Epirote, de una quaque re. locatur autè, ut omnè occasione nauclus facit: maiora enim & eruditiora expectabantur ab Epiroticis pecuariis, Salus igitur appellus in qui-

bus pecus pascere soliti essent.

64 COGNOMINE eodem.) Ita emendari ex ingenio. multa autem mihi, ut hoc auderem, persuaserunt. Sæ, ita locutus M. Varro esset, ut in excusis erat, Cù nomine, in excusis incidisset, ac rem obscuram protulisset, iunctura enim deformiter sonat. Præterea Atticus nomen non erat, sed cognomen, hoc etiam non paruum argumentum est contra eieclum lectionem. Inuius etiam commentarii de Senectute Cicero Titum ipsum alloquens, inquit, Teque non cognomen solum Athenis de portasse, &c.

64 QUONIAM in me videre coniecisse oculos.) Ita erat in manus scriptis, & ita scribi volui. Videre, pro Videtur, cepit: ut in illo etiam loco, qui est, ubi agit de subibus, Ignorare, inquit, videre cur appeller Scrofa. Sic enim illic etiam habent antiqui codices.

64 ET DICAM de primigenia pecuaria.) Vetus hæc est lectio, quam magis probo. Antea in excusis, Et dicam primigenia pecuaria. Primigenia verba appellare M. Varro in VI de lingua Latina libro, que non sunt ab aliquo declinata, manifestum est: & primigeniam consuetudinem victus, in primo libro de vita Populi Rom. præficam & veterem. Locus autem apud Nonium de mutata declinatione legitur, quare eadem ratione nunc Primigeniam pecuariam dixisse puto. Sex quoque Pompeius Primigenium sulcum vocari solum tradit.

65 ITEM binæ pro singulis, ut procedant.) Prodat ante corrupte legelatur, in manus scriptis omnibus Procedant inueni. Procedunt, numerentur, significat greges enim ouium magnum non bene numerari possent, si eodem loco manerent, quare consuetudinem habent pastores, claudere gregem, & de emittunt, numerare, aliter enim rursus confunderentur, nam Procedere, vltimus se ferre significare manifestum est, vel hæc exemplo Vergilii, Parcite oves nimium procedere.

65 EXPROMISIT numos.) Vetus hæc lectio ante, Exprompsit. Expromittere, verbum iuri accommodatum est.

65 EX EMPTO vendito illum damnare.) Ita in manus scriptis omnibus scriptum inueni. Titulum iuris fuisse puto, non in XIX libro Pandectarum, iisdem penè verbis nunc quoque appellatur, De actionibus empti & venditi. Item tertio etiam de Natura deorum Cicero, Reliqua que ex em-

pto aut vendito, aut conducto, aut locato, contra fidem sunt.

66 QVO INCIENTES secludere possis.) *Vetusta lectio* Incientes, quæ & ipsa mendum habebat, quod tamē sine periculo tolli poterit. Incientes igitur emendavi, una tantum litera ex ea dictione sublata. Sunt autem Incientes propinque partui, ut *Sex. Pompeius docet.*

66 MERIDIANAM quæ est aridior, iucunditate præstat.) *In excusis antea Meridianæ. Præ stare tamē aliquâ rem, id est, vincere ac superare vetores dixerunt. Finis est iâ tertii libri sic locus ille in antiquis legitur, Immani numero annorum vrbano agricolæ præstant.*

67 INIGVNT in ea stabula.) *Mendosè antea, Iniiciunt: ut enim hoc verbum valde accommodatum, ita illud alienum.*

67 VT AGNI satulli fiant lacte.) *Vetus hæc lectio, quam veram puto: ideoque communi expuncta, hanc in suam sedem reduxi. Satullare etiam verbum usurpavit Varro apud Nonium, 11. 89, ωπὶ αἰπέτρων. Neque in pulvere mītico coquam carnem, quibus satullem corpora ac famem ventris.*

68 AVT adipe suilla.) *Vetus lectio, quam Priscianus etiam agnoscit, qui tradidit vetustissimos multa huiusmodi nomina & virili & muliebri etiam genere protulisse: & de adipe vitæ auctoritate M. Varronis in 11. libro rerum rusticarum.*

68 VICTAM molitam.) *Mendosè antea, Mollitam. Lucilius lib. xxix, apud Nonium 1342, Fouere ex molito hordeo. Iterum hoc ipso in libro idem error & eodem pacto correctus auctoritate eorundem codicum.*

68 AVT herbam teneram.) *Contaminatus in extrema est dictione optimus liber. Tenentiam enim habet. Receptam lectionem retinui: emendari fortasse non incommode posset Tenellam: sunt tamē manuscripti qui Tenerā habent.*

68 ANTE QUAM calores aut frigora se exegerunt.) *Vetus lectio Eregerunt: fortasse, Fregerunt, notū enim iam omnibus quemadmodum antiqui librarii propter similitudinem illarum literarum in Romana vetere scriptura sepe lapsi sint, & F pro E, contraque scripserint. In optimo exemplari sic locus hic legitur è secundo hoc libro, Optimæ elutæ sunt in Sicilia, cum Flute legi debeat. Nihil variavi, leuena tamen suspicionem meam ex diuersitate lectionum ortam signifi-*

cave volui. Cicero de æstu meridiano hoc verbo usus est, lib. 1. de Oratore. Ad extremum Scæuola paulum requiescet, dū se calor frangat.

68 IN OVIBVS pellitis.) *Cum in Megarensi agro pellibus insectas oves spectasset Diogenes, Megarensum autem liberos nudos ob mendicitatem passim videret, facerē dixit, Præstare Megarensis arietem esse quàm filium. Cui similem vocē postea fortunatissimus Romanorum imperator de immiti rege Iudeorum edidit. Diogenis δὲ τοῦ Φεργυνοῦ ab Laetio in ipsius vita relatum est. Quis pellitas oves M. Varro ille ωσβάρτι δέριον ἐκαυερα σούρα appellat.*

68 VT SVNT Tarentinæ & Atticæ.) *In antiquioribus cunctis Aiticæ inuenimus in nullis, ut antea in excusis legebatur, Alinatæ. Lanam Aiticam nobilem fuisse, testimonio etiam Latini Poetæ scimus. Apud Nonium Laberius Paupertate, Nihil refert mollem è lanitia Attica, an pecore ex hircorum vestitum geras. Eandem in magno pretio habitam Plutarchus quoque ostendit in commentario περὶ τῆ ἀνοβίαι, his verbis, unde ἰσχυροὶ περὶ αὐλῆδραί ἐν μὲν ωσβάρτι Αἰτικῆν ἐκ τῆ ἐζυρ.*

68 VEL lauari ac parari.) *Communem lectionem retinui: quàm verò in antiquioribus libris inueni, nunc ostendam. In illis enim putari pro parari legitur, in optimo tamen codice mendi nota ad hunc locum adposita est. Non multo ante ubi in excusis Sole exorto puto, scripturæ erat, in iisdem vetustis puto. puto antiquos pro purum dixisse, notum est. Sex. etiam Pompeius inquit, Imputatum, nõdum purgatum, quare arbitror veterum scripturam rectam esse.*

68 ET GENIT LAC. De sanitat e.) *In optimo codice, Genit lacte, Sanitate, Verbum Genit, sepe tam à Varrone usurpatum, recepimus, formis autem excusis antea Gignit habebant: nec nos sefellit antè ipsum, Lacte, nominandi casu dixisse. verum tamen quia locus maculosus erat (De, enim quod hic necessarium videtur, non erat) existimauimus in hoc peccate librarium potuisse, & pro De, Te, scripsisse, atque incommode cum priore verbo coniunxisse. Potest etiam rectè in antiquis Lacte scriptum esse, ut præpositio defecerit. Siquidem animaduertimus (nihil enim relinquere volumus quod possit studiosos adiuuare) in sequente capite, ubi in excusis, De for-*

rentiam nisi fallor, non habet.

75 **V T DESIDERIVM** ferre possint parentis.) In cunctis manu scriptis post Parentis, inveni nutrices. Nec scire potui quid illa vox sibi velit. An nutricis pro Parentis aliqui legebant: nutricemque matrem, dum porcos aleret, appellavit Varro: In recepta lectione, si integra est, scrupulus nullus est: negotium tantum inire nobis faceret antiqua lectio diversa.

76 **ΣΥΝΤΑΓΩΝ**, inquit, χαίρειται.) Antea in fortis excusis, Sic Epirotica: & aut nullo aut inepto sensu. Verus lectio Sinepirotica: que paruum vitium habuit: nec illud librarius sefellaret, quantum tollere non potuisset: mendam enim notam adposuerat. Castigavit recte (ut opinor) συνταγῶντα Antea Scrofa dixerat, Nunc rursus nos reddite nobis, ὁ Epirotica. Nam ὁ Lucianus συνταγῶντα illos appellat, ut qui pecunias ipse quoque in Epiro haberet, & unus Epiroticorum esset.

76 **IN QVO** quidem, inquit Vaccius.) Postrema duo verba ex antiqui libris reposuimus, hic enim Vaccii persona requiritur, sine qua posse fieri hic nonnulli putarant: quia supra pro Atticus, Vaccius legebant, nos illic etiam Atticus, in nostris invenimus: sed paulo post Menas, in isdem libris desideratur.

77 **NOVI**, inquit ille, maiestatem.) Antea in excusis, inquit Menas, ita emendavi opus veterum codicum: verum quia parva licentia usus sum, totam rem patefacere volui. In antiquis locus maculosus ita enim habet. In quidine, inquit, pro Inquit, illic etiam in isdem libris scriptum inveni, inquit Atticus: & pro duobus illis corrupte positum. quare sine culpa me posse, inquit ille, corrigere ratus sum.

77 **V T Εὐσωνας** Εὐπαυδα.) Antea in excusis Εὐπαυδα, in optimis libris Εὐπαυδα legi, quam veriore pro lectionem. Sex Pompeius, qui a Varrone totum locum accepit, inquit, Bulimon Graeci magnam famem dicunt, assueti magnis & amplis rebus praepone re Bu. Hinc est quod grandes pueros Bapedas appellat, & mariscam suum, Busyon.

77 **A QVO** eas Graeci Bugonas.) Aelianus ἰδίῳ πρὸς τῶν ἑσῶν, ultimo secundi libri capite, quo laudes hominum explicat, & que commoda ex ipsis homines capiunt docet: hac etiam quod nunc tradit Varro, non relinquit, ἀποδιδόναι δὲ Εὐσωνας.

ἢ χυμῶν καὶ ἀφαιμάτων. μέλιτι γὰρ τοῦ ἐν τῷ σκατῷ λαφύρατον ἐπιφύεται, ὡς φησὶν ἄριστος. καὶ κατὰ τὸν ἑριστοῦ καὶ γὰρ κατὰ τὸν ἀριστοῦ ὁμογενῶν καὶ τὸ μέλι.

77 **QVA** praegians, horda.) In cunctis hic manu scriptis Horda, & Hordicula per H. in v. t. autem libro de lingua Latina, Forda, & Fordicula, per F. Fordicula, inquit, à fordis bulus. Bos forda, que fert in ventre &c. Id etiam apud Sex. Pompeium reperies, qui nunc fordas, nunc Hordas boues pregnantés esse dicit. Negligentia autem librarij id factum esse non potest. sequitur enim ordinem literarum. Ad id autem viciniam naturam hic habebant, ut sepe inter se commutarentur.

77 **QVAM** iam experta.) Nihil variabit: veterem tamen scripturam notam facere quid nocet? in manu scriptis igitur Ex parte: corrupte sane, quis autem scit an aliter corrigendus locus sit? Nam si experta, cepit eodem intellectu quo Vergilius, — altera virgo, Altera iam primos Lucinae experta labores, cur repudiari debent vacca, que semel tantum pepererunt? Crebra vitia in excusis codicibus inuenio, me forte esse sine causa quandoque facium de aliquo loco male existimare.

77, 78 **PRIOR** quam posterior melior.) Vitiis hac parte sunt antiquiores libri: sic enim habent, Prior quam posterior, in eo prior. In optimo mendam nota adposita est.

78 **LYGATORI** Ligustici.) Vetusissimus codex in ambabus vocibus diversus, qui Nugatori Ligusti habet. De posteriore voce alibi differimus: de priore, si forte ita legi debet, Nugatorius res, abiectas ac viles, veteres scriptores frequenter appellaverunt. Nam Varronis ille locus è VII libro de lingua Latina ita legi debet: Schæmiculæ ab Schæno nugatorio vnguetio, in excusis enim libris depravatus est.

78 **IN THRACIA** ad μέλαρα κόλπον.) Vera hac lectio fideliter in antiquissimo codice conservata, nam in aliis inanis sedes Græcarum vocum relicta: in aliis, ne relicta quidem. Strabo libro II, τὴν δὲ σινοπέδον τὸ Αἰγαῖον ἔχει ἡδὴ ἐν τῷ μέλαρι κόλπῳ καὶ τῷ Ἐλλησπόντῳ. Herodotus quoque non semel huius loci mentionem facit: nam in Polymnia hac ipsius verba sunt. Ἐν τῷ πεδῷ δὲ κατὰ τὸν κόλπον μέλαρα καλεῖσθαι, ἃ μέλαρα ποταμῶν, ἃ καὶ παρὸντα τότε τῆς στρατῆς τὸ βέδρον, &c.

78 **VOS** videritis, inquit, mihi qui Aristotelem legitis.)

Duobus verbis ex antiquis codicibus restitimus.

79 EXEMPTIS testiculis.) Hoc Aristoteles in eodem primo libro nono de natura animalium tradidit. locus tamen in excusis codicibus, & in manu etiam scripto, quem habui longe emendatorem, adprauatus, Theodorus sanè hanc inde sententiam eruit, siue meliores codices habuit, siue ex ingenio ita legendum esse vidit. Nam Varro etiam sententiam illam (nisi fallor) confirmat. In primo autem libro de ortu animantium eandem rem Aristoteles narravit: ubi vitium verba non habet, καὶ ἂν τῶν ἐξ ἡμῶν τῶν ἄλλων ἀποκρίσει.

80 ΑΤΤΙΔΕ vs centum viginti habet.) Optimus codex inquisitiuus: habet enim Centaurum viginti.

80 QVOD faciunt Peloponnesii.) Antea Peloponnesii, ex optimis exemplaribus ita emendati. Rectè è dici Peloponnesii, manifestum est. Stephanus etiam, Πελοποννήσιος ὁ οὐρανός.

80 VNUM ferum, quos vocant onagros.) Apud Suddæ Cando insula prope Cretam esse traditur, in quo maximi gignentur onagri.

80 ALTERIVS anni pariant.) Vetusta hæc lectio, antea mēdo se, Alternis annis. Paulo post, ubi in excusis, Quod remissione laboris fit deterior: in antiquis, sic deterior. Arbitror legendum, Hic deterior. Ex priore voce s; ut opinor, consequenti huic adhecti, & aspiratio, quemadmodum saepe, desideratur. Communis etiam lectio commoda.

81 Q. MODIVS Equiculus.) Ita emendati auxilio veterum codicum, in quibus, Quemodius, legitur, Ferè autem veteres librarii cum Q. prænomen scribendum esset, Quæ imperiè scriberant. In optimo exemplari mendi nota hic adposita est.

81 QVOD equus xxx mensium.) Quemadmodum in primo libro multa Varro à Theophrasto sumpsit, ita in secundo hoc plurimà ab Aristotele mutatus est, quæ quia facile inueniri possunt, & aliis nunc rebus studeo, non curio se ostendam. Hic certè locus inde translatus est: in libro VI de natura animalium, Βάλλει δὲ τὸς μὲν ἀπὸ τοῦ τετραετοῦ περιπλοῦν τὸ μῆκος τὸς μὲν δὲ δύο, ἀπὸ τῶν τριῶν δὲ δύο, καὶ τῶν τε. Appellat enim Βάλλει, quod Varro eicere aut amittere dentes, vocat, quanquam primum verbum naturam Græci verbi quo usus est Aristoteles, magis exprimit. Inde ἄλλοι equi appellabantur qui nondū dentes eiecissent, nos etiam in hac re exponendū verbo quod his respondet familiariter

nostro sermone vitium.

81 CVM dentes sint facti brocchi.) Brocchi per duo cc, in optimis hic exemplaribus scriptum est: ut ubi de canibus post agri serum, Directis priuquam brocchis.

82 SPINA maximè duplici: sin minus non extāte.) Verus hæc est & vera lectio, antea in excusis Extenta, mendosa. In libro ubi selectæ sententiæ sunt de rustica auctorum: ex Aspyro, ῥάχτι, μάλιστ' αὐτὸν διπλαῖα, εἰ δὲ μὴ, κεντρία.

82 PERORIGA enim appellatur &c.) Optimus codex hic mendosus est: nonnulli item qui eum sequuntur, sic accitè in illis est, Peroriga misit appellatur qui qui admittit. Vitium habere hanc scripturam cognouit librarius, idèoque mendam adnotat ad eam adposuit. Fortasse legendum, Perorigam, sic appellatur &c. ut Perorigam cum superiore parte herent. E Plinio mendum tollatur, quod in libro VIII, capite XIII, est. Perorigam enim legi debet, ubi in excusis, Pariter aurigam, scriptum est. In antiquis certè Plinii exemplaribus, Prorigam, & nius licet diminutione, legitimus. Sunt & alia etiam vitia ea parte, quæ auxilio veterum librorum tunc corrigi possunt. Sic autem totus ille locus legendus, Æqua ex caula in Reatino agro laceratum perorigam inuenimus. Nā ita etiam conueniet Plinio cum M. Varro, qui infra hanc rem narrat. Quæ Varro perorigam suis Peraurigam, Aristoteles ἑπιμακρίαν appellauit: ἑπιμακρίαν καὶ λυγρὰ τὴν μὲν &c.

83 SCILLÆ medium conterunt.) Et antiqui omnes, & quidam etiam formis excusis, rectè Scillæ medium habent, in aliis improbè illa vox commutata fuit. Quod hic Varro medium in scilla vocat, Plutarchus μέσσοι in scilla vocauit. Extrema sane pars quarti libri συμποσάρχῳ, vetustate aut importunitate quorundam, defecit. De quibus tamen rebus illic disputaretur, ex titulis ante librum ipsum constitutis, intelligitur: postremi autè capituli hinc index est, ἔσθ' ἢ τὸ μέσον τῆς. Sed duo sunt aj γυναικὸς ἢ τῶν γυναικῶν. Quintilius, qui & ipsi de rebus rusticis scripserunt, cum de eadem re agerent, quod M. Varro medium, Plutarchus τὸ μέσον, ipsi ἑξ ἑξ δὲ ὄν vocarunt, id est medullam. Quid autem ea voce intelligerent, planius exposuerunt. Nam quod terum ac molle in scilla est se intelligere dixerunt, & quod etiam aliquis non incommode adipem appellaret. Verba eorum quæ in XV I I γῶπιον &c. leguntur, hæc sunt, εἰ δὲ μὴ ὄσος δὲ χοίτοι

inquirit, πολλοῖς δὲ ἔδιδ' ἄρτιον ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀσπερ ἔδ' ἄρ-
θραπος. Solo legi debere arbitratus sum, quod hoc aut illo modo
factum magnas utilitates præbere potest, aut impedimenta cani
adcurrentium & ingrediendum. Solum autem infirmam partem
pedis pellēmq̄ illam appellari manifestum est, vel testimonio
Ciceronis, qui ita conuertit ex epistola Anacharsidis, ὄνομα
δὲ γὰρ ποδῶν, Calcamentum, solorum callum. Cum enim
accuratè singulas partes pedis exponeret M. Varro, non de-
buit hanc tacere. nam quod nec corneum, nec nimium durum,
sed fermentatum ac molle esse vult, has omnes naturas solum
habere: quæ probat Varro, valde his canibus accommodata
sunt, nam corneum, alienum, & quod nimis durum etiam esset:
neque enim firmiter terræ heret aut in cursu explicatur. contra
fermentatū ac molle, egregias comoditates habet. Sed hæc facillè
ab his qui naturam canum cognitam habent, aut venationi ali-
quando operam dederunt, intelligentur. Veterem scripturam, ex
qua ita legendum esse suspicatus sum, nunc proponam: nam illa
aliquid mendii omnino habet, & maculosa à librario etiam exis-
timata est, qui notam quam consuevit adposuit, Selone vt
corneo, ne nimium duro. Vnius igitur literæ commutatione,
ex Selo, solo feci, nam extrema syllaba Nes, ab solo sciungi debet:
importunè enim illi hæserat, nec tamen illa quoque vitio vaca-
bat, nec enim esse debuit, vt paulo post iterum, Ne nimium:
pro, nec nimium. Animaduerti in vetustissimo exemplari eodem
pacto aliis etiam locis Nes pro Nec scriptum: vt de equis, Genib.
rutundis, ne magnis. In XIX libro γεωργικῆς multa de can-
ibus, Frontini nomine leguntur, quæ, nisi fallor, Fronto ipse è
Varrone expressit, nam eundem ordinem in singularum paritum
natura exponenda tenet: quæ aut probauit aut reprehendit
in canibus Varro, eadem ille aut laudat, aut damnat. nam
quod ad hunc locum attinet, inquit, τὸ δὲς μαζάλου, ἐν τῷ ἔπι-
στάμῳ παλατιοῦ μέγιστος, δὲ κατὰ τὸν δὲς μαζάλου, ὅτι καὶ παλατι-
οῦ μέγιστος, statimque ad spmā transiit. Quare cum nihil de solo
dixerit sed omnem hanc partem quæ in cunctis exemplaribus men-
dosa est, reliquerit, quandoque conuincimus, inde id factum esse
potuisse quod multis antea seculis hæc macula hunc locum factis-
set. De hoc tamen vniquisque vt volet existimabit.

Hanc animaduersionem vt magis anem facit Borgl in us
manu, inuenis acutissimi canis, & cunctis bonis artibus erudit.

usque ea magno opere delectatur, ad eamque me primò excitauit,
& nō parum adiuuiculus est, cum in sermone de hoc de prauo
loco cum eo disputarem.

87 PASTORES vt deducere in Metapontinos
saltus, & Heracleæ emporium.) Hunc locum in cunctis ma-
nus scriptis manuum de urtūmq̄ inueni, nectamen communem
lectianem variari. Vetus tam hinc proponam, si forte aliquis maio-
re ingenio præditus illius auxilio locum restituere possit: Pastro-
res vt deducere in metampinos saltus, & traclepore,
inde cum, &c. In optimo codice mendii nota adposita est. Me-
tapontum & Heracleam oppida fuisse in ea parte Italie quæ olim
Magna Græcia vocata est, omnibus notum. Metapinum ostium
Rhodani fuisse, unde Metapini saltus appellari potuerunt (si forte
ita legendum est) Plinius libro III, capite III, ostendit, non
longeque ab eo oppido Heracleam vocatum, aliquos tradere au-
ctores, idem affirmat. Sed omnia in tam corruptis vestigiis incerta
& tenebrarum plena sunt.

87 AD PASTORES redierunt.) Acutam vocem
Diogenis, quæ Platonem acerbè monordit, ab illo lacepsus, com-
memorare libet: vt animam ex his minutis molestisque animad-
uersionibus paulum reficiamus: est autem valde ad hunc locum
accommodata. Discrebat de grauioribus aliquibus rebus Pla-
to, presente Diogene, parum tamen attendente. Molestè id tulit
Aristonis filius, atque, Audi verba mea canis. Minimè perturbatus
Diogenes, respondit, Atqui ego in illa loca non redii in quibus
vendidus sum, quod canes facere consueverunt. Obscure tangens
ipsum in Siciliam reditum, Aelianus hoc refert in libro περί ποι-
νίας ἰσθμίας. Moloniam etiam magni illius rhetoris vox circum-
fertur, qui hostili animo præditus aduersus Platonem, dicere solit-
us erat, Nemini mirum videri debere, si Dionysius Corinthi sed
potius, si Plato Syracusis. Erat autem proverbium, nunc etiam
satis peruersatum, Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. A multis denique pro-
fectio illa Platonis in Siciliam damnabatur, quare verius potius
eum Diogenes in simulare, quod cum prauum infidamque animū
regis expertus esset, potestati eius se iterum commisisset. Hoc au-
tem Diogenes ἀπὸ φθγμῶν alter quoque Diogenes, in vita ipsius
quam diligenter scripsit, retulit: concisus tamè id, & in aliqua etiā
re ab eo quod supra posuimus, diuersum.

87 QUI vellent se à cane sectari.) Sectari, δῶκε δῶκε,
Dd iij

αὐτοῦ δὲ τῶν αἰώνων, Quomodo veteres saepe locuti sint: quod Praefatus testimonis antiquorum scriptorum citatis ostendit.

87 SEQUITUR quartum de emptione.) Antiqui codices maculosi, nihil variati, veterem tamen hic scripturam adponam, Sed quod quarum, de emptione fit alterius, cum à priore, &c.

87 PASCITVR enim è culina & ossibus.) In veteribus hic etiam locus inquinatus, è curia, enim, ut è culina habent, quid dicam nescio. Communis lectio non omnino mihi firma videtur: è veterem autem nihil boni educere adhuc queo. Culina rustica in his & in aliis etiam libris à M. Varrone appellata est.

87 Velutià vt αὐθις aperiant.) Ita scriptum in vetustissimo & fidelissimo codice inueni, quare cõmuni lectione sublata, hanc restitui. Potuit id proverbium, quod antea in excusis erat, intelligere Varro, nec tamen hic adponere: quem admodum de huiusmodi vocibus peragratis veteres scriptores saepe faciunt.

88 TVNC enim dicuntur catulire.) τὸν ζῆν hoc Graeci appellant. Aristoteles libro VI, τῶν ζῴων ἰστορίας, Δοξῆ δὲ τῶν ζῴων τῶν ἰσθίων κῦμα. Et paulo post, τὰς γὰρ πῆσας δοξῆ τῶν ζῴων ἡμέρας πῆσας ἔδειξεν. Theodorus, nunc Canire, nunc Libidine teneri, interpretatus est. quandoque etiam Prurire vertit.

88 PRIMVM leuibus vinculis, quæ si &c.) Antiqua hæc est lectio, in excusis autem, Leuib. numellis, quas &c. quæ lectio probari potuit, nisi veteres omnes libros contra se habuisset. Sex enim Pompeius inquit, Numella genus vinculi, quo quadrupedes deligantur.

89 ET si alter indefinenter æger est, &c.) Et vocem indefinenter, & sententiam quæ ex ea conficitur, parum probavi: & (quod magnum apud me semper pondus habet) veteres libros diversos inueni. Sunt illi quidem hac parte inquinati, possunt tamen nobis communis lectionis vitia (si non aliud) indicare. Hæc vetus est lectio, quæ ne aliquem falleret, in optimo exemplari notam adposui: am habebat. Et si alter videm fiter æger est. Vt quid de hoc loco sentiam liberè loquar suspicor, aut identidem, pro indefinenter, legendum esse: aut verba illa deformata vacare: quod negligenter librarius aliquis superiores voces, hic etiam non suo loco scripsisset, &

et etiam mendose & corruptè scripsisset. Intellego illas, Altero idem fit acrior. Ego ingenio quid conicerem exposui: alii fortasse melius ingeniosi si que locum restituerunt.

90 GALLI appositiissimi, maxime ad iumenta.) Ita castigati, antea, Appositi, sed maxime, &c. cuius lectionis leniorem facile, ut arbitror, intelliget, qui attente perspicit. Antiqua lectio, manca, quæ tamen tunc possit corrigi, Galli appositiissimi maxime, &c. In optimo codice nota, quæ locum mendosum esse in hac, adposita erat.

90 CUI potuit cedere.) Vetusta lectio, diuersa, & ut arbitror corrupta, Cui potius cedere. Sic etiam non multo post locus vulgo mendosus. Vnius cuiusque gregis gregis. Hæc enim satis est indicare, propter auctoritatem librorum, neque enim aliud adferre possum ad restituendos locos idoneum: qui tamen fortasse nulla indigent correctione.

90 TREMELLIUS simul aspicit ad me.) In optimis exemplaribus nisiquam hic Tremellius: sed pro illo, Semel. Semel simul aspicit ad me. Fortasse recte locus restitutus est, & concise olim Tremel. legebatur: ex quo negligenter ab imperitiis librariis Semel factum sit.

91 LEVNCIDAS ac contemnendas.) Locus turpibus maculis fæditus, de quo antè etiam locuti sumus. cum de alio, qui item (ut opinor) in eodem verbo inquinatus erat, ageremus. Prima fortasse litera, nota illa est quam sæpe in antiquissimis libris diximus inueniri. quod si reciperetur, non vulgo discreparet vox, quæ relinquitur, ab ea quam vetes in primo libro inuenimus. nam supra, Eiancidum enim surmorsum, &c.

91 PRAEGNANTEM saepe cum venit pariendi tempus.) Multa de incredibili fortitudine barbararum mulierum Clemens narrat in III libro τῶν ἰστοριῶν. nam feminas prope Iberiam esse tradit, quæ prægnantes, idem quod hic de Illyricis Varro retulit, faciant. verba ipsius adponemus: ὅσα καὶ πάλαι τῆς Ἰβηρίας γυναικῶν ἔργα ἢ πόνα χαρακτεῖται ἐνδεῖ καὶ πῶς τὸ ἀποκτείναντα, ἀδελφῶν αὐτῶν ἀπὸ καρπῶν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ πολλὰς τῆ ἀμύλην τῶν πάντων ἢ γυναικῶν ἀποκτείναντα τὸ ἔρεφος, ἀνελεῖσθαι οὐκ ἐδέχθηται.

91 IN GREGIBVS ouium, sed magnis.) Anti-
Dd liij

clio legitur, Quod languide minus egregi radices, & cor-
rupte, et arbor. Et ut valeat in ista oratione patem dicam, de-
clarationem fuisse, vocem que addita est, suspensor, prioris illius,
languide; que temere postea à librario in contextum sermonis
Varrois comecta sit.

93 ET IN COMÆDIIS, qui in rustico opere.) Loquitur
nunc de canere lus, quis non ut appellabam, priscarum tamen
etiam potest ostendit hoc vestiti pastores vestis fuisse: ut Aristophanes in
vesperas, inducit enim Strepsidem cum filio italo-
quentem,

Ὅταν ἴδῃ τὰς ἀφ᾽ αὐτῶν οὐκ ἴσθι Φαλαίος,
Ὅς ἄρ᾽ ἰσχυρὸν τὸν σιφῆρον ἀναμύκτος.

nam si Φηλαίος etiam veteres appellasse membranas in quibus ve-
nas quoque faciunt scriberent, ostendit Cicero in epistola ad Atticum,
cum de parte suorum librorum, quos de Academicis
questionibus conficeret, ut ad Varroisem mitteret, loqueretur, in-
quit enim, Quatuor si Φηλαίος sunt in tua potest. ite. Idem etiam
significabatur proverbio illo, quod dicebatur in eos qui nimis vi-
tiosa referrent, ἀρχαῖοτερον τὸν σιφῆρον λέγειν. Adagium apud
Sudam explicatum.

93 NEQUE ab hoc quod mutaret Cosinius.) An-
nim aduertendus modus loquenti: est enim elegans & ab opti-
mis auctoribus usurpatus. Nihil mutavit ab hoc, id est, quod illi
dixerant, probavit, nec in tam longo sermone vidit quod repre-
benderet, aut aliter melius dici posse putaret. Cogitandum
an eodem intellectu ceperit M. Tullius, cum in XIII libro epi-
stolarum ad Atticum de Cæsare Dictatore loquens, inquit, Tum
audiuit, de Mamurra non mutavit. Id est, Quod factum
erat laudavit, & ratum esse voluit. In III Philippica de sorte
provinciarum loquens, O felicem vtrumque: nihil enim
mutauerunt. Id est, Sorte contenti fuerunt, & res melius cade-
re non potuit, nam Pro domo sua plenius loquitur: Cui quidē
cum Ciliciam dedisses mutasti passionem. Commutare
verba, altercavi significare, planum omnibus est, vel ex Terentio,
qui non semel ita locutus est, quare accurate animi aduertendum
an mendam sit in versiculo Siliii poetæ, qui est in primo libro: sic
enim legitur,

Stantem pro muro & mutantem membra Caicum.
sū pro mēbra, legendū sit verba, ut opinor. Mutantē verba, id est,

altercantem, conuulsa facientem, & maledicta dicentem.

94 AD Vitulum, Niger in Turrani nostri illi par-
tum, &c.) In vetustissimis etiam codicibus locus depravatus: se-
cundus veteris lectionis vestigia, ita emendandi nec tamen firmam
emendationem hanc puto. Niger enim Turrani cognomen erat,
non ab illo diversus: nisi aliquis eodem cognomine, ac diuersæ fa-
milie fuerit: aut eiusdem cognominis ac gentis, qui prenomine
distingueretur. Antiquam hic scripturam ponam, quam stu-
diosi accurate perpendent: Ad Vitulum, Niger in Turrani
in oste illi, &c.

IN M. VARRONIS LIBRVM III De re rustica.

94 QVOD & in pace à rusticis L.alebatur, & in bel-
lo ab iis tuebantur.) Hunc locum in cunctis manu scriptis men-
dolum inueni, cum autem nihil in excusis variauerim, veterem
scripturam nunc indicare volo: in qua idem verbum secundi mem-
bri finis est, quod primitiuum est, Ab iis alebantur, in vetustis codi-
cibus, ut supra, A rusticis hominibus alebantur, legitur. Quod
tantum autem hoc admonui, offensus variorum significatiu eius ver-
bi quod in omnibus nunc excusis est, quam propter antiquorum
librorum fidelitatem. Quis enim scit an ita locus ex ingenio ab
aliquo emendatore restitutus fuerit: non tamen visum est receptam
lectionem loco mouere: commodam presertim, & qua ferri possit.
nam vetustissimos scriptores & veteres etiam T ueor dixisse, vel
hac eleganti inscriptione (quam Augustinus Nerruccius, eruditus
ac diligens vir, cum Hispanias peragraret, inde attulit) manife-
stum fieri potuit.

PALLADI VICTRICI SACRVM.

HIC HOSTIVM RELIQUIAS PRO-
FLIGAVIT CATO. VBI SACELLVM MI-
RO ARTIFICIO CONDITVM ET AE-
REAM PALLADIS EFFICIEM RELI-
QVIIT.

AREANT ERGO ET NOSCANT O-
MNES SENATVS ET POPVLI
ROMANI IMPERIVM DEORVM NV-
MINE ET MILITVM FORTITVDINE ET

TVERI ET REGI.

Eam autem eo libentius adposui, quod salua maiestate imperij, pietatis in deos plena est.

95 VOCANT Collis Thebas.) Ita censendum est vestris codicibus, antea in excusis, AEOLIS, corruptis: quae tamen lectio in seminatore codice à me inventa est. Quod ad illud M. Varro, non longe à Reate clium appellari Thebas, declarat hic etiam Collis legendum esse.

96 QVAM priuati candidati tabella, dum ita, &c.) Locus, nisi fallor, aliquam obscuritatem habet: quare eo libentius veterem lectionem, non parum diuersam, indicabo. In antiquissimo & fidelissimo legitur, Tabella dimidiata ædificemus. Eius autem plures secuti sunt. In alio seminatore, Dimidia ædificemus.

96 EVNTI de controuersis Interamnatium & Reatinorum.) *Vetus hæc est lectio, quam sinceram puto. In excusis post Reatinorum, cognituro erat: quæ declaratio (ut opinor) fuit addita à aliquo, qui sine illa sermonem manuum imperfectumque putaret: à quo dissensio, qui nihil desiderari, & elegantiore esse hunc modum loquendi credo.*

97 TUA, inquit, hæc in cæpo Martio.) In excusis antea, TUA inquit, Axius, id nomen sustulimus: non enim à M. Varro hic positum fuisse credimus, sed ab aliquo additum, qui omnia nimis declarare studeat. Scholion quondam illud fuisse, ex optimo exemplari cognosci apertius potest. sic enim in illo, TUA inquit, scilicet Auxius, hæc &c. In quo hoc etiam animaduertendum, nunc Axius in vetustissimis libris, quandoque Auxius legitur, & hic & supra. Auxius: Auxius Appio subridens. quod etiam obseruavi in epistolis Ciceronis ad Atticum: cum enim in illis etiam huius Axii mentio sit, in optimo exemplari id nomen eodem pacto variatum est.

97 OMNES omnium Reatinæ.) *Alique hac parte macule in optimo exemplari, nam, Omnes omnium vniuersæ, Reatinæ, perperam in illo ac nonnullis aliis legitur: & paulo post ornata, in iisdem non est in quo culpam fuisse librarij puto.*

97 LYSIPPI aut Antiphili. Et crebra.) *Antea in excusis, Aut Antiphili videbis id verbum in nullo antiquo à me repertum est. supra etiam in iisdem Mea, non Meam: quod huic scripturæ respondet. In optimo exemplari nota ad hunc locum*

adposita erat, ea de causa puto, quia deprauatum illic nomen posterioris artificis. Antea philu enim scriptum erat.

97 ET QUID igitur, inquit, est.) *Antiqua lectio deprauata: sic enim habent meliores codices, Et quid gus inquit &c.*

98 ET EA, & urbana.) *In excusis antea, Et rustica scilicet & urbana. Germanam huius loci lectionem esse arbitror, quam restitui in optimis enim exemplaribus eam inueni. Vitium (ut puto) inde factum est, quod cum nonnulli nimis obscure hanc lectionem Varro nem putarent, addiderunt ad verbum ea, scilicet urbana. Imperitij postea librarij declarationem receperunt, & verbum quod declaratum fuerat, reliquerunt. Sunt tamen he lænes coniecturæ, & quæ nihil firmitatis habent.*

98 QVAM hinc a pto marcellarios Seius.) *Totus locus variatus, in quo ego auctoritatem veterum librorum secutus sum. Medicam libertatem, quam mihi permisit, nunc patefaciam: et quæ me non inuimperanter usum declarabo. In cunctis antiquis eius extrema vox erat, ex qua, una addita litera, Seius fecit. prior lectio in eandem literam desinebat: quare minore licentia inde illa sumi potuit. De Seio multis locis in his libris, & non multis post hic etiam mentio est. Miliarios antea in excusis erat.*

99 NON ne item L. Albutius.) *Nihil immutavi in optimis tamen exemplaribus hic Abuccius. Iterum idem nomen hoc ipso in libro, ubi de pavonibus agit, & in excusis Albutius est. Ut quidem Abuccius habebat. T. Albutius, vir doctus, ac optimis studiis deditus, Athenis vixit, ut Cicero in quinta questione Tusculana ostendit: fuitque Albutius ille de quo Lucilius in satyra venuste scripsit, cuius carmen in primo libro de Finibus Cicero adduxit. Hic de quo M. Varro agit, videtur Lucilium imitatus, & ipse satyras scripsisse.*

99 AC VIM formamque eius exponere Merula non grauatè.) *Elegantior est antiqua hæc lectio, quæ restitui, duobus verbis immutatis. Sic etiam Cicero locus est in primo de Oratore, Cum vobis, non meo iudicio, sed vestro studio inductus, non grauate respondero.*

100 SEPTA afflicta villa.) *Afflicta, scripta est vetustis libris: antea enim in excusis Affixa. Vbi de columbis agit, in manuscriptis, & formis excusis pariter, Sub ordines singulos*

tabulæ fictæ non multo post in antiquis tantum. Duabus virgibus viscatis defictis, &c. De gallinis, Aut exculpta, aut afficta firmiter: etiam in impressis.

100 ET NAT A nutricare saginaréque.) Dissentit à communi hæc, antiqua lectio: quam si non recepi, tamen notam esse volo, Nutricari saginifque, &c.

101 Q V A M tum habebant totæ villæ.) *Vetus lectio* Tutas villas, Tutas autem, pro totas: ut in iisdem libris Rotundum sepe pro Rotundum.

101 E T V O flumine.) *Sic legimus in optimo codice alifque nonnullis in excusis antea, E V icino. Vetus lectio hunc sensum habere potest, ut Merula ad M. Varronem aspiciat, qui sub Casino villam habuit, ut è consequente etiam capite intelligitur. Infra de eodem fluvio, Cum habeam sub oppido Casino flumen, quod per villam fluit, &c. In eodem etiam codice, Immidium, non Mendium, scriptum invenimus.*

102 V N D E, non ubi sumuntur pingues turdi.) Hæc etiam locum restitui, antea in omnibus excusis, Vnde nonnulli, &c. *insulto ac frigido sensu, non enim dici potest quanto elegantior ac suavior sit vetus lectio. Locatur in verbo Sumuntur, quod simplicem intellectum non habet, nam Sumere, & manu capere & ore significat, id est, comedere ac deuorare. Ostendit igitur se loqui velle de ornithone, è quo premuntur turdi: non in quo, apparatus conuiuio, eduntur, supra enim dixerat esse auarum genus oblectationis causa constructum, in quo delicate cœnarent: sed polito ingenij homo facie & iocose hæc exponit. Ostendam non multo post iterum hoc verbo eodem intellectu M. Varronem usum. Adducitur à Nonio Varro hic locus Prometheus libro secundo, Cum sumere corpisset, voluptas retineret, cum sat haberet, fatias, manum de mensa tollere. In quo affirmari Sumere hoc intellectu usurpatum ab eo fuisse.*

102 T E C T O R I O tacta esse leui.) *Vetus hæc est lectio quam probavi, antea in excusis Tecta. Hoc in libro iterum, ubi de laboribus, Vt rectorio tacta sint, & sint alta. Idem error erat illic in excusis.*

103 I N H O C tecto caueatque.) *Nihil immutavi, antiquam tamen scripturam notam esse volo, si quid opis afferre possit ad locum restituendum: qui cum tamopere à veteribus restitutus discrepet, meritis suspectus esse debet. In hoc tecto cauiis*

que cauiis tabulata habeat aliquod adportat subplementum.

103 A T Q V E alieno tempore venditoris moriantur.) *Sic etiam Lucretius inquit, -- aliena salutis eorum. Et Cicero in primo Questionum Academicarum ad Varronem, Et vno nomine omnia que essent aliena firmæ & constantis assensionis. Antea in excusis, alio casu venditori.*

103 T V M mihi tu dic illud, &c.) *Antiqui libri vitiosi, sic enim habent, M ultum dic illud, &c. Ne hoc quidem occultare volui.*

104 Q V A E est à Vinio fluuio.) *Fluuii nomen in antiquis perturbatum, non tamen receptam lectionem temere variari: veterem tantum indicare volo: illa autem hæc est, Quæ est animo fluuio. De vero fluuii nomine nihil compertum habeo: annis paulo post muliebri genere appellatur in fidelissimis libris, quemadmodum sepe à vetustis auctoribus appellatam Nonius docet qui etiam Varro ipsius hoc exemplum adducit, & in libro primo: In hac ciuitate agros colunt arenosos: propter hos fluit amnis, quæ olim Albulâ dicitur vocitaram.*

104 Q V A iter in aream est.) *Antiqua hic etiam lectio perturbata, & sanctorum caput crebrioribus maculis inquinatum: Qua introitus iter in aream est. Quomodo corrigi locus debeat, si vitium etiam in communi est, non video.*

104 Q V I B V S cibus ministratur per retem.) *Et hic & alius etiam locis virili genere in antiquis libris Retis à Varro usurpatur. Sed Plautus etiam Rudente, ita illum appellauit: alii vetusti scriptores, ut grammatici testantur.*

105 C I R C V M falere & naualia.) *In excusis antea, Natatilia. In cunctis manu scriptis, Naualia. cur tantum consensum veterum codicum damnarem, non fuit.*

105 E P I T O N I I S V E R S I S.) *Antea in excusis, Epistomis: veriolem esse Epitonis lectionem putavi, nam ita in cunctis manu scriptis inueni: & huic rei vocabulum hoc valde accommodatum est quo etiam Ulpianus iuriconsultus usus est, de Actionibus empti & venditi. L. fumi. Castella plumbea, putea, opercula putcorum, epitonia, fistula apertumbata, aut quæ stercra continentur, quantis non sint affixa, edium esse consistit. Vidi etiam vetustissimum Virruuii codicem, in quo ita hic locus è decimo libro scriptus esset: motione verò restitui.*

vehementiore spiritus frequens compressus epitoniorum aperro-
ris insuit. cum excusis formis habeant Epitoniorum. Epitonia (ut
nomen ostendit) instrumenta sunt, quibus chordæ funisque in-
tenduntur.

105 **STELLA** lucifer interdium, noctu hesperus) Ma-
gnificè hic ornithon, vel delicatè potius, constructus erat, si in eo
siderum etiam cursus conspiciebatur, & stellarum erat ortus obi-
tusque descriptus. Prisci illi, celestis rationis ignari, diuersis stel-
las Phosphorum & Hesperum existimabant. Parmenides pri-
mus unam eandemque esse inuestigauit: alii Pythagoram dix-
erunt, & Ἐσπερος Latino nomine Vatro Luciferum appellauit. Ca-
tullus, qui Ἐσπερος Latino exprimeret, Noctifer finxit. nam ves-
per à Græco vocabulo declinata, Græca vox videtur in Epitha-
lamio autem hoc fecit, versiculo illo. Nimirum Oeccos ostē-
dit Noctifer ignes, Fia enim corrigendus est: excusis, alii Eoos,
alii Aetherios habent: manus scripti O Eteos. Fia autem legen-
dum esse, testimonio etiam optimi poetæ confirmatur: qui in pa-
storalis carmine inquit, Sparge maue nuces, tibi deserit
Hesperus OEtam. id est, nox fit, & vesper iam surgit. ex eo
enim monte, nocte aduentante, stelle surgere videbantur. Illud
autem signum expectabatur, statimque virgo domum mariti de-
ducebatur. Eo igitur viso, iuuenes quid dicturi essent, secū cogitare
cœperunt: cōtra puella, studio iuuenum animaduerso, cognouerūt
vesperum exoritur, ante enim ortum illius non erat necesse festi-
nare. Est autē epithalamium illud è genere eorum quæ Græci (quod
ab ortu vesperi ad mediam usque noctem cauerentur, donec som-
num caperent) Ἐσπεροσκόπος appellabatur.

106 **FORTASSE** ante eum duceret ferram.) Ni-
hil hic immutari, suspectum tamen locum habeo, nam, Antefē,
nisi fallor, recta sermonis ratio, ut scriberetur, postere videbatur,
(quanquam Cicero eodem modo videtur illud protulisse initio pri-
mi libri Acad. Quæstionum ad Varronem: Nuntiatum est no-
bis à M. Varrone venisse eum Romapridie vesperi) Præterea
antiquos libros diuersos offendi. In optimo codice, alisque, Ante
eum duceret, &c. In seminetere, Ante conduceret. Hunc
igitur locum alis discutiendum relinquo.

106 **M. AVFIDIUS LVRCO**) In cognomine di-
ferebant antiqui codices: Lyrcho enim in illis est. nec tamen ali-
quid variari. M. Lurconi mentionem fecit Cicero pro L. Flacco
(an

(an idem sit, diiudicari non potest: tempora certe, quin idem esse
poterit, non improbum) Fiaque, eodem etiam M. Lurco vir
optimus, meo familiaris, conuerit aculeum testimonii sui. Apud
Plinium quoque, qui eandem rem, quam Varronarrat, Aufidius
cognomen Lurco est.

106 **SAMI** inluco Iunonis) Hoc etiam apud A-
theneum libro XI II I δ' αὐτῶν legimus, Μὴν Ἰουνοῦ δὲ ὁ Σάμιος ἐστὶν
τῶν ἑπτὰ κατὰ τὸ ἰσογῆ μῆς Σάμιος Ἡρακλῆος φησὶν. Οἱ τῶν ἰσογῆ
ἐστὶν τῶν Ἡρακλῆος κατὰ τὸ ἰσογῆ μῆς ἐστὶν Ἡρακλῆος ἐστὶν Ἡρακλῆος
Σάμιος ἐστὶν Ἡρακλῆος τῶν ἰσογῆ μῆς Ἡρακλῆος; Cuius etiam
Atheneus testimonia adducit veterum poetarum: nam inde
quoque natum inquit, ut in nomismate Samio pauo exculpeus
esset.

106 **REFERE**R intestabilem eam, in qua, &c.)
Veterem lectionem repesui: sed quia non omnino de fidelitate i-
psius securus sum, idem ad eam, notam adposui. Confido tamen, si
maculam aliquam habeat, non magnam illam esse, & multo me-
liorem hanc quam communem ac perulgatam iudicio: quam
puto ab emendatore aliquo ita concinnatam fuisse. In excusis au-
tem hec erat, In id rectum, quo pauones habet, quod
magnum, &c.

106 **PRIMOSHOS Q. Hortensius.**) Multa de pauo-
nibus, libro quo antea ostendimus, exposuit Atheneus: non pau-
ciora idem etiam I libro. A Elianus quoque Ἐπιπέδων ἰδιότης,
capite xx quinti libri, plurima & ipse tradidit. nam hoc et-
iam quod nunc à M. Varrone de Hortensio narratur, recitauit.
Romanus enim homo, quantum Græco sermone multa scripsisset;
Romanas res egregiè callebat. Non sine pœna tamen hoc ab
Hortensio tentatum esse dicit, cum Varra apud probos solum &
seueros homines illum offendisse narret. nam ab delicatis homi-
nibus, & qui gurguris voluptates sequuntur, potius Hortensium
gratiam eo facto inisse ostendit. Verba A Eliani hec sunt,
Οὐδέ τις τῶν δὲ ὁ Πρωμῆος κατὰ τὸν ἰσογῆ μῆς Ἡρακλῆος
ἐστὶν Ἡρακλῆος. Excipit, in iudicium vocatus est, causam dixit. Nisi aliquis
putes pro Ἐπιπέδων positum esse, id est eodem natum est. Addit etiā
Alexandrum Macedonem, aspectu harum animi apud In-
dos ostendisse, eique qui pauonem interfecisset, grauius mi-
narum esse.

106 **AVGVRA LI** adiciali cœna.) In excusis quæ-
Es

Ustilam media vox non est, quæ in antiquo omnibus inuenitur. Plineus lib. X. c. XXX. cum hanc rem referret, id quoque adiecit: Plineum cui gratia Roma primus occidit orator Hortensius uicijati cenam faceret. Cogitandum etiam diligenter in pro Augur. ali. Augur legi debeat.

107 IN TVS ternotum palmorum) In antiquis alia genere, Ternarū palmarū. Nihil immutat: nō enim legi, aut hunc etiam alibi, aut alios bonos auctores, cum mensuram mulligerent, muliebri genere Palmam a pelasse.

109 ASSEM semiffem.) Antiquorum librorum lectio. In excusis, Ex esse semiffem, ut ca legelatur.

110 EGO QVAE requiro farturæ à fura.) Ex his libri inter se diuersi, uel non solum ab antiquis uel recent. In rusticissimo & optimo exemplari mendosus est: am locus est, eras scripturam hic adponam: Ego quæ requiro farturæ affuræ, &c. In seminiter pro arfuræ, alfuræ, cetera eadē. Quomodo iam inquinatus locus purgari possit, sperare non perstitio.

110 RAÇEMAKI non potui.) Ita emendari: recte, ut opinor, mox certe, & temperanter, uetus enim lectio Racimar: antes, Ratiocinari, in eodem, nisi faller, & insulse legatur. Verbum hoc quod restitui, ab anti huc translatum est, & à vindemia sumptum, nam Racemationes etiam stadia eorum dicebantur qui post vindemiam factam relicta negligentia rariuntiores ramos colligerent: Græci τὰ κλάδων τὰ κλάδων, quod solus recte fallerent facile, appellabantur. In autem uerbum eam aptissime lepidissimus poeta ad aliam rem transfuit, in fabula quam Κατράχοις appellauit, ἄνθρωπος ἰατρὸς ἔστι τὸν ἰατρὸν τὸν ἰατρὸν.

111 TANAGR: COS, & Medicos.) In antiquis libris Melicos, corrupte: quem errorem in sue etiam ætatis imperitis hominibus u. s. h. Columella. cum enim & ipse de diuersis generibus gallinarum ageret, inquit, Et medicum, quod ab imperito uulgo, litera mutata, Melicum appellatur. Hoc etiam ante illum fecerat Varro nam infra & ipse falso gallinæ ita appellatas ostendit. Sex. tamen Pompeius multitudinis consuetudinem non contempsit, & uerbum id suo loco agnouit. Melica, inquit, gallinæ, quæ di. Media ad genus animi corporis amplissimifiat: E litera, pro D substituta. Quomodo enim etiam in Calia nunc calypina Melica pro Medica appellatur, quæ ad boues saginatur.

dos uentur: unde etiā apud nos id genus frugis Sagina appellatur est aliam tamen ab hac Medicam ueterum fuisse, manifestū est. nomen tantum ipsius in Italia conseruatum, ipsa perit: & idem alie frugi adhibutum, quæ & nona in hac terra est, & defectum illius supplet, non tamen omni pecori, cui antiqua hæc, utilis est, nam equi etiam illa alebantur, ut Aristophanes Equitibus (ita enim fabulā appellauit) ostendit: cum enim equos ipsorum lauaret, inquit alio genere cibi inos uti ac ceteri equi faciant ueteri δὲ πρὸς ἄλλοις ἀντι μὲν ἰατρὸν.

111 IMPARIB: E exculpta sint cubilia earum.) Duo leguntur in manu scriptis codicibus, quæ non recepi. Exclufa enim hic, non Exculpta, habent: nec uulgo possit, ubi excusis, Poata sint cubilia: in his em, Plena sint, &c.

111 POTIVS uetulis quàm pullastris, & quæ rostra aut uigues, &c.) In excusis antea aliter legebatur ipse ope uetustorum codicum ita emendanti. in priore lectione duo precipiebantur, ut oia uetulis gallinis, non pullastris, edita legerentur: & ut uetulis item gallinis supponerentur. in posteriore hæc alterum tantum, ut uetulis subiciantur: & quæ rostra & uigues non habent acutos. Vnum tamen est in uetere scriptura, quod maculosum deprauatumque olim iudicatum est: notam enim adpositam habet. Pullitris autem id est, quod pro pullastris in antiquo scriptum est.

112 QVOD in eis vitales uenas &c.) Omne etiam paruum mendum tollere cupimus, nec aliquam tam pusillam libens esse credimus, quæ in tam solito scriptore molesta non sit. Antiqua igitur lectio, Quod inanes vitales, &c. corrupta illa quidem manifeste: animaduertant tamen studiosi, an uerba quæ excusis habent, in eis, inquam) uacent & ab aliquo correctore reposita sint, qui deprauatam uocem Inanes restituere concupuerit. Potuit enim imprudens librarius labi: & cum superior perior hæ ab eodem uerbo incipiat, ac post id, Inanes habeat, dum se credidit hæc exscribere, primam illius partem exscripsisse: post hæc errore cognito id delere non curasse.

112 V T S E uolutare possint, &c.) Antiqua lectio diuersa, receptam tamen ueniui, quæ commoda est, & omni uideat. neque tamen ob id etiam uetus repudiari potest, V t uolutare possint. Communem adiuuat Collumella, qui puluerem & cinerem, ubi gallinæ degunt, reponi debere docet, idque

sententia Heracleti Ephesii confirmat: Veterem Varro ipse, qui sine puluere aerem ipsum apertum columbas rescicere posse eradi: Libero aere, cum exierint in agros, redintegrentur. Quod cum columbis prodest, gallinas etiam adiuuare verisimile est

113 INTIMILIUM, Album, Ingaunum.) Vetus haec est lectio, nam Vintimilium, quod antea in excusis erat, manifestò corruptum. Quamuis enim nunc vulgò oppidum ea in regione ita appellatur, deprauatum id vocabulum est, ac vestigia tantum retrahet prisca nominis. Intemelium Strabo vocat, ac Intemelios populos, quos etiam Calpurnius epistola ad Ciceronem appellat. Pro, Album, Ingaunum: fortasse, Albingaunum, legendum.

113 IN triclinium gancarium.) Prisca lectio diuersa est, Genanium, nec tamen ab omni macula illam mundam esse affirmari. In Lexico quod magnifico nomine Thesaurum Latinae linguae appellarunt, Triclinium ginnaium scriptum (ita enim habebant libri Varronis, primis huius noui reperi excudendi libros temporibus impressi) nec tamen aliquid addiderit quod eam lectionem adiuuaret.

113 ET ANGVSTVM, & tenebricosum.) Sic omnes manus scripti codices. Antea in excusis, Tenebrosum. Veterem lectionem commendat sermo doctissimi & elegantissimi, poste Qui nunc it per iter tenebricosum. Libro etiã quarto reu humanarum M. Varro (ut apud Nonium legitur) Specum tenebricosum appellauit.

113 ET LVX Pinguitudinis inimica.) Antiqui omnes libri, Pinguitudinis inimica, quam veterem scripturam nec omnino contemnere debet, nec, explicare adhuc possum.

114 ANSERIBVS admittendis &c.) Ita castigauit à vetustis codicibus, parua correctione adhibita. Vetus lectio, Anseribus admittendum iis tempus. Antea in excusis, Ad admittendum tempus, &c. Columella iudicium meum confirmat, qui inquit, Anseribus admittendis tempus aptissimum, & quae sequuntur.

114 SALIUNT ferè in aqua, dum se mergunt &c.) Vetus lectio à communi diuersa, In aqua inungentur in flumen, &c. communi ac peruiogata non valde delectet.

otiosa enim & inanis posterior sententia mihi videtur. Satis enim id aperuerat, cum dixerat anseres in aqua coire. Antiquam omnimodo vacare, affirmare non ausim: nec tamen illam negligendam puto, quae in tot vetustissimis libris inuenitur. Plinius breuius hunc locum persecutus est. Anseres in aqua coeunt, pariant vere.

114 NOTANDVM earum oua.) Recentiores Graeci de re rustica auctores multa à Varrone acceperunt. eorum autem plures sententiae in commentariis ad Constantinum missis collectae sunt. Nam haec etiam precepta Varronis à Quintiliano in Graecum sermonem translata sunt, libro XI III, 391, δὲ τῶν αἰσθητικῶν ἐργῶν ἡλιθίως τὸ ὠδὸν διὰ τὴν ἀπερῆσαν τὴν αἰσθητικῶν τῆς κρεῖττης. τὸ γὰρ ἀλλοτρία τῶν τῶν γένος ὁ δὲ ἀλλοτρία δὲ δὲ ὁ πρῶτος ὠδὸν τῶν αἰσθητικῶν.

115 IN QVIS non includant. Antiqui libri, In quae non includant. Infra tamen, cum autem sunt inclusi in has, aut speluncas, ut dixi. Significare enim videtur non solum se eandem sententiam antea, sed isdem etiam verbis protulisse, nam sententiam veteris lectionis non variaret.

115 NESI eò inegerint. Elegãtior haec est lectio quae restitui, è veteribus sanè libris accepta. Ostendi antea saepe Varronem hoc verbum usurpasse. Inigere anseres, ut Inigere pecus, dictum est. Parua labes in antiqua scriptura erat (si labes illa dici debet) Ne si eo inecerint. Vnius igitur literae correctio, quicquid erat maculae sustulit.

115 QVOTIESCVQVE sumperunt, locus &c.) Qui Sumere, apud bonos auctores cibum capere significare non animaduertent, omnia hic perturbarent: verba audacter commutarant: interpunctiones non suo loco posuerant: superiorem sententiam contaminarant. quae omnia vitia ab antiquis libris longe absunt. Intellectus autem nunc tam apertus ut declaratione non egeat, nos etiam in sermone nostro patrio, verbo quod huic responderet, eodem sensu saepe vti mur, & pro comedere usurpamus.

115 QVOD ipsamant.) Et hic & paulo post iterum, muliebri genere in antiquis libris anseres appellantur, nihil tamen variati, nam supra, cum de illis agere cepit, in isdem etiam antiquis libris virili genere vocantur.

117 MARES, ut foeminas.) In excusis antea, Mares Ec iij

in foeminas, corrupte, verus lectio & vera & elegans est. Neque enim inquit, diligentiam adhibere oportet ut tot mares quot foeminae intromittantur nam et si omnes mares aut omnes foeminas intromiseris, citò tamen leporarium impleveris. Utraque enim naturam lepores habere existimati sunt. quod à Cicerone etiam in Geoponicis accurate traditur: & ab Aeliano libro XIII, capite XII, & ἰδιώτως ἢ Ἰδιώτῃ. Cuius verba adponam, nondum enim scriptor ille formis excusis ac perulgiatus est. Ἐνεπέθ δὲ δὲ ἰδιώτῃς ἢ τῆς ἐπιπέθου ἢ τῆς ἐπιπέθου. πικρῆν γὰρ δὴ ἢ ἀπόνας λαγῶν ἐλατῶν ἐχθρῶν τοῖς ἀνθρώποις τὸ εἶδος καὶ ὁδὸν ἰδιώτῃς τῆς φύσεως καὶ ἀποπέθου ἐχθρῶν τῶν ἀνθρώπων τικρῶν ἐλατῶν, ἢ ὁδὸν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὸν εἶδος τῆς φύσεως. & ea que sequuntur, adlit enim alia nō minus admirabilia. Plinius etiā ab Archelao id affi. mari narra.

117 QVOD eum AEolis Bœotii λέπωει. Nescio an in his verbis mendum sit, antiqua certe lectio diversa, quæ tamen valde pertur. ata est: AEolis & bonum leporum. Suspicio ex ingenio ab aliquo correctore, qui nunc in excusis legitur, conformatum fuisse, meliusque corrigi locus queat, eruanti & ingeniosi viri videbunt. In quinto libro delinguit. Latina aliter de huius vocis etymo Varrasentit, Lepus, quod è Sicilia quidam Greci dicunt λέπωει. A Roma quodam orti Siculi, & am. les veteres nostri dicunt, fortasse hinc illuc iulerunt, & hic reliquerunt id nomen.

118 VBI tanta circumfluxit. &c.) Vetus lectio diversa est, ut tantum circumfluxerit nes. Quam tamen non recepi, nec probari posse puto, nisi vitium sit in his que sequuntur Varronis verbis, et uditiores tamen de hac etiam statuent.

118 A QVA, inquam, finiendæ.) Antea, Cludendæ. Elegans hoc verbum & valde hic accommodatum, & veteribus libris sumpsi, nec multò post, interpunctiones suo loco collocans, antea enim male distinxit oratio, omnem sensum confundebat.

119 ITA vt in eas LXXX, &c.) Ita locum restitui ope veterum codicum: ex ingenio tamen, quod desiderari videbatur, addidi. Quo autem studiosi, rectène hac libertate usus sim, iudicare possint, veterem lectionem adponam: Ita vt eas LXXX quadrantes coici possint. Alii nimis omnia

explanare voluerunt.

110 CVM cumulatim posstrum est.) A aliqua lectio depravata, quàm corrigere nequimus, ut alii in hoc laborent, eam omnibus proponam, & vitia perulgiata ostendam. Optimus ac vetustissimus codex, Quibus in tenebris cumularim posstrum est in doleis. Medie vetustatis liber (qui semper mendosior esse cõsuevit) Quibus in tenebris cliulatim posstrum, &c. Quamquam Hylarim posse pro Cliulatim legi, supra illo adnotatum habet. Male habitum esse olim hunc locum omnes nunc videre possunt. In conuulsi, Cum cumulatim, & sono vocis, & sententia etiam non valde mihi satisfacit.

120 BVS Phiæus πετονίωα τέτα.) Cum aliis omnibus in locis literis Græcis Græca voces in optimo exemplari scripte sint, hic tantum Latinis. quare magis laboravi. Terriam dictionem monulum continere puto, non enim conuenit illi cum vetustis vestigiis: nec sensum præterea vllum idoneum habet. Notas quas pro illa inueni acce. atè exprimam. Peopianem minaxiis, quamuis conatus fuero, nihil quod firmum esset, elicere potui. nam quod Phiæus quem Phiæus scribere malui, dedi id antiquorum librorum auctoritati.

120 I'στωρ ὠθὸ σ Φύρας.) Duo hic antea hexametri versus erant, qui primum inmutatis vocibus eandem penitus sententiam habebant: posteriorem illorum abundare existimavi: eius enim in manus scriptis codicibus vestigium nullum inueni: priorem retinui. Quem delecti: Simplicius in primum Aristotelis Πυρρῆς ἐκ ποταμῶν addidit. & 2. Οἷον εἰ κῦμα ἐξ ἰσσοῦ, ἢ ἀκῆλιον, σφύλλες ἐξ ἰσσοῦ ἢ μέλιτος ἐκ ταύρου. ἰσσοῖ γὰρ σφύλλοι γέρας, ταύρου δὲ μέλι σῶν. Etsi apud eum quoque liquet, an ulum variatus est. Vt autem liberè quod sentio proferam: arbitror olim in diuersis M. Varronis exemplaribus diuersè illum legi solitum, aut ab aliis etiam scriptoribus aliter pronuntiatum: unde nonnulli insulsè existimauerint, utrunque in hoc loco necessarium esse.

120 INTVS opus faciunt.) Vetusta hæc lectio, quam veriorem puto, antea in excusis, Intus fauos melle faciunt, Nam quod paulo post inquit M. Varro, Fauus venit in altaria, ad rem diuinam veteres fauos adhibere solitos manifestum est, & urripides Iphigenia in Tauris.

Καὶ τῆς ὀρείας ἀνθρακῶδους γαίης

124 **Q**UOD fit è malo & pyris syluestribus cibū, & mel.) *In excussis antea, Ceram, & mel. cuncti manus scripi.* Circum & mel. habent. Cibum co. iocura ductus, emendauit, nam vetus lectio in vulum habebat, quomodo fieri posse censui, Alio autem uton i dicitur in unum quod infra in papuere preberit dicitur ceram & mel: & aliter duplex hoc ministerium appellat, ut est, à superiore diuersum.

125 **I**TA vt ne altitudine ascendat.) Antea in excussis, Descendat, non los. Inde natus error videtur, quod in manu scriptis Ascendat. *Observari autem in prisicis exemplaribus sepe hoc verbum in i ferunt esse: ut in primo libro varronis, E vinea in arbores ascendit vitis. Item eodem libro, In carnarium ascendat.*

125 **V**NO tempore, ne potu, &c.) Et manu scriptio minus recte, & non etiam excussi nonnulli, ita legunt. nam alij vno tenore mendose.

125 **Q**UVM foras hieme, &c.) *Vnde à priore lectione locus immutatus nam sententia non verba solum, & orationem habet. Moli in hac re hinc usus sum: ut tamen si lem meum exoluam, veterem hic scripturam adponam, & quid secutus sum omnibus aperiam, adponunt ibi, quo oras hieme in pabulum procedere tamen possunt. Ex. ex turbatis illis verbis, Quo oras, sicut, Quia in foras. cetera ut illi erant, à prisicis libris sumptis: idoneumque sensum habere hanc lectionem puto. Alii sunt inquit, qui magis apibus proficiunt, & comitibus eorum obsequuntur: qui hieme cum in pabulum tamen procedere possunt, qui sicut asperum id anni tempus esse, nec aliquid eas inuenire quo ali possint, adponunt &c.*

125 **C**VM plenas aluos habent, &c.) *Locus, nisi fallor, mendosissimus, & studio eius indicatorum quorumdam ita conuincatus. antiqua certe scriptura diuersissima in eaque tamen ita deprauata sit, ut eam me corrigere posse dissisus sum. Alij si v. ass. maioris ingenij ac doctri. viri, eum diligenter adhibita restituunt, aut pro desperato locus habetur. Vetus lectio, Ex ipsis viris aluos habeat vem congerminarit coniecturam, &c. Ita in cunctis manu scriptis miro consensu legitur.*

126 **E**T si opercula alui cum remota sint.)

Antiqua lectio maculosa. cuius etiam vitia accurato librario cognita fuerunt, iam notam ad eam, quam solet adferunt. Sic igitur in prisicis libris, Et si opercula aluum cum renouere itis.

126 **F**AVI qui eximuntur, &c.) *E veteribus libris ita scripsi. Animaduertendus modus loquendi, nam in excussis antea, Fauorum qui eximuntur, &c. Quo autem ratio veteris scripturae intelligatur, totum locum, ut in optimo exemplari scriptum inueni, hic adponam, Fauo qui eximuntur. Si qua pars nihil habet, aut habet in cunatum, cultello praticatur.*

127 **A**NTE QVAM ipsa prouiderint id fore.) *In cunctis excussis perperam interpunctiones collocatae erant: in nonnullis praeterea corrupte Fere pro Fore legabatur. omnes maculas delui. Quod autem prouidentiam in apibus esse, inquit, accepit id ab Aristotele: à quo magnam partem horum praeceptorum de apibus mutuatus est. αεγυι ω σπουη δε, inquit ille, χη χη ανας χη ιδωσ αι μελι ται. σι μετοι δε εν δωπερονται γαρ αλλ εν τη ενδωσ αι το αναδενται. ο γινωσκεισιν οι μελι ται γυοι; & χη ανας ωσ δε χερται.*

127 **A**C tepido prono ad meridiem.) *Locus deprauatus, ut facile, qui accuratè attendat, animaduertet. Vetus etiam lectio perturbata ac vitiosa, quae in optimo etiam exemplari mendosam apostropham habet. Eam autem, ut unusquisque in ipsa purgandi ingenium exercere possit, cum fide proponam, Ac tepido promum è die quam maxime, &c.*

127 **I**NFRIANDUM paulo plus, &c.) *Sic in omnibus manu scriptis inuenio, antea, infriandū, nisi fallor mendose, quod etiā ex his verbis quae M. Varro addit, cognosci potest, nedum enim illas fricari vitale esse censeat, manus tangi non vult: cuius rei ratio aperta est. Colusella & vlinus totam hanc rem & ipsi diligenter tradiderunt.*

127 **A** PRÆCONE renuntiari.) *Vetus lectio vitiosa est, & aut sine causa à communi discrepat, aut si quid in se boni habet, ita multis co. pertū habet, ut à me illud erui non potuerit. eam tamen hic adponam, A pracone recinii.*

128 **V**BI difcolores sint ceræ.) *Antea in excussis, Vbi diuersi colores sunt discreti. Ita emendauit ex prisicis exemplaribus, modicamibi libertate permissa, in illis enim, Vbi difcolores*

sunt cætera. Si cui iudicium meum displicebit, poterit is ex anti-
quis vestigiis veriorum lectionem indagare.

128 AD TIBICINEM GRÆCUM.) Optimus ac vetus-
tissimus codex, Tibicinem Græcum que postrema verba in
eo sunt, reliquum enim libri defecit. Hinc autem integritas
eius codicis intelligi potest, quod extremum hunc librum multe
ac magna macule statim occuparunt: quæ antea superflite illo-
non tam licenter vagabantur, aut, si improbus se extulissent, po-
terant coerceri. Ipse nunc eo presilio destitutus, quid faciam non
habeo, quansis enim plures manu scriptos libros consulere possim,
certum tamen dicem, quo confidam, non habeo. ille autem sepe
mihi in malis rebus subvenire solebat. Sed maius etiam damnum
fecimus, quod antiquus rei rustica scriptor, si hic liber temporis
iniurias subservire potuisset, una cum eo conservatus esset: et
alium, quem tamen habemus, emendatiorem, ut puto, habere-
mus. Sed his nunc relictis, locos nonnullos vitiosos in ultimo hoc
margine libri videamus.

128 IN SYLAS ludinorum ibi corrosas.) Manu scrip-
pti nonnulli habent, Ludanorum: alii, Ludoanorum. Vlti-
ma harum etiam vox in diversis libris varie scripta. Con-
cussas enim quidam habent, quidam Circussas, alii Co-
russas. Nihil mendosius aut negligentius scriptum extrema-
hac parte dici potest. Fortasse legendum Insulas ludiorum. De
sacris autem quibusdam piscibus cepit Elianus, τῶν ἰσθμίων
ἰσθμίων, lib. XI. primo capite: cuius titulus est. τῶν ἰσθμίων
ἰσθμίων τῶν παρὰ Μυρῶν. Trigesimo etiā primo cap. eiusdē libri
inquit, χαρῶν θῆρας, δὲ ἰχθύος, ἢ ὑπερκοίνας τῆν κλίσει, ἢ προφῶς
ἀσμάτως δὲ χαίμεροι, πολλὰ χόθι χαί εἰσι ἢ τρέφοιται, &c.

131 CVM MARE turbaretur, In manu scriptis, fe-
rè Turbarer. nihil tamen immutavi. Erant et alie varietates,
scriptura tamen ita perturbata ut valde in hac parte laborare me
piguerit.

131 RHEDARIAS ut tibi haberes mulas.) Mulas,
non Mulos, in omnibus manu scriptis inveni. Mulas autem ad
rhedas iungere veteres consuevisse. ostendit etiam Ulpianus de
Aedilitio edicto. L. Aediles aiunt, qui iumenta vendunt.

131 IN Baiano autem tanta.) Medie vetustatis liber,
In Baiano autem ardis tanta. alii, In Baiano aut ardis.

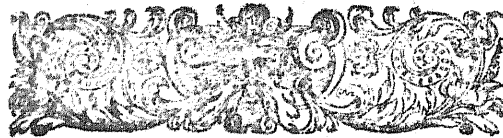
Quam igitur manu scripti tam diversi sint, vereor ut hic aliquod
mendum lateat.

131 UT SVAM pecuniam, &c.) Manu scripti omnes
quos vidi, vel ut suam. Plura etiā erant in iisdem libris à com-
muni lectione discrepantia: sed adeo maculosa ut magis potuerint
impedimento quàm auxilio esse, ad locos, si qui vitiosi sunt, pur-
gandos, quare finem hic faciam.

TYPOGRAPHVS IOSEPHO SCALI-
GERO V. D. S. DICIT.

DEFICIENTIBVS iam dudum, vir doctissi-
mo, aut certe Lutetiae non facile copiam habens Var-
ronis nisi exemplaribus: hoc enim factum fore exi-
stimanius si eundem Varroem prolo nostro
subiceremus, una cum elegantissimis & politissi-
mis tuis tribus coniecturis quibus tu in Varronis
libros non tantum illustrasti, sed ipsi etiam scriptori pane vitæ redēdi-
disti, alioqui enim futurū videbimus ut paulatim auctor omnibus
& linguae Latinae & antiquitatis studiosis plane necessarius e in-
uentum manibus magna cum studio non iactura excideret, & sensus
annotationes tuae evanescerent. Quod factū nostrum te pro tua er-
ga omnes humanitate & studio studioque commodandi facilitate
non nimis egrelaturum spero, quando ab eo, quo dixi, animo pro-
cessisse intelleges. Curamus quidem, quod in nobis fuit, ut vitia
priora tollerentur, & nova aut nulla aut quod in typographia vix
vitari potest, quam paucissima certe succrescerent, & si quid pec-
cati erit, id omne proxima editione accurate corrigetur. Potuisse-
mus accuratius aliquanto edere, si de consilii tui sententia id li-
cuisset facere, neque tu longissimo locorum intervallo à no-
bis distinctus quid fieri velles significare fuisses prohibitus, spera-
mus tamen te & haec in bonam partem interpretaturum & con-
siliū tuum aut ad nos aut ad amicos tuos perscripserum, quod
omni in re diligenter sequemur, neque latum unguem ab eo usquam
discedemus, quod factum non fuisse a priore typographo graviter te-
tulisse accepimus. Si quid praeterea voles adiungere & ad nos mit-
tas, neque gratitudinem neque diligentiam in nobis desiderabis:
quod ut re ipsa velis experiri, te etiam atque etiam vehementer o-
ramus. Vale vir doctissime.

Lutetiae Parisiorum nonis Aprilibus. 1585.

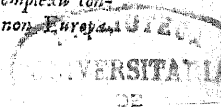
TYPOGRAPHVS
LECTORI.

HAS Adriani Turnebi annotationes in Varronis de lingua Latina libros, multo magis tanto viro dignas esse quam cæteras, & me multis de ca usis contetum his esse debuisse, per suum habeas velim. Has, maturum fortu, illas, (si ea excipias quæ & inter has habentur) abortiuu vocare possumus: in his *seruæas*, in illis *æ oras quærd- bus* esse scimus: illas denique (nam quid verbis opus est? licet multis antè annis scriptas, tamè ab autore suppressas, & non nisi post eius obitum editas: has verò, ex iis Aduersariorum eius libris excerptas, qui ipso & vi uente & assentiente in lucem prodierint, te ignorare nolo. Vale.

ADR. TURNEBI ANNO-
TATIONES ET EMENDA-
TIONES IN VARRONIS
libros De lingua Latina: ex eius
libris Aduersariorum
excerptæ.

ADVERS. LIBRI XX,
CAPVT XXIIX.

M. VARRO lib. IIII de lingua Latina *Asiam* & *ce- lum* duobus modis dici refert. Nam & *celum* dicitur *celi pars summa*, ubi *stella*, & *æriu* *plaga* *tenero* *terram* *complexu* *con- tinens*. Sic *Asia* dicitur *pars orbis terre*, qua non *Europa*.

Duas enim tantum partes Varro (ut & Sallustius in Jugurtham) orbis terrarum novit, *Asiam* & *Eur. par.* nam in Europa ponit, *Aphricam*. Dicitur & *Asia prioris Asiae pars*, in qua erat *Ionis* & *provincia pop. Romani*. In *Varrone* scribitur, Et *Cilicia*, falso mendoseque cum in illa *Asia Cilicia non esset comprehensa*. *Cicero pro Flacco*, Nam, ut opinor, *Asia vestra* constat ex *Phrygia*, *Mysia*, *Caria*, *Lydia*. *Strabo* οὐδὲ ἀσχεταίον ἐπιδήξας πλεῖστα χείματα, ἅσπετασιν ὑπερὸντες ἐμάνουσι τῆ ἀπείρου. *Mox in Varrone* lego, non male quod posterior, ut reprehensum veriloquii *Aelii* ab aliquo posteriore scriptore intelligamus, Si posterior *Aelius* scribitur, ut ab *Antonio Augustino*, semetia erit, ipsum sui posterioribus libris reprehensorem fuisse, credi disseque non tam celum à celando, quam celare à celo, deductum esse. *Celum* alii ita vocatum censent, quod sit celatum impressumque variis signis, & distinctum sculptumque. Hinc preclari illi verus *Varronis*,

Mundus domus est maxima rerum,
Quam quinque altitone fragmine zonæ
Cingunt, per quam limbus pictus bis sex signis
Stellimicantibus, altus in obliquo æthere, lunæ.
Bigas acceperat.

Aliis cælum dicitur ut κοῖλον. *Ceterum ubi scribitur à Varrone*, Ego magis puto à *chao cauum* (quæ scriptura mirifica mihi probatur) in antiquis libris reperio, à *chao couum* ut *librius* fortasse *cohium* scribere voluerit. Nam (ut ait *Festus*) *Cohium* poeta *caelum* vocauerunt. Infrà tamen *Varroni* *Couum* in *aratro* nominatur. In antiquissimo libro clarissimi viri *Herici Memmii* ita scriptum reperi, *cous* est quo *cælum* continetur: unde *Ennius*, *Vix solû completere couum terroribus cæli*.

Est & *Cohium calyx rose* adhuc cõniuens & clausus. *Verba sunt antiqui lexicis: cohium, κελυξ ῥόδου μαμικῶς*. Scribitur & *conium*, à *conniendo*, ut reor. Scribo mox in *Varrone*, noctu quæ caua cæli. *Lego infrà in eodem*, non terminus, sed terminus: vel terminus, ut & *Ennius* locutus est,

Ingenti vadit passu, qua redditus terminus est. *Lego etiam mox, hoc Græci τέρμυια*. Distinguendum autem est post in *Latio*, ut *arbitror*. At ubi scribitur, appellatur *summa terræ*, quæ sola teri possunt, sola terræ, puto intelligi

emendandum, Quæ solo teri possunt, id est pede & vestigio
Emendationis suffragatur merito syllaba. *Proptinus* lego, *ideo* *Ennius* in terrâ cadentes dicere, *cubitis* *pinfabat* *humû*. sic enim in manu scriptis libris reperio. *Si quis pinfabat, legat, non multum repugnabo*. *Pinfare* autem *humum*, est *terram ferre*: ut faciunt qui interficiuntur caduntque in terrâ. *Smile* est *nilud* *Horatii*, ἐλα γὰρ ἀγος. At ubi scribitur, Et dicitur *humilior*, quæ ad *humum*, ut *Sabini*, ut *Lucani*, magna est *confusio* & *conturbatio* *verum* & *verborum*, non suo collocatorum loco. *Georgius Bucananus*, poeta *grauissimus* & *elegantissimus*, vidit primus unde ista essent *distracta* atque *diuisa*, ac me docuit cum aliis ea sic coniungenda esse, Et dicitur *humilior* *demissior*: *infimus*, *humilimus*: quod in mûdo *infima* *humus*. *Lego* autem non *longè hinc*. hinc *fudor*, *vdor*. is quâuis *deorsum* in *terram* unde *sumi* pote, *puteus*: nisi potius quod *Aeoles* dicebât, ut *ποταμὸς*, sic *ποταμὸς* & *ποταμὸς*, ut nunc *Opécep*: à *puteis* oppidum *Puteoli*, *Non longè hinc* lego, *Quo* deinde *suscipiunt* *perpetuò* *flumen*, *lacus*, *Lacuna* in qua *ibi* *aqua*. *Lacum* autem *hic* intelligo, quo *ex* *flumine* *al* *aquandum* *aut* *lauandum* *aqua* *excepta* *est*, quo *etiam* *ex* *aqua* *ductus* *aut* *fonte* *recipitur*. *Terentius*,
Apud ipsum lacum est *pisitrilla*. *Horatius*,

Gestiet à furno redeuntes scire lacuque.

Lego, *stagnum*, quod, Græcè *στυγὸν*. *Deinceps* lego, *Ea* *ferè* *nominata* *aut* *translatio* *nomine*, *aut* *ab* *hominibus* *ut* *Sabini* & *Lucani*, atque *ita* *quæ* *male* *distrincta* *fuerant*, *autore* *Bucanano* *optimè* *rursus* *coharerent*.

ADVERS. LIBRI XX,

CAPVT XXX.

NONDVM è *Varronis* libris de *lingua Latina* omnes, ut ita dicam, *errorum* *repres* *erruati* *sunt*. *serpunt* *etiam* *num* *illic* *multe* *spine* *multiq;* *ruhi*. Nam quod legitur libro 4. *vnuer-* *sager* *dictus* *Latiû*, ut in *annosis* *reperi* *libris*, *Latinus*, *ad-* *lectionis* *moris*, *magis* *me* *delectat*: ut & *infra*, *ager* *aruus* & *arationes* *dicuntur*: *quæ* *admodum* & *apud* *P. autum*, *Nô* *aruus* *hic* *qui* *arari* *soleat*, *sed* *pascuus* *est* *ager*. *Lego* *etiam*, ut *nostri* *augures* *publici* *diferunt*. *Quod* *sequitur* *mox*, *non* *plus* *sensus* *habets*, *quam* *sardi* *lapides*: *sed* *sic* *emendo*, & *sensu* *quodam* *visâ* *affinitate*, & *reluctantia* *doct;*

Quocirca Gabinus peregrinus, sed quòd auspicia habet singularia, ab reliquo discretus. *Osit èt enim quamobrem in peregrino Gabinus ager non numeretur: quòd scilicet suum quoddam auspiciorum genus à reliquo agro peregrino discretum habeat.* In agri autem notatione, ab omnibus, quas quidem viderim, editionibus discrepat clandestina & antiqua scriptura, quã propnam: ager dictus est in qua terra, quid agebant, & vnde quid agebãt fructus causa: aut quòd id Græci dicunt à γῆς: aut ager quo agi poterat: sic qua agi actus. *Hæc interpretatio & verior est & dilucidior quàm editio.* Illud quoque melius & intellectu facilius. Quod segetes ferunt, fruges, à fruendo fructus ab spe, spicæ. *ut eduntur istæ, Varro nuculeatio & etymologia præ se tota perpetuè interit.* *Aliud autem, Plebi rura largitur ad arcam, valet, non præta aut sylvas diuidit plebi, sed agros frumentarios, frumenta enim teruntur in arca: non omnia tamen. Nam far, quia suis extricari folliculis non potest in arca, storbatur in fornace.* Incipit quoque particule ut laborat comprehensio quedam, non longe hinc, Prædia dicta item ut prædes, à præstando: quòd ea pignori data, ut publicè mancupes præstent fidem. *ut, in dæ aberat, quòd restitui è veteri libro.* Ceterum prædes exponuntur in antiquo lexico οἱ ἐπὶ τοῦ ἄρουρου ἐστὶν ἀρῆς, qui pro re obligatiòis populi obligati sunt: prædiores, ἀρῆται ἐπὶ τῆς χεῖρας, qui eorū scilicet bona & fortunas amant. Hinc ius prædiorum apud Cicero: in quo obligata sunt bona arario & populo. Deinceps altum sunt comensenda que disuncta sunt improbitate, Vbi nunc est Roma septimontium nominatum ab tot montibus, quos postea vrbs muris comprehendit. *At rupes Tarpeia pars erat montis Capitolini præceps, vnde nocentes deiciebantur interdum. Plutarchus, ἡ δὲ πῆξ, ἐπὶ τῷ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ Ταρπηίῳ ἔσθλῳ, ἀφ' ἧς ἀρῆται τῆς χεῖρας ἔργου.* Vocabitur & saxum Tarpeium. *Horatius, Deicere è saxo ciues. Lego non longe hinc, in edifficiorum legibus priuatis. Infra è ex morimentis veteris scriptura, lege, Quod de aqua tum, dicitur Velabrū: & vnde descendebant ad infimam nouam viam, locus sacer Velabrum. Ceterum Velabrum duplex fuit, maius, de quo nunc loquitur minus, de quo infra: Ab iis palus fuit in minori Velabro: à quo, quòd ibi vehébatur lintibus, Velabrū.*

ut illud maius de quo dictū est *Velabrorū meminit Propert.*

Qua velabra suo stagnabant flumine, quæque

Nauta per vrbanas velificabat, aquas.

Is velabro porro locus sacer errat, quòd Velabrum dicebatur, ut Varro libro sequente tradit, vbi Acco Larentie sacrificium fiebat: qua in nouam viam exibat. Atque hic obseruandum, veteres Esendo etiam pro ascendo dixisse. Linius, A. D. X. cal. Octob. Indorum Romanorum secundo die. c. Licinio cōsuli ad quadrigas mittendas escendēti, tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, reddidit laureatas literas. Varro alio loco, E vinea in arbores escēdit vitis. Item, In carnariū escēdit, in veteri libro scriptura hæc extat, Quod ea qua tum dicitur velabrum. Et mox, ad infimam nouam viam locus sacellus labrum. Cum autem è Lucilio profertur, quadrantis rati, clausulam versus hexametri esse intelligi. Quadrans autem rati dicitur, quòd (ut à Festo & Plinio scribitur) in eo esset sculpta rati figura. Igitur rati, est rate notatus & insignitus, & ratem habens.

ADVERS. LIBRI XX.

CAPVT XXXV.

NESCIO quomodo me effusciant libri antiqui, & ad infamiam præ se me aligunt: quorum infamo amore agitatus audeo lib. 4. de lingua Latina scribere, Reliqua vrbis loca olim discretata, tum Argeorum sacraria, in septem & viginti partes, vbi sunt disposita. Ego in hac scriptura nihil varian, nihil mutau, sed eam, ut reperi, sanctam rectam conseruau. Reperio etiam, cum calio coniunctum carine, & inter eas quem locum ceroliensem appellatum apparet. Cuius autem dicit, primæ regionis quartum sacrarium unum ex Argeis, intelligit. Argei porro loci erant in vrbe à Numa consecrata vbi sacra fiebant, ut aut or est Linius, at Mineruii templum est Minerva, ut Dianium, Diane. Mineruii quoque à Villore, vel, ut alij malunt Ruffo, ponitur in nona vrbis regione. Ceterum quarticeps cū dicitur, & terticeps, si Volaterrano credimus, significatur Quatuor vel tres vertices habens. cui expositioni non assentior, cum potius intelligatur tertius aut quartus, mons, pars & caput. *Itaque ad ordinem sunt ista referenda, ut*

in Subrana regione constat in qua princeps eras Caelius, deinde Caeliolus, mox Carinae, & quarticeps Cerulensis. Sed & ad er-
dinem ista referenda esse ostendunt liquid ea quae Varro de Ex-
quilis scribit, ne pluribus id doceri poter. Proinus leges, Ce-
rolensis à Carnariū iunctu dictus Carinae, postea Cero-
lia. Itic autem (si falsus, ut sepe numerus, arguer sum, Cerulium
videtur in dicore appellatum à xē, quò tibi caput esset Sarr-
via. Quod autem quotquot mensibus sacra in arcem per viam sa-
cram dicit ferri Varro, id intelligendū crediderim de sacris ali-
bus. Nā idibus sacerdotes sacra in arcē ferebāt rei diuina causa.
Adeam fortasse consuetudinem respexit Flaccus, cum scripsit.

- Dum Capitolium.

Scandet cum tacita virgine pontifex.

Emendo etiam, Nunc scribitur tertia litera c, non b, Quin-
ticia: iaucloritate fietis, sic enim scribit lib. 1, Et Subura cum
tribus literis notatur, c tertiā ostendit. Nam cum litera-
rum compendio scriberetur & tanquam notabatur, Sic notatum
Suburam significabat. Lego proxime, Quòd ibi lucus dē-
citur faguralis, & larum Querquetulanū facellum, &
lucus Mephitis. Dicitur autem Larum querquetulanum, &
Larum permarinum apud Lium, qui sūnt (ut vetus lexicon
interpretatur deo) dicuntur. Lares querquetulani dicuntur,
quòd ibi querquetulum fuisse. Caelius etiam mons, Querquetula-
nus à quereā silua vocatus fuit. Sed tamen quos Lares querque-
tulani Varro appellat, propè est ut nymphas querquetulanas
Pompeius vocare videatur. Emendo autem, secundae regionis
Exquiliae: alii has scripserunt, Nec longè hinc, iamdiu
enim latè auaritia viæ est, atque in his emendat. onibus non
meam sed antiqui libri fidem obstraxim esse volo. Ceterum mo-
dò Terticeps reperio in editionibus, modo Terticepsus, modò in
Volaterrano Quarticepsus, modò in codicē antiquissimo Quartice-
psus. Cum autem inueniam quibusdam in locis non Quarticeps
sed Quadriceps, nec Terticeps, sed Triceps, tum apparet non iam
ordinem signficari, quàm collum & in gorgum multitudine,
quanyquam Quarticeps & Terticeps legere malim, vel Quarti-
ceps, & Terticepsis. Iam, dexteriori via in Tabernā-
la est, legere malim (ut supra sinistra auferendi casu) quàm dex-
teriori dominantii. Necnon & illud si lego, Viminalis: à lo-
ue Viminio, quòd ibi aræ sunt, qui quòd ibi vimina nata

Conticio autem, & fuisse ut plerumque, facillis & vauus
ariolus, si nec in cio, in pu, in, gendum non multo post, aduer-
sum est Appollinaris, adē Salutis: ut Appollinaris coelis in-
teigatur, in quo Appollinis aedes erat. Appollinaris etiam vicus
erat in vrbe Romae, cuius mentio est apud Victorem. Quod etiā
scribitur non lōgo vi de intervallo, apud Turaculum aedificiū
solum est, cōm arvaculum reperiam in antiquo codice, vn us syl-
laba supplemento auguraculum scribo. Sic recitat ecc. s vnde
augures auguria captabant, auguraculum dicit esse Festus ar-
cem, quòd inde auspicarentur augures, Victor auguraculum etiam
collocat in Capitolio. Sunt et qui e Carinis captata auguria tra-
dant. Auguraculū G. acē oīam hētor dicitur. Scribit Fliginus
in libro De castris metandis, in castris Romanorum fuisse augu-
raculum, quòd Tacitus augurale vocat.

AD V. R. S. LIB. XX,

CAPVT XXXVI,

PERGAM equidem per Varro nem grassari, & si id con-
sequi poteris, quòd iam eius vicera non manu dē in trachans per-
sonabo, sed & per fortassis humana prosequi. Scribitur in eo, Ita-
que Naxius Balantium appellat, hic ego è Balatu Kalantiū
legenti: affirmo, praesertim libro antiquo stipulanti: quanyquam
sine cohaer. approbatione, sed passet analogia hoc obtineri aduer-
sus librorum pernicietiam. Scribo etiam, quòd in hac regione
scriptum est germalenus quinticeps. Sacri portus enim a ve-
tere libro non agnosceris, qui in quarta erat verbis regione, non
Palatina. Rep. vno & in vnde est, ut ita dicam, librorum ve-
rustate corioforum. Sic reliquae triginta tribus ab his, qui-
bus in tribuū libris dixi. Nisi autem scriptura quae celebrata
est per hominum ora & librorum publicorum monumenta, non in-
grata nec inuicula est: tamen per uicustam istam & rancilam
exolet, inque non indignam luce iudicari, qua ad hanc artem
caruit, in abatis bibliothecis semper sepulta. Quicquid autem
nonnulli homines obioquantur, nuntium dediti librorum publico-
rum p. v. s. h. a. u. l. e. b. o. emendat, hi dei iidē, qui ab Aegyptiis
Serapis & Isis, et si Harpocrates digito significat ut ta-
cedat. Aut enim Harpocratem, qui os digno premit & signat, per
a. u. g. m. a. significare de ista mysteria auilemur & enuncientur.
Dignus enim eius ori adpositus silentium & tacuitatem vel
imperabat vel iudicabat. Hinc illud Carulianum;

H ij

- & patrum reddidit Harpocratem. Eo quoque nomine Sigalion vocabatur. Aulonius, Et tua Sigalium Ægyptius oicula signet. Talis ferè apud Romanos erat Angerona dea, quæ simulacrum ore obligato obsegnatoque habebat. In antiquo lexico explicatur dea consilij & temporum. Eius verba sunt, Angerona, ἄγγελος τῆς ἐλάσης ἔργων. Scribo porro, versus cogente, Inlinuans sese ipsa anima. In libro tamen scripto, inlinuans non reperio sed Diuinitus pullis ipsa anima. In quo & paulo post r. perio, qui calor è cælo. Inuenio etiam nec inuentum supprimo caline, aut intercipio, sed commune ætherium ueneror & r. ueneror quibus iuncti cælum & terra omnia exgenerunt. Lego etiam, animam æther adiuget, ut clausula sit versus trochaici: Et (si testis producendus est) ita etiam à Nonio, nisi hallucinor, legitur. Hæc quoque sic reperio perscriptam, Et Ennius terræ corpus, quæ deperit, ipsam capere, neque dispédi facere hilum. Si les enim interuim sic poetarum uerba proferre Varro, ut uersum emetat, aut mutilet. Rursum, ubi nimius ardor, aut humor, aut interit, aut si manet, sterile. Lego etiam, & horû iunctiōnis vis, Venus, comites, hinc: hinc uictrix Venus, nuptiales aut ueneris esse comites, ut suspicor, ignem & aquam. Lego etiam, ibant malaci, et molles significantur homines. Malacum pallium dixit Plautus, eodem modo & malacam coronam sumere: ut & scribere possimus: si ab auctoritate librorum nobis recedendum esse putaremus: quod quidem nobis minime nunc quidem faciendum esse ducimus. Ceterum quinque sunt integri solidique trochaici uersus ex Ennio prolati, quorum principium est, Istic est is Iuppiter: amum ne uatij aut uatinijs sint, legendum est. Aera quique uentus est: & isthec propter: &, Qui mortales vrbes atque. Lego non longè hinc, & dies, & diuum, id est cælum, unde sub diuo: Dius fidius. Dius autem fidius explicatur in antiquo libro dicitur Hæc xxv, ut & à Varrone, cum qui iurabat sub dium prodibat. Cato apud Nonium, Itaque domi ritu nostro, qui per dium fidium iurare uult, prodire solet in cõpluuij. Idem de quadam dea Plinius dicit (quam tamen non nominat) his uerbis, Sciãque à ferendo, Segeftam à segetibus appellabãt, quarum simulacta in Circo uidemus. certiam ex iis nominare sub tecto religio est. Plinius manuscriptus Seriam exhibet, quam Terullianus Sefiam uocat, Macrobius

Sciã, ut Segeftam, Segetiam: atque, si quis nominasset Salutem Semoniam, Sauiam, Segetiam, Tutulinam, ei ferias obseruandas fuisse. Tertia autem illa dea, quam religiosum erat sub tecto nominare, Tutulinam, ut reor, erat Adscribam & illud Terullianus de Circo, Delphines Neptuno uomunt. columas Sefias à sementationibus, Messias à messibus. Tutulinas à tutelis fructum sustinent.

ADVERS. LIBRI XX.

CAPVT XXXVII.

EXPOSITVR à Varrone causa cur Orcus dicatur, sed nescio quomodo ad eius uerba obsurdissimus: utique ego, qui ea non satis ut ingenue consuear percipio, dumtaxat ut editiones loquuntur: quarum uocem recitabo. Quorum quod finis ortus-orcus dictus, non satis hic animaduerto cur ab ortu potius orcus dicatur, quam ortus ab orco: nisi uolentia illa antiphrasis, & in paucis admodum probanda, hic recipiatur: qua suscepta, finis & modus non erit ex aduersario originis ducende. Propenam scripturam antiquam, quæ est ne ipsa quidem satis dilucida est, tamen nescio quomodo ad uerum propius accedit. Quorum quod finis orcum, Orcus dictus, quem dicimus Orcum genere uirili inferiorum loca intelligentes, Varro in genere neutro Orcum appellat, ab eique Orcum, id est Plutonem, nominatum putat. Orcum autem finem significare quod ait, nisi fallor, aut eò respexit quod à hominum finis tendit, aut quod Grecis ὄργειον septum & ambitum significat, & legnos inter cetera uinculum. Quod noctilucam ait dictam esse Lunam, ex eo dicit quod eo cognomine Luna in Palatio colebatur, & noctu in eius templo lampades lucebãt. Unde & libro v scribit, Noctiluca lucere, ab luce, quod propter lucem amissam is cultus institutus. Scripsit quoque eodem cognomine Horatius, Rite crescentem face noctilucam. Erat ut conicio, etiam apud Varronem in Marci pore noctiluca, fax uel lucerna, cum scribebat, noctilucã tollo ad focum fero, in flo, anima reuiuificat. Diana (ut ait) à duplici uiam nomen adopta est, quod in alitudine & latitudine feratur, quasi diuina & diuina. Nigidius tamen Dianam tanquam Lunam interpretabatur. Lego autem mox, vel quod est altera terra, ut phyci dicunt. Nam, ut scribit Cicero, Xenophanes habitari in Luna putauit, eamque terram multarum urbium esse

et montium. Hic igitur Varro Lunam, terram esse quandam dicit eamque l. centem. Ceterum cum ait Varro, & omne quod nascitur, ignis scindit, Scind re valet Penetrare, Ingredi, Penitus subire. Deo asit etiam in Varrone est Mori & i. ter-
 ire. Et fulgur, inquit Varro, quod fulmine ictu est: lego, Fulgur & fulguritum. Plautus Trinum; Nam fulguritque sunt hic alterne arbores. Mox lego, Contrariis diis, ab aque lapsu lubrico Lympha Lympha Iuturna. Nam Varro Latine non Græce loquitur, nec in Nymphalapsus apparet, primo dissimil. elemento. Sic mox, Lymphæ comitæ lego. In lacu porro Cutilensi insulam esse commemorat. M. crolius que huc et illum neatur, nec t. cer Dionysius, $\alpha\delta\lambda\ \kappa\omicron\tau\omicron\lambda\omega\ \Lambda\epsilon\omicron\epsilon\alpha\ \chi\omicron\iota\epsilon\alpha\ \alpha\upsilon\ \lambda\omicron\sigma\epsilon\ \mu\omicron\upsilon\ \pi\alpha\tau\epsilon\sigma\ \tau\omicron\varsigma\ \iota\epsilon\gamma\epsilon\varsigma\ \lambda\iota\mu\epsilon\varsigma\ \omega\varsigma\ \tau\iota\lambda\ \pi\epsilon\ \nu\omicron\varsigma\ \delta\alpha\ \tau\iota\lambda\ \epsilon\tau\ \alpha\upsilon\tau\eta\ \alpha\epsilon\tau\ \tau\ \mu\omicron\upsilon\ \lambda\omega\ \chi\epsilon\tau\epsilon\mu\alpha\ \tau\epsilon\tau$. Sed et oraculum idè loquitur, $\text{H}\ \delta\ \Lambda\ \epsilon\omicron\epsilon\alpha\ \chi\omicron\iota\epsilon\alpha\ \kappa\omicron\tau\omicron\lambda\omega\ \nu\ \iota\epsilon\ \sigma\iota\varsigma\ \delta\eta\chi\iota\tau\alpha\ \epsilon\iota$. Meminit et breuiculis Sorionis. Lego mox, à quo nuptiæ Neptunus dictus: ut infra fiber dictus. Lego autem nã procul hinc, primũ nominè alites ab alis, volucres alii à volatu. Galeritus ab eo nominatur avis, que ab aliis galerita dicitur, $\chi\epsilon\pi\ \delta\omicron\varsigma\ \alpha\ \Gamma\alpha\epsilon\iota\varsigma$ et $\mu\omicron\upsilon\ \delta\alpha\ \lambda\iota\varsigma\ \nu\ \iota$ Theocrito $\beta\eta\tau\ \mu\epsilon\iota\varsigma$ cognominata, quod in capite tanquam tumulum gerere videatur. Etiam in antiquo lexico lego bardalam vocatam fuisse. Lego proximè in Varrone, ut quedam Græca, ut græcæ, $\gamma\epsilon\epsilon\alpha\ \nu\omicron\iota$. Quod si quis editionis est perimæx vindex et afferior, $\gamma\epsilon\epsilon\gamma\epsilon\alpha$ multa significant: et $\gamma\epsilon\epsilon\gamma\epsilon\epsilon\alpha$ est $\epsilon\gamma\gamma\ \gamma\omicron\varsigma$, id est guttur, $\gamma\epsilon\epsilon\gamma\epsilon\ \nu\omicron\iota\varsigma$ druppa, id est olea pulla vel nigra, sed de auil. us hic loquitur, non de gre. il. us et crex avis nomen Aristoteli et Herodoto, hic potius quam grex scribi deberet. Græcæ tamen (ut principio dixi) Varronem suspicor scripsisse. Vernacula, inquit Varro, ad similitudinem, ut furene, pectunculi, vngues, cum in omnibus vitæ partibus laudem meretur ingenua ver. cunctia, tum in tractatione literarum vel maxime, ne impudenter, quod nescias, scire te affirmes et ostentes, et inuerecundo mendacio et te et alios in errorem precipites. Ego sine tormentis et fideiculis hic verum proloquar: Surus quid sit n. scio. Est Varroni nomen conchylii, nunquam tamen mihi antea sandi tauditi, nunc tandem licet, ut opinor, fideique est post ingen. an. confectionem coniecturas suas perscribere. Iudicauit Venere aliquando scribendum esse, sed frustra, cum similitudo nulla rei sit: magis probarem mures vel murices. Sed cum ab Iff-

doro ita scribat: Suris tribus modis dicitur, ut testudo, ac peloris & coelea Nam & quæ edimus, & ubi caro inest, & verumque dicitur peloris, Suronem à suri et sarruli similitudine interpretemur, nisi striata legamus.

ADVERS. LIBRI XXI,
CAPVT I.

IN VARRONE, (nam ut instituimus et cepimus, eum peruoluimus potius quam peruolutamus.) In Varrone igitur cõ scribitur, ut quæ quædula, cerceris, in libris non prelo sed manu scriptis reperio (quod pro meo non vendito, nec aliqui ostendo) ceteris. Est Græcis avis $\chi\epsilon\pi\ \delta\omicron\varsigma$, est et $\chi\epsilon\pi\ \delta\omicron\varsigma\ \alpha\lambda\iota\epsilon$, que an ad hanc notationem pertineant, potius aliorum prudentiæ committendum putauit, quam meæ temeritati arbitrium iudiciumque arrogandum.

Ait Varro, sic in Latio nominati lytra & fiber. Ego lytrae feri endum existimo de Varronis sententiâ. Nam quod ei placet, hoc tempore videndum est, non quod ali censeant. Existimat enim, à Luo, quod est soluo, lytrae nomen inditum esse: quam, nam si quis per y Græcum scribat, à $\lambda\iota\omega$ deduce: eodem sensu. Sed Varro non tam ad Græcam etymologiam, quam Latinam notationem videtur attendisse. In libro veteri lira scribitur, quasi librarius lua scribere voluerit: lytra tamen probo. Qui rectè consulat, cõsul fiat. In antiquo libro reperio consulciat: quod genus verbi si probum est, significabit idem serè quod consulere: sui displicet, consul fua, ne claudicans sit iambicus, scribendum erit. Omnino legere malim cõsulciat, ut sit, Rempub. cum ciuibus aliisque magistratus fulciat. Erat fortasse qui vocem dirimendam censeat et consulciat, legat, ut sit consul nos impellat et cieat ad Kemp. defendendam: cui equidem argutie non multum tribuendum puto. Lego mox, et ego pretorum est preire. libenter etiam iuri et exercitui, potius scriberem quam iure et exercit. u. Nam infra in dandi casu loquitur, quem et sententiato postulat. Pro Tacienũ (quod equidem probo) reperio Tacium, ut apud Propertium,

Hinc tacies, Ramnèsq; viri Lucerèsq; coloni. In pōtificibus à prelo manus disrepat, cuius hic ego scripturã proponã. Pōtifices Sequola Quint' pōtifex Maximus dibeat à posse & facere, ut potifices. quã quidẽ verisimã esse certũ habeo. Prenomẽ hic postponitur ut et apud Catullũ, Meus est sodalis

Cinna Gaius, & apud Ciceronē li. 11. 1. de legibus, Stolo Caius.

In fratribus arvalibus lego, sunt qui à fratria dixerunt. Fratria est Græcum vocabulum partis hominū, ut Neapoli etiam nunc. Erant & indices qui de agrorum finibus cognoscebant, mutua iūto nomine, de fratrum arvalium vocabulo, aruales sodales appellati. Quod ita in antiquo lexico scribitur, arbares scodales, *αἰσθητῶν ἀγροῦ ὁμοσπονδία δὲ ἀρῶν*. Sed cum ista Sphinx enigmata sic balbutiret ut intelligi non posset, existit Ludovicus Ruffardus, Iurifconsultorum elegantissimus, qui istam eius infantiam & balbutiem perciperet, & nihil iudicaret. Sodales titios Varro dictos ait esse à titiis aibus, sed ille aues cui hodie aucupi not. sunt Equidem esse neminem puto qui eas magis cognoscat quàm spiriturnicem, hominibus ignotam, ut censet Plinius: sed diuerſam utique ab bisturnicia Marcellini, que in quadrupedibus numeranda est, ut & capreolus & labialis: à qua & bisturnicios equos, ut opinor, appellauit Vegetius in lib. De re veterinaria. Vbi tamen melius Bistrurniū edū multi cęsent, me non improbante. Vetus interpres Persi; in illū locum, Ingenites trepidare Titos, à titiis titos vocatos dicit. Seruius dicit pabūbes vulgo appellari tetos. Fidorus, Palūbes, inquit, eo quod sunt farra pabulo, quas vulgus tetos vocat. An he sint titie aues, intelligentioribus & doctioribus iudicandū relinquo. In facialibus ait, desertum esse per eos bella iudici, cum ipsius atate ad res repetendas iam non mitterentur, sed tantum fœderibus faciendis internouerent, Res autem repetere, erat clarigare. Sed quoniam homines eruditissimi negant clarigationem esse hominum prehensionem & pigruationem (quod αἰδῶν ἰσχυρῶς Græci vocāt) iūſque hominis prehendi, & abducendi placuit istū errorem eripere. Nam Linius hoc sensu ita locutus videtur libro VII, Ut eius qui cis Tiberim deprehensus esset, vsque ad mille passūū pondo clarigatio esset. In antiquo quoque lexico sic clarigatio exponitur, *ἀπαρῶν ἀπαρῶν, ἀπαρῶν ἀπαρῶν*. Lego non longē apud Varronem, Tametsi cohortē in villa Hypsicrates dicit esse Græcē *χόρην* apud poetas dictam. Hypsicrates historici Amiseni mentio est apud Lucianum in Macrobiis, qui & aliquid hisce de rebus scribere potuit. Hypsicrates etiam grammaticū libro decimosexto Gellius meminit, qui de vocibus Latinis à Græco ortis scripsit. ceterū grammatici Græci illud Homericum *ὠλλῆς ἐπὶ χόρην*, de se-

pro & ambitu hortis interpretantur. à qua etiam significatione illud Euripidis videtur manasse *ὄνυχον τῆς τῆς πεδῆς*, id est, vicinos & finitimos agros.

ADVERS. LIBRI XXI.

CAPVT XXVIII.

VIDETVR M. VARRO censuisse obſidium scribi & obſidium, ut diffidium & discidium. Nam vel ab obſidendo ait dici vel ad obſidendo. Quod nim scribitur ad obſidendo, pſo fatimur. Iam literarum sono, nec eā rationis intelligentia quàm auis perceptio re eius mandacium tenetur. Vt autem duplicarios vocat, quibus ob virtutem duplicia cibaria dabantur: ita armaturas duplares Vegetius appellat, que conſequebantur duplas armatas: simplices, que simples. Duplicarii etiam explicantur in vossio lexico *δυσπῆρας*. Non longē hinc lego, Et classici nes à claſſe, qui tum cornu vtuntur cum claſſes comitiis ad comitatum vocant. Quin & sine prepoſitione comitatu vocant, in optimo libro scriptum erat: supini significatione, à comitare, quod eſt ſimul ita. Ciceroni quoque *ἑ* Gellio comitatus significat comitia. Qui classici hic legunt, eo falli videntur, quod lib. x Varro scribit, classicus canat, sed tam classicus pro classicū ab eo vsurpauit videtur. Signa enim & classica & cornua ca vere dicuntur. Classicine etiā classicarii vacantur, & à vetere grāmatico *ὄνυχον*, explicatur: attamen si classicus cui placet, non repugnabo. Lego nō longē, opulentus ab ope, cui est opimē. & ab eodem fonte copis, & que omnia vltima huic rei. Ceterū Vnum legere in Varrone, est Vnas legere: & in explicando venatoris vocabula, quod inuentum & aduentum ait significat in eo inesse notationē inueniendi & adueniendi. Sed illud Varronis vitiosum esse videtur, quod nostro Marte (quando nullum in libris vel publicis vel priuatis reperimus subsidium) sanare conabimur. Verū ante vitium proponamus, cui medicinam adhibere volumus, & peculatoriæ oues, aliud ve quid, Arbitror scripsisse Varronē, & peculia à pecore, oues aliud ve quid. Plautus confirmabit nostram scripturam, qui in Aulularia ait,

Etiam opilio qui pascit, mater alienas oues.
aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.

Lego, pecus ab eo quod nascebant, à quo pecora uniuersa. *Videtur Varro dicere Pecus pecoris à pascēdo nomē habere, Pecus pecudis, à pede. Non legi hinc lego, Hinc est qui Græcis ὄσους, quōd ὄσους, quōd βόες. Lego etiā, vitul' quōd Græcè antiquitus ἰταλός, ἴταλ' vox, ut ait Hesychius, i. aurum significat. Apud Gellii Varro linguā veteri Græcā ἰταλός boues significasse dicit. Reperio deinceps, porcus quōd Sabini dicto, à primo porcopor, inde porcus, hoc sensu, Sabinus dicere solet, id est Sabini, porcopor, id est porci puer & fetus. Alii legunt oppido quam eleganter, quod Sabini dicunt de aprino porco porcus, inde porcus, ut à Sabinus catulū aprini porci fuisse appellatū intelligamus, si aprinū legas nihil intererit. Lego etiā, nisi quōd ut tuba & cornua signum cū dant, canere dicuntur: quod hic item & noctulucus, id est interliu & noctu. Nomen est fictū composuitur quod est duobus aduerbiis noctu & ludo, ut è per diu, per diu. Erat fortasse qui noctu ludo legendum censuit, cui liberum esse iubebo hac conditione, modo noctu ludo legendi alius potestatem non eripiat. Quo idam vocabulum suscitauit redituum in Apuleio & Petronio Petrus Puhæns, omni liberali eruditione ornatus, & antiquitatis ignoratæ, quasi Pythius alter, oraculis suis enarrator & illustrator maximus: quod vocabulum propter soni vicinitatem animo incesit meo. Est autem internuculus. Apuleius, at enim internuculos recens cognitos. Petronius, video quosdā internuculos nudasque meretrices fortim conspiciantes. Censam potius duabus vocibus internuculos legendum, & meritorios significari pueros, concubinos, qui nondum reliquere nuceas, sed enim unum inter eas versantur. Nam à Catullo scribitur, Cōcubinæ nuceas dā. Reperio, Camelus suo nomine Syriaco in Latinum venit. Tamē Latium quod editur, egregie placet. Huius animalis nomen mouet me, ut ita camelariam amplectar ut camelasiam eiiciam, præsertim cū nobiliss. iuriconsultus Ludouicus Ruffardus certior me fecerit, apud Marcellinum lib. xv. i. camelasium reperiri: ut camelasiam sit munus, camelasium inditum eo nomine tributum. Ego ideo camelariam prohibere non poteram, quōd istam declinationem deducere non poteram, ut nec Buleus, sine controversia omnium doctissimus, potuerat. Nunc vero, ut ab ἰταλός ἰταλ' & ἰταλ' ἰταλ' deducitur, ita, quasi à ἰταλός ἰταλ' & ἰταλ' ἰταλ' rectè derivari cenfeo.*

PLERIQUE admiratione quadam obstupescunt, desinatque herent in vestigio, velut amenes inopesque consilij, incredibile esse sententes quod à Varro scribitur, rutam & radicem verba esse origine & domo Græcā: sed profecto mirari desinent, & ad se redibunt, si hōtē à Nicandro vsurpari intellexerint & p̄dixē. quamquā posterior hoc verbum baculum & virgā in Nicandro significat Lego autē mox in Varro, bratica, ut præfica, quōd ex huius scapo minutatim præsecatur. Veteres præficare pro præficere dicebant: quam scripturam flagitat analogia bratica. Sic in Rudente à Plauto scriptum est, cixāsq; arundinem. Mox fructum à ferendo deducit: ante videbatur à fruendo, nisi quilocum è loco castigandum putes: aut Varro libera quadā interpretandi licentiā utatur, & unde commodum est, natales verborum repetat. Locum hunc tamen non sine labe & vitio esse credo: hūcque in modum lego, fructus à ferendo: res hæ, quas fundus, & hæ quæ in fundo ferunt, ut fruamur. Locus qui è vestigio sequitur, in excusis exemplis sanissus est, & Chironio videri sedatus, quem tamen sic persanari posse librorum, non istorum formulariorum sed prisorum, medicina credo, Etiam frumentum, quod ad exta ollicōqua solet addi ex mola, id est sale & farre molito. Vleus ferè sanatum esse è Festo docere possumus. is enim, aulicoqua, inquit, extra dicebant, quæ in aulis coquebantur, id est elixa. Nam septem numero torrebant. Maro,

Pinguiāque in verubus torrebimus exta columnis.
In aruge hostia elixabant. Varro, hæ sunt quarum in sacrificiis exta in olla, non in veru coquuntur. Hinc & ollicextaris apud Plautum in Rudente. & in antiquo lexico extar exponitur olla, ubi exta coquebatur: ut extalis, ἀρ' ἔσος, ut & hoc i uereā inferam. Lego mox, cum aquæ feruenti insipitur. In vete. e tamen lib. insipatur reperio, ut dissipatur & obspatur. Sed insipiat Cato dicit, & Festus insipere interpretatur farinam iacere pului. Lego continuo, Panis quod primo figura faciebant, ut mulieres in lanificio panis: postea quæ ei figuras facere instituerūt alias, à pane & faciendō panificiū cœprū dici, Panis in lanificio est trame inuolens.

erum, quos tumor rotundumque est: quia similitudine panis est appellatus. sed & panis tumor est inguinum. Reperio non longe in veteribus libris, quod lectoribus dandicandum relinquo, nisi ab eo quod Græci $\alpha\gamma\gamma\alpha\lambda\alpha$ mox, tritum ex spicis. Lego, Nam id $\mu\epsilon\lambda\lambda\iota\mu$ est tamē aliis $\mu\epsilon\lambda\lambda\iota\mu$ panis, $\mu\iota\lambda\iota\theta$, $\alpha\lambda\iota\theta$, $\alpha\lambda\iota\theta$. nominis uelut genus milij censent, quos sequitur Varro. Lego deinceps libum, quod ut libaretur, priusquā essetur, erat coctum. At libi partem primum solitos esse veteres libare, reliquum deinde comesse, atque ex eo à libatione nomen adeptum esse. Effet ut igitur est comederetur. Lego mox, à globo fari- ne dilataro itē in oleo cocti dicti à globo, globi. Lego mox, antiquitatem se, ut us, non istorum recentium exempla- rium nouitatem, ut thion & placenta. thion ab Atheniensibus incundum quoddam eulimū vocabatur, quod frondibus siculini (que Sp̄a Græce vocantur) involuebatur. Sum & vocia Græcis lazana, si quis forē hoc loco ita legendum putet. Reperio & in veteribus libris, ab eo quod pulmentum, ut Plautus, hinc pulmentarium dictum. Hoc primū, inquit, debuit pastoribus caseus. Pereleganter ait caseū hoc pastoribus debuisse, ut eorum casei pulmentarium: id est, obsonium, quod cum pul- te vel puimēto comessent, ut cum pane obsonium edimus. Lego, Quæ minus cruda esse poterāt, decoquebāt in olla: ab olla olera dicta. *di: it autem quæ non poterant comesse cru- da.* Lego, Quod è terra erueretur, ruapa, vnde rapa.

Mox legendū, olea grandis orchitis, quod ea Attico orch minor. Nam orchitis etsi magna est, est tamen minor orche, olea quædam Attica. Orchas etiam vocatur hæc, eiusque mentio est apud Maronem, & Festum, his verbis, Orchitis genus oleæ, ex Græco dictum $\omega\rho\chi\alpha\iota$, quod fit magnitudine in- star testiculorum. In antiqua lexico scribitur. Orchas, $\iota\delta\alpha\iota\omega\iota$ $\delta\eta\mu\alpha\kappa\alpha\varsigma$. Quidam hic antiquitus legunt.

ADVERS. LIB. XXII.

CAPVT VI.

NON desinā Varroni molestus esse, eiusque vulnera ulcera- re, aut cicatrices obducllas rumpere & aperire, insuitus tamē, qui faciendū potius animalium eius attingā quā ledendū. Emendo igitur, Et ut crudū nimiū habet humoris. Mox, Tegus suis, ab eo quod regit & per na à pede fueris, à nomine

fala, ab ossa minime suera. Apparet è deriuatione Varronis veteres non tantum tergeus, sed etiam tegus dixisse. Certè apud Plautum Captiuus hic versus trochaicus tergeus postulat, Dii immortales, ut ego callos detruncabo tege.ibus. Attamen si in Varrone tergeus placet, detracta litera deauctio eius fiet. Iam sueris, pro suis dixerunt veteres, & bouerum pro boum. Cato, Quod iuga bouerum? Suera quoque est suilla caro priscatoe. Ut autem inscium est idem quod insectum, id est insecta caro: sic proficium, profectum: sed & proficias dicebant. Arnobius, Quod si omnes has partes quas proficias dicimus, accipere dii amant. Preficias enim, quod in eo scribitur, vitiosum & improbandum puto. Quiddam ex antiquo codice subscribam, quod haud scio quam vendibile futu- rum sit: eius estimationem & indicaturam arbitrio lectoris re- linquo. Muratum à murta, quod ea largè factis. Quod factum intestinum crassum Lucanicam dicunt. Exponi commode possit, quod murta largè & affatim factis & farcimi- nibus solet addi. Nam multa facta vel farcimina mox enumerat, lucanicam, fundulum, longanonem, Lucanica porro est, ut in an- tiquo reperio lexico, $\delta\alpha\lambda\alpha\tau\alpha$. Libet & locum Arnobij de his farciminibus adponere. Quid, inquam, sibi volunt apexabo, inscia, silicernium, longauo? quæ sunt nomina & farcimi- num genera, hirquino alia sanguine cōminutis, alia inculeata pulmonibus. Reperio mox $\tau\epsilon\phi\alpha\lambda\iota\mu\tau\alpha\gamma\gamma\iota$ mo verbo, & licet sic iungere, vel diuidere in duas voces $\tau\epsilon\phi\alpha\lambda\iota$ & $\alpha\gamma\gamma\iota$. Mox reperio, Longano, quod longius quàm duo illa. Scribitur varie hoc nomen, Longano, Longabo, Longauo, Longas etiam sepe apud Cælium Aurelianium. Lego mox, augmentum, quod ex immolata hostia, & mox, in iecore imponendo augendi causa. Ita enim loquimur certissima fidei, & Arnobius appellat, inscium solum, omentum solum augmentorum adiicitur in causam. Quod inde sequitur mox, incorruptum sincerumque non est: nos eius vitium sarcive conabimur, ubi antiquitatem scripture presentauerimus. Ita- que propter hoc mentarea sana constituta sunt cer- tis locis, quo id imponeretur. Ego magmentaria legendum puto. Sunt autem magmentaria sana, vasa facta, quibus mag- menta & extra suera imposta ara inferebatur. naque liben- tissimè magmentaria vasa legimus. Vetus lairen, magmen-

rarium, ἢ ἢ πάλαι ἀναπέμματα τοῖς βωμοῖς ὡσεὶ ὄρηται. Ceterum in veteri inscriptione magnetum scribitur, ut in multis editionibus Varronis. Festo magneti auctoritatem iudice. Verba inscriptionis, si quis hic hostia sacrum faxit, quod magnetum ne protoller, idcirco tamen probè factum esto. In Arnobio etiam magnetum scribitur. Non magnetata, non augmina, non mille species. Lego deinceps, maſtæ, ab eo quod Græci μαſτῶν. Maſtæce etiam à Suetonio vocantur scribente in Caligula, & multis venenatas maſtæas miſit. Ab Arnobio, Fruſtilla hæc paruula pro ſuauius maſtæolis ſumunt. Maſtæa in Martiale ſcribitur Græcorum more, hoc nomine, ut ait Athenæus, omne ſcitamentum, & omnis cupeſtia iucundumque & pretioſum edulium cenſetur, cum tamen iniſio eſſet quedam maſta. Itaque utriuſque eſt eadem origo. Lego non longe hinc. Subtemen quod ſubſit flammæ: Item, tramea, quod trameat ſtigis id genus veſtimenti. trameas enim ad originem propter ſoni affinitatem exiſtimo quàm tranat accommodatius. Lego, ubi ea fecit, panuellium, dictum à panno & voluendo filo. Eſt igitur panuellium, (ut declaratur in lexico antiquo) ὀλῶϊν, radium ſcilicet, aut ſuſus, cui filum inuoluitur.

ADVERS. LIB. XXII.

CAPVT IX.

Hoc quoque caput multum antiquo Varronis exemplari debetis, è quo multa deſcriber: an autem qui legunt debuerint ſint, è rerum merito æſtimabunt: nec enim magnopere hæc vendito vel oſtento. Scribo igitur, ſcutum à ſectura, ut ſectum, quod à minutie conſectum ſit tabellis. hæc proſecto ſcriptura eſt aliquantò enodatioꝝ, quàm vulgaris & promiſſua. Deinceps lego, Vmbones, à Græco videlicet, quod ambones. Sic emendandi, quod autem exemplari veteri non reperiſſem, neque deſiderari ſenſiſſem. Illud, niſi fallor, egregie ſcriptum eſt in libro qui publico carent. Similiter quod ſit ab homine pilū, qui hoſtem feriret, ut pilum. Dici pilum cenſet, quod ut filo in mortario aliquid feritur & iunditur, ita hoſtis feriat. Non deest qui, è d'omine, ſcribat. In emulcatione lorice, Que tanquam lorica dicta eſt, ut lingulaca tanquam lingulata, ſcriptura vetus partim plena eſt, partim conſuſa. Aperre enim ſcribi-

tur, poſtea ſubcidit. Vox proxima eſt obſcurior. Ceterum Gallie ferro, nullo modo mihi probatur. Quo enim pacto togatorum doctiſſimus ignorare potuit præſcios Gallos nudo ſerè corpore & inermi præſcia ſolitos inire? & multis ante ſeculis, in Græcia loriceas ferreas ſeſſiſſe, cum tam ſæpe Græcos, χαλκοχιτῶνται, Homerus appellat? Lego igitur, poſtea ſuccidit, quod alia è ferro ſubiit vocabulum ex annulis ferrea tunica. At cum ait, quos etiam nunc ita appellant tubicines ſacrorum, ſignificat à ſacrorum tubicibus tubas appellari tubos. Maxima autem, quod ea varicari nemo poſſet, intelligit, nemo poſſit tranſire & tranſcendere. Verus lexicon, Varicat, ὄσφουρος: exponit Varicari alii legunt eodem ſenſu. Verus libros menſam eſcariam ciliibam appellabant. Pompeius ciliibæ menſæ erant rotundæ. hæc tamen cibilam edunt, quod eam à cibo dictam Varro autemet: quaſi verò non licet & ſyllabe tractentur & traiciantur ſæpenumero. ut ante ipſemet dixit, Erant & menſæ triangula, quas angloſes Neuius vocabat. Verus lexicon, Angloſes, ἡ ἀπὸ τῆς γωνίας, ὡς Νεῦβιος. Sicut & apud Græcos καλλεῖστας velus menſæ tripedes & maduæ, unde ciliiba potius deducta videretur. Trulla autem dicitur à trula, quaſi truola, per diminutionem. Trullas potioris erant, trullas aquarium, quo è culina aquam calefactam in lauatriam, id eſt domoſticum balneum, tundeſant. Lego igitur, ut trulla hinc trulla: trua, qua è culina, Lego mox, ab eodẽ eſt appellatum trulicium. ſimile enim figura, niſi quod latius eſt quod concipit aquam, & quod manubrium caui non eſt, niſi in vinaria trulla. acceſſit matellio. Hic cõiungit trullam à trulla quod quauis trullentem ſimile ſic trulle, tamen ſit latius & capacius, & vas aquarium, trulla vinaria: diſtinguit & manubrio. Lego, à matula dictus, qui poſtea quàm longius à figura matule diſceſſit, eſt ab aqua equalis dictus. Hæc hæc ſcriptura eſt facile intellectus quod vas apud antiquos matellio fuerit, ut reſerueris. Eſt & aquimantle vel quimantle vas, quod, ut reperi, Græci χιτωνῶν, vocant. Max reperi & lauās, vas aquarium vocant futim. Lego deinceps è Pompeio, quo poſtea acceſſit manus cū Græco nomine, & cū Latina figura barbatus. Nam Pompeius aut manus à Græcis vas aquarium appellari humile & concauum, quod a Latinis vulgo diceretur ſitulus barbatus. Et in

fulsum hic dicitur, ut fulsum apud Atonem. Ita subducito fulsum animam, quam plurimum poteris. Caputulum vetus à V. Cloretin. Ita scripta ponitur iuxta templum Floræ. Cùm aut ante eam esset Prodromon post e. d. m. Opiphodomon, templum in tres partes dividitur: mediamque, ubi est dei cella, quam hodie chorum vocant, vocat: que antecedit, αὐτοδομοῦ, que sequitur, ὀπιφωδομοῦ.

ADVERS. LIBRI XXII,
CAPVT. XX.

Haec quoque pagina Varro impenditur, neque fortasse impendij pariter. Scribit Varro, fulsum, qua compluebat compluuium. Ecce hic rursus fulsum rursus compluuium. Compluuium autem in glossematibus antiquis inuenio Græcè exponi, κατὰ πλάτος ἢ πλάτος. Distincto Varronis compluuium adiectum culocca, impuuium ad solum, cùm alterum superius sit, alterum inferiorius. Atque in vrbis ferè compluuium & impuuium erat qual in villa chors. Interpungo non longè, ab hinc hiberna hibernum domus vocarunt. Paulo post quod a Varro scribitur, Quod ea pecus in buccitatum antiquum opidum exigebat, ne quid distimulem, aut, celum, equidem non intelligo, nec quonquam adhuc conueni qui intelligere se fateatur. Hoc buccitatum nescio quod opidum nunquam fando auditiuè emendatores conueniunt: ego potius scripturam falsariam puto, scribendumque, in buccinatum, vel potius vno verbo, in buccinatum antiquum opidum exigebat, Varro De re rustica, Subulcus debet consuefacere ut omnia faciant ad buccinam: primo cùm incluserunt, cùm buccinatum est apperunt, ut exire possint in eum locum ubi hordeum fulsum in longitudine sit. Huius etiam consuetudinis in hystoria Polybius meminit. Est qui, in lucitatu, id est, potum creatum interpretetur. Lego, ut sit operta semper, nisi cum bellum sit. Non longè hinc legendum videtur, lecti, quod ne esset in terris, sublimes in his ponebat. Nā lectica subsistebatur, lectus ut imponitur, ut phireiro moribus lectus. Item Quo eam lecticam inuoluebant, quod ferè strameta erant de segete, segestia appellatur. Rursus, Posteaquam transferunt ad culcitas quod in cas acus,

aut tomèrum aliudve quid calcabant. Opinor non inuita omnino Miserna ita me correxisse. Nam vox acus bellè conuenit sententia, & vnius tantum elemente mutatione opus fuit.

Mox ita lego in antiquo libro, Puluar vel à pluribus, vel à pollulis declinatam. posterius utique verissimè. Puluar enim pollulis & exigua sunt culcitis comparata: sed & ea habere plura patres familias solent. Cato libellus pollulis pro patre, eodè modo dixit. Potest & dici sic vocatum, vel à pluribus hominibus, vel à pollulis: idque constantium magis eius voluntati videbitur. Pro pluribus, plures edunt formularij libit: quos non reprobèdo. Lego, max, Ut sagum, Rheno, Gallica: gaunace, amphimallū, Græca, quoniam additū est, mains sagū, interpretatio est hominis meruditi. Ηεσθίβιν, καυράρι, τῶματῶν ἑσθίβιν, ἐρεθίβιν, κα, id est, gaunace sunt stragula aut operimèta altera parte villosa. Est & gaunaca genus pallii ad induendum.

Lego, Ab hac similitudine torulus, & qua simplici scissione. Reperio, quod gerit in inferiora superiorè, De hoc gradu sic alio loco Varro loquitur, Omnes lectos habere minus domi ad vnam formā, & aut cū fulcro, aut sine eo, nec tū ad triclinarem modum, tum cubicularè. Videtur scribendū, A duobus decussibus viceffis, quod dici solitū à duobus, biceffis. Lego, semis, ut semias, interpretatio Varronis hinc suggerit lecticem, vel, ut semi. Lego in antiquo libro, Nā Græcè, ut à se, domū, ut alii dicunt: ut prius vocabatū Siculum intelligamus. Lego, max, cum minus refectum, quam quāti constat. Nā re factū probare non possum. Lego, Si amplius exolueret quā quāti esset emptum. Lego, quod singulæ dicuntur appellatæ esse: multæ, quod vnū dicebant multa. Sensus est, cū singulæ olim hæc appellarentur, multæ à populo dicebantur: vnde & nomē adeptæ sunt, quod vnū dicebant multa, quod quidam exco probat, quo rasiè prima vna addita dicere solebant multa. Id autem, ut opinor, facièbant omnis gratiæ, capiti & multitudinem omninatis. Lego igitur cū in dolium aut culeum vinū addit rustici. Lego, pœna à pœniendo, aut quod post peccatum sequitur, pœnire, proponire antiqui dicebant. Reperio prædia primum à præda, quod ob rectè quid factum concessum sit: Datum quod reddatur mutuum: tantus quoque dicitur, premium à præda, loco non mouet, & præse-

70. Quod Siculi *μῆτρον*. Itaque scribit Sophrō *μῆτρον ἄρτη-
μα*. Id erit, *Μῆτρον* reddonoro, vel mutuum cole.

ADVERS. LIBI XXII,

CAPVT XXIIII.

Nos qui istas auctorum velutissimas calcamus, & tanquam per riuos & fontes nudo vestigio incedimus, nisi abvtemporū inuria & hominum incuria hisce errorum vepretis obfisi essent, iaceremus, nihilque omnino essemus. Nunc nostra eramina cogimur aliorum laborem lenare, & in libris odiōsi & nobiles a naufragam vsque inculcare, Sic scribendum puto, Sic legendum, Sic corrigendum. Hic obberem mandatum missam aliquot Varronis comprehensions continenter perscribam e libro VI De lingua Latina, ne longior sm errores sigillatim persequens, & Scribos, sepe iterans. Nam repens ruina operuit: vt verbū quod conditū est, ex quibus literis oportet, inde post aliqua dempta: sic obscurior fit volūtas impositoris. Non reprehendam igitur in illis, qui in seruan do verbo literā adiciūt aut demunt, quo facilius quid sub ea nocte subsit, videre possint. Etenim quo facilius obscura opera Myrmecidis ex ebore oculi videant, extrinsecus admonēt nigras fetas. Cūm græca adminicula addas ad eruendam volūtatē impositoris, tamen latēt multa, Quod si poetice, vt in carminibus seruaui multa prisca quæ essent, sic cur essent, posuisset, fecundius poemata ferrent fructum. Sed vt in soluta oratione, sic in poematis verba omnia, quæ habent *ἔρωτα* possunt dici. Nec multa habeo, quæ non erunt in lucubratione literæ persecutæ. Multū licet legeret, AElīi hominis in primo in Latinis literis exercitari interpretationē carminum Saliorum videbis & exili litera expeditam, & præterita obscura multa. Nec mirum, cūm non modo Epimenides semno post annos 1. experrectus, à multis non agnoscat, sed etiam Teucer Liuii post annos xii, à suis qui sit ignoretur. Hæc è n endusa veteris libri literatura reconcinnaia sunt, quæ, vt in subluſtri nocte, quæ eundum sit videntur, ita nobis ostendit quis esset orationis cursum, quæ via. Carmin autem Saliorum innum potrectes apud Romanos Varro dicit, quod obseruissimum erat. Eius

verbis in Flaccus, iam saliare Numæ carmen. Erant & axamenta carminū quæ à Salus comprehantur in honorem saliorum deorum, vt Iouis Iij versus. Innonū, Atinereij: ib axo, quod est nomino, appellata. Vetus lexicon interpretatur versus in honorem Herculis, qui in eius sacris cantantur. Axamenta, ἄξῃ ἢ ἴνῃ ἢ ἴνῃ Hæc xlii.

Sed vt a Iſo itis nugas & neſias tenentur, scribete, vt queri à qua re sit ad medendum, pro vt quia quare ad medendum: inſrā etiam lego, & satisfacit grato.

Vnus erit quem tu tolles in cerula cœli Tempa
Versus est ex Ennī annalibus d: Romulo in numerum deorum referende, quem paulum mutatum elegantissimè vsurpauit in Metamorſi Ouidius,

Tu mihi consilio quondam præſente deorum

(Nam memoro, memorique animo pia verba notauī
Vnus erit quem tu tolles in sidera cœli,

Dixisti rata sit verborum summa tuorum.

Diſte non lōgo hic e intervallo lego, id est, vt ait Nazuius, hemiphæriū, vbi concha cerula septum stat, hęc eleganter cœliua cali contextus more tegumenti & conche concamerata & curuata intelligitur. Et quia ad calum pertinet, Cælestis dea à Tertulino, Spartian', hīs memorata, nec quæ sit intelligitur, dicit hęc oliter Uraniam esse. Dio, τὴν ἰσχυρὰν τὴν Ἰσ Καρποδορίαν ἐπελεῖσθαι. In verbis quibus tēp'a concipiebantur, magna apud Varronem est obscuritas ob diſtioni viciū. Ego eā formulam totam sic puto concipiendam esse. In arce sic: templa tescæ que mi ita sunt, quoad ego ea esse velim, qua nuncupa uero Olla fera arbos, qui quis est, quā me sentio dixisse, tēplum tescūmque esto in sinistrum. Olla fera arbos, quidquid est, quod me sentio dixisse, tēplū tescūmque esto in dextrū. Intra ea congregione, cōspicione, cortumione, vtique ea rectissimè senti. fera arbos hęc dicitur vt fera viti, quodan in Nonij loco. Tescum autem rectissimè emendatum puto, cūm Varro ipse vltro mox tescā interpretatur, & tescā a tuendo, vt tuescā, dicta censet. Nam tescum, quod hęc incubabat, exturbandum est precept. Congregionem augures vocabant regionem intra fines comprehensam, Lego vox, qua oculi cōspiciant, id est tuamur. Et, ideo dicere tū cūm templum facit, augurē, cōspicione, qua oculorū cōspe-

NON desinat animo morem gerere, & Varronis librum excutere, ut & sepe iam feci, qua qui em in re, ut nihil profam aliis (neque enim tantum mihi sumere ausum, ut profiteri auaricam à me aliquam ad alios permanaturam utilitatem) certis me oblectauerim. In eo igitur scribo, Prius deinde inditui, tui amictui que sunt tangã. Induit, quod corpus ita integit ut ei adhaereat, & comprehendat, ut capitium, tunica, subucula, amictus, quod corpori circumiicitur, ut ricinium, palliũ, addunt iurſus ſultu, que præcingunt, & alia, quorum verba sunt, que induendi præcingedi, amictu, internedi, iniiciedi, accubandive causa parata sunt. Præcingit, que ad mediũ corpus aut pectus hæret, nectitur, ligantur, comprehenditur: ut straphis, zona, custula. Nonius, Custula, inquit, est pallioũ præinctui, quo nude infra popillas præcingebatur. Induit autem & amictui veteres dicere solebant. Nonius, Castula, est pallioũ præinctui. Varro de re rustica, oleas efui optime condi. Apulcius in Floridis, habebat inditui ad corpus tunicã interuiã. Rufus habebat cinctui balteũ, Varro hoc loco ut veteres loquebantur, indurui cõprehendit. Asbeston autem limum est, quod igni nõ cõsumitur, sed arãdo nivescit & mundatur. Plinius unũ appellat. Sed asbeston cum Varro dicit, linteã ex eo factã intelligit, atque adeo vestimẽta. Plinius, Inuentum iam est etiã quod ignibus non absumeretur: viũ id vocant: ardentẽsque in focis cõiuuitorũ ex eo vidimus mapps, sordibus exustis splendescentes igni magis quã possent aquis. Regũ inde funebreis, tuniceque corporis fauillã à reliquo separant cinere. Nasctur in desertis adustũque sole Indig, ubi non cadũt imbres, inter diras serpẽtes: affuescitque viuere ardẽdo, rarũ inuẽtu, difficile tentu, propter breuitatẽ: ruffus de cãtero color splendescit igni. Cũ inuentum est, æquat preia excellentium margaritarũ: vocatur autẽ à Græcis asbestinũ ex argumento naturæ, Lego mos, amictui dictũ, quod amictũ, id est circumiectũ, à quo etiam quod vestitu se inuoluũt, circumiectui appellant, amictui & circumiectui more veteri à Varrone dictũ elegãtissimẽ censio, huius elegantie ignari has exterminauerunt

loniomes & seculi nostri balbutiem inuexerunt. Caterum Varro ricinium quasi ricinium dictum interpretatur: pallia quasi parilla, extrinſa syllabari. Lego igitur, re exclusum propter leuitatem. Vetus liber reliculum habet mendosè: scribere forsasse voluit librarius scriba, ut riciculũ. at Parapechia, chlamydes, rectè legi a bitror, & per summam iniuriam hanc ablegat a bitror. Lego, pala, à paugendo: quidam libri à pangendo, & fortasse sic veteres locuti sunt. Lego, rurrum, ruitrum, à ruendo. Varronem etiã ferè comitio scripsisse, aratrũ quod aruit terram: id est, quod terram iuxta ruit & iacit. Varro De re rustica, terra aruenda puluinos fieri: vel, ut scripsit in omnibus est, aruit, erit à se ruit & amouet. Cũ autem ait, vomit eo plus terram, more suo loquitur, ut antea, quod eo plus calda adponebatur. Plus erat sepius, hic magis & ampliũ.

Lego paulo post, & in ea tranſuersa regula, manibula, accommodatè & oppositè ad etymologiam Varronis, cũ à manus bulci dictam interpretetur. Lego etiam qui quasi est temo inter boues, bura à bubus. Interpũctã hãc notationẽ demerant, qua nunc, ut existimo, viget & floret. Ait Varro, aliis à curuo curuum appellat. Sunt qui emẽdant, vrũ appellat. vruum enim est aratri curuatura. Nos tamen nostras manus ab iniuria hic cõtinebimus. Lego cõtinũd, sub iugo medio caui quod bura extrema oppilatur, vocatur cõũ, à cauo. Cauũ inquit Varro, in iugo medio, quod extremitate buræ & temonis indita ei & inserta oppletur & clauditur (id enim est hoc loco oppilatur) cõũ vocatur. Põpeio tamẽ cõũ lorum est, quo temo buris cũ iugo colligatur, à colibẽda dictum. Quid si scribendum in Varrone? Vt eruãt que in terra serpunt sarpices, postea s deritro, à quibus dicti rastelli, ut irpices, serræ leues. hæc fideliter sunt de libro veteri descripta: præterquã quodã serpunt pro sunt feci, quod mihi videtur etymologia postulare. Scribũt etiam libri editi, à quibusdã dicti, potest tamen, à quibus, nõ incommode explicari & intelligi de his que in terra serpunt, à quorũ abrasu sunt rastelli dicti.

EXTAT apud M. Varronem perlepidum perque venustum Papinij epigrammatium in adolescentẽ Castam, sed quibusdam

iamen locis in iunatum atque in iulium: ego creta quadam cimolia eius maculas deiegere conabor, proponamque id, quemadmodum scribi debere censam.

Ridiculum est cum te Cascam tua dicit amica,

Fili potoni sesquifene puerum.

Dic tu illam pufam: sic fiet mutua muli:

Nam verè pufustu, tua amica fenex.

Cum in iunifera in vetere libro, potoni sesqui fenex, existimavi potoni sesquifene legendum, id est, plusquam annus. Senex enim de muliere cuius dicitur, ut, tua amica fenex. Sunt et duo iambi versus oppido qui in elegantes Manilij, de Casia Casia ducete: in quibus canore nuptie sunt congruae, convenientes, convenientes. Quod autem ait V. irro, etiam nunc Casinū forū verus appellat, intelligo oppidum Casinum à Romanis appellatum fuisse forū verus, Nā fori nomen multis indiderat oppidum, ut foro Cornelij, foro Sēpronij, foro Liuii. Sequitur mox, ut in antiquis libris scribitur. Itē significauit in Atellanis aliquor pappū fenē, quod casnar appellat. hic pappum senem, esse suspicor carduorū in unguinem, fenem hominū canitiem emulantem: Graeci γαρεορ appellat. editiones pupū habent: qui uolet eas sequatur. Ait Varr. profectū verbū ab ambe. hoc uerbi sollicitos et anxios habet grammaticos. Ego ambe puto esse circum, quod diminutū dicitur an, ut in anquiro. Integrū est et in uolue in explicatione anciliū in libris antiquis. Nā editionū censors eum quoque locū violarunt atque laferunt. Ancilia dicta ab ambecifū. Dicitur et amba, ut in ambubais. Lego mox, litera commutata ambagio dicta. Ambigua autē est circum quā duo sunt agni. Lego mox, ut signa canū, canes appellat. Lego deinde, itaque dicitur in nuptiis camillus qui cumerū fert. Defenditur haec emēdatio Festi auctoritate, ut istud, quod in nuptiis ferebatur, cumerū appellantis, et camillum, quod et ut ait, a camillo ferebatur operum, uentilia nubētis continens. Lego deinceps, in quo quid sit in ministerio, plerique extrinsecus nesciunt. Ceterū subulo mihi uidetur esse tanquam sibilō: exponitur à vetere critico Avartis. In uersu autem illo antiqui poeta,

Corpore tartarino prognata paluda virago.

et si Varronem suspicio et reuereor, parum tamen abest quin puerum eum hic allucinarum, qui quidem paludam paludatam interpretatur, uocem secutus uisiosam. Neque enim Latini sermōnis consuetudo pati hoc uidetur posse, ut paludum pro

paludato loquimur. et poeta ille scripsisse potius uidetur, prognata palude. constat enim Minervam ad Tritonidem paludem natam fuisse, ut ea ferè palude prognata uideatur. sed tamen fas non sit à tanti scriptoris sententiā recedere. Cum citat Platonem in quarto, significat quartum Platonis librum, qui Phaedo uocatur. Legi scribit, sed luce, neque uerū potius Lucani quā luci dicit. Infra autem existimo ita scribendum, Qui enim ut haberet orationem, publicè ab uniuersis tū legebatur, ab oratione orator dictus: cum res maior erat, legebatur. Infra uisiosissimè legitur in Saturnio carmine. Non enim, uersus Saturnius est, qui est iambicus hypercatalepticus, sed uersus Emii heroicus: ubi narrabat Numam mensas sacras, quibus ad rem diuinam est opus, et ancilia Saliorum constituisse, eundemque liba instituisse ad rem diuinam, et siciores, qui sunt pumifices, libarique uocari possunt. In uetere inscriptione legi, discipulum fictorum pontificum. In uetere libro reperio, argei sunt è scirpeis simulachra hominum xxxiii. ea quot annis de ponte sublicio. Tutulati sunt qui in re diuina habent in capite tutulum, ut flaminica et pontifices. Lego autem, quæcis habent uti uelatos.

ADVERS. LIBRI XXIII,

CAPVT. XVI.

CUM Varro nominatum in libris de lingua Latina scribat, ut in his qui sunt uersibus plerique, quod mox pedibus solutam liberimque creditur, ego modis et numeris uinctum ligatumque censabo. Sequuntur igitur statim duo claudicantes iambicos, quos scizantes Graeci uocant,

Volturnalem, Palatualem, Furinalem,

Floralem, Falacrem, & Pomonalem idem fecit.

Falacrem autem pro Falacrali posuit. coactus uersus lege. Lego mox, quæ obscura sunt, eorum origo Volturnus. Excipitur non longè nomen piscium, ut ait, Græca, sed nulli intellecta, in uersu Lucillij: quem ego sic legi debere censeo.

Occidunt Lupe sapere te & iura fluri:

Sumina te, atque amix. Notum est, ne testato agam, esse Horatio et Perso, quam acris et uehemens fuerit in Lupum Lucillius: eum credo hoc carmine compellari. Etiam Lucilianum uersum ita scriptum reperio,

Quidam thynno capto corium excludunt foras. Antonius Augustinus, vir & eruditissimus & optime de literis eleg. anterioribus meritis, Varro us verò vindex, assertor, patronisque vicis habendus: immo verò eius potius. A Esculapio existimandus, siue sola animi coniectura ductus, siue librorum auctoritate adductus, commolisime coruum legit. Lego paulo post Eamque vers. in hunc in modum,

-caua quæque in

Corpore cæruleo cortina recepat. Tantum è telo celi feci: & in libro antiquo dubium erat lineamentum primum, & ambiguae inter c & s figura. Hoc versu Ennius hemisphaerium caeli cortinam appellavit, de similitudine cortinae Apollinis, quae, ut ait, nomen habuit à corde, quod inde primae sortis existimatae. Fruenio in antiquo exemplari, Quid vnde inuitis sumperint perduellibus? quod & ad crebentium putavi. Caeterum Opilius verborum enodator antiquorum fuit: is à stella, quae vespertioritur, tempus vespertinum ipsamque vesperam, vespertum vocari credidit. At verò apud Catullum alia significatione dicitur, Vespera est iuuenes. Intelligitur enim ipsa stella. Atque hic sensus erit editione sequenti. Nam libri manualis literaturae habent, à quo eam Opilius scribit vesperum, quod de stella liquido perspicueque intelligitur, non de suprema tempestate, quo sensu & in Catulliano esō erit accipiendum, aliudque quiddam significabitur quam tempus primum noctis. Eam stellam, ut libri sanctiores loquuntur, Graeci vocant Δία ἐσπερον. In XII tab. lege, ut pene notum est puerulis omnibus, & Gellio scribendum, Sol occasus suprema tempestas esto. Scribendum etiam omnibus approbantibus & scripturae gratulantibus, ea enim merces quae Graecè dicitur λάρσι. Ennio in libro iuratisimae fidei versus iste tribuitur,

Risi egomet mecum casabundum ire ebrium. Casabundum autem, non cassabundum, hac de causa scribendum censeo, quod à cadendo deducitur à Varro: vel, ut melius origo intelligatur, quod à casare proficitur. Quod continuo additur, Diabathra in pedibus habebat, erat amictus epicroco, de homine dicitur cultum muliebrem & molliorem gerente, nam & diabathra muliebria erant calcamenta, & color croceus in vestitu viris erat indecorus. Vbi porro hodie in Plauti exemplarihus legitur, lanam carpere, M. Varro sine controuersia legit ca-

tere, quod est purgare, ut interpretatur, quo vocabulo usum etiam dicit Næuium in Commoia: sed & vltro ipse ita carere & super eum hic scribit, Cum ex ea carent quod in ea heret, neque est lana, quae in Romulo Næuius appellat ofca, ab Olcis. Purgamenta & sordidane per consumeliam & iniuriam summum Ofcorum, qui obsceni habebantur, ofca Næuius appellauit, ut Varro interpretatur. Scripturam veterem interpolant multi, alique aliter enolunt: est qui scribat, quod in ea est nequam, est lana. est qui secus, nequa est lana quam. haec excogitata & commentitia lectio si cui probetur, significabit nequa lana spurcam & impuram, quae non sit aliqua, id est ali. uis pretij. Nam Sospater Nequa iici pro Nequam docet. Lego mox, militibus si quis eorum deperisset: & nam illum tibi feretarium. At vultur feretarium amicum potius dixisse Plautus, qui subsidio & auxilio futurus sit, quam quomodo Varro interpretatur, qui inanis & sine fructu sit. Sed Varroni tamen vix reclamare audeo.

ADVERS. LIBRI XXII.

CAPVT. XXVII.

VERSUS M. Aelij extrat apud Varroem subiectus, Non quasi nunc hæ sunt hic limaces liuidæ? quem de meretricibus dictum accipio, quas ad despicatum limacibus comparari existimo. & fortasse cum eo continuari debent elogia huius iambici, Diobolares, schænicolæ, miraculæ. Ac schænicolæ quidem dicuntur quæ sibæno vnguentario (sic enim in Varroem legendum existimo) nonnullam odori gratiam accenserent: quas & sibæno delubras ipse et Plautus dixit. Versus sequitur, superioribus, ut apparet adiungendus: sed in scriptorum libris varie conceptus cuius haud scio an verissimam sim formulam exhibiturus literariis. Quomodo tamen mihi videatur esse scribendum dicam: etsi scio perdifficile esse malignos calumniatorum morsus effugere, qui non tantum suis habent ipsi reprehendentes, verum etiam clam submitunt & subornant qui reprehendant. Lego igitur, seraciz, serupede, strictabile, tantule. Tantula sunt, parue, breues, ut apud Plautum, Tantula tantq verba fundit. Seracia sunt equae despiciente & contemnenda ac

strea spūaque sic vocata quasi streacia. vocatur Varro straciam explicare siccam. Nam in eo videtur legendum, streacia siccam significat, vel exiccam significat. Nam cum sicca sum & ardetes fauces, magno & difficili strepitu & rōho velut troclea streatum irabimus. sic ad significat, tamen non vinito. Serupedam Aurelius exponit à scuro pede vel scuripedam. Nam sic in Varrone lego. scurus autem exponitur & γαλέπρος & οξύπους & ζέλος à veteri critico. Horatius quoque,

Balbutit scaturum prauis fuleum malè talis, in Sermōnibus scribit. Lego autem non longè, ex eo ab actio positum situm in curiosa. Itaque est in Menalippa, reiciis abs te religionem serupeam pone. Aelius, inquit, serupeum pro curioso usurpauit in Menalippa, cum religione serupea dixit, quam post tergum reuoluens ait. Strictabile dicitur non tam ambulans, quam summo pede vel talo terram stringentes. quod & suenit iis quibus pedes lesi sunt, vel curru. Non enim plannum ponunt & vestigium pedis se de eius extremo tantum radunt solum, qui iidem pedibus suis egre stant & insistant. A stringendo deducitur Strictare: à strichtando Strichtillare per diminutionem: & per eandem iteratam Strichtillare, vel Strichtabillare, ut à conscribere, Conscribillare. unde Strichtabile sunt appellatæ, ut Varro ait. Nec verò scriptura quam hic tueor, mea est, sed eorum librorum, quibus hodie solus testimoniū (ut placet quibusdam) dictio est.

Lego autem in stelli tergo, mulier es, vxor, cuiam te ego nouiticio axiciofam. & paulo anti, axiciofa annonam è vili caram concinnant viris. Reperio mox, Quasi claudius scribit axiciofas demonstrari consupplicatrices, ab agendo axiciofas. Mulieres rebus diuinis de dicitæ, simpulatrices dicebantur, ut ait Festus. Idem scribit antiquos axit pro egerit dixisse: ut apud Plautum adaxim, pro adegerint, in Aulularia reperitur, axiofaque refert esse mulieres in calibus vna agentes, & axiciofas, facliosos: ut axies fortasse Pompeio mulieres sint, quas axiciofas Varro vocat, que vna agunt cum aliis. Axias etiam reperio in antiquo lexico exponi & οὐραλας & οὐραλας. At hie actiosas ubique legunt, & suspicatrices, non supplicatrices. Nos istam varietatem lectori potius proponimus quam nostram sententiam interponimus. quam tamen si quis requirat, puetem Plautum axiciofam scripsisse. Varro autem Claudii non sequitur interpretationem, sed eam offert quam retulit Festus:

Mo e autem legendum, de stribula ut delumbos cœnabibus Cherea. Stribula, ut Opilius scribit, circum coxendices sunt nobis. Stribula Pompeius ait Umbrorum lingua appellari partes carniū sacrificiarum. Arnobius libro v 11 ferè ut Varro interpretatur sic scribens, Nō enim placet carnem stribulam nominare, quæ taurorum è coxēdicibus demitur. Etymologiam et Græcam reddet Varro, à verbo & γέφης, quod est vertere. Legendum quoque mox existimo. Scobinam ego lima actutum abrafi. Nam Varro limam interpretatur: quod non faceret, nisi eius poeta mentionem fecisset: quam materiam & instrumentum & rem fabrilem cicit. Ceterum cum scribit actutum dixisse personas distortas, oribus deformes, miriones, de personis hystronum monstrosi & deformibus intelligo, quod & de similibus figmentis ridi. ut accipi etiam velim.

ADVERS. LIB. XXIII,
CAPVT XXV.

GESTIT animus, in Varrone, ubi scribitur, hoc factitatum Aristoteles scribit in libro qui inscribitur nomina barbarica scribere, contra librorum testationem omnium, quod amentie fortasse videbitur in his nimium effrenatæ: verumamen, ut dixi, gestit, animus scribere, & μωω βαβαεωω. Nam, ut opinor, Aristoteles de legibus & institutis barbarorum scripsit, non de eorum lingua: & Varronis verba nescio quid tale demonstrant. At quod ex Ennio affertur, decem coclites, quos montibus sci mus riphæis fodere, de Arimaspiis intelligo & noculis, qui Riphæos montes incolebant, & auravia metalla fodiebant, que rumor erat à Gryphis custodiri, quos Latini picos appellam. Ergo cum in Aulularia scribit, r, Pici diuitiis qui aureos montes colunt: Gryphi intelligendū sunt, de quibus ita Melas scribit, Gryphi, sæuum & pertinax genus ferarum, aurum terra penitus egestum mihi amant, miræque custodiunt, & sunt infesti attingentibus. Quæcum in Curtione scribitur,

De Coclitem profapia red' esse arbitror, non de Romanorum (oclitum familia, sed Arimaspiis dictum intelligo, qui erant ut histo. ixi scripserunt, etsi, ut existimo, falso) & noculi. Lego mox in Varrone, Quod est apud C. Actium,

Nocte intempesta nostram deuenit domum. *Locus enim est sumptus è Bruto Actij. Versus porro qui de intempesta nocte anapestici profertur, à duabus personis dicuntur: una interrogat, Quid noctis videtur? altera respondet, In altissimo cœli clypeo temo superat stellas sublimis, a gens etiam atque etiam noctis iter. Atque hos versus, ut scripsi, ita legendos arbitror, modulo nobis faciente, editiones condemnante. Scribo mox, ad tempus designandum. Septentriones autem ait à Latinis vocari septem stellas, sic à Cicerone appellantur, Tusculan, ita scribente, Quarum altera, quam nos incolimus, sub axe posita ad septem stellas. Lego autem in Varrone, nostri eas septem stellas, boues & temonem, & prope eas axem. Nam mox ostendit triones esse boues, quasi terriones, sed er detritum esse censet, ex quo legendum arbitror, vnde triones vt dicerent, er detritum. Lego paulo post, ad postremum perueneris, & redito huc conticinio. Reciproca tendens neruo equino concita tela. Quod ait, ita accipiendum arguor, Cum arcus tenditur, sagitta ad nos versus trahitur, que mox dum mittitur, in eam partem vnde traheretur redit: idque est quod reciprocum appellat. Ceterum ubi Varro in Terentio legit, scortatur, potat, omnes vno consensu & coniuratione editiones hodie obsonat exhibent. At in Plautino versu le-*

Si vnum epityrum esuriens apud illum insanè edam. *Quam scripturam, ut nihil aliud dicam, certè versus ipse flagitat, qui alioqui conturbatior erit. Non longè, flexamina, tanquam lymphata, è libro Ciceronis de Divinatione emendandum est. Mox etiam scribo, ca Thelis illi mater. Nam que Thetis à Grecis appellatur, eam Ennius Thelin vocabat. Varro de re rustica, nec continuo his quas melicas appellant falso: quod antiqui vt Thetin, Thelin dicebant, sic medicam melicam vocabant. Mox interpretatur Varro quod Pacuuius dixerat, vt Bacchi sacris commota. Nam Baccha in Cicerone pro Bacchi male legitur. In versu poetæ quem Varro profert, litus peruolgans, est litus pererrans, obiens, intransit apud Lucretium.*

Multiplèxque loci spatium transcurrere eodem Tempore, quo cœli peruulgant fulgura cœlum. *Quid si legamus? ritè perfectis sacris, rectè vult accipi. nos tamen*

alio

aliis id iudicandum relinquimus.

ADVERS. LIBRI XXIII,
CAPVT XXIX.

INSIGNIS est illa Varronis translatio à fugitiuis seruis sumpta sine quàm eleganter lib. IIII De lingua Latina, Quare illa quæ iam maioribus nostris ademit obliuio, fugitiua si sedulitas Mucii & Bruti retrahere nequit, non si nõ potuero indagare, eo ero tardior. Fugitiui enim serui dicuntur retrahi, qui è fuga reducuntur domum ad herum: vnde & apud Varronem De re rustica fugitiuarius dicitur qui fugitiuum conquirat & sectatur. De verbis igitur, honesti: prælataque translatione, vt de seruis, locutus est: & Terentius, Retraham hercle opinor ad me illud idem fugitiuum argentum tamen. Sallustius in his erat Fuluius fenatoris filius, quem retractum ex itinere parens necari iussit. At idem Varro, quod nec omnis impositio verborum extat: ubi impositionem verborum nominat, quam Græci ἐπιθετικὰ vocant: ea nomina intelligens que primum rei alicui significande imposita sunt: quorum multa iam non comparent, cum tamen ab aliis alia profecta in usu fortasse sint. Impositiones enim nominum primitiua appellat, à quibus oriuntur declinationes, id est derivatiua. Varro libro VI, Duo igitur omnino verborum principia, impositio & declinatio: alterum vt fons, alterum vt riuus. Ait Varro de literis loquens, & propter earum arationem ego à libris antiquis tractationem lego. Tractatio enim est cum tanquam manus literæ tenentur, & huc & illuc transponuntur & traiciuntur. Itaque literarum tractatio, est earum traiectio & transpositio. Sic Cicero scribit materiam in verbis esse, tractationem in collocatione verborum. Vt enim verba optime collocentur, à nobis tanquam manu tractantur, & aliis atque aliis locis collocantur, vt incunda sit & lenis earum compositio. Inquit Varro, quartus ubi est aditus & initia, regis. Qui ad quartum, ait, gradum peruenerit, is rex fuerit, & plene modis omnibus rem absolverit. Tale est illud Horatium, -rex eris, aiunt, si rectè facies. Ausonius, Qui rectè faciet, qui non dominatur, erit rex.

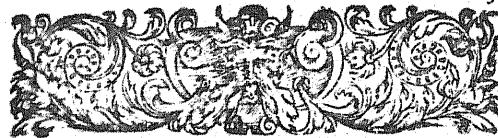
K

Sic victor etiam dicitur qui aliquid perfecit & absoluit. Virgilius,

-victorque virum volitare per ora. *Fierum,*

Illi victor ego & Phrygio conspectus in ostro. *Lego autem mox,* Quod si summum gradum non attigero, tamen secundum præteribo. *Inficiantis enim particula delenda est. Se enim proficitur ultra secundum gradum perrecturum, cum ad Cleambis philosophi lucernam lucubravit, non tantum Aristophanis grammatici. Mox quoque, volui præterire eos, lego ex antiquo libro, significat enim se ultra grammaticos (qui tantum ficta à poetis verba expediunt) progredi velle. Homines etiam in locandi explicacione scrupulus male vrit cum scribitur, ab eo præco dicitur locare, quoadusque id emit, ego male coalescentia puto diuellienda: legendumque censeo, quoadusque idem it.*

ANTO-

ANTONII AVGVSTINI
EMENDATIONES SEV AN-
notationes in quosdam Varronis locos, quibus
vel varieg lectiones, vel coniecturæ in
dubiis locis proponuntur.

PAGINA 6, v. 21:

POSSENT' possint.

6.27 PROPTER bis quaternas causas.) Propter quaternas causas. Propter has quatuor causas. Propter quaternas causas, duo priora ex libris, posteriora audaci emendatione.

6.32 HEIC commorandum) heic admonendum. ex libris vtrumque.

7.6 QVARTVS, vbi est aditus, & initia regis) aditus ad initia rei. non infelici audacia emendatum.

7.10 INITIA) principia.

73.6 QVARE fit vt omnia ferè sint) vt ideo ferè omnia.

8.5 QVARE quattuor genera) quare quod quattuor.

8.6 HORVM enim) harum enim. vtrumque mendose.

8.19 FILIAM habeo) Virginem habeo, Plaut. in Aulul.

8.21 OTERRA trita) O terra terrea. O terra Græca. ex libris. Totus hic locus Enni mendosus est.

9.12 ANDROMACHA Noctique caua) Andromacha nocti: Quæ caua. ex felici audacia.

9.17 CAVEA, & cauile) cauea & caule, nos nemo emendat.

9.31 VIA quidem) via siquidem.

K ij

- 10.2 PINSIBANT.) pinsabant.
 10.3 AB EO qui Romanus combustus est) ab eo qui Romæ non combustus est. Ab eo quoad Romæ combustus est. *utrumque ingeniosa inuestigatione.*
 10.11 VTRVM Q.) aut utrumque, *non nemo mutat.*
 11.18 ITEM alia, quæ segetes ferunt) item alia. Quæ segetes ferunt.
 11.30 SVBTO LLIT) sustulit.
 11.34 DIVIDIT in eos agros, &c.) *Locus mendosus.*
 11.37 VBI nunc est Roma septem mōtium demissior) *Locus mendosus.*
 12.2 TERRA abiit) terra abijt.
 12.6 HINC sudor quiuis) hinc sudor. Aqua vis.
 12.17 SVS CIPIVNT) suspiciunt.
 12.21 *ἑαυτῶν ἑαυτῶν, αὐτῶν αὐτῶν.*
 12.28 CONTINVE) continuo.
 12.32 QV I aliter facit, ex ambitu causam dicit) indagabili ex ambitu, *libri omnes quos vidi.*
 13.2 NIHIL Latinum vt quod oritur) nihil Latinū & ignotum: vt quod oritur, *quidam putant ex veterum librorum notis scribendum.*
 13.25 SVNI & nomina, &c.) *Ante hæc verba, multa, nisi fallor defunt.*
 14.11 QVOD ea, quæ rum itur, velabrum) quòd ea, quæ rum descendebāt, dicitur velabrum. *utrumque ex libris.*
 15.6 PROXIMO cliuo) primori cliuo, *utrumque habet libri.*
 15.36 VIMINETA fuerunt) vimina nata fuerunt. *ex libris utrumque.*
 17.30 ADIVNGAT) adiugat, *vir quidam doctus mutat.*
 18.22 IBANT malam viere) ibant malacci, *utrumque libri. Ibant mane viere, idem vir doctus.*
 19.9 IGNIS scindit. Ideo calet) ignescit. ideo calet *alter vir doctus*
 20.16 QVOD ibi dixit) quod ille dixit. *Plant. in Cistell.*
 22.12 CONSVL fiat) consul fiat.
 23.19 ET inde defitum) *Locus mendosus, litura fortasse emendandus.*

EMENDATIONES.

- 24.5 EXTREME IS subsidio, extr emi subsidio. *placet viri cuiusdam docti coniectura.*
 24.31 CVI ex opimæ) cui ea opima. *ex coniectura.*
 25.10 QV A S indagatur, quasi indagator. *utrumque ex libris.*
 26.10 QVOD sequitur verbum aduentū, & inuētū) *Sunt qui ita scribendum putant. Venator à vento, quòd sequitur feram ad ventum, & inventum. Legitur etiam, Venator à venatu, quòd, &c.*
 25.16 FVNDAMENTVM instituit) negotium instituit *ex libris utrumque.*
 27.16 EXTA loco quo solent addi ex mola, id est sale, & farre molito) *Sic in veteri libro Atbillis Masii, quomultum visimus. In alio libro est, exta ollica. Scribendum forsitan est, exta olla coqui solent addita mola: ea est ex sale & farre molito. Valerius maximus libro secundo, capite primo, ita scribit, In sacrificiis mola, quæ vocabatur, ex farre & sale conficit: exta farre sparguntur.*
 27.30 HORREVM ab horrendo) ab horrido. *ex coniectura.*
 28.6 Et placenta, quod edebant) & placenta. Quod edebant. *rectius est.*
 28.12 QV A nimis cruda) quæ minus cruda. *ex coniectura.*
 28.17 ET VT seruarent, salere) *Diomedes ita scripsisse Varronem existimat, non salire, lib. i. cap. iiii.*
 29.10 ITEM Græci sigillatim, vt ouum, bulbum, lana) *Locus mendosus.*
 29.16 TRAMA, quòd tranat frigus) trama, quòd trameat filum. *Sic docto cuidam viro placet. Et postea, genus vestimenti densum.*
 29.27 IN cacumen) in acumen. *utrumque habent libri.*
 29.30 CONSECTVM SIT) confecteis fit. *ex audaci emendatione.*
 31.20 POCVLI genus *πέπλον*) *δέπας* ex Polluce libro xi.
 32.3 CALIDVM) caldum.

- 32.14 COLLIGARENT. Dicitum capital.) Scriba colligarent, dicitum capital.
- 32.16 C A L T V L A M, ac crocotulam) aut: *Plaut. in Epidico.*
- 33.1 AVT colendi) aut colligendi. *ex coniectura.*
- 34.37 SOLVUNT; id est luunt) *Scribe luunt, id est foliunt.*
- 34.14 QVAE virgeis) quæ iunceis.
- 34.19 QVOMUNITIUS) quo muniti.
- 35.16 COGNOMINATVM) nominatum.
- 37.3 MILLIE saduentu) milites advectim. *ex libris utramque. mulieris ad restim, placet docto cuidam viro.*
- 37.7 MAGISTRATVS misit) mag. signum misit. *ex libris.*
- 37.12 QVOD alii esse) quod alii inesse.
- 38.20 MITTERET carpentū) iniiceret carpentum.
- 39.29 ETIUS institutum; & institutum.
- 39.34 SVPER lectulis origines) *Hæc non coherent superioribus.*
- 40.10 VT Sagum, Reno Galli quid gaunacumma eius sagum) *Locus mendosus.*
- 40.11 TORALE) *Scribe toral.*
- 41.20 *δωσει δωσει.*
- 41.32 VNVM addunt) vinum addunt.
- 42.33 VOCABVLO; verbo.
- 46.12 VIDEBIMVS, factum volo. i. redito conticino) videbitur, factum volo: redito huc conticino. *Plaut. in Asin. Vide 87. 0. 1.*
- 45.15 DIES EST) tunc dies est.
- 45.23 TEMPORIS pars) temporis pars prima.
- 46.26 VITRERE) viuere.
- 47.10 EST satis) sat est. *Plaut. in Trucul.*
- 48.8 ANTE. diem duodecimū) quartum decimum *ex Festis.*
- 48.20 VT à suffiendo subligaculum) à sufficdo, vt subligaculum. *ex verisimili coniectura.*
- 49.12 SACRIFICATVR) sacrificant.
- 50.14 M V C I V S abnegabat) ambigebat.
- 50.29 PERTINEAT) pertinet.

- 51.26 AB aliquo) ab alio.
- 51.8 SECVRI) secutus.
- 52.19 QV RVM repertum) quorum in promptu. *non nemo opinatur scribendum.*
- 53.10 M N I E M quodammodo motam amoueo) mentem quod. moueo. *ex docti viri opinione.*
- 54.23 VR Libentina) *Nonius Marcellus refert Varronē scripsisse lib. 1111, siue v De lingua Latina, proluuiem & proluuiam dii ab eo quod lubeat. unde etiam locus Veneris Libentine dicitur.*
- 54.14 AC fatuus fari id) *Locus mendosus.*
- 54.20 CVM de poetis de poematis.
- 54.35 POLLVTVM) pollutum quidam scribendum *putat. & p. 54. v. 27, 31.*
- 54.32 ID dicitur. Pollutum) id dicitur pollutū, quidam.
- 54.34 PORRECTA) proiecta.
- 55.10 ET fatuus, & fatue) & fatua, vel & faunus; *scribendum esse opinamur.*
- 55.27 A CONCINNE) à concinno. *ex coniectura.*
- 56.31 QVOD profcenio.) quod in profcenio.
- 55.7 EXTREMVM nouissimum, &c.) *Refertur hic locus à Gellio lib. XI 1, cap. XXI.*
- 56.7 QVOMODO additæ erant, quibus) quom additæ erant, qui. *ex coniecturis.*
- 57.28 S I dico quid scietri quod det, quod ignorauit, trado. *Locus mendosus.*
- 57.5 SVI CVIVS QVE) vniuscuiusque.
- 59.8 S QVOR Hercule) sequor Hercle.
- 60.14 NAM & quidem facere verba, &c. *Locus mendosus tribus his versibus.*
- 60.35 ET quid in testamento) & cernito in testamento. *coniectura audaci ex Varrone libro proximo, & Vlpiano in institutionibus.*
- 61.35 AVDIO, aut ausculto) audio, haud ausculto. *non nemo.*
- 61.30 REPOTATIO) repotia. *doctus vir.*
- 61.35 MANVTERTVM) manutergium.
- 61.36 NVNC primū ponā) *Ante hæc verba videntur*

multa deesse.

- 62.23 ALIQVOT rebus idem) item.
 62.26 QVAM comœdiam alii) M. Attii, docti viri scribendum putant. Sic proximo libro, M. Attius in Casina. Quid fringutis? Plautum utrobique hoc nomine significari simus. Sed qui de Bœotie auctore indicaverit idem Varro in libris de comœdiis Plantinis, videndus Gellius lib.iii, cap.iii.
 62.37 AVSPICIO orando) exorando quidam.
 63.3 VBI canat collegas) Locus mendosus.
 63.10 CAPVT edicti) Delet quidam verbum eo dicti.
 63.14 CLASSICVS canat) classicum fortè, ut historicum paulo post.
 63.23 QVOD censor exercitu &c.) Locus mendosus.
 64.7 QVARE cum E) quia I cum E, quidam: sed mihi locus hic mendosus adhuc videtur.
 65.8 OBSCVRIOR sit voluntas, in posteriore non reprehendenda. Igitur) Locus mendosus, ita fortasse emendandus, voluntas impositoris. Nd reprehendendi igitur illi.
 65.11 FACILIVS) ut facilius.
 65.20 AB EO quod non erunt &c.) Locus mendosus.
 66.4 MVLTQ tanto propius) tanto delendum est.
 66.10 VT QVIA quare ad medendum medicina) à medendo medicina, quidam: sed non est locus integer.
 67.3 TESTA QVE meta, &c.) Locus mendosus.
 67.32 NAEVIVS) Expirante vapore vides, vnde ignes cluet mortalibus ducis) Expirate vapore videmus, vnde ignis lucet mortalibus clâ diuisus, ex Cicerone lib.ii Tusul. Gabrili Faernus, qui pleraque alia, emendabat.
 68. VIDE quod opus fiat.) quid opus fiet, vel quid opus fuerit.
 70.12 VELATA S frondenteis comas) Locus mendosus.
 70.14 CVRVAMVS) curvantur fortè.
 70.20. COSAVLI, dolosi, eso, &c.) Locus mendosus.

- 70.28 CASCAS res volo profari) profari volo, quidam.
 70.37 RIDICVLYM est, &c.) Priscianus libro ii referet ex Pomponio postrema verba huius epigrammatis, tua amica senex sit, cetera mendose scripta redegit in hunc ordinem Octavianus Panagathus, qui per multa alia restituit. Vireses libris si habent. Ridiculum est cum te cascam tua cascâ dicit. Amica Philipotonis eius, qui senex puerum dici pufum, puellam pufam, Sic fiet mutuat mulinam, ut sis vere pufus tu, tua amica senex.
 73.9 CVM res maiore ratione legebantur) cum res maior erat, eo legebantur, coniectura verisimili.
 74.8 THYNNO capto, &c.) Locus mendosus.
 74.35 DECEM annos) duodecim annos. utriusque ex libris.
 75.2 QVOD item) quod irent, non nemo.
 75.12 EST nequam) hæret, quidam, alii, est. Nequam est lana.
 75.30 NAM inde) nam id est: ex coniectura.
 75.31 PACVVIVS deum triportenta in Mercatore ponit) Locus mendosus. & que sequuntur, Plauti sunt, non Pacuvii.
 75.34 DIVIDIA est) diuidiæ sit, scribendum.
 75.36 SED quid tibi est? lienes necant) tibi sit lieneat, Plaut in Curcul.
 78.4 VIDEBITVR, &c.) Vide 47.14.
 79.2 MORTICINIVM) morticinum.
 79.13 FLEAMINAT aquam lymphatam) Flexanima tanquam lymphata, ex Cicerone, lib. i. De divinatione.
 79.31 LATINA.) Latine.
 80.7 EVAX iurgio vxorem.) euax iurgio Hercle tandem vxorem. Plaut in Menech.
 80.11 PVLLA spc.) puella sæpe. vir doctus opinatur.
 81.5 QVIA ego antehac.) quum ego ante hac, Plautus in Cistell.
 81.10 FERRE quem.) fert qui, doctus vir scribendum putat.

- 81.39 CLAMOR ad cælum.) Ad cælum clamor.
 82.1 ET A frendice, &c.) *Locus mendosus.*
 82.4 SVESA uoluerat, &c.) *Locus etiam mendosus.*
 81.17. DELIQUIVM est.) deliquomft. *Plautus in Casina.*
 8.28 PERSIVS à perite.) *Perficus fort. affe scribendum, ex Sex. Pompeio, qui peracutum interpretatur: & hæc Nævii verba refert, Et qui fuerit perficus, carpenti adest ratio.*
 82.26 PROTINAM à protinus continuitatem significans.) *Nomius Marcellus refert Varronem scripsisse, protinam vel protinus continuatione vel præteritæ vel future longitudinis dici.*
 81.8 REBARRIRE ab ferra.) referare ab ferra, *maxis placet.*
 86.2 CAVSSAM quare ab impositis nominibus declinarint, ostendi) causa inquam cur eas ab impositis nominibus declinarint: quam ostendi. *si libri ferè omnes.*
 86.14 AC HEIS,) atque heis scribendū, vel ac delendum est. *ut Faerno nostro placet.*
 86.22 CVM fiunt, &c.) *Locus mendosus.*
 86.83 ET maneat.) remaneat, non nemo.
 87.10 AB equo equito.) ab equo equile, *quidam.*
 87.25 PROPTER eorum quam dicuntur.) *Locus mendosus, eorum propter quæ dicuntur, quidam scribendū esse opinantur.*
 8.22 QUÆ petimus, quod) quippe quod, *forte scribendum.*
 90.2 ATRIVM *ἄτριον* similitudinem) atrium *ἄτριον* simile, *doctus vir putat scribi oportere.*
 90.15 SOLAM, quod) solum, quo, *non nemo.*
 91.4 STEX diuerfis sic ex diu.
 91.2; ALVOLUAM) ab luoluam.
 92.26 EXSPECTARI) spectari.
 92.32 NVN c discrepant) num discrepent.
 93.1 QVÆRVM vis) quous.
 93.13 QVISQVE) quis quæ.
 93.17 EFFINIVM) finitum.
 94.10 QVÆ, quam) qua, quam.

- 94.13 SIC eicis) eicis.
 94.20 AD finitam) ad infinitam,
 94.31 SERVARE servari.
 9.11 PARMÆ, Alba, Roma, Parmenses) *doctus vir post verbum Roma scribendum Romanenses, & Albanenses, ut Parmenses.*
 95.31 SIC amabor, legor, & eiusmodi verbi, est vocabulum) sic ab amor, legor, & eiusmodi verbeis vocabulum. *ex conjecturis mutandum.*
 96.30 NON falsum in falsum) in falsum, *quidam.*
 97.11 SVRVSA *ibid.* 33. SVRO *ibid.* 35. SVRE.) *sciurus, sciurus, sciare, scribendum arbitror.*
 97.33 IN vocando) in vocandei.
 98.3 QVID QVID) quidque.
 98.22 QVIBVS das) quibusdam.
 98.22 SED queis das) sed queis dam.
 99.16 NEQVE alia trisyllaba fierent) *Locus mendosus.*
 99.34 IN mediis) in aliis media, *ut docto viro placet.*
 101.10 ID quidem est verum) *locus mendosus, ut arbitror.*
 101.18 ET EX hac consuetudo, &c.) *Locus non satis integer.*
 102.2 ANVSVS) an vnus, *fortasse scribendum est.*
 102.18 ALITER ac inde) aliter atque in, *docto cuius viro placet.*
 103.8 QVOD fit) quod non fit.
 104.29 QVI amilla, &c.) *Locus mendosus.*
 106.11. SANE, an e.
 107.1 ANIMADVERTIT) animaduertat.
 107.17 LENTIBVS nateis) *sa teis scribendum est.*
 108.16 POSSVNT, quo) possat, quo.
 109.11 VOCIS verbeis) verbeis vocis, *arbitror scribendum esse.*
 110.6 DICO non) dico nos.
 111.16 SED in isto vocabulum) *Locus mendosus.*
 112.28 OMNES tres) omnes hæ res, *quidam.*

- 112.30 AD silentium.&c.) *Locus mendosus.*
 113.27 DERIVERUNT) debuerint.
 115.3 IDEM QVE irem contra) *Locus mendosus.*
 117.2 NEGANT) negent.
 117.3 QVOD in nihil) quod nihili.
 117.7 SI RATIO) ea ratio. *Vel dele si.*
 117.38 DECVIS) decus.
 119.37 VT Sappho. & Alceus) vt Alceus.
 120.9 ET non) *Dele et.*
 120.20 IN nationes &c.) *Locus mendosus.*
 122.2 ETIAM in hoc) etiam hoc.
 122.9 QVARE cum) quare cur.
 122.38 SACRIFICORES) sacrificor.
 123.1 SACRIFICAT) sacrifico.
 123.5 AD LAVANT) lauant. *Plaut. in Truculentis.*
 123.5 AD LAVANT.) ad lauant.
 123.34 VTRVM in secunda &c.) *locus mendosus.*
 124.4 MVLT A) multi.
 125.2 HÆMURÆNÆ) his murænæ.
 125.3 SIC aliis) sic aiii.
 126.9 CVIVS QVE) cuius est.
 126.23 SENIOR feni) feni feni.
 126.32 QVOCVMQVE conferas, &c.) quodcumque conferas, aut simile esse, aut non esse. simile esse, & dissimile, si videatur esse, vt dixi, neutrum, si in neutram partem præponderet.
 141.3 VSVI) vsus.
 HIS adde qua in margine cruce adiecta conscripsimus, qua aut ex libris varie scriptis sumpsimus, aut ex doctorum virorum coniecturis. Coniecturarum signum est semicirculus additus.

